ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. Հատը 0,30

ՈՒՐԲԱԹ
1
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
VENDREDI
1er Septembre
1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10999 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 43e ANNÉE — No10.999

ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ՄԵԾ ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԻՒՆԸ

"ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՀԱՅՈՒԹԻՒՆԸ ՍՊԱՍՈՒՄ Է ՔՈ ՓՐԿԱՐԱՐ ՁԱՅՆԻՆ, ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴ, ՄԱՅՐ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴ"

ԽՄԲ.— Սրտի ճմլումով է որ կը հրատարակենք հետեւեալ կոչ – նամակը զոր ստորագրած է Ղարապաղի որբացած Հայութիւնը : Դեռ երկու օր առաջ, կը յիշէինք թէ տարին անցած էր ու Ղարաբաղը կը մնար «Քոյր» Հանրապետութեան մը ձեռքը եւ ի՛նչ պայմաններու մէջ : Իբրեւ կենդանի վկայութիւն մը, կը հրատարակենք հետեւեալ նամակը, պահելով նոյնութեամբ լեզուն :

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԺՈՂՈՎՐԴԻՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆԸ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԿԵՆՏԿՈՄԻՆ ԵՒ ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻՆ

ԹԱՆԿԱԳԻՆ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐ

Այս նամակով Ձեզ դիմում է Ղարաբաղի աղէտեալ ժողովուրդը, որի վիճակը այժմ աւելի ծանր է, քան երբեւիցէ եղել է խանական բռնակալների ու մուսաւաթականների ժամանակ :

Մեզանից ոչ ոք տնից ելնելիս վստահ չէ, որ երեկոյեան տուն կը վերադառնայ : Անարգւում է մեր պատիւը, բռնադատուում են մեր իրաւունքներն ու արժանապատուութիւնը : Ոչ ոք չի լսում մեր բողոքի ձայնը, ոչ մէկը ականջ չի դնում մեր աղերսանքին : Հարիւրաւոր դիմումներ ենք յղել Մոսկուա՝ Կենտրոնական Կառավարութեանը, Ադրբէջանի ղեկավարութեանը, եւ այդ բոլորի պատասխանը եղել է կամ քար լռութիւնը, կամ մոլի հալածանքը մեր եւ մեր զաւակների հանդէպ : Այսօր արդէն տասնեակներով երիտասարդ Ղարաբաղցիներ ապօրինի բանտերն են լցուած և կամ հեռացուած ենաշխատանքից : Մեզ հասցրել են այնտեղ, որ մենք ստիպուած ենք մեր աւանդական հողը լքել եւ դառնալ տարագիր եւ անհայրենիք մի ժողովուրդ : Ցօշոտում են մեր զաւակները եւ յօշոտողները դրանով չեն բաւականանում, պղծում եւ անարգում են նաեւ դիակները եւ ստիպելով ըստիպում են մեզ, որ մենք էլ դիմենք յանցահործութեան :

Տասնեակ դէպքերից միայն մի քանիսը թուենք, որպէսզի պատկերացնէք, թէ ինչ է կատարւում Ղարաբաղում :

Մի երկու տարի առաջ Աղդամի կենտրոնում օրը ցերեկով սպանեցին մի երիտասարդի՝ Աւանէսեանին : Երբ չարագործ ադրբէջանցուն հարցրեցին, թէ ինչու է գնդակ արձակել անմեղ անցորդի վրայ, նա լկտիաբար պատասխանեց. «Ծտի վրայ էի նշան բռնել, գնդակս նրան առաւ : Ինչքան է տուգանքը, կարող եմ վճարել » :

Տարի ու կէս առաջ Շուշուայ կուսակցական շրջկոմի շէնքի դիմաց երկու ադրբէջանցի կանգնում են Ղարաբաղցի կոմունիստ գիւղատնտեսի դիմաց եւ ասում. «Այս բոպէին մի Հայի պիտի սպանէինք, դու ես հանդիպել» : Եւ տեղն ու տեղը դանակահարելով սպանում են : Մինչեւ այսօր դահիճն իր արժանի պատիժը չի ստացել, որովհետեւ նա Ադրբէջանի դատախազի ազգականն է եւ Ղարաբաղի մարզսովետի գործկոմի նախագահի տեղակալ Բայլարովի եղբայրը :

Մարտունու սովխոզի տեղամասի պետ Գրիշա Սողոմոնեանին սպանել, գցել են ճանապարհին : Նորշէնի երկու երիտասարդ տրակտորիտների գիշերավարի ժամանակ գնդակահարել են :

Եւ այս բոլոր չարագործների հեղինակները «չեն յայտնաբերուել», որովհետեւ Ադրբենջանցիներ են եղել :

Մարտունու սովխոզի տեղամասի պետ Բենիկ Մովսիսեանի տասնամեակ տղային սպանել են, գազանաբար յօշոտել եւ դիակը պղծել : Այս անգամ եւս յանցագործները «չէին յայտնաբերուի» եթէ մարդկանց համբերութիւնն արդէն սպառուած չլինէր, եւ եթէ զոհի տէրերն իրենք բռնած չլինէին չարագործների հետքը :

Չարագործների ձերբակալութեան առաջին իսկ օրուանից սրանց հարազատները դատարանի դահլիճում ու բակում, մարզկոմի շէնքի առաջ եւ քաղաքի փողոցներում բացէ ի բաց, անպատիժ յայտարարում էին, որ իրենք ոսկով փակելու են դատաւորների բերանները, իսկ զոհուած երեխայի հարազատները խօսքով ու գրով, նամակներով ու հեռագրերով դատարանին ու մարզի ղեկավարութեանը, Բաքուի ու Մոսկուայի ղեկավար բոլոր Օղակներին հասկացնում էին, որ գըլխաւոր չարագործը պէտք է դատապարտուի գնդակահարութեան, ապա թէ ոչ իրենք են կատարելու նրա դատաստանը : Այս հիմքի վրայ քանի քանի միջադէպեր են եղել դատարանի դահլիճում եւ շէնքի բակում, Բաքուի ու մարզի ղեկավարութիւնը : գիտակցաբար չունկնդրելով այս ամէնին, բանը հասցրեց կազմակերպուած պրովակացիայի, կաշառուած դատաւորն իր կեղտերը ծածկելու ուրիշ ելք չգտաւ, քան վճիռը դատարանի դահլիճից հանել հրապարակ, կարդալ բացօթեայ, երկարատեւ քաշքշուկից հաւասարակշռութիւնը կորցրած ամբոխի առաջ, շիկացած մթնոլորտում : Եւ ինչ. չարագործութեան կազմակերպչին. մարզի ամբողջ բնակչութեան զայրոյթի եւ ատելութեան առարկային տաս տարուայ ազատազրկութեան միայ ն եւ հինգ տարուայ պայմանական ...

Անարդարութեան դէմ զայրացած ժողովրդի վրայ կեղտաջրի շիթեր ուղղեցին հրշէջ մեքենաներից : Անյոյս կատաղութիւնից իրեն դէս ու դէն նետող տուժուածի՝ զոհի հօր վրայ կրակ բացեց պահակախումբը : Ապա մահաբեր զէնքերից գնդակներ տեղացին վիրաւոր հօրն օգնութեան հասնող հարազատների վրայ, 12 հոգի մահացու վիրաւորուեցին եւ այժմ յայտնի էլ չէ, թէ որտեղ են եւ կան արդեօք : Եւ այսքանից յետոյ միայն զայրոյթից եռացող ամբոխը յարձակուեց երեք չարագործների վրայ, սպանեց նրանց եւ դիակիզեց :

Ադրբեջանի շովինիստ ղեկավարները շատ լաւ էին պլանաւորել այս վախճանը եւ չուշացան վրայ հասնել ու եզրափակել ամէն ինչ : Մինիստրների խորհրդի նախագահ, Լեռնային Ղարաբաղի հայրենասէրների հետ իր յատուկ հաշիւներն ունեցող Ալիխանովը Ստեփանակերտ հասնելուն պէս հաւաքեց բոլոր ղեկավարներին, յայտարարեց, թէ մարզում հակասովետական նացիոնալիսական կազմակերպութիւն կայ եւ այդ կազմակերպութեան գործն է իր ցեղակիցների դատաստանը, թէ այս բոլորը նացիոնալիզմ է, հրահրուած Սովետական Հայաստանի կողմից : Եւ մարզից հեռանալուց առաջ նա հասցրեց անձամբ, ազգային շուքով, մոլլաների ուղեկցութեամբ թաղել չարագործների դիակները : Ապա եկաւ կուսակցական կենտկոմի քարտուղար Ախունդովը եւ միայն իրեն յատուկ խորամանկութեամբ հասկացաւ, որ Ալիխանովը մերկացրել է իրենց քաղաքական խաղը : Ինչո՞ւ նացիոնալիզմ, երբ նրա տուտը քաշելիս Մոսկուայից եկածները կարող են պարզել, թէ որտեղից է գալիս իսկական նացիոնալիզմը :

— Այստեղ ոչ մի նացիոնալիզմ չկայ, — մարզային կուսակցական ակտիւի առաջ յայտարարեց ելքը գտած Ախունդովը : Սա միայն երկու ընտանիքների թշնամանք է : Եւ, այնուամենայնիւ, վերջում դահլիճի վրայ բռունցք թափ տալով ըզգուշացրեց, — մոռացէք Հայաստանի միանալու ձեր պահանջը : Գիտցէք որ Լեռնային Ղարաբաղը եղել է, կայ ու պիտի մնայ Ադրբէյջանի անբաժանելի մասը, Ոչ ոք գրխից ձեռք չի քաշել, որ վեր կենայ եւ հակառակը պընդի ... Ախունդովի գնալուց անմիջապէս յետոյ սկսուեցին մարզի եւ յատկապէս Ստեփանակերտի այն Օրերը, որոնք յիշեցընում են 1918 – 20 թ.թ. ահաւոր ժամանակները :

Բաքուից անմիջապէս եկող միլիցիական եւ պետական անվտանգութեան այլազգի զինուորներով լցուել, պաշարուել է մարզի կենտրոնը, չդադարող հարցաքննութիւնների ու հետապնդումների միջոցով ստորնացնում են նրա բնակիչներին : Ամէն օր բանտ են քշւում ազնիւներն ու համարձակները : Պաշտօնազրկւում ու հալածւում են կամայականութիւնների դէմ բողոքողները : Մարզի Հայութեան ճակատագրի տնօրէններ են կարգւում հին ու նոր դաւաճանները, ուրացողներն ու մատնիչները : Այս բոլորի վերջը չի երեւում : Իսկ եթէ երեւում է, ապա՝ դա վերջն է ամէն հայկականի, որ կենաց ու մահու գոտեմարտերում պաշտպանուել ու պահպանուել է մինչեւ այսօր :

Ադրբէյջանի շովինիստ ղեկավարների և ղարաբաղեան նրանց ձեռնածուների երազած Օրն է սա : Նրանք հիմա ձեռք ձեռքի գործելով սպանում են Հայութեան ոգին, ցեխի մէջ են թաղում նրա ազնիւ ու արդար դատը, որպէսզի յետագայում այլեւս ոչ մի գնով հնարաւոր չլինի բարձրացնել :

Հայ ժողովու՛րդ — քո հատուածներից մէկը, որ դարերի մռայլ ու դաժան ճանապարհին միշտ բարձր է պահել քո անունը եւ անեղծ՝ իր ինքնութիւնը, հիմա օրհասական վտանգի տակ է :

Լեռնային Ղարաբաղը՝ արդէն անուժ ու անօգնական, կորցրել է ամէն ապաւէն : Մայր ժողովուրդ, որտեղ էլ որ կաս, քեզ ենք դիմում : Դու ես մեր յոյսն ու ապաւէնը : Դու սեփական կառավարութիւն ունես, ունես կուսակցութեան կենտկոմ : Նրանց ձայնը չեն կարող չլսել : Դու ունես զաւակներ, որոնց անուններն աստղերին է հասել, որոնք աշխարհի մեծամեծների հետ նստում, քննում են երկրագնդի ու ժողովրդների ճակատագիրը : Չի կարող պատահել, որ նրանց ձայնը չհասնի Կրեմլին, երկրի ղեկավարներին, չհասցնի փոքրիկ Լեռնային Ղարաբաղի մեծ ողբերգութիւնը :

Իր դաւաճան ղեկավարների ձեռքով ադրբէջանական շովինիստին ի կեր նետուած Ղարաբաղի Հայութիւնը սպասում է քո փրկարար ձայնին, հայ ժողովո՛ւրդ, մայր ժողովո՛ւրդ :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆԱՍՐ - ՖԱՅՍԱԼ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

ԱԼԺԵՐԻԱ ԱԶԳԱՅՆԱՑՈՒՑ ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՔԱՐԻՒՂՆԵՐԸ

Առաջին պաղութենէն ետք, Նասր եւ Ֆայսալ, երկու թշնամի եղբայրները, աւելի քան երկու ժամ գլուխ գլխի տեսնուեցան եւ Նասր վերջնապէս համոզուեցաւ որ եգիպտական զօրքը պէտք է քաշուի Եմէնէն : Այս երկու ղեկավարներու հաշտուիլը շատ կարեւոր էր Խարթումի ժողովին համար : Հաշտութեան ծրագիրը հետեւեալ հիման վրայ կը պատրաստուի. — Նասր իր յիսուն հազար զինուորները կը քաշէ եւ Ֆայսալ, իր կարգին կը խոստանայ այլեւս չօգնել Իմամ էլ Պատրի միապետականներուն :

Փոխանցման շրջանին որ պիտի յաջորդէ զինադուլին, Եգիպտացիք կը փոխարինուին սուտանցի, ալժերացի եւ թունուզցի զինուորներով : Առժամեայ կառավարութիւն մը ոտքի կը դրուի սպասելով այն հանրաքուէին որ թոյլ կուտայ ժողովուրդին ընտրել դեմոկրատ այն վարչակարգը որ իրեն կը յարմարի :

Գալով վեհաժողովին բուն օրակարգին կը թուի թէ Նասր ամէնէն չափաւորը դարձած է արաբական աշխարհի եւ դրժուարութեան կը բախի իր սուրիացի, իրաքցի եւ ալժերացի «կարծր» ընկերները համոզելու : Նասր քաղաքական լուծում մը կ՛ուզէ վասնզի «ժամանակը հասուն չէ Իսրայէլի հետ զինուորական նոր բախումի մը համար » :

Պումետիէն տարբեր կարծիք ունի անշուշտ. — « Պաղեստինեան հարցը լուծելու միակ եղանակն է շարունակել պայքարը եւ ընդունիլ մարդկային եւ նիւթական զոհողութիւնները : Ալժերացի ժողովուրդի խոր զգացումն է ինչպէս նաեւ արաբական զանգուածներու 99 առ հարիւրին» :

Մնաց օր Պումիտիէնի ըրածը, բաւական նեղ կացութեան մատնեց արաբական վեհաժողովին մասնակցողները : Արդարեւ, ցոյց տալու համար թէ բուն թշնամին Ամերիկան է, Պումէտիէն ազգայնացուց քարիւղի ամերիկեան ընկերութիւնները : Ասոնք են Էսօ, Մօպիլ Օյլ : Ասիկա անշուշտ կը վերաբերի «Էսօ Սթանտարտ Ալժերիի» որու կենդրոնատեղին Ալժէ է, Էսօ Աֆրիքա, որու կեդրոնատեղին Ժընեւ է եւ Էսօ Սահառիէն, որու կեդրոնը Փարիզ է :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱԽԱԳԱՀ ՏԸ ԿՈԼ ընդունած է Թիթոյի ներկայացուցիչը եւ կը կարծուի թէ Ֆրանսա տրամադիր է դեր մը խաղալու : Այս առթիւ կը յիշուի թէ Ֆրանսայի առաջարկն էր արդէն չորս մեծերու ժողով մը, կարգադրելու համար Միջին Արեւելքի տագնապը :

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ձայնասփիւռին համաձայն երեք հազար հոգի սպաննուած են Չեքիանկի մէջ, արիւնալի բախումներու ընթացքին :

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՃԱՄԲԱՐԻ ՎԵՐԱԴԱՐՁԸ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի ճամբարին մասնակցող տղաքը Փարիզ կը հասնին Ուրբաթ կէսօրէ ետք, Մշակոյթի Տուն, 17 Բիւ Պլէօ :

ՈՒԽՏԱԳՆԱՅՈՒԹԻՒՆ

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ

ՆՈՐԱԿԵՐՏ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻՆ

—o—

Հայաստանի մէջ առաջին անգամ կանգնեցուց Զօրավար Անդրանիկի կիսանդրին : Անհաւատալի հայրենասիրութիւն ցուցաբերեցին մի քուռ Սասունցիներ. այո, մի քուռ. մնացորդը այն մեծ ու հերոսական ժողովրդի : Ո՞ր Հայը չվիժէ Սասունցիների ու Զէյթունցիների հերոսամարտերը : Մարդիկ իրենց արեան մինչեւ վերջին կաթիլը տուեցին, որպէսզի պահեն իրենց անառիկ երկիրը, բայց...

Եւ այսօր, վիրաւոր արծիւների նման ծուարած Ալաշկերտի ժայռոտ փէշերին, նրանք իրենց խնայած կոպէկներով ու քաջարի բազուկներով կանգնեցրին հայ ժողովրդի անմոռաց փրկարարի ու հերոսի բազալէ կիսանդրին : Որքա՜ն խորն ու անջնջելի է մարդկային հոգին, ի՜նչ յուզումներ ու ապրումներ կան նրա ան-տեսանելի ծալքերում :

Ուէյնը Աչտարակից մի քանի քիլոմէթը ղէպի լեռները ընկած մի ժայռոտ դիւղ է, որտեղ մարդիկ երբէք որ քարից հաց են քամում : Առաջներում ինչպէս ես, այնպէս էլ չատ – չատերը Ուէյնի մասին միայն լսել էինք, իսկ այսօր ես բախտ ունեցայ հայ անուանի դիւանականներ, պրոֆէսօրներ ու մեծ հայրենասէրներ Ա. Աբրահամեանի, Ե. Սարգսեանի, Պարսամեանի, Արմիւտային վարչութեան պետ Ա. Յարութիւնեանի, նրա տեղակալ Պ. Յովհաննէսեանի, պատմութեան արխիւի տնօրէն Գ. Յարութիւնեանի հետ լինել Ուէյնում, Անդրանիկի արձանի առաջ : Բոլորս խիստ յուզուել էինք, տեսնելով մեր դիւցազի մարդու տնօրի-նակ հայրենասիրութիւնը :

Նայում եմ մեր լեռների Արծուին ու խեղդւում եմ յորդացող արցունքներից : Ինչո՞ւ, ինքս էլ չգիտեմ : Դա բառերով չբացատրուող զգացմունք է, որը ես զգացել չկարողացայ : Նայում եմ չորս բոլոր : Գիւղի չահելները խումբ կազմած նուագում են ու երգում Անդրանիկին նուիրուած երգեր, որին իրենք երբեք չեն տեսել : Արխիւն է խօսում, Հայի տաք, հայրենանուէր արխիւը :

Ծերունիները, նահապետական չիբուխները բերաններին, երանութեան ժպիտը դէմքերին նայում են մէկ իրենց սրբացրած հերոսին, մէկ՝ երիտասարդու-թեանը, որը չխաբեց իրենց հայրենի յոյսերը՝ մնաց սասունցի, սիրեց երկիրը, իրենց ազգային երգերը, Սասնոյ լեռուն եւ վառ պահեց Հայոց օջախն ու սէրը դէպի ազգին հերոսները : Այդ կորովի երիտասարդութիւնը յոյսը չի կորցում, որ մի օր այսպիսի արձան իր բազուկներով կը բարձրացնի Սասնոյ լեռները :

Կանգնած է Անդրանիկի կիսանդրին 3 մեթրանոց հսկայ ժայռի վրայ, չորս բոլորը ծաղկեփնջեր, հայ աշխատաւորների կողմից դրուած պսակներ : Եաե-ւում՝ իր վէր խոյացող չատրուաններով ծփում է դիւցազների ձեռքով կառուցուած վճակը, որը չրջապատուած է ցայ-պային լոյսեր կրող սիւներով : Մէկը միւսի եաեւից զալիս են մեքենաներ. ով-քե՞ր են : Կարօտակէզ սրտով վրացահա-յեր, Լենինականցիներ, Աչտարակցիներ.. Հայեր, Հայեր, Հայեր ... Ահա մի մեծ պըս կանգնեց : Իջան 25 – 30 ծեր ու ջահել արեւմտահայ կանայք, մօտերան արձա-նին, ծաղիկներ դրեցին, աղօթք չընջացին ու քարը համբուրելով՝ քաշուեցին մի կողմ : Մտածում եմ, այս կանանցից քա-նի քանիսի օջախն է աւերուել Թուրքի եաթաղանից, քանի քանիսը չէն տան փըչ-րանքներն է փրկել Անդրանիկը : Նրանցից ոմանք լուռ լալիս են : Ի՞նչ են մտածում, ի՞նչ են մտաբերում, Աստծուն է յայտնի :

Գիւղացիները իմանալով որ իրենց դիւ-ղը հիւր է եկել Երեւանի բարձր մտաւո-րականութիւնը, չրջապատեցին նրանց եւ տարան տուն՝ աւանդական հայկական հիւրասիրութեամբ պատուելու : Եւ ես առաջին անգամ Սասունցու օջախումն եմ : Ջահէլները իսկոյն օջախ վառեցին, ոչ-խար մորթեցին, հարսն ու աղջիկ իրար անցան, կանաչիների մէջ սփռոց փռեցին ու դառով էլ դիւցական անմահական թանը մէջտեղ դրեցին : Մինչեւ խորոված-ծը կը լինէր, ծերունիները՝ մեզ չրջապա-տած, պատմում էին իրենց կեանքի ան-ցած–դնացած դառն ու քաղցր օրերի մա-սին, Անդրանիկի կռիւների մասին, թուրք զաթիչների դէմ՝ լեռներում ի-րենց մղած պայքարի մասին :

Եւ ահա խորովածը պատրաստ է : Լցւում են բաժակները : Առաջին բաժա-կը յոտնկայս խմում ենք հայ ժողովրդի անմահութեան կենացը : Տեսարանը ան-սեղի յուզիչ է, ծերունիներից մէկը ըս-կըսում է երգել Սասնայ յայտնի երգերը, բոլորը ձայնակցում են նրան : Գնալով բացւում են սրտերը : Ամէն մէկն ուզում է իր սրտի խօսքն ասել, իր ջերմ սէրը արտայայտել հայրենիքի հանդէպ, մեր ազգի պարծանք Անդրանիկի հանդէպ :

Մեզ պահում են մինչեւ երեկոյեան ժա-մը 10ը : Մորին չնորհակալութիւն յայտ-նելով Սասունցիներին ամէն – ամէն ին-չի համար՝ ճամբայ ենք ընկնում : Եւ ի զարմանս մեզ, դեռ մարդկանցով լի մե-քենաներ էին գալիս Ուէյն, Անդրանիկին իրենց յարգանքը մատուցանելու :

Այսօր մենք մի աւելորդ անգամ եւս համոզուեցինք թէ որքան անհուն սէր կայ հայ ժողովրդի սրտում դէպի իր ազգը :

ԼՅԻԼԻ ԴՇՆՈՑԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԵՔ ՏԱՐԱԾԵՑԵՔ «ՁԱՌԱՋ»Ը

ՀԱՅ ԻՇԽԱՆՈՒՀԻՆԵՐ

—o—

Գ.

Եղեսիոյ անկումին կը հետեւի Դամաս-կոսի պատերազմը : Քաղաքին դէկավարն էր երիտասարդ աթաբեկ Մուճիրէտտինի ներկայացուցիչ Իւնիւր : Աթաբեկը կը փափաքէր հաշտ ապրիլ Ֆրենկներու հետ՝ հակակշռելու համար Հալէպի Թուրքերուն ուժը : Իւնիւր հաւատարիմ կը մնար Պաղտին երրորդի եւ խնամակալ Մէլեհենասալի հետ Ֆուլքի կնքած դաշ-նագրին : Հորանի զործերը խանդարե-ցին ներզաշնակութիւնը : Այս հոդամա-սը Դամասկոսի իշխանութեան ենթակայ էր : Իսլամացած Հայ մը, Ալթունճահ անուն, կը խոովի Դամասկոսի կառավա-րիչին հետ եւ կը փափաքի անկախանալ, կը դիմէ Երուսաղէմ՝ Ֆրենկներու օդ-նութեան : Աստիք զոհ կը մնան, որով-հետեւ հոդամաս մը ալ պիտի ունենային, ուր քրիստոնեայ բնակչութիւն մը կ'ապ-րէր : Անհրաժեշտ էր նախապէս խղել դաշնագիրը : 16 տարեկան Պաղտինը, խնամակալ մայրը կ'ուղէին հաւատարիմ մնալ դաշինքին, բայց Ֆրենկ պարոննե-րը կ'առաջարկեն խղել դաշնագիրը, զը-րաւել Հորանը : Իւնիւս կը յիշեցնէ զա-չինքը, կը յիշեցնէ խզումին վտանգաւոր հետեւանքը, կը յայտնէ թէ պարտաւոր պիտի ըլլայ Նուրետտինի օդնութեան դի-մելու :

Պերնար Վալէ ժողովին կողմէ կը դիմէ Դամասկոս, կը լսէ կառավարչին բա-ցատրութիւնները, վերադարձին կը պնդէ դաշնագրին պահպանումը, կը թուէ խը-զումին քաղաքական ու պատերազմական հետեւանքները :

Ֆրենկ պարոնները կը յամառին իրենց որոշումին վրայ, Պերնարը կ'ենթադրեն կաշառուած, ուստի դաւաճան : Մանկա-մի Պաղտին կը համաձայնի պարոններուն որոշումին, կը քալէ Հօրանի վրայ ըն-չաքաղց պարոններուն հետ, Իւնիւր դի-մած է արդէն Նուրետտինի եւ կը վակէ արշաւանքի ուղին : Նուրետտին զահա-վէժ քայլերով կը հասնի, կը չախչախէ Ֆրենկ զունդերը (1147 Մայիս) : Պաղտին կ'ուզէ ճակատիլ, ասպետներ կը թելա-դրեն լաւագոյն երիվարով փութալ Երու-սաղէմ, պատանի արքան կ'ուզէ բաժնել ընկերներուն ճակատագիրը, կը հրահանգէ կանոնաւոր նահանջ : Պարոններ կը զրգ-չան, կը դիմեն Իւնիւրին զինադադար խնդ-րելով, բայց վշտացած կառավարիչը ա-նոնց ոչ-չացումը կը բաղձայ :

Մինչեւ Պաղտինի չափահասութիւնը Մէլիսենասա իշխանաբար կը կառավարէ Երուսաղէմի թագաւորութիւնը : Սիսալ մը կ'ըլլայ զարմիկը սպարապետ նչանակե-լը, նախանձը չարժելով պարոններուն, որոնք կը պանդատէին սպարապետին յո-խորտանքէն : Գանդատը թագուհիին դէմ կը զառնար, մանաւանդ որ չունե-ցաւ պէտք եղած հեղինակութիւնը արդի-լելու համար Դամասկոսի զաւինքին խը-զումը, հաւատարիմ մնալով ամուսինին քաղաքականութեան : Չկրցաւ նախատե-սել Եդեսիոյ ազէտը, դպզելու էր ժոռ-լինի անսահման վարմունքը :

Պատին, հպարտ քանամեայ ձեռք կ'առնէ արքայական իշխանութիւնը ձեր-բազատուելով մօրը խնամակալութենէն : Սակայն Մէլիսենասա փառամոլ կին մըն էր, կը փափաքէր չարունակել արքայա-կան պաշտօնը, որուն համաձայն չէր որ-դին, քաջարի, կշռադատ, քաղաքագէտ երիտասարդ մը :

Պատիճի թագադրութիւնը պիտի կա-տարուէր 30 Մարտ 1152ին, մայրը կը փափաքէր իր կողքին ըլլալ : Որդին կը մերժէր եւ մինակը կը մտնէր եկեղեցի : Եկեղեցականները կ'ուզէին մայրն ալ թա-գադրել : Երկուքին կողմնակիցները կը պայքարէին, խնդիրը կը լրջանար : Որ-դին կը փոխէր սպարապետը, մայրը ա-ւելի կը զայրանար, կը պահանջէր երու-սաղէմն ու Սամարիան, որդին իրեն կը յանձնէ Նապլուսը, Մէլիսենասա կը մեր-ժէ, կը փակուի Երուսաղէմի մէջ, կը դիմադրէ ուժդնօրէն միջնաբերդին մէջ, Պաղտին կը պաշարէ, տարօրինակ պայ-քար, թագուորը, երկրին տէրը, կը պա-տերազմի մօրը դէմ իշխանութիւնը պա-հելու համար : Վերջապէս ուժեղ միջա-մտութեամբ համաձայնութիւն մը կը կնքուի, Մէլիսենասա կը մեկնի Նապլուս :

Երբ Պաղտին Անտիոքի պաշտպանու-թեան դնաց Թուրքերու սպառնալիքին դէմ, մօրը իշխանութեան տակ դանուող պարոնները ղգացան իրենց օժանդակու-թիւնը, թագաւորին պարտութիւնը քայ-քայեմը պիտի ըլլար երուսաղէմի թա-գաւորութեան եւ թագուհիին ընթացքը, վտանգաւոր պարագաներու տակ որդիին հանդէպ, իշխանութեան հանդէպ, դաւա-ճանութիւն մը պիտի ըլլար : Փառամո-լութիւնը մթագնած էր բանականութիւ-նը, քինախնդրութիւնը չքացուցած էր մայրական զգացումը եւ պետական չահե-րու զիտակցութիւնը :

Պաղտին երկրորդի երրորդ ազջիկը, Հոտիէրնա, քոյր Մէլիսենասա թագուհիին եւ Անտիոքի Ալիս իշխանուհիին, կ'ա-մուսնանայ Տրիպոլիսի Բէյմոն երկրորդ կոմսին հետ : Երեք քոյրերը իրար կը չաչանջէին : Կոմսուհին ալ խօսուած էր սիրաբանութեան մը համար : Կոմսը կը նախանձէր, կը բանտարկէր կինը : Մէլիսենասա կը միջամտէ կոմսին մօտ, կը մեկնի Տրիպոլիս եւ քոյրը կը բերէ Նապլուս : Կոմսը զոհ կը մնայ, մինչեւ սահման կ'առաջնորդէ երկու քոյրերը, եւ կը դառնայ : Սահմանին մօտ խոմ-յիլեան մը կը սպաննէ կոմսը, Հոտիէրնա կը մնայ այրի : Զաւակը, Բէյմոն եր-րորդ, 12 տարեկան էր, ուստի կը կար-դուի խնամակալուհի :

Պաղտին երրորդ կը մնայ խնամակալ կոմսուհիին եւ զաւակին, ինչպէս նաեւ Անտիոքի իշխանուհի Կոնստանտիին եւ Պոհեմոն երրորդի : Կ'ուզէ ամուսնացը-

ԵՕԹԸ ՏԱՐԻ ԱՍՏԱՆԴԱԿԱՆ

—o—

Հիմակ այլեւս ընտրովի կը վերցնենք, — հնդկական թէյի ծրարներ, լաւ տեսա-կի պիսքիւիթ, չաքար, պահածոյի տու-փեր, ծխախոտ, մինչեւ որ պայուսակ-ներն ու զրպանները կը լեցուին : Անցնե-լով հազուստներուն եւ կօշիկներուն կող-մը, ամէն ոք կ'ընտրէ ուզածը :

Պէտք է չուտով հեռանալ, ու կ'ուճա-պարենք զէպի զաչերը :

Կ'ուտենք, կը խմենք ու հազուստները կը փոխենք, մեծը կամ փոքրը իրարու հետ փոխանակելով :

Մինչ այդ, Պիթլիսէն եկողները կը ըս-կըսին հասնիլ : Կը փութանք քովերնին : Հայեր կը փնտուենք : Կը չտնան հետզ-հետէ, եւ ահա, Մուրատը, Սեպուհը, կայծակ – Առաքելը եւ մեր բանակատե-ղիէն Մուրատի հետ Պիթլիս զացած Սե-բաստացի տղաքը եւ ուրիշ երիտասարդ-ներ :

Մեր 14ին մեծ մասը Ամերիկայէն է-կած Սեբաստացիներ էին : Անմիջապէս կը չրջապատենք եկողները : Մեր մասին հարցումներ կ'ընեն ու կը պատմենք եղա-ծը, կ'ըսենք թէ մեր զունդէն երկու զի-չեր բաժնուած ենք եւ լուր չունինք ա-նոնցմէ :

Ոաքի վրայ այս խօսակցութեան են-թացքին, հեռուէն, ուրիչ կողմէ մը, նոր բազմութիւն մը ծայր կուտայ : Մուրատ կը դիտէ հեռադիտակով : Զինուորներ են, Մուշի կողմէն-կուգան : Ուրեմն, հի-մա այլեւս պարզ է, կ'ըսէ, ամբողջ ճա-կատն է որ կը լքուի մինչեւ Կարին : Եւ ա՛ռ մը կը քաշէ սրտին խորէն կամ ուրիշ բառ մը՝ անչուշտ Ռուսերուն հասցէին :

Քիչ մը հանդստանալու եւ ուտելու հա-մար կը բաժնուին մեզմէ : Մենք ալ խոր-հուրդ կ'ընենք մեր ճամբան չարունակե-լու, քանի դեռ ճամբաները խճողուած չեն : Մուրատի խումբը կրնայ հասնիլ մեզի, քանի որ անոնք ձիաւոր են : Եւ երբ մեր երթալը Մուրատին իմացնելու համար կ'ուղղուինք անոնց զացած կող-մը, ոտս դինուոր մը կուգայ մեզի լսելու թէ իր սպան մեզ կը կանչէ, մեր զունդի մասին տեղեկութիւն տալու համար :

Կը հետեւինք իրեն, եւ երբ կը հաս-նինք, կը տեսնենք որ մեր տեսած սանի-թարական կայմի սպան է : Առաուն երբ կը խօսէինք, մեր հայ ըլլալը հասկցան : Մենք ալ հասկցած էինք, որ երկու Ռու-սերէն զատ, մնացած հինգ – վեց հոգին վրացիներ են, սպան ալ միասին : Եկեր հասեր են Դատուան ու մեզ տեսեր են կո-կին : Կանչեր է մեզի ըսլու համար, «Ձեր մեծաւորէն հրահանգ ունիմ, ձեզ՝ փա-խըստականներդ վինաթափ ընելով, հըս-կողութեան տակ ղրկել, ուր որ են ի-րենք, ուրեմն ամմիջապէս ձգեցէք ղէն-քերը » :

Բացատրութիւնը. — Սա ան-լեզու Թրքահայերը թափարդի մէջ ձգել :

Մենք փախստականներ չենք : Եթէ ըլլայինք իսկ, իրե՞ն ինչու պիտի դիմէ-ին :

Մեր տղոցմէ մէկը, աչքերը զարձնե-լով, սպառնալից, Թուրքերէն յայտնի հայհոյութիւնը չաչեցուց : Անչուչտ չեչ-տէն իսկ կարելի էր հասկնալ թէ ինչ ըսել ուզեց : Եւ սկսանք քալել : Սպան հրամա-յեց իրեներուն արդելք ըլլալ մեզի : Բայց երբ տեսան հրացաններուն կոթերը պատ-բաստ, մարդ չմնաց չուրջերնիս :

— « Հարիւր քայլ չհեռացած բռնել պիտի տամ ձեզ » բսաւ եւ սպառնաց, եւ իրր թէ հեռաձայն ընել սկսաւ :

Ալ չղրաղեցանք իրենցմով :

Մուրատն ու իրենինները չկրցանք պա-հել :

Մենք ալ չարունակեցինք մեր ճամբան, որ արդէն անանցանելի դարձած է : Մա-նաւանդ երբ ձիաւորներ եւ պարենաւոր-ման կառքեր եւս կան խառնուածքին : Ամէնքը կ'աճապարեն, կ'ուզեն կարելի եղածին չափ չուտ փախչիլ : Քալելու ըն-թացքը խանգարուած է, զիրար կոբան-ցուցինք եւ Ցակոբ էֆէնտիին հետ եր-կուքիս միայն մնացինք :

Ցաջորդ հանդրուանը, կարմունջ է, ո-րու մասին կը պատմէին թէ, անցեալ տարի, 1915ի կռիւներուն, երկու անդամ Թուրք բանակներու զերեզմանը եղած է :

Զօրավար Նազարբէկեանը, կեզծ նա-հանջով, Թուրք բանակը քաշած բերած է այդ զողին մէջ ու ջարդած անխնայ : Եւ այդ զողին մէջ կը պառնինք հիմա, երբ այդ վայրկին մէջ կը պառնի եւ Նազարբէկեանն ալ այս զօրամասերուն հետ է, եւ որեւէ ժամու կրնայ յայտ-նուիլ, կը տարուինք մատնելու թէ, արդ-եօք նման պարագայի մը ակնատես ու մատնակից պիտի ըլլա՞նք :

Այդ մտածումը տեղ կը չինէ մեր մըտ-քին մէջ ու պատճառ կ'ըլլայ, որ քիչ մը դանդաղինք այդ չրջանները : Այս մտա-դրութեամբ, Կարմունջը անցնելէ ետք կը մտնենք Ախլաթի դրեթէ իրարու կից տները : Ոչ մէկը, որուն անունը չորս հայ դիւղերէն մէկը, որուն անունը չորս հայ դիւղերէն մէկը, որուն մոտցեր եմ հիմա : Զորսն ալ իրենց պա-զատու պարտէզներով նչանաւոր :

Զարդերէն ճոզոպրած այս դիւղերու սակաւաթիւ մնացորդները, որ 1915ի նա-հատակութենէ ազատած էին, հայ հարեւանին ընթացքին ուռս զօրքին եւ համաւորներուն հետ կռվկաս անցած էին, ռուսական վերադրաւումի այս ամիսնե-րուն, մասամբ վերադարձած էին իրենց դիւղերը, այս անդամ ալ նորէն ձգել չե-ռանալու համար : Գացեր են արդէն : Պարապ է դիւղը :

ԱՐՏԱՇԵՍ ՊԻՊՔԻԵԱՆ

(35 Շար.)

ՊԱՏՄՎԱԾՔ

ՅԱՅՈՑՈՎՓ ՂՈՒԿՈՏՈՎՈՒՆ

— Ես, սիրելի՛ ընթերցող, ոչ մի կերպ չեմ կարողանում հասկանալ, թե ինչպե՞ս կարելի է մարդուն ստիպել, որ նա ինքնասպան լինի։ Ինչպե՞ս կարելի է մարդուն համոզել, որ նա ինքնասպան լինի։ Ինչպե՞ս կարելի է մարդուն հարկադրել, որ նա ինքնասպան լինի։ Ինչպե՞ս կարելի է մարդուն ստիպել, որ նա ինքնասպան լինի։ Ինչպե՞ս կարելի է մարդուն համոզել, հարկադրել,

CH. MISSAKIAN

Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Օրեր եւ Ժամեր

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այրի Տիկ. Վերժին Պետրոսեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի (Սեպտ. 3) առաւօտեան ժամը 10ին Սէն Ժեռոմի Ս. Սահակ Մեսրոպ եկեղեցւոյ մէջ, իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՅԱԿՈԲ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ :

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

ԾՆՈՂՔՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԱՆԱՐԱՏ ՅՂՈՒԹԵԱՆ ՔՈՅՐԵՐ

Sœurs de l'Immaculée Conception
73, Ave. Henri-Barbusse
95 - Arnouville-les-Gonesse

Անարատ Յղութեան Քոյրերու դպրոցը կը բացուի Սեպտեմբեր 15ին: Պետական արտօնութեամբ, այս տարի դպրոցը ունի մանկապարտէզի եւ նախակրթարանի բաժիններ :

Դասաւանդութիւնը կը կատարուի համաձայն Ֆրանսական կրթական ծրագրին, յաւելեալ՝ հայերէնի դասերով :

Դպրոցը ունի խնամակալ մարմին մը որ մօտէն կը հետեւի ծրագրի գործադրութեան :

Կ'ընդունուին գիշերօթիկ եւ ցերեկօթիկ : Վճարման պայմաններու համար, դիմել տեսչութեան : Արձանագրութիւնները սկսած են : Դիմել ամէն կէսօրէ ետք :

«ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ »

պարբերականը կը ծախուի Ֆրանսայի մէջ, հետեւեալ վայրերը.—

ՓԱՐԻԶ.— Քատէ Մէթրոյի կրպակը,
Փլաս տէ Ֆէթ
Պէլվիլ (56 Ռիւ Փիա)
Ալֆորվիլ
Իսի, (20պիս, Ռիւ տը լա Տէֆանս) :
Անիէռ – Պուա – Քոլոմպ :
ԼԻՈՆ.— Կեդրոնը (Ռիւ Պուալօ 290ի մօտ)
Վիլէօրպան :
ՎԱԼԱՆՍ.— Հայոց եկեղեցին :
ՏԷՍԻՆ.— Ավ. Ժան Ժօռէս :
ՄԱՐՍԷՅԼ.— Քուռ Պէլզէօնս,
Ռիւ տէ Տոմինիքէն
ՊՕՄՈՆ.— (Տէլփոն), Սէնթ Անթուան, Սէն – Ժերոմ, Սէն Լու, Պուլվ. Օտտօ, Էքս ան Փրովանս :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Արձանագրութիւն 1967 – 1968 ուսումնական տարեշրջանին :

Տակաւին տրամադրելի տեղերուն համար իրենց զաւակը արձանագրել փափաքողներէն կը խնդրուի ժամադրուիլ՝ գրելով հետեւեալ հասցէին՝

26 Rue Troyon, 92 SEVRES

Կամ հեռաձայնել 027 – 18 – 28 :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի արձանագրութիւնները սկսած են: Ամէն անոնք որոնք կը փափաքին իրենց աղջիկները դնել վարժարան, այժմէն իսկ պէտք է դիմում ընեն Հաստատութեան տնօրէնութեան,

1, Bld. du Nord — 93 - LE RAINCY
Tél. : 927-01-72

ECOLE NOTRE-DAME DE SACRE-CŒUR

167, Chemin des Caillols — Marseille (12)

Անարատ Յղութեան Քոյրերու այս մանկապարտէզը յառաջիկայ դպրոցական տարեշրջանէն սկսեալ պիտի ունենայ նախակրթարանի իր բաժինը, մինչեւ 6րդ դասարան, պետական նոյն ծրագրով :

Հայ աշակերտութեան պիտի աւանդուի հայերէն լեզու, ինչպէս այժմ կ'աւանդուի մանկապարտէզի աշակերտներուն :

Կ'ընդունուին ցերեկօթիկ եւ գիշերօթիկ աշակերտներ : Ճաշարան, արդիական ննջարան, մասնաւոր հոգածութիւն :

Հայկական ընտանեկան մթնոլորտ :

Բազմանդամ եւ չքաւոր ըստանիքներուն մասնաւոր պայմաններ :

Արձանագրութիւնները սկսած են :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ
ՆՈՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

ՖՐԱՆՍԱ

Տարեկան 75 ֆրանք
Վեցամսեայ 40 ֆրանք

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ

Տարեկան 90 ֆր. կամ 18 $
Վեցամսեայ 50 ֆր. կամ 10 $

Օդանաւային սպասարկութեան յատուկ սակագին : Դիմել Վարչութեան :

ՅՈՒԼԻՍ 1ԷՆ Ի ՎԵՐ ՈՉ ՄԷԿ ԲԱԺՆԵԳԻՆ ԿԸ ԳԱՆՁՈՒԻ ՀԻՆ ՍԱԿՈՎ :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ՀՐԱՇԱԼԻ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

CHATEAU DE LUDE (SARTHE)
Au pays du plus fastueux
Son et Lumière

Անդամներու հաւաքոյթ Կիրակի, Սեպտեմբեր 10ին, ժամը 8ին, Մեթրօ Շաթօ տը Վէնսէն, Քափէ Թերմինիւս :

Մեկնում 8·15ին Վալէ տը Շըվրէօզն, Տամփիէր, Ռամպույէ, Շարթր (այցելութիւն Մայր Տաճար), (Շաթօտէն (ճաշ) Վանտոմ, Մոնթուառ, ժամանում, Լիւտ կէսօրէ ետք :

Այցելութիւն դղեակին, հանգիստ, ճաշ լաւ ճաշարան մը : Ապա, բացառիկ ներկայացում մը, երկու ժամ, անմոռանալի երեկոյթ մը :

Վերադարձ դէպի Փարիզ կէս գիշերին եւ ժամանում Շաթօ տը Վէնսէն առաւօտեան 5·30ին :

ԱՄԷՆ ԲԱՆ ՄԷՋԸ՝ 55 ՖՐԱՆՔ

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

Le Décret N° 63161 au J.O. du 5 Mars 1965 oblige tout participant à une manifestation touristique organisée par une Association régie par la loi du 1er Juillet 1901 à être *membre côtisant* de cette Organisation.

MEMBRE ACTIF 10 Frs. par AN

Արձանագրութեան պայմանաժամ՝
Սեպտեմբեր 8

travaux de peinture et de décoration de tous styles

ԲԱԲԳԷՆ ՊՈՏՈՍԵԱՆ

22, rue Stendhal, PARIS 20e
MEN. 64-88

Մաքուր աշխատանք, ընտիր Ապրանքներով :

ՁՄԵՌՆԱՅԻՆ ԴԻՒՐԱՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆԻ
Նոր վէպը

ԿՐԱԿԷ ՇԱՊԻԿԸ

420 *մեծադիր էջ*
Գին՝ 10 *Ֆրանք*

Զրոյց Գ. հատոր, 7 *Ֆրանք, երկու հատորներուն համար դիմել «Յառաջ»ի :*

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ

ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ
ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ուսումնական 1967–1968 տարեշրջան Կ'ընդունուին 10–12 տարեկան բարեկիրթ եւ ուսումնասէր աշակերտներ :

Արձանագրութեան եւ լուսաբանութեան համար դիմել Տեսչութեան :

3, Av. de Grandchmp
78 - LE PECQ Tél. 963-01-72

H. PASDERMADJIAN
Professeur à l'Université de Genève

Histoire de l'Arménie

DEPUIS LES ORIGINES JUSQU'AU TRAITE DE LAUSANNE
Deuxième édition revue avec une carte d'Arménie

Գին 30 ֆր., առաքման ծախքով՝ 32 ֆրանք

Դիմել՝ ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ
LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (6e)
C. C. P. Paris 1278-35
Tél. : DANton 88-65

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԹՌՈՒՑԻԿ – ՏՈՄՍԱԿ – ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ – ԵՒԱՅԼՆ
FACTURES — TETE DE LETTRES — ENVELOPPES — etc...

Դիմեցէք

«ՅԱՌԱՋ»Ի
32, RUE DE TRÉVISE
— PARIS - IXe —
Téléph.: 770-86-60

ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է.... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ'Ք.... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ'Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղջ ունենալ :

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն : Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն : Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոմ եւ փլասթիք — ծածկոցներ. —

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e
166, AV. ARISTIDE BRIAND
64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. Հատը 0,30

ՇԱԲԱԹ
2
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
SAMEDI
2 Septembre
1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11000 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 43e ANNÉE — No 11.000

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԹՈՒՐՔԻԱ ՆԵՐՍԷՆ ՈՒ ԴՈՒՐՍԷՆ

Ա. ՆԵՐՍԷՆ

Ներսէն դիտուած՝ Թուրքիոյ պատասխանատու վարիչներու ակնոցով՝ Թուրքիա կը ներկայացնէ բարգաւաճ վիճակ մը, տնտեսութիւնը աստիճանաբար կը զարգանայ օրէ օր, շինարարական աշխատանքները առաջ կը տարուին մեծ թափով եւ փայլուն հեռանկարներ կ'ուրուագծուին հորիզոնին վրայ :

Ասիկա շքադրամին մէկ կողմն է :

Դուրսէն դիտուած՝ օտար տնտեսագէտներու եւ ելմտագէտներու կարծիքով Թուրքիա հետզհետէ կ'երթայ դէպի սընանկութիւն եւ առանց արտաքին նիւթական ու դրամական աջակցութեան պիտի չկրնայ դուրս գալ անելէն :

Այս ալ շքադրամին միւս կողմն է :

Քննելով կացութիւնը այնպէս ինչպէս կը նկարագրէ Թուրք մամուլը, կը տեսնուի, որ երկրին ամէն կողմը նոր գործարաններ կը հիմնուին, ամբարտակներ կը կառուցուին եւ ժողովուրդի բարօրութեան համար զանազան հանրօգուտ ձեռնարկներ կը կատարուին :

Վարչապետ Սիւլէյման Էմիրէլ տենդոտ աշխատանքի լծուած է : Մէկ կողմէ մամուլի ասուլիսներ կը սարքէ, միւս կողմէ շրջապտոյտներ կը կատարէ ներքին գաւառները եւ Սեւ Ծովի նաւահանգիստները, ամէն տեղ ճարտարարուեստական նոր հիմնարկի մը բացումին նախագահելով եւ քաջալերական ճառեր խօսելով :

Առաջին Հնգամեայ ծրագիրը, ըստ իրեն, յաջողութեամբ պսակուեր է եւ խորհրդարանը քններ ու վաւերացուցեր է երկրորդ Հնգամեան (1967 – 1972) :

Այս ծրագիրը նոր հանգրուան մը պիտի բանայ եղեր երկրի տնտեսական հաւաքական վերականգնումի ճամբուն վրայ :

« Քանի որ որոշեր ենք բացարձակապէս ժողովրդավար պետութիւն մը ըլլալ, պարտաւոր ենք զարկ տալ նաեւ մեր տնտեսական անկախութեան : Ընկերային ու տնտեսական վերականգնումով է, որ թուրք ազգը կրնայ ապրիլ քաղաքակրթութեան ճամբուն մէջ», յայտարարեր է Տէմիրէլ Պոլսոյ մէջ, մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին :

Ու զանազան խոստումներ ըրեր է Պոլսեցիներուն : Մինչեւ 1969ի վերջը Պոլսոյ 262 գիւղերը ելեկտրական լոյս պիտի ունենան եղեր :

Օսմ. կայսրութեան նախկին մայրաքաղաքին արուարձանները գնչուներու աւանի մը ձեւն են առած, իրենց 130,000 գիշերաբոյսերով (կէճէ քոնտու), որոնց 80,000ը լոյս չունին : Չորս տարիէն բոլորն ալ պիտի ունենան եղեր :

Ըստ վարչապետին՝

Նորակառոյց Ամպարլըի ելեկտրակայանը Պոլսոյ ճարտարարուեստական հաստատութեանց եւ Թրակիոյ ելեկտրականութիւն պիտի հայթայթէ :

Հէրէքէի կրաղիւսի գործարանը տարեկան 380,000 թոն կրաղիւս պիտի արտադրէ :

Եշիլքէօյի օդակայանէն մինչեւ Վոսփոր նոր ուղի մը պիտի շինուի եւ պիտի կապուի Պոլիս – Անգարա ճամբուն :

Երկու տարուան ընթացքին վեցուկէս միլիառ թրք. ոսկի պիտի յատկացուի Պոլսոյ վերաշինութեան եւ բարեզարդումին համար : Մինչեւ գալ տարուան վերջը պիտի շինուին երեք ամբարտակներ, մէկ զտարան, 16 գործատուն, երեք ելեկտրակայան եւ չորս վարժարան : 2700 գիւղեր ջուր պիտի ունենան :

Վարդօ, որ անցեալ տարուան երկրա-

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

Ի՞ՆՉ ԱՐԴԻՒՆՔ ԽԱՐԹՈՒՄԻ ՄԷՋ

Սուրիացիք ձգեցին – գացին Խարթումի ժողովը, տրուած ըլլալով որ բնաւ համաձայն չեն այն չափաւոր առաջարկներուն որ հոն կ'ըլլան : Նախարարը ըսած կ'ըլլայ սակայն Նասրի թէ կ'ենթարկուին հոն տրուած որոշումներուն իբրեւ մեծամասնութեան օրէնք :

Կարելի չէ անշուշտ բոլորովին ձախողութեան մասին խօսիլ այս ժողովին առթիւ : Արդարեւ նկատելի է ամբոխավար բանաձեւումներու անհետացումը, ինչ որ կարեւոր քայլ մըն է արաբական մտայնութեան մէջ : Ուրիշ նոյնքան կարեւոր քայլ մըն է Եմէնի շուրջ Ֆայսալ – Նասր համաձայնութիւնը, թէեւ դէտեր նկատել կուտան թէ առաջին անգամ չէ որ Եգիպտոս եւ Սէուտի Արաբիա թուղթի վրայ կը համաձայնին եւ ետքը՝ համամաձայնութիւնները չեն յարգուիր դէպքերու մէջ :

Ամէն պարագայի մէջ նորութիւն էր նաեւ լսել Նասրի լեզուն .— «Պատրաստ եմ պատերազմ ընելու նորէն, բայց բանակ չունիմ այլեւս եւ երկրիս տնտեսութիւնը շատ ծանր վիճակի մէջ է : Հարցն այն է թէ այդ պարագային ի՞նչ պիտի ընէք դրական գետնի վրայ ինծի օգնելու համար» : Պարզ է որ սովորութիւն չէր ժողովականներուն համար նման համեստ ճառեր ունկնդրել :

Արաբական երկիրները ի վիճակի չեն արդէն որեւէ օժանդակութիւն բերելու : Տնտեսական գետնի վրայ, տեսնուեցաւ Պաղտատի ժողովէն ետք թէ միտք իսկ չունին պահելու քարիւղի ամպարկօն, ոչ ալ իրենց դրամագլուխները քաշելու «աշխարհակալ» դրամատուներէն : Զինուորական գետնի վրայ, այլեւս արդէն յորդանանեան ուժ չկայ, եգիպտական բանակն ալ աւելի փայլուն վիճակի մէջ չէ, օդուժ ալ չունի : Այս պատճառով է արդէն որ չափաւորները կը նեղուին Ալժերացիներուն եւ Սուրիացիներուն «պոռոտախօսութենէն» եւ ծանր խօսքեր ալ կ'ընեն անոնց հասցէին : Այսպէս Պումետիէնի մասին, նրբանցքներու մէջ, չեն քաշուիր ըսելէ «դիւրին է իրեն համար բռունցքը զարնել սեղանին երբ հինգ հազար քիլոմեթր հեռու է, այն վայրէն ուր հարցերը դրուած են» : Աւելի խիստ են Եգիպտացիներուն մասին : Եգիպտացիք չեն քաշուիր մտածելէ թէ Սուրիացիք են պատերազմին պատճառը : Իրենց յանցանքն է եթէ Նասր դժուարութեան մէջ և իշխանութիւնը կորսնցնելու վտանգին տակ է : Եգիպտացիք կ'աւելցնեն. — « Աւելին, սուրիական բանակը փայլուն ցուցադրութիւն մը չտուաւ : Իրականին մէջ, բնաւ չկռուեցաւ » : Եւ Նասր ու Հիւսէյն համոզուած կը մնան թէ իրականին մէջ, Յունիսին, իրենք սուրիացի անպատասխանատու զեկավարներու գործիքն եղան :

Նասրի դիրքը անշուշտ շատ փափուկ է : Իբրեւ քաղաքական եւ պետական դէմք պարտի իրատես ու խոհեմ քաղաքականութիւն մը վարել եւ խաղաղ լուծում մը գտնել Իսրայէլի հարցին : Բայց պէտք չէ մոռնալ թէ Նասր նաեւ առասպել մըն է եւ զոհը այդ աշասպելին : Ինք կը խորհրդանշէ շատ մը բաներ : Մարդն է՝ Սուէզի ազգայնացման, իտէալը արաբական միացած աշխարհին, եւ մահուկենաց պայքարին Իսրայէլի դէմ :

Կը թուի թէ Նասր ներսն ալ դժուարութիւններ ունի : Գրաքննութիւնն ալ լաւ կշռելէ ետք է Խարթումէն հասած լուրերը, որ կուտայ մամուլին :

Նախընտրաբար կ'ընտրուին Նասրի խիստ խօսքերը :

(1)

շարժէն քանդուած էր, հիմնովին պիտի վերաշինուի : 25 նահանգներու մէջ 18 մեծ հիմնարկներու եւ երկու հարիւր նոր գործարաններու հիմերը պիտի դրուին :

Վարչապետ Տէմիրէլ Օգոստոս 4ին Գոնիայի մէջ հիմնարկէքը կատարած է սնդիկի նոր գործարաններուն, Ագշէհիրի մէջ բացած է ելեկտրակայանը եւ զբօսաշրջիկներու լեռնային իջեւանը : Յետոյ բացումը կատարած է Ալթընափայի ամբարտակին եւ հիմը դրած է անագապըղինձի նոր գործարաններուն, որոնք պիտի արժեն աւելի քան մէկ միլիառ թրք. ոսկի :

Սէյտիշէհիրի ալիւմինիոմի գործարանին հինարկէքը կատարած է Օգոստոս 5ին մեծ հանդիսաւորութեամբ, որուն ներկայ գտնուած են Անգարայի խորհրդային դեսպան Սմիրնով, դեսպանատան անդամները, խորհրդային փորձագէտներ ու ճարտարագէտներ : Այս գործարանը պիտի արժէ մէկ միլիառ 740 միլիոն թրք. ոսկի :

Ասիկա մէկն է այն մեծ ձեռնարկներէն, որոնց համար համաձայնագիր կնքուած էր վերջերս Մոսկուայի եւ Անգարայի միջեւ : Գործարանը պիտի կառուցուի Խ. Միութեան ծախքով :

Դեսպան Սմիրնով ճառ մը խօսելով յայտնած է թէ կառուցանելի գործարանը պիտի ըլլայ մեծագոյնը ո՛չ միայն Թուրքիոյ, այլ բազմաթիւ դրացի երկիրներու եւ ինքզինք պիտի պարտադրէ ալիւմինիոմի համաշխարհային հրապարակին : Յետոյ աւելցուցած է, սրտառուչ շեշտով .

«Երկրորդ հնգամեայ ծրագրին մէջ մեծագոյն տեղը կը գրաւէ ալիւմինիոմի գործարանը : Մեր կառավարութիւնը թուրք ժողովուրդին համար ցանկացող ու մաղթող է, որ հնգամեայի ծրագիրները իրականանան : Այս գործարանի կառուցման ժամանակ թուրք եւ խորհրդային նարտարագէտներն ու գործաւորները ձեռք ձեռքի պիտի տան եւ պիտի աշխատին մէկ նպատակի համար : Հոս ո՛չ միայն նոր գործարան մը պիտի կառուցուի, այլ միաժամանակ հիմերը դրուած պիտի ըլլան մեր երկու ժողովուրդներու բարեկամութեան եւ սերտ յարաբերութեան :

(Նո՞ր պիտի դրուին հիմքերը : Մոռցա՞ն Լէնինն ու Մուսթաֆա Քեմալը) :

Այս գործարանը տարեկան 25 միլիոն տոլարի եկամուտ պիտի բերէ օտար դրամով, որուն ա՛յնքան պէտք ունի Թուրքիա :

Սիւլէյման Տէմիրէլ պատասխանելով դեսպան Սմիրնովի ճառին, իր կարգին շեշտած է թուրքեւխորհրդային բարեկամութեան կարեւորութիւնը :

« Այս զետեղումները, ըսած է, կարեւոր քայլ մը կը կազմեն դէպի Թուրքեւխորհրդ. բարի դրացիական յարաբերութեանց սերտացումը : Մեր խաղաղասիրական սկզբունքներուն հիմը կը կազմէ նաեւ մեզի հետ համերաշխ ապրելու ցանկութիւնն ու տրամադրութիւնը ունեցող ժողովուրդներու հետ մեր ալ հաշտ ապրիլը » :

Թուրք վարչապետը տակաւին ուրիշ գործարաններու բացումը կամ հիմնարկէքն ալ կատարած է :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ պաշտպանութեան նախարարը որ անկում մը ունեցած էր առջի օր, ծանր վիճակի մէջ է : Կը պարզուի որ սրտի տկարութեան հետեւանքով, ինկած է եւ գլխէն ալ վիրաւորուած : Նախարարը 57 տարեկան է : Ներկայիս կը խնամուի Համպուրկի համալսարանի բուժարանը, բայց լաւագոյն պարագային, ամիսներու պէտք ունի, ապաքինելու համար :

ՓԵՔԻՆԻ մէջ կը շարունակեն գէշ վարուիլ անգլիացի գործավարին հետ, Կարմիր պահակ մը մազերը քաշած ու նախատած է Տոլալտ Հոփսընը, որ շարունակած է պահել իր բրիտանական պաղարիւնը :

ՎԻԷԹՔՈՆԿԸ կը շարունակէ շատ յանդուգն յարձակումներ ընել Վիէթնամի մէջ : Յարձակած են Քուանկ Նկայի բանտին վրայ եւ ազատած 1200 ձերբակալուածներ :

ՉԻՆԱՍՏԱՆԷՆ Փեքինի ձայնասփիւռը կը հաղորդէ թէ մշակութային յեղափոխութեան առաջին տարուան ընթացքին 59 միլիոնի հասած է Մաօ Ցէ Թունկի գործերու տպաքանակը :

ՓԵՔԻՆԷՆ հասած լուրերու համաձայն Մաօ որոշած է զինել իր կողմնակիցները : Կացութիւնը շատ ծանր է Քանթոնի մէջ :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ սկսած է երեք – չորս երիտասարդ գրագէտներու դատավարութիւնը, իրենց անունն իսկ չի տրուիր : Արեւմտեան լրագրողները ներս չեն առնուած սրահէն : Ըստ Ռօյթըր գործակալութեան ամբաստանեալներն են .— Վլատիմիր Բուկովսկի, Վատիմ Տըլօնէ եւ Էօժէն Կուչեւ : Բայց ըստ «Ֆրանս–Փրէս» գործակալութեան, Բուկովսկին չէ այլ՝ Դոբրովոլսկին : Միակ բանը որ ապահով է այն է թէ եօթը հոգի ձերբակալուած է Յունուար 22ին, Մոսկուա երիտասարդ մտաւորականներու կազմակերպած մէկ ցոյցին ընթացքին : Ասոնք կը պահանջէին Պատժական Գիրքին թիւ 70 յօդուածին ջնջումը որ կը վերաբերի պատիժներու բերանացի տարածման համար «սուտերու որոնք կը ձգտին վնասել Խորհ. Միութեան ընկերային կարգին» : Ըստ կարգ մը աղբիւրներու ասոնցմէ ոմանք երիտասարդ մտաւորականներու շարժում մը հիմնած են Ս. Մ. Օ. Կ. կոչուած (առաջին գիրերը ռուսերէն հետեւեալ բառերու՝ Բառ, Միտք, Անկեղծութիւն եւ Խորութիւն) :

ՇԱՐԼ ԱԶՆԱՒՈՒՐ մերժած է Յունաստան երթալ երգել : Միջազգային տօնավաճառին առթիւ է որ պիտի երգէր, Սելանիկ, Սեպտեմբեր 16ին եւ 17ին : Երգիչը այդ որոշումը տուած է Թէոտորախիսի ձերբակալութեան պատճառաւ արուեստագէտի իր համախոհութիւնը ցոյց տալու համար : Նոյն ժամանակ սակայն մերժած է ստորագրել բողոքագիր մը Զորպայի հեղինակին ձերբակալութեան դէմ, առարկելով թէ երբեք քաղաքականութիւն չէ ըրած եւ չի փափաքիր դիրք բռնել հարցի մը համար զոր լաւ չի ճանչնար :

ԹՈՔԻՈՅԻ ամերիկեան դեսպանատան վրայ յարձակում մը կատարուած է :

ՎԱՐՇԱՒԱՅԻ մէջ, պատերազմի դէմ մեծ ցոյց մը եղած է, Բ. աշխարհամարտի ծագման 28րդ տարեդարձին առջեւ : Ցոյցը մասնաւորաբար ուղղուած էր Միացեալ Նահանգներու եւ Իսրայէլի դէմ :

ՌԵԺԻՍ ՏԸՊՐԷԻ դատավարութիւնը անգամ մը եւս յետաձգուեցաւ : Կը խօսուի Սեպտեմբեր 15ի մասին :

ՆԱԽԱԳԱՀ ՏԸ ԿՈԼ Սեպտեմբեր վեցին կը մեկնի Լեհաստան, պաշտօնական այցելութեան :

1968Ի ՎԵՐԱՄՈՒՏԻՆ 12 միլիոն աշակերտ եւ ուսանող ունի Ֆրանսան :

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՔԱՂԱՔԱՑԻՆԵՐԻ ԱՆՁՆԱԿԱՆ ՍԵՓԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԻՐԱՒՈՒՆՔԸ

Խորհ. Միութեան սահմանների եւ քաղաքացիական օրէնսդրքի համաձայն քաղաքացիները ունեն աշխատանքի, կատարած աշխատանքի դիմաց վարձատրուելու, հիւանդութեան, աշխատունակութիւնը կորցնելու դէպքերում. քաղաքացիները կարող են ունենալ գոյքի անձնական սեփականութիւն, բնակարաններից եւ այլ գոյքից օգտուելու իրաւունք, կարող են ժառանգել եւ կտակել գոյքը, ընտրել բնակութեան վայրը, եւայլն: Այսօրուայ մեր զրոյցը վերաբերում է քաղաքացիների անձնական սեփականութեան իրաւունքի մի քանի հարցերի:

Մեր երկրի անտեսութեան արագ աճման հիման վրայ բարձրանում է աշխատաւորների նիւթական ու կուլտուրական մակարդակը:

Քաղաքացիների օրըստօրէ աճող պահանջները բաւարարուում են ոչ միայն անձնական սեփականութեան, այլեւ զգալի չափով այդ նպատակով առանձնացուած հասարակական ֆոնտերի հաշուին:

Հանրային այդ ֆոնտերը աշխատաւորների պահանջմունքների բաւարարման կոմունիստական եղանակ են:

Որոշ ֆոնտերից աշխատաւորներն օգտուում են ձրիաբար: Օրինակ, անվճար են ժողովրդական կրթութիւնը, բոլոր քաղաքացիների բժշկական սպասարկումը: Ծերութեան, ու անաշխատունակութեան դէպքում աշխատաւորները ստանում են կենսաթոշակ, սովորողները՝ թոշակ, աշխատաւորներն ստանում են հանգստեան տների ու առողջարանների անվճար ու զեղչերը, տարեկան վճարովի արձակուրդ, եւայլն:

Հանրային որոշ ֆոնտերից էլ աշխատաւորներն օգտուում են չնչին վճարով: Օրինակ, պետական բնակարանային ֆոնտից կամ հիմնարկների, ձեռնարկութիւնների տներից նրանց տրամադրուում են բարեկարգ բնակարաններ:

Քաղաքացիների ամէնօրեայ պահանջմունքների բաւարարման գործում դգալի դեր է խաղում անձնական սեփականութիւնը: Անձնական սեփականութիւնը բացառապէս սպառողական բնոյթ ունի եւ օգտագործւում է քաղաքացիների ու նրանց ընտանիքների նիւթական եւ կուլտուրական ամէնօրեայ պահանջմունքները բաւարարելու համար:

Անձնական սեփականութիւնը հանդիսացող գոյքը չի կարող օգտագործուել այլ նպատակներով, այսինքն գոյքի այնպիսի օգտագործում, երբ առանց համապատասխան աշխատանք ու միջոցներ ներդնելու, քաղաքացին եկամուտ է ստանում:

Գործող քաղաքացիական օրէնսդրութիւնը նշում է, որ քաղաքացիների անձնական սեփականութիւն կարող է լինել այն գոյքը, որի նպատակն է բաւարարել նրանց սպառողական պահանջները: Օրէնքը չի թուարկում այդ բոլոր առարկաները եւ դա հնարաւոր էլ չէ, քանի որ նման առարկաների շրջանակը սահմանափակուած չէ:

Հանրապետութեան քաղաքացիական օրէնսդիրքը սահմանում է, որ իւրաքանչիւր քաղաքացի կարող է որպէս անձնական սեփականութիւն ունենալ աշխատանքային եկամուտներ ու խնայողութիւններ, բնակելի տուն, տնային օժանդակ տնտեսութիւն, տնային տնտեսութեան ու զործածութեան, անձնական սպառման եւ յարմարութեան առարկաներ, մթերատու անասուններ:

Քաղաքացիների աշխատանքային եկամուտ են համարուում բանուորների, ծառայողների, կոլտնտեսականների ստացած զրամական եկամուտները, նրանց ստացած կենսաթոշակը, դանազան նպաստները, ուսանողական թոշակը, եւն.:

Ժողովրդական տնտեսութեան տարբեր բնագաւառներում աշխատող բանուորների ու ծառայողների ամսական միջին աշխատավարձը 1966 թուականին կազմել է 133 ռուբլի: Բարձրագոյն եւ միջնակարգ մասնագիտական ուսումնական հաստատութիւններում սովորողներին տրուող ուսումնական թոշակի առաւելագոյն չափը հասնում է հարիւր ռուբլու:

Քաղաքացին իրաւունք ունի իր զրամական եկամուտները անօրինել իր հայեցողութեամբ: Օրինակ, դնել սպառման առարկաներ, որոշ զրամական գումար նուիրել կամ կտակով թողնել մէկ ուրիշի: Նա իրաւունք ունի զրամական միջոցները պահել իր մօտ կամ այդ նպատակով բանեցուած պետական աշխատաւորական խնայողական զրամարկղներում:

Խնայողական զրամարկղները ոչ միայն պահում են քաղաքացիների կողմից իրենց յանձնուած ւսանդները, այլեւ նրանց յանձնարարութեամբ կատարում են տարբեր վճարումներ: Օրինակ, աւանդատու քաղաքացու յանկութեան դէպքում խնայողական զրամարկղը կարող է կոմունալ վարձը խոփանցել, կատարել այլ յանձնարարութիւններ: Ցանկացած ժամանակ աւանդատուներն իրաւունք ունեն զրամական աւանդը եւս առնելու, իսկ խնայողական զրամարկղը պարտաւոր է դրամից բացի աւանդատուին վճարել եկամուտ տոկոսների ձեւով:

Խորհրդային Հայաստանի 490 հաղար աւանդատուներ 1967 թուականի Յունուարի մկկին պետական խնայողական դրամարկղներում որպէս աւանդ ունէին 235·6 միլիոն ռուբլի խնայողութիւն: Այս փաստը աշխատաւորների նիւթական ապահովածութեան եւ բարեկեցիկ կեանքի յայտուն վկայութիւնն է:

Քաղաքացիների աշխատանքային եկամուտները կարող են լինել ոչ միայն դրամական ձեւով, այլեւ բնամթերքի: Օրինակ, հանրային տնտեսութեան մէջ կատարած աշխատանքի դիմաց կոլտնտեսականները զրամական եկամտից բացի, ստանում են նաեւ դիւզատնտեսական մթերքներ՝ բանջարեղէն, միրգ, հացահատիկ, կաթնամթերք: Բացի այդ, կոլտնտեսականները լրացուցիչ եկամուտ են ստանում իրենց անհատական հողամասից, ուրկէ մթերատու անասուններ:

Խորհ. քաղաքացիները անձնական սեփականութեան իրաւունքով կարող են ունենալ տարբեր տեսակի ինքնաշարժներ՝ անձնական կարիքների համար:

Քաղաքացիներն իրաւունք ունեն նաեւ անձնական սեփականութեան իրաւունքով ձեռք բերել մթերատու անասուններ՝ կով, ոչխար, այծ, եւայլն: Աւելին, սովետական պետութիւնը քաղաքացիներին, մասնաւորապէս կոլտնտեսութեան անդամներին, նրանց ցանկութեան դէպքում, օգնում է ձեռք բերել մթերատու անասուններ, այդ նպատակով բաց թողնելով երկարաժամկէտ վարկ:

Կոլտնտեսականները անձնական մթերատու անասուններ են պահում տուեալ կոլտնտեսութեան կանոնադրութեամբ սահմանուած քանակով: Կոլտնտեսութիւնը այդ նպատակով առանձնացնում է արօտատեղեր, օգնում կոլտնտեսականներին՝ անասնակեր ձեռք բերելու գործում, հնարաւորութիւններ է ստեղծում, որ կոլտնտեսականները կարողանան իւրացնել սեփական մթերքների աւելցուկը:

Վերջապէս քաղաքացիներն իրաւունք ունեն որպէս անձնական սեփականութիւն ունենալ տնային տնտեսութեան, անձնական սպառման ու յարմարութեան առարկաներ: Դրանք տնային տնտեսութիւն վարելու, անձանց սպառողական կարիքները բաւարարելու համար կոչուած իրերն են, քաղաքացիների մասնագիտական աշխատանքի գործիքները: Այս խմբի առարկաներն այն առանձնայատկութիւնն ունեն, որ դրանց նկատմամբ օրէնքով բռնագանձում չի կարող կատարուել՝ ուրիշ անձանց կամ թէկուզ պետութեան հանդէպ ունեցած պարտաւորութիւնների համար:

Խորհ. սահմանադրութեան համաձայն քաղաքացիների անձնական սեփականութեան իրաւունքը պաշտպանուում է օրէնքով:

Խորհ. քաղաքացիների քաղաքացիական իրաւունքները պաշտպանուում են այն դէպքում, երբ դրանք իրականացուում են իրենց կոչմանը համապատասխան, չեն հակասում ոչ գործող օրէնքներին եւ ոչ սոցիալիստական համակեցութեան կանոններին:

Այն դէպքում, երբ անձնական սեփականութիւնն օգտագործուելիս խախտում են այս պահանջները, ապա սեփականատիրոջ իրաւունքները ոչ միայն չեն պաշտպանուում, այլեւ որոշ դէպքերում օրէնքով նա զրկուում է տուեալ գոյքի նկատմամբ սեփականութեան իրաւունքից:

Մի շարք դէպքերում քաղաքացիների անձնական սեփականութեան ներքոյ կարող են դանուել այնպիսի գոյք, որն ունի խոշոր պետական, զեղարուեստական, պատմական կամ այլ հասարակական արժէք, (օրինակ, քաղաքացու մօտ կարող են դանուել նշանաւոր երգահանի անձնական երաժշտական գործիքը, պատկերասրահի զրոսի ձեռագրերը, աշխարհահռչակ նկարչի ստեղծագործութիւնների իսկական, կուսակցական, պետական գործչի անձնական իրերը, եւայլն):

Սոցիալիստական հասարակութիւնը չհաղրդուած է, որպէսզի զրանք պահուեն ինչպէս հարկն է: Հասարակութեան համար միեւնոյն չէ, թէ սեփականատէրը քաղաքացին, ինչպէս է վերաբերուում դրանց նկատմամբ: Եթէ սեփականատէրը վատ է վերաբերուում նման իրերի հետ, ապա նրանք նշանաւոր նկարչի ստեղծագործութիւնը պահում է խոնաւ տեղ, որի հետեւանքով այն կարող է արժէզրկուել, կարելի է ասել, որ քաղաքացին իր իրաւունքն իրականացնում է ի վնաս ողջ հասարակութեան: Ցանուն հասարակական չափ, նման ստեղծագործութիւնները պետութիւնը կարող է վերցնել, ի հարկէ, քաղաքացուն տալով համապատասխան հատուցում:

Գործող օրէնսդրութիւնը նաեւ պաշտպանում է քաղաքացիների անձնական սեփականութեան իրաւունքը, եթէ այն խախտում է ուրիշ քաղաքացիների ու կազմակերպութիւնների կողմից:

Իրենց խախտուած իրաւունքների պաշտպանութեան համար քաղաքացիները կարող են դիմել հասարակական կազմակերպութիւններին, իրաւունքը խախտողի հիմնարկութեան ու կազմակերպութեան դեկավարութեանը, ընկերական կամ միջնորդ դատարաններին, վերջապէս՝ ժողովրդական դատարաններին:

Այսպիսով սովետական քաղաքացիներին տրուած անձնական սեփականութեան իրաւունքը երաշխաւորուած իրաւունք է: Իսկ այդ նշանակում է, որ քաղաքացիների անձնական սեփականութեան իրաւունքը ոչ միայն տրուած է օրէնսդրական կարգով, այլեւ ստեղծուած են դրանից օգտուելու հնարաւորութիւններ:

ԳԵՂԱՄ ՂԱՐԱՄԱՆԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԵՔ ՏԱՐԱԾՑԵՔ «ՑԱՌԱՋ»Ը

«ՑԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ

ԵՕԹԸ ՏԱՐԻ ԱՍՏԱՆԴԱԿԱՆ

Մեր անցնելիք ամբողջ տարածութիւնը, ուրիկ անգամ մը Հայերը փախած էին, բայց յետոյ մասամբ վերադարձած, բնակարաններ յարմարցուցած, հերկած ցանած էին, հիմա, քաղի առեն ամէն ինչ լքելով կը փախչէին դարձեալ, մեզի հետ, ռուս զօրքին հետ: (Ո՞վ պիտի պնդէ կամ հերքէ թէ այս նահանջները ռուսական ողմամարութիւն կամ քաղաքական նութիւն չէին, այլ պարտութիւն):

Պատուղներու եղանակն է: Քանի մը Ղազախներ ալ եկեր են մեզի պէս պտուղ ուտելու, բայց փոխանակ ծառը բարձրանալու, ծառը տապալելու եռեւէ են, իրենց թուրերու հարուածներով: Ծառ ըսուն տակ լեցուն է ծիրանը, բայց անոնք չենք ուտեր:

Ալաթի մեղրածորան ծիրանները ոսկեզոյն, հասունցած, պատռած, մեղրի չիթեր դուրս տուած: Անհամանում, ա՜ ասա: Ծառ մը կը բարձրանամ, ծառ մը՝ Ցակոբ էֆէնտին: Կ'ուտենք անհաչիւ, անկշռում: Կ'ուտին մեր փորերը, բայց չենք կրնար դադրիլ ուտելէ, ճիւղերու ծայրիններբը մանաւանդ:

— «Է՛հ, Ցակոբ էֆէնտի, ալ չիլ – նա՞նք»:

— «Հա, փաչա, հա, սըտնք ալ ուտեմ ահ՝ իչնենք»:

Ան կ'ուտէ, ես ալ կ'ուտեմ, մինչեւ որ ալ կարողութիւն չի մնար չարժելու: Ձենք կրնար իջնել: Կը սպասենք:

Վարը, ծառին տակ խոշոր կրիայ մը կը չարժի: Իրարու լուր կուտանք, բայց ո՞վ պիտի իջնէ: Ոչ ան իջաւ, ոչ ալ ես: Կրիան կամաց կամաց կը քալէ, երբեմն արագելով: Ալ չենք նայիր, թող երթայ:

Ղազախները չատոնց գացին: Մենք մընացինք:

Գլխաւոր ճամբէն բաւական հեռու ենք, բայց կը տեսնենք, միշտ խճողուած է, բոլորը կ'ուճապարեն: Վերջը չի տեսնը – ւիր:

Շատ հեռուէն հատ հատ թնդանօթի ձայն կը լսուի:

Ժամանակը կ'անցնի, կ'իջնենք ծառէն: Կը փնտռենք կրիան, կը գտնենք ու կ'առնենք: Կը գտնենք ալրիւրը, կը նրսոլնք մօտը: Կրիան կը կարենք, կը լըւանք, կը խորովենք: Միայն թէ ապ չուենինք: Է՛հ, ի՞նչ կ'ըլլայ, առաջին անդամ չէ որ առանց ապի պիտի ուտենք: Այս ալ կ'ուտենք:

Գիշերը մօտ է: Յոհեմութիւն չէ եր – կուքս մինակ հոս պիչերել: Կարմունջի կողմէն, մեր ենթադրած ու փափաքած զործողութեան համար նշաններ չեն երեւիր: Մեր զօրամասերը ո՞ւր փնտռենք: Առա՞ջ գացին թէ ետ մնացին: Որո՞ւ հարցնենք, չենք գիտեր: Մեղի կը մնայ միայն չարունակել ճամբան, մինչեւ ուր որ երթան մեզմէ առաջ գացողները:

Երեւանէն ճակատ մեկնելու համար, ինչպէս զրած եմ, Երեւան – Ջուլֆա – Նոյ – Վան – Ոստան ճամբով անցած ենք: Իսկ հիմա կը նահանջենք ծովուն միւս կողմով՝ Ալաշկերտ – Ղարաքիլիսէ եւ դէպի Իգտիր:

Կ'իջնանք մայր ճամբան ու կը խառնուինք հոսանքին: Կը հասնինք դիւղ մը ուր կը դիչերենք:

Առտուն կը չարունակենք ճամբան փոշիի ամպի մը մէջէն, եւ առաւօտեան քիչ մը զովէն եաք՝ կիպիչ արեւին տակ:

Մինչդեռ ծովուն միւս ափը, Վանէն սկսեալ մինչեւ Դատուան կանաչութիւն, ծառ, ծաղիկ ու բազմաթիւ ջուրի աիեր կան, այս ափը Ջուլֆայէն Նոյի ճամբուն նման անջրդի է, խոտ ու ծառ չկայ: Քար ու ժայռ, եւ երբ ժամեր քալելէ եաք ջուր մը հանդիպի, ապի –լեղի, ծովուն ջուրն է, չի խմուիր:

Ցոգնած, ծարաւ: Սկսաւ երկուքիս ալ դլուխը ցաւիլ: Ճամբէն չատ հեռուն, արեւի մը եղերքը քանի մը ծառ տեսանք: Ըսինք՝ երթանք քիչ մը թէ արեւէն ազատինք եւ թէ փոչիէն: Հաղիւ հասած ծառերուն տակ, սկսանք դոզալ: Դող մը՝ անդոպելի: Որքան կը ջանանք չդոզալ, չենք կրնար, ու կը յանձնենք ինքզինքնիս դողին: Կը տեւէ մօտ մէկ ժամ:

Դողը իր գործը վերջացնելէ եաք, եկաւ տաքութիւնը, հետն ալ փորի ցաւ: Կը դալարուիմ: Արտին եղերքը հասնելու համար հաղիւ կրնամ քանի մը քայլ փոխել, ու վերջապէս... փա՛ռք քեզ, Աստուած, վերջացաւ ծիրանին ու կրնայի յեղափոխութիւնը:

Ծունկերս կը թուլնան, դժուարութեամբ կը հասնիմ ծառերուն տակ:

Քիչ եաք Պ. Ցակոբ ալ կը բռնուի նոյն ցաւերէն, ու կը վճարէ իր պարտքը:

Դիակի պէս ինկած ենք, չարժելու անկարող:

Ընդարձակ ցորենի արտ մըն է: Ցորենը քաղցր՝ դէղեր են չիներ: Հեռուն, արտին մէկ եղերքը քանի մը գինուորական վրաններ կան, որոնք քանդելու եռեւէ են: Կը պատրաստուին փախչելու: Գլուխիս պայուսակներուն վրայ՝ պառկած ենք ու կը ծխենք: Ռաքերնուս կողմէն մութ սկսաւ, սկսաւ տարածուիլ: Ցորենի արտին մէջ ամանները կ'ուղղուին: Կ'ուզենք մարել բայց կարելի չէ, կ'երթայ սրընթաց, լափելու համար ցորենի դէղերը ու հանելու մինչեւ վրանները:

ԱՐՏԱՇԷՍ ՊԻՊԻՆԵԱՆ

(36 Շար.)

ՀԱՅ ԻՇԽԱՆՈՒՀԻՆԵՐ

(Դ. եւ վերջին մաս)

Պաղտին Երրորդ կը մեկնի Անտիոք, դաշնագիր կը կնքէ Մանուէլ Կոմնենոսի հետ, որուն եղբօր աղջկան ամուսինն էր: Կը խոստանայ Ֆրենկ ջոկատ մը տրամադրել կայսեր մահմետականներու դէմ:

Պաղտին օգտակար կ'ըլլայ նաեւ Հայերուն, կը հաշտեցնէ ասոնց հետ: Կայսեր բանակը կը քալէր Թորոս Երկրորդի վրայ, որ քաշուած էր արծիւներու բոյնին մէջ: Կ'առաջարկէ Թորոսին ընդունիլ կայսեր վեհապետութիւնը եւ կայսեր ալ կ'առաջարկէ Թորոսի իշխանութիւնը: Թորոս կը հաւանի, կուգայ կայսերական բանակը, կը խոնարհի կայսեր առջեւ, կը խոստովանի սխալները, երդում կ'ընէ հաւատարմութեան եւ կը ստանայ վերին Կիլիկիոյ իշխանութիւնը:

Թորոս կայսեր նուէր կը բերէ մեծաքանակ դառնուկ, դոմէշ, ձի: Կայսեր հիացում կը պատճառէ նուիրատուութիւնը: Սպաներուն առջեւ կը դրուատէ Թորոսի խոհեմութիւնը, իր կարգին նուէրներ կուտայ հայ իշխանին, որ կը խոստանայ օգնել կայսեր բանակին՝ Սելճուքներու դէմ:

Հայեր եւ կայսր գոհ եղան կարգադրութենէն: Պաղտին Երրորդ այսպէս կը միացնէր բիւզանդական, հայ եւ Ֆրենկ ուժերը:

Պաղտինի շնորհիւ Անտիոքի Ֆրնկները կ'ընդունին կայսեր գերիշխանութիւնը: Մանուէլ Անտիոք կը մտնէ մեծ հանդիսութեամբ պատկառելի թափօրով մը, մեծագումար դրամ կը բաշխէ քաղաքացիներուն: Երբ Պաղտին անզգուշութեամբ ձիէն վար կ'իյնայ որսի ատեն, կայսրը կը փութայ վերցնելու: (15 Մայիս 1159):

Երբ միացեալ բանակը կը քալէ Հալէպի վրայ, Նուրետտին խաղաղութիւն կը խնդրէ եւ բանտարկեալները կ'արձակէ: Կայսրը գոհ կը մնայ եւ կը մեկնի Պոլիս, որովհետեւ ըմբոստութիւն մը ծագած էր մայրաքաղաքին մէջ, այլապէս պիտի յառաջանար Հալէպ եւ ապահովաբար գրաւէր: Հայերը կը փափաքէին որ Հալէպը գրաւէր, յուսախաբ եղան եւ սկսան անիծել Յոյները: Մանուէլ քաղաքակնութիւն կը խաղար, պիտի չուզէր ջախջախել Նուրետտինի ուժերը, որպէսզի Ֆրնկները բացարձակ տէրը չմնան եւ միշտ իր օգնութեան պէտք ունենան: Մանուէլ ընծաներ ալ կը զրկէր Նուրետտինի, որ գոհ կը մնար աժան պրծելուն համար:

Կայսեր բանակը հայ – Ֆրենկ դունդով կը յարձակի Քլիճ-Ասլանի վրայ եւ կը փախցնէ զայն: (1161 աշուն):

Յաջորդ տարին սուլթանը կը մեկնի Պոլիս եւ արքայավայել ընդունելութիւն կը գտնէ: Օրական երկու անգամ ճաշ կը զրկուի ոսկի եւ արծաթ ափսէներով, թանկագին ընծաներ կը տրուին: Սուլթանը կայսեր կը փոխանցէ Սեբաստիան:

«1162 թուականը, սուլթանին այցի տարին, արեւելեան պատմութեան մէջ կարեւոր թուական մըն է: Սուլթան մը կ'ընդունի Բիւզանդիոնի վեհապետութիւնը, որ հատուցում մըն է Մանազկերտի պարտութեան»:

Պաղտին Երրորդ կը մեռնի 33 տարեկանին, երիտասարդական աւիւնով խանդավառ տակաւին, 10 Փետրուար 1162ին (Շարլ Տիլ կը գրէ 10 Յունուարին), Տըրիպոլիսի բժիշկին թունաւորումով: Մահմետականներ անդամ կը ցաւին եւ Նուրետտին ալ ցաւ կը յայտնէ եւ չուզեր առիթէն օգտուիլ, վեհանձնութիւնը չի պակսիր աթաբեկներէն ոմանց մօտ: Յարգանք պարտադրած էր ամէնուն, իր մահը մեծ կորուստ մըն էր քրիստոնէութեան: Կը մեռնէր անժառանգ, յաջորդ թողլով կրստեր եղբայրը, Ամօրին, որ ամուսնացած էր Ժոսլին Երկրորդի Ագնէս անուն աղջկան հետ եւ երկու զաւակ ունէր, մանչ մը, որ Պաղտին Չորրորդ պիտի ըլլայ եւ Սիպիլ անուն աղջիկ մը:

Ագնէս թոռնիկն է Կոստանդին Թուրինեանի աղջկան, պիտի ըլլայ Արտայէն, Մորֆիայի Մելիսենտայէն ետք չորրորդ հայ թագուհին, թէեւ Ֆրենկ – արմէն խառնածին մը:

Պարոնները կը պահանջեն որ թողու Ագնէսը, որովհետեւ անարժան է Երուսաղէմի թագուհի ըլլալու, կը յայտարարեն, թէ չթողելու պարագային պիտի չճանչնան զինք որպէս թագաւոր: Ագնէս ամբաստանուած էր թեթեւաբարոյ:

Ամօրի տեղի կուտայ, Ագնէս կը հեռանայ Երուսաղէմէն եւ անմիջապէս կ'ամուսնանայ Բամլէի տիրոջ հետ, հերքելով ամբաստանութիւնը:

Պաղտին եւ Սիպիլ կը մնան դահին ժառանգորդ:

Նուրետտին կը յարձակի Հարեմի վրայ, Ֆրնկներ յանդուգն յարձակումներով կը ջանան պաշտպանել, ետ կը մղեն պաշարողները, բայց վերջապէս տեղի կուտան: Թորոս Երկրորդ Ֆրնկներուն հետ է, չեղում մը կատարելու համար, անակնկալ յարձակում կը կատարէ Մարաշի վրայ, գերի կը բռնէ չորս հարիւր թուրք եւ կը սպառնայ ողջ – ողջ այրել զանոնք, եթէ Նուրետտին չփոխանակէ իր գերիներուն հետ: Նուրետտին տեղի կուտայ եւ ետ կը քաշուի: (1165):

Թորոս Երկրորդ կ'այցելէ Երուսաղէմ Ամօրի Առաջին թագաւորին, որ Մելիսենտայի երկրորդ որդին է, Մորֆիայի թոռը, քառորդ հայ մը: Կիլիկիայէն մինչեւ Երուսաղէմ կը տեսնէ առաւելաբար մահմետական ֆելլահներ եւ միայն Ֆրենկ զինուորականներ: Կը զարմանայ, որովհետեւ պետութեան մը հիմը գիւղացի դասակարգն է: Ամօրիի կ'առաջարկէ հայ երկրագործներ փոխադրել Երուսաղէմի շրջականները, ամրացնել թագաւորութիւնը, տոկուն զինուորներ պատրաստել, օգտակար եւ վստահելի տարր մը զետեղել իսլամ տարրին մօտ:

Ամօրի կը հաւանի Թորոսի խորհուրդին, ժողովի կը հրաւիրէ եպիսկոպոսներ եւ պարոններ հարցը քննելու համար:

Հայ տարրը լայն իրաւասութիւններ պիտի ունենար եւ զինուորական ծառայութիւն պիտի կատարէր, Լատին եկեղեցականները կ'առաջարկեն եկեղեցական իշխանութեան իրաւունքներու պահպանումը: Հայերը պարտաւոր պիտի ըլլային եկեղեցական տուրք վճարելու: (1167):

Թորոս կը մերժէ եկեղեցականներու պահանջը – «Հայերը պիտի չգան օտար երկրի մէջ ստրուկներ ըլլալու»: Կրուսէ կ'աւելցնէ. «Եթէ Հռոմի հարցուցած ըլլային, ապահովաբար աւելի բարեացակամ պիտի ըլլար, մանաւանդ որ հայ եկեղեցին լաւ յարաբերութիւն ունէր Հռոմի հետ Գրիգոր կաթողիկոսի օրէն, որ Երուսաղէմի լատին սինոտին ներկայ եղած էր 1140 թուին եւ Շնորհալի (Ապրիլ 1166, 8 Օդոստոս 1173) համամտութիւն կը յայտնէր»:

Թորոսի մահով կիլիկեան քաղաքականութիւնը կը փոխուի: Արկածախնդիր Մլեհ մը, որ Թորոսը սպաննելու ծրագիր մը յղացած էր եւ արտաքսուած Կիլիկիայէն, կը մօտենայ Նուրետտինի եւ օտար ուժերու օժանդակութեամբ կը տիրանայ Կիլիկեան իշխանութեան: Մլեհ թշնամի է թէ Բիւզանդիոնի, եւ թէ Ֆրենկներուն: Ասիկա դաւաճանութիւն էր Երուսաղէմի եւ Պոլսոյ դէմ, Կիլիկիոյ Հայութեան դէմ, կը նպաստէր Նուրետտինի ուժեղացման: Աթաբեկը կը խոստովանէր թէ «Մլեհը կը գործածէ իր դաւանակիցներուն դէմ կռուելու համար»: Տոմիւ կը գրէ. «Մեսլիէ հայը կը մտնէ Տաճարական ասպետներու կարգը, կը մոռնայ իր երդումը, կը յարի Նուրետտինի եւ կ'ասպատակէ քրիստոնեայ նահանգները»:

Մլեհի սպաննութեամբ, 1175 թուին, կիլիկեան իշխաններ կը վերադառնան նախկին քաղաքականութեան, կը շարունակեն խնամութիւններ հաստատել Եւրոպացիներու հետ, իշխաններ եւ յետոյ թագաւորներ կ'ամուսնանան օտար իշխանուհիներու հետ: Ասոնք տանը մէջ հայերէն կը խօսին մէկ սերունդ, օտար իշխանուհիներ հայ իշխաններու տուներուն մէջ օտար լեզու կը փոխադրեն:

Հայ իշխանուհիներէն շատերը, ամուսնացած պետական կարգադրութեամբ, քաղաքական նպատակներով, երջանիկ կեանք չունեցան: Եւրոպացին ընտանեկան կեանքի տարբեր գաղափար ունէր, ամուր չէր ընտանեկան կապը: Ռուբէն Երկրորդի աղջիկը, Փիլիպպինէ, ամուսնացաւ այրի Նիկիոյ կայսր Թէոտոր Լասկարիի հետ: Տարի մը ետք կայսրը ճամբեց կինը՝ թէեւ զաւակ մըն ալ ունեցած էին: Լեւոն Երկրորդի Ռիթա աղջիկը ամուսնացաւ Երուսաղէմի անուանական թագաւոր Յովհաննէս Պրիէնի հետ: Յովհաննէս չկարենալով ժառանգել Լեւոնի դահը, սպաննեց Ռիթան եւ նորածինը:

Խառն ամուսնութիւններէն պիտի սերին խառնածիններ, որոնք հետզհետէ պիտի անճիտուին եւ անհետանան: Այդ իշխանուհիները պատմութիւն չունին:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԿԻՐՈՎԱԿԱՆԻ ՆՈՐ ՅԱՏԱԿԱԳԻԾԸ

Հայաստանի մէջ քիմիական զարգացման հիմնական կեդրոններէն մէկը Կիրովականն էր, որ վերջին քսան տարիներու ընթացքին, մեծ թափով կը յառաջանայ: Կիրովականի մէջ յառաջացած են նաեւ արդիւնաբերութեան նոր ճիւղեր՝ մեքենաշինութիւն, ելեկտրական ու թեթեւ արդիւնաբերութիւն:

Զարգացման արագ թափը իր կարգին խթան հանդիսացաւ քաղաքին բնակարանային շինարարութեան, հասարակական շէնքերու կառուցման եւ այլ աշխատանքներու: Այնպէս որ, քաղաքի նոր գլխաւոր յատակագիծ կազմելը դարձած էր անհրաժեշտութիւն մը:

Հայաստանի շինարարութեան նախարարութեան յանձնարարութեամբ Հայաստանի պետական նախագիծի հաստատութեան մէջ կազմուած է արդէն Կիրովականի գլխաւոր նոր յատակագիծը, որ մօտ ատենէն քննուելէ ետք պիտի ներկայացուի կառավարութեան առ ի վաւերացում: Նախագծող անձնակազմը՝ ճարտարապետներ, տնտեսագէտներ, ճարտարագէտներ եւ այլ մասնագէտներ՝ ղեկավարութեամբ Մուրատ Գնունիի մեծ ջանք տարած է՝ նախագիծը բարձր մակարդակով եւ անհրաժեշտ ծաւալով ներկայացնելու համար:

Բազմակողմանի կերպով ուսումնասիրուած են Կիրովականի տնտեսական զարգացման, բնակչութեան աճի եւ մատակարարման հնարաւորութիւնները, եւն.:

Նախագիծին շինութեան ամէնէն ուշ աւարտումը կը նկատուի 1980 թուականը, երբ կը նախատեսուի քաղաքի բնակչութեան աճումը մօտաւորապէս 40 առ հարիւր տոկոսով: Կը նախատեսուի կառուցանել 1 –2, 4–5, 9–14 յարկանի բնակելի շէնքեր, ինչ որ հնարաւորութիւն կուտայ խուսափելու միօրինակութենէն եւ կը բաւարարէ տարբեր պահանջներ: Բնակելի թաղամասերը պիտի տարածուին դէպի Արեւելք, արդիւնաբերական շրջանները՝ արեւմուտք, հանդիստի, մարզական, առողջապահական շէնքերը՝ հարաւ (Վանաձոր) եւ Հիւսիս:

Ժդանով գիւղը, որ քաղաքի զարգացման հնարաւոր հիմնական հողամասերէն մէկն է, նախագիծին մէջ սահմանուած է 1980էն ետք օգտագործուելու նպատակով: Մինչեւ 1980, նախատեսուած է բնակարաններու շինարարութիւնը կատարել քաղաքին մէջ, քանդելով հին շէնքեր, ազատելով որոշ տարածութիւններ, երկարելով դէպի «Դիմաց» թաղամասին շարունակութիւնը, դէպի Խնձորուտ եւ Մեզրուտ:

Արդիւնաբերական նոր հաստատութիւնները պիտի կառուցուին Փամբակ գետի հովիտին մէջ արդէն գոյութիւն ունեցող գործարաններէն դէպի արեւմուտք, գետին զուգահեռ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (152)

ՎԻՏՈՔ

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ԹԻԱՊԱՐՏԸ

— Այո, միւսը, մրմնջեց խեղդուկ ձայնով մը:

Յետոյ աւելցուց.

— Բայց անիկա մեր գթութեան արժանի չէ:

— Ինչ որ ալ ըլլայ մեր զաւակն է, Ֆրանսուա:

— Այո, մեր զաւակն է ... բայց ...

— Ատկէ աւելին մի ըսեր, Ֆրանսուա, մրմնջեց Մանօն պաղատագին եղանակով մը: Անոր մասին ըսածներդ լսելով աւելի պիտի տառապիմ, որովհետեւ դիտեմ թէ պատասխանատուն ես եմ: Եթէ ես պարկեշտ կին մը եղած ըլլայի, մեր զաւակը այդ ճամբուն մէջ ինկած պիտի չըլլար եւ այսօր պարկեշտ ու պատուաւոր մարդ մը եղած պիտի ըլլար: Իրաւ, թէպէտ անոր բնաւորութիւնը իր եղբօրը բարի բնաւորութեան չէր նմաներ, բայց մենք ձեռքերնուս եկածը պիտի ընէինք իր չար բնազդները բարելաւելու եւ եթէ կարելի ըլլար, արմատախիլ ընելու համար ..., եւ ասանկով բարութեան ճամբուն մէջ պիտի դնէինք զայն ... մինչդեռ հիմա ... աւաղ, հեռացած է այդ ճամբէն ...: Ոհ, իրաւ է եղեր, իրաւ է եղեր սա խօսքը «ինչ որ ցանես, նոյնը կը հնձես»: Ախ, երանի թէ ինծի ըլլար եւ անոնց չըլլար:

Վիտոք դառնացած, պահ մը իր կինը դիտեց եւ ապա ըսաւ.

— Անէթ, ես հայր մը չե՞մ, միթէ ես ալ քեզի չափ չե՞մ տառապիր ...:

— Ֆրանսուա՛, Աստուծոյ սիրուն, միջոց մը, հնարք մը գտիր ...:

— Էհ, ճակտիս վրայ անանկ գրուած է եղեր որ զաւակս ես իմ ձեռքովս պիտի պատժեմ ..., ես իմ ձեռքովս արդարութեան պիտի յանձնեմ ...: Բայց ոչ ..., սարսափելի է, հայր մը, որքան ալ արդարասէր ըլլայ, չի կրնար այդչափը ընել ...:

— Ոհ, մի ըսեր, մի ըսեր ...:

— Իրաւ է, ինքը թէպէտ իմ զաւակս ըլլալը չի դիտեր, բայց միթէ կրնա՞մ ուրանալ թէ ան իմ արիւնէս է, ես չե՞մ դիտեր թէ իմ սրտիս կտորն է որ արդարութեան պիտի յանձնեմ ...:

— Ոհ, ոչ, անկարելի է, անկարելի է, դուն պիտի չընես այդ բանը ..., ըսաւ խեղճ կինը պաղատագին ձայնով մը:

— Միթէ ես կ'ուզե՞մ, կ'ուզե՞մ որ զայն արդարութեան յանձնեմ, յայտարարեց Վիտոք:

— Ոհ, դիտեմ, դիտեմ ...

— Քսանեւչորս ժամէ ի վեր կը մտածեմ թէ ի՞նչպէս դուրս պիտի ելլեմ այս սարսափելի կացութենէն ...: Ամէն ատեն ականջիս առջեւ ահազանգի մը պէս կը հնչէ ձայն մը որ կ'ըսէ «Անմեղը ազատելու համար՝ յանցաւորը զոհելէ ուրիշ միջոց չկայ»: Քանի այս ձայնը լսեմ, քանի ատոր վրայ մտածեմ, անորոշութեան մէջ կ'իյնամ, եւ ուրիշ ոչ մէկ միջոց կը դտնեմ դուրս դալու համար այս անելէն ուր մղեց զիս ճակատդիրը:

— Ի՞նչ, ճակատագի՞րը ... ո՛չ, ո՛չ, ե՛ս մղեցի քեզ այդ անելին մէջ, ե՛ս ...:

— Ոչ, դուն մարդկային արարած մըն էիր, տկար, կեանքի փորձութիւններուն անդիտակից, կոյր արարած մը եւ խաբուեցար ..., դոչեց Վիտոք աննման վեհանձնութեամբ մը: Ո՞ր կինն է որ իր կեանքին մէջ սխալ քայլ մը չէ առած կամ իր անփորձութեան երեսէն չէ խաբուած: Դուն քու կամքո՞վդ երեսի վրայ ձգեցիր զաւակներդ, ոչ: Ընդհակառակն ամէն բան ըրիր զանոնք գտնելու համար: Քեզ գլխէ հանող սա սրիկային յանցանքը քու վրադ մի առներ ... ճակատագիրն էր զայն քու առջեւդ հանողը եւ դուն իբրեւ կին տկար դտնուեցար ... ահա իրականութիւնը: Եւ հիմա քեզի ուրիշ բան չի մնար ընելիք այլ միայն ողբալ սա անարժան զաւկին վրայ եւ չպաշտպանել զայն ... այո, ողբալ եւ մոռնալ ...:

— Ոչ, ոչ, չեմ կրնար, ձեռքս չէ, այդ դժբախտ տղան մեր արիւնն է, մեր մարմինն է, մեր հոգին է ...: Ոչ, ոչ, ես չեմ կրնար իմ զաւակս, իմ սիրտիս կտորը կախաղան առաջնորդել, եւ դուն որ անոր հայրն ես, ըսէ, Ֆրանսուա, պիտի կրնա՞ս անոր օձիքէն բռնել եւ մահուան դիրկը առաջնորդել:

— Խնդրեմ, հանդարտէ, ինքզինքիդ եկուր, կակազեց Վիտոք ինքն ալ ինքնիրմէն ելած:

Բայց Մանօն շարունակեց.

— Քու կարողութիւնդ, քու ուժդ, քու ճարպիկութիւնդ ու խելացութիւնդ կը ճանչնամ եւ վստահ եմ որ Օպէնին անմեղութիւնը հաստատելու միջոցը պիտի կրնաս դտնել առանց վտանգի ենթարկելու իր եղբայրը:

— Խեղճ կին, երէկուընէ ի վեր ատկէ ուրիշ բանի վրայ մտածած ունի՞մ արդեօք:

ԱՐԹԻՒՐ ՊԷՐՆԷՏ

(Շար.)

ՆՈՒԷՐ

Մարսէյլէն չափահաս որբ մը՝ Ս. Ճ. հարիւր Ֆրանք կը նուիրէ Պէյրութի ճեմարանին (ստանալ Յառաջէն) եւ 25 Ֆր. «Յառաջ»ի բարգաւաճման :

ՆՈՒԷՐ

Պ. Խաչատուր Սուլթեան (Մարսէյլ) 50 Ֆրանք նուիրած է Ազգ. Առաջնորդարանին, իր հօրեղբօր աղջկան տիկին Հռիփսիմէ Մանկոյեանի մահուան քառասունքին առթիւ (մեռած Յուլիս 25ին, Կառտան) :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է 20 Ֆրանք Տէր եւ Տիկին Քէօսէեանէ , ողբ. Ազնիւ Յակոբեանի մահուան տխուր առթիւ փոխան ծաղկեպսակի :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Ողբ. Մարի Պօղոսեանի յիշատակին , փոխան ծաղկեպսակի եղած են հետեւեալ նուէրները — Տէր եւ Տիկին Ֆ. Օհան – Նէսեան , Տէր եւ Տիկ. Արմենակ Պէտեան , Տէր եւ Տիկին Գ. Կիւլեան , Տէր եւ Տիկին Ս. Գասպարեան , Տէր եւ Տիկին Հ. Շմաւոնեան քահանայ Ֆրանք , Պ. Մ. Տէ – Միրճեան , Տէր եւ Տիկին Ճ. Տէմիրճեան , Տէր եւ Տիկին Թ. Սարեան , Տէր եւ Տիկ. Պ. Շտոյեան , Տէր եւ Տիկին Գ. Փափազեան , Տէր եւ Տիկին Պ. Քիւլէեան տասնական Ֆր., դումար 160 Ֆրանք :

Այս դումարէն բաժնուած է 30ական Ֆր. Շաւիլի Կապ. Խաչին եւ Հ. Ճ. Դ. Նոր Սերունդին, 25ական Ֆր. Կապ. Խաչի կայանին, «Յառաջ»ին, «Հայաստան»ին եւ «Հայ–Բոյժ»ին , (այս վերջիններըստանալ «Յառաջ»էն) :

×

Ողբ. Մարի Պօղոսեանի յիշատակին փոխան ծաղկեպսակի Տէր եւ Տիկին Ս. Մկրտիչեան Շաւիլի հայ դպրոցին կը նը – ւիրեն քսան Ֆրանք :

ՄՆՈՂՔՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԱՆԱՐԱՏ ՅՂՈՒԹԵԱՆ ՔՈՅՐԵՐ

Sœurs de l'Immaculée Conception
73, Ave. Henri-Barbusse
95 - Arnouville-les-Gonesse

Անարատ Յղութեան Քոյրերու դպրոցը կը բացուի Սեպտեմբեր 15ին : Պետական արտօնութեամբ , այս տարի դպրոցը ունի մանկապարտէզի եւ նախակրթարանի բաժինները :

Դասաւանդութիւնը կը կատարուի համաձայն Ֆրանսական կրթական ծրագրին, յաւելեալ՝ հայերէնի դասերով :

Դպրոցը ունի խնամակալ մարմին մը որ մօտէն կը հետեւի ծրագրի դործադրութեան :

Կ'ընդունուին դիչերօթիկ եւ ցերեկօթիկ : Վճարման պայմաններու համար, դիմել տեսչութեան : Արձանագրութիւնները սկսած են : Դիմել ամէն կէսօրէ ետք :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Արձանագրութիւն 1967 – 1968 ուսում – նական տարեշրջանին :

Տակաւին տրամադրելի տեղերուն համար իրենց զաւակը արձանագրել փափաքողներէն կը խնդրուի ժամադրուիլ՝ դրբելով հետեւեալ հասցէին՝

26 Rue Troyon , 92 SEVRES

կամ հեռաձայնել 027 – 18 – 28 :

ECOLE
NOTRE-DAME DE SACRE-CŒUR

167, Chemin des Caillols — Marseille (12)

Անարատ Յղութեան Քոյրերու այս մանկապարտէզը յառաջիկայ դպրոցական տարեշրջանէն սկսեալ պիտի ունենայ նախակրթարանի իր բաժինը, մինչեւ 6րդ դասարան, պետական նոյն ծրագրով :

Հայ աշակերտութեան պիտի աւանդուի հայերէն լեզու, ինչպէս այժմ կ'աւանդուի մանկապարտէզի աշակերտներուն :

Կ'ընդունուին ցերեկօթիկ եւ դիչերօթիկ աշակերտներ : Ճաշարան, արդիական ննջարան , մասնաւոր հոգածութիւն :

Հայկական ընտանեկան մթնոլորտ :

Բազմանդամ եւ չքաւոր ընտանիքներուն մասնաւոր պայմաններ :

Արձանագրութիւնները սկսած են :

CH. MISSAKIAN Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Ծառայ եւ Ժամկոչ

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՆՈՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

ՖՐԱՆՍԱ
Տարեկան 75 ֆրանք
վեցամսեայ 40 ֆրանք

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ
Տարեկան 90 ֆր. կամ 18 $
Վեցամսեայ 50 ֆր. կամ 10 $

Օդանաւային սպասարկութեան յատուկ սակագին : Դիմել Վարչութեան :

ԾՈՒԼԻՍ 1ԷՆ Ի ՎԵՐ ՈՉ ՄԷԿ ԲԱԺԻՆԴԻՆ ԿԸ ԴԱՆՁՈՒԻ ՀԻՆ ՍԱԿՈՎ :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ՀՐԱՇԱԼԻ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

CHATEAU DE LUDE (SARTHE)
Au pays du plus fastueux
Son et Lumière

Անդամներու հաւաքոյթ կիրակի, Սեպտեմբեր 10ին, ժամը 8ին, Մեքքօ Շաքօ տը վէնսէն, Քաֆէ Թերմինիւս :

Մեկնում 8·15ին վալէ տը Շեվրէօզն, Տամփիէր, Ռամպույէ, Շարթր (այցելութիւն Մայր Տաճար) , (Շարթռէն (ճաշ) վանտոմ, Մոնթուառ, ժամանում, Լիւտ կէսօրէ ետք :

Այցելութիւն դղեակին , հանդիստ ,ճաշ լաւ ճաչարան մը : Ապա, բացառիկ ներկայացում մը, երկու ժամ, անմոռանալի երեկոյթ մը :

Վերադարձ դէպի Փարիզ կէս գիչերին եւ ժամանում Շարթօ տը վէնսէն առաւօտեան 5·30ին :

ԱՄԷՆ ԲԱՆ ՄԷՋԸ՝ 55 ՖՐԱՆՔ

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

Le Décret N° 63161 au J.O. du 5 Mars 1965 oblige tout participant à une manifestation touristique organisée par une Association régie par la loi du 1er Juillet 1901 à être *membre côtisant* de cette Organisation.

MEMBRE ACTIF 10 Frs. par AN

Արձանագրութեան պայմանաժամ՝ Սեպտեմբեր 8

travaux de peinture
et de décoration
de tous styles

ԲԱԲԳԷՆ ՊՈՏՈՍԵԱՆ

22,rue Stendhal, PARIS 20e
MEN. 64-88

Մասնաւոր աշխատանք , ընտիր Ապրանքներով :

ՁՄԵՌՆԱՅԻՆ ԴԻՒՐԱՄԱՏՉԵԼԻ Գ Ի Ն Ե Ր

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱՒ

Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆԻ
Նոր վէպը

ԿՐԱԿԷ ՇԱՊԻԿԸ

420 մեծադիր էջ
Գինն՝ 10 Ֆրանք
Զրոյց Գ. հատոր, 7 Ֆրանք, երկու հատորներուն համար դիմել «Յառաջ»ի :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ
ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ
ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ
Ուսումնական 1967–1968 տարեշրջան կ'ընդունուին 10–12 տարեկան բարեկիրթ եւ ուսումնասէր աշակերտներ:
Արձանագրութեան եւ լուսաբանութեան համար դիմել Տեսչութեան :
3, Av. de Grandchmp
78 - LE PECQ Tél. 963-01-72

H. PASDERMADJIAN
Professeur à l'Université de Genève
Histoire de l'Arménie
DEPUIS LES ORIGINES JUSQU'AU TRAITE DE LAUSANNE
Deuxième édition revue avec une carte d'Arménie
Գին 30 Ֆր., առաքման ծախքով՝ 32 Ֆրանք
Դիմել՝ ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ
LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (6e)
C. C. P. Paris 1278-35
Tél. : DANton 88-65

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ
ԹՈՒՈՒՑԻԿ – ՏՈՄՍԱԿ – ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ – ԻՒԱՅԼՆ
FACTURES — TETE DE LETTRES — ENVELOPPES — etc...
Դիմեցէք
« ՅԱՌԱՋ »Ի
32, RUE DE TRÉVISE
— PARIS - IXe —
Téléph.: 770-86-60
ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ
ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

ԼՈՑԸ ԳՈՑՆ Է···· ԳՈՑՆԸ ԼՈՑՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՑՍ ՏՈՒԷ՛Ք···· ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՑՆ ՏՈՒԷ՛Ք
Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
նթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆՈՐԿԷՔ
ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ
PEINTURES THOMLAC
16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet
136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47
11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06
Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղչ ունենալ :
ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ
Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով ,,առաջնաւոր՝ առաջին – կարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն : Նորոյթ իւղաներկեր, պատի դեղեցիկ թուղթերու մեծ ընտրութիւն : Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէում եւ փլաստիք — ծածկոյթներ. —
TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE
Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :
ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ
52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. Հատը 0,30

ԿԻՐԱԿԻ
3
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
DIMANCHE
3 Septembre
1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11001 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 43e ANNÉE — No 11.001

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԹՈՒՐՔԻԱ ՆԵՐՍԷՆ ՈՒ ԴՈՒՐՍԷՆ

Ա. ՆԵՐՍԷՆ

Օրուան իշխանութեան դէմ մեծ դժգոհութիւններ կան երկրին մէջ :

Գլխաւոր ընդդիմադիրն է Հալքը, որ հակառակ իր վերջին պառակտումին, տակաւին կարեւոր ուժ մը կը ներկայացնէ եւ կը ջանայ վերստին գրաւել իր կորսնցուցած դիրքերը :

Դժգոհ են ձախակողմեան տարրերը, մասնաւորաբար Թուրք Բանաւորական կուսակցութիւնը (ԹԻՓ), որ աշխատաւորներու շահերը պաշտպանելու պատրուակին տակ կ'ուզէ ամրապնդել իր կազմակերպութիւնը : Ու «ընկերվարութեան» պիտակին ետեւ թաքնուած՝ համայնավարութիւն կը քարոզէ :

«Ատալէթ»ի կառավարութեան դէմ դիրք բռնած են նաեւ յետադիմականները, նուրճիներն ու շէրիաթճիները, որոնք կարծուածէն աւելի ուժեղ կը թուին եւ մտահոգութիւն կը պատճառեն իշխանութեանց : Կրօնական մոլեռանդութիւնը գլուխ կը ցցէ մանաւանդ ներքին գաւառներու մէջ :

Դժգոհութեանց եւ հակառակութեանց հակազդելու համար է, որ Տէմիրէլ իր շրջապտոյտի ընթացքին ամէն քաղաքի ու գիւղի մէջ գործարանի մը հիմնարկէքին կամ բացումին առթիւ ճառ խօսելով կը խարանէ կառավարութեան ընդդիմադիրներն ու հակառակորդները : Մանաւանդ չափազանցուած ձեւով կը ներկայացնէ իր օրով տնտեսական գետնի վրայ ձեռք բերուած նուաճումները, բոլորովին նը սեմացնելով անցեալին կատարուածները :

Գոնիայի Տողանչայ գաւառակին մէջ ճառ մը խօսելով ըսեր է թէ «թուրք պետութիւնը հիմնուած է օրէնքի, իրաւունքի, արդարութեան եւ առաքինութեան սկզբունքներուն վրայ ...»:

Կատակ չէ':

Պրուսայի մէջ կրաղիւսի նոր գործարանի հիմնարկէքին առթիւ ըսեր է.

«Անոնք որոնք կ'ուզեն որ հիւսիսի հովերը փչեն, թուրք բանուորին ընդդիմութեանը պիտի բախին միշտ »:

«Հիւսիսի հովերը» կ'ակնարկեն անշուշտ բոլշեւիկեան քարոզութեանց, որոնց դէմ կը պայքարի կառավարութիւնը, առանց մեծ յաջողութեան : Յետոյ աւելցուցեր է.

«Կոչում կ'ընեմ մեր հակառակորդներու բարեխղճութեան, ի՞նչ կը շահին թուրք ազգը պառակտելով, եղբայրը եղբօր դէմ գրգռելով : Այսպիսի արարք մը հայրենադաւութիւն է պարզապէս եւ այդպիսիներուն դէմ նոյնինքն թուրք ազգն է որ պիտի ցցուի : Թո'ղ չմրոտեն մեր վերականգնումի ջանքերը : Անոնք որ մուրեր կը քսեն, ամօթահար պիտի մընան ի վերջոյ : — «Արթնցէ'ք, ո՞վ Թուրքեր» բսողներուն մենք ալ կը յիշեցնենք, որ հայրենակիցները արթուն են միշտ եւ իրենք պէտք է արթննան »:

Պրուսայէն վերադարձին վարչապետը Անդարայի մէջ բացումը կատարած է քաղցկեղի հիւանդանոցին : Եւ Օգոստոս 10ին ձեռնարկած է Սեւ Ծովեան նահանդներու իր շրջապտոյտին :

Սամսոնի մէջ հիմնարկէքը կատարեր է պղնձի եւ քիմիական ազբի գործարաններուն : Այդ առթիւ ճաղկեր է Հալք կուսակցութիւնը, որ մոռցած է ազգը եւ երկիրը դէպի ձախ հակեցուցած : Քաղաքէ քաղաք կը պտըտի եղեր անոնց ըրած բաները մաքրելու համար :

Հիմնարկէքի հանդիսութեան ներկայ գտնուեր է Անդարայի ամերիկեան դեսպանը, որ թուրքերէն ճառ մը խօսելով շեշտեր է, որ Թուրքիա կը վերականգնի արագօրէն :

Սամսոնէն վերջ Տէմիրէլ յաջորդաբար այցելեր է Զարշամպա, Թէրմէ եւ Իւնիէ : Ամէն կողմ գիւղացիները տասնեակներով ներկայացեր են իրեն եւ զանազան դատներ ըրած : Վարչապետը մեծապէս տպաւորուեր է անոնց տրտունջներէն :

Խումբ մը գիւղացիներ իր ճամբան կտրելով ազաչեր են՝

«Ամա՛ն, անօթի մի' ձգեր մեզ»:

Օրտուի մէջ Սիւլէյման Տէմիրէլ ճառ մը խօսելով հաւաստիքներ տուեր է, որ թուրք գիւղացին անօթի պիտի չմնայ, պետութիւնն ու ազգը ի վիճակի են եղեր բարօրութիւն պարգեւելու թշուառութեան մէջ տապլտկող գիւղացիներուն...:

Խոստովանութիւն մըն ալ ըրեր է.

«... Մանաւանդ ձախակողմեանները շատ կը նեղեն մեզ: Մեծ նիգ կը թափենք ծայրայեղութիւններէ խուսափելու համար: Հայրենակիցնե'ր, գիտցէք թէ պառակտիչները մէկ նպատակ ունին միայն, — եղբայրը գրգռել եղբօր դէմ եւ այս գժտութենէն կարելի եղածին չափ իւղոտիլ: Գիտենք թէ կան մարդիկ, որ տեսակ տեսակ շապիկ հագցնել կ'ուզեն թուրք ազգին: Երբե'ք պիտի չյաջողին : Երջանիկ եւ բարօր դարաշրջան մըն է, որ կը սկսի եւ մենք կ'ուզենք երկրին դիմագիծը փոխել ...: Այս երկրին մէջ տեղ չունին անոնք, որ թշնամի են կրօնքին »:

Օրտուի մէջ հիմնարկէքը կատարեր է առողջապահական քոլէժին, Կիրասոնի մէջ՝ Ագսու թուղթի գործարանին : Այցելեր է նաեւ Փիրազիզ Պուլանճըք եւ Օֆ, ամէն տեղ ճառ խօսելով :

Պոլսէն եւ Անդարայէն խումբ մը համալսարանական ուսանողներ գացեր են Բիզէ միջադէպ յարուցանելու համար : Կը թըւի թէ համայնավարներ էին անոնք : Վարչապետը շատ խիստ բառերով ձաղկած է ձախակողմեան հակում ունեցողները՝ զանոնք որակելով վատասերած տարրեր, մակաբոյծներ, տխմարներ, անկրօններ եւ դաւաճաններ, որոնք թուրք ժողովուրդին մէջ սպրդելով թոյն կը ներարկեն :

«Եթէ իրենց նպատակն է համայնավարութիւն հաստատել ընկերվարութեան վարագոյրին ետեւ, այդ անաստուածները թող գիտնան, որ ամբողջ թուրք ազգը մեծով - պզտիկով իրենց դէմ պիտի ցցուի եւ զիրենք բնաջինջ պիտի ընէ »:

Ահա' թէ՝ ինչ վիճակ կը ներկայացնէ Թուրքիա՝ ներսէն դիտուած :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

Վերջին Իղձս

Էլ իմ ոսկի երազը չէք, ով աղջիկներ մրայօն ,
Ոչ սէր կ'ուզեմ մահից այս կողմ, ոչ էլ այն կողմ՝ պանթէոն ,
Դեռ էն գլխից մեզ հող տուեց , մեզ ծով տուեց բախտը մեր ,
Աստուած տուեց, մարդը խլեց եաթաղանով հայակեր ,
Եօթը միլիոն հայ սիրտ կերաւ, խլեց Հայոց սարն ու ձոր ,
Տեսաւ աշխարհն ու քար մնաց ու լռում է մինչ այսօր :
Էլ չեմ կարող ես դիմանալ Հայոց վշտին ոտնակոխ ,
Քանզի մի ողջ լեռնաշխարհից հազիւ մնաց մի բուռ հող ,
Էլ չեմ կարող, ինձ այրեցէք , բայց մոխիրս բուռ առ բուռ ,
Տարէք, ցրէք Հայաստանիս եօթ կողմերը դեռ անդուռ :
Առաջին բուռն համասփիւռէք կրծքին բանտուած Մասիսի ,
Որ խառնուին իր մեծ սրտին, հովանայ սիրտն իմ յոյսի :
Թէ չէ այսպէս, ինչպէս դառին հեռու կապեն մօր մօտից ,
Թէ չձուլուեմ Արարատին, ես կը մեռնեմ կարօտից ...
Երկրորդ բուռը լուռ շաղ տուէք մայր Արաքսի սրտի մէջ ,
Ով հովանայ մոխրիս մէջ էլ կարօտավառ սիրտս խեղճ :
Երրորդ բուռս տարէք, ցրէք Ղարաբաղիս լեռներին ,
Որ մուրազի ծաղկունք դառնամ պանդուխտ հողիս ձեռներին :
Սրտիս մոխրի չորրորդ բուռը տարէք Ծովակն իմ Վանայ ,
Որ կարօտից մեռած սիրտս կենդանայ, հովանայ ...
Հինգերորդ բուռն՝ իմ Տարօնի դաշտերի մէջ շաղ տուէք ,
Որ հինգ հազար դարեր բախէ մոխրիս մէջ էլ սիրտս հէգ :
Վեցերորդ բուռն յոյսով տարէք , սերմէք Սասնայ սարերին ,
Որ նա Սասնայ էպոս դառնայ՝ յառնի գալիք դարերին ...
Եօթներորդ բուռն իմ մոխրի , որպէս փիւնիկը սրտիս ,
Դուք շաղ տուէք հազարագանձ աւերակում Անիիս ,
Որ մախիրս շաղախ դառնայ, երբ իղձերս կատարուեն ,
Վեր գմբէթուող Անիիս մէջ հայ կանթեղներս վառուեն :
Առաջին բուռն ու վերջինը Արարատիս խառնեցէք ,
Որ Հայաստանն այս կողմ բերեմ, որ չմեռնեմ ես երբեք :
Իսկ հուր մրուրն իմ մոխրի, որպէս անչէջ մի ցասում ,
Լցրէք աչքը քար մարդկութեան , որ իմ վիշտը չէր կիսում ,
— Թող կուրանան անխիղճ աչքերն՝ իմ մոխիրով մշտազայր ,
Որ չեն տեսնում Հայոց վիշտը, այս էլ քանի՛ վշտի դար , —
Որ չթողեց հայ լերան շուրջն Հայոց ազգը ծովանար ,
Որ մարմարէ կղզի դառած Մասիսն ինքն էլ հովանար ,
Որ ծովանար Հայոց ազգը , կուլ չգնար ծովերին ,
Վառուող սիրտս յաւերժ տալով եօթ կողմերիս հովերին ,
Որ հովանայ հրաբուխը գէթ Մասիսի ձիւնի մէջ ,
Անմահութիւնն , առանց Մասսի, մի վայրկեան է, սիրտ իմ խեղճ ...

ՅՈՎՀ. ՇԻՐԱԶ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՐԱԲԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԸ ՎԵՐՋԱՑԱՒ

Խարթումի վեհաժողովը վերջացաւ առանց նոր ճամբայ մը բանալու Միջին Արեւելքի տագնապին : Գլխաւոր որոշումներն են՝ չճանչնալ Իսրայէլի Պետութիւնը եւ մերժում բանակցութիւններ բանալու :

Տնտեսական գետնի վրայ սակայն, Արաբները կը վերցնեն ամպարկօն եւ կ'որոշեն քարիւղ ծախել կրկին արեւմտեան «աշխարհակալ» պետութեանց :

Ժողովէն ետք հրապարակուած զեկոյցին մէջ , կ'ըսուի նաեւ թէ պիտի վերցուին բոլոր օտար խարիսխները արաբական երկիրներու մէջ : (Նման կայաններ կան Ալժերիա, Լիբիա, Ատէն եւ արաբական հարաւը):

Զեկոյցին կէտերէն մէն ալ կը վերաբերի գրաւուած հողերուն . — «Ժողովը հռչակեց թէ գրաւուած հողերը ետ առնելու պատասխանատուութիւնը կ'իյնայ արաբական բոլոր երկիրներուն վրայ եւ կոչ ըրաւ աշխարհի բոլոր երկիրներուն խնդրելով որ դրական դիրք մը որդեգրեն աշխարհակալ եւ սիոնական ուժերու նը կատմամբ որոնք կը փորձեն արգելք հանդիսանալ որ պաղեստինցի ժողովուրդը իր իրաւունքները գործադրէ »:

× Ահմէտ Շուխէրի, Պաղեստին Ազատագրման Կազմակերպութեան պետը ժողովը ձգած գացած է որովհետեւ չէր կրնար համաձայնիլ այն որոշումներուն որոնք կը վերաբերին իսրայելեան ուժերու քաշուելուն եւ ի նպաստ Պաղեստինի տրուած որոշումներուն : Շուխէրի աւելցուցած է թէ վեց առաջարկ տարած էր ժողովին , բայց չէ ակնարկած անոնց պարունակութեան :

× Մառեշալ Սալալ յայտարարած է թէ Եգիպտոս եւ Սէուտի Արաբիա միասնաբար համաձայնութիւն մը հռչակելով , կը բռնաբարեն Եմէնի գերիշխանութիւնը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻԼԻԱ ԷՀՐԸՆՊՈՒՐԿ խորհրդային մեծագոյն գրագէտներէն մին, ծագումով հրեայ, մեռաւ առջի օր, 76 տարեկանին, զոհ սրտի տագնապի : Մեծ բարեկամ մըն էր Ֆրանսայի եւ սիրահար մը՝ Ֆրանսական մշակոյթի : Շատ չէր սիրուած խորհրդային իր գրչեղբայրներէն որոնք զինքը պատեհապաշտ մէկը կը նկատէին , որ յաջողած է միշտ պատիւներուարժանանալ քառասուն երկար տարիներ , սթալինեան օրերէն մինչեւ իր մահը : «Փարիզի Անկումը» իր գլխաւոր գործերէն մէկն է որ կ'ոգեկոչէ Փարիզի գրաւումը, 1940ին: Կը թաղուի Երկուշաբթի օր :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ վերջ գտած է խորհրդային գրագէտներու դատավարութիւնը: Վլատիմիր Բուկովսկի , երիտասարդ գրագէտը երեք տարի «ազատազրկման » դատապարտուած է :

ՊԱՏՈՒԵԼԻ ՔԻՆԿ խիստ կերպով քննադատելէ ետք ամերիկեան քաղաքականութիւնը Վիէթնամի մէջ «որ կը բռնաբարէ մեր խիղճերը եւ միաժամանակ մեր ազդային շահը եւ կը քանդէ մեր բարոյական վարկը աշխարհի մէջ» ըսած է թէ նախագահական յառաջիկայ ընտրութիւնները կրնան պարզապէս հանրաքուէ մը ըլլալ պատերազմի վրայ :

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ երկու դիւանագէտներ Փերսոնա նոն կռաթա (անբաղձալի) յայտարարուած են Խորհ. Միութեան մէջ եւ արտաքսուած :

ՎԱՐԴԱՆ ԱՅԳԵԿՑԻ

Ա.

Առակաց բանիս է հրաշալի
Երգողն է սուրբ եւ պանծալի
Բաբունեաց բարուն բարի
Որոյ վարդան վերայ կոչի :

« Վայ ինձ, ով իմ որդիներ, որ աչխարհ պիտի դաք ինձանից յետոյ, որով- հետեւ ցանկանում եմ ձեզ տեսնել եւ չեմ կարող, քանի որ դերեզմանի մէջ արդէն հող եմ դարձել : Ապա ուրեմն այս դրքով կը խօսեմ ձեզ հետ մինչեւ հինդ եւ եօթը սերունդ եւ հոդով կը մնամ ձեր մէջ » — այսպէս աւանդել է Վարդան Այգեկցին , մի վանական , որ հեղինակել է բազմա- թիւ առակախառն քարոզներ եւ որի ա - նունով են կոչել միջնադարեան հայ ա - ռակների եւ մանրապատումների ճեռագիրը ժո- ղովածուները , մերթ անուանելով « Գիրք առակաց ասացեալ վարդապետին Վարդանայ ի պէտս հոդւոյ եւ մարմնոյ պիտանի », մերթ՝ «Վարդան Այգեկցի Վարդապետի ասացեալ» եւ մերթ՝ «Վար- դանագիրք » :

Այս եւ այլ այսպիսի վերնագրերով յայտնի ձեռագրերը մինչեւ ԺԸ. դարն անընդհատ փոփոխուել են եւ ապա քարա- յել, երբ Ամստերդամում 1668 թուին տը- պագրուել է հայ առակների առաջին ժո - ղովածուն՝ « Գիրք աչխարհաց եւ առաս - պելաբանութեանց, որ է Աղուէսագիրք » վերնագրով :

Ո՞վ է Վարդան Այգեկցին կամ Այգեկ- ցին, որին յետնորդները տարբերելու համար ԺԳ. դարու միւս Վարդաններից , անուանել են Մեծ Վարդան : Դժբախտա - բար, շատ թերի են տեղեկութիւնները նրա կեանքի եւ գործունէութեան մասին եւ այն, ինչ որ յայտնի է, մեծ մասամբ քաղուած է նրա քարոզներից եւ թղթե - րից :

Ստոյգ յայտնի չէ նրա ծննդեան թը - ուականը : Ձիչատակարանների մէջ այն ժամանակ սովորութիւն չէր նչանակել ծննդեան թուականը : Իր քարոզների մէջ մի քանի անգամ նա յիչատակում է իր ծննդավայրը՝ Մարաթը կամ Մարաթոն , որ Հալէպի մերձակայ մի աւան էր եւ էր այն ժամանակի սուրիական գաղութնե - րից մէկը : Ուրեմն, եթէ ծննդավայրի անունով կոչելու լինենք Վարդանին , ա- պա նրան պէտք է անուանել Վարդան Մարաթեցի («Վարդան ... որ ի Մարա - թա» , ինչպէս ինքն է գրել): Սակայն յայտնի փաստ է , որ յաճախ Վանական- ներն իրենց կոչում էին ոչ թէ ծննդա - վայրի, այլ այն վանքի կամ մենաստան - ների անից գլխաւոր անունով, որտեղ նը - քանք հոչակուել էին : Այդ ձեւով էլ Մա- րաթեցին հոչակուում է Այգեկցի կամ Այ- գեցի, ի յիշատակ այն անապատի , ուր քաչւում է նա եւ ապրում մինչեւ մահ :

Վարդանը Մարաթից տեղափոխուում է Կիլիկիայի Արքակաղնի վանքը, որ ա թո- ռանիստ վայր էր եւ նչանաւոր էր իր գպրոցով , որտեղ հէնց այդ ժամանակ բորբոքուել էր պայքարը Արեւմուտքի եւ Արեւելքի կողմնակիցների միջեւ : Հզո - րանում էր Ռուբինեան հարստութիւնը Կիլիկիայում : Քաղաքները ծաղկում է - լին. արեւմուտքից բազմաղդի վաճառա - կաններ արտահանում եւ ներմուծում էին հարուստ ապրանքներ : Քաղաքները ճոխ վաճառանոցներ էին եւ չահաստան - ներ : Առեւտրի հետ ծաղկում էր պեր - ճութիւնը եւ չռայլութիւնը մի կողմից , միւս կողմից անանկները եւ ազքատները կազմում էին այնպիսի թիւ, որոնց ոտ - նահարուածը իրաւունքների պաչտպանու - թեան մասին խօսում է հէնց ինքը՝ Վար- դանը : Քաղաքների հարստացման հետ միասին փոխուում էին նաեւ Կիլիկիայի Հայերի , առաջին հերթին վաճառական- ների, բարքերը եւ լեզուն : Այսպէս կոչ- ուած Արեւելքցիների պայքարը ընդդէմ արեւմուտքից եկող հոսանքի, դասային չահերի քաղաքական պաչտպանութիւնից բացի, նպատակ ունէր նաեւ անաղարտ պահել հայ լեզուն եւ հայ եկեղեցին , որի հիմքերը խարխլում էին հէնց այդ վաճառականները :

Արքակաղնի վանքում ուսանելուց յե - տոյ Վարդանն իրրեւ քարոզիչ հաստատ- ւում է Կիլիկիայի Դլուկ քաղաքում : Նը- րա արտասանած քարոզները վկայում են, որ Մարաթեցին յարել է Արեւելքցիների բանակին, այսինքն նրանց, որոնք ի դուր ջանում էին պատուար կանգնել նոր հո - սանքի դէմ : Այսպէս, Վարդանը եկեղե - ցու բեմից յանդիմանում է քաղաքում ապրող կանանց , որոնք «սիրում են զուգ- ուել եւ զարդարել աչքերը եւ երեսը զա- նազան դեղերով ի դայթկղութիւն պա - տանիների » : Նա խօսում է այն կանանց մասին, որոնք «չար դեղերով իրենց զըր- կում են ծնելու կարողութիւնից եւ այդ սովորեցնում են նաեւ ուրիշներին » : Նա դժոխքի դառաստանով է սպառնում նը - րանց, որոնք չահով դրամ են տալիս , զրկում են անանկին եւ մշակին , խաբում են կչիռքի մէջ, կաթի մէջ ջուր են խառ- նում եւ առհասարակ խարդախ մարդիկ են : Նրան՝ իրրեւ խոստովանահօր, Դլու- կի բնակիչները հաւանօրէն գաղտնի պատմել են նաեւ աւելի ծանր մեղքեր : Եւ տարիներ յետոյ այդ մասին է ակնար- կում Վարդանը՝ անապատի մէջ յիչելով վաղեմի Դլուկը, «Ես , ո՛վ իմ որդիներ, մանկութիւնից մինչեւ ծերութիւն չըջե - ցի աչխարհքում եւ տեսայ բազմաթիւ մեղքեր եւ աւելի շատ դաղտնաբար լը - սեցի »:

Դլուկում նրան հալածում են: Արդեօք

ԳԱՌՁՈՒ

ՄՈԼՈՐԱԾ ՌՈՄԱՆԹԻԿ ՄԸ

ՄՄԲ.— Լէ Նուվէլ Լիթերէրի մէջ, ժան Տալէվէզ կը խօսի Գառզուի մասին, Օրլէանի ցուցահանդէսին առթիւ : Լա - ւագոյն յօդուածներէն մէկն է որ լոյս կը տեսնէ եւրոպական մամուլին մէջ , մեծ նկարիչին մասին :

Գառզուի մէջ մոդ մը կայ, մոդ մը՝ ո- րուն դաւաղանը կը ներկայանայ վրձինի մը ձեւին տակ : Վենեսիկ է՝ Ծաթթերէի վրայ, բայ դաչտերուն մէջ՝ անտառի մը դիմաց, կամ՝ որեւէ սենեակի մը մէջ . եւ ահա Թովչութեան իր հմայքէն ձնունդ կ'առնէ տարօրինակ քաղաք մը՝ մեր աչ - խարհէն անդին՝ լեցուած երազուած կղզիի մը համար մեկնելու առագաստ - ները պարզած նաւերով , խորհրդաւոր ու կախարդիչ անտառ մը, հնամեայ պա - լատի մը սրահը՝ ուր կ'երազեն ծաղիկ - աղջիկները՝ մերկ եւ անմահչելի : Այլա - կերպութիւններու այս տիեզերքին կա - խարդութիւններուն՝ որ բանաստեղծինն

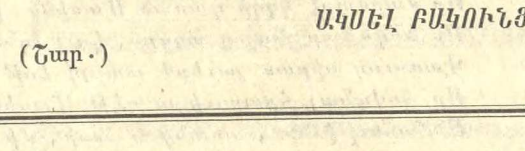

նրա՞նք էին հալածում, որոնց իւր քա - րոզներով խարազանում էր Վարդանը, թէ կար այլ պատճառ. այդ մասին ոչինչ չի աւանդում ոչ մի այլ ժամանակակից : Նա միայն դառնութեամբ դրում է. «Վա՛յ նրան, ում իչխան կամ առաջնորդ կը կարգեն այս չար ու դաժան ժամանակ » :

Ապաստանելով Ամիթ քաղաքում եւ այնտեղ եւս խաղաղութիւն չդտնելով, Վարդանը որոչում է թողնել «աչխարհը» եւ անապատ քաչուել : Կիլիկիան հայ իչ- խան Պաղտինի օժանդակութեամբ նա հե - ռանում է Սեւ Լերան կողմերը՝ Անտիոքի մօտ, որտեղ ապրում էին քրճազգեաց եւ մենակեաց անապատականները : Նա տե - դաւորւում է Այգեկ կամ Այգի կոչուած վայրում, եւ այնտեղից էլ մնում է Այ - գեկցի կամ Այգեցի կոչումը : Հաւանա - կան է , որ այդ Այգեկը մի վանք էր եւ այդի՝ մրգաբեր ծառերով, որ մշակել է - ին հէնց իրենք՝ անապատականները :

Պաղտին իչխանին ուղղած թղթի մէջ Այգեկցին իր մասին հետեւեալն է գրում. « Եւ ես ողորմելի Վարդանս, դիտուն - ներից տղէտս ... այս տառերը դրեցի Պաղտին իչխանի խնդրով ... որովհետեւ մեր բնիկ ժառանգութիւնից հալածական եղանք եւ եկանք Այգեկ ... եւ Հայոց թը- ուականն էր ՈԿԱ. (1212) թագաւորն էր Լեւոն Ռուբինեանց Կիլիկիայուր» :

ԱԿՍԵԼ ԲԱԿՈՒՆՑ

(Շար.)

Ն՚ամբ ամբ ամբ

ՊԵՆԹԻ ՏԵՍԱՐԱՆՆԵՐ

ԵՐԿՈՒ ՈՐԲԵՐՔ

Չեմ դիտեր ուր տեղէն՝ սեւով – ճերը – մակ մուշտակով կառու մը իրեն տեղ ը– րած էր մեր քիմիական աշխատանոցը : Մանաւանդ ձմեռը , դուռը վրայ եղած տաքին , անշշուկ ներս կուգար , կը ցան– կէր տուփի մը վրայ եւ կը հանդստանար՝ աչքերը կէս – քուն կէս – արթուն դոցել բանալով : Աշխատանոցի օդնական մեր դիմորդներն ալ կաթով եւ մխով կը հիւ– րասիրէին զայն .աշխատանոցին մէկ ան– խոս անդամը եղած էր այլեւս : Երբ պա– տառաքար օր մը ուշանար , իրարու կը հարցնէին թէ , ո՞ւր մնաց , արդեօ՞ք ար– կածի դոհ դնաց : Կառուն ալ կը դդար ի– րեն հանդէպ եղած այս հոդածութիւնը եւ դործունէութեան երկրորդ չորեքին մէջ՝ որ բաւին բարձրադոյն առումով կարեւո– րադոյնն է անշուշտ : Կը հետեւինք նաեւ անոր զարդացման : Ան որ նկարներու այս չարքին հպանցիկ ակնարկ մը կուտայ միայն , այնքան ալ չի կրնար խորը թա – փանցել : Անոնց մէջ ներքին մաերմիմ բան մը կայ՝ որ նկարիչին արտայայտչակա – նութիւնն է , իր յատուկ լեզուն , աշխար– հը դիտելու իր եղանակը : Սակայն , այդ չորեքականներուն մէջ փոփոխականութիւն եւ նրբութիւններ եւս կան : Գիծերը յան– կարծ կը զօրանան , կը դառնան բիրտ , ուրբ , եւ կամ կը նրբանան արապէսքի մը , չորեքականի մը , ոլորապարոյր մը ձեւին տակ , կը փոխուի նաեւ երանգավորումը : Իւրող համեմատութիւնները դորս կը սի – դէ դառնու եւ որոնք իրենց կնիքը կու – տան պաստառին , դոյն՝ որ նկարիչի այդ պահու ոդիին է , կը տարուբերին կա – նաչն նարնջադոյնի , ջրային թափանց – կութիւններէ կիրքերու հրաչէկութեան միջեւ , եւ ամէն անդամ , անկասկած , կը հանին տարբեր դաշնակութիւններու եւ նուադներու :

Բայց ինչ որ կը մնայ տիրական՝ ձայնի իր չէնն է՝ որ կը մատնէ մեր մէջ մոլո– րած ռոմանթիկ մը . մեքենական , բիրտ , մեկին մեր աշխարհին մէջ դժկամ՝ կը նայ խոյս տալ անկէ՝ դայն այլափոխե– լով . միշտ ալ , սակայն , կ'ուչխէ հոս տե – սակ մը թախիծ , մելամաղձութիւն , ի վերջոյ բան մը՝ որ յաճախ կսկծացնող է , տրտնջայր , խրտչան եւ վիրաւորուած ըզ – գայականութիւն մը՝ որ կը մնայ դուսպ : Այս ամէնը կը տեսնենք ու կը դդանք յու– յահանդէսի առաջին պաստառէն մինչեւ վերջինը , իբրեւ կնիք մը՝ դոր դրօշմը – ած կը դտնենք Գառդուի բոլոր դործե – րուն մէջ , իբրեւ իր ներկայութիւնը , իր դրօշմը , իր համայքը՝ որ կը դերէ եւ կը յուզէ :

Թարգմ. Զ. Գ.

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

ՆՈՐ ՍԱԼ ՄԸ

— * —

Grands Airs d'Opéra

interprétés par LYNE DOURIAN (1)

(DE L'OPERA)

Ֆիլիփս ընկերութեան մօտ լոյս տեսաւ « Դասական դանձերու » շարքին Օփերա – յի տաղանդաւոր երդչուհի Լիւն Տուրեանի առաջին սալը :

Կլուքի « Օրփէյն» մինչեւ Պելլինիի « Նորման » , Լիւն Տուրեան կը փաստէ թէ տիրացած է մեծ թեքնիքի մը եւ ձայնին ծաւալը դինքը կրնայ դասել այլեւս մեծ սոլիսթներու կարդին :

Լիւն Տուրեան երդահանդէս մը կուտայ Հոկտեմբեր 15ին, Շաթլէ :

1) *Disque Philips.*

ԿԱՐՄԻՐ ԵՐԳԻՉԱՆԲ

— * —

Պուտափէշտի մէջ, հունդար բանուոր մը, Խորհրդային Միութեան մայրաքա – դաք Մոսկուայի անունը կրող փողոցէն անցնելու առեն դետինը կը թքնէ :

Ինչ անդին կեցող ոստիկանը բանուորին մօտենալով կ'ըսէ .

— Ընկեր , չե՞ս դիտեր որ քաղաքական ցոյցերը արդիլուած են :

×

Համայնավար դործիչ մը, իրիկուն մը արտակարդօրէն լաւ տրամադրութեամբ տուն կը դառնայ :

Կինը կը հարցնէ .

— Ի՞նչ եղաւ : Ժողովը լմնցա՞ւ :

— Այո՛ :

— Խօսեցա՞ր :

— Անշուշտ : Եւ կրնամ ըսել՝ թէ մին – չեւ այսօր , ոչ մէկ անդամ այսքան խան– դավառօրէն չէի ծափահարուած : Բոլոր ժողովականները «կեցցէ՛» կը պոռային , կը ծափահարէին եւ դլխարկները օդը կը նետէին :

— Իրա՞ւ :

— Այո՛ :

— Բայց ի՞նչ ըսիր որ ...

— Ըսի՝ որ ասիկա մեր վերջին ժողովն էր : Քաղաքին մէջ ծայր տուած ասիական կրիպի համաճարակին պատճառով՝ ժո – ղովները յետաձդուած են անորոշ ժամա – նակով :

— Ուրեմն ասիկա մեր վերջին ժողովն էր : Ինչո՞ւ ուրեմն ծափահարեցիք :

— Ինչո՞ւ ... Ինչո՞ւ ... Ինչո՞ւ ... Ես ալ չեմ դիտեր ինչո՞ւ ծափահարեցինք : Ինչո՞ւ ծափահարեցինք ամէն անդամ որ ինծի խօսք տրուեցաւ : Ինչո՞ւ ծափահարեցինք ամէն անդամ որ ուրիշ մը խօսք առաւ : Ինչո՞ւ ծափահարեցինք ամէն անդամ որ ժողովը կ'ուղէր որ ծափահարենք : Ինչո՞ւ ծափահարեցինք ամէն անդամ որ ժողովը կ'ուղէր որ չծափահարենք

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Ողբ. Մարի Պօղոսեանի յիշատակին փոխան ծաղկեպսակի կը նուիրեն. Տիկին Մարտիկեան Շաւիլի եկեղեցիին քսան Ֆր., Տէր եւ Տիկին Գնէլ Կէօչկարեան Շաւիլի Կապ. Խաչին քսան, Շաւիլի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին երեսուն, Փարիզի Մշակոյթի Տան «Տէր Դաւթեան» սրահին յիսուն Ֆր., այս վերջինը ստանալ «Յառաջ»էն :

ՀՐԱՒԻՐԱԳԻՐ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

Հայկ. Բ. Ը. Միութեան Կեդր. Վարչական ժողովը պատիւ ունի հրաւիրելու Միութեան բոլոր իրաւասու անդամները ներկայ գտնուելու 54րդ Ընդհ. Ժողովին, որ պիտի գումարուի Շաբաթ օր, 1967, Դեկտ. 2, առաւօտեան ժամը 9·30ին, Միութեան Կեդր. Գրասենեակին մէջ, 109 Իսթ 40րդ փողոց, Նիւ Եորք, Ն. Ե.:

Եթէ օրինական մեծամասնութիւն մը ներկայ չըլլայ վերոյիշեալ թուականին, այս ծանուցումը պիտի նկատուի իբրեւ երկրորդ հրաւէր Ընդհ. Ժողովի, որ պիտի գումարուի ՇԱԲԱԹ եւ ԿԻՐԱԿԻ, 9 եւ 10 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1967, առաւօտեան ժամը 9·30ին, Սթէթլըր Հիլթըն պանդոկին մէջ, Սէվընթ Էվընիւ եւ 33րդ փողոց, Նիւ Եորք: Ն. Ե. 10001 :

Այն բոլոր իրաւասու անդամները որ ներկայ պիտի ըլլան այս ժողովին, օրինական մեծամասնութիւն պիտի կազմեն :

ՕՐԱԿԱՐԳ

1. Ընդհ. Տեղեկագիր 1966 տարեշրջանի:
2. Ընդհ. հաշուետուութիւն 1966 տարեշրջանի :
3. Կանոնագրական բարեփոխումներ :
4. Ընտրութիւն Կեդր. վարչ. ժողովի՝ իրենց պաշտօնավարութեան շրջանը աւարտած անդամներու տեղ :
5. Առաջարկներ եւ թելադրութիւններ :
6. Գնահատանքի բանաձեւեր :

Ի դիմաց Կեդր. Վարչ. Ժողովի՝ Ատենապետ Ա. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ, ատենադպիր՝ Մ. Մ. ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ :

Նիւ Եորք, 25 Օգոստ. 1967

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Աղքատախնամի տարեկան պարահանդէսը, Կիրակի, Հոկտեմբեր 29ին, Ժորժ Ե.ի չքեղ սրահներուն մէջ :

ՀՐԱՇԱԼԻ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

CHATEAU DE LUDE (SARTHE)
Au pays du plus fastueux
Son et Lumière

Անդամներու հաւաքոյթ Կիրակի, Սեպտեմբեր 10ին, ժամը 8ին, Մեթրօ Շաթօ տը Վէնսէն, Քաֆէ Թերմինիւս :

Մեկնում 8·15ին Վալէ տը Շըվրէօզն, Տամփիէր, Ռամպույէ, Շարթր (այցելութիւն Մայր Տաճար), (Շաթօտէն (ճաշ) Վանտոմ, Մոնթուառ, ժամանում, Լիւտ կէսօրէ ետք :

Այցելութիւն դղեակին, հանդիստ, ճաշ լաւ ճաշարան մը : Ապա, բացառիկ ներկայացում մը, երկու ժամ, անմոռանալի երեկոյթ մը:

Վերադարձ դէպի Փարիզ կէս գիշերին եւ ժամանում Շաթօ տը Վէնսէն առաւօտեան 5·30ին :

ԱՄԷՆ ԲԱՆ ՄԷՋԸ՝ 55 ՖՐԱՆՔ

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

Le Décret N° 63161 au J.O. du 5 Mars 1965 oblige tout participant à une manifestation touristique organisée par une Association régie par la loi du 1er Juillet 1901 à être *membre côtisant* de cette Organisation.

MEMBRE ACTIF 10 Frs. par AN

Արձանագրութեան պայմանաժամ՝ Սեպտեմբեր 8

ԾՆՈՂՔՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԱՆԱՐԱՏ ՅՂՈՒԹԵԱՆ ՔՈՅՐԵՐ

Sœurs de l'Immaculée Conception
73, Ave. Henri-Barbusse
95 - Arnouville-les-Gonesse

Անարատ Յղութեան Քոյրերու դպրոցը կը բացուի Սեպտեմբեր 15ին: Պետական արտօնութեամբ, այս տարի դպրոցը ունի մանկապարտէզի եւ նախակըրթարանի բաժիններ :

Դասաւանդութիւնը կը կատարուի համաձայն Ֆրանսական կրթական ծրագրին, յաւելեալ՝ հայերէնի դասերով :

Դպրոցը ունի խնամակալ մարմին մը որ մօտէն կը հետեւի ծրագրի գործադրութեան :

Կ'ընդունուին գիշերօթիկ եւ ցերեկօթիկ : Վճարման պայմաններու համար, դիմել տեսչութեան: Արձանագրութիւնները սկսած են: Դիմել ամէն կէսօրէ ետք :

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ

ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ

ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ուսումնական 1967–1968 տարեշրջան Կ'ընդունուին 10–12 տարեկան բարեկիրթ եւ ուսումնասէր աշակերտներ:

Արձանագրութեան եւ լուսաբանութեան համար դիմել Տեսչութեան :

3, Av. de Grandchmp
78 - LE PECQ Tél. 963-01-72

travaux de peinture et de décoration de tous styles

ԲԱԲԳԷՆ ՊՈՏՈՍԵԱՆ

22,rue Stendhal, PARIS 20e
MEN. 64-88

Մաքուր աշխատանք, ընտիր Ապրանքներով :

ՁՄԵՌՆԱՅԻՆ ԴԻՒՐԱՄԱՏՁԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

Դիմեցէք

ԽԸՏԸՐԵԱՆԻՆ

ՎՍՏԱՀԵԼԻ ՀԱՍՑԷ ՄԸ

Նախ քան որեւէ գնում, հարցուցէ՛ք,

ԽԸՏԸՐԵԱՆԻՆ

EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆԻ
Նոր վէպը

ԿՐԱԿԷ ՇԱՊԻԿԸ

420 *մեծադիր էջ*

Գին՝ 10 *Ֆրանք*

Զրոյց Գ. հատոր, 7 *Ֆրանք, երկու հատորներուն համար դիմել «Յառաջ»ի :*

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Արձանագրութիւն 1967 – 1968 ուսումնական տարեշրջանին :

Տակաւին տրամադրելի տեղերուն համար իրենց զաւակը արձանագրել փափաքողներէն կը խնդրուի ժամադրուիլ՝ գրելով հետեւեալ հասցէին՝

26 Rue Troyon, 92 SEVRES

Կամ հեռաձայնել 027 – 18 – 28 :

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	50 Ֆ.	միձչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	25 Ֆ.	միձչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	25 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ: ՆՇԱՆՏՈՒՔ	25 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	25 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	10 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԹՌՈՒՑԻԿ – ՏՈՄՍԱԿ – ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ – ԵՒԱՅԼՆ
FACTURES — TETE DE LETTRES — ENVELOPPES — etc...

Դիմեցէք

« ՅԱՌԱՋ »Ի

32, RUE DE TRÉVISE
— PARIS - IXe —
Téléph.: 770-86-60

ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է.... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ՛Ք.... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ՛Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 - Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղջ ունենալ :

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով ՝ լատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն: Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն: Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոմ եւ փլասթիք — ծածկոցներ. —

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. Հատը 0,30

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
5
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
MARDI
5 Septembre
1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11002 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 43e ANNÉE — No 11.002

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԻՒՆԸ

Ա.

Առաջին անամը չէ, որ Ղարաբաղի Հայութիւնը բողոքի ձայն կը բարձրացնէ եւ արդարութիւն կը պահանջէ :

Արդարութիւնը այս պարագային կը նշանակէ միացում Հայաստանի :

Չորս տարի առաջ, 1963ի աշնան Սփիւռքի թերթերը հրատարակեցին Ղարաբաղի Հայութեան բողոքագիրը՝ ուղղուած Կրեմլինի պատասխանատու վարիչներուն եւ համայնավար կուսակցութեան Մոսկուայի կեդրոնական կոմիտէին :

Մեր լեռնական քաջարի հայրենակիցները զանազան փաստական տուեալներու վրայ հիմնուած՝ խորհրդային բարձրագոյն իշխանութիւններէն կը պահանջէին Ղարաբաղը կցե Հայաստանի :

Այս դիմումը ժամանակին բաւական աղմուկ յարոյց Հայաստանի եւ արտասահմանի մէջ եւ խորհրդային խորհրդաւոր աղբիւրներէ մինչեւ Փարիզ հասած լուրերը այն հաստատ յոյսը կը ներշնչէին, որ Կրեմլին վերջապէ՞ս արդար գործ մը պիտի տեսնէ՝ եթէ ոչ Շարուր – Նախիջեւանն ու Լոռին՝ գոնէ լեռնային Ղարաբաղը միացնելով Խորհրդային Հայաստանին :

Հայաստան այցելող զբօսաշրջիկները շատ լաւատես տրամադրութիւններով կը վերադառնային անցեալ տարի եւ մեզ հաղորդակից կը դարձնէին իրենց յոյսերուն : Աւելի ճիշդ պիտի ըլլար ըսել իրենց հաստատ հաւատքին : Ա՛յնքան վստահ էին ու ապահով :

Վերջին դէպքերը, որոնց արձագանգ եղանք Ուրբաթ օր (Յառաջ, 1 Սեպտ.), եկան ապացուցանելու, որ սին յոյսեր էինք սնուցեր ազգովին :

Առաջին հիասթափութիւնը չէր այս :

Երկրորդ աշխարհամարտի վաղորդայնին, 1945ի Յունիսին Գէորգ Զ. Կաթողիկոսի ընտրութեան Էջմիածին գացող պատգամաւորները Փարիզ վերադարձին կ՝ապահովցնէին մեզ, որ «հանճարափայլը» Մոսկուայի մէջ ընդունելով էջմիածնի կաթողիկոսական տեղապահ Զէօրէքճեան Աբք.ը (նոյնինքն Գէորգ Զ.ը) հաւաստած է եղեր, որ Հայաստանի սահմանները պիտի ընդարձակուին :

Նոյն տարուան աշնան Մոսկուայի կառավարութիւնը կ՝որոշէր ներգաղթ կազմակերպել դէպի Հայաստան : Եթէ Հայաստանի բնակչութիւնը աւելնար շնորհիւ ներգաղթին, աւելի դիւրին պիտի ըլլար պահանջել սահմաններու ընդարձակումը :

Ներքին սահմանները չէին, որ խնդրոյ առարկայ էին այդ օրերուն : Այլ ազգովին կը պահանջէինք Ուիլսընեան սահմանները, ըստ Սեւրի դաշնագրին :

Հայ գաղթականաց զոյգ մարմինները, Հայ Դատի Յանձնախումբը, Հ.Յ. Դաշնակցութան Բիւրօն եւ Փարիզի Թրքահայ Դատի Պաշտպան Յանձնախումբը, որուն կը մասնակցէին բոլոր հոսանքները — յուշագիր կը ներկայացնէին հինգ Մեծերուն (Չինաստանն ալ մէջն էր) եւ Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան :

Էջմիածին գացող պատգամաւորներէն Փարիզի Ազգային Ճակատի նախագահ Համբարձում Մարմարեան, որ կ՝անդամակցէր Թրքահայ Դատի Պաշտպան Յանձնախումբին, ժողովի մը ընթացքին կը պատմէր մեզի թէ «Կարսն ու Արտահանը մեր գրպանն է արդէն» ըսեր էր իրեն Հայաստանի արտաքին նախարար Սահակ Կարապետեան :

Տեսանք այս հաւաստիքին արդիւնքը :

1960ին Հայաստանի խորհրդայնացման քառասնամեակն էր : Ամէն կողմ լուրեր տարածուեցան, խորհրդաւոր աղբիւրներէ, թէ այդ առթիւ Խրուշչեւ Հայաստանի պիտի միացնէ Լոռին, Շարուր – Նախիջեւանն ու Ղարաբաղը :

Ազգովին ակնդէտ սպասեցինք այդ երջանիկ օրուան :

Վեց ամիս յետաձգուեցան քառասնամեակի հանդիսութիւնները : Խրուշչեւ Երեւան այցելեց 1961 Մայիսի վերջերը : Եւ ինչպէս ժամանակին գրեցինք, իր տոպրակին մէջէն հանեց ո՛չթէ հայապատկան հողերը իբրեւ արմաղան մեր մինուճարին, այլ ... մագնիս մը :

Իր պատմական ճառին մէջ յայտնեց թէ Հայաստան ա՛յնքան առաջ գացած է, որ «մագնիսի նման իրեն կը քաշէ արտասահմանի Հայերը» :

Նոր հիասթափութիւն :

Ո՛չ առաջինն էր այս յուսախաբութիւնը, ոչ ալ վերջինը պիտի ըլլար :

Մեծ Եղեռնի յիսնամեակին առթիւ կըրկին պիտի արծարծուէր Ղարաբաղի ցաւոտ հարցը բանաստղեծուհի Սիլվա Կապուտիկեանի բերնով :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՎԻԷԹՆԱՄ

ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ԻՄԱՍՏԸ

Երկուշաբթի առաւօտ տակաւին յայտնի չէին ընտրութեանց վերջնական արդիւնքները, բայց կասկած չէր վերցներ զօրավար Թիէօյի եւ եւ Քիի յաղթանակը : Պէտք չէ անտեսել սակայն թէ ընդդիմութիւնն ալ բոլորովին պարտուած չէ եւ մանաւանդ քաղաքներուն մէջ, փաստաբանԾուն էր որ ցանկերու գլուխը կը հասնի : Ծանօթ է որ Ծու անմիջական բանակցութեանց կողմնակից մէկն է : Ամէն պարագայի մէջ եթէ ներկայ ղեկավարներու յաղթանակը բացայայտ է, ջախջախիչ չէ : Չեռնպահներու թիւը մեծ չէ եղած ինչ որ կը նշանակէ նաեւ թէ Վիէթքոնկին քարոզութիւնը շատ չէ ազդած : Օտար թըղթակիցներու կարծիքով ալ այս ընտրութիւնները տեղի ունեցած են շատ ժողովրդավար ձեւով եւ ազատօրէն : Մասնակցողներու թիւը 85 առ հարիւրի չի հասնիր սակայն ինչպէս կը կարծուէր սկիզբը :

Նշանակալից է նաեւ Ծուի ձեռք ձգած արդիւնքը երբ նկատի առնենք անոր տեսակէտները : Փաստաբան Ծու, ընտրապայքարի ատեն չէ վարանած յայտարարելէ թէ «Ազգ. Ազատ. Ճակատի» ինչպէս նաեւ Հանոյի մարդիկը անկեղծօրէն նուիրուած են Վիէթնամցի ժողովուրդին երջանկութեան : Խօսած է նոյնիսկ համախմբման կառավարութեան մը կազմութեան մասին :

Ամերիկացիներու կարծիքն ալ այն է թէ Զօր. Թիէօ եւ Քի, որ վերընտրուեցան Հանրապետութեան նախագահ եւ փոխնախագահ, պէտք է ուղղակի բանակցին Հանոյի հետ :

× Նախագահ Ճոնսընի հրահանգով, Օգոստոս 24էն ի վեր ռմբակոծութիւնները դադրած են Հանոյի վրայ :

ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔ

ԽԱՐԹՈՒՄԷՆ ԵՏՔ

Իսրայէլի մէջ յոռետես են Խարթումի արաբական ժողովին տուած արդիւնքներուն պատճառաւ : Արդարեւ վարչապետ Լեւի Էշքոլ, Նախարարաց Խորհուրդին առջեւ յայտարարած է.— » Խարթումի արաբական ժողովին մէջ տրուած որոշումները կը հեռացնեն խաղաղութեան կարելիութիւնները Միջին Արեւելքի մէջ : Արաբ Պետութեանց ղեկավարներու դիրքը կ՝ամրապնդէ իսրայելեան կառավարութեան որոշումը՝ թոյլ չտալ վերադարձը պայմաններու որոնք կրնան կարելի դարձընել Իսրայէլի պետութեան ապահովութեան եւ ամբողջականութեան տկարանալը, անոնց համար որոնք կ՝ուզեն քանդել Իսրայէլի Պետութիւնը » :

Ինչ որ կը նշանակէ թէ Իսրայէլ որեւէ տրամադրութիւն չունի հեռանալու իր գրաւած հողերէն :

Արաբներուն համար, Իսրայէլի այս դիրքը ջուր կը բերէ արաբ ծայրայեղներու ջաղացքին : Առիթ է անոնց համար յիշեցնելու չափաւորներուն թէ քաղաքական լուծում չկայ Միջին Արեւելքի տագնապին եւ թէ հարկ է կռուիլ : Այս առթիւ յիշենք թէ Ալժերիա կը մերժէ գործադրել Խարթումի որոշումները ինչպէս նաեւ Իրաք : Այլ խօսքով այս երկուքն ալ չեն վերսկսած քարիւղ կամ կազ ծախել «աշխարհակալ» պետութեանց :

Ալժէի էլ Մուճահիտը կը գրէ արդէն. — Խարթումի վեհաժողովը յետքայլ մըն է, մանաւանդ Պաղտատի ժողովին բաղդատմամբ, ինչ կը վերաբերի քարիւղին : Կարելի է միայն յուսախաբ ըլլալ երբ շօշափելի եւ վճռական որոշումներ կը սպասուէր այս ժողովին » :

Տարբեր է անշուշտ Թունուզի տեսակէտը որ միշտ «ճկուն լուծումներու » կողմնակից եղած է : Տեսթուրի պաշտօնաթերթը՝ Աքսիոն կը գրէ.— «Զիրար քանդող երկիրներու միջեւ մերձեցումը, Եմէնի շուրջ եղած համաձայնութիւնը եւ զանազան կողմերու միջեւ առողջ դատողութիւնը ամէնէն մեծ եւ վճռական շահն է որ իրագործուած է, պէտք է զայն ողջունել իբրեւ առաջին քայլ մը » :

Եգիպտոսի մէջ, Ալ Ահրամը կը հաստատէ որ «դաւ» մը վիժած է Խարթումի նախօրեակին եւ յիսուն հոգի գլխաւորութեամբ մառեշալ Ամէրի ձերբակալուած են : Ասոնց նպատակն էր տապալել Նասրը :

Խարթումի համար, բոլոր դէտերը համաձայն են մէկ կէտի շուրջ. — յաղթական ելած է չափաւորական գիծը որու պարագլուխը դարձած է Նասր : Ծայրայեղները գլխաւորութեամբ Ալժերիոյ եւ Սուրիոյ, պատերազմական «մեքենայ» մը կ՝ուզէին ոտքի դնել Իսրայէլի դէմ : Կ՝ուզէին երեք որոշումներ քուէարկել տալ.— Ա) Իսրայէլի դէմ վրէժխնդրութեան պատրաստութիւնը : Բ) Ամպարկօ քարիւղին վրայ, Մեծն Բրիտանիոյ եւ Միացեալ Նահանգներուն համար : Գ) Քաշել արաբական դրամագլուխները արեւմտեան «աշխարհակալ» դրամատուներէն, գլխաւորաբար՝ անգլիական :

Այս երեք կէտերուն վրայ, ծայրայեղները պարտուեցան :

Բայց ասկէ աւելին է Խարթումի ժողովին իմաստը : Տասնեւհինգ տարուան տիրապետութենէ ետք «յեղափոխականները » տեղի տուին «յետադիմականներուն » առջեւ, ցոյց տալով թէ ամէն բանէ առաջ իրենց մտահոգութիւնն է լաւ յարաբերութիւններ պահել Արեւմտուտքի, այսինքն իրենց «յաճախորդին» հետ : Եւ ի վերջոյ ժողովին կարեւորագոյն դէմքը Նասր չէր այլ՝ Ֆայսալը, որ խորհրդանիշն իսկ է «յետադիմութեան » : Պատճառը շատ պարզ է, ըստ ձեռնհաս շրջանակներու : Նասրականութեան տասսընեւհինգ տարիները ցոյց կուտան անոր սնանկութիւնը : Նասր երկու պատերազմ կորսնցուց եւ այսօր Եգիպտոսի տնտեսական վիճակը աղէտալի է : Իսրայէլ աւելի քան երբեք զօրաւոր է եւ Երուսաղէմն ալ իրենց ձեռքն է : Նման հաշուեկշիռ մը ցոյց կուտայ թէ արաբ ղեկավարներու համար, Նասր այլեւս ի վիճակի չէ դաս տալու, բայց իր խաղալիք դերն ալ շատ արհամարհելիք չէ : Արաբ ամբոխներուն համար, է՛ եւ կը մնայ խորհրդանիշ մը :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ՎԻԷԹՆԱՄԻ դեմոկրատ Հանրապետութեան 22րդ տարեդարձին առթիւ, Փեքին հակախորհրդային շատ խիստ ուղերձ մը զրկած է Հանոյի կառավարութեան : Առաջին անգամն է որ Հօ Շի Մինհի ուղղուած գիրի մը մէջ, Չինաստան կ՝անդրադառնայ «խորհրդային վերաքննութեան » եւ նոյնիսկ զայն կը նոյնացնէ « թշնամիին » հետ : Նման դատապարտում մը 'ալ աւելի նշանակալից կը դառնայ երբ նկատի առնուի թէ Մաօ Ցէ Թունկի, Լին Փաոյի եւ Շու Էն Լայի ստորագրութիւնները կան գրութեան ներքեւ :

ԱԹԷՆՔԷՆ հասած լուրերու համաձայն այլեւս արտօնուած է հինգ հոգիէն աւելի հաւաքուիլ տուներու մէջ :

ՇՈՒԷՏԻ մէջ, Սեպտեմբեր 3էն սկսեալ երթեւեկը աջէն կը կատարուի :

ՆԻՒ ԵՈՐՔԷՆ կը հաղորդեն թէ 24երու կոմիտէն, որ ՄԱԿի ապագաղթականացման յատուկ կոմիտէն է, քննադատած է Ճիպրալթարի հանրաքուէի բրիտանական ծրագիրը : Այս առընչութեամբ քուէարկուած բանաձեւը ցաւ կը յայտնէ որ երկկողմանի (Անգլիա – Սպանիա) բանակցութիւնները խզուած են եւ կը հրաւիրէ երկու երկիրներու կառավարութիւնները որ վերսկսին :

ՆԱԽԱՐԱՐԱՊԵՏ Փոմփիտու տեսակցութիւն մը տուած է Էքսփրէս շաբաթաթերթին, որու մէջ կը դատապարտէ Ժիսքառ տ՝Էսթէնի յայտարարութիւնները : Նախարարապետը Ուրբաթ օր ալ, հեռատեսիլէն պիտի խօսի :

ՊՐԱԶԻԼԻ մէջ զինուորական զեկոյց մը արձագանգ կը հանդիսանայ դաւի մը որ պատրաստուած էր նախագահ Արթիւր Քոսթա է Սիլվայի դէմ : Տասնեւմէկ հոգի ձերբակալուած են : Նախկին նախագահ Կուլարի աներձակը ամբաստանուած է որ դրամ ստացած է Քուպայէն այդ մահափորձը կազմակերպելու համար :

ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ վարչապետը՝ Շու Էն Լայ հինգ կէտերէ բաղկացած հրամանագիր մը հանած է, ուղղուած Կարմիր Պահակներուն; արգիլելով որ օտար դեսպանատուները մտնեն : Ճափոն լրագրողին համաձայն, որ աղբիւրն է այս լուրին, հինգ կէտերն են.— Ա) Բռնի ուժի չդիմել : Բ) Յարձակում չընել դեսպանատուներու վրայ : Գ) Բռնի ներս չմտնել եւ չգրաւել եղած – չեղածը : Դ) Կրակի չտալ : Ե) Ոչ մէկ բան քանդել : Շու Էն Լայ կը թելադրէ որ Կարմիր պահակները գոհանան ցոյցեր ընելով :

ԺԱՆ ՖԱԼՈՒ, օդաչու եւ քաքատէօր (այսպէս կը կոչուին անոնք որոնց արհեստն իսկ է վտանգաւոր գործողութիւններու ձեռնարկել)իր փորձերուն մէկուն ընթացքին մեռաւ առջի օր, 36 տարեկանին : Ամուսնացած էր հեռատեսիլի յայտագիր ներկայացնող՝ Ան –Մառի Փէսոնի հետ :

ԹՈՒԹԱՆԽԱՄՈՆ, մէկ միլիոն 250 հազար այցելու ընդունելէ ետք, Գահիրէ վերադարձաւ առջի օր : Ցուցահանդէսը բացուած էր Փետրուար 16ին : Շահն է՝ չորս միլիոն 700 հազար Ֆրանք որ կը յանձնուի Եգիպտոսի : Ոչ մէկ մշակութային ձեռնարկ այսքան յաջողութիւն արձանագրած էր Փարիզի մէջ :

ՎԻԷԹՆԱՄԸ
ՏԱՍՆԵՒԵՐԵՔ ՏԱՐԻ ԵՏՔ

Ա.

ՀՄԲ.— Վիէթնամի վիճակը օրէ օր կը վատթարանայ, ինչպէս կը պարզուի վերջին դէպքերէն եւ Միացեալ Նահանգներու պատասխանատու անձնաւորութիւններէն յայտարարութիւններէն : Ստորեւ, բաղելով *Մոնտէ*ն, կուտանք հակիրճ պատմականը, վերջին 13 տարիներու դէպքերուն եւ ներկայ պատկերը.—

1954

ՅՈՒԼԻՍ 21.— *Ժնեւ. Միութիւն, Մեծն Բրիտանիա, Ֆրանսա, Լաոս, Քամպոճ, համայնավար Զինաստան եւ Վիէթմին կը ստորագրեն Ժընեւի համաձայնագիրը, որ կը նախատեսէ Վիէթնամի բաժանումը, կ'արգիլէ ի նպաստ երկու կողմերուն ալ զինուորական որեւէ յաւելեալ օժանդակութիւն, եւ 1951 Յուլիս 20ը կը սահմանէ երկրի վերամիաւորման համար ազատ ընտրութիւններու վերջին թուական : Համաձայնագիրը չեն ստորագրեր Միացեալ Նահանգները ու Սայկոնի կառավարութիւնը :*

ՅՈՒԼԻՍ 27.— *Ամերիկեան կարդ մը չրջանակներու թելադրութեան վրայ, Պաո Տայ՝ Ֆրանսասէր կայսրը, որ Ֆրանսա կը մնայ, Հարաւային Վիէթնամի վարչապետ կը նշանակէ Նկո Տինհ Տիէմը :*

ՕԳՈՍՏ.— *Համաձայն Ժընեւի համաձայնագրին, մօտաւորապէս 800.000 Հիւսիսային Վիէթնամցիները, մեծ մասով կաթոլիկ, Հարաւ կ'ապաստանին :*

ՕԳՈՍՏՈՍ 17.— *Նախագահ Այզընհաուըր կը հրահանգէ, որ «Ասկէ առաջ Հնդկաչինի օգնութիւնը տրուի ուղղակի դաշնակից պետութիւններուն, եւ ոչ թէ Ֆրանսայի միջնորդութեամբ »:*

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 27.— *Նախագահ Այզընհաուըր կը դրէ Տիէմի՝ խոստանալով իր ամբողջական նեցուկը :*

1955

ԱՊՐԻԼ 28.— *Տիէմ, ամերիկացի խորհրդատու դնդ. Լանստալի համաձայնութեամբ, զինուորական դործողութիւններ կը չղթայազերծէ զանազան այլակրօն աղանդներու եւ աղգայնական կուսակցութիւններու դէմ՝ որոնք անցեալ Ապրիլ 21ին պահանջած էին կառավարական կազմին ընդարձակումը :*

ԱՊՐԻԼ 30.— *Տիէմ, ոչ ներկայացուցչական երեսփոխանական ժողովի մը կողմէ վար կ'առնէ Պաո Տայ կայսրը : Սայկոնի մէջ կը հրահրէ հակաֆրանսական զանազան դէպքեր, հակառակ որ իշխար Ֆոր յայտարարած էր թէ Ֆրանսական դօնդերը չուտով պիտի քաշուէին :*

ՕԳՈՍՏՈՍ 9.— *Տիէմ հանրաքուէով մը ինքզինքը ընտրել կուտայ Նախագահ՝ ձայներու 93.2 առ հարիւր մեծամասնութեամբ : Պաո – Տայ վերջնական կերպով հեռացուած է :*

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 23.— *Տիէմ, Միացեալ Նահանգներու արտաքին նախարար Տալլըսի հետ համախորհուրդ, կը մերժէ Հանոյի հետ որեւէ հաղորդակցութիւն՝ մինչ այս վերջինը կ'առաջարկէ կազմակերպել Ժընեւի համաձայնագրով նախատեսուած 1956 Յուլիս 20ի ընտրութիւնները :*

1956

ՅՈՒՆՈՒԱՐ – ՓԵՏՐՈՒԱՐ.— *Տիէմի բանակները կը կռուին Պաո–Տոյ եւ Հոա–Հոա աղանդներուն դէմ :*

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 11.— *Տիէմ յատուկ հրամանագրով մը կը հրահանգէ բանտարկել « բոլոր անոնք, որոնք վտանգ կը հանդիսանան ազգային պաշտպանութեան եւ հանրային կարգ ու կանոնին » :*

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 23.— *Ֆրանսայի արտաքին նախարար Փինէ յաւ կը յայտնէ, որ « Միացեալ Նահանգները կը սխալին՝ ջնջելով Ֆրանսան հեռացնել Հարաւային Վիէթնամէն » :*

ՄԱՐՏ.— *Երեսփոխանական ընտրութիւններ Հարաւային Վիէթնամի մէջ. Տիէմի համակիրներէն մեծ մաս մը կը բաժնուին : Ցուլիս 20ի ընտրութիւնները տեղի պիտի չունենան :*

ԱՊՐԻԼ 28.— *Ֆրանսայի վերջին դին – ուորը կը հեռանայ Հարաւային Վիէթնամէն :*

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ.— *Հիւսիսային Վիէթնամի Նկէ Ան նահանգին մէջ դիւղացիական ըմբոստութիւն, իբր հետեւանք, Վիէթնամի զեկավարներուն համաձայն «երկրաղործական բարեկարդումի դործադրութեան ընթացքին դործուած կարդ մը սխալներու » :*

1957

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 31.— *Տիէմ կը յայտարարէ, թէ «ջախջախած է ապստամբները, դիւղերուն մէջ վերջ տուած համայնավար ըմբոստութեան, ամբողջ երկրին մէջ վերահաստատած խաղաղութիւնն ու ապահովութիւնը », մինչդեռ կը շարունակուի ձերբակալութիւնը «համայնավար » կարծուած բոլոր տարրերուն :*

1958 6

ՅՈՒՆՈՒԱՐ.— *Հարաւային Վիէթնամի առաջին ըմբոստները կը յարձակին Սայկոնի չուրջը դտնուող երկրադործական արդիւնաբերական հաստատութիւններուն վրայ :*

ՄԱՐՏ.— *Հանոյի կառավարութիւնը կ'առաջարկէ Սայկոնի դարդացնել Հիւսիսի եւ Հարաւի միջեւ վաճառականական եւ մարդկային յարաբերութիւնները : Տիէմ առաջարկին չի պատասխաներ :*

ՄԱՅԻՍ 6.— *Տիէմ կը յայտարարէ, թէ Հարաւային Վիէթնամ չի մասնակցիր Ժընեւի համաձայնագրով նախատեսուած ընտրութիւններուն, որովհետեւ Հանոյ չի ստորագրած է զայն :*

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 26.— *Տիէմ, Միացեալ Նահանգներու արտաքին նախարար Տալլըսի հետ համախորհուրդ, կը մերժէ Հանոյի հետ որեւէ հաղորդակցութիւն՝ մինչ այս վերջինը կ'առաջարկէ կազմակերպել Ժընեւի համաձայնագրով նախատեսուած 1956 Յուլիս 20ի ընտրութիւնները :*

1956

ՅՈՒՆՈՒԱՐ – ՓԵՏՐՈՒԱՐ.— *Տիէմի բանակները կը կռուին Պաո–Տոյ եւ Հոա–Հոա աղանդներուն դէմ :*

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 11.— *Տիէմ յատուկ հրամանագրով մը կը հրահանգէ բանտարկել « բոլոր անոնք, որոնք վտանգ կը հանդիսանան ազգային պաշտպանութեան եւ հանրային կարգ ու կանոնին » :*

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 23.— *Ֆրանսայի արտաքին նախարար Փինէ յաւ կը յայտնէ, որ « Միացեալ Նահանգները կը սխալին՝ ջնջելով Ֆրանսան հեռացնել Հարաւային Վիէթնամէն » :*

ՄԱՐՏ.— *Երեսփոխանական ընտրութիւններ Հարաւային Վիէթնամի մէջ. Տիէմի համակիրներէն մեծ մաս մը կը բաժնուին : Ցուլիս 20ի ընտրութիւնները տեղի պիտի չունենան :*

ԱՊՐԻԼ 28.— *Ֆրանսայի վերջին դին – ուորը կը հեռանայ Հարաւային Վիէթնամէն :*

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ.— *Հիւսիսային Վիէթնամի Նկէ Ան նահանգին մէջ դիւղացիական ըմբոստութիւն, իբր հետեւանք, Վիէթնամի զեկավարներուն համաձայն «երկրաղործական բարեկարդումի դործադրութեան ընթացքին դործուած կարդ մը սխալներու » :*

1957

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 31.— *Տիէմ կը յայտարարէ, թէ «ջախջախած է ապստամբները, դիւղերուն մէջ վերջ տուած համայնավար ըմբոստութեան, ամբողջ երկրին մէջ վերահաստատած խաղաղութիւնն ու ապահովութիւնը », մինչդեռ կը շարունակուի ձերբակալութիւնը «համայնավար » կարծուած բոլոր տարրերուն :*

1958

ՅՈՒՆՈՒԱՐ.— *Հարաւային Վիէթնամի առաջին ըմբոստները կը յարձակին Սայկոնի չուրջը դտնուող երկրադործական արդիւնաբերական հաստատութիւններուն վրայ :*

ՄԱՐՏ.— *Հանոյի կառավարութիւնը կ'առաջարկէ Սայկոնի դարդացնել Հիւսիսի եւ Հարաւի միջեւ վաճառականական եւ մարդկային յարաբերութիւնները : Տիէմ առաջարկին չի պատասխաներ :*

ՅՈՒԼԻՍ 8.— *Ըմբոստները յարձակելով Հարաւ. Վիէթնամի Պիէն – Հոայի խարիսխին վրայ, կը սպաննեն բազմաթիւ ամերիկացի խորհրդատուներ :*

1960

ԱՊՐԻԼ.— *Տիէմի նախկին նախարարներէն վեց հոդի յայտարարութիւն մը կը հրատարակեն, ուր կը նշեն թէ «առաջնութեան անդիմադրելի ալիքներով պիտի պոռթկայ իրականութիւնը ժողովուրդի մը կողմէ՝ որ երկար տարիներ հաւատացած է սարսափելի տառապանքներու» :*

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ.— *Հիւսիսային Վիէթնամի համայնավար կուսակցութիւնը՝ Լաո Տօնկ, կոչ կ'ընէ Հարաւային Վիէթնամը աղատագրելու :*

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ.— *Նախագահ Քենըտի Միացեալ Նահանգներու նախագահ :*

ՆՈԵՄԲԵՐ 11 – 12.— *Տիէմի դէմ զինուորական առաջին պետական հարուածը կը ձախողի :*

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 20.— *Կազմութիւն Հարաւային Վիէթնամի Ազատագրման Ազգային Ճակատի, որուն պարագլուխն է բանտարկեալ փոստաբան մը՝ Նկուէն Հուու Թօ, զոր ըմբոստները պիտի ազատեն :*

1959

ՅՈՒԼԻՍ 8.— *Ըմբոստները յարձակելով Հարաւ. Վիէթնամի Պիէն – Հոայի խարիսխին վրայ, կը սպաննեն բազմաթիւ ամերիկացի խորհրդատուներ :*

1960

ԱՊՐԻԼ.— *Տիէմի նախկին նախարարներէն վեց հոդի յայտարարութիւն մը կը հրատարակեն, ուր կը նշեն թէ «առաջնութեան անդիմադրելի ալիքներով պիտի պոռթկայ իրականութիւնը ժողովուրդի մը կողմէ՝ որ երկար տարիներ հաւատացած է սարսափելի տառապանքներու» :*

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ.— *Հիւսիսային Վիէթնամի համայնավար կուսակցութիւնը՝ Լաո Տօնկ, կոչ կ'ընէ Հարաւային Վիէթնամը աղատագրելու :*

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ.— *Նախագահ Քենըտի Միացեալ Նահանգներու նախագահ :*

ՆՈԵՄԲԵՐ 11 – 12.— *Տիէմի դէմ զինուորական առաջին պետական հարուածը կը ձախողի :*

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 20.— *Կազմութիւն Հարաւային Վիէթնամի Ազատագրման Ազգային Ճակատի, որուն պարագլուխն է բանտարկեալ փոստաբան մը՝ Նկուէն Հուու Թօ, զոր ըմբոստները պիտի ազատեն :*

1961

ՓԵՏՐՈՒԱՐ.— *Կազմութիւն Հարաւային Վիէթնամի ազատագրման բանակի :*

ՄԱՅԻՍ 4.— *Տին Ռըսք կը յայտարարէ թէ Ամերիկա յաւելեալ օժանդակութիւն – ներ պիտի կատարէ Տիէմի կառավարութեան :*

ՄԱՅԻՍ 11–13.— *Սայկոն կատարած համբորդութեան մը ընթացքին, Միացեալ Նահանգներու փոխ – նախագահ Ճոնսընը կը յայտարարէ, թէ «Հարաւային Վիէթնամի անկախութիւնն ու հողային ամբողջականութիւնը ծրագրուած ձեւով եւ սաստկօրէն բռնաբարուեցան համայնավար դործակալներու եւ Հիւսիսի ուժերուն կողմէ » :*

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ.— *Նախագահ Քենըտի մասնաւոր առաքելութեամբ Հարաւային Վիէթնամ կը դրկէ Զօր. Մաքսուէլ Թէյլըրն ու Հօֆէն Ռոսթովը, որոնք վերադարձին կը թելադրեն ամերիկեան զօրքերու միջամտութիւն մը :*

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ.— *Նախագահ Քենըտի Հարաւային Վիէթնամի մէջ ամերիկեան զինուորական «խորհրդատուներուն » թիւը կը բարձրացնէ 15 հազարի :*

(Շար.)

ՎԱՐԴԱՆ ԱՅԳԵԿՑԻ

Բ.

Սակայն անապատում եւս նա խաղաղութիւն չի գտնում : «Դուրկից եկանք Այդկի Սուրբ ուխտը, — ըզրում է վարդանը, — եւ երեք տարի անց երկու անդամ պատահեց, որ ես եւ ուխտի երկու ղեկաւոր եղբայրներ նահատինք եւ բանտեցինք վանահօրը եւ նրա բարեկամին » : Բայց այդ հասարակ բամբասանքը չէր, որով անապատականները փարատում էին իրենց ձանձրոյթը : Այդ պարբան էր ուղղուած վանահօր, աւելի ճիշդ Այդեկում ապրող բարքերի դէմ : Բանն այն է, որ անապատականներն ապրում էին փարթամ կեանքով, ունէին այգի եւ արտ եւ ճգնելու փոխարէն պիչերն աղաղակներով փախցնում էին վայրի գազաններին եւ ցերեկը պարապաքար էին արձակում թռչունների վրայ, որպէսզի պաշտպանեն պտուղները եւ խաղողի ողկոյզները : « Եւ այս ամէնի վրայ աւելանում է մեծագոյն կորուստ, որովհետեւ վէմը եւ կռիւը, նախանձը եւ մախանքը չի պակասում, սա իմ եւ այն քո'նն է (սում են անապատականները) : Եւ այն ժամանակ այդ մենակեացի կեանք չէ, այլ աչխարհականի » : Ինքը Վարդանը դրի – խաւորում է պայքարն այդ բարքերի դէմ : «Երկու տարի է, որ սատանան մեր մէջ նախանձ սերմանեց եւ վէճ ու աղաղակ մրգաբեր ծառերի համար » : «Եւ մենք մեծ պատերազմի եւ տրամութեան մէջ էինք այս երկու տարին եւ չկարողացանք ելք գտնել » : Բայց «ելքը» գտնում են եւ հատնորհն ինքը Վարդանն է գոյց տալիս ելքը : Մի կիրակի անապատականները հաւաքւում են եւ տապարները առնելով կտրատում են մրգաբեր ծառերը՝ դժոխքեան աղբիւր թզենիները եւ ընկուզենիները, սերկեւիլը եւ արքակաղնի ծառերը : «Եւ ես մեղաւորս քաջալերում էի իմ եղբայրներին, թէ մի երկնչէք, որովհետեւ այս վարձք է եւ ոչ գատապարտութիւն, պարծանք է անապատիս եւ ոչ նախատինք » :

1220 Թուին Վարդան Այգեկցին յայտնւում էր Դրազարկի վանքում : Այդտեղ է դրել նա իւր առակը՝ «Վասն տասն վհատականաց, որ են մարդիկ» եւ առակի մեկնութիւնը : Այդ մասին ինքը հետեւեալն է պատմում . «Ես, ողորմելի Վարդան Մարաթեցիս, այս մենաւոր խուցի մէջ, աստուածաբնակ ուխտի սահմաններում, որ կոչւում է Դրազարկ, կամեցայ տասը առակաւոր բանաւ ձեւացնել վանականներին եւ այն ուղի որդեյիքը, որ կայ նրանց առջ... Եւ չատ օրեր աշխատեցի եւ բազում անգամ սկսեցի եւ չյաջողեց եւ տրտմելով վարանեցի եւ ըստոյգ իմացայ, որ իմ բազմաթիւ անօրէնութիւնները խաւարեցին իմ միտքը եւ փակեցին իմ չրթունքները եւ կապեցին

ԳԱՊՈՒԼԷՆ ԵԿԱԾ ՄԱՐԴԸ

Իմ հինդ տարեկան աղջիկս, Մինին, չի կրնար առանց չատախօսութեան ապրիլ : Ինձի այնպէս կուգայ որ իր ամբողջ կեանքին մէջ, մէկ վայրկեան ալ լուռ մնացած չէ : Իր մայրը, յաճախ, կը սրտնեղի ասոր համար եւ պիտի ուղէր վերջ տալ անոր չաղակատութեան, բայց ես չեմ ուզեր : Մինիի համար լուռ մնալ անբնական է ու ես ատիկա չեմ կրնար երկար տանել : Այնպէս որ իմ դրոյցը անոր հետ միշտ երկար կը տեւէ :

Օրինակի համար, առտու մը երբ նոր վէպիս 17րդ դլուխը դրելու վրայ էի, իմ փոքրիկ Մինիս ներս մտաւ եւ իր ձեռքը ձեռքիս մէջ դնելով ըսաւ — «Հայրիկ, դռնապան Բամասյալը « ապռաւին » «ապռավ» կ'ըսէ ... Բան մըն ալ չի դիտեր, անանկ չէ՞ ... » :

Նախ քան իրեն բացատրելս թէ աչխարհի լեզուներուն մէջեւ տարբերութիւններ կային, Մինին սկսաւ բոլորովին տարբեր նիւթի մը անցնիլ :

« Հայրիկ ,դիտե՞ս, Պհոլան կ'ըսէ թէ ամպերուն մէջ կայ փիղ մը, որ իր կնճիթէն ջուր դուրս կը նետէ եւ ատոր համար է որ անձրեւ կուգայ ....» :

Ցետոյ, նորէն, յառաջ նետուելով, երբ ես տակաւին կ'աչխատէի իր հարցումին պատասխան մը դտնել, հարցուց — « Հայրիկ, մայրիկը քեզի ի՞նչ է ...»

Լուրջ դէմք մը առի եւ ըսի .— «Մինի, դնա Պհոլային հետ խաղա նայիմ, ես դործ ունիմ » :

Սենեակիս պատուհանը փողոցին վրայ կը բացուի : Աղջիկս նստած էր դետինը, ոտքերուս առջեւ, սեղանիս մօտիկը ու կամացուկ կամացուկ կը խաղար՝ ծունկերուն վրայ թմբկելով : Ես կը դրէի վէպիս 17րդ դլուխը , որուն մէջ հերոսը, Փրաթթափ Սինկը, իր թեւերուն մէջ առած էր հերոսուհին , Բանչանլաթան , եւ դրդհակին երբորդ յարկի պատուհանէն փախչելու վրայ էր, երբ Մինի, յանկարծ, իր խաղը ձդեց եւ պատուհան վազելով պոռաց — «Գապուլէն եկած մարդ մը, Գապուլէն եկած մարդ մը ...» :

Եւ իրաւ ալ, վարը, փողոցը կար Գապուլէն եկած մէկը, որ կամաց կամաց կը քալէր : Հագած էր երկար, թոյլ, աղտոտ հագուստ մը եւ դլուխը ունէր բարձր փաթթոց մը : Կոնակը ունէր տոպրակ մը եւ ձեռքերուն մէջ ալ տուփերով խաղող :

Ձեմ կրնար ըսել թէ աղջիկս ի՞նչ կը դդար , երբ տեսաւ այդ մարդը, բայց սկսաւ բարձրաձայն զայն կանչել : Միտքս ըսի . «Հիմա մարդը ներս պիտի դայ եւ պիտի չկրնամ վերջացնել 17րդ Գլուխը » :

Ձիշդ այդ պահուն էր որ Գապուլէն եկած մարդը վեր, աղջկանս , նայեցաւ : Մինին երբ տեսաւ ատիկա, չատ վախցաւ եւ մօրը քով վազեց պաչպանուելու համար եւ անյայտացաւ : Կուրօրէն կը հաւատար թէ մարդը իր տոպրակին մէջ , թերեւս , ունէր իրեն պէս երկու, երեք ուրիչ երախաներ ալ : Շրջուն մանրավաճառը, այդ միջոցին , մեր դուռնէն ներս մտաւ եւ ժպիտով մը բարեւեց :

Իմ հերոսիս եւ հերոսուհիս վիճակը այնքան փափուկ էր որ առաջին մտածումս եղաւ բան մը դնել, քանի որ Մինին մարդը ներս կանչած էր : Քանի մը մանր մունր բաներ դնեցի եւ ապա սկսանք խօսիլ Ապտիւլ Բահմանի, Ռուսերուն, Անդլիացիներուն եւ սահմանադլուխի կացութեան մասին :

Երբ մեկնելու վրայ էր, մարդը հարցուց . —

« Պարոն , ո՞ւր է պզտիկ աղջիկը ...»

Առար վրայ , խորհելով որ պէտք է փարատէի Մինիի սուտ վախը, դուրս բերել տուի զայն : Կեցաւ աթոռիս քովը . — Նայեցաւ Գապուլէն եկած մարդուն եւ անոր տոպրակին : Մարդը իրեն հրամցուց ընկոյզ ու չամիչ, բայց Մինի չը փորձուեցաւ եւ աւելի մօտեցաւ ինձի՝ քիչ մը աւելի կասկածոտ :

Ասիկա անոնց առաջին հանդիպումն էր :

Եւ սակայն, քանի մը օր ետք, երբ տունէն դուրս կ'ելլէի, ապչեցայ մնացի երբ տեսայ որ Մինին , դրան մօտ, նստարանի մը վրայ նստած, կը խնդար , կը խօսէր Գապուլէն եկած մարդուն հետ, որ դետինը, անոր ոտքերուն առջեւ , նստած էր : Անանկ կ'երեւար որ Մինին , իր ամբողջ կեանքին մէջ, այդ մարդէն աւելի Համբերող ունկնդիր դտած չէր, բան իր հօրմէն : Եւ արդէն իր Սարիին մէջ ծայրը լեցուն նուէ ու չամիչ կար — իր հիւրին նուէրը իրեն :

« Ինչո՞ւ ասոնք տուիր »ըսի եւ ուղղակի մը դրի ձեռքը : Մարդը առաջնոյն մը դրի ձեռքը դրամը, առանց առարկելու եւ դրպանը դրաւ :

Ափսո՛ս, ժամ մը ետք, վերադարձին, տեսայ որ այդ դժբախտը իր արժէքին երկու անդամով պատմութիւն ստեղծած էր : Գապուլէն եկած մարդը առած էր զայն Մինիին , որուն մայրը, տեսած ըլլալով այդ փայլուն մետաղ դրամ, յարձակած էր երախային վրայ ու կը պոռար — « Այդ դրամը քեզի ո՞վ տուաւ » :

«Գապուլէն եկած մարդը», պատասխանեց Մինին ուրախութեամբ :

ԲԱՊԻՆՏՐԱՆԱՔ ԹՂԿՈՐ

(1 Շար.)

ՊԱՏՄՎԱԾՔ

ՀԱՅՈՑ ԶՈՒԱՐԹՈՑՆԵՐԻՑ

Պետական նոր տաղաւոր... եւ ասացուածոյ երգ եղանակ դասեր ...

Պատմական մեկնութիւն ...

— Ով, Օսկո, ասոր համար ծանօթ ես ինծի հետ, որ ես ալ ծանօթ եմ քեզի ... Ես ալ ինծի համար ծանօթ եմ ...

Ծաղրել ուրիշի մը ցաւերուն վրայ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Աղքատախնամի տարեկան պարահան – դէսը, Կիրակի, Հոկտեմբեր 29ին, Ժորժ Ե.ի չքեղ սրահներուն մէջ :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի արձանագրութիւնները սկսած են: Ամէն անոնք որոնք կը փափաքին իրենց աղջիկները դնել վարժարան, այժմէն իսկ պէտք է դիմում ընեն Հաստատութեան տնօրէնութեան,

1, Bld. du Nord — 93 - LE RAINCY
Tél. : 927-01-72

ECOLE NOTRE-DAME DE SACRE-CŒUR

167, Chemin des Caillols — Marseille (12)

Անարատ Յղութեան Քոյրերու այս մանկապարտէզը յառաջիկայ դպրոցական տարեշրջանէն սկսեալ պիտի ունենայ նախակրթարանի իր բաժինը, մինչեւ 6րդ դասարան, պետական նոյն ծրագրով:

Հայ աշակերտութեան պիտի աւանդուի հայերէն լեզու, ինչպէս այժմ կ'աւանդուի մանկապարտէզի աշակերտներուն:

Կ'ընդունուին ցերեկօթիկ եւ գիշերօթիկ աշակերտներ: Ճաշարան, արդիական ննջարան, մասնաւոր հոգածութիւն:

Հայկական ընտանեկան մթնոլորտ:

Արձանագրութիւնները սկսած են:

Բազմանդամ եւ չքաւոր ըստանիքներուն մասնաւոր պայմաններ:

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ

ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ

ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ուսումնական 1967–1968 տարեշրջան Կ'ընդունուին 10–12 տարեկան բարեկիրթ եւ ուսումասէր աշակերտներ:

Արձանագրութեան եւ լուսաբանութեան համար դիմել Տեսչութեան :

3, Av. de Grandchmp
78 - LE PECQ Tél. 963-01-72

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՅԱՆՈՒՆ ՄԵՍՐՈԲ ՄԱՇՏՈՑԻ

(ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅ ԼԵԶՈՒԻ)

Ա. ՀԱՏՈՐ

ԿՈՂՔԸ ԶԱՐԴԱՐՈՒԱԾ ՀԻՆ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ԹՌՉՆԱԳԻՐՆԵՐՈՎ

Գին 15 ֆրանք

Ակադեմական գործ մըն է, ժողովուրդին ոչ մատչելի: Ուստի պիտի զրկուի միայն փափաքողներուն : Կը խնդրուի համակիրներէն՝ նուիրել դպրոցներու եւ մատենադարաններու :

Դիմել հեղինակին՝ Յառաջի հասցէով :

×

ՕՐՈՒԱՆ ԳԻՐՔԸ

Ո՞ԻՐ ԵՍ, ՄԱՅՐ ԻՄ...

Գրեց՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Գին 3 ֆրանք

Գիրք մը, որու ընթերցումը հաճոյք է, վայելք է եւ մխիթարութիւն :

Դիմել «Յառաջ»ի խմբագրութեան :

ԾՆՈՂՔՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԱՆԱՐԱՏ ՅՂՈՒԹԵԱՆ ՔՈՅՐԵՐ

Sœurs de l'Immaculée Conception
73, Ave. Henri-Barbusse
95 - Arnouville-les-Gonesse

Անարատ Յղութեան Քոյրերու դպրոցը կը բացուի Սեպտեմբեր 15ին: Պետական արտօնութեամբ, այս տարի դպրոցը ունի մանկապարտէզի եւ նախակրթարանի բաժիններ :

Դասաւանդութիւնը կը կատարուի համաձայն Ֆրանսական կրթական ծրագրին, յաւելեալ՝ հայերէնի դասերով :

Դպրոցը ունի խնամակալ մարմին մը որ մօտէն կը հետեւի ծրագրի գործադրութեան :

Կ'ընդունուին գիշերօթիկ եւ ցերեկօթիկ : Վճարման պայմաններու համար, դիմել տեսչութեան: Արձանագրութիւնները սկսած են: Դիմել ամէն կէսօրէ ետք :

travaux de peinture et de décoration de tous styles

ԲԱԲԳԷՆ ՊՈՏՈՍԵԱՆ

22,rue Stendhal, PARIS 20e
MEN. 64-88

Մաքուր աշխատանք, ընտիր Ապրանքներով :

ՁՄԵՌՆԱՅԻՆ ԴԻՒՐԱՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

ՀՐԱՇԱԼԻ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

CHATEAU DE LUDE (SARTHE)
Au pays du plus fastueux
Son et Lumière

Անդամներու հաւաքոյթ Կիրակի, Սեպտեմբեր 10ին, ժամը 8ին, Մեթրօ Շաթօ տը Վէնսէն, Քաֆէ Թերմինիւս :

Մեկնում 8·15ին Վալէ տը Շըվրէօզն, Տամփիէր, Ռամպույէ, Շարթր (այցելութիւն Մայր Տաճար), (Շաթօտէն (ճաշ) Վանտոմ, Մոնթուառ, ժամանում, Լիւտ կէսօրէ ետք :

Այցելութիւն դղեակին, հանգիստ, ճաշ լաւ ճաշարան մը : Ապա, բացառիկ ներկայացում մը, երկու ժամ, անմոռանալի երեկոյթ մը:

Վերադարձ դէպի Փարիզ կէս գիշերին եւ ժամանում Շաթօ տը Վէնսէն առաւօտեան 5·30ին :

ԱՄԷՆ ԲԱՆ ՄԷՋԸ՝ 55 ՖՐԱՆՔ

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

Le Décret N° 63161 au J.O. du 5 Mars 1965 oblige tout participant à une manifestation touristique organisée par une Association régie par la loi du 1er Juillet 1901 à être *membre côtisant* de cette Organisation.

MEMBRE ACTIF 10 Frs. par AN

Արձանագրութեան պայմանաժամ՝ Սեպտեմբեր 8

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆԻ

Նոր վէպը

ԿՐԱԿԷ ՇԱՊԻԿԸ

420 մեծադիր էջ

Գին՝ 10 Ֆրանք

Զրոյց Գ. հատոր, 7 Ֆրանք, երկու հատորներուն համար դիմել «Յառաջ»ի :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Արձանագրութիւն 1967 – 1968 ուսումնական տարեշրջանին:

Տակաւին տրամադրելի տեղերուն համար իրենց զաւակը արձանագրել փափաքողներէն կը խնդրուի ժամադրուիլ՝ գրելով հետեւեալ հասցէին՝

26 Rue Troyon, 92 SEVRES

Կամ հեռաձայնել 027 – 18 – 28 :

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	50 Ֆ.	միձչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	25 Ֆ.	միձչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	25 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ: ՆՇԱՆՏՈՒՔ	25 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	25 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	10 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԹՌՈՒՑԻԿ – ՏՈՄՍԱԿ – ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ – ԵՒԱՅԼՆ
FACTURES — TETE DE LETTRES — ENVELOPPES — etc...

Դիմեցէք

«ՅԱՌԱՋ»Ի

32, RUE DE TRÉVISE
— PARIS - IXe —
Téléph.: 770-86-60

ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է.... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ՛Ք.... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ՛Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղջ ունենալ :

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով ուլատարասուած՝ առաջնակարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն: Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն: Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոմ եւ փլասթիք — ծածկոցներ. —

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

H. PASDERMADJIAN
Professeur à l'Université de Genève

Histoire de l'Arménie

DEPUIS LES ORIGINES JUSQU'AU TRAITE DE LAUSANNE
Deuxième édition revue avec une carte d'Arménie

Գին 30 ֆր., առաքման ծախքով՝ 32 ֆրանք

Դիմել՝ ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ
LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (6e)
C. C. P. Paris 1278-35
Tél. : DANton 88-65

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. Հատը 0,30

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
6
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
MERCREDI
6 Septembre
1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11003

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

43e ANNÉE — No 11.003

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԻՒՆԸ

Բ.

Յիշողութիւնները թարմացնելու համար մէջբերում մը ընենք այն պատմական ճառէն, զոր Սիլվա Կապուտիկեան խօսած էր Հայաստանի կոմկուսի ԻԴ. համագումարի նախօրեակին, 26 Կոմիսարներու Շրջանի կուսակցական ժողովին մէջ (տե՛ս Յառաջ, 21 – 24 Յունիս 1966) :

Իրաւամբ զայրացած Մեծ Եղեռնի յիսնամեակին առթիւ Կրէմլինի եւ խորհրդային միւս քոյր (կամ եղբա՛յր) հանրապետութեանց բռնած անտարբեր դիրքէն, մանաւանդ ճիշդ նոյն օրերուն Մոսկուայի եւ Անգարայի անըմբռնելի սիրաբանութենէն՝ համայնավար կուսակցութեան անդամատետրը ծոցը կրող բանաստեղծուհին, իր Հայու արժանապատուութիւնը վիրաւորուած զգալով, առնական քաջութեամբ ձաղկած էր բոլշեւիկեան մեծ ու փոքր բոլոր վարիչները՝ Կամշալովէն մինչեւ Կոսիգին :

Անդրադառնալով Ղարաբաղի ողբերգութեան, ան բացէ ի բաց դիրք բռնած էր հայկական այդ պատմական հողամասին Հայաստանի կցման ի նպաստ, հիմնուած «պրոլետարական ինտերնացիոնալիզմ»ի գաղափարներուն վրայ, որոնք «սովետական կարգերի օրօք պայմաններ են ստեղծում բարեկամօրէն հարթելու ազգերու մէջ գոյութիւն ունեցող տարակարծութիւնները » :

Հիմնուած՝ նաեւ պատմական փաստաթուղթի մը վրայ, ստորագրուած եղբայրակա՛ն Ադրբեջանի յեղափոխական կառավարութեան կողմէ, Հայաստանի խորհրդայնացման վաղորդայնին :

Ահա՛ թէ ի՛նչ կ՚ըսէր բանաստեղծուհին այդ մասին .

« Հէնց ա՛յս նկատի ունէր նշանաւոր յեղափոխական, մեծ ինտերնացիոնալիստ Օրջոնիկիցէն, երբ 1920 թուի Նոյեմբեր 30ին, Բագուի Սովետի նիստում, պատանեկան խանդավառութեամբ ողջունելով Ադրբեջանի յեղափոխ. կոմիտէի (Յեղկոմ) նախագահ Նարիման Նարիմանովի հրատարակած դեկլարացիան Լեռնային Ղարաբաղը, Զանգեզուրը եւ Նախիջեւանը նորաստեղծ սովետական Հայաստանին միացնելու մասին, ասում է .

« Մուսուլմանները եւ Հայերը այլեւս դառնում են հարազատ եղբայրներ՝ սովետական իշխանութեան կարմիր դրօշների ներքոյ : Այստեղ կարդացուած այս ակտը մեծագոյն կարեւորութիւն ունեցող ակտ է, որը մարդկութեան պատմութեան մէջ իր օրինակը չունի » :

Ստախօսին մոմը մինչեւ կէս գիշեր կը վառի :

Կէս գիշեր չեղած Նարիմանովներն ու Օրջոնիկիցէները մոռցան եւ ուրացան իրենց դեկլարացիան եւ հանդիսաւոր ողջոյնը, Լենինի օրհնութեամբ :

Մոսկուայի համար կարեւորը Հայաստանի խորհրդայնացումն էր :

1920 Սեպտեմբեր – Հոկտեմբերի հայ եւթուրք կռիւներու օրերուն հայկական բանակին մէջ սպրդած բոլշեւիկ գործակալներ հայ զինուորը կը դրդէին չկռուելու : « Մուսթափա եղբայրն է գալիս » ... կ՚աւետէին :

Կրեմլինի համար մահմետական Թուրքին ու Ադէրին (Ադրբեջանցի) շատ աւելի մեծ արժէք էին — համաշխարհային յեղափոխութեան կարծեցեալ երազն իրականացնելու համար — քան « մինուճար » Հայը :

Վրացի Օրջոնիկիցէներն ու Ադէրի Նարիմանովները սրտի մեծ զոհունակութիւն ունեցան անշուշտ, երբ Մոսկուայի մէջ 1921 Մարտ 16ին եւ Կարսի մէջ նոյն տարուան Հոկտ. 21ին Խորհրդային Միութեան եւ քեմալական Թուրքիոյ միջեւ կնքուած դաշնադիրները իրաւազրկեցին կարմիր պատմուճան հագած Հայաստանը : Անկէ խլեցին իր հայրենի հողերը — Լոռին ու Ախալքալաքը, Շարուր Նախիջեւանն ու Լեռնային Ղարաբաղը, զորս կցեցին Վրաստանի եւ Ադրբէջանի :

Իսկ Կարսն ու Արտահանը, ջարդարար Իթթիհատի կառավարութեան պախշիշ տրուած բոլշեւիկ Ռուսիոյ կողմէ 1918 Մարտ 3ին Պրեսթ – Լիթովսքի մէջ, — իսկ քանի մը ամիս ետք գրաւուած անկախ Հայաստանի Հանրապետութեան կողմէ, — Վերջնապէս միացուեցան Թուրքիոյ :

1921ին Մոսկուայի եւ Կարսի դաշնադիրներուն ատեն Թուրքերու ձայնը բարձրը կը հնչէր, իբրեւ յաղթական :

Մոսկուա տեղի տուաւ թրքական պահանջներուն՝ ի նպաստ եղբայրակից, ցեղկից ու կրօնակից Ադրբէջանի, որ դարձաւ նաեւ սահմանակից Թուրքիոյ, տիրանալով Նախիջեւանի, կոխել անցնելով Հայաստանի վրայէն :

Կարսի դաշնադրի 5րդ յօդուածին համաձայն «Նախիջեւան կը կազմէ ինքնավար հողամաս մը, Ադրբեջանի հովանաւորութեան տակ » :

Իսկ Ղարաբաղ ամբողջութեամբ կը միացուեր Ադրբէջանի, ստեղծելով ողբերգական վիճակ մը Մելիքներու հերոսական հայրենիքի ազատատենչ Հայութեան համար :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՋԻՆԵԱԼ ՄԻՋԱԴԷՊ ՍՈՒԷՋԻ ՎՐԱՅ

ՄԷԿԸ ՄԻՒՍԻՆ ՎՐԱՅ ԿԸ ՁԳԷ ՅԱՆՑԱՆՔԸ

Բուռն միջադէպ մը պատահած է առջի օր Սուէզի վրայ, ամէնէն ծանրը պատերազմը դադրելէն ի վեր :

Ըստ Գահիրէի .— « Թշնամին Երկուշաբթի առաւօտ ժամը 11ին փորձած է զինուած վրտէթ մը, փոխադրանաւ մը եւ ռըմորքէօր մը մտցնել Սուէզի ջրանցքը : Մեր ուժերը ազդարարութեան համար կրակ բացին, բայց թշնամին շարունակեց իր փորձը : Մեր թնդանօթները սկսան կրակել նաւերուն վրայ : Փոխադրանաւը վնասուեցաւ եւ քաշուեցաւ միւս երկու նաւերուն հետ :

« Նոյն ատեն, թշնամի թնդանօթները կրակել սկսան Սուէզի եւ Փորթ – Թէվֆիկի շրջանը : Մեր ուժերը պատասխանեցին : Թշնամին փորձեց այն ատեն միջամտել իր օդանաւերով, բայց մեր օդանաւային ուժերը ընդդիմացան անոնց : Թշնամին երկու հրասայլ կորսնցուց : Մեր կորուստները մէկ մեռեալ եւ երեք վիրաւոր են » :

Ըստ իսրայելեան աղբիւրին .— «Այս առտու ժամը 10·30ին, Եգիպտացիք յարձակեցան իսրայելեան երկու նաւերու վրայ Սուէզի ծոցին մէջ, Փորթ – Թեվֆիկի հարաւը, առիթ տալով կրակի փոխանակումի, մէկ ժամուան ընթացքին : Ժամը 12·46ին եգիպտական հռետանին վերսկսաւ իր յարձակումները : Այն ատեն իսրայելեան ուժերը միջամտած են լռեցնելու համար եգիպտական ուժերը : ՄԱԿի դէտերու դիմումին վրայ զինադուլ մը տեղի ունեցաւ, բայց հինգ վայրկեան ետք, Եգիպտացիք կրկին սկսան կրակել Իսրայելցիներուն վրայ, որոնք չպատասխանեցին » :

Զինադուլի առաջին ծանր բռնաբարումը է որ կը կատարուի Սուէզի վրայ : Յիշենք նաեւ թէ այս առթիւ, նոյն օրն իսկ «Թաս» գործակալութիւնը հեռագիր մը սփռած է որու խորագիրն էր՝ «իսրայելեան գրգռութիւն Սուէզի ջրանցքին մէջ» :

× Խորհրդային վեց պատերազմական նաւեր Աղեքսանդրիա հասած են :

× Լիբանան արտօնած է որ քարիւղի արտածումը վերսկսի :

× Ինչպէս գրած էինք այլեւս գաղտնիք չէ Գահիրէի մէջ թէ մառեշալ Ամէռ պետական հարուած մը պատրաստած էր Օգոստոս 27ին : Իր եւ յիսուն անձնաւորութիւններու ձերբակալութեան մասին կը խօսուէր արդէն Խարթումի ժողովի նախօրեակին (տե՛ս «Յառաջ» Օգոստ. 31) բայց նոր է որ Ալ – Ահրամ կը խօսի այդ մասին : Ըստ թերթին Մառեշալ Ամէռ Օգոստոս 27ին, պատերազմի նախկին նախարարին եւ կարգ մը ուրիշ գործակիցներու հետ կ՚երթայ արեւելեան հրամանատարութեան կեդրոնատեղին եւ ցոյց կուտայ նախագահական կեղծ հրովարտակ մը որով կրկին իրեն կը յանձնուի եգիպտական զինեալ ուժերու հրամանատարութիւնը : Մառեշալ Ամէռ վերջնագիր մը ուղղած է Նասրի ուր կը պահանջէր որ վերստանայ պաշտօնը զոր ունէր Յունիս 9էն առաջ եւ անմիջապէս դադրի քննութիւնը որ բացուած է Սինայի պարտութենէն ետք, կարգ մը բարձաստիճան սպաներու կեցուածքին վրայ :

Ալ Ահրամ կը գրէ թէ ձերբակալուած յիսուն անձնաւորութեանց մէջ են մառեշալ Ամէռի գրասենեակին նախկին պետը, զինուորական բանտերու նախկին տնօրէնը եւ Ամէռի ընտանիքէն անդամներ :

Նասր փորձած է խօսք հասկցնել Ամէռի, որու հետ ոչ միայն շատ հին բարեկամներ են այլեւ խնամի եւ ճատրակի ընկեր :

ՎԻԷԹՆԱՄԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Հակառակ նախատեսուածին Թիէօ եւ Քի 36·7 առ հարիւրը կը ստանան միայն ձայներուն եւ անակնկալը կը մնայ փաստաբան Ծուի «խաղաղութեան թեկնածու» յաղթանակը :

Ըստ փաստաբանին յայտարարութեան եթէ խարդախութիւն եղած չըլլար, ընտրութեանց արդիւնքը տարբեր կ՚ըլլար : Փաստաբանը ամբաստանելէ ետք հարաւ-Վիէթնամի կառավարութիւնը, ըսած է թէ փաստն ունի կատարուած խարդախութեան եւ դիմաց է առժամեայ ժողովին որպէսզի ընտրութիւնները չեղեալ համարուին եւ նոր ընտրութիւններ ըլլան :

Նիուզ –Ուիք կը գրէ թէ Մոսկուա կրնայ ճնշում բանեցնել Հանոյի կառավարութեան վրայ որպէսզի իր զօրքը քաշէ Հարաւային Վիէթնամէն, եթէ անշուշտ Միացեալ Նահանգները դադրեցնեն իրենց ռմբակոծութիւնները :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ ծանօթ լրագրող՝ Տաւիտ Շէօնպրիւն որ Հանոյ գացած է, կը գրէ թէ հիւսիսային Վիէթնամցիները շնորհակալութիւն յայտնած են որ « գացած է տեսնելու ամերիկեան օդուժին ոճիրները» :

ՓԵՔԻՆԻ Յեղափոխական Կոմիտէն փաստաթուղթ մը հրապարակած է ուր կը շեշտուի թէ «բռնութեամբ կատարուող պայքարները պէտք է դադրին » : Խիստ պատիժներու պիտի ենթարկուին անոնք որ ոճիրներ գործեն կամ թալանի տան չէնքեր եւ հաստատութիւններ :

ՊԱՊԸ հիւանդացած է Քասթելկանտոլֆօ ուր կ՚անցընէր ամառնային շրջանը : Ունկնդրութիւնները ջնջուած են նոյնիսկ պիտի չկարենայ ընդունիլ Թիթոյի ներկայացուցիչը որ յատկապէս Հռոմ գացած էր զինքը տեսնելու :

ՇԱԲԱԹԱՎԵՐՋԻՆ ընթացքին, Ֆրանսայի ճամբաներուն վրայ կառքի արկածէ 66 հոգի մեռած են : 684 վիրաւոր կայ որոնց 361ը ծանր վիճակի մէջ են :

ՓԵՐՈՒԻ մէջ ծանր երկրաշարժ մը տեղի ունեցած է :

ԱԹԷՆՔԻ մէջ լրագրողներուն ներկայացուցած են Զորպայի հեղինակը՝ Թէոտորախիս, որ ապահովութիւն տուած է թէ շատ լաւ է եւ իրեն հետ լաւ կը վարուին :

ԱՆԳԼԻԱՑԻ վիպագիրը՝ Կրեհըմ Կռին նամակ մը ղրկած է «Թայմզ»ի, որու մէջ կ՚առաջարկէ որ Խորհ. Միութեան մէջ ունեցած հեղինակի իր իրաւունքները տրուին Սինիավսկիի եւ Տանիէլի կիներուն իրենց ամուսիններուն արգելափակման շրջանին : Նամակը ղրկած է նաեւ Պրաւդայի եւ Իզվեստիայի, բայց չի կարծեր թէ անոնք հրատարկեն : Կը յուսայ որ ուրիշ հեղինակներ ալ կը հետեւին իր օրինակին :

ՉԵԽ երեք հարիւր մտաւորականներ կոչ մը կ՚ընեն հանրային կարծիքին որպէսզի գրաքննութիւնը վերցուի : Կոչը հրատարակուած է Սընտէյ Թայմզի առաջին էջին վրայ, որ կը յայտնէ թէ ապահով միջոցներով ձեռքը հասած է, բայց չի տար ստորագրեալներուն անունները, չվտանգելու համար :

ԱՆԳԼԻՈՅ մէջ մեռած է բրիտանացի բանաստեղծ՝ Սիկֆրիտ Սասուն, 80 տարեկանին :

ՄԵԾՆ ԲՐԻՏԱՆԻԱ որոշեց արագացնել իր զօրքին Ատէնէն քաշուիլը :

ԺԵՐԱՐ ՊՕԷՐԻ ՄԱՀԸ

Ֆիկառոյի հանրածանօթ Կերմանթը մեռաւ առջի օր, զոհ ուղեղային արիւնահոսութեան : 78 տարեկան էր եւ ինչպէս Ֆիկառօն կը յայտարարէր Երկուշաբթի օրուան իր թիւին մէջ, իր քրոնիկը կը պատրաստէր որ լոյս պիտի տեսնէր Երեքշաբթի : Այդ օրը սակայն, Ֆիկառօ իր անակնկալ մահը կ՚ողբար :

Իր մահով սգաւոր է նաեւ Կոնքուռի ակադեմիան որու ընդհ. քարտուղար էր : Ֆիկառոյի հարիւրամեակին նուիրուած թիւին մէջ, կը բացատրէր թէ ինչո՞ւ Կեռմանթ կեղծ անունը ընտրած էր, որ կը յիշեցնէ Փրուստեան աշխարհը :

Ծնած էր 1888ին Փարիզի մերձաւոր Վեզինէի արուարձանը եւ իր ուսումը կատարած Մոնթէնեը եւ Լուի – Լը Կռան լիսէները : 1906ին կը սկսէր աշխատիլ Էքօ Տը Փարիի մէջ, , ուր քրոնիկագիր եւ թատերական քննադատ էր :

1935ին կը սկսէր ամենօրեայ տոմս մը տալ Ֆիկառոյի, Կեռմանթ ստորագրութեամբ :

Կոնքուռ ակադեմիայի անդամ ընտրուած էր 1948ին եւ մեծ դեր խաղած հոն : Եղած է նաեւ նախագահ Գրողներու Միութեան եւ անդամ բազմաթիւ գրական Ժիւռիներու :

Իր գլխաւոր հեղինակութեանց կարգին յիշենք՝ Լա Փարիզիէն, Լէ Պիյէ տը Կեռմանթ, Էլիզէ, Ռիէն Նը Սէռ տ՚Էմէ, Լէ Մոռալիսթ Ֆրանսէ, Քրոնիք, Ժը Մը Սուվիէն :

Ժրաջան աշխատող, հմուտ դասախօս, Ժերար Պօէր իր վերջին գրութիւնը կը նուիրէր Շառլ Պօտըլէրի եւ կը յիշէր անոր նշանաւոր տողերէն մէկը՝ «Մեռելները, թշուառ մեռելները մեծ ցաւեր ունին » :

ՎԻԷԹՆԱՄԸ

ՏԱՍՆԵՒԵՐԵՔ ՏԱՐԻ ԵՏՔ

(Բ. եւ վերջին մաս)

1962

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 8.— Հարաւային Վիէթնամի մէջ կը կազմուի ամերիկեան զինուորական հրամանատարութիւն մը, Զօր. Հարքինսի ղեկավարութեամբ :

ՅՈՒԼԻՍ 23.— Ժընեւի մէջ համաձայնութիւն մը կը ստորագրուի, որով Լաոս չէզոք պիտի մնայ :

1963

ՄԱՅԻՍ – ՆՈՅԵՄԲԵՐ .— Հուէի եւ ապա Սայկոնի մէջ պուտտայական խլրտումները կը ծաւալին : Բազմաթիւ պոնզեր եւ պոնզուհիներ ինքզինքնին ողջ ողջ կ'այրեն :

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1.— Սայկոնի մէջ զինուորական պետական հարուած : Անկում Նկօ հարստութեան : Սպանութիւն Տիէմի եւ իր Նհու եղբօրը :

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 22.— Տալլասի մէջ կը ըսպաննուի նախագահ Քենըտի :

1964

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 6.— Զօր. Տուոնկ Վան Մինհ կը տիրանայ Սայկոնի իշխանութեան :

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 30.— Նոր պետական հարուածով մը Զօր. Քանհ կը յաջորդէ Զօր. Մինհի :

ՅՈՒՆԻՍ 12.— Զօր. տը Կոլ, մամլոյ ասուլիսի մը ընթացքին կը դատապարտէ Վիէթնամի մէջ ամերիկեան քաղաքականութիւնը :

ՅՈՒՆԻՍ 20.— Վիէթնամի մէջ ամերիկեան զօրքերու ընդհ. հրամանատար կը նշանակուի Զօր. Ուեստմորլանտ :

ՕԳՈՍՏՈՍ 5.— Հիւսիսային Վիէթնամի առաջին ռմբակոծում՝ իբր հետեւանք Թոնքինի ծոցին մէջ ամերիկեան եւ վիէթնամեան նաւերու միջեւ տակաւին չլուսաբանուած միջադէպերու : Երկու օր ետք, ամերիկեան խորհրդարանը իրաւասութիւն կուտայ նախ. Ճոնսընի դիմելու անհրաժեշտ բոլոր միջոցներուն՝ ձախողութեան դատապարտելու համար «համայնավար նախայարձակումը» :

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 13.— Սայկոնի մէջ Զօր. Լամ Վան Փաթ պետական հարուած մը կը փորձէ :

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 26.— Հարաւային Վիէթնամի յեղափոխական խորհուրդը նախագահ կը նշանակէ Զօր. Փհան Խաչ Սուուն :

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1.— Թրան Վան Հուոնկ վարչապետ կը նշանակուի :

ՆՈՅԵՄԲԵՐ .— Ընտրութիւն նախագահ Ճոնսընի :

1965

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 27.— Թրան Վան Հուոնկի իշխանութիւնը կը տապալի : Զօր. Քանհ վարչապետ կը նշանակէ Նկուէն Ցուան Օանհը :

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 6. — Ծրագրուած ձեւով առաջին ռմբակոծում Հիւսիսային Վիէթնամի :

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 8.— « Մարիններու» առաջին ցամաքահանում Տա – Նանկ :

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 11.— Ու Թան կոչ կ'ընէ հարցը բանակցութիւններով լուծելու :

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 16.— Հարաւային Վիէթնամի նոր վարչապետ կը նշանակուի Փհան Հույ Քուաթ :

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18.— Զօր. Քանհ իշխանութենէն կը հեռացուի :

ՄԱՅԻՍ 13 – 19.— Դադար Հիւսիսային Վիէթնամի ռմբակոծման :

ՅՈՒՆԻՍ 17.— Զօր. Թիէօ, որ նախագահ ընտրուած է զինուորական խորհուրդի մը կողմէ, Զօր. Քին կը նշանակէ վարչապետ : Քանի մը օր առաջ Քուաթ իշխանութիւնը յանձնած էր զինուորականներուն :

ՅՈՒԼԻՍ 29.— Նախ. Ճոնսըն կը յայտարարէ թէ Վիէթնամի մէջ ամերիկեան ուժերու թիւը պիտի հասնի 125.000ի :

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 23.— Սկիզբ Հիւսիսային Վիէթնամի ռմբակոծման երկրորդ դադարի մը :

1966

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 31.— Հիւսիսային Վիէթնամի ռմբակոծումը կը վերսկսի :

ՄԱՐՏ–ՅՈՒՆԻՍ.— Կը վերսկսին պուտտայական խլրտումները Հուէի եւ Սայկոնի մէջ : Շարժումը ի վերջոյ կը խեղդուի Զօր. Քիի բանակներէն :

ԱՊՐԻԼ 12.— Առաջին անգամով ՊԷ – 52 հսկայ ռմբաձիգները Հիւսիսային Վիէթնամը կը ռմբակոծեն :

ՅՈՒՆԻՍ 29.— Կը ռմբակոծուին Հանոյի եւ Հայփոնկի վառելանիւթի շտեմարանները :

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 11.— Հարաւային Վիէթնամի մէջ կ'ընտրուի սահմանադրական ժողով մը, որ նոր սահմանադրութիւն մը պիտի մշակէ :

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 24 – 25.— Մանիլիոյ մէջ ժողով Վիէթնամի պատերազմին մասնակից եօթը պետութիւններու . — Միացեալ Նահանգներ, Հարաւային Վիէթնամ, Փիլիպեաններ, Աւստրալիա, Նոր – Զելանտա, Հարաւային Քորէա, Թայլանտ :

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 26.— Նախագահ Ճոնսըն կարճ այց մը կուտայ Քամ – Ռանհի խարիսխին :

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 24 – 25.— Դադար՝ Հարաւի մէջ բախումներու եւ Հիւսիսի ռմբակոծման :

ՎԱՐԴԱՆ ԱՅԳԵԿՑԻ

(Գ. եւ վերջին մաս)

« Եթէ նոյնիսկ պարզուի , — գրում է Ն. Մառը, — որ ռեւէ անհատ քարոզիչ առակը կիրառել է ուսուցման ժամանակ , Վարդանի նշանակութիւնը դրանով չի նըսեմանայ : Վարդանը , որ ստեղծողն էր առակախառն քարոզի նոր տեսակի, ստացաւ տաղանդաւոր քարոզչի եզակի համբաւ, հիմք դնելով առակների լայն օգտաւործման՝ բարոյախօսական նպատակով : Որքան էլ պարզ լինեն ձեւերը, որոնցմով առասպելները եւ հէքեաթները դառնում են առակներ, հայ գրականութեան մէջ այդ ձեւերն իբրեւ կիրառող առայժմ մենք ճանաչում ենք Վարդանին եւ հէնց նրա այլաբանութիւնները կարող են համարուել Հայերի գրական այդ սեռի լաւագոյն օրինակները : Հետեւաբար առակները, որոնք Վարդանի ժողովածուի հիմնական շերտն են կազմում, ամբողջովին եւ յաւիտեան կը մնան կապուած Վարդանի անուան , թէկուզ նրանցից մէկի կամ երկուսի վրայ ուրիշ , աւելի հին հեղինակներ ունենան որեւէ իրաւունք » :

Մեզ այստեղ չի զբաղեցնում այն խնդիրը, թէ Վարդանին վերագրուած մօտ չորս հարիւր առակներից եւ մանրավէպերից քանիսն են Վարդանի բուն գործը եւ քանիսը յաւելուած են յետագայում , ինչպէս եւ չենք զբաղուել առհասարակ առակների նշանակութեան քննութեամբ : Բոլոր առակագիրներից եւ պատմիչներից առաջ առակը յօրինել եւ պատմել է ինքը ժողովուրդը եւ այդ տեսակէտից երկրորդական նշանակութիւն ունի առակագրի անձնաւորութեան խնդիրը :

Վարդան Այդեկցու նշանակութիւնը մեծ է ամէնից առաջ իբրեւ առակներ ժողովող եւ առակները մեկնութեան հետ միասին ճաշակով ու վարպետութեամբ ամբողջացնող հեղինակ : Ահա Այդեկցին կամենում է խարազանել ցանկասէր մարմինը եւ վեր հանել հոգին, իբրեւ մարդու բուն էութիւն : Կը ձանձրանար ունկընդիրը , եթէ նա Աւետարանից մի նախադասութիւն բնաբան ընդունելով , հիւսէր քարոզը : Այդեկցին դրա փոխարէն գործ է ածում պարզ զրոյցի ձեւը , ինչպէս կեանք տեսած մի ծերունի կը խրատէր որդուն, եւ ասում է. «Եղը մի լծիր էշի հետ. եղը որոճող է եւ էշը՝ ոչ: Այդպէս հոգին անջատ է մարմնից , որովհետեւ հոգին իմաստուն է , մարմինը ցանկասէր » :

Բերինք մի այլ օրինակ Վարդանի առակախառն քարոզներից . « Մի մարդ ունէր չորս էշ, երեքը երիտասարդ եւ ուժով եւ մէկը՝ պառաւ եւ վատուժ : Եւ տէրը երեքին չէր բեռնում , այլ խնամում էր եւ դարմանում , իսկ պառաւ էշին ծանր էր բեռնում եւ ընկաւ պառաւ էշը եւ այլեւս չկարողացաւ տանել ծանր բեռը : Այսպէս մարդս չորս ժամանակ ունի՝ տղայութիւն, երիտասարդութիւն, կատարեալ հասակ եւ ծերութիւն : Այն երեք հասակը, որ զօրաւոր են, մարդ չէ կամենում բառնալ բեռով , այլ պարարում եւ գերացընում է ուտելով եւ ըմպելով եւ ամէն ծանր բեռ բառնում է ծերացած մարմնի վրայ » :

Վարդան Այդեկցու այս եւ այս կարգի առակները բնորոշ են իրենց կատարեալ եւ ամբողջական արուեստով : Յետագայում առակները փոփոխութեան են ենթարկուել , մշակուել են՝ բերանացի պատմելով , ապա տարբեր գրիչների ձեռքով գրի են առնուել , իւրաքանչիւր անգամ կրելով ժամանակի եւ պատմողի կնիքը : Այդպէս առաջացել են առակների փոփոխականները, որոնք տարբերւում են եւ մեկնաբանութեամբ , եւ բովանդակութեամբ, եւ լեզուով :

Որքան էլ կրօնա – բարոյական մեկնաբանութեամբ Այդեկցին ծանրաբեռնել է առակը , այնուհանդերձ նրա ստեղծագործութիւնը «աշխարհիկ » արուեստ է եւ ոչ հոգեւոր : Նա մէկն է այն գագաթներից, որոնց վրայով է անցնում միջնադարեան հայ քաղաքային մշակոյթի սահմանագիծը : Եթէ Այդեկցու առակներն ազատենք բարոյախօսական կը ցաններից, ապա կը մնան զուարթ եւ սրամիտ պատմութիւններ, երբեմն ուղղուած հէնց եկեղեցու եւ աւատապետների դէմ , — առակներ եւ իմաստուն մանրավէպեր, որ սիրելի էին միջնադարեան հայ վաճառականին եւ գիւղացուն : Նպատակ դնելով քարոզել հայ եկեղեցու հաւատոյ հանդանակը քաղաքներում եւ գիւղերում , ամրապնդելու համար այդ եկե-

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 31 – ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1 1967. — Միեւնոյն դադարը :

1967

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 8 – 12.— Վիէթնամեան Նոր Տարուան առիթով, դադար Հարաւի մէջ բախումներու եւ Հիւսիսի ռմբակոծման :

ՄԱՐՏ 20.— Խորհրդակցութիւն Կուամի մէջ, ուր ներկայ է նաեւ նախագահ Ճոնսըն :

ԱՊՐԻԼ 26 – 30.— Զօր. Ուէսթմորլանտ Միացեալ Նահանգներ կը ճամբորդէ :

ՄԱՅԻՍ 18.— Ամերիկեան զինուորական գործողութիւններ ապազինեալ գօտիին մէջ :

ՅՈՒԼԻՍ.— Մաք Նամարա, Սայկոնի մէջ քննութիւն մը կը կատարէ, որմէ ետք Ուոշինկթըն կ'որոշէ «չափաւոր» օգնական ուժեր զրկել , դրդելով Ասիոյ իր դաշնակիցները որ աւելի մխրճուին պատերազմին մէջ :

Թ. Ա. Թ.

ԳԱՊՈՒԼԷՆ ԵԿԱԾ ՄԱՐԴԸ

«Գապուլէն եկած մարդը» պոռաց մայրը՝ յուզուած — «Մինի, Մինի», ինչպէս կրցար առնել այդ մարդուն դրամը :

Ճիշդ այդ պահուն էր որ ներս մտայ եւ մօտալուտ աղէտէ մը փրկեցի Մինին եւ սկսայ իմ հարցուփորձիս :

Ոչ առաջին, ոչ ալ երկրորդ անգամ էր որ կը նկատէի որ այդ երկուքը իրարու հանդիպած էին : Գապուլէն եկած մարդը փարատած էր երախային առաջին վախերը՝ ընկոյզի եւ չամիչի իմաստուն կաշառքով մը ու երկուքը , հիմա, լաւ բարեկամներ եղած էին :

Իրարու հետ սիրուն կատակներ կ'ընէին ու կը խնդային : Մինի կը նստէր անոր առջեւ, կը նայէր անոր հսկայ կազմին՝ իր շնորհալի նայուածքով ու խնդալէն մարելով կը հարցնէր անոր — «Գապուլէն »եկած մարդ, տոպրակիդ մէջ ի՞նչ ունիս ...

Ու մարդը կը պատասխանէր լեռնցիի ռնգային շեշտով — «Փի՛ղ մը ...» : Շիտակը ըսելով, ասիկա խնդալիք բան չէր, բայց երկուքն ալ կը խնդային : Ինծի համար, այս երախային զրոյցը այս մեծ մարդուն հետ, միշտ զրաւիչ բան մը ունէր :

Յետոյ, Գապուլէն եկած մարդը, ետ մնացած չըլլալու համար, իր կարգին, կը հարցնէր, — « Ըսէ նայիմ, ձագս » դուն ե՞րբ աներ պապայիդ տունը պիտի երթաս» :

Ամէն Պէնկալցի պզտիկ աղջիկ շատոնց լսած էր «աներ պապայի տուն» խօսքը : Բայց մենք քիչ մը նորելուկ ըլլալով այս բաները գաղտնի պահած էինք մեր զաւկէն, այնպէս որ Մինին պէտք է շուարած ըլլար այդ հարցումէն : Բայց յայտնի չըրաւ եւ հազուագիւտ փափկանկատութեամբ հարցուց — « Դուն հոն պիտի երթա՞ս » :

Գապուլէն եկած այդ մարդուն դասակարգին համար, (ամէն մարդ ալ շատ լաւ դիտէ) որ «աներ պապային տունը» երկու տարբեր իմաստներ ունի : Այլաբանական պատկեր մըն է «բանտի», տեղ մը, ուր դացողին լաւ հոգ կը տանին եւ առանց ծախքի : Յաղթանդամ մանրավաճառը այս իմաստով առաւ աղջկանս հարցումը : « Օ', ըսաւ բռունցքը անտեսանելի ոստիկանին ցոյց տալով, «իմ աներպապայիս քիթը – բերանը կը կոտրեմ » :

Երբ Մինին ասիկա լսեց, իր աչքին առջեւ բերաւ դժբախտ ազգականին վիճակը, եւ սկսաւ քահ – քահ խնդալ : Իր հսկայ բարեկամն ալ սկսաւ խնդալ :

Աշնան առաւօտներ էին , տարուան այն ժամանակը , երբ հին ժամանակներու թագաւորները արշաւանքի կ'ելլէին : Իսկ ես, առանց Կալկաթայի իմ անիկիւնէս շարժելու, կը ձգէի որ միտքս աշխարհի չորս կողմը թափառէր :

Օտար երկրի մը անունը լսածիս պէս, միտքս հոն կ'երթար ու երբ փողոցը օտարական մը տեսնէի, երազներու ցանցի մը մէջ կ'իյնայի — կը տեսնէի այդ օտարականին հեռաւոր հայրենիքին լեռները , հովիտները եւ անտառները եւ անոր հիւղակը անոնց միջեւ կամ ազատ ու անկախ կենցաղը : Կամ, կը տեսնէի հեռաւոր ամայի տարածութիւնները : Ճամբորդական տեսարաններ երեւակայութեանս առջեւէն կ'երթան կուգան , թերեւս, անոր համար որ կեանքս այնքան կը նմանի բոյսի մը կեանքին որ ճամբորդելու գաղափարը զիս կը հարուածէ կայծակի նըման :

Գապուլէն եկած այս մարդուն ներկայութեան , անմիջապէս կը փոխադրուէի խոպան սարերու կատարին ստորոտը եւ այդ բարձրութեանց միջեւ գտնուող դարձդարձիկ ու նեղ կիրճերը : Ու կը տեսնէի ապրանք փոխադրող ուղտերու շարանը եւ խումբը փաթթոցաւոր վաճառականներու , որոնցմէ ոմանք կը կրէին անսովոր հին հրացաններ , ուրիշներ նիզակներ ու կ'իջնէին դէպի դաշտերը : Կը տեսնէի նաեւ ... Բայց այդ պահերէն մէկուն, Մինիին մայրը կ'ընդհատէր խորհուրդներս ու կ'աղաչէր — «այդ մարդէն զգուշացիր» :

Դժբախտաբար, Մինիի մայրը վախկոտ է : Ամէն անգամ որ փողոցէն ձայն մը կը լսէ կամ երբ կը տեսնէ որ մարդիկ մեր տունին կը մօտենան, միշտ կը յանգի այն եզրակացութեան թէ եկողները կամ գող են, կամ գինով, կամ օձ են, վագր են , ճանճախտ են, ուտիճ են, թրթուր են : Այսքան տարիներու փորձառութենէն ետքըն ալ, տակաւին, չէ կրցած իր սարսափին յաղթաթահարել : Անանկ որ Գապուլէն եկած մարդէն շատ կը վախնար ու շարունակ կը յանձնարարէր որ արթուն աչք մը պահէի անոր վրայ : Եթէ, մեղմիւ , փորձէի իր վախին վրայ ծիծաղիլ, լուրջ դէմք մը կ'առնէր ու հանդիսաւոր հարցումներ կ'ընէր ինծի — «Չէ՞ պատահած որ երասխներ առեւանդուին ... : Ճիշդ չէ՞ որ գերութիւն կար Գապուլի մէջ ... այդքան անհաւատալի՞ էր որ այս յաղթանդամ մարդը փոքրիկ երախայ մը առնէր տանէր ...» :

Կրկին ու կրկին բացատրեցի իրեն թէ թէեւ այդ բոլորը անկարելի չէին, բայց շատ անհաւանական էին :

ՐԱՊԻՆՏՐԱՆԱԹ ԹԱԿՈՐ

(2 Շար.)

ՎԱՏ

ՓՈՍՏՈՒՄԻՑ

— Օհ, եթե ատիճ ալեսպիս , ատ – տաղ ...: Ասոր չարեցիք ... Կրնայ ըլլալ որ ես ալ ձեզի պէս ըրած ըլլայի ... Ես որ Շուտ կ'երթայի ու կ'ըսէի ... Ան ատեն ալ ձեզի պէս կ'ըսէին ինծի ... Ես ալ կ'ըսէի ... Ինչ որ ալ ըսէք ձեզի պէս ըրած ըլլայ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆԻՆ

Օգոստոսի խումբի հետեւեալ հսկող-հսկողուհիները իրենց վարձատրութիւնը 2800 ֆրանք նուիրած են կայանին. — Զարեհ Տէրվիշեան, Անոյշ Շիրվանեան, Սուրէն Փանոսեան, Ժ. Ժ. Օսմանճեան, Արսինէ Կարապետեան, Հելէն Թիւթէլեան, Անի Մութարեան, Սաթենիկ Գըլըճեան, Մարի Տիլանեան, Ժերար Մերճանեան, Քրիսթին Միքայէլեան, Կարօ Տէրտէրեան եւ հիւանդապահուհիներ՝ Անի Խաչիկեան եւ Քլօտ Թէրզեան :

ԾԱԽՈՒ Է

Կանանց սափրիչի խանութ մը, չատ բանուկ եւ կեդրոն տեղ մը, նպաստաւոր գին : Հեռաձայնել կէսօրէ ետք ԴԱՒԻԹ-ԵԱՆ, 878 – 34 – 91 :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Վիրոֆլէէն Պ. Գէորդ Պօղոսեան, իր զաւակները եւ ընտանեկան պարագաները, ինչպէս նաեւ Տէր եւ Տիկին Վահան Չիչէքեան եւ ընտանեկան պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր ա-նոնց որոնք անձամբ, նամակով, ծաղկեպսակով եւ փոխան ծաղկեպսակի նուիրատուութիւնով ցաւակից եղան իրենց սուգին սիրելի ՄԱՐԻ ՊՕՂՈՍԵԱՆԻ մահուան առթիւ :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Աղապապ Պարսամեան Տիկին Մառի Պօղոսեանի մահուան առթիւ կը նուիրեն քսան ֆրանք Մշակոյթի Տան, տասը Կապ. Խաչի Շրջ. վարչութեան, (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ տասը ֆրանք «Յառաջ»ի բարգաւաճման :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ դիւանը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները յատկացուելու համար եկեղեցւոյ նորոգութեան :

	Ֆրանք
Նախկին ցանկին գումարը	241·463·50
Տէր եւ Տիկին Տոքթ. Ժագ Պառպէ իրենց զաւկին Առնօ – Արամի մկրտութեան առթիւ	200·00
Տէր եւ Տիկին Գ. Զամուսունեանէ իրենց թոռնիկին Առնօ – Արամի մկրտութեան առթիւ	100·000
Ոմն	100·00
Տիկին Աղաւնի Յակոբեան	10·00
Ընդհ. գումար	241·873·05

ՆՈՒԷՐ

Տէր եւ Տիկին Էլմասնաեն եւ Պ. Դանիէլ Փափազեան իրենց հօրեղբօր ող,. Ղազարոս Փափազեանի մահուան քառասունքի առթիւ Փարիզի Աղքատախնամին կը նուիրեն հարիւր ֆանք: (Ստանալ «Յառաջ»ն):

ՍԵՆԵԱԿ ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Ուսանող հայ երիտասարդ մը, կը փնտռէ 1 – 2 սենեակ խոհանոցով եւ տուշով, Փարիզի մէջ, գրել «Յառաջ»ի :

ԾԱԽՈՒ Է

Լէ ՎԱԼէի կայարանին կից (Սէն – Լազարէն տասը վայրկեան) պարապ խանութ մը, պատերով որեւէ առեւտուրի համար (14 քառակուսի մեթր):

Դիմել « Յառաջ »ին:

ECOLE
NOTRE-DAME DE SACRE-CŒUR

167, Chemin des Caillols — Marseille (12)

Անարատ Յղութեան Քոյրերու այս մանկապարտէզը յառաջիկայ դպրոցական տարեշրջանէն սկսեալ պիտի ունենայ նախակրթարանի իր բաժինը, մինչեւ 6րդ դասարան, պետական նոյն ծրագրով:

Հայ աշակերտութեան պիտի աւանդուի հայերէն լեզու, ինչպէս այժմ կ'աւանդուի մանկապարտէզի աշակերտներուն:

Կ'ընդունուին ցերեկօթիկ եւ գիշերօթիկ աշակերտներ: Ճաշարան, արդիական ննջարան, մասնաւոր հոգածութիւն:

Հայկական ընտանեկան մթնոլորտ:

Արձանագրութիւնները սկսած են:

Բազմանդամ եւ չքաւոր ըստանիքներուն մասնաւոր պայմաններ:

ՀՐԱՒԻՐԱԳԻՐ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

Հայկ. Բ. Ը. Միութեան Կեդր. Վարչական ժողովը պատիւ ունի հրաւիրելու Միութեան բոլոր իրաւասու անդամները ներկայ գտնուելու 54րդ Ընդհ. Ժողովին, որ պիտի գումարուի Շաբաթ օր, 1967, Դեկտ. 2, առաւօտեան ժամը 9·30ին, Միութեան Կեդր. Գրասենեակին մէջ, 109 Իսթ 40րդ փողոց, Նիւ Եորք, Ն. Ե.:

Եթէ օրինական մեծամասնութիւն մը ներկայ չըլլայ վերոյիշեալ թուականին, այս ծանուցումը պիտի նկատուի իբրեւ երկրորդ հրաւէր Ընդհ. Ժողովի, որ պիտի գումարուի ՇԱԲԱԹ եւ ԿԻՐԱԿԻ, 9 եւ 10 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1967, առաւօտեան ժամը 9·30ին, Սթէթլըր Հիլթըն պանդոկին մէջ, Սէվընթ Էվընիւ եւ 33րդ փողոց, Նիւ Եորք: Ն. Ե. 10001 :

Այն բոլոր իրաւասու անդամները որ ներկայ պիտի ըլլան այս ժողովին, օրինական մեծամասնութիւն պիտի կազմեն :

ՕՐԱԿԱՐԳ

1. Ընդհ. Տեղեկագիր 1966 տարեշրջանի:
2. Ընդհ. հաշուետուութիւն 1966 տարեշրջանի :
3. Կանոնագրական բարեփոխումներ :
4. Ընտրութիւն Կեդր. վարչ. ժողովի՝ իրենց պաշտօնավարութեան շրջանը աւարտած անդամներու տեղ :
5. Առաջարկներ եւ թելադրութիւններ :
6. Գնահատանքի բանաձեւեր :

Ի դիմաց Կեդր. Վարչ. Ժողովի՝
Ատենապետ Ա. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ, ատենադպիր՝ Մ. Մ. ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ :
Նիւ Եորք, 25 Օգոստ. 1967

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Աղքատախնամի տարեկան պարահանդէսը, Կիրակի, Հոկտեմբեր 29ին, Ժորժ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ :

travaux de peinture
et de décoration
de tous styles

ԲԱԲԳԷՆ ՊՈՏՈՍԵԱՆ
22,rue Stendhal, PARIS 20e
MEN. 64-88
Մաքուր աշխատանք, ընտիր Ապրանքներով :
ՁՄԵՌՆԱՅԻՆ ԴԻՒՐԱՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

ՀՐԱՇԱԼԻ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

CHATEAU DE LUDE (SARTHE)
Au pays du plus fastueux
Son et Lumière

Անդամներու հաւաքոյթ Կիրակի, Սեպտեմբեր 10ին, ժամը 8ին, Մեթրօ Շաթօ տը Վէնսէն, Քաֆէ Թերմինիւս :

Մեկնում 8·15ին Վալէ տը Շըվրէօզն, Տամփիէր, Ռամպույէ, Շարթր (այցելութիւն Մայր Տաճար), (Շաթօտէն (ճաշ) Վանտոմ, Մոնթուառ, ժամանում, Լիւտ կէսօրէ ետք :

Այցելութիւն դղեակին, հանգիստ, ճաշ լաւ ճաշարան մը : Ապա, բացառիկ ներկայացում մը, երկու ժամ, անմոռանալի երեկոյթ մը:

Վերադարձ դէպի Փարիզ կէս գիշերին եւ ժամանում Շաթօ տը Վէնսէն առաւօտեան 5·30ին :

ԱՄԷՆ ԲԱՆ ՄԷՋԸ՝ 55 ՖՐԱՆՔ

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

Le Décret N° 63161 au J.O. du 5 Mars 1965 oblige tout participant à une manifestation touristique organisée par une Association régie par la loi du 1er Juillet 1901 à être *membre côtisant* de cette Organisation.

MEMBRE ACTIF 10 Frs. par AN

Արձանագրութեան պայմանաժամ՝ Սեպտեմբեր 8

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆԻ
Նոր վէպը
ԿՐԱԿԷ ՇԱՊԻԿԸ
420 մեծադիր էջ
Գին՝ 10 ֆրանք

Զրոյց Գ. հատոր, 7 ֆրանք, երկու հատորներուն համար դիմել «Յառաջ»ի :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Արձանագրութիւն 1967 – 1968 ուսումնական տարեշրջանին :

Տակաւին տրամադրելի տեղերուն համար իրենց զաւակը արձանագրել փափաքողներէն կը խնդրուի ժամադրուիլ՝ գրելով հետեւեալ հասցէին՝

26 Rue Troyon, 92 SEVRES

Կամ հեռաձայնել 027 – 18 – 28 :

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	50 Ֆ.	միջնէ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	25 Ֆ.	միջնէ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	25 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ: ՆՇԱՆՏՈՒՔ	25 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	25 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	10 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԹՌՈՒՑԻԿ – ՏՈՄՍԱԿ – ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ – ԵՒԱՅԼՆ
FACTURES — TETE DE LETTRES — ENVELOPPES — etc...

Դիմեցէք
« ՅԱՌԱՋ »Ի
32, RUE DE TRÉVISE
— PARIS - IXe —
Téléph.: 770-86-60

ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է.... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ՛Ք.... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ՛Ք
Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ
ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղջ ունենալ :

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով ոլատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն: Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն: Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոմ եւ փլասթիք — ծածկոցներ. —

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. Հատը 0,30

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 7 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
JEUDI 7 Septembre 1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11004 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 43e ANNÉE — No 11.004

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԻՒՆԸ

Գ.

Խորհրդային Հայաստանի սահմանները ճշդուած են Սահմանադրութեան 19րդ յօդուածով (Կոնստիտուցիա = Հիմնական օրէնք, ընդունուած Հայկական ՍՍՌ Գերագոյն Սովետի կողմէ 1947 Յուլիս 11ին):

Ահա՛ այդ յօդուածը.

« Հայկական ՍՍՌն բաղկացած է՝ Ա-զիզբէկովի, Ալագեազի, Ալավերդու, Ախտայի, Ախուրեանի, Աղինի, Ամասիայի, Աշտարակի, Ապարանի, Արթիկի, Արտաշատի, Բասարգեչարի, Բերիայի, Գորիսի, Դիլիջանի, Զանգիբասարի, Էջմիածնի, Թալինի, Իջեւանի, Կալինինոյի, Կիրովականի, Կոտայքի, Կրասնոսելսկի, Հոկտեմբերեանի, Ղարաբաղլարի, Ղափանի, Ղուկասեանի, Մարտունու, Միկոյեանի, Նոյեմբերեանի, Նոր Բայազէտի, Շամշատինի, Սեւանի, Սիսիանի, Սպիտակի, Ստեփանաւանի, Վետու շրջաններից եւ շրջանների կազմի մէջ չմտնող Երեւան եւ Լենինական քաղաքներից, որոնք առանձնացուած են որպէս ինքնուրոյն վարչական միաւորումներ եւ անմիջականօրէն ենթարկուում են ռեսպուբլիկական օրգաններին »:

Տարօրինակ է Հայաստանի սահմանները քաղաքներու այբուբենական կարգով դծելու ձեւը :

Մեր նիւթէն դուրս է քննել Հայաստանի «կոնստիտուցիա»ն: Սակայն կարեւոր կը նկատենք ծանօթանալ կարգ մը հիմնական կէտերու : Այսպէս՝

Յօդուած 14.— Հայկական ՍՍՌն պահպանում է Սովետական Սոցիալիստական Ռեսպուբլիկաների Միութիւնից ազատ կերպով դուրս գալու իրաւունքը :

Յօդուած 15 ա.— Հայկական ՍՍՌն իրաւունք ունի անմիջական յարաբերութիւնների մէջ մտնելու օտարերկրեայ պետութիւնների հետ, նրանց հետ համաձայնագրեր կնքելու եւ դիւանագիտական եւ հիւպատոսական ներկայացուցիչներ փոխանակելու :

Յօդուած 15 բ.— Հայկական ՍՍՌն ունի իր ռեսպուբլիկական զօրային կազմաւորումները :

Մէկ խօսքով Հայաստան անկախ պետութեան մը յատուկ բոլոր ստորոգելիներն ունի : Թուղթի վրայ միայն :

Ցատկանշական է նաեւ 15րդ յօդուածը, որ կ՛ըսէ բառ առ բառ .

« Հայկական ՍՍՌի տերիտորիան չի կարող փոփոխուել առանց Հայկական ՍՍՌ.ի համաձայնութեան»:

Այս յօդուածը պէտք է սրբագրուէր պատշաճեցնելու համար բուն իրականութեան եւ ըսել թէ «Հայաստանի հողամասը չի կարող փոփոխուել առանց Կրեմլինի հրամանին »:

Եթէ Հայաստանի հողամասը փոփոխելու իրաւունք ունենար Երեւանի կառավարութիւնը, ներքին սահմանները շատոնց կը սրբագրուէին :

Մեր անկախութեան կործանումէն ետք Լեռնային Ղարաբաղ պահած է կիսանկախ վիճակ մը իր աւատապետ մելիքներու պաշտպանութեան տակ, ինչպէս Զէյթուն Կիլիկիոյ մէջ :

Ղարաբաղի Հայերը մեծապէս աջակցած են ռուս բանակներուն՝ Պարսից դէմ մղուած կռիւներուն ատեն : Դաւիթ Բէկ, Մխիթար սպարապետ, Տէր Աւետիք եւ իրենց զինուորները ազատգրական կռիւ են մղած Թուրքերուն դէմ, փառաւոր էջեր արձանագրելով Հայոց պատմութեան մէջ:

Ղարաբաղ աշխարհագրապէս եւ ազգագրական բաղադրութեամբ անմիջական շարունակութիւնն է հայկական բարձրաւանդակի: Գլխաւոր աւաններն են Խաչէն, Վարանդա, Դիզակ եւ Ջրաբերդ (Շուշիի, Ջիւանշիրի եւ Ջիբրայիլի լեռնային մասերը) :

Բնակիչները Հայեր են հարիւրին ութսուն համեմատութեամբ :

1917ի բոլշեւիկեան յեղափոխութենէն ետք Ադրբեջանցիները թուրք բանակի աջակցութեամբ փորձեցին գրաւել Ղարաբաղը: Հայ զինուորները դիմադրեցին :

1918 Դեկտեմբերին Շուշի հասաւ Անդրկովկասի անգլիական զինուորական առաքելութիւնը Զօր. Թոմսընի գլխաւորութեամբ : Այս վերջինի հաւանութեամբ Ղարաբաղ - Զանգեզուրի ընդհ. նահանգապետ նշանակուեցաւ յայտնի ջարդարար Խոսրով Բէգ Սուլթանով՝ 1919 Յունուար 15ին :

Հայաստանի կառավարութիւնը եւ համաղարաբաղցիական համագումարը մերժեցին ճանչնալ Ադրբեջանի իշխանութիւնը՝ Ղարաբաղը համարելով անբաժան մաս Հայաստանի :

Անգլիացիք պաշտպանեցին Սուլթանովը, որ անոնց աչքերուն առջեւ աւերեց հայկական վեց գիւղեր եւ ջարդեց 586 կիներ ու երախաներ Հայկական Ղարաբաղի մէջ :

Ողբերգութի՛ւն:

1919 Օգոստոս 22ին Հայերու եւ Ազէրիներու միջեւ կնքուած համաձայնագրով մինչեւ Հաշտութեան Վեհաժողովի վերջնական վճիռը Ղարաբաղ ժամանակաւորապէս պիտի կառավարուէր Ազէրիներու եւ Հայերու գործակցութեամբ, մնալով Ադրբեջանի Հանրապետութեան սահմաններուն մէջ :

Մե՛ծ դաշնակից Անգլիացիներու «շընորհ»ն էր այս :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԻՇՏ ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔԸ

Ի՞ՆՉ Է ՍՈՒՐԻՈՅ ՎԻՃԱԿԸ

Դամասկոսէն կարելի չէ հաստատ լուրեր ունենալ անցուդարձին մասին : Տասը օր տեւելէ ետք, վերջ դտած է Պաասի համագումարը, որու նիստերը դռնփակ տեղի ունեցած են:

Արտակարգ համագումարը սկսած էր Օգոստոս 27ին: Կ՛ըսուի թէ այս համագումարին մէջ տրուած որոշումները կամ յանձնարարութիւնները պէտք է վաւերացուին Պաասի միջարաբական ղեկավարութեան կողմէ (որ համախմբումն է այս կուսակցութեան ներկայացուցիչներուն արաբական աշխարհի մէջ):

Արաբական կարգ մը մայրաքաղաքներու մէջ, ինչպէս Պէյրութ, զրոյցներ կան թէ պետական հարուած մը տեղի ունեցած է Սուրիոյ մէջ եւ ներկայ նախագահը՝ Տոքթ. Նուրետտին Աթասի հրսկողութեան տակ առնուած է : Այս կը նշանակէ թէ Պաասի համագումարին մէջ, չափաւոր հոսանքն է որ յաղթած է եւ ծայրայեղները փոքրամասնութեան մէջ մնացած են :

Դամասկոսի ձայնասփիւռին համաձայն, ամէն ինչ հանդարտ է երկրին մէջ, բայց ոչ մէկ ատեն կը յիշուի Տոքթ. Աթասի անունը ինչ որ կրնայ անուղղակի հաստատումը ըլլալ թէ չէզոքացուած է :

Տրամաբանական կը թուի որ տարակարծութիւններ եղած ըլլան Սուրիոյ կղզիացումով արաբական աշխարհին մէջ: Արդարեւ միակ երկիրը եղած է որ բացակայ էր Խարթումի ժողովին եւ իր կոչերը պատերազմը վերսկսելու Իսրայէլի դէմ միւս արաբ երկիրներու ընդդիմութեան բախած են :

× Յորդանանի Հիւսէյն թագաւորը յայտարարած է մամուլի յորդանանեան գործակալութեան որ թէեւ Յորդանան երբեք չի հրաժարիր Յորդանան գետին արեւմտեան ափի հողերէն, բայց դէմ է Կեռիլլայի գործողութիւններու ձեռնարկելէ Իսրայէլի դէմ. «Հայրենասէր կեցուածքը բոլոր անոնց, որոնք կը մերժեն գործակցիլ թշնամիին հետ, մեզ հպարտութեամբ կը լեցնէ, բայց ոճիր կը նըկատեմ քոմանտօներ ղրկել որու գործունէութիւնը պատրուակներ պիտի տայ այդ թշնամիին որ խեղդէ մեր հայրենակիցները»:

Ամէն պարագայի մէջ, միջադէպեր պատահած են Յորդանան գետին ափերուն վրայ եւ երկու իսրայելցի զինուորներ վիրաւորուած են :

Անձամբ վարելով իր օդանաւը, ինչպէս իր սովորութիւնն է, Հիւսէյն թագաւորը Անդարա հասած է, ուր կը մնայ վեց օր:

× Գահիրէի կիսապաշտօնական օրաթերթը՝ Ալ Ահրամ կը շարունակէ «յայտնութիւններ» հրատարակել Նասրի կատարած մաքրագործումին մասին: Կը գրէ թէ ընդհ. հետազօտութեանց » պետը՝ Սալահ Նասր հանդստեան կոչուած է: Թերթը կ՛աւելցնէ թէ այդ սպասարկութեանց տնօրէնութիւնը քննութեան առարկայ է :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՄՔԵՐԸ

ԶՕՐ. ՆԿՈՒՅԷՆ ՎԱՆ ԹԻԷՕ

Ընտրուելով Հարաւայն Վիէթնամի նախագահ, Զօր. Թիէօ, 44 տարեկանին, կը հասնի պաշտօնի կանոնաւոր բարձրացումի մը վերջին աստիճանին: 1963ի Նոյեմբերին Տիէմը տապալող զինուորականներուն մէջ ամէնէն քիչ աչքի զարնողն է ինքը : Աւելի ճանչցուած էր Մինհը իր չափաւորականութեամբ, Քանհը իր խիստ նկարագրով, Քին իր սխրագործութիւններով եւ աղմկարարութեամբ : Բայց մինչ ասոնց վերապահուած էր առաջնակարգ դեր մը, Զօր. Թիէօ շուքի մէջ կը բարձրանար իշխանութեան բոլոր աստիճաններէն :

Իր հրամանատարութեան տակ գտնուող հինգերորդ զօրաբաժնի անձնակազմն էր որ 1963ին գրաւեց նախագահական պալատը: Յաջորդ տարին, իբրեւ հրամանատար չորրորդ զօրաբաժնին, պատասխնատուն է Մէքոնկի տելթայի մեծ շրջանին: 1965ի սկիզբը արդէն տէր է երկու պաշտօններու՝ փոխ - վարչապետ եւ ազգային պաշտպանութեան նախարար : Նոյն տարուան Մարտին, զայն կը գտնենք զինուորական խորհուրդին գլուխը, եւ երկու ամիս ետք՝ պետութեան ղեկավար եւ նախագահ ազգային վարիչ ժողովի, պաշտօններ՝ զորս կը վարէր մինչեւ անցեալ Կիրակի օրուան իր ընտրութիւնը :

Օժտուած բնական ամչկոտութեամբ մը, յստակ դիմագծերով եւ լայն ճակատով, Զօր. Թիէօ նոյնքան յամառ է, որքան խոհեմ : Ծագումով Փան - Ռանկէն —ձկնորսներու պզտիկ քաղաք մը —, Թիէօ, ինչպէս Կեդրոնի քաղաքացիներէն շատեր, դժուար հաղորդական է: Մեծ ճառերէն եւ ամբոխավարութենէն աւելի կը նախընտրէ իր գրասենեակի մտերմութիւնը, ուր, հաւատարմօրէն մէկուն կը յայտնէ իր հիասթափութիւններն ու յաւակնութիւնները : Ասոր կը յաջորդէ երբեմն չոր ու կտրուկ հաղորդագրութիւն մը՝ համաձայն իր տրամադրութեան:

Այս կաթողիկէն միշտ որոշ հեռաւորութիւն մը պահած է իր եւ Հիւսիսէն գաղթող քահանաներու միջեւ : Վարպետօրէն, ինքզինքը միշտ հեռու պահած է, ձգելով ուրիշներու յատկապէս ամբոխավառ Քիի — Հիւսիսը ասպատակելու կամ Ֆրանսայի հետ դիւանագիտական յարաբերութիւնները խզելու յայտարարութիւններ ընել : Խոհեմաբար միջամուխ չեղաւ նոյնպէս «ծայրայեղ» պուտտայականներու եւ Սայկոնի ղեկավարներու վէճերուն, 1966ի Մարտէն Մայիս: Բան մը չըրաւ նաեւ ի նպաստ այս կամ այն կողմին, ձգելով որ դէպքերը իրենց բնական լուծումը գտնեն եւ բոլոր տագնապներէն օգտուեցաւ՝ զօրացնելու համար իր անձնական դիրքը : Հինգերորդ զօրաբաժինը, որ միշտ հաւատարիմ է իրեն, կը մնայ միշտ Սայկոնէն հաղիւ երեսուն քիլոմեթր հեռու :

Զօր. Թիէօ նախագահական այս ընտրութիւնները առաջին իսկ օրէն, նկատած էր իբրեւ անձնական խնդիր մը իր եւ Զօր. Քիի միջեւ : Նախկին վարչապետը, տակաւին երեք ամիս առաջ, կը մնար վարչակարգին զօրաւորագոյն մարդը : Շնորհիւ իր յամառութեան ձեռք ձգելով Ամերիկացիներուն նեցուկը, Թիէօ ստիպեց Քին հրաժարիլ նախագահութեան ձգտելու իր փափաքէն եւ դառնալու իր ցանկակիցը : Առաջին նպատակին հասաւ : Երկրորդ յաղթանակը տարաւ Կիրակի օրուան ընտրաութիւններով, այն՝ որ ցոյց տուաւ «քաղաքային» իր հակառակորդներուն, ըստ իրեն շատ «խաղաղասէրներ», թէ իշխանութիւնը պէտք է մնայ զինուորական եւ թէ առայժմ խնդրոյ առարկայ չի կրնար ըլլալ, հաւանական բանակցութիւններու ընթացքին, ճանչնալու Վիէթքոնկը իբրեւ իրաւասու խօսակից մը :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱԽԱԳԱՀ ՏԸ ԿՈԼ Լեհաստան մեկնեցաւ Զորեքշաբթի օր, Նախարարաց Խորհուրդէն ետք :

ՆԱԽԱՐԱՐԱՊԵՏ Փոմփիտու եւ Արտաքին նախարար՝ Քուվ տը Միւրվիլ Աւըստրիա կը մեկնին պաշտօնական այցելութեան :

ՎԻԷԹՆԱՄԻ մէջ շատ ծանր բախումներ տեղի ունեցած են վերջին 24 ժամերու ընթացքին : 45 օր է նման զօրաւոր կռիւներ չեն եղած կողմերու միջեւ: 57 մառիններ սպաննուած են ինչպէս նաեւ երեք հարիւր հիւսիսային Վիէթնամցիներ եւ Վիէթքոնկներ : Միւս կողմէ Հանոյի լաւատեղեակ շրջանակներուն համաձայն, հիւսիսային Վիէթնամը, ի յառաջաշունէ, պիտի մերժէ «խաղաղութեան որեւէ արշաւ » որ գայ Սայկոնէն :

ԱԹԷՆՔԷՆ կը հաղորդեն թէ ծովային ուժերու 14 սպաներ հանդստեան կոչուած են :

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ Պաշտպանութեան նախարար՝ Շրէօտէրի առողջական վիճակը ըզգալի կերպով բարելաւուած է : Ծանօթ է որ դաշնակցային նախարարը սրտի տագնապ ունեցած էր եւ քանի օրէ անդիտակից էր :

ՓԵՇՏԱՅԷՆ կը հաղորդեն որ հունդար համայնավար կուսակցութեան անդամ մը կորսնցուցած է քարտուղարի իր պաշտօն, Համայնավար Երիտասարդութիւններու Կազմակերպութեան մէջ, որովհետեւ եկեղեցին ամուսնացած է :

"Կեանքի Ուղիներով"

(Զ. ՀԱՏՈՐ)

Դժուար է դիրքի մը գրախօսականը ընել, երբ հեղինակին անունը նուիրագործուած է մեր նորագոյն պատմութեան դէպքերու վաւերագրերով : Ս. Վրացեանի խօսքն ու գործը գնահատելու կամ քննադատելու իրաւունքն ալ կը պատկանի պատմութեան, նամանաւանդ երբ հարցը կը վերաբերի «Կեանքի Ուղիներով»ի վեց հատորներուն, ուր անցեալի քաղաքական դէպքերն ու դէմքերը գրի առնուած են ոչ միայն իրազեկի մը, այլեւ այդ շրջանին մէջ ապրող ու գործող գլխաւոր դերակատարին, նոյնիքն հեղինակին կողմէ :

Այդ պատմութեան նկատմամբ մեր օրերու մէջ գործող ու գրող անձերէն կարելի չէ առարկայական մերձեցում պահանջել, քանի վերջին յիսուն տարիներու կարճ ժամանակաշրջանը դեռ եւս չէ կարողացած փարատել անցեալը քողարկող մշուշը, ու մեր նկատողութիւններն ու գնահատանքները կը մնան ենթակայական :

Հապա ուրեմն ի՞նչ գրել այս դիրքին մասին, երբ դեռ ժամանակը իր մաղէն չէ անցուցած այդ դէպքերը : — « Ժամանակը իմաստուն գործօն է ժողովրդների կեանքում», կ'ըսէ Վրացեան իր մէկ նախաբանին մէջ, հաւանաբար մտածելով որ բարեմիտ քննադատներ, փութկոտորէն պատմութեան վկայական տան այդ դէպքերուն, որոնց մէջ աւելի պատշաճ է թարմ ատաղձ փնտռել մեր ժողովուրդի յոյսի, յոյզի եւ վերջապէս ողբերգութեան ամէնէն ճակատագրական շրջանի մը :

Եթէ մէկդի թողունք պատմական իրադարձութեանց քննարկումն ու վերլուծումը զանոնք վերապահելով վաղուան պատմագրին, պարզ է որ այժմու քննադատներուն շատ բան չի մնար ըսելիք, եթէ ոչ այն՝ ինչ որ ըսուած է արդէն իր նախորդ հատորներուն հրատարակութեան առթիւ, այսինքն, վեր հանել գրողին գրական յատկանիշները, ոճի դեղեցկութիւնը, պատմելու յատուկ ընդունակութիւնը, իր հիւմուրը, եւայլն :

Ճիշդ է որ Ս. Վրացեան ունի այդ բոլոր յատկութիւնները, փաստ՝ իր «Կեանքի Ուղիներո»վ»ը վէպի մը հաղորդականութիւնը ունի ու իբր այդպիսին յաճախ գնահատուած է մեր բարեմիտ քննադատներէն : Ս. Վրացեան նուրբ երգիծանքով մը կը մատնանշէ այս երեւոյթը, երբ կը գրէ «քննադատները նոյնիսկ գրական բաներ կարծեցին գտնել «Կեանքի Ուղիներով»ին մէջ» :

Այս նախադասութիւնը բաւական պերճախօս է որ այսուհետեւ ոեւէ քննադատ չփորձուի քլիշէ դարձած գնահատանքներ շռայլել մարդու մը հասցէին՝ որ իր կեանքի վերջին ուղիներուն մէջ կը ջանայ ոչ թէ գրական սեռ մը մշակել ու ըստ այնմ գնահատուիլ, այլ անցեալի ճակատագրական ուղիներու նկարագրութիւնը ընել, մերթ փաստաթուղթերու հիման վրայ եւ մերթ իրատեսի մը վկայութիւններով : Վիպասացի կամ գրագէտի դափնիներ տալ Ս. Վրացեանին, կը նշանակէ մոռնալ որ մարդը էր եւ կը մնայ մեր կեանքին մէջ գործող կուսակցական եւ քաղաքական դէմքերուն ամէնէն փայլունը, բառին եւրոպական առումով :

Զանց առնելով ուրեմն քլիշէ ասացուածքները, պիտի ջանանք տեսնել այս դիրքին մէջ ոչ թէ գրական կոթող մը, տաղանդի տիտան մը, հիւմուրի ասպետ մը, ու նման անհեթեթ որակումներով համեմուած Ս. Վրացեանը, այլ վկայ մը որուն վիճակուեցաւ, մեր պատմութեան ամէնէն փոթորկալից մէկ շրջանին, եղակի դեր մը :

Ս. Վրացեանի այս հատորը կը նկարագրէ Հայաստանի պատմութեան 1921ի շրջանը. այլ խօսքով, Փետրուարեան յեղափոխութեան նախորդող օրերէն մինչեւ Զանգեզուրի անկախ կառավարութեան շիջումը : Թէպէտ կարճ ժամանակաշրջան մը, բայց որքան հարուստ դէպքերով եւ դէմքերով : Շրջան մը, ուր ամբոխները խելագարուած ու միաձուլուած իրերյաջորդ ողբերգութիւններուն, իբրեւ թէ ձեռնարկած են գահավէժ վազքի մը՝ դէպի անդունդը մեր պատմութեան : Արեան հեղեղներ, կացինի հետքեր, հերոսութիւններ, դաւաճանութիւններ, երազներ, յուսախաբութիւններ, սէրեր, ատելութիւններ, ահա՛ «Կեանքի Ուղիներով»ի վեցերորդ եւ վերջին հատորը, որուն ընթերցումը փնտռել կուտայ հին կտակարանի մէջ նկարագրուած «եդեմ»ը՝ Հայաստան գրախտավայրը :

Այդ էջերուն մէջ ամէն հայ պիտի ապրի գեհենը, որուն մէջ մահուան մանգաղը դամոկլեան սուրի պէս կախուած է մահախուճապ ու խելակորոյս բազմութիւններուն գլխուն, որոնց միակ մեղքը եղած էր ունենալ հայրենիք մը, թէկուզ աւերակ, բայց եւ այնպէս՝ անկախ :

Ս. Վրացեանի այս հատորին մէջ ընթերցողը կը հանդիպի ծանօթ ու անծանօթ հարիւրաւոր դէմքերու, որոնց վիճակուած էր անցնիլ կեանքի ուղիներու այս արիւնոտ արահետներէն : Հոն են բոլշեւիկ Աթթարբէկեանն ու Աւիսը, որոնց համար Հայն ու Հայաստանը ուրիշ բան չեն, եթէ ոչ հում նիւթեր, համաշխարհային պրոլետարական յեղափոխութեան ողջակէզ ըլլալու սահմանուած : Հոն են եւ բոլշեւիկ Մռաւեանն ու Կասեանը, որոնք դէմ են Հայութիւնը զոհաբերելու գաղափարին : Հոն է Դրօն, միշտ իր առեղծուածային ներկայութիւններով ու բացակայութիւններով, որոնք այնքան պիտի սատարէին իր առասպելին : Հոն են վերջապէս Նժդեհը, Ռուբէնը սարերուն մէջ թաքնուած, Զանգեզուրի մեր վերջին բերդապահները, ու հոն է վերջապէս մեր ժողովուրդը, հերոսական, բայց եւ անյոյս իր մարտնչումներով :

Ս. Վրացեան այդ դէպքերուն զուգահեռաբար կը բնութագրէ նաեւ կարգ մը անձեր, բարեկամ կամ թշնամի, առանց բուրվառի :

Այդ նկարագրութիւնները բան չեն աւելցներ բնականաբար այս դիրքին կառոյցին վրայ, բայց եւ այնպէս կը հաստատեն թէ Վրացեան ուզած է հաւատարիմ մնալ իր վկայի հանդամանքին, իր տեսած մեծ ու փոքր անցուդարձերուն ու երեւոյթներուն : Այս առաջադրութեամբ ալ սրտի ցաւով կը հաստատէ իր վաղեմի մէկ բարեկամին երկչոտութիւնը որոշ դէպքի մը առիթով, փաստելով անդամ մը եւս թէ ինչքան անողոք է ան իր դատումին մէջ : Քաղաքական եւ հասարակական գործիչն է գերիշխողը Վրացեանի մէջ եւ ոչ թէ խնամին : Ըստ իս, կարելի է սիրել կամ չսիրել Վրացեանի վիրաբոյժի մը յատուկ սառն դատողութիւնը, բայց անկարելի է չակնածիլ իր հմտութեան վրայ :

Գիրքին վերջին էջը դարձնելով, ընթերցողին առաջին տպաւորութիւնը ընդվզումն է. ընդվզում՝ անարդարօրէն մարտիրոսացած Ղարաբաղցիին, Նախիջեւանցիին, Զանգեզուրցիին, բովանդակ ժողովուրդին ճակատագրին նկատմամբ : Ինչուներու շարք մը կը խուժեն ուղեղին մէջ, որոնց անհնարին է բացատրութիւն մը տալը : Փետրուարեան ապստամբութիւնը կորսուած ճակատամարտ մըն էր իր սկիզբի յաջողութեան օրէն սկսեալ, բայց եւ այնպէս պէտք է կատարուած ըլլար : Իբրեւ ազգ եւ իբրեւ մարդ ապրելու միակ դրաւականը : Պատմութիւնը ծանօթ է բոլորին, պատահեցաւ այն, ինչ որ ճակատագիրը տնօրինած էր : Եթէ նոյնիսկ ապստամբութեան ղեկավարները ռազմական աւելի մեծ հմտութիւն ունենային, դէպքերու ապագայ ընթացքը անխուսափելի էր : Ոչ Կարօ Սասունին ոչ ալ Կուռոն կրնային բան մը փոխել այդ բոլորէն, եթէ նոյնիսկ Հ. Տէրտէրեանի մատնանշումով(*) այդ երկու գործիչները կատարէին իրենց վրայ դրուած պարտականութիւնները ռազմաճակատի կռիւներուն ընթացքին : Վրացեան եւս կ'ընդունի որ Ղամարլուի եւ Վաղարշապատի հրամանատարութիւնը ապիկար եղած է, բայց եւ այնպէս գիտէ որ պատմութիւնը պարտուողներուն լաւ տեղ չի վերապահեր եւ բնական կը գտնէ որ այդ պայմաններուն մէջ քաւութեան նոխազներ փնտռուէին :

Ս. Վրացեանի այս հատորը, Ղարաբաղի վերջին դէպքերու լոյսին տակ (տես Յառաջ, 1 Սեպտ. 1967) ալ աւելի այժմէական բնոյթ կը ստանայ :

Այսօր եւս նոյն ժողովուրդն է, հպարտ ու հաւատարիմ իր նախորդներուն պատգամին, եւ դիմացը նոյն դահիճը ... Որքան պիտի ուղէինք որ Աւիսներ ու Աթթարբէկեաններ գոյութիւն չունենային այլեւս, որպէսզի կեանքի մեր օրերու ուղիները անդամ մը եւս չվերածուէին արեան ժայթքող գետերու :

ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

(*) Այս հատորին մէջ Վրացեան տեղ տուած է Հ. Տէրտէրեանի յուշերուն :

ՎԻԷԹՆԱՄ

ԿՈՂՄԵՐՈՒ ՏԵՍԱԿԷՏՆԵՐԸ

ԽՄԲ.— Հակիրճ պատմականէն ետք, զոր հրատարակեցինք մեր նախորդ թիւերով, Լը Մոնտ կը պարզէ կողմերու տեսակէտները :

ԱԶԳԱՅԻՆ ԱԶԱՏԱԳՐԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ ԵՒ ՀԱՆՈՅ

ԱԶԳ. ԱԶԱՏԱԳՐԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏԻ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ԿՈՄԻՏԷ (Յայտարարութիւն 1965 Մայիս 22ի).—

« Մէկ է Վիէթնամը, մէկ է վիէթնամցի ժողովուրդը : Հիւսիսն ու Հարաւը կը կազմեն մէկ ընտանիք : Յանուն 14 միլիոն Հարաւային Վիէթնամցիներու, Հարաւային Վիէթնամի ազատագրման ազգային ճակատը իր անխախտ հաւատքը կը յայտնէ Հիւսիսային Վիէթնամցի 17 միլիոն ազգականներուն եւ հետեւեալ խոստումը կ'ընէ. Հարաւային Վիէթնամի հերոսական ժողովուրդն ու ազատագրական բանակը որոշած են ամբողջական կերպով կատարելու նուիրական պարտականութիւնը՝ վռնտել ամերիկացի աշխարհակալները, ազատագրել Հարաւային Վիէթնամը, պաշտպանել Հիւսիսը՝ իրենց հայրենիքի վերամիաւորման ճամբուն վրայ » :

ՓՀԱՆ ՎԱՆ ՏՕՆԿ, վարչապետ Հիւս. Վիէթնամի (1965 Ապրիլ 8) :

« Հիւսիսային Վիէթնամի կառավարութեան անփոփոխելի դիրքը կը կազմեն Վիէթնամի շուրջ 1954ի Ժընեւի համաձայնութիւններուն բացարձակ յարգանքն ու անոնց հիմնական կարգադրութիւններուն ճշգրիտ եւ հաւատարիմ գործադրութիւնը. այսինքն՝

1) Ճանաչում վիէթնամցի ժողովուրդին ազգային իրաւունքներուն, որ է՝ խաղաղութիւն, անկախութիւն, գերիշխանութիւն, հողային միութիւն եւ ամբողջականութիւն : Ըստ Ժընեւի համաձայնագրին, Միացեալ Նահանգները պէտք է Հարաւային Վիէթնմէն ետ քաշեն իրենց դունդերը, զինուորական անձնակազմը թէ բոլոր տեսակի զէնքերը, քանդեն հոն հաստատած խարիսխները եւ ջնջեն Սայկոնի հետ իրենց «զինուորական դաշինքը» : Ամերիկեան կառավարութիւնը հարկ է վերջ տայ Հարաւային Վիէթնամի մէջ

ԳԱՊՈՒԼԷՆ ԵԿԱԾ ՄԱՐԴԸ

Ասիկա բաւական չեղաւ ու իր վախը մնաց : Բայց շատ տարտամ վախ մըն էր, շիտակ պիտի չըլլար արգիլել մարդուն որ տուն դար : Այնպէս որ մտերմութիւնը շարունակուեցաւ առանց արգելքի :

×

Տարին մէկ անգամ, Յունուարի կէսերուն, Բահման, Գապուլէն եկած մարդը, սովորութիւն ունէր իր հայրենիքը վերադառնալու : Ու երբ ժամանակը մօտենար, շատ զբաղած կ'ըլլար ու դուռնէ դուռ կը պտըտէր իր առնելիքները գանձելու : Այդ տարին, սակայն, միշտ ալ ժամանակ կը գտնէր գալու՝ Մինին տեսնելու : Դուրսէն դիտողին կրնար այնպէս թուիլ թէ այդ երկուքին միջեւ դաւադրութիւն մըն էր որ տեղի կ'ունենար, քանի որ երբ չկարենար առտուն գալ, իրիկունը կու գար :

Նոյնիսկ ինծի ապշեցուցիչ կը թուէր, երբեմն, յանկարծ, անակնկալի բերել այս բարձրահասակ, լայնկեկ հաղուստով մարդը, որ իր տոպրակները շալկած, նստած կ'ըլլար մութ սենեակին մէկ անկիւնը : Բայց, երբ Մինի վաղելով ներս կուգար ու «Գապուլէն եկած մարդ, Գապուլէն եկած մարդ» կ'ըսէր եւ այս երկուքը միասին — տարիքով իրարմէ այդքան հեռու՝ կը սկսէին իրենց խընդուքն ու կատակները, տեսակ մը ապահովութիւն կը զգայի :

Առտու մը, իր մեկնելու որոշում տալէն քանի մը օր առաջ, աշխատանոցս, փորձերս կը սրբագրէի : Օդը զով էր : Պատուհանէն ներս եկող արեւի ճառագայթները ոտքերուս վրայ կ'իյնային եւ այդ թեթեւ տաքութիւնը շատ հաճելի էր : Ժամը մօտաւորապէս ութն էր եւ կանուխ փողոց ելած անցորդները տուն կը վերադառնային՝ իրենց գլուխը ծածկած :

Յանկարծ, փողոցը մեծ իրարանցում մը լսեցի ու երբ պատուհանէն դուրս նայեցայ, տեսայ որ երկու ոստիկաններ կը տանէին Բահմանը, անոր երկու ձեռքերը կապած : Հետաքրքիր մանչուկներու բազմութիւն մը կը հետեւէր իրենց : Իր հագուստին վրայ արեան հետքեր կային, իսկ ոստիկաններէն մէկուն ձեռքն ալ կար դաշոյն մը :

Դուրս վազեցի եւ զանոնք կեցնելով հարցուցի թէ ի՞նչ պատահած էր : Քիչ մը մէկէն, քիչ մը միւսէն հասկցայ թէ դրացիներէն մէկը պարտք ունի եղեր մանրավաճառին, Բամբուրի շալի մը արժէքը, բայց ուրացեր է եղեր իր գնած ըլլալը եւ կռիւի ընթացքին Բահման անոր զարկեր է :

Այդ իրարանցումին մէջ, Բահման սկըսաւ հայհոյել իր թշնամիին եւ, յանկարծ, մեր տան արեգնակը յայտնուեցաւ Մինին՝ իր սովորական բացագանչութեամբ.— « Օ՛, Գապուլէն եկած մարդ, Գապուլէն եկած մարդ » :

Մարդուն դէմքը պայծառացաւ, երբ տեսաւ Մինին : Այդ օրը, իր թեւին տակ տոպրակ չունէր, այնպէս որ չէր կրնար փիղին մասին խօսիլ անոր հետ : Ուրեմն, անցաւ միւս հարցումին.— «Աներ պապայիդ տո՞ւը պիտի երթաս» : Բահման խնդաց եւ ըսաւ.— Այո՛, ճիշդ հոն է որ կ'երթամ, ձագս» : Յետոյ, երբ տեսաւ որ այդ պատասխանը չէր ուրախացներ Մինին, վեր բարձրացուց իր կապուած ձեռքերը եւ ըսաւ.— «Ա՛, կ'ուզէի աղուոր ծեծ մը քաշել այդ աներ պապային, բայց ձեռքերս կապուած են» :

Բահման, սպաննելու միտումով յարձակած ըլլալու ամբաստանութեամբ քանի մը տարուան բանտարկութեան դատապարտուեցաւ :

×

Ժամանակ անցաւ եւ մարդը մոռցուեցաւ : Մեր սովորական աշխատանքը, իր սովորական տեղը, շարունակուեցաւ եւ քիչ անգամ կամ երբեք չմտածեցինք երբեմնի ազատ լեռնցիին մասին, որ հիմա իր տարիները կ'անցընէր բանտին մէջ :

Նոյնիսկ իմ թռչկոտուն Մինիս — կ'ամըչնամ ըսելու — մոռցաւ իր բարեկամը : Նոր ընկերներ կը լեցնէին իր կեանքը : Քանի կը մեծնար, այնքան աւելի իր ժամանակը կ'անցընէր աղջիկներու հետ : Արդարեւ, այնքան անոնց հետ կ'ըլլար որ ա՛լ առաջուան պէս հօրը սենեակը չէր դար : Ես ալ շատ քիչ պատեհութիւն կ'ունենայի իրեն խօսելու :

Տարիներ անցան : Նորէն աշուն էր եւ կարգադրութիւններ ըրած էինք Մինիի ամուսնութեան մասին, որ տեղի պիտի ունենար Փուճայի տօնական օրերուն : Երբ Տուրկա Բացլաս վերադառնար, մեր տան լոյսն ալ գացած պիտի ըլլար իր ամուսնոյն տունը՝ ստուերի մէջ ձգելով իր հօրը տունը :

Առաւօտը պայծառ էր : Անձրեւներէն ետք, կը թուէր թէ օդը մաքուր մը լուացուած էր եւ արեւին ճառագայթները զուտ ոսկի կ'երեւային : Այնքա՛ն պայծառ էին անոնք որ նոյնիսկ Կալկաթայի հովիտները շրջապատող մռայլ պատերը կը շողային :

Առտուն կանուխէն, հարսանեկան սըրինգները սկսած էին եւ անոնցմէ եկած ամէն մէկ ձայն սարսուռ մը կ'անցընէր հոգիէդ ներս : « Պայրավա » եղանակին առաջին ողբերը աւելի եւս կը սաստկացնէին վիշտը, զոր կը զգայի՝ մօտալուտ բաժանումին պատճառաւ : Մինիս պիտի ամուսնանար այդ դիշերը :

ՐԱՊԻՆՏՐԱՆԱԹ ԹԱԿՈՐ

(3 – Շար.)

ՎԱՏ

ՓԱՆՈՍԱՆԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Մաղ մէջ ինչպէս մը խիտ... Ինչո՞ւ ես ինծի կ՚ըսես որ ինծի համար կրնաս ամէն բան ընել... Ես ալ ինչպէս ուրիշները կրնամ ըլլալ քեզի համար

Տէր եւ Տիկին Կարապետ Իսլի – Սէյիսեան (Անգարա), Տէր եւ Տիկին Եղուարդ Իսլի – Սէյիսեան, ինչպէս նաեւ Քէօսէեան, Սթիփեան, Զիտէմեան, Նահապետեան, Մաթոսեան, Պահատուրեան ընտանիքները յաւով կը ծանուցանեն ի – րենց մօր՝

ՋԱՐՈՒՀԻ ԻՍԼԻ–ՍԷՅԻՍԵԱՆԻ
(Ծնեալ Նահապետեան)

մահը, որ պատահեցաւ Սեպտեմբեր 3ին, 73 տարեկանին :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Լիոնի Աւետարանական եկեղեցին Րիւ Լօժէն Տէռիւէլ, Լիոն, այս Հինգշաբթի (Սեպտ. 7) ժամը 15ին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Լօյաս գերեզմանատուն – նը :

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի, ներկայս իբրեւ այդ նկատել :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Շնորհիկ Մխճեան եւ զաւակները՝ Տէր եւ Տիկին Հ. Քէսէրեան եւ Պ. Ներսէս Մխճեան եւ զաւակը, կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ (Սեպտ. 10) իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ հօր

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՄԽՃԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ : Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին :

Ի դիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն :

×

Այրի Տիկին Արաքսի Թէլլալեան կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ (10 Սեպտ.) Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իր ամուսնոյն՝

ԿԱՐԱՊԵՏ ԹԷԼԼԱԼԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ :

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

×

Տէր եւ Տիկին Բաղրատ Գրքոյեան ընտանեօք, Տէր եւ Տիկին Եղուարդ Գրքոյեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ (Սեպտ. 10) Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց մօր՝

ԱՂՆԻԻ ԳՐՔՈՅԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ :

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

(Այս տխուր առթիւ ընտանիքը կարեւոր նուիրատուութիւն մը ըրած է Փարիզի եկեղեցւոյ պայծառութեան) :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այրի Տիկին Թագուհի Գուլումեան եւ զաւակները հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան այս Կիրակի 10 Սեպտեմբեր, Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ, իրենց ողբացեալ ամուսնոյն եւ հօր՝

ԿԱՐԱՊԵՏ ԳՈՒԼՈՒՄԵԱՆԻ

մահուան 10րդ տարեդարձին առթիւ :

Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները :

Այս առթիւ Այրի Տիկին Թագուհի Գուլումեան եւ զաւակները կը կատարեն հետեւեալ նուիրատուութիւնները՝ Ազգ. Առաջնորդարանին 30 Ֆրանք, Պօմոնի եկեղեցիին քսան, «Յառաջ»ին քսան, «Հայաստան» չաբաթաթերթին քսան Ֆրանք :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Զաւէն Քէչիչեան եւ ընտանեկան պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք մասնակից եղան իրենց սուգին՝

ԱՁՐԻ ՏԻԿԻՆ ԵՒԱ ՔԷՇԻՇԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առթիւ :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի արձանագրութիւնները սկսած են : Ամէն անոնք որոնք կը փափաքին իրենց աղջիկները դնել վարժարան, այժմէն իսկ պէտք է դիմում ընեն Հաստատութեան տնօրէնութեան,

1, Bld. du Nord — 93 - LE RAINCY
Tél. : 927-01-72

ԾԱԽՈՒ Է

Լէ Վալէի կայարանին կից (Սէն – Լազարէն տասը վայրկեան) պարապ խանութ մը, պատերով որեւէ առեւտուրի համար (14 քառակուսի մեթր) :

Դիմել « Յառաջ »ին :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Ղազարեան Հայկուհի Տիգրանի եւ որդին՝ Բառնէա կը փնտռեն իրենց ամուսինն ու հայրը՝ Սարգիս Բազրատի Ղազարեան, ծնած 1907ին, Նոյեմբերեանի չրջան Կողբ գիւղը : Ապրած է Կիրովական ուրկէ բանակ մեկնած է : Ներկայիս կինը կ'ապրի Երեւան, վերին Զէյթուն, Երիտասարդութեան փողոց, 2 տուպիկ, 6 չէնք, առաջին մուտք, 11րդ բնակարան :

Տեղեկացնել՝

Mr. S. BABIKIAN
28, Ave. Ste. Lucie
92 — ASNIERES (FRANCE)

Արտասահմանի թերթերէն կը խնդրուի արտատպել :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Աղքատախնամի տարեկան պարահանդէսը, Կիրակի, Հոկտեմբեր 29ին, ժողժ ե.ի չքեղ սրահներուն մէջ :

ECOLE

NOTRE-DAME DE SACRE-CŒUR

167, Chemin des Caillols — Marseille (12)

Անարատ Յղութեան Քոյրերու այս մանկապարտէզը յառաջիկայ դպրոցական տարեշրջանէն սկսեալ պիտի ունենայ նախակրթարանի իր բաժինը, մինչեւ 6րդ դասարան, պետական նոյն ծրագրով :

Հայ աշակերտութեան պիտի աւանդուի հայերէն լեզու, ինչպէս այժմ կ'աւանդուի մանկապարտէզի աշակերտներուն :

կ'ընդունուին ցերեկօթիկ եւ գիշերօթիկ աշակերտներ : Ճաշարան, արդիական ննջարան, մասնաւոր հոգածութիւն : Հայկական ընտանեկան մթնոլորտ :

Արձանագրութիւնները սկսած են :

Բազմանդամ եւ չքաւոր ընտանիքներուն մասնաւոր պայմաններ :

travaux de peinture
et de décoration
de tous styles

ԲԱԲԳԷՆ ՊՈՏՈՒՍԵԱՆ

22,rue Stendhal, Paris 20e
MEN. 64-88

Մաքուր աշխատանք, ընտիր Ապրանքներով :

ՁՄԵՌՆԱՅԻՆ ԴԻՒՐԱՄԱՏԶԵԼԻ
Գ Ի Ն Ե Ր

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱՒ

Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆԻ
Նոր վէպը

ԿՐԱԿԷ ՇԱՊԻԿԸ

420 մեծադիր էջ

Գինն՝ 10 ֆրանք

Զրոյց Գ. հատոր, 7 ֆրանք, երկու հատորներուն համար դիմել «Յառաջ»ի :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Արձանագրութիւն 1967 – 1968 ուսում. նական տարեշրջանին :

Տակաւին տրամադրելի տեղերուն համար իրենց զաւակը արձանագրել փափաքողներէն կը խնդրուի ժամադրուելով հետեւեալ հասցէին՝

26 Rue Troyon, 92 SEVRES
կամ հեռաձայնել 027 – 18 – 28 :

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	50 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	25 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱԽԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	25 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	25 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	25 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՑՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	10 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ ամգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազգերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան :

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԹՈՒՒՑԻԿ — ՏՈՄՍԱԿ — ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ — ԵՒԱՅԼՆ
FACTURES — TETE DE LETTRES — ENVELOPPES — etc...

Դիմեցէք

« ՅԱՌԱՋ » Ի

32, RUE DE TRÉVISE
— PARIS - IXe —
Téléph.: 770-86-60

ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

ԼՈՑՍԸ ԳՈՑՆ Է.... ԳՈՑՆԸ ԼՈՑՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՑՍ ՏՈՒԷ'Ք.... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՑՆ ՏՈՒԷ'Ք
Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
նթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ
ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 - Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

Ամէն գնորդի կը ճուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր գեղչ ուենալ :

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով ւլատրատուած՝ առաջին – կարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն : Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու մեծ ընտրութիւն : Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէում եւ փլաստիք — ծածկոյթներ. —
TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE
Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. Հատը 0,30

ՈՒՐԲԱԹ
8
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
VENDREDI
8 Septembre
1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 110005 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 43e ANNÉE — No 11.005

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

★ ԿՂԶԻ՛Ն ԱՅՍ ՅԱՒԵՐԺԱԿԱՆ ★

Տարբեր է կղզին, երբ օրը սկսած է մեռնիլ ու վենետիկեան մեղմ գիշերը կը սկսի : Հեռուն ժժդունած է արեւը որ կ'ներթայ լուսաւորել ուրիշ աշխարհներ : Նաւը կը յառաջանայ սեւ ջուրերու վրայ ու յանկարծ կը յայտնուի ափ մը հող՝ հող հայրենեաց, հող պատուական՝ Մեծն Մխիթարի կղզին :

Կարելի չէ սրտի անոյշ սեղմում մը չունենալ, անորոշ յուզում մը չզգալ, չլլլալ նոյն տեղն հպարտ ու տրտում, մինչ նաւը կը մօտենայ այս ափ մը հողին, հող մշակոյթի, հող Մխիթարեան :

Հպարտ՝ վասնզի դարաւոր այս օճախը, օտար այլ մտերիմ ջուրերու մէջ յաւերժացած, կուգայ պատմել բոլոր աշխարհներէն եկող ամբոխներուն՝ մշակոյթն Հայոց ու ոգնաչան աշխատանքը վաստակաւոր Միաբանութեան :

Տրտում՝ վասնզի, դժուար է խուսափիլ մելամաղձոտ ապրումներէ, երբ Մենասանին կարճ ճամբաները կը հասնին փոքրիկ գերեզմաններուն մեծ անուններու՝ Ղազրատունի, Հիւրմիւզ, Հացունի, Ալիշան: Նահապետը որ կ'արձանագրէ բոլորին համար «Վաստակեցան եւ աստ հանգչին» :

Գալիս, 1701 Սեպտեմբեր ութ, մեծ Սեբաստացին կը հիմնէ իր միաբանութիւնը ու կրկին Սեպտեմբեր ութի մը, 1717, խումբ մը միաբաններով կը հաստատուի Ս. Ղազար :

Ափ մը հող միայն, ու անհուն կամք՝ աշխատանքի ոգնաչան. հաւատք ու սէր՝ հանդէպ մշակոյթի մը դարաւոր, լեզուի մը փառաւոր: Մոմն էր լոյսը որ պիտի ճառագայթէր դարէ դար ու պահպանէր Հայոց դէրն ու վաստակը :

Երկու հարիւր եւ չիսուն տարիներ անցած են, տաք ու պաղ բերելով Մխիթարի Միաբանութեան : Հողը տարածուած է տարուէ տարի, դէմքերը սկսած են բացակայիլ, պակսած է թիւը հաւատաւոր ձեռներու, բայց անցեալը մնացած է պայծառ, ներկան հաստատուն, միայն ցաւ է ապագան՝ եթէ նօսրանան անոնք նուիրեալք :

Կղզին հայկական :

Վառարան դպրութեանց, ներշնչարան ուխտաւորներու :

Կղզին հայկական :

Ամբողջ պատմութիւնը հորիզոնէ հորիզոն թափառած ժողովուրդի մը, որ մըշտապէս « բոյն է շինում, եւ շինում է եւ երգում, ամէն մի շիւղ կպցնելիս, առաջուայ բոյնն է յիշում» :

Կղզին հայկական :

Վկան՝ ժողովուրդի մը որ դիմանալ գիտցաւ ու մանաւանդ՝ տոկալ : Տոկալ՝ մեծ դաղտնիքը փոքր ժողովուրդի մը :

Մարդը եւ իր կղզին, Մխիթար եւ Ս. Ղազար: Այլեւս նոյնացած, չաղախուած, դարձած մէկ, դարերու մէջէն, դէմ դարերը չարունակ :

Վերջալոյսն է կղզիին վրայ : Ցիշատակները կը մարին : Իրիկնաժամի ա-ղօթքը կը սկսի : Նաւը հասած է :

Ու մեր դիմացն է կղզի՛ն այս յաւերժական :

ՅԱՌԱՋ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԸ ԿՈԼ ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ԿԸ ՀԱՍՏԱՏԷ ԹԷ ՖՐԱՆՍԱ ՀԱՄԱՁԱՅՆ Է ՕՏԻՐ – ՆԱՅՍ ՍԱՀՄԱՆԻՆ

Արտակարգ խանդավառութեամբ ընդունուած է տը Կոլ Վարշաւայի մէջ : Ինչի մը հարիւր հազարի հասնող ժողովուրդ մը սկսած է երդել լեհական ժողովրդական երգը ուր կը կրկնուի՝ հարիւր տարի պէտք է ապրիլ ու պոռացած է Զօր. տը Կոլի «հարիւր տարի ապրե – ցէք »:

Ծանօթ է որ այս այցելութիւնը տեղի պիտի ունենար Ցունիսին եւ յետաձգուեցաւ Միլին Արեւելքի դէպքերուն պատճառաւ :

Նախագահ տը Կոլ երկու ճառ արտասանեց մէկը օդակայանը, միւսը՝ նոյն իրիկունը ընդունելութեան ընթացքին :

Առաջին ճառին մէջ, տը Կոլ յիշեց թէ երկու ժողովուրդներու բարեկամութիւնը դարաւոր է : Իրիկուան ճառը տարբեր բնոյթ պիտի ունենար սակայն, տրուած ըլլալով որ հոն արտասանած մէկ նախադասութիւնը քաղաքական մեծ տարողութիւն ունէր :

Արդարեւ նախագահ տը Կոլ պիտի չեշտէր.— « Ձիշդ է որ երկուքն ալ հակառակ ամէն ինչի, մասնակցութիւն բերած են այն յաղթանակին նոյն դաշնակիցնե – րուն հետ : Եւ չնորհիւ առոր, Ֆրանսա, ինքն իր տէրը, կը չարունակէ գործօն կերպով իր տնտեսական եւ ընկերային զարգացումը չարունակել եւ օգնել նոյն առեն աշխարհի բոլոր ժողովուրդներուն անկախութեան եւ յառաջդիմութեան մինչ Լեհաստան, իր սահմաններէն ներս, որոնմէ ես եւ պէտք է մնան իրը, դարմա – նեց իր սարսափելի վէրքերը, արժեցուց իր հարստութիւնները, փոփոխութիւն մը կատարեց, որ առանց վնասելու դիւզա – տնտեսական իր կարողութեան բա – րելաման գինքը կը վերածէ ճարտա – րարուեստի երկրի մը եւ օրէ օր աւելի յստակ կերպով կը չեշտէ իր ազգային անհատականութիւնը » :

Այս յայտարարութեան մէջ ընդգծուած տողը կուգայ Ֆրանսայի կարծիքը բերել Լեհաստանի սահմաններուն, ծանօթ 0 – տէր – Նայս անունով :

Սահմանային այս հարցը պատճառն է – րէն մէկն է Գերմանիոյ եւ Լեհաստանի պաղ յարաբերութեանց :

Այս հարցին առընչութեամբ հետաքրքրական էր նաեւ այս կէտը: Քոմպա յօդուած մը կը հրատարակէր, ստորագրուած վարչապետ Քիսինկէրի կողմէ : Բայց դաշնակցային Հանրապետութեան վարչապետարանը լուսաբանութիւն մը կը հրատարակէր այդ առթիւ, ճշդելով թէ որեւէ արտօնութիւն չէ տրուած եւ այդ յօդուածը տարբեր բան չէ եթէ ոչ Ապրիլ 29ին արտասանուած ճառի մը թարգմանութիւնը :

Ցիշենք թէ այդ դրութեան մէջ, որ լոյս կը տեսնէր տը Կոլի Լեհաստան մեկնումի նախօրեակին, Քիսինկէրի կը վերադարձէր յայտարարութիւն մը ուր դաշնակցային վարչապետը կը կրկնէր թէ Գերմանիա երբեք պիտի չընդունի Լեհաստանի ներկայ սահմանները :

× Ըստ իր սովորութեան տը Կոլ իր ճառը վերջացուցած է լեհերէն քանի մը նախադասութիւններով :

× Խորհրդային կառավարական պաշտօնաթերթը՝ Իզվեստիա առանց մեկնութեան, տուած է նախագահ տը Կոլի Լեհաստան երթալու լուրը :

ԿԻՊՐՈՍ

ՅՈՅՆ – ԹՈՒՐՔ ԽՕՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Պոլսոյ թերթերը կը գրեն.—

Ցունաստան կը ջանայ ամէն դնով բարւոքել իր յարաբերութիւնները Թուրքիոյ հետ : Քաղաքական շրջանակները կը մեկնաբանեն Ներքին Նախարար Զօր. Փաթաքոսի վերջին ճառը, որով կ'ըսէր թէ՝ «ալ պէտք է հրաժարիլ Բիւզանդական ժամանակավրէպ ցնորքներէն, եւ Թուրքիոյ հետ համաձայնելու միջոցը դտնել» :

Զօրավարը կը հրաւիրէր հելլէն ժողովուրդը, որպէս զի մոռնայ «հին քէնե – րը», նկատելով որ Ցունաստանի նոր վարչաձեւին համար Թուրքիոյ բարեկամութիւնն ու գործակցութիւնը անհրաժեշտութիւն մըն է, եւ հելլէն նոր կառավարութիւնը հակառակ չէ Թուրքիոյ :

Ուշադրաւ է որ հելլէն թերթերուն մէջ ալ առաջուան չափ հակաթուրք դրութիւնները չեն հրատարակուիր : Միայն թէ Ցունաստան հակասական ընթացքի մէջ կը գտնուի : Դեռ վերջերս վարչապետ Քոլիաս յայտարարեց թէ ԷՆՕՍԻՍի գաղափարէն երբեք չեն հրաժարիր, Ցունաստանի Թուրք վարժարանները, մարդարանները, մշակոյթի կեդրոնները կաշկանդումներու առարկայ կ'ըլլան, եւ այս կացութեան մէջ հելլէն վարիչները Թրքական բարեկամութենէ կը ճառեն : Կարելի չէ լուսաբանել այս հակասութիւնը եւ քաղաքական մեկնաբանները կը մերժեն որեւէ կարծիք յայտնել :

Միւս կողմէ, Ցունաստանի վարիչները չատ լաւ գիտեն թէ Թուրքիա բացարձակ կապէս չի հրաժարիր Կիպրոսի վրայ ունեցած իր իրաւունքներէն, ուրեմն ի՞նչպէս ԷՆՕՍԻՍ կը պահանջեն եւ Թուրքիոյ հետ բարեկամանալ կը ջանան :

Ձեղոք չըլլնակներու համաձայն, հելլէն կառավարութիւնը յատկապէս կը գործածէ այս «անուշ լեզուն », որպէս զի որեւէ բարդութիւն չծագի յառաջիկայ բանակցութեանց ընթացքին :

ՑՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ԹԱԳԱՒՈՐԸ ՁՈՆՍԸՆԻ ՀԵՏ ԿԸ ՏԵՍԱԿՑԻ

Այս առթիւ անդամ մը եւս կը յիշուի թէ Ամերիկա եւ ՆԱԹՕի կազմակերպութիւնը չարունակ ձեռնարկներ կը կատարեն Ցունաստանի եւ Թուրքիոյ մօտ, որպէսզի համաձայնին կիպրոսի մասին եւ այլեւս վերջ դնեն Թուրքեւհելլէն պայքարը : Ցունաստանի թագաւորը, որ Ամերիկա գացած է, երկուշաբթի օր (վաղը) պիտի տեսակցի Նախագահ Ձոնսընի հետ, որ իր վերջնական որոշումը պիտի հաղորդէ Կիպրոսի մասին : Հելլէն նոր կառավարութիւնը տոիպուած է իր նախորդներէն աւելի իրատես ըլլալ :

×

Աթէնքէն հասած լուրերու համաձայն Թուրքիոյ եւ Ցունաստանի վարչապետները պիտի հանդիպին Սեպտեմբեր 9ին եւ 10ին : Խօսակցութիւնները տեղի պիտի ունենան Թուրքիոյ մէջ, յունական սահմանէն 35 քիլոմեթր, առաջին օրը : Իսկ երկրորդ օրը պիտի տեսնուին Ալեքսանդրապոլիս, Ցունաստանի մէջ :

Աթէնքի ձայնասփիւռը ըսած է այս առթիւ .— «Այս հանդիպումին նպատակն է երկու կառավարութեանց միջեւ եղած խօսակցութիւններու լոյսին տակ քննել, Թուրքեւյոյն յարաբերութիւնները իրենց ամբողջութեան մէջ, մէջն ըլլալով Կիպրոսի հարցը եւ մտքերու փոխանակութիւն ունենալ երկու երկիրները չհաղորդուղ միջազգային հարցերու շուրջ :

Հարցական կը մնայ միշտ դերպ. Մակարիոսի բռնելիք դիրքը :

ՄԵԾ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԸ ԿԸ ՎԿԱՅԷ

... Այդ ժամանակամիջոցին, ես ալ, ուրիշ ճամրորդներու պէս, մեծապէս հետաքրքրուած էի ճանչնալու Ս. Ղազարի Միաբանութիւնը, որ կը թուի իր մէջ կեդրոնացուցած ըլլալ կրօնական հասատութեան մը բոլոր լաւագոյն յատկութիւնները, առանց ունենալու անոնց որեւէ մէկ պակասութիւնը : Բնակավայրի հանդստաւէտութիւնն ու մաքրութիւնը, անկեղծ բարեպաշտութիւնը, տաղանդն ու առաքինութիւնը անտարակոյս պիտի համոզեն աշխարհիկ մարդը, թէ կայ ուրիշ լաւագոյն վիճակ մը նոյնիսկ այս կեանքին մէջ: Ասոնք քահանաներն են ճնշուած ազգի մը, որ Հրեաներուն ու Յոյներուն պէս դերի մնացած կամ տարագրուած էր : Այս ժողովուրդը հարստացաւ, առանց կեղեքող մը ըլլալու եւ արժանի դարձաւ գովեստներու եւ պատիւներու, զորս կարելի է ունենալ ստրկային վիճակի մէջ, առանց խաբեբայութեանց : Գոյութիւն չունին թերեւս ժողովուրդներ տարեգրութիւններ, որոնք բեռնաւորուած ըլլան ոճիրներով այնքան չատ, որքան Հայոց տարեգրութիւնները են բեռնաւորուած, որովհետեւ իրենց առաքինութիւնը խաղաղութեան համար իրենց տածած սէրըն է, մինչդեռ իրենց բոլոր թերութիւնները յառաջ կուգան օտար տիրապետութենէն եւ անողոք բռնակալութենէն, որ – րուն ենթարկուած էին : Այսուհանդերձ, հակառակ իրենց տխուր անցեալին եւ անստոյգ ապագային, իրենց հոդմասը միշտ եւ բոլոր ժամանակներու համար պիտի մնայ աշխարհիս ամէնէն հետաքրքրականը եւ իրենց լեզուն, աւելի հրապուրիչ պիտի դառնայ, եթէ աւելի լաւ ուսումնասիրուի : Եթէ կ'ուզենք կարեւորութիւն տալ Ս. Գրոց, պիտի կրնանք հաստատել, թէ Աստուած Հայաստանի մէջ է որ հիմնեց դրախտը եւ Հայաստան մէջ է որ հանդարտեցան ջրհեղեղին ջուրերը, իսկ աղաւնին ալ ազատ տեղ մը դտաւ իր ոտքերը դնելու համար : Բայց պէտք է ըսել, որ երկրային դրախտը կորսուեցաւ եւ բոլոր ցաւերը սկսան յարձակիլ այս երկրին վրայ ու թէեւ դարերով ունեցաւ ան բաւական զօրաւոր թագաւորութիւն մը, այնու ամենայնիւ կորսընցուց իր անկախութիւնը : Պարսիկներն ու Թուրքերը աւերեցին այս երկիրը, ուր Աստուած ստեղծած էր մարդը ըստ պատկերի իւրում :

ԼՈՐԴ ՊԱՅՐՐՆ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՁԻՆԱՍՏԱՆԻ «Ժողովուրդին Օրութիւը» բուռն կերպով կը պահանջէ Հոնկ-Քոնկի բրիտանական ուժերու քաշուիլը :

ՍԵԼԱՆԻԿԻ մէջ հրացանաձգութիւն տեղի ունեցած է ոստիկանութեան եւ տուն մը հաւաքուած քանի մը հոգիի միջեւ, համայնավար նկատուած : Ոստիկանները տունը պաշարած են բայց ներսէն սկսած են գէնք պարպել ու չորս հոգի մեռած են: Մէկ ոստիկան եւ երեք քաղաքային :

ԼԵԻԻ ԷՇՔՈԼ Սինայի մէջ կատարած քննութեան մը ընթացքին, ի պատասխան Արաբներու անդիջողութեան յայտարարած է թէ միտք ունին պահել իրենց գրաւած հողերը : «Արդարեւ, ըսած է, Իսրայէլի վարչապետը, Արաբները հաչտութիւ չեն ուզեր եւ աւելի բնական սահման չկայ մեզի համար, քան Սուէզի ջրանցքը »:

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ԽՈՀԵՐ

ՀԱՅՈՑ ԿՂԶԻԻՆ 250 ԱՄԵԱԿԸ

(1717 · 1967)

Ա.

1717, Սեպտեմբեր 8:

Այդ օրէն, Վենետիկի լճակին ամենափոքրիկ կղզին, հինաւուրց ապաստանարանը բորոտներուն, կոչուեցաւ «Հայոց Կղզի»:

Այդ օրէն, այդ աննշան կղզին՝ մասկազմեց Հայոց պատմութեան, եւ անհայրենիք վանականը ունեցաւ իր սեփական վանքը. արտասահմանի մէջ՝ ստեղծուեցաւ փոքրիկ Հայաստան մը:

Այդ օրէն, Հայոց Կղզին դարձաւ Վենետիկի լճակին գոհարը:

1717, Սեպտեմբեր 8:

Սրարշաւ նաւակ մը, փրփուրէ շրթներով, հեւ ի հեւ կը սուրայ, ցռուկն ուղղած դէպի հարաւ, թիկունքին թողլով շքեղ Վենետիկը՝ իր դիւթական պալատներով:

Նաւակը, շուրջ ժամ մը տեւող արշաւէն յոգնաբեկ, հանդիստ կ'առնէ ամայի կղզիի մը ափին. քանի մը խարխուլ շէնքեր միայն կ'երեւին հոն, փոքրիկ եկեղեցիի մը կոթնած, եւ շուրջը՝ պաղատու ծառերով մշակուած պարտէզ մը:

Ս. Ղազար կղզին է ատիկա, աղքատ Ղազարոսի դարպասը, ուրուկներու նախկին հիւանդանոցը, որու կիսափուլ պարիսպները ցոյց կուտան՝ թէ լճակին ալիքները այնքան ալ աղնիւ չեն վարուած հետը:

Նաւակէն դուրս կը ցատկէ քառասնամեայ վանական մը, բարձրահասակ, թուխ մազերով. կը հետեւին սեւազգեստ 16 միաբաններ. թափօր կազմած, կը մտնեն կղզեակին կիսաւեր եկեղեցին. Սուրբ Աստուածամօր պատկերի մը դիմաց ծնրադիր՝ կը նորոգեն իրենց ուխտը: Կ'երգեն միաբերան խնկանուագ շարական մը:

1717, Սեպտեմբեր 8:

Տարիներ առաջ, ճիշդ միեւնոյն օրը, Պոլսոյ մէջ, միասնաբար, հիմը դրած էին իրենց ընկերութեան: Աւելի ուշ, ահեղ փոթորիկէ մը հրաշքով ճողոպրած, դարձեալ միեւնոյն օրը, միասնաբար, շնորհակալութիւն մատուցած էին Ս. Աստուածամօր, Մեթոնի մէջ: Այժմ, երրորդ անգամ կը կրկնուէր այդ խորհրդաւոր տեսարանը, հեռաւոր Վենետիկի անծանօթ կղզեակին վրայ:

Ոտքի ելլելով առաջնորդը այդ փոքրիկ հօտին, Մխիթար Աբբահայր, կը խոստանար խորան մը կանգնել հոն, Աստուածամօր սուրբ ծնունդը ներկայացնող, եւ ամէն տարի՝ հանդիսաւոր աղօթքներով եւ ութօրէքով տօնախմբել այս յիշատակը:

Ողեւորութեան եւ ուրախութեան արցունք կը կաթէր բոլորին աչքերէն:

Երկու տարի է որ Վենետիկ հասած էին. Մեթոնի իրենց վանքը ջարդուփշուր էր եղած՝ օսմանցի հրոսակներու ոտքերուն տակ, հրկիզուած էր իրենց սեփական դեղեցիկ եկեղեցին: Իրենք, միաբանները, երկրորդ անգամ տարագիր, Վենետիկ էին ապաստանած, ուր Մեթոնի նախկին տէրերը՝ սիրալիր ասպնջականութիւն էին ցոյց տուած այդ բուռ մը Հայերուն հանդէպ:

Իրե'նցն էր հիմա այդ կղզին ամբողջ, այդ փոքրիկ ածուն. շուտով պիտի կանոնաւորէին, նորոգէին ամէն ինչ, եւ թողած Վենետիկի վարձու տունը, հոս պիտի փոխադրուէին բոլորը, թէպէտ շատ աղքատին պայմաններու մէջ:

Եկեղեցիէն ելլելուն, Վենետիկեան վերջալոյսի ոսկի շողերը ողողեցին Մխիթարեան անդրանիկ միաբանները, ու ցանեցին անոնց սրտին մէջ կայծեր վերածնունդի:

1717, Սեպտեմբեր 8:

Հոս կը սկսի Հայոց Կղզիին պատմութիւնը:

Գիրք Ծննդոց Ս. Ղազարու ...:

Եւ եղեւ երեկոյ, եւ եղեւ վաղորդայն, օր առաջին:

Օր առաջին՝ աշխատանքի ու վերանորոգումի:

Մխիթար Աբբահայր չի գիտեր դադար առնել. կը նուիրուի իսկոյն տենդագին աշխատանքի, նախ եւ առաջ վերածումներով ու պատշաճ յարմարցումներով:

Արեւելցի ժրաջան վանականը, որ ահարկու կրակէ եւ ջուրէ անցած էր եւ հասած անքոյթ նաւահանդիստ, իսկոյն կը յղանայ նոր ծրագիրներ: Վանք մը ամբողջ կը պատկերանայ իր մտքին, եկեղեցիով ու գրատունով, վանական խուցերով, դպրոցով ու ճաշարանով, տպարանով ու թանգարանով, դեղակերտ եւ մարմարաշէն:

1718–1742, անընդհատ շինութիւններու քսանեւհինգամեակ մը կ'ըլլայ, ուր Մխիթար կը դծէ, կը յղանայ, կը ճարտարապետէ, կը հսկէ աշխատանքներուն, ու շէնքերը իրարու ետեւէ կը բարձրանան, թեւերը կ'երկարին: Բայց, ինք Մխիթար միաժամանակ կը դասաւանդէ քերականութիւն եւ աստուածաբանութիւն, կը գրէ մեկնութիւններ ու ճառեր, կը պատրաստէ Հայկազեան բառարան, կը հրատարակէ Աստուածաշունչ:

Նիւթական շէնքի որմերուն ու կամարներուն հետ՝ կը բարձրանայ ու կը քանդակուի նաեւ մշակոյթի տաճարը, հայկական սրբութիւններու մեծ գանձարանը:

Աշխատանքի ու կառուցումի վեց շրջաններով թափ կ'առնէ Մխիթարի գործը, երբեմնի բորոտանոցը դարձնելու համար վայելչակերտ մենաստան մը: Քառսէն դէպի ստեղծագործութիւն առաջնորդող վեց դարաշրջաններն են ասոնք Ս. Ղազարի ծննդաբանութեան:

1718ին, բնակարաններու առժամեայ բաժինները յարմարցնելէ ետք՝ նախկին հին շէնքերու վերածումով, որոնցմէ մաս մը կը գտնուէին վանքին մուտքին՝ արեւմտակողմը, եւ մաս մըն ալ խմբուած էին արեւելակողմը՝ եկեղցիին շուրջը, Մխիթար Աբբահայր կը ձեռնարկէ եկեղեցիին հիմնական նորոգութեան, սկսելու համար Տիրոջ տունէն: Կ'ընդարձակէ հինը, կը կանգնէ մարմարեայ հինգ խորաններ, կը բարձրացնէ ձեղունը, տանիքը ամբողջովին նոր կը յօրինէ, կը զետեղէ կամարաձեւ պատուհաններ, կը շինէ դաս մը՝ ամէնօրեայ ժամերգութիւններուն համար:

1724ին, վանքի արեւելեան եւ արեւմտեան շէնքերու միջեւ կապ մը կը դնէ, ստեղծելով՝ հիւսիսակողմէն՝ վարդապետներու բնակարանային նոր բաժին մը, որ կը կոչուի «Ծերոց սրահ»:

1726ին, աշակերտներուն բազմանալով, կը ձեռնարկէ շինելու «Նորընծայրանը», իր առանձին մատուռով, դասարաններով եւ աշակերտական խցիկներով, կղզիին հարաւ արեւմուտքը:

1732ին, աստուածաբան աշակերտները զատելով փոքրիկներէն, մեծերուն համար կը շինէ, վանքին հիւսիս արեւելքը, նոր բաժին մը, «Վարժարան» կոչուած:

1738ին կ'աւարտէ վանքի ներքին քառանկիւն գաւիթը, շինութեամբ հարաւային թեւին, ուր կ'աւելնան բնակարաններ՝ վարդապետներու համար:

1740ին կ'աւարտին կղզիին հարաւ արեւելակողմի շինութիւնները՝ սեղանատուն, մատենադարան, նրբաճաշակ դեղազարդումով, որմանկարներով եւ վայելչազարդ գրադարաններով:

Եւ ահա այդ տարին, վանքի ամէն կողմերը շինութիւններով պատելէ ետք, մինչ հազիւ փոքրիկ պարտէզ մը կը մնար՝ ըզբօսանքի համար, ուրախութեամբ կ'արձանագրէր սեղանատան բարաւորին վրայ.

Մենաստանս այս ըստ բոլորին
Շինեալ եղեւ ի փառս Փրկչին
Յաբբայութեան Սեբաստացւոյ
Մխիթարայ Վարդապետին (1740):

Խոնարհ ու վսեմ յիշատակարան: Մխիթար սովոր էր Նախախնամութեան մեծ հրաշքը նկատել այդ վանքին կերտումը, որուն համար ծախսուած էր 35·200 դուկատ: Իսկ ինք ոչինչով մեկնած էր Մեթոնէն. հազիւ 250 դահեկան ունէր՝ Վենետիկ հասնելուն:

Իսկական ստեղծագործութիւն, պտուղ՝ Հայու աննկուն նկարագրին, որուն սիրով եկան աջակցիլ նաեւ վեհանձն ազգայիններ, օտարութեան մէջ հայ վանքը ծաղկեցնելու տենչով:

Ստեղծագործութիւն, որ այսօր ալ հիացում կ'ազդէ այցելուներուն, եւ Մխիթարի հոգիէն զգացումներ կը փոխանցէ հիւրերուն. զգացումներ՝ ներդաշնակութեան, վսեմական պարզութեան, համաչափ կշռոյթի. նիւթին ու մարմարին ընդմէջէն, կամարներուն եւ սիւնակներուն խորքէն՝ ոգեղէն սլացք մը կը խոյանայ, կարծէք, որ կ'առինքնէ ամէն դիտող, Մխիթարի հոգիին հետ հաղորդելով:

Բայց, շուտով կը հասնէր Մխիթարի համար ալ՝ եօթներորդ օրը, օրը հանգըստեան: Հազիւ եօթեակ մը տարիներ վայելած իր դաստակերտը, 1749ի Ապրիլ 27ին, Մխիթար կը ննջէր արդարներու խաղաղ քունով:

Քիչ անդին իր դամբանէն, կը հնչէին մուրճի հարուածները, ու տակաւ կը բարձրանար զանգակատունը կիսաւարտ, որու գագաթին՝ խաչը պիտի բազմէր 1750ին:

Բարձրացող զանգակատունը, որ կը ձգտէր դէպի երկինք, խորհրդանշանն էր Ս. Ղազարի ապագայ յարատեւ աճումին:

Հ. ՆԵՐՍԷՍ ՏԷՐ-ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ

(1 Շար.)

(Բազմավէպ)

Չեմ զոհեր ազգս կրօնքիս եւ ո՛չ ալ կրօնքս ազգիս:
Ճշմարիտ հայրենասիրութիւնը խտրութիւն չի ճանչնար:
ՄԽԻԹԱՐ ԱԲԲԱՀԱՅՐ

ԳԱՊՈՒԼԷՆ ԵԿԱԾ ՄԱՐԴԸ

Առաւօտ կանուխ, աղմուկ եւ իրարանցում տան մէջ: Բակը ամպհովանի մը պիտի հաստատէին պամպու ձողերու վրայ, իւրաքանչիւր սենեակի մէջ եւ արեգնակը ջահեր պիտի կախուէին: Անվերջ իրարանցում եւ վազվզուք կար: Ես աշխատանոցս նստած, հաշիւները աչքէ կ'անցընէի, երբ մէկը ներս մտաւ եւ յարգանքով բարեւելով դիմացս կեցաւ:

Բահմանն էր, Գապուլէն եկած մարդը: Նախ չճանչցայ: Տոպրակ չունէր, մազերը կարճ կտրուած էին եւ հին օրերու աշխուժութիւնը անհետացած կ'երեւար: Բայց ժպտեցաւ եւ նորէն ճանչցայ դինքը:

«Ե՞րբ եկար, Բահման», հարցուցի:

«Երէկ դիշեր», ըսաւ. «բանտէն արձակուեցայ»:

Այս բառերը գէշ հնչեցին ականջիս: Ուրիշ անդամ խօսած չէի մէկու մը հետ, որ վիրաւորած էր իրեն պէս ուրիշ մէկը ու սիրտս կծկուեցաւ երբ ատոր անդրադարձայ: Ինծի այնպէս թուեցաւ թէ օրը աւելի բախտաւոր եղած պիտի ըլլար, եթէ այդ օրը երեւան ելած չըլլար:

«Պատրաստութիւն կը տեսնեն» ըսի, զբաղած եմ, թերեւս ուրիշ օր մը կրնաս դալ, չըլլա՞ր»...:

Անմիջապէս պատրաստուեցաւ որ երթայ, բայց երբ դուռը հասաւ, վարանեցաւ եւ ըսաւ.

«Պարոն, կրնա՞մ պզտիկը տեսնել բոպէ մը»:

Այնպէս կը հաւատար թէ Մինին տակաւին նոյնը մնացած էր — այնպէս կ'երեւակայէր թէ Մինին իր վրայ պիտի վազէր՝ «Գապուլէն եկած մարդ, Գապուլէն եկած մարդ» կանչելով, ինչպէս կ'ընէր ժամանակին: Կ'երեւակայէր նաեւ թէ միասին պիտի խնդային ու խաղային, ինչպէս հին օրերուն: Իրաւ ալ, հին օրերը յիշելով, հետը բերած էր թուղթի մէջ փաթթուած քիչ մը նուշ, քիչ մը չամիչ ու խաղող, զորս առած էր հայրենակիցէ մը, որովհետեւ իր ունեցած քիչ մը դրամն ալ ծախսած էր:

«Պատրաստութիւն կը տեսնուի տունին մէջ, ոեւէ մէկը պիտի չկարենաս տեսնել», ըսի նորէն:

Բահման տխրեցաւ: Սիրտը կոտրած ինծի նայեցաւ պահ մը.— «Մնաք բարով» ըսելով ելաւ գնաց:

Շատ գէշ զգացի: Պատրաստ էի զինքը ետ կանչելու, երբ ան, ինքնաբերաբար, ետ եկաւ: Մօտեցաւ ինծի, — բերածները ինծի երկարելով ըսաւ. «Ասոնք պզտիկին համար բերած էի, իրեն կուտա՞ք»:

Առի զանոնք եւ կ'ուզէի վճարել իրեն, բայց ձեռքս բռնելով ըսաւ. «Շատ աղնիւ էք, պարոն: Միայն զիս յիշեցէ'ք, դուք պզտիկ աղջիկ մը ունիք, որուն նման հատ մըն ալ ես ունիմ տունը, անոր մասին մտածելով այդ պտուղները բերի ձեր աղջիկան համար, ոչ թէ դրամ շահելու համար»:

Յետոյ, ձեռքը իր լայն հաղուստին գրպանը տարաւ ու դուրս հանեց աղտոտ պզտիկ թուղթի կտոր մը: Մեծ զգուշութեամբ տարաւ սեղանին վրայ տարածելով շտկեց զայն իր երկու ձեռքերով: Այդ թուղթին վրայ կար պզտիկ ձեռքի մը դրոշմը, ո՛չ թէ լուսանկար մը կամ գծագրութիւն մը, այլ պարզապէս մելանով աղտոտած ձեռքի մը դրոշմը: Իր պզտիկ աղջկան ձեռքին այս դրոշմը միշտ կրած էր իր կուրծքին վրայ, երբ ամէն տարի Կալկաթա կուգար իր ապրանքները ծախելու:

Աչքերը թրջեցան: Մոռցայ որ Գապուլէն եկած աղքատ մանրավաճառ մըն էր, մինչ ես... Բայց, ո՛չ, ես իրմէ ինչո՞վ աւելի էի, ան ալ ինծի պէս հայր մըն էր:

Իր հեռաւոր հայրենի տունը ապրող իր աղջկան, Փարվարթիին ձեռքին դրոշմը յիշեցուց ինծի իմ Մինիս:

Անմիջապէս Մինիս ներս բերել տուի: Շատ առարկութիւն ըրին, բայց ես կարեւորութիւն չտուի: Հարսանեկան կարմիր, մետաքսէ հագուստը հագած եւ եւ ճակատը սանդալ փայտի խիւսով օծուած, նոր հարսի արդուզարդով Մինիս եկաւ եւ համեստօրէն դիմացս կեցաւ:

Գապուլէն եկած մարդը շատ զարմացաւ երբ Մինին տեսաւ: Չկրցաւ վերակենդանացնել իրենց հին օրերու բարեկամութիւնը:

Ի վերջոյ ժպտեցաւ եւ ըսաւ. «Զաղս, աներ պապայիդ տո՞ւնը պիտի երթաս»:

Բայց, Մինին, հիմա կը հասկնար այդ հարցումին նշանակութիւնը եւ չկրցաւ հին օրերու պէս պատասխանել: Կասկարմիր եղաւ, գլուխը վար կախեց ամբչկոտ հարսի մը պէս:

Յիշեցի այն օրը, երբ Գապուլէն եկած մարդն ու Մինին իրարու կը հանդիպէին: Տխրեցայ:

Երբ Մինին դուրս ելաւ, Բահման խորունկ մը հառաչեց եւ գետինը նստաւ: Յանկարծ անդրադարձաւ թէ հիմա իր աղջիկն ալ այսպէս մեծցած պիտի ըլլար իր բացակայութեան տարիներուն եւ անոր հետ ալ պէտք է ծայրէն բարեկամութեան սկսէր: Ապահովաբար զայն պիտի չգտնէր այնպէս ինչպէս ձգած էր: Բացի ատկէ, ինչե՛ր, ինչե՛ր կրնային պատահած ըլլալ այդ անցնող ութ տարիներուն:

Հարսանեկան սրինգները սկսան նուագել եւ աշնան մեղմ արեւի ճառագայթները շրջապատեցին մեզ: Բայց, Բահման պզտիկ Կալկաթայի հովիտը նստած իր աչքին առջեւ կը տեսնէր Աֆղանիստանի լերկ սարերը:

Թղթադրամ մը հանեցի գրպանէս եւ իրեն տալով ըսի.— «Բահման, գնա՛ աղջկանդ մօտ, քու երկիրդ եւ տա՛ Աստուած որ քու հանդիպումդ բախտաւորութիւն բերէ իմ աղջկանս ալ»:

Այս նուէրը տալէս ետք, ստիպուեցայ կարճ կապել տալ հարսանեկան խնջոյքը: Ալ չէի կրնար բանալ ելեկտրական լոյսերը, ինչպէս նախապէս մտադրած էի, ո՛չ ալ կրնայի զինուորական նուագախումբը կանչել:

Եւ տանտիկինները շատ վրդովեցան ատոր համար:

Բայց ինծի համար հարսանեկան խրախճանքը աւելի եւս փայլ ստացաւ այն մտածումով թէ հեռաւոր երկրի մը մէջ, հայր մը, նորէն պիտի գրկէր իր միակ զաւակը:

ՐԱՊԻՆՏՐԱՆԱԹ ԹԱԿՈՐ

(4 եւ վերջ)

Թարգմ. ՆՈՒԱՐԴ ԽԱՆԼԵԱՆ

ԿԱՏՎ

ՓԱՍՏԱՍՈՎ ԴՈՒՀՈՏՈՎՍԿԱՅ

— Ի՛նչ կ՚ըլլայ էդ... ասոր- պէս ախորժելի դէպք... ասոնք ալ ըլլայ... Հա՛մ ալ ըլլայ... Հա՛մ ալ ըլլայ...:

— Ինչո՞ւ ալ ոչ... Երբեմն ալ ես ասոնց նման բաներ կ՚ընեմ... Ես ալ մարդ եմ... Ես ալ կ՚ուզեմ ուրախանալ... Ես ալ կ՚ուզեմ ինծի համար ալ կեանքէն հաճոյքներ քաղել

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Բագրատ Գրքոյեան ընտանեօք, Տէր եւ Տիկին Եդուարդ Գրքոյեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ (Սեպտ. 10) Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց մօր՝

ԱԶՆԻՒ ԳՐՔՈՅԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ :

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այրի Տիկին Թագուհի Գուլումեան եւ զաւակները հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան այս Կիրակի 10 Սեպտեմբեր, Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ, իրենց ողբացեալ ամուսնոյն եւ հօր՝

ԿԱՐԱՊԵՏ ԳՈՒԼՈՒՄԵԱՆԻ

մահուան 10րդ տարեդարձին առթիւ :

Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Հայ Առաք. եկեղեցւոյ Ազգ. վարչութիւնը, Աստուածածնայ տօնին առթիւ, շնորհակալութեամբ ստացած է.

Տէր եւ Տիկ. Գ. Տիւմէճեան 150 Ֆր.:

Տէր եւ Տիկին Պահատուրեան հարիւր, ի յիշատակ Պոլիս մեռած Կարպիս Սվաճեանի : 50ական Պ. Ա. Մասլաղեան եւ Տիկին Ղուկասեան : Տիկին Եաղուպեան երեսուն: Տիկին Զանազանեան 25: Քսանական Օր. Ա. Օպոզեան, Տիկին Թ. Յովհաննէսեան, Տիկին Ա. Զըգըմեան, Տիկ. Մարիամ Գալայճեան, Տիկին Յովակիմեան, Տիկին Սաչեան, Տիկին Զ. Ղուկասեան, Տիկին Սիւզմէճեան, Տիկին Բէքմէզեան: Պ. Յ. Գարակէօզեան եւ Պ. Յ. Ալէքսանեան : 15ական Տիկին Ա. Տիգրանեան եւ Տիկին Ադամեան :

Տասնական Տիկին Ա. Զաքարեան, Տիկ. Տէտէեան, Տիկին Ա. Շահինեան, Տիկին Մատանեան, Տիկին Հայկանուշ Գույումճեան, Տիկին Ա. Խաչատուրեան, Տիկին Վ. Զաֆրաճեան, Տիկին Հ. Իւթիւճեան, Տիկին Բեդրաքեան, Տիկին Դերձակեան, Տիկին Ն. Զալըգեան, Տիկին Կուրտիկեան, Տիկին Մարգարեան, Տիկին Գարաօղլանեան, Տիկիններ Սիմոնեան, Եանագոյեան, Մ. Շահինեան, Շահպազեան, Ինէքճեան, Գույումճեան, Զէյթունցեան, Վ. Տիւմէճեան, Մ. Թադէոսեան, Թումիկեան, Գարագաշեան, Օր. Մ. Տէր-Գաբրիէլեան, Պ. Պ. Ս. Սէթեան, Ռաֆայէլեան, Վ. Պէրպէրեան, Վ. Զալըգեան : Հինգական՝ Տիկիններ Մ. Գույումճեան, Իւղ. Փափազեան, Բազումեան եւ Սիմոնեան, Վ. Քէշիշեան, Յակոբեան :

Այս առթիւ վարչութիւնը շնորհակալութիւններ կը յայտնէ նաեւ Պ. Փ. Օպոզեանին, Այրի Տիկին Եաղուպեանին, Տիկ. Լամպէկեանին եւ Տիկին Եանագոյեանի, իրենց նուիրած խաղողներուն համար : Նոյնպէս շնորհակալութիւններ Պ. Թիրեաքեանին եւ Պ. Տէր-Ահարոնեանին, Տիկին Պասմաճեանին եւ Տ. Յովհաննէսեանին, օրուան մատաղին պատրաստութեանը համար :

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Որոշ ժամանակէ մը ի վեր բազմաթիւ հայ ընտանիքներէ կը տեղեկանանք որ կարգ մը հայ երիտասարդներ զեղծարարութեամբ հրապարակ հանած են հայկ. երաժշտութեան սալեր — տիսք — զորս կը ծախեն ընդհանրապէս հայ ուսանողութեան եւ մասնաւորաբար Համալսարանական Ոստանի Հայ Ուսանողներու Տան անունով եւ անոնց իբրեւ թէ ի նպաստ :

Յանուն Համալսարանական Ոստանի Հայ Ուսանողական Տան Վարչութեան եւ Եւրոպայի Հայ Ուս. Միութեան, կը տեղեկացնենք բոլոր հայ ընտանիքներուն որ յիշեալ անպատասխանատու երիտասարդները որեւէ հանգամանք եւ իրաւասութիւն չունին հայ ուսանողութեան կամ Հայ Ուս. Տան անունը օգտագործելու իրենց շահադիտական անվայել նպատակներուն համար :

Ի դիմաց Ե. Հ.Ո.Մ.ի Կեդր վարչութեան (ԿՆԻՔ)

Ի դիմաց Հայ Ուս. Տան վարչութեան (ԿՆԻՔ)

ԾԱԽՈՒ Է

Լէ ՎԱԼէի կայարանին կից (Սէն - Լազարէն տասը վայրկեան) պարապ խանութ մը, պատերով որեւէ առեւտուրի համար (14 քառակուսի մեթր):

Դիմել « Յառաջ »ին:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Ղազարեան Հայկուշ Տիգրանի եւ որդին՝ Բառնէտ կը փնտռեն իրենց ամուսինն ու հայրը՝ Սարգիս Բագրատի Ղազարեան, ծնած 1907ին, Նոյեմբերեանի շրջան Կողբ գիւղը : Ապրած է Կիրովական ուրկէ բանակ մեկնած է: Ներկայիս կինը կ'ապրի Երեւան, վերին Զէյթուն, Երիտասարդութեան փողոց, 2 տուպիկ, 6 չէնք, առաջին մուտք, 11րդ բնակարան:

Տեղեկացնել՝

Mr. S. BABIKIAN
28, Ave. Ste. Lucie
92 — ASNIERES (FRANCE)

Արտասահմանի թերթերէն կը խնդրուի արտատպել :

×

Շահմուրատեան Շաւարշ Կարապետի, Հոկտեմբերեանի շրջանէն կը փնտռէ Կարապետեան Գուրգէն Շաւարշի, իր կնոջ անունը՝ Հայկուշ, եղբօր կնոջ անունը՝ Զարուհի :

Տեղեկացնել վերոյիշեալ հասցէին :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Աղքատախնամի տարեկան պարահանդէսը, Կիրակի, Հոկտեմբեր 29ին, Ժորժ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆԻ
Նոր վէպը
ԿՐԱԿԷ ՇԱՊԻԿԸ
420 մեծադիր էջ
Գին՝ 10 Ֆրանք

Զրոյց Գ. հատոր, 7 Ֆրանք, երկու հատորներուն համար դիմել «Յառաջ»ի :

travaux de peinture et de décoration de tous styles

ԲԱԲԳԷՆ ՊՈՏՈՍԵԱՆ
22,rue Stendhal, PARIS 20e
MEN. 64-88
Մաքուր աշխատանք, ընտիր Ապրանքներով :
ՁՄԵՌՆԱՅԻՆ ԴԻՒՐԱՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Փարիզի մէջ, հայ համալսարանաւարտներու խմբակցութիւն մը միութիւն մը հիմնել ձեռնարկած է :

Այլ նպատակներու կարգին նախատեսուած է նաեւ հայ ուսանողները շահաքրքրող ծրագիր մը, որու նախաքայլ մը ըլլալով կազմակերպուած է տեղեկատուութեան եւ ընդունելութեան սպասարկութիւն մը :

Այն ուսանողները, որոնք բարձրագոյն ուսում ստանալ կը փափաքին Ֆրանսա ու կ'ուզեն տեղեկութիւն ունենալ իրենց ուսումին, բնակարանին եւ այլ մանրամասնութիւններու մասին, կրնան դիմել, հաղորդելով հետեւեալ տուեալները՝ ստացուած վկայականներ, Ֆրանսերէն լեզուի մակարդակ, ծրագրուած ուսում :

Անոնք որոնք կուզեն դիմաւորուիլ, հարկ է իրենց ժամանման թուականն ու ժամն իմացնել :

SERVICE D'INFORMATION
ET D'ACCUEIL
Maison des Etudiants Arméniens
57, Boulevard Jourdan — 75 - PARIS (14)
Tél. : JUS. 13-22

Տեղեկութեան եւ ընդունելութեան սպասարկութեան ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկերները Շաբաթ (16 Սեպտեմբեր)ին, ժամը ճիշդ 21ին, Ահարոնեան սրահին մէջ :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Արձանագրութիւն 1967 - 1968 ուսումնական տարեշրջանին:

Տակաւին տրամադրելի տեղերուն համար իրենց զաւակը արձանագրել փափաքողներէն կը խնդրուի ժամադրուիլ՝ գրելով հետեւեալ հասցէին՝

26 Rue Troyon, 92 SEVRES

Կամ հեռաձայնել 027 - 18 - 28 :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի արձանագրութիւնները սկսած են: Ամէն անոնք որոնք կը փափաքին իրենց աղջիկները դնել վարժարան, այժմէն իսկ պէտք է դիմում ընեն Հաստատութեան տնօրէնութեան,

1, Bld. du Nord — 93 - LE RAINCY
Tél. : 927-01-72

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԹՌՈՒՑԻԿ — ՏՈՄՍԱԿ — ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ — ԵՒԱՅԼՆ
FACTURES — TETE DE LETTRES — ENVELOPPES — etc...

Դիմեցէք
« ՅԱՌԱՋ »Ի
32, RUE DE TRÉVISE
— PARIS - IXe —
Téléph.: 770-86-60

ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է.... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ'Ք.... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ'Ք
Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ - ԶԱՐԴԱՐԷՔ - ՆԵՐԿԷՔ
ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 - Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10-30 առ հարիւր զեղջ ունենալ :

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն: Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն: Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոմ եւ փլասթիք — ծածկոցներ. —

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 75 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	40 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 90 Ֆ.	Հատը	0,30

ՇԱԲԱԹ
9
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
SAMEDI
9 Septembre
1967

LE NUMÉRO : 0,30 Fr.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11006 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 43e ANNÉE — No 11.006

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԻՒՆԸ

Դ.

Բոլշեւիկեան տիրապետութեան տակ Ղարաբաղի Հայութեան կեանքը իսկապէս ողբերգութիւն մըն է եղած :

Նարիմանովներու եւ Օրջոնիկիձէներու անուշ խօսքերը չուտով յօդս ցնդած են : Կարմիր պատմուճան հագած Ազէրիները չուտով դուրս են տուած իրենց դոյնը :

Առաջին աշխարհամարտի վերջին տարիներուն Իթթիհատի Ջարդարար կառավարութիւնը Թալիլ փաշաներու եւ Թուրանական գաղափարներով տոգորուած զինուորականներու միջոցաւ համաթրքութիւն էր քարոզած եղբայրական Ադրբեջանի մէջ :

Դէպի Պագու յառաջացող Թրքական բանակներուն նպատակն էր միանալ իրենց ցեղակից – կրօնակիցներուն հետ, տէր – րանալ նաւթահորերուն եւ մանաւանդ ընկղմիլ Կովկասի Հայութիւնը :

Հայկական զօրամասերու դիմադրութեան չնորհիւ է, որ Թուրքերը չկրցան ժամանակին գրաւել Բագուն եւ գերման բանակը մեծապէս նեղուեցաւ քարիւղի պակասէն, ինչպէս կը խոստովանի Լիւ – տէնտորֆ իր յուշերուն մէջ :

Բագուի հայկական ջարդերը արդիւնք էին Թուրանականներու ցեղասպանու – թեան քաղաքականութեան : Ջիւանշիր – ներն ու Սուլթանովները չհասան իրենց նպատակին :

Անկախ Հայաստանի Հանրապետութիւնը ամբողջնդեց իր դիրքերը, թոյլ չտա – լով որ Հիւսիսի եւ Արեւելքի կովկասեան դրացինները իրենց միջեւ բաժնեն մեր նոր – բազատ հայրենիքը :

Օսմանեան կայսրութեան չարաչար պարտութենէն եւք գաշնակից դրաւման ներքեւ գոլսոյ մէջ Իթթիհատի ձագերը անվախ Պոլսոյ համալսարանի շենքերուն թուրանական երազներով կը տարուէին :

1920 Մայիս 28ին Ադրբեջանի անկախութեան երկրորդ տարեդարձը մեծ չուքով տօնուեցաւ Պոլսոյ համալսարանի շենքերուն մեծ հանդիսասրահին մէջ :

Կը նախադասէր հրէածին Թալիաէ իսկ հանրմ՝ սեւ ֆէրաճէի մէջ փաթաթուած : Հանդիսականները իրենց լամպակին վրայ կը կրէին Թրքական եւ ադրբեջանեան ընդելուզուած զոյգ դրօշակները ներկայացնող զարդանիշեր :

Ճառախօսները բոլորն ալ յայտնի Թուրանականներ էին : Ցիւենք Եուսուֆ Աքչուրան՝ հիւս. Կովկասցի եւ Ադրբեջ. Ա. Ղայիբը (եաքէն դարձած Ադա Օղլու), երկուքն ալ Օսմ. Սահմանադրութենէն ետք գալիս գացած՝ ջերմ քարոզիչներն էին եղած համաթրքական—Թուրանական զաղափարականին եւ աշակերտները հասցուցած : Ճառախօսներէն մէկը՝ դրող Բուչէն Էրբիֆ անունդ աշակերտն էր : Թուրքեւադրբեջանեան եղբայրութեան պանծացումն հանդիսացող այդ պատմականն հանդիսականը, որուն դիպուածաւ ներկայ եղանք, Թուրանական ըլլալէ զատ բացէ ի բաց հակահայկական էր :

Անհեղ է, որ ճառախօս մը առանց նախ ձեռքը սեւ ֆէրաճէի մէջ խոթ – նախ հանրմ՝ սեւ ֆէրաճէի մէջ փաթաթուած : Հանդիսականները իրենց լամպակին վրայ կը կրէին Թրքական եւ ադրբեջանեան ընդելուզուած զոյգ դրօշակ – ներն ներկայացնող զարդանիշեր :

Ճառախօսները բոլորն ալ յայտնի Թուրանականներ էին : Ցիւենք Եուսուֆ Աքչուրան՝ հիւս. Կովկասցի եւ Ադրբեջ. Ա. Ղայիբը (եաքէն դարձած Ադա Օղլու), երկուքն ալ Օսմ. Սահմանադրութենէն ետք գալիս գացած՝ ջերմ քարոզիչներն էին եղած համաթրքական—Թուրանական զաղափարականին եւ աշակերտները հասցուցած : Ճառախօսներէն մէկը՝ դրող Բուչէն Էրբիֆ անունդ աշակերտն էր : Թուրքեւադրբեջանեան եղբայրութեան պանծացումն հանդիսացող այդ պատմականն հանդիսականը, որուն դիպուածաւ ներկայ եղանք, Թուրանական ըլլալէ զատ բացէ ի բաց հակահայկական էր :

*Ինչեան

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ԽՈՀԵՐ

ՀԱՅՈՑ ԿՂԶԻԻՆ 250 ԱՄԵԱԿԸ

(1717 · 1967)

Բ.

Նիւթական շէնքերուն հետ՝ բարձրացան նաեւ որմերը բարոյական կառոյցին, զոր կերտեց Մխիթար Աբբահայր, Ադրիականի հիւրընկալ ափերուն: Ամէն աղիւսի եւ ամէն խոյակի հետ, որոնք գեղեցկօրէն կը գալարուէին կամարներն ի վեր՝ այդ աննշան կղզեակին, հետզհետէ դարձնելով զայն՝ արուեստի հոյակապ յուշարձան մը, Մխիթար կը զանգէր վերածնունդի ոգին, կը շաղուէր հայրենի վանականութեան աղօթանուէր խորհուրդը՝ հայկականութեան արեւաբոյր շունչով:

Այո՛, շէնքերու արտաքին դիծերը, տաճարին սիւները չունէին ազգային մեր ճարտարապետութեան հարազատ բնոյթը, չկային սլացիկ գմբէթները մեր բնաշխարհին, եւ ոչ խաչքար մը՝ մեր տաղանդաւոր վարպետներու քրտինքով տաշուած. սակայն, նժդեց Հայորդիին հերոսական ճիգերով վերանորոգ այդ կղզեակին մէջ՝ կուգար հանգչիլ «Վեհափառ Ոգին Հայաստանեայց», իր շնորհալի սուրբերով ու քաջարի դիւցազներով, իր հազարամեայ մատեաններով ու հոգենուագ շարականներով, իր հարազատ լեզուով, տարազով, ծէսով եւ աւանդութիւններով:

Այդ պանդուխտ վանականները, Ադրիականի ասմազուն ալիքներէն յափշտակուած՝ հայրենի Սեւանն ու Հրազդանը կ՚երազէին յաւէտ, կամ Վենետկեան տոժերու մեծաշուք փառքերուն ի տես՝ Տիգրանի եւ Լեւոնի օրերը կ՚ապրէին հոգեւին: Անոնք կանգնած Եւրոպայի քաղաքական մեծ վերիվայրումներու անդունդին վրայ՝ հայրենի վերածնունդը կը շեփորէին, ոգեկոչելով Զիրաւն ու Աւարայրը. Արեւմուտքի սրբավայրերուն երկրպագու՝ իրենց արցունքներուն մէջ կը յիշէին Գեղարդն ու Շողակաթը, Վարագն ու Բջնին անտերունչ. օտար վանքերու դրացի՝ անոնք Մաշտոցի ու Նարեկացիի բուրվառէն կ՚առնէին իրենց խունկը մըշտարծարծ:

Օտարութեան մէջ, փոքրիկ Հայաստան մը կազմուած էր, իսկական հայ վանք մը, հոգեկան սրբութեան եւ մշակութային զարգացման կեդրոն մը, որու բնակիչները գաղտնիքն ունէին՝ ներդաշնակօրէն ձուլելու կրօնք, ազգութիւն եւ մշակոյթ. գաղտնիքն ունէին մանաւանդ՝ օտարէն ծծելու առաւելութիւններու նեկտարը, կազմակերպչական ոգին, եւ զանոնք վարպետօրէն պատուաստելու հայկականութեան բունին վրայ:

Մխիթարի հետուորդները ապրեցան այդ հայկականութիւնը, ամէնէն առաջ, վանական վերանորոգ կազմակերպութեան մը մէջ, ներանձնացեալ կեանքի անկեղծ ու երկիւղած նուիրումով:

Մխիթար Աբբահայր իր դաստակերտին շինութիւնը սկսած էր եկեղեցիէն. խորհրդանշանն էր ասիկա՝ վերանորոգումի իր մեծ ծրագրին եւ անոր հիմնաքարը: Այնուհետեւ, 250 տարի անընդհատ, Ս. Ղազարի կամարներուն տակ կը հնչէր Հայոց ժամերգութիւնը, ինչպէս հայրենի տաճարներուն մէջ. այդ վտարանդի վանականները, որոնց սրտին ու երեւակայութեան մէջ միշտ ներկայ էր հայ ժողովուրդը՝ իր երգերով ու վէրքերով դարաւոր, կ՚աղօթէին միաբան, խունկ կը ծխէին, անդաստաններով կ՚օրհնէին Հայոց աշխարհն հեռաւոր. մինչ անդին, Հալիձորի մարտիկները կը մաքառէին՝ հայրենի ազատագրութեան տենչով:

Ամէնօրեայ ժամերգութեան առընթեր, որ անխափան կը շարունակուի մինչեւ այսօր, Մխիթար կը սահմանէր վանական կեանքի ուրիշ հրահանգներ եւս, որոնք՝ անտարակոյս՝ կը գործադրուէին ժամանակին, Հայաստանի հին վանքերուն մէջ: Սուրբ Խորհուրդին ջերմեռանդ եւ յարատեւ մատակարարումը, մտաւորական խոկումներու եւ բարեպաշտական այլ արարողութիւններու հետ, կուգային դարձնել Սուրբ Ղազարը իսկական կեդրոն մը հաւատքի եւ աւետարանական ապրումներու, դարբնոց առաքինութեան եւ վարդապետանոց աստուածախոհութեան:

Ս. Անտոն անապատականի պաշտպանութեան յանձնուած այս փոքրիկ մենաստանը կ՚ուզէր շարունակութիւնն ըլլալ Սեբաստիոյ Ս. Նշան վանքին, որ նոյնպէս, Մխիթար Աբբահօր հաւաստումներուն համաձայն, Ս. Անտոնի օրինակին հետեւող վանք մը եղած էր, ուր կրօնաւորած էր ինք Հիմնադիրը, իր մանկութեան եւ երիտասարդութեան օրերուն: Շարունակութիւն, բայց վերանորոգ ծրագրով ու կազմակերպութեամբ:

Երեք ուխտերու յայտնի յանձնառութիւններով՝ ազատօրէն կապուած Քրիստոսի ու Եկեղեցւոյ, Ս. Ղազարի հայ վանականները կը ջանային ըլլալ վկաներն Աւետարանին եւ Աստուծոյ խօսքին: Ազքատութիւնը պիտի ըլլար իրենց միակ հարստութիւնը, հնազանդութիւնը՝ իրենց ոյժը, կուսակրօնութիւնը՝ զրաւականն իրենց յաջողութեան, իսկ միաբան գործունէութիւնը՝ իրենց դրօշը սրբազան:

ԱՐԱՄ ԽԱՉԱՏՐԵԱՆ

ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

ԽՄԲ. Արամ Խաչատրեան երեք տարուան բացակայութենէ մը ետք, այս ամրան այցելած է Երեւան: Այս առիթով «Սովետական Արուեստ» ամսագրի թղթակիցը մասնաւոր տեսակցութիւն մը ունեցած է վաստակաւոր երաժշտագէտին եետ: Կը հրատարակենք այս զրոյցը՝ որ հետաքրքրական է եւ շահեկան՝ ընդհանուր թէ յատկապէս հայ երաժշտութեան սիրահարներուն:

Երեք տարի նա Երեւանում չէր եղել: Մենք այնքան հարցեր ունէինք, որ մըտադրուել էինք պատասխանները նամակով ստանալ: Բայց մեր բախտը բերեց, Արամ Խաչատրեանն ինքը եկաւ Երեւան: Ուրեմն, ինչ դնով էլ լինէր, երբ էլ լինէր, պէտք էր տեսնել նրան, զրուցել հետը:

Ինչպէս միշտ, այս անգամ էլ Երեւանում նրան շատ էին ծանրաբեռնել, եւ այնուամենայնիւ նա ժամանակ դտաւ մեզ համար:

Զրոյցը այնքան հետաքրքրական էր, որ նրա խոստացած կէս ժամը դարձաւ ժամ, ժամուկէս, մինչեւ ուշ գիշեր:

Մեր առաջին հարցը բնականաբար նրա Երեւան գալու նպատակին էր վերաբերում:

— Եկել էի Գիտութիւնների Ակադեմիայի տարեկան ժողովին մասնակցելու: Լսեցի հիանալի հայերէն, պատմաբանների, քիմիկոսների, Ֆիզիկոսներիշ, լեզուաբանների հետաքրքիր ու բովանդակալից զեկուցումներ եւ ոչ պակաս հետաքրքիր ելոյթներ: Այս օրերին նորից զգացի հայկական գիտութեան ուժը: Ինձ ուղղակի յուզեցին փայլուն յայտնագործութիւնները, հիանալի հետազօտական մեթոտները, որոնք ոչ միայն միութենական, այլեւ համաշխարհային նշանակութիւն ունեն:

Հայրենասիրական զգացմունքներս տասնապատկուեցին:

Իսկ որքան է գեղեցկացել քաղաքը, ընդարձակուել: Կառուցուել են նոր շրջաններ, բացուել նոր փողոցներ ու հրապարակներ:

Բոլորովին փոխուել է օդանաւակայանից Երեւան տանող ճանապարհը: Արդէն չկան հողէ աղքատիկ տնակները, հիւղերը:

— Երեւանից բացի, էլ որտե՞ղ եղաք:

— Ժամանակս շատ քիչ էր, հասցրեցի լինել միայն Դիլիջանում, կոմպոզիտորների ստեղծագործական տանը: Հսկայական գործ է արուած: Այդ մասին ես անպայման յատուկ յօդուած կը գրեմ:

Ընդամէնը երկու – երեք տարում, այդ տանը այնպիսի երաժշտական արժէքներ են ստեղծուել ... որ արուած ծախսերը լիուլի արդարացուած կարելի է համարել:

— Ժամանակ ունեցա՞ք, հասցրեցի՞ք արդեօք որեւէ բան լսել, դիտել օպերային թատրոնում, համերգասրահներում:

— Եղայ Էմին Արիստակէսեանի «Պրոմեթեւս» բալետի ներկայացմանը: Այդ թատրոնում ես շատ ներկայացումներ եմ դիտել: Եւ յաճախ հասարակութիւնը քիչ է եղել: Այս անգամ դահլիճը համարեա լիքն էր: Ներկայացումը լաւ էին ընդունում: Նշանակում է հաւանում էին:

Տաղանդաւոր երաժշտութիւն է: Կան լաւ դիւտեր: Արիստակէսեանը իր «Պրոմեթեւս»ով նոր էջ բացեց հայկկան երաժշտութեան պատմութեան մէջ: Ուզում ես հաւատալ, որ պատմութեան այդ շատ թանկարժէք էջը Արիստակէսեանը յետագայում մի ամբողջ գլուխ կը գրձնի: Բայց երաժշտութեան պատմութիւնից գիտենք, որ նոյնիսկ այն դէպքում, երբ ըստեղծագործութեան թեման ազգային չէ, կոմպոզիտորն այնպէս է գրում, որ նրա երաժշտութեան մէջ ինչ որ ազգ. գծեր են զգացւում: Երբ լսում ես Զայկովսկու «Ռոմէօ եւ Ջուլիէտը» զգում ես, որ ռուս է հեղինակը: Նոյն թեմայով գրել է նաեւ Ֆրանսիացի Բերլիոզը:

Ասենք թէ ճապոնացի, հայ, նորվեգացի, ռուս կոմպոզիտորները գրում են սիրոյ մասին: Նրանցից իւրաքանչիւրը թե-

---

Աստուածաշունչի յարատեւ ընթերցումը, որ լռութեան մէջ կը հնչէր ամպիոնէն, ճաշի եւ ընթրիքի պահերուն, միշտ կուգար յիշեցնել անոնց՝ թէ «Ոչ միայն հացիւ կեցցէ մարդ, այլ ամենայն բանիւ՝ որ ելանէ ի բերանոյ Աստուծոյ»:

Հաստափոր Ճառընտիրներու եւ Յայսմաւուրքներու վրայ կքած, անոնք տրքնաջան աշխատանքով կը հաւաքէին մեղրը մեր նախնեաց հարազատ դաւանանքին եւ աստուածաբանական հարստութեան, վանական կեանքի քաղցրութեամբ օծուն:

Այսպէս, ուսումը եւ մատենագրական հմտութիւնը կ՚ըլլար անբաժան ընկերը աղօթքին, անոր մէկ մասը. սրտի եւ հոգիի կրթութեան հետ, կը զարգանային նաեւ մտքերը, համբերատար թարթափումներով ձեռագրական աշխարհին մէջ, յարատեւ ընթերցումներով՝ ոչ միայն հայ, այլ նաեւ եւրոպական լաւագոյն հրատարակութիւններուն:

Աղօթք, հաւատքի կեանք, ներանձնացեալ ապրում, կը կազմէին աջ թեւը Մխիթարի հետեւորդներուն. անոնց տալու համար հզօր թռիչք՝ կարեւոր էր նաեւ երկրորդ թեւը, ուսումը. եւ լուսամիտ Հիմնադիրը զուգեց այս երկուքը, իրագործելու համար իր մեծ երազը:

Լուսաւորութեան արշալոյսը կը բացուէր՝ կրօնական ու վանական վերածնունդի հորիզոնին վրայ:

Հ. ՆԵՐՍԷՍ ՏԷՐ-ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ

(2 Շար.)

ԳԻՒՂԻՆ ՄԷՋ

(Aux Champs)

Երկու խրճիթները իրարու քով էին, բլուրի մը ստորոտը, ջերմուկներու փոքրիկ քաղաքի մը մօտերը: Երկու դիւղացիները չարաչար կ՚աշխատէին իրենց անբերրի հողին վրայ՝ իրենց երախաներու հացը ճարելու համար:

Իւրաքանչիւր ընտանիք չորս զաւակ ունէր:

Երկու դրացի տուներուն առջեւ երախաներու այս խումբը կը ճըւճըւար առտուընէ մինչեւ իրիկուն: Երկու առջինեկները վեց տարեկան էին, իսկ երկու կրտսերները, մօտաւորապէս, տասնեւ-հինգ ամսու: Երկու ընտանիքներու պարագային ալ, ամուսնութիւններն ու ծնունդները տեղի ունեցած էին գրեթէ միաժամանակ:

Երկու մայրերը հաղիւ կրնային իրարմէ զատել իրենց ձագերը, իսկ երկու հայրերը բոլորովին իրարու հետ կը շփոթէին զանոնք: Ութ անունները պար կը դառնային անոնց գլխուն մէջ եւ իրարու կը խառնուէին անդադար:

Ու երբ պէտք ըլլար անոնցմէ մէկը կանչելու, յաճախ, երեք անուն միասին կուտային մինչեւ որ ճիշդը գտնէին:

Բոլփոռի ջերմուկներու քաղաքին ուղղութեամբ, երկու տուներէն առաջինը կ՚ապրէր Թիւվաշ ընտանիքը, որ ունէր երեք աղջիկ ու մէկ տղայ, իսկ միւս տունը կը պատսպարէր Վալէնները, որոնք ունէին մէկ աղջիկ եւ երեք տղայ:

Այս երկու ընտանիքները կ՚ապրէին ծայրը ծայրին, ապուրով, դեռնախնձորով ու թարմ օդով: Առտուան ժամը եօթին, յետոյ, կէսօրին, յետոյ, իրիկուան ժամը վեցին, երկու տանտիկինները կը հաւաքէին իրենց ձագուկները՝ անոնց թանձր ապուրը տալու համար, ինչպէս սագ պահողները կը հաւաքէին իրենց սագերը: Երախաները կը նստէին, իրենց տարիքին կարգով, փայտէ սեղանին առջեւ, որ յիսուն տարուան գործածութեամբ կը փայլէր: Ամէնէն պզտիկ մանչուն բերանը հաղիւ սեղանին շրթունքին կը հասնէր: Անոնց առջեւ կը դնէին խորունկ ամանը, որուն մէջ կար խաշած դեռնախնձորին ջուրին մէջ կակուղցած հաց, կէս կաղամբ մը եւ երեք սոխ ու ամէնքը մէկ կ՚ուտէին, մինչեւ որ աղուոր մը կշտանային: Մայրը, ինք կը կերակրէր մանչուկը: Կիրակի օրը, պուտուկին մէջ եփած քիչ մը միս, տօնական օրուան պէս էր ամէնուն համար ալ: Ու հայրիկը, այդ օրը, սեղանէն չէր ելլեր կրկնելով. «Ամէն օր ասանկ ըլլա՛ր»:

×

Օգոստոս ամսուն, կէսօրէ մը ետք, թեթեւաշարժ կառք մը կանգ առաւ, յանկարծ, երկու խրճիթներուն առջեւ ու երիտասարդ կին մը, որ կառքը կը վարէր, իր քովը նստած պարոնին դառնալով ըսաւ.

«Օ՛հ, Անռի՛, նայէ՛, սա երախաներու խումբին... Աղուոր չե՞ն, այդպէս, փոշիներուն մէջ, մրջիւնի պէս կը խաղան...»:

Երիտասարդը չպատասխանեց, վարժուած ըլլալով այս տեսակ հիացումներու, որոնք ցաւ կը պատճառէին իրեն ու տեսակ մը յանդիմանութիւն էին:

Երիտասարդ կինը շարունակեց.

«Պէտք է երթամ համբուրեմ զիրենք... Օ՛հ, որքան պիտի ուզէի որ ասոնցմէ մէկը իմս ըլլար, սա մէկը, ամէնէն պըզտիկը...»:

Ու կառքէն դուրս ցատկելով, վազեց երախաներուն քով, երկու վերջիններէն մէկը, Թիւվաշներու փոքրիկը, բռնելով վեր բարձրացուց զայն եւ տաք տաք համբուրեց անոր երկու աղտոտ այտերը, խարտեաշ ու ցեխոտած մազերը եւ անոր թաթիկները, զորս երախան կը շարժէր՝ այս նեղացնող զգուանքներէն ազատելու համար:

Յետոյ, կինը, կառքը բարձրացաւ եւ արագօրէն մեկնեցաւ: Բայց, յաջորդ շաբթուն նորէն եկաւ, ինքն ալ դեռնինը նստաւ, գրկեց մանչուկը, որուն բերանը թխեց կարկանդակներ, շաքարեղէն բաժնեց միւսներուն ալ ու անոնց հետ խաղաց չարաճճի աղջկան մը պէս, մինչ իր ամուսինը թեթեւաշարժ կառքին մէջ կը սպասէր համբերութեամբ:

Կինը ուրիշ անդամներ ալ եկաւ, ծանօթացաւ ծնողքներուն հետ, ամէն օր երեւցաւ, դրպանը լեցուն քաղցրեղէն ու տասնոցներ:

Իր անունն էր Տիկին Անռի Տ՚Իւպիէռ:

×

Առտու մը, երբ եկան, ամուսինը անոր հետ կառքէն իջաւ եւ ինք առանց երթալու երախաներուն քով, որոնք հիմա զինքը շատ լաւ կը ճանչնային, դիւղացիներուն տունէն ներս մտան:

Այնտեղ էին այր եւ կին ու իրիկուան ապուրին համար փայտ կը կտրէին: Ցանկարծակիի եկած, շտկուեցան զարմացած եւ աթոռ հրամցուցին ու սպասեցին: Այն ատեն, կինը, կմկմալով ու դողդոջուն ձայնով մը ըսաւ.

«Սիրելի բարեկամներս, ձեզ տեսնել եկայ, որովհետեւ կ՚ուզէի... կ՚ուզէի ինծի հետ առնել տանիլ ձեր... ձեր... պզտիկ մանչը...»:

Գիւղացիները ապշահար ու շուարած, պատասխան չտուին:

ԿԻ ՏԸ ՄՈՓԱՍԱՆ

(1 – Շար.)

ՎԱՏ

ՓԱՍՏԱՍՈՒՐԸ ԲԱՆԱՍՏԵՂ

—Ա՛խ, Թօմոլուխի, բարեկամս, իրաւ որ Տէրն ինձ ողորմեցաւ, որ ինձ ձեռքէն առաջնորդ ու ցուցանող մը դրաւ ինձ համար եւ ինձ ալ ուղղութիւն տուաւ դէպի ճշմարիտ հաւատքի լոյսը, դէպի ինծի ներկայ եղող Աստուածդ, որ ինծի համար մեռաւ եւ յարութիւն առաւ...:

Եւ ձեռքերը վեր բռնած՝ սկսաւ աղօթել:

— Ո՛վ Աստուած, որ ինծի համար մարդացար եւ ինծի համար խաչուեցար, որ ինծի համար մեռար եւ յարութիւն առիր, որ ինծի համար Երկինքը բացիր եւ ինծի համար Հոգին Սուրբ ղրկեցիր, որ ինծի համար Աստուածդ ինծի Հայր դարձուցիր, որ ինծի համար Եկեղեցիդ հաստատեցիր, որ ինծի համար Աստուածային Խորհուրդներդ կատարեցիր, որ ինծի համար Դրախտին դուռը բացիր, որ ինծի համար Հրեշտակներդ ղրկեցիր, որ ինծի համար Սատանան յաղթեցիր, որ ինծի համար Երկինքը ստեղծեցիր, որ ինծի համար Երկիրը ստեղծեցիր, որ ինծի համար Արեւը, Լուսինը, Աստղերը, Ծովերը, Գետերը, Ծառերը, Անտառները, Ծաղիկները, Թռչունները, Անասունները, Ձուկերը, Սողունները, Միջատները, Ամպերը, Անձրեւը, Ձիւնը, Կարկուտը, Մառախուղը, Հողմերը, Կայծակները, Որոտները, Ամէն ինչ ստեղծեցիր, ո՛վ Աստուած, որ ինծի համար

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այրի Տիկին Թագուհի Գուլումեան եւ զաւակները հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան այս Կիրակի 10 Սեպտեմբեր, Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ, իրենց ողբացեալ ամուսնոյն եւ հօր՝

ԿԱՐԱՊԵՏ ԳՈՒԼՈՒՄԵԱՆԻ

մահուան 10րդ տարեդարձին առթիւ :

Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները :

Հ. Յ. Դ. ԹԱՆԳԱՐԱՆԻՆ

Պ. Յովհ. Քիւփէլեանէ քսան Ֆրանք, այցելութեան առթիւ :

ԾԱԽՈՒ Է

Կանանց սափրիչի խանութ մը, շատ բանուկ եւ կեդրոն տեղ մը, նպաստաւոր գին : Հեռաձայնել կէսօրէ ետք ԴԱՒԻԹԵԱՆ, 878 – 34 – 91 :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Կազարեան Սուրէն Գէորգի ծնած Արմավիր 1914ին : Ռազմաճակատ գացած է 1941ին, իրմէ վերջին նամակը ստացուած է Պոլտավայէն : Զինքը կը փնտռէ իր մայրը՝ Կազարեան Ծաղիկ Գրիգորի, քոյրերը Շողիկ, Աստղիկ, Սիրառյշ եւ եղբայրը՝ Գրիգոր : Իրենց հասցէն է Երեւան, Նոր Արէշ, փողոց 8, տուն 24 : Կարելի է տեղեկացնել Տիկին Տէր-Յակոբեանի,

11, Rue Robert Dupont
92 — ASNIERES (FRANCE)

×

Արտաշատի շրջանի Բերդանուշ (Օղոր-բեքլու) գիւղի բնակիչ Սամուէլ Ազիզեան Ազիզի : Մօր անունը Լուսիկ, քրոջ անունը Ասլի, քրոջ որդու անունը Ազիզ, փեսայի անունը Զամօ, իրեն կնոջ անունը Պայծառ : Իմացնել Լութֆիկ Քէշիշեանի, 8 Բիւ Ատոլֆ Պռիֆօ, 92 Անիէռ :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Արձանագրութիւն 1967 – 1968 ուսումնական տարեշրջանին :

Տակաւին տրամադրելի տեղերուն համար իրենց զաւակը արձանագրել փափաքողներէն կը խնդրուի ժամադրուիլ՝ գրելով հետեւեալ հասցէին՝

26 Rue Troyon, 92 SEVRES

Կամ հեռաձայնել 027 – 18 – 28 :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի արձանագրութիւնները սկսած են : Ամէն անոնք որոնք կը փափաքին իրենց աղջիկները դնել վարժարան, այժմէն իսկ պէտք է դիմում ընեն Հաստատութեան տնօրէնութեան,

1, Bld. du Nord — 93 - LE RAINCY
Tél. : 927-01-72

ՕՐՈՒԱՆ ԳԻՐՔԸ

Ո՞ԻՐ ԵՍ, ՄԱՅՐ ԻՄ...

Գրեց՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Գին 3 ֆրանք

Գիրք մը, որու ընթերցումը հաճոյք է, վայելք է եւ մխիթարութիւն :

Դիմել «Յառաջ»ի խմբագրութեան :

«ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ»

պարբերականը կը ծախուի Ֆրանսայի մէջ, հետեւեալ վայրերը.—

ՓԱՐԻԶ.— Քատէ Մէթրոյի կրպակը,
Փլաս տէ Ֆէթ
Պէլվիլ (56 Բիւ Փիա)
Ալֆորվիլ
Իսի, (20պիս, Բիւ տը լա Տէֆանս) :
Անիէռ – Պուա – Քոլոմպ :
ԼԻՈՆ.— Կեդրոնը (Բիւ Պուալօ 290ի մօտ)
Վիլէօրպան :
ՎԱԼԱՆՍ.— Հայոց եկեղեցին :
ՏԷՍԻՆ.— Ավ. Ժան Ժօռէս :
ՄԱՐՍԷՅԼ.— Քուռ Պէլզէօնս,
Ռիւ տէ Տոմինիքէն
ՊՕՄՈՆ.— (Տէլփոն), Սէնթ Անթուան, Սէն – Ժերոմ, Սէն Լու, Պուլվ. Օտտօ, Էքս ան Փրովանս :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Որբերու Օգն. մարմինը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Հայկ Պահճէճեանէ հարիւր Ֆրանք, ի յիշատակ իրենց ծնողաց անոնց մահուան տարեդարձին առթիւ :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Ղազարեան Հայկուշ Տիգրանի եւ որդին՝ Բառնէտ կը փնտռեն իրենց ամուսինն ու հայրը՝ Սարգիս Բագրատի Ղազարեան, ծնած 1907ին, Նոյեմբերեանի շրջան Կողբ գիւղը : Ապրած է Կիրովական ուրկէ բանակ մեկնած է : Ներկայիս կինը կ'ապրի Երեւան, վերին Զէյթուն, Երիտասարդութեան փողոց, 2 տուպիկ, 6 չէնք, առաջին մուտք, 11րդ բնակարան :

Տեղեկացնել՝

Mr. S. BABIKIAN
28, Ave. Ste. Lucie
92 — ASNIERES (FRANCE)

Արտասահմանի թերթերէն կը խնդրուի արտատպել :

×

Շահմուրատեան Շաւարշ Կարապետի, Հոկտեմբերեանի շրջանէն կը փնտռէ Կարապետեան Գուրգէն Շաւարշի, իր կնոջ անունը՝ Հայկուշ, եղբօր կնոջ անունը՝ Զարուհի :

Տեղեկացնել վերոյիշեալ հասցէին :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Աղքատախնամի տարեկան պարահանդէսը, Կիրակի, Հոկտեմբեր 29ին, Ժորժ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆԻ
Նոր վէպը

ԿՐԱԿԷ ՇԱՊԻԿԸ

420 մեծադիր էջ

Գին՝ 10 Ֆրանք

Զրոյց Գ. հատոր, 7 Ֆրանք, երկու հատորներուն համար դիմել «Յառաջ»ի :

travaux de peinture
et de décoration
de tous styles

ԲԱԲԳԷՆ ՊՈՏՈՍԵԱՆ

22, rue Stendhal, PARIS 20e
MEN. 64-88

Մաքուր աշխատանք, ընտիր Ապրանքներով :

ՁՄԵՌՆԱՅԻՆ ԴԻՒՐԱՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՇԱՒԻԼԻ Կրօն. Ընկերակցութեան երկամեայ պաշտօնավարութեան շրջանը աւարտած ըլլալով, բոլոր անդամները ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին Շաբաթ (Սեպտ. 16) ժամը 21ին : Օրակարգ, ընտրութիւն նոր վարչութեան : Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն կը համարուի :

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկերները Շաբաթ (16 Սեպտեմբեր)ին, ժամը ճիշդ 21ին, Ահարոնեան սրահին մէջ :

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	50 Ֆ.	միջնեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	25 Ֆ.	միջնեւ 1/8 սիւնակ
ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	25 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	25 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	25 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	10 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԹՌՈՒՑԻԿ – ՏՈՄՍԱԿ – ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ – ԵՒԱՅԼՆ
FACTURES — TETE DE LETTRES — ENVELOPPES — etc...

Դիմեցէք

«ՅԱՌԱՋ»Ի

32, RUE DE TRÉVISE
— PARIS - IXe —
Téléph.: 770-86-60

ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է.... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ՛Ք.... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ՛Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղջ ունենալ :

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն : Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն : Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոմ եւ փլասթիք — ծածկոցներ. —

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

ՄԱՍՆԱՃԻԻՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. Հատը 0,30

ԿԻՐԱԿԻ
10
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
DIMANCHE
10 Septembre
1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11007 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 43e ANNÉE — No 11.006

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԼՈՅՍԻ ՎԱՌԱՐԱՆԸ

(ՍՈՒՐԲ ՂԱԶԱՐԻ 250ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Հայաշխարհի խաւար երկնակամարին վրայ լուսաշող աստղ մը պիտի ծագէր ԺԸ. դարու սկիզբը, երբ օտար լուծի ենթակայ Հայութիւնը կ'ապրէր ներքին հակամարտութեանց տխուր շրջան մը :

Նախախնամական դեր մը պիտի վիճակուէր դաւառացի համեստ քահանայի մը, որ իր ջերմեռանդ հաւատքով, բարձր հայրենասիրութեամբ եւ հայ մշակոյթին ու քաղաքակրթական արժէքներուն հանդէպ ունեցած անսահման սիրով դարադարձ մը պիտի բանար Հայոց պատմութեան մէջ :

Սեբաստացի Մխիթար աբբահայր ծնած էր հայ նահապետական ընտանիքի մը մէջ: Սնած էր հայաշունչ մթնոլորտին մէջ :

Ուսման ծարաւի՝ Հայաստանեայց առաքելական եկեղեցւոյ այս զաւակը փոքր տարիքէն գրել – կարդալ սորված էր իր ծննդավայրի կրօնաւորներէն եւ իբրեւ փոքրաւոր ընկերակցած եպիսկոպոսի մը դէպի արեւելեան Հայաստան, Էջմիածին ու Երեւան :

Սեւանի վանքին մէջ ունեցած էր տեսիլ մը եւ նուիրուած եկեղեցական ասպարէզի, որուն կոչումն ունէր :

Հայ քահանան հռոմէադաւան դարձած՝ 1701 Սեպտեմբեր 8ին Պոլսոյ մէջ կը հիմնէր միաբանութիւն մը :

Կուրծք տալով պետական իշխանութեանց եւ ազգայիններու հալածանքներուն, Պոլսէն մինչեւ Հալէպ, ի վերջոյ Միաբանութիւնը պահ մը հանդիստ չունչ կ'առնէր Մեթոնի մէջ (Մորէա), քրիստոնեայ ազգի մը — Յոյներու պաշտպանութեան տակ :

Սակայն Թրքական Զարթիչ գլանն ու եաթաղանը հասան նաեւ մինչեւ իրենց ապաստանարանը՝ քանդելով ու աւերելով ամէն բան :

Մխիթար նոր ապաստան փնտռեց աւելի հեռաւոր եւ աւելի ապահով վայրի մը, Իտալիոյ ազատ երկինքին տակ, 250 տարի առաջ, 8 Սեպտ. 1717ին :

Մխիթարի անսասան կամքն ու անխախտ հաւատքը յաղթահարեցին ի վերջոյ ամէն կարգի դժուարութեանց :

Վենետիկի հանդիպակաց նախկին բորտանոցը դարձաւ փոքրիկ Հայաստան մը, շնորհիւ իր նախաձեռնութեան ոգին, յամառ աշխատանքին եւ ստեղծագործ հանճարին :

Աբբահայրը հայկական դրոշմ տուաւ իր Միաբանութեան : Ո՛չ մէկ օտարազգի կրօնաւոր կրնար մաս կազմել անոր : Այս պայմանը կը յարգուի ամբողջ երկուքուկէս դարէ ի վեր :

Գրական – բանասիրական աշխատանքի լծեց միաբանները :

Իր աշակերտներուն հետ լծուեցաւ հայագիտական ուսումնասիրութեանց : Առաջին առթիւ կազմեց Բառգիրք Հայկազեան Լեզուի, գրաբարէ աշխարհաբար եւ աշխարհաբարէ գրաբար, երկու ստուար հատորներ (1749 – 1769), որոնք անսպառ շտեմարան մըն են մեսրոպեան ոսկեդինիկ լեզուին համար :

Հրատարակեց նաեւ Հայերէն Քերականութիւն մը եւ կարգ մը կրօնական գրքեր — Մեկնութիւն աւետարանին Մատթէի, Մեկնութիւն Ժողովողին, եւայլն :

Իր աշակերտներուն ներշնչեց հայագիտական ուսմանց սէրը :

Մխիթարեան Հայրերու պրպտումներուն շնորհիւ է, որ մեր ոսկեդարեան մատենագիրներու գործերը կորուստէ փրկուեցան :

Անթիւ – անհամար հայերէն գրքեր լոյս տեսան Վենետիկի մէջ՝ նախ Պորթոլիի (իտալական), յետոյ Ս. Ղազարի տպարանէն :

Ալիշանի ազգագրական հոյակապ ուսումնասիրութիւնները ամբողջ գրադարան մը կը լեցնեն : Բագրատունի, հիւրմիւզ, Աւգերեան, Սիւրմէլեան, Զարբհանալեան, Աւետիքեան, եւայլն — յիշելու համար միայն Վենետիկի Մխիթարեանները — անգնահատելի նպաստ են բերած հայկական մշակոյթին :

Ս. Ղազարի վերջին հրատարակութիւնը՝ « Հայկական Մանրանկարչութիւնը» ցոյց կուտայ որ Մխիթարի գործը կը շարունակուի անխափան :

Հայ ժողովուրդը երախտագէտ է Մխիթարեան Միաբանութեան նաեւ կրթական մարզին մէջ անոնց բերած մեծ նպաստին համար :

Հազարաւոր հայորդիներ ուսում են առած Մխիթարեան վարժարաններուն մէջ Փարիզէն Փատուա ու Վենետիկ, Վոսփորի եզերքներէն մինչեւ Սեւ Ծով ու մինչեւ Եգիպտոս :

Մեծն Մխիթարի ձեռակերտ Սուրբ Ղազարի փոքրիկ կղզին Սփիւռքի մեր մռայլ կեանքին մէջ սփոփարար ովասիս մըն է, լուսաւորութեան վառարան մը, յոյսի աղբիւր մը :

250ամեակին առթիւ կը մաղթենք, որ անչէջ մնայ այդ վառարանը եւ անսպառ՝ աղբիւրը :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԸ ԿՈԼ ՔՐԱՔՈՎԱՅԻ ՄԷՋ

ՆԱԽԱԳԱՀԸ ՊԱՏԱՍԽԱՆԵՑ
ԿԱՐԴԻՆԱԼ ՎԻՇԻՆՍԿԻԻ

Շարունակելով իր այցելութիւնները Լեհաստան, նախագահ տը Կոլ առջի օր հասաւ Քրաքովա, ուր եւս արժանացաւ ջերմ ընդունելութեան :

Լեհաստանի պատմական մայրաքաղաքին քաղաքապետը իր ողջոյնի խօսքին մէջ, կը յիշէ պատմական սերտ կապերը որ կան իր քաղաքին եւ«գեղեցիկ ու զօրաւոր Ֆրանսայի միջեւ »: Իր պատասխանին մէջ, տը Կոլ կը շեշտէ . — «Երջանիկ եմ ու պատուուած կը զգամ վասնդի Քրաքովա, մեծ եւ թանկագին Լեհաստանի պատմական մայրաքաղաքն է եւ այսօր՝ մտաւորական եւ մշակութային կեդրոն մը, ծանօթ ամբողջ աշխարհի եւ կապուած Ֆրանսայի մտքի եւ սրտի բոլոր կապերով »:

Քրաքովա Լեհաստանի մայրաքաղաքը եղած է մինչեւ 1596 եւ ըստ իր աւանդութեան, կը մնայ ժողովուրդին ոգեկան գլխաւոր օճախներէն մէկը : Առասպելը կ'ըսէ թէ քաղաքը հիմնուած է 600ին հոն ուր արիւնարբու վիշապ մը, որ գեղեցիկ երիտասարդներ կը լափէր պարտուած է Կրակուս հսկային կողմէ :

Ճինկիզ Խանի հրոսները հիմնովին քանդած են քաղաքը, որ վերաշինուած է 1241ին :

Քրաքովայի համալսարանին մէջ է որ Կոպերնիկոս պիտի վերցնէր քօղը որ կը ծծկէր մոլորակային դրութեան գաղտնիքը :

× Պաշտօնապէս յայտնուեցաւ Կարդինալ Վիշինսկիի նամակին եւ տը Կոլի պատասխանին պարունակութիւնը :

Նախագահ տը Կոլ կը շեշտէ իր պատասխանին մէջ. — «Վստահ եղէք որ ինչ որ կ'ըսէք մեր երկու քրիստոնեայ ժողովուրդներու այնքան հինէն հաստատուած կապերուն մասին , կը համապատասխանէ իմ հարազատ զգացումներուս : Հազարամեայ Լեհաստանին է , որ ինչպէս Ֆրանսան եւ վերջերս միաժամանակ, ունեցաւ այնքան մեծութիւն եւ այնքան տառապանք, ուր պատիւ ունիմ այցելութիւն մը տալու, այն յոյսով թէ մեր երկու ժողովուրդներու բարեկամութիւնըաւելի կ'ամրապնդուի»:

Նախագահ տը Կոլ Շաբաթ օր կ'այցելէր Այուշվից :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԴԱՄԱՍԿՈՍԷՆ հասած լուրերը տարբեր են քան ինչ որ կ'ըսուէր քանի մը օրէ : Կը հաստատուի որ Տոքթ. Աթասի , որու հսկողութեան տակ ըլլալուն մասին կը խօսուէր, Պասսի ընդհ. քարտուղար վերընտրուած է : Միւս կողմէ կ'ըսուի թէ նոր կառավարութիւն մը պիտի կազմուի ներկայ վարչապետ՝ Զուայէնի նախագահութեան ներքեւ : Ըստ լիբանանեան մամուլին սակայն, մրցակցութիւններ կան կուսակցութեան մէջ, իշխանութեան աթոռները գրաւելու համար :

ՎԵՆԵՏԻԿԻ Շարժանկարի փառատօնին, « Ոսկի Առիւծը» տրուեցաւ Լուիս Պունիէլի Պէլ տը ժուռ Ֆիլմին (Ֆրանսական) Վոլփի մրցանակը (դերակատարութեան) տրուեցաւ Շիրլէյ Նայթի (ամերիկուհի) եւ Լիուպիզա Նամարցիկ (Եուկոսլաւ) : Առաջին գործը նկատուեցաւ Մալցայթըն (Գերմանիա) : Յատուկ մրցանակներ ըստացան նաեւ «Զինաստան մօտ է» (Իտալիա) եւ Զինուհին (Ֆրանսա) :

ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ թագաւորը իր հօրը այցելութիւն մը տուած է առջի օր, Պոլիս : Նախկին Թալալ թագաւորը 1952էն ի վեր կը խնամուի մտային խանգարումներու համար :

ՊԱՂՏԱՏԷՆ կը հաղորդեն որ արաբ դեկավարներու հինգերորդ վեհաժողով մը պիտի գումարուի Նոյեմբերի վերջ, Իրաքի մայրաքաղաքին մէջ :

ԹՈՔԻՈՅԻ մէջ նոր ահաբեկչական արարք մը գործուած է ամերիկեան դեսպանատան դէմ :

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ մէջ գործադուլի շարժումը միշտ նոյն ծաւալն ունի «Ֆոռտ» գործատան մէջ :

ՄՔ. ՆԱՄԱՐԱ Միացեալ Նահանգներու Պաշտպանութեան նախարարը յայտարարած է Ծերակոյտին թէ Մոսկուա հազիւ մէկ միլիոն տոլար կուտայ տարեկան, Հիւսիսային Վիէթնամի :

Կարօտի Կղզիս

« Իրիկնաժամին, — բանաստեղծը ըսաւ, — տո՛ւր ձեռքդ, ցաւս, եւ ասկէ եկուր» :

Իրիկնաժամին, ես՝ քո՛ւ ցաւդ, սիրելի՛ս, միւս բանաստեղծին հետ, կարօտիս գեղեցկութեամբը հիւանդ, կը կրկնեմ.

— Հո՛ն, սիրելի՛ս, հոն կ'ուզեմ որ տանիս զիս :

Վենետիկի լճակին մէջ փոքրիկ կղզի մը կայ, Ս. Ղազար : Ոչ մէկ սիրողի աչքը չէ եղած խորունկ ու թովիչ այդքան : Գեղեցիկ արցունքի մը համար ես պատրաստ եմ մեկնելու , սիրելի՛ս :

Հոն, սիրելի՛ս, հոն կ'ուզեմ որ տանիս զիս :

Իրիկնաժամին տար զիս : Եւ թող գարուն ըլլայ : Մանկութիւնս իր մաքուր երազները փռէ ալիքներուն վրայ եւ տակաւ հեռացող պալատներուն : Ոսկի գոյնով թող մօտենայ կարօտիս կղզին : Առաջին անգամ լռութիւնը սիրեմ զանգակատան վրայ կախուած երազի մը՝ մանուկներուն միայն ժպտող Աստուածամօր անո՛յշ անո՛յշ աչքերուն մէջ : Սիրելիս, ես այսօր քու ցաւդ ու տխրութիւնդ , ես՝ չարութիւնդ ,գիտցիր թէ օր մը բարի եմ եղած, իմ բարութեանս կղզին եմ եկած, Եւ հիմա, հին երգի մը դառնալու պէս՝

Հո՛ն , սիրելիս, հոն կ'ուզեմ որ տանիս զիս :

Գեղեցիկ է Վենետիկը արեւուն տակ : Լիճը ծնծղայ է ու հոգիները կը ցնծան : Իրերն իսկ բանաստեղծ են՝ վերջալոյսներուն : Բայց տեսա՞ծ ես Վենետիկը մշուշի մէջ : Պալատները քուրմեր են եւ տխուր բանաստեղծութիւն մը կը փսփըսան : Կղզիս կը փոքրանայ ու կ'ամփոփուի տխրութեանս մէջ : Գէշ բան էկարենալ տխուր բաներր սիրել, գեղեցկութիւն գտնել անկումի մէջ ու ցաւելով հանոյանալ : Դուն տեսած չես Վենետիկը մշուշի մէջ, լաւ որ չես տեսած, երբ մթնած են նոյնիսկ հոգիները ու մեկնիլ փափաքող նաւերուն ուղեցոյցը տխուր զանգ մըն է : Տա՛նկ, տա՛նկ : Օ՛ հեռուներուն մահազանգ այդ կանչը. թաղմանական հանդիսութեամբ իմ շքերթը անծանօթին : Օ՛ , սիրելիս, ես կը սիրեմ Վենետիկը մշուշին մէջ, երբ քիչ մը աւելի բարձր, երկինքին մէջ կ'արձանանան երկու արցունք , երկու ապրում, երկու անջատ զիրար փընտրող անկախ անուն՝ զորս երբեք , կեանքը երբեք չմիացուց : Իմ առաջին անկումներուն քաղցրութեանը կարօտն ունիմ .

Հո՛ն , սիրելիս, հոն կ'ուզեմ որ տանիս զիս :

Հովը ալիքի հառաչանք ունէր, փշրուող բան մը՝ ափին չհասած : Կը քալէր մութը կամարներուն տակ՝ մեռած տերեւի քաղցը խարշափով : Մեկնող հոգիներու ճամբան գեղեցկացնող լոյսեր ունի Վենետիկը՝ աշնան գիշերներուն : Ցաւ մըն էի արդէն եւ քեզի՛ եկայ, սիրելի՛ս, եկայ քո՛ւկդ ըլլալու : Ես, քու գիշերդ, քաղցրացնելու, յուզելու ,

Հո՛ն , սիրելիս, հոն կ'ուզեմ որ տանիս զիս :

Բացուէ՛ առաւօտ :

Լուռ եկեղեցւոյ խորանին ետեւ ապակիները կը կարմրէին : Արեւագալ էր : Լոյսն յուշիկ յուշիկ կուգար մօր մը պէս, մայրական ձեռքի քնքուշ գգուանքով կը շոյէր աչքերն աղօթողներուն : Արեւածադիկներ էին ճակատները ու կը բարձրանային լոյսին՝ տիեզերքին միանալու : Եւ լոյսն ի լուսոյ ծնունդ՝ Աստուածն էր այնքան պարզ, բարի ու հասկնալի : Սիրելի՛ս, տար զիս, տար զիս Արեւուն՝ վերջին աղօթքիս ու իմ առաջին բանաստեղծութեան : Ես՝ չարութիւնդ, ես՝ ցաւդ հսկայ, դուն՝ իմ տառապած, իմ ծունկի՛ ըսող խաբուած Մայրութիւն,

Հո՛ն , սիրելիս, հոն կ'ուզեմ որ տանիս զիս :

Ս. Ղազարի մէջ մեծ մեռելներով պրզտիկ գերեզմաննոց մը կայ : Տակաւին տրղայ, ես մեռելներուն հետ մտերմացայ, մահը սիրեցի : Տեսայ՝ որ մեռելները տարած են ամէն ինչ ու կեանքը պարպած իր մեծութենէն : Տակաւին տղայ՝ հոն նախանձեցայ ու փափաքեցայ մեծ մեռելներուն հետ վիճակ փոխել : Կ'ապրիմ գերեզմաններուն գեղեցկութեամբ ու գթութիւն չեմ հայցեր. ես քու ցաւդ եմ, ըսի, տար զիս մեռելներուս ու վերադարձիր դուն ուրախ կեանքին :

ԶՈՒԼԱԼ ԳԱԶԱՆՃԵԱՆ

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ԽՈՀԵՐ

ՀԱՅՈՑ ԿՂԶԻԻՆ 250 ԱՄԵԱԿԸ

(1717 · 1967)

Գ.

Ուսումնական ծրագիրը, զոր Մխիթար, 1711ին իսկ կը յօրինէր ու կ'ենթարկէր եկեղեցական իշխանութիւններու վաւերացումին, դիտական բարձր մակարդակով առեղծագործութիւն մըն էր· քերականական, պատմական ու հռետորական դիտութիւններուն առընթեր, Թուաբանական ուսումները էական մասը կը կազմէին այդ ծրագրին, մէկն ունենալով բնականութիւնը, աշխարհագրութիւնը, աստղաբաշխութիւնը եւ երաժշտութիւնը· ատոնցմէ եառ՝ իմաստասիրութիւնը կը տեւէր առ նուազն երկու տարի, աստուածաբանութիւնը՝ երեք տարի :

Ահաւասիկ տասնամեայ խոշոր ծրագիր մը, որ կը համապատասխանէ մեր օրերուն յետ – նախակրթարանի ուսումնական ծրագիրներուն, համալսարանն ալ ներ – փակ· ծրագիրը, զոր կարեւոր նկատած էր Մխիթար՝ իր վանականներու մտային կազմաւորումին համար :

Այդ ծրագրի մէջ նշանակուած են ու – սանելի նիւթերը մէկիկ մէկիկ, դասա – ւանդութեան ժամերը, կերպը, ստմանուած են չաբաթական կրկնութիւններ, հասարակաց վիճաբանութիւններ, մանաւանդ փիլիսոփայութեան ու աստուածաբանութեան ընթացքին· որոշուած են քննութիւններու պայմանները, ուսուցիչներու ընտրութեան եղանակը, վարդապետական աստիճանի ձգտողներէն պահանջուած դրաւոր աշխատանքներն ու փորձերը· դանոց չէ եղած նոյնիսկ՝ միջակ կարողութեամբ օժտուած անհատներու կատարելիք ուսման աստիճաններու չափը :

Մխիթար ինք կը դասաւանդէր, մեծ մասով, այդ դիտութիւնները, եւ կը յօրինէր յարմար դասագրքեր : Ի լրումն այսպիսի աշխատանքներու, կը ձեռնարկէր թարգմանելու, իր աշակերտներէն պատրաստուած ու կարող տարրերու օգնութեամբ, աստուածաբանութեան հին հայ հառորները Թոմաս Աղուինացիի, որ Արիստոտէլի հետ՝ մտերմազոյն դէմքերը կ'ըլլային այս նոր դպրոցին :

Եւրոպական դպրոցի ուղղութեամբ, աստուածաբանական ամէն մէկ հարցի դիմաց, Մխիթարի աշակերտները կը պրպտէին հայ աղբիւրները, կը քննէին Մաշտոցէն Տաթեւացի երկարող շարքը, ու կը գտէին ոսկին՝ խաւար դարերու ժանգէն :

Օտար ափերու վրայ ծաղկող այս հայ վանքը՝ իսկոյն կ'առինքնէր ուշադրութիւնը տեղական կղերին եւ աշխարհական դասին, որոնք մեծ դնահատանքով ու ըղմայլանքով կը նայէին Արեւելքէն եկած այս դեղեցիկ մարդարիտին :

Հրաչեայ Աճառեանի վկայութեամբ, Մխիթարի վանքը չուտով կը դառնար մեր վանականութեան ծաղկած կեդրոններէն մէկը, չատ աւելի փայլուն եւ դիտական մակարդակով աւելի բարձր՝ քան Բաղէշի, Տաթեւի, Էջմիածնի, Նոր Ջուղայի վանքերը, որոնք չէին կրցած տակաւ ժամանակի աւերին, կարճ կեանք չին ունեցած, եւ քիչ ժամանակ փայլելէ եառ՝ հանգած էին արդէն :

Ուսումնասէրս լիովին պատրաստուած այս վանականներուն՝ Մխիթար Աբբահայր կուտար հուսկ վարդապետական ծայրագոյն աստիճան, ինչպէս ինք ստացած էր Հնձուց վանքի առաջնորդ՝ Մարդար Եպիսկոպոսէն, ու կ'առաքէր զանոնք Հայաստանի զանազան դաւառները՝ քարոզչութեան, ըստ հայկական Վարդապետներու հինաւուրց սովորութեան: Այդ չրջուն առաքեալները կ'անցնէին քաղաքէ քաղաք, գիւղէն սկսած դէպի Կարին, ապա նաեւ դաղութները Եւրոպայի, գանելու համար Աւետարանին սերմերը՝ հայ ծարաւի ժողովուրդին սրտերուն մէջ :

Հոս ալ ահաւասիկ նորութիւնը, որ Մխիթարի գործին տեւողականութեան եւ գօրութեան մէկ գաղտնիքն էր· այդ վարդապետ – առաքեալները միշտ կը մնային հպատակ Վենետիկի Աբբահօր եւ անոր հրահանգներուն, եւ որոչ ժամանակ մը քարոզելէ եառ, Մխիթարի կարգադրութեամբ՝ կը վերադառնային Ս. Ղազար, մշտնջենապէս կապուած մնալով այդ Հաստատութեան :

Այսպէս Մխիթար կը բազմապատկէր իր հետեւորդներուն միջոցով, օգնութեան հասնելու համար մեր ժողովուրդի բազմապիսի կարօտութիւններուն, կրօնական և ուսումնական ասպարէզներու մէջ: Ճարտեւ բազմապատկում եւ արդասաւորում՝ միեւնոյն հետեւողական ծրագրին եւ ուղղութեան մխաբանական ու սահմանադրական կազմակերպութեան մը կատարեալ օրինակարգով :

Ահաւասիկ դանազան տարրերը Մխիթարի վերանորոգումին, որ ունէր ապագայ ճոմսի ու զարգացումի բոլոր նը – պաստաւոր պայմանները : Եւրոպական միջավայրը, նախախնամութեան մեծ դէպքերը բոլոր այս գործին մէջ, մեծապոյն նպաստան էր Մխիթարի հիմնարկութեան :

Մխիթարի հետ, այս ծրագիրն ու գործունէութիւնն ալ կը հասունար ու կը բողբոջէր : Հիմնադրին կեանքի վերջին չրջանին, նոր ճիւղ մըն ալ կ'ընձիւղէր այդ հաստատուն ծառէն, Թրանսիլվանիոյ գաղութին մէջ առեղծելով գպրոցական գործունէութեան կեդրոն մը, որ պիտի դառնար ապղապահպանումի վաստարան մը, թերեւս առաջինը, օտարութեան ցուրտ հորիզոններուն տակ :

Ու այսպէս, վանական տաք մթնոլորտի մէջ գարբնուած մշակները, գաշտ կ'իջնէին՝ առաքելական ու կրթական նպատակներով, հայ աշխարհի ամբողջական լուսաւորութեան գաղափարակռուով խանդաղատ :

Կարծէք Մաշտոցեան գարաշրջանի հոգին կը սաւառնէր հայ եկեղեցականներուն տակ· Մաշտոց առաքեալ եւ Մաշտոց ուսուցիչ՝ օրինակն էր այդ չարժումին· այդ միեւնոյն հուրը իրենց կուրծքերուն, անկեղծ ու միամիտ նուիրումով, դերծ ամէն տեսակ մարդահաճոյական տեսակէտներէ ու դիւանապետական նպատակներ հետապնդելէ, զոր ոմանք դժբախտաբար կ'ընծայեն Մխիթարի եւ անոր հետեւորդներուն, անոնք ուղեցին ո՛չ թէ նորութիւններ քարոզել, այլ միմիայն վերարծարծել հինն ու հարազատը, թէ՛ կրօնական եւ թէ՛ ուսումնական մարզերուն մէջ: Իրենց քարոզածը եւ ուսուցածը՝ իրենց անկեղծ համոզումն իսկ էր· մօտենալ եւ մօտեցնել ամէնքը մեր նախնեաց վաղեմի հաւատքին եւ մշակոյթին· մաքրել ու զտել, սիրել ու սիրցնել հարազատօրէն հայկականը, առանց օտարամոլութեան կամ օտարատեացութեան ծայրայեղ տենդէն վարակուելու, համերաշխութեան եւ սիրոյ դեղեցիկ մթնոլորտին մէջ, հակառակ բազմազան խոչընդոտներու, համամիութենական հոգիի արդիական ըմբռնումով :

Եւ ահա այստեղ՝ Մխիթարի դաղափարականին հզօր այժմէութիւնը, որ 250 տարիներէ ի վեր չի հինցար· որովհետեւ Սիրոյ եւ Աւետարանին հարազատ ակերէն կ'առնէ իր ծնունդը եւ սնունդը· ու – րովհետեւ մեր նախնեաց գործերու հարազատ աղբիւրներէն կը ծծէ իր կենսայորդ աւիշը :

×

Այսպէս ահա, նիւթական չէնքերուն հետ՝ բարձրացան նաեւ որմերը բարոյական կառոյցին, զոր կերտեց Մխիթար Աբբահայր, Վենետիկի լքուած կղզեակին մէջ:

Չենք գիտեր թէ ո՛րն աւելի դնահատելի է եւ արժէքաւոր, կամ յայտարար՝ մեծ Սեբաստացիին ստեղծագործ գօրութեան :

Հակառակ բազմազբաղ կեանքին, չի – նարարական յարատեւ աշխատանքներուն, անոր գործը աւելի եւս կը հսկայանայ՝ երբ անցնինք քննելու մշակոյթի տեսակէտէն, ուր Մխիթար կը փայլի նախ իբր հրատարակիչ, ինչպէս երբեմն Ոսկան Վարդապետ, հուսկ՝ իբր պատկառելի հեղինակ :

Մխիթար Աբբահօր հրատարակութիւներուն թիւը կը հասնի 32է. որմնցմէ 12 հատ ինքնագիրը : Ունի նաեւ ցարդ անտիպ մնացած գործեր :

Փոքրիկ դասաւորութիւն մը՝ ցոյց պիտի տայ անոր ուշգրութիւնը եւ ծրագիրը բարմակոդմանի.

Ս. Գրային.— Հրատարակութիւն Աստուածաչունչի, պատկերազարդ, (առանձնաբար նաեւ Սաղմոս, Աւետարան ու Նոր Կտակարան), Մեկնութիւն Մատթէի Աւետարանին, Մեկնութիւն Ժողովողին :

Լեզուական.— Բառգիրք հայկազեան լեզուի, քերականութիւն դրաբարի ընդարձակ, քերականութիւն աշխարհաբարի՝ տաճկերէն լեզուով. ունի նաեւ աշխարհաբարի քերականութիւն մը, ցարդ անտիպ, ընդարձակ :

Գրական.— Հոդենուագ տաղեր ու չարականներ :

Սրբազան մատեաններ.— Ինքնատիպ՝ երեք, թարգմանածոյ դործերու հրատարակութիւն՝ 12, (ընդհանրապէս պաշտօնական դրքոյկներ, քրիստոնէականներ) :

Նամակներ.— Աւելի քան 1500, չհնատած կորսուածները :

Այս բոլորէն՝ ծաւալով մեծդի եւ արժէքով հսկայական կը ներկայանան չորս հատ. Աստուածաչունչի հրատարակութիւնը, Մատթէի մեկնութիւնը, Գրաբարի եւ աշխարհաբարի քերականութիւնները, Հայկազեան բառարանը: Ահա քառեակ սիւները Մխիթարեան վերածնութեան տաճարին. միաժամանակ ուղղիծ՝ Մխիթարի հետեւորդներու մշակութային ապագայ աշխատանքին : Հրատարակչական գործունէութիւն, ուսումնասիրութիւն նախնեաց բնաղիրներու, Ս. Գրային ուսումներու արծարծում, լեզուական վերանորոգում, դրական մշակում, կրօնաչունչ ու սրբազան մատենագրութեան մղում :

Մեծ ու չքեղ դրադարանը՝ զոր հիմնեց Մխիթար, Ս. Ղազար կղզեակի վերանորոգութեան եւ կառուցումի աշխատանքներու վերջաւորութեան, պիտի դառնար խորհրդանիշ մշակութային վերածնութեան, ինչպէս եկեղեցւոյ չինութիւնը եղաւ՝ վանական ու կրօնական մարզին մէջ :

Եւ ի՜նչ դրադարան ... Վենետիկի նշանաւոր վարպետներու նրբաճաշակ արուեստի նմոյշ մը, ճարտարապետական ու նկարչական համայք մը՝ այդ դրադարանը, Թուխիճեան վրձինով :

Մեր տպագրութեան պատմութիւնը, մինչեւ այդ թուականը, հաւիւ 300 հատոր դիրք կը հաշուէր· Մխիթարի չքեղ դրադարանը 35·000 հատորի տարողութիւն ունէր :

ԳԻՒՂԻՆ ՄԷՋ

(Aux Champs)

Կինը չունէ մը առաւ ու չարունակեց·

«Մենք զաւակ չունինք, առանձին ենք, ամուսնա ու ես... Մենք ձեր մանուկին հոդ կը տանինք... Պիտի ուզէ՞ք որ...»:

Գիւղացի կինը սկսաւ կամաց կամաց հասկնալ եւ հարցուց·

«Դուք կ'ուզէք մեր Շառլօն առնե՞լ... Օ՛հ, ո՛չ, ատիկա ըլլալիք բան չէ...»:

Աւոր վրայ պարոն Տ'Իւպլիէռ մէջ լինկաւ·

«Կինս ինքզինքը լաւ չբացատրեց... Մենք կ'ուզենք ձեր մանչուկը որդեդրել, բայց պիտի պայ ձեզ տեսնելու... Եթէ լաւ տղայ ըլլայ, ինչպէս ամէն բան հաւատացնել կուտայ թէ պիտի ըլլայ, մենք դայն մեր ժառանգորդը պիտի ընենք... Եթէ մենք ալ, պատահմամբ, զաւակներ ունենանք, անոնց հետ հաւասար իրաւունքով ժառանգորդ պիտի ըլլայ... բայց եթէ մեր խնամքները արդիւնք մը չտան, իր չափահասութեան, իրեն պիտի տանք քանի հազար Ֆրանքի դումար մը, որ փաստաբանի մը քով պահ պիտի դրուի, անմիջապէս, իր անունով... Եւ, քանի որ ձեր մասին ալ մտածեր ենք, ձեզի պիտի յատկացնենք, մինչեւ ձեր մահը, ամսական հարիւր Ֆրանք... Ազէկ հասկցա՞ք...»:

Գիւղացի կինը ոտքի ելած էր, փրփրած·

«Կ'ուզէք որ իմ Շառլօս ձեղի՞ ծախեմ ... Օ՛, ո՛չ, ո՛չ... Մօր մը առանկ բան չեն հարցներ... Ո՛չ, ո՛չ... Ատիկա ամօթ բան է, մեղք բան է...»:

Գիւղացին չէր խօսեր ու երեսը կախած կը մտածէր, բայց գլխու չարժումներով հաւանութիւն կուտար իր կնոջ ըսածներուն:

Տիկին Տ'Իւպլիէռ, չատ յուզուած, սկը – սաւ լալ եւ ամուսնոյն դառնալով, հեծկլտուն ձայնով մը ու երախայի մը նմանման — որուն ամէնէն պարզ փափաքները դոհացում ստացած չեն —ըսաւ կպկռաւ·

«Ձեն ուզեր, Անռի, չեն ուզեր...»:

Ցեռոյ, վերջին փորձ մը եւս կատարեցին·

«Բայց, բարեկամներս, մտածեցէք ձեր տղուն ապագային, անոր երջանկութեան մասին...»:

Գիւղացի կինը, զայրացած, անոր խօսքը կտրեց·

«Ամէն բան իմացանք, հասկցանք, ամէն բանի մասին մտածեցինք... կրսուեցէ՛ք զացէք եւ նայեցէք որ անդամ մըն ալ հոս ոտք չկոխէք... Շիտակ բան չէ երախայ մը այսպէս առնել տանիլ...»:

Աւոր վրայ, Տիկին Տ'Իւպլիէռ երբ դուրս կ'ելլէր, տեսաւ որ երկու ուրիշ փոքրիկներ ալ կային եւ թաց աչքերով ու կամքի տէր եւ չփացած կնոջ մը յանդուգն ձայնը՝ կ'ըսէր·

«Ես ալ կ'ուզեմ որ ինծի տանիս...»:

Տիկին Տ'Իւպլիէռ, որ անհամբեր ոտքերը դետին կը զարնէր, անմիջապէս հաւանեցաւ եւ քանի որ կ'ուզէր երախան առնել տանիլ, հարիւր Ֆրանք տուաւ, իբրեւ նուէր, մինչ իր ամուսինը թուղթերու կը պատրաստէր: Քաղաքապետը եւ իր դրացին, որոնք անմիջապէս կանչուած էին, սիրայօժար վկաներ եղան:

Եւ երիտասարդ կինը, պայծառ դէմքով մը, առաւ տարաւ մանչուկը որ կը պարար, կը կանչէր — ինչպէս մէկը վանառուն մը կ'առնէ կը տանի սիրուած առարկայ մը:

Թիւպաշները իրենց դրան չեմին վրայ կեցած, կը նայէին երախային որ կը մեկնէր լուռ, երեսնին կախ, թերեւս դղջալով իրենց մերժումին համար:

ԿԻ ՏԸ ՄՈՓԱՍԱՆ

(2 – Շար.)

ԿՈՏՎ

ՓԱՆՍՆԱԽՈՎ ԴՈՒՀՏՈՏՈՊԻՏ

— Ինչքա՞ն ես պատրաստ։

— Չեմ իմանա՛մ ինչ, բայց ասում են՝ ամեն տղա չէ, որ ջոկատ կարող է ղեկավարել։

Մեծ ուշադրությամբ լսում էր Ավետիսը հոր խոսքերը, ապա ժպտալով ասաց.

— Ես կարող եմ ամեն ինչ անել, որ ինձ վստահեն։

— Դա՛ տղայի պես չէ, որ ուզում է ինչ-որ բան անել, ասում է՝ կարող եմ։ Ասա՝ կանեմ, ու կանես։ Ես քեզ հավատում եմ, որդի։

Ավետիսը ոգևորված ոտքի թռավ, ուզում էր գրկել հորը, բայց ամաչեց։ Ինքնավստահ քայլերով մոտեցավ սեղանին, վերցրեց մի կտոր հաց, մի քանի ձուկ, դրեց թղթի վրա, ծալեց ու դրեց գրպանը։ Հետո ուզեց գնալ, բայց հայրը կանգնեցրեց նրան։

— Ուրեմն, ասում ես, կանես։ Ես քեզ հավատում եմ, որդի։ Ես գիտեմ, որ դու ինձ չես խաբի։ Ես գիտեմ, որ դու ինձ չես ամաչեցնի։ Ես գիտեմ, որ դու ինձ չես նեղացնի։ Ես գիտեմ, որ դու ինձ չես վշտացնի։ Ես գիտեմ, որ դու ինձ չես տխրեցնի։ Ես գիտեմ, որ դու ինձ չես...

Ավետիսը հոր խոսքերը չլսեց։ Նա արդեն դուրս էր եկել տնից։

ՆԱՏՆՈՆ ՂԱՏՅՈ

Երբոլոր գիշերվա ընթացքում դիմացի կղզուց՝ Ծովակ-Մամուլից, մեկ-մեկ լսվում էին հրացանների որոտներ։ Ավետիսը գիտեր, որ այդ կրակոցները ուղղված են իրեն։ Ամեն անգամ, երբ լսում էր որոտները, նա ավելի էր ոգևորվում։ Ինքն էլ էր ուզում կրակել, բայց չէր կրակում, որովհետև գիտեր, որ ամեն կրակոցի հետ մի զինվոր է ընկնում։ Ավետիսը ուզում էր, որ ոչ մի զինվոր չընկնի։ Նա ուզում էր, որ բոլոր զինվորները ողջ-առողջ վերադառնան իրենց տները։ Նա ուզում էր, որ ոչ մի մայր չլացի, ոչ մի կին չողբա, ոչ մի երեխա որբ չմնա։ Նա ուզում էր, որ ոչ մի հարսանիք սգով չվերածվի։ Նա ուզում էր, որ ոչ մի հարսնացու չկորցնի իր փեսացուին։ Նա ուզում էր, որ ոչ մի հարս չկորցնի իր ամուսնուն։ Նա ուզում էր, որ ոչ մի աղջիկ չկորցնի իր հարսնացուին։ Նա ուզում էր, որ ոչ մի աղջիկ չկորցնի իր հարսին։ Նա ուզում էր, որ ոչ մի աղջիկ չկորցնի իր փեսին։ Նա ուզում էր, որ ոչ մի աղջիկ չկորցնի իր ամուսնուն։ Նա ուզում էր, որ ոչ մի աղջիկ չկորցնի իր հարսնացու

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Վիէնի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ երեսուն Ֆրանք, Պոսթընէն Տիկին Սիրանուշ Մալխասեանէ, Վիէն իր այցելութեան առթիւ :

ԾԱԽՈՒ Է

Կանանց սափրիչի խանութ մը, շատ բանուկ եւ կեդրոն տեղ մը, նպաստաւոր գին : Հեռաձայնել կէսօրէ ետք ԴԱՒԻԹ-ԵԱՆ, 878 – 34 – 91 :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Պուլկարիայէն Յակոբ Ս. Եազըճեան կը փնտռէ իր ազգականը Թորգոմ Կտակեան, Ատափազարցի, ծնած 1901ին: Հայրը 1910ին քահանայ ձեռնադրուած է Պոլիս եւ Ստենքա ու Պէյքոզ զրկուած: Ինք 1922ին Փարիզ մեկնած է եւ մինչեւ 1925 թղթակցած է իր ազգականին հետ որ միշտ Ֆիլիպէ է: Լաւ կօշկակար էր :

Կը խնդրուի տեղեկացնել «Յառաջ»ի խմբագրութեան :

×

Կազարեան Սուրէն Գէորգի ծնած Արմավիր 1914ին: Ռազմաճակատ գացած է 1941ին, իրմէ վերջին նամակը ստացուած է Պոլտավայէն : Զինքը կը փնտռէ իր մայրը՝ Կազարեան Ծաղիկ Գրիգորի, քոյրերը Շողիկ, Աստղիկ, Սիրառյշ եւ եղբայրը՝ Գրիգոր: Իրենց հասցէն է Երեւան, Նոր Արէշ, փողոց 8, տուն 24 : Կարելի է տեղեկացնել Տիկին Տէր-Յակոբեանի,

11, Rue Robert Dupont
92 — ASNIERES (FRANCE)

×

Արտաշատի շրջանի Բերգանուշ (Օղոր-բեքլու) գիւղի բնակիչ Սամուէլ Ազիզեան Ազիզի: Մօր անունը Լուսիկ, քրոջ անունը Ասլի, քրոջ որդու անունը Ազիզ, փեսայի անունը Ջամօ, իրեն կնոջ անունը Պայծառ: Իմացնել Լութֆիկ Քէշիշեանի, 8 Ռիւ Ատոլֆ Պռիֆօ, 92 Անիէռ :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Արձանագրութիւն 1967 – 1968 ուսումնական տարեշրջանին:

Տակաւին տրամադրելի տեղերուն համար իրենց զաւակը արձանագրել փափաքողներէն կը խնդրուի ժամադրուիլ՝ գրելով հետեւեալ հասցէին՝

26 Rue Troyon, 92 SEVRES

Կամ հեռաձայնել 027 – 18 – 28 :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի արձանագրութիւնները սկսած են: Ամէն անոնք որոնք կը փափաքին իրենց աղջիկները դնել վարժարան, այժմէն իսկ պէտք է դիմում ընեն Հաստատութեան տնօրէնութեան,

1, Bld. du Nord — 93 - LE RAINCY
Tél. : 927-01-72

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ
ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ
ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ
Ուսումնական 1967 – 1968
տարեշրջանին

Կ'ընդունուին ուսումնասէր ու բարեկիրթ պատանիներ, 11 տարեկան հասակէն սկսեալ, Երկրորդական վարժարանի ռեւէ դասարանի աշակերտ, նաեւ շրջանաւարտներ. պայմանաւ ունենան իրենց տարիքին համապատասխան դասարանի նիշերուն միջինը, և մանաւանդ ընդունակ ըլլան ու փափաքին նուիրուիլ եկեղեցական ասպարէզի, Հայ Եկեղեցւոյ ծառայութեան մէջ :

Արձանագրուելու համար դիմել Տեսչութեան :

3, Av. de Grandchmp
78 - LE PECQ (Yvelines) Tél. 963-01-72

ՎԵՐԱՄՈՒՏ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑԻ

Ալֆորվիլի հայկական դպրոցի Կրթ. Մարմինը կը յայտնէ թէ դպրոցը կը բացուի Սեպտ. 21ին, Հինգշաբթի, առաւօտեան ժամը 9ին :

Կ'ընդունուին վեց տարեկանէն վեր բոլոր հայ մանուկները :

Արձանագրութիւն տեղւոյն վրայ :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Ղազարեան Հայկուշ Տիգրանի եւ որդին՝ Բառնէտ կը փնտռեն իրենց ամուսինն ու հայրը՝ Սարգիս Բագրատի Ղազարեան, ծնած 1907ին, Նոյեմբերեանի շրջան Կողբ գիւղը : Ապրած է Կիրովական ուրկէ բանակ մեկնած է: Ներկայիս կինը կ'ապրի Երեւան, վերին Զէյթուն, Երիտասարդութեան փողոց, 2 տուպիկ, 6 շէնք, առաջին մուտք, 11րդ բնակարան: Տեղեկացնել՝

Mr. S. BABIKIAN
28, Ave. Ste. Lucie
92 — ASNIERES (FRANCE)

Արտասահմանի թերթերէն կը խնդրուի արտատպել :

×

Շահմուրատեան Շաւարշ Կարապետի, Հոկտեմբերեանի շրջանէն կը փնտռէ Կարապետեան Գուրգէն Շաւարշի, իր կնոջ անունը՝ Հայկուշ, եղբօր կնոջ անունը՝ Զարուհի :

Տեղեկացնել վերոյիշեալ հասցէին :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Աղքատախնամի տարեկան պարահանդէսը, Կիրակի, Հոկտեմբեր 29ին, Ժորժ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ :

ՕՐՈՒԱՆ ԳԻՐՔԸ

Ո՞ԻՐ ԵՍ, ՄԱՅՐ ԻՄ...

Գրեց՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ
Գին 3 ֆրանք

Գիրք մը, որու ընթերցումը հաճոյք է, վայելք է եւ մխիթարութիւն :

Դիմել «Յառաջ»ի խմբագրութեան :

travaux de peinture
et de décoration
de tous styles

ԲԱԲԳԷՆ ՊՈՏՈՍԵԱՆ
22, rue Stendhal, PARIS 20e
MEN. 64-88

Մաքուր աշխատանք, ընտիր Ապրանքներով :

ՁՄԵՌՆԱՅԻՆ ԴԻՒՐԱՄԱՏՁԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՇԱՒԻԼԻ Կրօն. Ընկերակցութեան երկամեայ պաշտօնավարութեան շրջանը աւարտած ըլլալով, բոլոր անդամները ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին Շաբաթ (Սեպտ. 16) ժամը 21ին: Օրակարգ, ընտրութիւն նոր վարչութեան : Ներկաներութիւը մեծամասնութիւն կը համարուի :

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկերները Շաբաթ (16 Սեպտեմբեր)ին, ժամը ճիշդ 21ին, Ահարոնեան սրահին մէջ :

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	50 Ֆ.	միջնեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	25 Ֆ.	միջնեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	25 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ: ՆՇԱՆՏՈՒՔ	25 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	25 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	10 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԹՌՈՒՑԻԿ – ՏՈՄՍԱԿ – ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ – ԵՒԱՅԼՆ
FACTURES — TETE DE LETTRES — ENVELOPPES — etc...

Դիմեցէք
«ՅԱՌԱՋ»Ի
32, RUE DE TRÉVISE
— PARIS - IXe —
Téléph.: 770-86-60

ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է.... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ՛Ք.... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ՛Ք
Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ
ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC
16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղջ ունենալ :

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով ոլատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն: Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն: Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոմ եւ փլասթիք — ծածկոցներ. —

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e
64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. Հատը 0,30

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
12
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
MARDI
12 Septembre
1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 111008 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 43e ANNÉE — No 11.007

ՂԵԿԱՎԱՐԵԱԼ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Ղեկավարեալ աշխատանքը պատահականութենէ հեռու պահուած աշխատանքն է :

Ընդհանուր եւ ներդաշնակուած աշխատանք, որուն նպատակն է համադրօրէն հասնիլ առաջադրութեան մը յաղթական պսակումին :

Ան կը հետամտի ուժերու խնայողութեամբ եւ հարուածային ճիգերով սեւեռուն նպատակի մը իրագործման :

Խաչաձեւումներ , ուժերու աննպատակ սպառում եւ շնչատ որոնումներ մաս չեն կազմեր ղեկավարեալ աշխատանքներու :

Ընդհակառակն անով հետապնդուածը խօսուն նուաճումներ եւ յաղթանակներ են :

Ղեկավարեալ աշխատանքը կ՚ենթադրէ կարգապահութեան օրէնքներուն ենթակայ հաւաքական գործունէութիւն :

Այդ գործունէութիւնը նպատակ պէտք է ունենայ լուսաւոր եւ առողջ առաջադրութիւններ եւ սեւեռակէտ :

Տարտամը, թարթափածը, պատահականն ու դիպուածականը մաս չեն կրնար կազմել ղեկավարեալ աշխատանքին :

Ընդհանրական բաղձանքներու արտայայտութեամբ եւ ծանր որոշումներէ բըխած առաջադրութիւններով կենսաւորուած , ղեկավարեալ աշխատանքը նպատակ պիտի ունենայ հաւաքական շահերու եւ իրաւունքներու ներդաշնակ եւ լիաբեղուն գործունէութիւնը :

Զանգուածներ, բազմութիւններ եւ համայնքը կամ ազգը բաղկացնող շարքերը օղակներն են ղեկավարեալ աշխատանք տանող ամբողջականութեան ղեկավարութեան , որ իբր որակ եւ արժէք, պէտք է ունենայ համայնական վստահութիւնը զինք պաշտօնի կոչող բաղկացուցիչ մասնիկներուն :

Ղեկավարեալ աշխատանք կը տարուի հոն ուր չկան խաչաձեւումներ, կամաւոր կամ անդիտակից :

Երկու պարագային ալ ժխտում միացեալ ճակատի :

Եւ ուր կը պակսի, դէթ վերելքի եւ գոյապահպանման հարցերու մէջ, միացեալ ճակատ, ժամանակավրէպ գործեր են կատարուածները. ժխտական եւ ապարդիւն :

Ուժերու խնայողութեան պահանջ մը կայ հրամայական՝ առանձնապէս տկար եւ փոքր ազգերու եւ համայնքներու համար :

Ղեկավարեալ աշխատանքը կ՚ենթադրէ համադրական ճիգեր , տակաւին, իրեր հասկացողութիւն եւ յարգանք այն նպատակներուն հանդէպ, որոնք արիւնի ճամբով կտակուած են մեռնողներէն ապրողներու :

Ղեկավարեալ աշխատանքը համազգային պահանջ մը ըլլալով հանդերձ, չի դադրիր ներքին պահանջը ըլլալէ համազգայինը բաղկացնող հատուածներուն , միութիւններուն եւ յարանուանութիւններուն համար :

Կոտորակուած իրենք իրենց մէջ, անոնք իրենց հերթին ղեկավարեալ աշխատանքը կենսագրելու , շնչատելու պատճառ կը դառնան :

Եթէ չունինք միացեալ ճակատով տարուած անհրաժեշտ ղեկավարեալ աշխատանք, աշխատինք դէթ յարանուանական, միութենական , հատուածական ներքին ճակատները հեռու պահել յաւելեալ խաչաձեւող զիկզակներէ, որոնք այլապէս վնաս են բեղուն գործունէութեանց համար :

Կարգապահական ոգին կ՚ենթադրէ աննպատակ ուժերու խնայում :

Տակաւին, կը հետամտի հարուածային գործունէութեան , արդիւնքի մը հասնելու համար :

Աննպատակ խաչաձեւումներն ու քննադատութիւնները, ձեռնածալ բամբասանքներն ու կրաւորական կեցուածքները, նոյնքան վնասակար են, որքան ուղղակի պայքարներ : Երբ սկսուած գործեր կան , որոնց վախճանի մը հասցուիլը կ՚ենթադրեն ուժերու համագործակցութիւնը, սըխալ է լծուիլ քանդիչ աշխատանքներու :

Ղեկավարեալ աշխատանքը մաս կը կազմէ քաղաքական փորձառութիւն ունեցող ժողովուրդներու :

Ղեկավարութեան մը ազգանուէր գործունէութիւնը՝ վարկածական ճշմարտութեան անունով քանդել, արարքն է անոնց, որ չունին բիւրեղացած տեսակէտ ազգային շահերու մասին :

Մեր ժամանակները փոխն ի փոխ կը դնեն մեզ այս երեւոյթով խանդավառ ամբոխներու արարքներուն առջեւ :

Հոն ուր ղեկավարեալ աշխատանքը համագործակցօրէն աշաջ կը տարուի, արդիւնքը կ՚ըլլայ դրական եւ խօսուն : Հոն ուր կը բացակայի այդ ոգին, ու խաչաձեւումներն ու ժխտումները կը շարունակեն խառնիճաղանճել հրապարակը , տեղատուութիւնը կը մնայ ցաւալի իրողութիւն :

Ղեկավարեալ աշխատանք, բոլորէն յարգուած ու բոլորին վստահութիւնը վայելող ղեկավարութեան մը կողմէ, բարիք մըն է ամէն տեղ : Ազգերու վերելքը պահանջ ունի մէկին եւ միւսին, հաւասարապէս :

ԱՐՄԵՆԻԱ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԸ ԿՈԼԻ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ ՎԵՐՋԱՑԱՒ

ՆԱԽԱԳԱՀԸ ՈԳԵԿՈՉԵՑ ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ ՆՈՐ ԿՈՉՈՒՄԸ

Շաբաթ օր նախագահ տը Կոլ կ՚այցելէր Աուշվիցի բնաջնջման կայանը, հոն ուր Հիթլեր ուզեց լուծել հրէական հարցը, ինչպէս Թուրքը փորձած էր լուծել Հայկական Հարցը :

Ոսկէ Մատեանին մէջ, տը Կոլ կ՚արձանագրէր .—«Ի՞նչ տխրութիւն , ի՞նչ խորշում, եւ հակառակ ամէն բանի, մարդկային ի՞նչ յոյս »:

Կիրակի օր նախագահ տը Կոլ կ՚այցելէր գաւառը, զանազան ճառեր ալ կը խօսէր, ամէնէն ուշագրաւը կը նկատուի այն ճառը զոր արտասանած է Կտինիա, իրեն ի պատիւ տրուած ճաշին վերջաւորութեան: Արդարեւ ահա թէ ի՞նչ կ՚ըսէր տը Կոլ. — « Եղած էք մեծ երկիր մը ըլլալու համար: Հիմա որ յաղթահարած էք ձեր դժբախտութիւններուն եւ սահմանային ձեր դժուարութիւններուն, ձեր յաղթանակով որ նաեւ մերն է , պէտք է հեռուն նայիք : Ֆրանսա խրատ չունի տալիք Լեհաստանի, բայց հարկ եղածին չափ բարեկամութիւն եւ յարգանք ունի անոր հանդէպ որպէսզի գոհ ըլլայ նոր կոչումէն, որ ձերն է : Կը յուսայ թէ քիչ մը աւելի հեռու կը տեսնէք , գուցէ քիչ մը աւելի մեծ քան ինչ որ ըրիք ցայսօր : Այն խոչընդոտները որոնք այսօր անյաղթահարելի կը թուին , անկասկած պիտի կարենաք յաղթահարել, կը հասկնաք թէ ի՞նչ կ՚ուզեմ ըսել ...»:

Քաղաքական բոլոր դէտերուն համար , ակնարկութիւնը շատ յստակ է: Նախագահ տը Կոլ կ՚ուզէ մղել Լեհաստանը որ զարկ տայ աւելի ազատ քաղաքականութեան մը :

Նոյն օրը, նախագահ տը Կոլ նախ Կը-

տանցք այցելած էր (նախկին Տանցիկը) եւ ներկայ եղած պատարագին Օլիվայի Եկեղեցւոյ մէջ : Ծաղկեպսակ մը դրած է Կտանցքի Ֆրանսական գերեզմանատունը: Պտըտած է քաղաքին հին թաղերը եւ գաւառին ազգ. Խորհուրդին նախագահին ըսած — երբ զինքը կ՚ընդունէր — «Կ՚ողջունեմ Կտանցքը, յաղթանակի, մեծութեան եւ Լեհաստանի ապագային խորհրդանիշը : Լեհաստան մեծ երկիր մըն է, ծովային մեծ սահմանով մը, որ, ուրեմն, հեռաւոր հեռանկարներ ունի աշխարհի ընդմէջէն եւ չի կրնար գոհանալ զուտ ցամաքային կոչումով մը »:

Այս նախադասութիւնն ալ անմիջապէս մեկնաբանութեան առիթ տուած է եւ նկատուած իբրեւ նոր քաջալերանք մը, բաւականյստակ կերպովարտայայտուած, որ Լեհաստան չսեղմուի իր սահմաններուն մէջ :

Զապրզի մէջ ալ (նախկին Հինտէնպուրկ) նախագահ տը Կոլ յայտարարած է «Կեցցէ՛ Զապրզը, լեհական քաղաքներուն ամէնէն լեհը», կը կարծուի թէ, այս յայտարարութիւնը չի վնասեր Ֆրանքեւգերման յարաբերութեանց :

Պոնի կառավարական շրջանակները կը շեշտեն թէ տը Կոլ նման յայտարարութիւններ ըրած է արդէն անցեալին եւ ոչ ոք իրար անցած է Օտէր Նայս սահմանին մասին: Ֆրանսական տեսակէտը ծանօթ է: Լաւատեղեակ աղբիւրներու համաձայն, Գերմանիոյ կառավարութիւնը վճռած է չյուզուիլ «ամէն անգամ որ զօրավարը կոկորդը կը մաքրէ Վարշաւայի մէջ » :

ԿԻՊՐՈՍ

ՅՈՅՆ-ԹՐՔԱԿԱՆ ԽՕՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՎԵՐՋԱՑԱՆ

Յունաստանի եւ Թուրքիոյ վարչապետներուն երկու օրուան խօսկցութիւնները վերջացան առանց մեծ արդիւնքի : Այս առթիւ հրապարակուած միացեալ զեկոյցը կ՚ըսէ .— «Երկու երկիրները համաձայնած են որ միասնաբար աշխատին վերջ դնելու համար Կիպրոսի հարցին » :

Միշտ ըստ զեկոյցին, երկու վարչապետները ընդունած են որ իրենց երկու երկիրներու շահերը սերտ գործակցութիւն կը պահանջեն, մանաւանդ տնտեսական գետնի վրայ: Համոզուած են նաեւ որ իրենց երկու երկիրներու տնտեսական զարգացումը խաղաղութիւն եւ ապահովութիւն կը պահանջէ :

Խօսակցութիւնները յոյն եւ թուրք ներկայացուցիչներու միջեւ նախատեսուածէն շատ աւելի երկար տեւած են , այն աստիճանի որ վարչապետ Տէմիրէլ ստիպուած եղած է հրաժարիլ այն ճաշէն զոր Հիւսէյն կուտար իրեն ի պատիւ :

Քաղաքական դէտերու համաձայն, հրապարակուած զեկոյցին անորոշ ոճը կը նշանակէ թէ երկու վարչապետները ընդունելի ոչ մէկ լուծում կրցած են գտնել Կիպրոսի համար : Յոյն վարչապետին տուած ճաշէն ետք, ի պատիւ թրքական պատուիրակութեան , Թուրքիոյ վարչապետը՝ Տէմիրէլ յայտարարած է. — « պէտք է շարունակենք հասկացողութեան մթնոլորտին մէջ փնտել այն միջոցները որոնք թոյլ պիտի տան ստեղծելու ճշմարիտ բարեկամութիւն մը եւ իսկական գործակցութիւն մը » : Յունաստանի վարչապետն ալ՝ Քոլիաս բարի գալուստի իր խօսքերուն մէջ յայտարարած էր. թէ երկու երկիրները պէտք է խաղաղութեան մէջ ապրին «որպէսզի տնտեսական զարգացումները յառաջդիմեն արագօրէն : «Համոզուած եմ, աւելցուցած է Քոլիաս, որ մեր երկու կառավարութեանց միացեալ ճիգը կրնայ նպաստել այս արդիւնքին շինարար կերպով » :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՍՐԱՅԷԼԻ Պաշտպանութեան նախարարը՝ Մոշէ Տայեան, անգամ մը եւս ամբարտաւան խօսքեր արտասանած է, որոնք անշուշտ չեն նպաստեր իրենց դատին : Սընտէյ Թայմզին տեսակցութիւն մը շնորհելով, յաղթական զօրավարը ըսած է թէ չեն կրնար այլեւս ներս առնել արաբ գաղթականները, որպէսզի իրենց տունները վերադառնան , վասնզի անոնց համար տեղ չկայ : Մէկ միլիոն հրեայ կայ տեղաւորելիք : Կը կարծուի թէ վարչապետ Էշքոլ գոհ չէ իր նախարարին այս նոր ելոյթէն :

ՃԻՊՐԱԼԹԱՐԻ հանրաքուէն ոչ մէկ նորութիւն բերաւ :Բնակիչները ջախջախիչ մեծամասնութեամբ կը պահանջեն որ պահուի Սթաթու Քուօն , այսինքն ներկայ կցութիւնը : 711ին երբ Մաւրիտանացիները բերդ մը հիմնեցին ժայռին վրայ զոր կոչեցին Ճէպէլ Թարիք (Թարիքի լեռը), անոր տալով իրենց պետին անունը, ոչ ոք կրնար նախատեսել որ Սպանիոյ յաղթանակը 1462ին, Ճիպրալթար , դուռը պիտի բանար տարակարծութեանց երկար պատմութեան մը Լոնտոնի եւ Մատրիտի միջեւ : Ըստ ժայռին ներկայ վարչապետին՝ Սըր Հասըն, հանրաքուէն դէմ չէ Ութրեխթի դաշինքին որ 1713ին կը նուիրագործէր Սըր Պրուքի յաղթանակը : Բայց այս տեսակէտին դէմ են Սպանիա եւ ՄԱԿի «24երու» յանձնախումբը որ կը զբաղի ապագաղթականացման հարցերով :

ԴԱՄԱՍԿՈՍԷՆ կրկին անորոշ եւ հակասական լուրեր կը հասնին, ըստ որոնց Տոքթ. Աթասի ձերբակալուած է :

«ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ իմացած է որ պատրաստութիւններ կը տեսնուին Ֆիզիքապէս մաքրելու համար յոյն ծանօթ երաժշտագէտ եւ քաղաքական դէմք՝ Միքոս Թէոտորախիսը»: Այս բովանդակութեամբ յայտարարութիւն մը սփռած է մամուլի Թաս գործակալութիւնը , ուղղուած յոյն կառավարութեան : Այս յայտարարութեան մէջ կը շեշտուի նաեւ .— « Որեւէ գործ որ վտանգէ Թէոտորախիսի կեանքը մեծ վրդովումով պիտի դիմաւորուի խորհ. ժողովուրդին կողմէ: Խորհրդային կառավարութիւնը կը յուսայ որ Յունաստանի կառավարութիւնը իմաստութիւն ցոյց կուտայ եւ արգելք կ՚ըլլայ ամէն ինչի որ կրնայ վտանգ մը ըլլալ Թէոտորախիսի կեանքին համար»:

ԹԷԼ ԱՎԻՎԷՆ կը հաղորդեն թէ Արտաքին նախարար Ապպա Էպան յայտարարած է թէ Միացեալ ազգերը պէտք է ձգեն որ կողմերը գտնեն իրենց ճամբան բանակցութիւններ տանելու համար :

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ Ափրիկէի մէջ ձերբակալուած խորհրդային լրտեսի մը շնորհիւ, երեւան ելած է խորհրդային լրտեսութեան ամբողջ ցանց մը , 23 երկիրներու մէջ: Ձերբակալուողն է՝ Եուրի Լոկինով, 33 տարեկան : Աշակերտը եղած է նշանաւոր լրտես՝ Ապէլի :

ՌՄԲԱԿՈԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ վերսկսած են նոյն սաստկութեամբ Հիւսիսային Վիէթնամի վրայ : Միւս կողմէ ամերիկացի ծովային մը յայտարարած է Հոնոլուլուի Սթառ – Պիւլըթէնին թէ բազմաթիւ են այն մառինները ,որոնք մառիժուանա կը ծխեն եւ կռուելու ի վիճակի չեն :

«ԷՔՍՓՐԷՍ» հանրային կարծիքի նոր հետազօտութեան մը արդիւնքները կը հրատարակէ , ուրկէ կը պարզուի թէ եթէ նախագահական ընտրութիւն ըլլար ներկայիս , Միթերան կ՚ընտրուէր :

ՊԱՊԻՆ վիճակը կը բարելաւուի օրէ օր թէեւ շատ յոգնած է : Սիսթօփիէլիթէ կը տառապի : Բայց քանի մը վայրկեան երեւցած է Ս. Պետրոս հաւաքուած ժողովուրդին, Կիրակի առտու, եւ օրհնութիւնը տուած :

ՀԱՇՈՒԵԿՇԻՌ ԽԱՉԱԿՐՈՒԹԵԱՆ

Ա.

Պատմաբաններէն զատ բարոյագէտներ եւ իմաստասէրներ զբաղած են Խաչակիրներու պատմութեամբ, իւրաքանչիւրը մեկնաբանած է զայն իր կրօնական եւ դաղափարական ըմբռնումներու համաձայն :

Ֆրանսացի պատմաբան Փ. Լըմերը 1955ին Ֆլորանս գումարուած Պատմական Գիտութեանց միջազգային տասներորդ Քոնկրէին մէջ կը սահմանէր Խաչակրութեան Գաղափարը. « Զինուորական ուխտադնացութիւն մը, որուն նպատակն է ազատագրել Սուրբ վայրերը եւ Արեւելքի քրիստոնեաները »:

Խաչակիրներ ճամբայ ելան եկեղեցիի օրհնութեամբ եւ հովանաւորութեան տակ եւ երբ Արեւելք եկան աւելի հետաքրքրուեցան իշխանութիւններ հաստատելու քան քրիստոնեաները փրկելու : Պատմաբաններէն ոմանք կը ժխտեն որեւէ արժանիք, ուրիշներ մեծ դեր մը կուտան երկու աշխարհներու յարաբերութեանց տեսակէտով : Անդլիացի պատմաբանը կ'եզրակացնէ .— « Խաչակիրներու իսկական մարտիրոսները չեղան Հաթթինի կամ Աբբիայի ասպետները, այլ Սուրիոյ, Անատոլուի, Պալբաններու անմեղ քրիստոնեաները »:

Քրիստոնեայ Ասորիները, Հայերը զոհ էին արաբական տիրապետութենէն, որովհետեւ հակառակ էին բիւզանդական քաղաքականութեան :

Միքայէլ Ասորի, Անտիոքի Պատրիարք 1166 – 1192, կը գրէ. «Վրէժխնդրութեան աստուածը հարաւէն դուրս հանեց Իսմայէլի որդիները՝ ազատելու համար մեզ Հոռոմներու իշխանութենէ»:

Նոր տէրերը նուազ տուրք կը դանձէին քան Բիւզանդացիները, աւելի թոյլատու էին դաւանանքներու, մինչդեռ Բիւզանդիոն յամառօրէն կը ջանար բիւզանդական եկեղեցիին բերել ասորական եւ հայ եկեղեցիները : Հազարաւորներ իսլամացան, որովհետեւ նոր կրօնքը պարզ էր եւ կրօնական հալածանքներէ զերծ կը պահէր : Մէկ դարէն Սուրիան իսլամական երկիր մը դարձած էր :

Արեւելքի քրիստոնեաները որպէս փըրկարար ողջունեցին Խաչակիրները, որովհետեւ քրիստոնեաներ էին եւ կը յուսային հակազդել բիւզանդական քաղաքականութեան : Միամտօրէն հաւատացին, թէ փոքրաթիւ բանակ մը կրնար պետութիւն մը հիմնել իսլամական աշխարհին մէջ, երբ Փոկաս մը, Զմշկիկ մը աւելի մեծ ուժերով չկրցան ետ մղել հարաւէն եկող հեղեղը :

Յուսախաբ եղան Խաչակիրներէն, որովհետեւ բնիկներու գործակցութեամբ հաստատեցին իշխանութիւններ բնիկները շահագործելու համար եւ իսլամ իշխանութիւնները զրզռեցին իրենց դէմ եւ իրենց գործակից քրիստոնեաներու դէմ :

Ինքնակոչ ասպետներու առաջին գործն եղաւ քանդել տեղական իշխանութիւնները :

Հայ իշխաններու կալուածներուն վրայ հաստատուեցան բռնութեամբ գրաւելէ յետոյ : Մատթէոս Ուռհայեցի, ժամանակակից պատմագիրը, դառնօրէն կը դանդատի ինքնակոչ կոմսերու սխրագործութիւններէն. « Կոմս Պաղտին տը Պուրկ դնաց Ապլ Ղարիպ իշխանին վրայ, անոր կալուածն ալ գրաւելու : Կարգով քանդեց բոլոր հայ իշխանները աւելի քան Պարսից տունը եւ հալածեց Հայոց իշխանները, որոնք մնացեր էին կատաղի ազդէն Սելճուքեան : Աչքերը կը կուրցնէին, ձեռքերը կը կտրէին, շնչահեղձ կ'ընէին, երակները կը կտրէին, տղաքը կը սպաննէին փայտի վրայ հանելով : Այսպէս անթուելի եւ անպատմելի գործ՝ դանձ առնելու համար, երկիրը դարձուցին աւերակ եւ ապականութիւն, բարիքներու եւ երախտիքներու մոռացողներ : Կ'ուզէի աւելին գրել, բայց չհամարձակեցայ, որովհետեւ անոնց իշխանութեան տակ ենք » : (էջ 423 – 24) :

Եւ սակայն Հայերը հաւատարիմ կը մընան քանդիչներուն : « Հայ իշխաններու ապերախտ հպատակները — կը գրէ անդլիացի պատմաբանը — օժանդակեցին իրենց հայրենակիցներուն քայքայումին, մինչդեռ Եդեսիա, Մելիտինէ եւ Մարաշ, ուր հայ իշխաններ կային եւ հայ հոծ բընակչութիւն մը, կրնային անկախ հայ պետութիւն մը հիմնել »:

Նանսիի Համալսարանին ուսուցչապետ Ժ. Լօրան, որ խորապէս ուսումնասիրած է այդ շրջանը, կը գրէ .

« Խաչակիրները փոխանակ իսլամները վտարելու, իսլամ հողեր գրաւելու, զինակից Հայերու միջոցով ենթարկեցին Հայերը : Մահմետականները երկրին տէրերը չէին, իշխանները Հայեր էին, որոնք տուրք վճարելով եւ զինուորական ծառայութիւն կատարելով Պաղտատի սուլթանութենէն արտօնութիւններ ունէին, ազատօրէն կը դաւանէին իրենց կրօնքը, ազատօրէն առեւտուրով կը զբաղէին : Դրամ կը շահէին, բանակ ունէին եւ աւատապետութիւն, ունէին նաեւ ազատութիւն իրարու դէմ կռուելու եւ բաժանումով տկարանալու՝ փոխանակ միանալու ուժեղանալու համար :

« Շնորհիւ Հայերու՝ տիրացան երկրին եւ յետոյ ճամբեցին իրենց օգնող հայ իշխանները : Պաղտին դրամն ու աղջիկն առաւ Գաբրիէլ իշխանէն, յետոյ զայն յանձնեց Սեբաստիոյ Տանիշմենտ էմիրին : Երբ բերդը կը գրաւէին, կը տանջէին, աչքերը կը հանէին, կ'որձատէին, մորթազերծ կ'ընէին հայ իշխանները : Յաճախ կը քաշուէին, որպէսզի Սելճուքները կոտորեն հայ զինուորները : Հայ իշխանութեան աւերումին գլխաւոր հեղինակը Պաղտին տը Պուրկը եղաւ»: («Հանդէս Ամսօրեայ», 1927, էջեր 888 եւ 898) :

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(1 Շար.)

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԻՍՐԱՅԷԼ ԻՐ ՅԱՂԹԱՆԱԿԷՆ ԵՏՔ

Ժուրնալ տը Ժընեւ շահեկան խմբագրականով մը զոր կը խորագրէ՝ Իսրայէլ կը չափազանցէ, կը վերլուծէ Թէլ Ավիվի յաղթանակին պատճառած հպարտութեան վնասները :

Իսրայէլեան զինուորական յաղթանակին հասկնալի գոհունակութիւնը այսօր գինովութեան վերածուելու վրայ է. արդար հպարտութիւնը կը վերածուի ամբարտաւանութեան : Յունիս հինգի կայծակ պատերազմը որոշ համակրութիւն մը ըստեղծած էր, մասնաւորաբար արդիւնք արաբ ձայնասփիւռներու զառանցանքին եւ Սինային ՄԱԿի ուժերուն արտաքսումը կանխող բնաջնջումի սպառնալիքներուն : Իր զրահապատները թերակղզիին վրայ սփռելով, նախագահ Նասր ինքզինքը վտանգեց —եւ մինչեւ օրս տակաւին չի բացատրուիր — դառնալով եթէ ոչ նախայարձակ, գոնէ իբրեւ «սկսող» : Փակելով Աքապայի ծոցը, կ'ընդդիմանար կենսական շահի մը : Երբ մեր մատը մէկուն շնչերակին վրայ դնենք, անհրաժեշտ չէ որ կոկորդը կտրենք՝ որպէսզի իր արդար ինքնապաշտպանութեան վիճակին մէջ դրած ըլլանք զինքը :

Յունիս 5ի պատերազմը ցոյց տուաւ թէ Իսրայէլ պատրաստ էր : Ինչպէս միշտ կը պատահի, երբ ամբողջական է յաղթանակը, ընդհանրապէս չենք քններ զայն իր մանրամասնութիւններով : Եւ սակայն հետաքրքրական պիտի ըլլար դիտնալ օր մը, թէ ինչու արտաքին նախարարը՝ Էպան — որ Էշքոլի «դահաժածանգը» կը նկատուի — ինքզինքը իբրեւ «աղաւնի» ծախելով, Արաբներու հետ բանակցելու կողմնակից նկատուեցաւ : (Ոմանք կ'ըսեն թէ այս ձեւով անհրաժեշտ ժամանակը շահեցաւ, որպէսզի Իսրայէլ հասնէին Ֆըրանսական օդանաւերու կազմածները, զորս վերջին պահուն փոխադրեց հրեայ դատին համակիր անհատներէ վարձուած «Միլիառատէրներու Պոյինկը») :

Ինչ ալ ըլլայ բերուած այս կազմածներուն կարեւորութիւնը, փոփոխութեան չենթարկեց իսրայէլեան «յարձակողական – ինքնապաշտպանութեան » էական դիծը, որ կը կայանայ պատերազմական մանրազնին պատրաստութիւններու, տեւական մարզումի, թշնամի ուժերու մանրամասն ծանօթութեան եւ իր մարտիկներուն ու ժողովուրդին բացառիկ կերպով բարձր տրամադրութեան մէջ :

Ահաւասիկ քսան տարի է որ Հրեաները կ'ապրին խրամներու ետեւ — բուռն պայքարներով ձեռք բերուած՝ հակառակ մեծ իշխանութիւններու անտարբերութեան եւ թշնամութեան — , ու ամէն անգամ որ դրացիները սպառնացած են զիրենք ծովը թափել, մէկ մարդու պէս ոտքի են ելած՝ փրկելու համար իրենց տնտեսական ձեռնարկներն ու ազգային արժանապատուութիւնը :

Ասիկա պատճառ եղաւ որ արժանանան համաշխարհային կարծիքի մեծ մասին յարգանքին, համակրութեան եւ նեցուկին, ստէպ դիւանատուներու խոհեմութենէն ու հաշիւներէն անդին անցնելով : Պզտիկ երկրի մը համար նման նեցուկ մը արհամարհելի չէ երբեք : Իսրայէլի համար ասիկա անհրաժեշտ է, որովհետեւ տակաւին փափուկ է «անապատի գաղթականացման » ձեռնարկը : Կը կարօտէր զինուորական ամրապնդման մը՝ որ սակայն երբեք բաւարար պիտի չըլլայ :

Արդ, բացայայտ կցումի այն քաղաքականութիւնը, որ կը վարեն իսրայէլեան իշխանութիւնները Երուսաղէմի եւ Այսր Յորդանանի մէջ, կը սպառնայ Իսրայէլի ներքին թէ արտաքին ամրապնդման : Գինովցած իրենց արագ յաղթանակէն — դրաքննութիւնը ուշացուց հաղորդագրութիւններու սփռումը, բայց իրականութեան մէջ շատ աւելի արագ եղաւ քան նշանաւոր «Վեց Օրերը » — արհամարհելով հակառակորդներու չփոթած վիճակը, քաղաքական եւ զինուորական ղեկավարները կ'ապրին իրագործուած մարդարէութիւններու կոյր եւ ծայրայեղ խանդավառութեանը մէջ : Եթէ երբեք իրենց մէջ յստակատեսներ իսկ կան, իրենց ձայնը դուրսը չի լսուիր սակայն :

Այս կղզիացումը վտանգաւոր է Իսրայէլի եւ խաղաղութեան համար : Անցեալ Յուլիս 14ին, ՄԱԿի ընդհ. ժողովը 99 ձայնով եւ 18 ձեռնպահութեամբ, կը պահանջէր Իսրայէլէն որ հրաժարի Երուսաղէմով սկսած կցումի իր քաղաքականութենէն : Միացեալ Նահանգներ մաս կը կազմէին վերապահներուն, բայց իրենց ներկայացուցիչը, Կոլտպերկ, կը նշէր թէ

ԳԻՒՂԻՆ ՄԷՋ

(Aux Champs)

×

Ատկէ ետք, ա'լ խօսք չէր ըլլար փոքրիկն Ժան Վալէնի մասին : Ծնողքը, ամէն ամիս, փաստաբանէն կը դանձէր հարիւր քսան Ֆրանքը : Ա'լ աւրուած էին իրենց դրացիներուն հետ, որովհետեւ մայր Թիւվաշ զիրենք կը չարչրկէր նախատինքներով, անդադար տունէ տուն կրկնելով թէ մարդ որչա՛փ ինկած ըլլալու է որ իր զաւակը ծախէ : Ատիկա սարսափելի բան էր, վարնոցութիւն էր, կաշառակերութիւն էր :

Եւ յաճախ իր թեւերով կը գրկէր իր Շառլօն, աչքի զարնելու ձեւով, անոր ըսելով, կարծես ան կը հասկնար.

«Ես քեզ չծախեցի, ձագս, քեզ չծախեցի, անուշիկս.. Ես զաւակներս ծախող չեմ... Հարուստ չեմ, բայց զաւակներս չեմ ծախեր...»:

Եւ տարիներ շարունակ, Աստծուն օրը, կոպիտ ակնարկութիւններ կ'ըլլային դըրան առջեւ, այնպէս մը որ կը լսուէին դրացի տունէն :

Վերջ ի վերջոյ, մայր Թիւվաշ սկսաւ ինքզինքին հաւատացնել թէ ինք ուրիշներէն աւելի բարձր մէկն էր, որովհետեւ ծախած չէր իր Շառլօն : Եւ իր մասին խօսողները կ'ըսէին.

«Գիտեմ որ հիանալի բան էր իր ըրածը, իրա'ւ... բարի մօր մը պէս վարուեցաւ...»:

Զինքը օրինակ կը բերէին եւ Շառլօն, որ տասնեւութ տարեկան եղած էր, մեծցած այդ դաղափարով, զոր անդադար իրեն կը կրկնէին, ինքզինքը իր ընկերներէն վեր կը դասէր, որովհետեւ զինքը ծախած չէին :

Վալէնները սանկ–նանկ կ'ապրէին շնորհիւ իրենց թոշակին : Խեղճուկրակ ապրուստ ունեցող Թիւվաշներու չմեղմացող զայրոյթը ատոր հետեւանքն էր :

Իրենց անդրանիկ որդին զինուոր դնաց : Երկրորդը մեռաւ : Միայն մնացած էր Շառլօն, որ իր ծերուկ հօրը հետ չարաչար կ'աշխատէր՝ մայրը եւ երկու փոքրիկ քոյրերը ապրեցնելու համար :

Քսանեւմէկ կ'ըլլար, երբ առտու մը շքեղ կառք մը կանգ առաւ երկու խրճիթներուն առջեւ : Երիտասարդ մը, որ ունէր ժամացոյցի ոսկի շղթայ մը, վար իջաւ, ձեռքը տալով սպիտակ մազերով ծերունի կնոջ մը : Այս վերջինը անոր ըսաւ.

«Այստեղ է, տղաս, երկրորդ տունը»:

Ու երիտասարդը, իր տան պէս, Վալէններուն տունէն ներս մտաւ :

Ծերուկ մայրիկը իր դոգնոցները կը լուար : Հայրը հիւանդոտ, կը մրափէր օճախին քով : Երկուքն ալ իրենց գլուխը վեր առին ու երիտասարդը ըսաւ.

«Բարի լոյս, հայրիկ, բարի լոյս մայրիկ...»:

Ծերունիները շտկուեցան, սարսափած : Գիւղացի կինը, յուզումէն, ձեռքին օճառը ջուրը ձգեց ու կմկմաց .

«Դո՞ւն ես, տղաս, դո՞ւն ես...»:

Տղան գրկեց մայրը եւ համբուրեց զայն կրկնելով. «Բարի լոյս, մայրիկ»: Մինչ ծերունի հայրիկը, դողդոջուն, կ'ըսէր՝ հանդարտ շեշտով մը, որ իրն էր միշտ. «Ե՞տ եկեր ես, Ժան», կարծես թէ ամիս մը առաջ տեսած էր զայն :

Երբ իրար ճանչցան, ծնողքները ուզեցին փողոց հանել իրենց տղան, որպէսզի ամէն մարդ զայն տեսնէր : Առին տարին զայն քաղաքապետին, անոր օգնականին, քահանային եւ վարժապետին :

Շառլօ, իրենց տան շեմին վրայ կեցած, կը նայէր անոր ետեւէն :

Իրիկունը, ընթրիքին, ըսաւ իր ծերունի հօրն ու մօրը.

«Շնորհքով տեսակէն անխելք էք եղեր, որ ձգեր էք որ Վիլէններու տղան տանին...»:

Մայրը յամառօրէն կը կրկնէր.

«Ես չէի ուզեր մեր զաւակը ծախել»:

Հայրը բերանը չէր բանար :

Տղան նորէն ըսաւ.

— Դժբախտութիւն չէ այսպէս զոհուիլ, անանկ չէ՞...:

Ատոր վրայ, հայր Թիւվաշ, բարկացած շեշտով մը ըսաւ.

« Հիմա ելեր ես մեզ կը մեղադրես որ քեզ պահե՞ր ենք ...»:

Երիտասարդը անկրթութեամբ պատասխանեց.

«Այո', ձեզ կը մեղադրեմ, ձեր անխելքութիւնը... Զեզի պէս ծնողքները իրենց զաւակները դժբախտ կ'ընեն... Արժանի էք որ երկուքդ ալ ձգեմ հեռանամ...»:

Խեղճ կինը, գլուխը պնակին վրայ կախած կուլար : Կը հառաչէր՝ դղալ դղալ խմելով իր ապուրը, որուն կէսն ալ դուրս կը թափէր :

«Ինքզինքդ մեռցուր որ զաւակ մեծցընե՛ս...»:

Երիտասարդը ըսաւ կոպտութեամբ.

«Պիտի նախընտրէի բնաւ ծնած չըլլալ, քան ըլլալ այն ինչ որ եմ հիմա... Երբ միւսը տեսայ, քիչ առաջ, արիւնս գլուխս ցատկեց եւ ըսի ինքնիրենս.— ես ալ ասանկ եղած պիտի ըլլայի...»:

Ոտքի ելաւ :

«Հոս նայեցէ՛ք, ինծի անանկ կուգայ որ աւելի լաւ պիտի ըլլայ որ ես հոս չմնամ, որովհետեւ առտու իրիկուն ձեր երեսին պիտի տամ ձեր ըրածը եւ ձեր կեանքը պիտի թունաւորեմ... Աս ըրածնիդ երբեք պիտի չներեմ...»:

Երկու ծերունիները լուռ էին եւ սարսափած, կուլային :

Տղան նորէն ըսաւ.

«Զէ, ատիկա շատ դէշ պիտի ըլլայ... Աւելի աղէկ է որ գլուխս առնեմ ելլեմ ուրիշ տեղ երթամ...»:

Բացաւ դուռը : Զայներու աղմուկ մը կուգար դուրսէն : Վալէններն էին որ կը տօնէին իրենց տղուն վերադարձը :

Շառլօն ոտքը դետինը զարկաւ եւ ծերունիներուն դառնալով ըսաւ.

«Տգէտ ԳԻՒՂԱՑԻՆԵՐ, ձեզի»:

Ու դիշերուան մութին մէջ անյայտացաւ :

ԿԻ ՏԸ ՄՈՓԱՍԱՆ

(3 եւ վերջ)

Թարգ. ՆՈՒԱՐԴ ԽԱՆԼԵԱՆ

ԴՐՈՇՄԱՍԻՐԱԿԱՆ

1968ի դրշմի ցուցակները հրապարակ եկած են արդէն, ասոնցմէ ամէնէն լուրջը թվէ է Թէլիէ համբաւաւոր երեք հատոր-ներն են՝ ա) Ֆրանսա եւ իր գաղթավայրերը, բ) Եւրոպական երկիրները, գ) Աշխարհի մնացեալ երկիրները։ այս երեք հատորները, միասին կը կազմեն 2731 էջեր եւ կ'արժեն 54 Ֆրանք։ Ֆրանսական դրշմներուն «վէրէյեան»ներուն գները իրենց գէնիթին կը մօտենան, իսկ այն դրշմները որոնց ապագրական քանակը 487 միլիոնի կը հասնի կայուն արժէքի մը կը սպասեն։ Դրշմը միշտ ազգային առեւտուրի եւ հաղորդակցութեան մեծ աղբիւրներու դործիք է դարձած, բոլոր երկիրներու թղթատարական նախարարութիւնները պատկերասփռած մնան է որ կը մղեն անընդհատ, նոր դրշմներ կարկուտի պէս կը տեղան դրշմասէրին գլխուն, կառավարութիւնները լաւ հասկցած են այս աղբիւրին արդիւնաբերութիւնը, չատերուն համար համաւոր տուրքի մը վերածուած կայ - ծոս, բայց այս դրութիւնը ի վերջոյ կը-նայ չատ վնասակար դառնալ՝ երբ դրոշմակրները սկսին տրտնջալ ։

×

Աղթը ունեցայ հարցազննելու դրող մը որ ընկերանական հարցերով կը հետաքրքրուի եւ միանդամայն դրշմասէր ալ է։ Հարցուցի թէ ինչ առիթով եւ քանի տարեկանին սկսած է իր հաւաքածոն ։

Մանուկ հասակէս, դպրոցին մէջ, քանի մը ընկերներու դրշմի հաւաքածոները տեսնելով՝ նախանձ մը զդացի եւ ես ալ սկսայ դրշմներ հաւաքել ։

Հայրս՝ պզտիկ վաճառական մը, երբեմն նամակներ կ'ընդունէր արտասահմանէն, պահարաններուն թիւը երբ որոշ քանակութեան մը հասնէր, կը կապէր եւ վերնայարկը խցիկի մը մէջ կը դնէր, այնպէս որ ձեղունը լեցուն էր փոչոտ նամակներով եւ պատռուած պահարաններով, բոլոր դրոշմները կը կողոպտէի, աւելցած տեսակները կը փոխանակէի ընկերներու հետ ։

Քիչ յետոյ դասարանի ընկերներէս մէկը դրշմի հայթայթիչ մը եղաւ ինծի, 2 սու 3 սու երբեմն ալ չորս սու երբ «հաղուագիւտ»ներ էին անոնք ։ Ընկերս բոլորովին անտարբեր էր իր հօրեղբօր մէն ժառանգած դրոշմաթուղթի հաւաքածոյին՝ կը նախընտրէր դրամը եւ կը ծախէր հատիկ հատիկ, զդայնականութիւն բառը իրեն բան մը չէր ըսեր, երբ քովս կը պակսէր երկու կամ չորս սուերը տարբեր դրոշմներ դնելու համար, բնաւ չէր նեղուեր, անմիջապէս ուրիշ ընկերի մը կը ծախէր ։ Սոխպուեցայ պայմանաւորուիլ, դնումներուն փոխարէնը քանի մը օրէն վճարելու պայմանաժամ խնդրելով ։ Մայրս ամէն օր քանի մը սու կուտար, խաղդով խառնուած հացիկ մը դնելու ժամը 4ի նախընթրիքիս համար, սկսայ տարբեր ուղղութիւն տալ, դրոշմաթուղթի յատկացուցի փոքրիկ դումարները, մայրս կը դիտէր տետրակներուս մէջ վակցուցած դրոշմները, կը մտածէր թէ ձրի հաւաքած էի զանոնք։ Օր մըն ալ ծխանին վրայ թողած տասը սուներոյ մը դողցայ, երկար ատեն փնտռեց այդ տասը սուերը, չեմ դիտեր թէ հաւատաց թէ ոչ, երբ իր հարցումին պատասխանեցի թէ՝ տեղեկութիւն չունիմ ։ Բայց այնքան խղճահարուած էի ըրած գողութեանս եւ ստախօսութեանս համար ,երդում ըրի ոեւէ տեսակ անառակութիւն չընել ամբողջ կեանքիս մէջ, ըլլայ մօրս, ըլլայ ուրիչին հանդէպ, ինքզինքս թշուառ չզդալու համար ։ Այս տղայական մանրավէպը ցոյց կուտայ թէ , կեանքի մէջ չատ կանուխ , հաւաքածոյ մը կազմելու մարմաջը կը սպիտի այրուիլ խաղամոլի մը նման ։

Այս օրէն սկսեալ, օղտուելով կրած փորձառութենէս մէկ դրոշմասէր մը կը դառնամ ։ Քառասուն տարիներ անցան այս փոքրիկ դէպքերէն ի վեր, տեսէք թէ ինչ խղճահար մարդ եմ եղեր, մինչեւ այսօր երբ կը դանուիմ մօրս դէմ որ իր 83րդ տարին կը մտնէ, երբեմն կը պատահի որ անցեալը մտաբերեմ եւ ցաւ մը կը դգամ կուրծքիս տակը· «դիտես, մայրիկ՝ ծխանին վրայ դրուած տասը սուերը ես էի վերցնողը»՝ հակառակ փափաքիս՝ երբեք չհամարձակեցայ խոստովանիլ ։

Իմ դպրոցականի դրոշմասիրութիւնս ալ իր դրական կողմերը ունեցաւ ։ Այն ընկերը որ ինծի դրշմ կը ծախէր իմ լաւ բարեկամներէս մէկը եղաւ եւ աշխատա-

ԵՐԵՒԱՆԻ ԱՌԱՋԻՆ ԳՈՐԾԱՏՈՒՆԸ

Շատեր տեսած են պազալտակերտ այն հոյակապ չէնքը, ուր կ'ամբարուի մայր հողի խաղողէն քամուած գինին ... Իսկ առաջ, չատ առաջ հոն կ'իջնէր Երեւանի անառիկ բերդը, որու դեռնախորշերուն մէջ կը տառապէր հայ մարդը եւ կ'աղօթէր իր բախտին համար ։

Ռուսական բանակի չատ դրոհներ ապարդիւն անցան, միայն Զօր· Պասկեւիչ կարողացաւ դրաւել բերդը, Հայաստանի այդ չքնաղը աղատագրելով պարսկական լուծէն ։

Որոշ ժամանակ մը բերդը կը դառնայ ռազմական հիւանդանոց ։ Ապա կ'անցնին քանի մը տասնեակ տարիներ եւ հնամեայ բերդին տեղը՝ Հրազդանի բարձր ափին, 1885ին Ներսէս Թայիրեան (Թայիրով) կը հիմնէ գինիի մառանները ։ Ապա կը հասատէ նաեւ քոնեաքի եւ ալքոլի թորման արքաւորումները, եւ առաջին անդամ Երեւանի մէջ կը սկսի եւ քոնեաքի արտադրութիւնը ։

1897ին Թայիրեան իր գործարանը կը ծախէ մեծահարուստ ռուս Շուստովին ։ Շուստովի դնած գործարանը կ'արտադրէր քաղցր եւ սեղանի գինիներ՝ «Մուսկատը», «Կազորը», «Պորտուէյնը», «Խերեսը», «Մադերան», «Դարման», «Երեւանի սպիտակը», «Սպիտակ սեղանին» ։

1920ին Շուստովի գործատունը կ'աղդայնացուի եւ կը կոչուի «Արարատ» խաղողա - գինեգործական հաստատութիւն ։

Սեղանի գինիներուն համար կը կառուցուի երկյարկանի մառան մը՝ երկու հարիւր հազար տեսքլիթը տարողութեամբ, կը տեղծուի նաեւ տակառի արտադրամաս մը ։ 1936 - 1941 թուականներուն կը հիմնուի եւ շահագործման կը յանձնուի չորսյարկանի պազալտակերտ նոր մառանը ։

1950 - 56 թուականներուն Ցաղթանակ փողոցի երկայնքին կը կառուցուի ուրիշ չորսյարկանի պազալտակերտ մը՝ 150 հազար տեքալիթը գինիի համար ։

Եւ, այնուամենայնիւ, գործատունը նեղ կը թուի ։ Այս իսկ պատճառով կ'առանձնացուի քոնեակի արտադրութիւնը, որուն համար Հրազդանի ալ ափին կը հիմնուի տուֆակերտ հսկայ չէնք մը ։ Գործատան ազատուած տարածութիւնը կը դրաւուի գինի եւ օղի լեցնող նոր տարքաւորումներով, որոնք ամէն օր կը լեցնեն աւելի քան 170 հազար շիշ գինի եւ օղի ։ 1955ին կը հիմնուի նաեւ գործատան համտեսի սրճնդարդ պալատը ։

Թայիրովեան խոր մառանին մէջ 1902 թուականէն սկսեալ կը պահուին 65 տեսակ հայկական գինիներ ։ Ատկէ զատ, մառանին մէջ կը պահուին Ֆրանսական, դերմանական, հունդարական եւ այլ երկիրներու 180 տեսակ գինիներ եւ ըմպելիներ ։ Գործատան մէջ գինիի համար յատկացուած տարողութիւնը վաթսուն հազար տեքալիթրէն հասած է մէկ միլիոն հինդ հարիւր հազար տեքալիթրի ։ Հոն տարեկան կը լեցուի երկու միլիոն չորս հարիւր հազար տեքալիթը գինի եւ օղի, բացի անկէ որ արտադրանքը դանազան միջոցներով կը դրկուի Մոսկուայի , Լենինկրատի , Քիեւի, Սարատովի գործարանները եւ «Արարատ» պիտակով չուկայ կը հանուի ։ Այսօր գործատունը կ'արտադրէ 25 տեսակ միայն բարձր որակի գինիներ , որոնք լայն ճանաչում դտած են Հայաստանի թէ արտասահմանի մէջ ։ Ասոնցմէ է, օրինակ, «Հայկական մուսկատը» , որ միջազգային ցուցահանդէսներու եւ համտեսի մրցումներու մէջ 7 ոսկի մետալ չահած է ։

« Արարատ » գործատան մէջ կ'աշխատին 1300 հոդի ։ Համապատասխան հատուածներ աւարտելէ եառ գործատան մէջ աշխատանքի անցած են տաս - նեակ որակեալ գինեգործներ, որոնք իրենց մասնագիտութեան մէջ խորանալով, չատ բանով օդնած են արտադրութեան զարդացման ։

Աշխարհի բոլոր երկիրներէն մարդիկ եկած եւ իրենց հիացումը յայտնած են գործատան տարեդրութեան դիրքին մէջ ։ «Գինիին մէջ արեւ կայ»· — Գրած է Մ· Կորքին ։

ԻՐԱԳԻՏՈՒԹԵԱՆ ԴԱՍԻՆ

Ուսուցիչը (աշակերտին)·— Պարոն Լեւոն, բուրդը ինչէ՞ կը չինուի ։

Աշակերտը·— Ոչխարի մազէ ։

Ուսուցիչը·— Բուրդէ չինուած բան մը կրնա՞ս օրինակ բերել ։

Աշակերտը կը պապանձի ։

Ուսուցիչը (աշակերտին փանթալոնը բռնելով)·— ա՛ս ինչէ՞ չինուած է ։

Աշակերտը·— Հօրս հին փանթալոնէն, պարոն ։

իր կառավարութիւնը ցաւ կը յայտնէ ձեռք առնուած միջոցներուն համար ։

Մակի քարտուղարը, որուն պարտականութիւնն է հսկել ընդհ· ժողովի տուած որոշումներու դործադրութեան , իրրեւ պատգամաւոր Երեւանէն դրկեց Մակի ծօտ Զուլիկերիոյ դէմը՝ էրնէսթօ Թալամանի: Ցատկանշական է, եւ մտահոդիչ միանդամայն, որ Էպան դայն ընդունեց հետեւեալ բանաձեւերով ·«Բարի եկաք Իսպայելի մայրաքաղաքը, միութեան եւ խաղաղութեան քաղաքը »։

Ասիկա «հրէական խաղաղութիւն» մըն է, հիմնուած զէնքի ուժին վրայ միայն ։ Այս միութիւնը արդիւնքն է օտար հողերու եւ ինչքերու իւրացման ։ Այս մայրաքաղաքը տարբեր եւ մրցակից քաղաքակրթութիւններու խառնուրդ մըն է, որ երբեք չի կրնար ճանչցուիլ իբրեւ ատաձուածքը միակ պետութեան մը ։

Իսկ ինչ կը վերաբերի Ցորդանանի 200 հազար նոր տարագիրներուն, թերեւս Ատաւածաչունչին մէջ դրուած է որ Ընտրեալ ժողովուրդը պիտի հալածէր զանոնք ու քշէր ։ Պատմութեան մէջ դրուած է սակայն թէ ամէն անարդարութիւն իր հատուցումը կը պահանջէ ։

ՊԷՐՆԱՐ ՊԷԿԷՆ

«ՁԱՐԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (160)

ՎԻՏՈՔ

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ԹԻԱՊԱՐՏԸ

— Նորէն բերանդ բացուեր է, օրիորդ, նորէն մեծ ձայներ կը լսեմ, ըսաւ պարոն Շանթօսէ, որ առանձ մը ի վեր սենեկին նեբս մտած ըլլալով աղջկանը բաներուն վերջին մասը լսած էր։ Դուն ինքզինքդ չնորհաւորելու եղիր, ես ալ ի բոլոր սրտէ մաղթեմ որ վիտօք խաբուած եւ մեղի սուտ խոսած ըլլայ, հասկըցա՞ր։ Դուն այդ դաղանի ոսոխկանի կատրը ուղածիդ չափ մարզու տեղ դիր, իսկ ես, իմ ձիերուս ախոռն անդամ ան նոր անկողնին չեմ ըներ... անչո՛ր հոգը...։

— Գրո՛ղ տեսնէ երեսը, աւելցուց մայրապետը երեսը անդին դարձնելով... կարծես թէ դէմինը վիտօքը եղած ըլլար։

— Հայր իմ, ամէն մարդ ազատ է իր տեսական կարծիքն ունենալու, ըսաւ Մաոի-Թէրէդ։ Դուք ձեր կարծիքը ունեցէք, իսկ ես ալ իմս ունիմ։

— Օրիո՛րդ, մի՛ մոռնար որ այդ քուվիտօք ըսածդ թիւրանէն փախած ոճրապարտ մըն է, դիտել տուաւ արքունի քին ծերունի հացկատակը։

— Հայր իմ, իմ միտքս միայն սա խոսքը մնացած է· «Օպէնը անմեղ է», եւ առիէ ուրիչ բան յիշել չեմ ուղեր։

— Ռօշ-Պէրնար մարքիղին պէս ազնուականի մը խոսքի՞ն կարեւորութիւն կուտայ մարդ թէ ատանկ խեղճ ու կրակ ցնդածի մը խոսքին։

— Հայր իմ, ո՛չ միայն անոր խոսքին կարեւորութիւն կուտամ, այլ նաեւ կը հաւատա՛մ...։

— Աղէ՛կ, աղէ՛կ, դուն ուղածիդ չափ հաւատայ, ես ալ ֆրանսական ազնուականներուն պատուոյն անունին կը խըն-դրեմ Տէրոլմէն որ ինծի՛ իբաւունքով հանէ։

— Իսկ ես կը պաղատիմ Աստուծոյս որ ձեղի անիրա՛ւ հանէ, դոչեց մանկամարդ աղջիկը անխորտակելի քաջութեամբ մը։

— Վերջացո՛ւր այլեւս, լի՛րբ, լկըտա՛ծ։

— Հայր իմ, ձեղի հանդէպ ունեցած յարդանքիս մէջ թերացած չեմ ըլլար երբ սրտիս փափաքը անկեղծօրէն յայտնեմ, ընդհակառակն կեղծաւորութիւն ըրած կ'ըլլամ եթէ ծածկեմ։

— Աներ՛ս...։

— Եղբա՛յր, չէ՛ վայլեր, կակազեց մայրապետը մէկմանակով։

Պարոն Շանթօսէ, խաչուած խեցդեհի մը պէս կարմրած, մատովը իր աղջիկը ցոյց տալով՝ սպառնականօրէն ըսաւ·

— Պիտի տեսնէք, պիտի տեսնէք, եթէ սա Օպէն Տէրմօնը անմեղ ելլէ, այս աղջիկը այդ անվարտիին, այդ ապուշին հետ կարդուելու պիտի ելլէ։

— Հա՛յր իմ, հա՛յր իմ, դոչեց Մաոի-Թէրէդ ընդվղած ոգեի ելլելով...։

— Ի՛նչ, Շանթօսէի մը աղջիկը եր-դէնահարի մը հետ կարդուի՛, լսել է Ֆրանսան կործանեցա՛ւ, աշխարհի վերջը հասա՛ւ, սերունդս փճացա՛ւ, ամէն բան լմնցա՛ւ... լմնցա՛ւ...։

— Ո՛չ, հայր իմ, ո՛չ, Աստուծոյ կամքը պիտի ըլլայ միայն, մրմնջեց խեղճ աղջիկը սիրով աւլցուած։

— Ի՞նչ, Աստուա՞ծ, կխկխաց պարոն Շանթօսէ խելայեղօրէն եւս եւս երթալով, Աստուա՞ծ, թող այդ Աստուածը իր տեղը կենայ եւ իմ դործերուս չխառնուի։

— Ո՛հ, ներէ, ներէ՛, երկնաւո՛ր թադաւոր, թողութի՛ւն չնորհէ քու անունդ պարապ տեղը բերանը առնողներուն, դոչեց մայրապետը եւ երեսին խաչ մը հանեց։

Այս միջոցին սենեկապան մը ներս մըտնելով յայտարարեց·

— Պարոն Ռօշ-Պէրնար մարքիզը։

Մաոի-Թէրէդ այս անունը լսելուն պէս սարսափահար տեղէն վեր ցատկեց, մայրապետը անհամբերութեամբ ելքի մը կը սպասէր, իսկ Շանթօսէ դուքսը՝ անծանօթ ձայնով մը որ տակաւին յուզումէն կը դողդողար՝ հրամայեց·

— Ներս առաջնորդեցէք պարոն մարքիզը։

Առաջ Եօլանտ ներս մտաւ։ Այս անդամ իր պաղարիւնութիւնը քիչ մը դատած էր եւ ժպտելով Մաոի-Թէրէդին եւ մայրապետին մօտեցաւ։

Բայց օրիորդ Շանթօսէ զարմացման աղաղակ մը արձակեց։

Տեսած էր որ Ռօշ-Պէրնար մարքիզին գլուխը երիտասարդ մը կար։

Կայէթան մարքիզը խրոխտ քալուածք մը ունէր եւ չատ դոհ կ'երեւար, իսկ երիտասարդը դլուխը խոնարհեցուցած, ամօթէն կարմրած, դէպի իրենց կը մօտենար։

Օպէն Տէրմօնն էր այդ երիտասարդը։

Իրաւ ալ Թօմպուլիկ այնքան կը նմաներ Օպէնի եւ այնքան լաւ կը կատարէր իր դերը որ, ոչ ոք կրնար կասկածիլ ա-նոր վրայ։

Մաոի-Թէրէդ այս անդամ սիրէն զարնուած, սկսաւ դողդողալ եւ վար չիյնալու համար մայրապետին թեւին կռթնեցաւ։

Աբիսթօն այնպէս ձեւացնելով թէ Թօմպուլիկի օրիորդ Շանթօսէի վրայ թողուցած տպաւորութիւնը տեսած չէր, ըսաւ·

ԱՐԹԻՒՐ ՊԷՐՆԷՏ

(Շար·)

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Պ. Բարունակեանի մահուան առթիւ, Մարսէյլէն Ա. Արմաղանեան տասը Ֆր. կը նուիրէ Մշակոյթի Տան : (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ըստացած է Տէր եւ Տիկ. Հրանտ Մինասեանէ, քսան Ֆրանք, փոխան ծաղկեպսակի, ողբացեալ Տիկին Մառի Հ. Պօղոսեանի մահուան առթիւ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Աղքատախնամի տարեկան պարահանդէսը, Կիրակի, Հոկտեմբեր 29ին, Ժորժ Ե.ի չքեղ սրահներուն մէջ :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Սարգիս Աղջը կը փնտռէ իր եղբօր զաւակները՝ Գրիգոր, Սարգիս, Կարապետ, Կիրակոս եւ Օհան Աղջը: Հինգն ալ եղբայրներ են եւ կորսուած՝ 1915ի Եղեռնին, երբ զինուոր էին : Կը բնակէին Պոյա Պատի շրջանի Զարշակ գիւղի Մահմուտլու փողոցի թիւ 16 տունը: Հայրերնին կը կոչուէր Կարապետ Աղջը, մայրերնին՝ Սուրբիկ: Փնտռողին հասցէն է. Տօլափտէրէ Գնալը Քէքլիկ սօքաք, թիւ 19, Պոլիս :

×

Պուլկարիայէն Յակոբ Ս. Եաղըճեան կը փնտռէ իր ազգականը Թորգոմ Կտակեան, Ատափազարցի, ծնած 1901ին: Հայրը 1910ին քահանայ ձեռնադրուած է Պոլիս եւ Ստենքա ու Պէյքող զրկուած: Ինք 1922ին Փարիզ մեկնած է եւ մինչեւ 1925 թղթակցած է իր ազգականին հետ որ միշտ Ֆիլիպէ է: Լաւ կօշկակար էր :

Կը խնդրուի տեղեկացնել «Յառաջ»ի խմբագրութեան :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Արձանագրութիւն 1967 – 1968 ուսումնական տարեշրջանին:

Տակաւին տրամադրելի տեղերուն համար իրենց զաւակը արձանագրել փափաքողներէն կը խնդրուի ժամադրուիլ՝ գրելով հետեւեալ հասցէին՝

26 Rue Troyon, 92 SEVRES

Կամ հեռաձայնել 027 – 18 – 28 :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի արձանագրութիւնները սկսած են: Ամէն անոնք որոնք կը փափաքին իրենց աղջիկները դնել վարժարան, այժմէն իսկ պէտք է դիմում ընեն Հաստատութեան տնօրէնութեան,

1, Bld. du Nord — 93 - LE RAINCY

Tél. : 927-01-72

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ

ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ
ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ
Ուսումնական 1967 – 1968
տարեշրջանին

Կ'ընդունուին ուսումնասէր ու բարեկիրթ պատանիներ, 11 տարեկան հասակէն սկսեալ, Երկրորդական վարժարանի ռեւէ դասարանի աշակերտ, նաեւ շրջանաւարտներ. պայմանաւ ունենան իրենց տարիքին համապատասխան դասարանի նիշերուն միջինը, և մանաւանդ ընդունակ ըլլան ու փափաքին նուիրուիլ եկեղեցական ասպարէզի, Հայ Եկեղեցւոյ ծառայութեան մէջ :

Արձանագրուելու համար դիմել Տեսչութեան :

3, Av. de Grandchmp

78 - LE PECQ (Yvelines) Tél. 963-01-72

ԽԱՉՎԵՐԱՑ

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի Խաչվերացի տօնին առթիւ, հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ Տ. Վաչէ Վրդ. Իգնատիոսեան :

Յաւարտ պատարագի՝ խաչհանդիստ, եւ մասնաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն տեղի կ'ունենայ, հոգելոյս Տ. Եսայի Խաչակիր քհնյ. Ալթունեանի վախճանման Գ. տարելիցին առթիւ : Կը հրաւիրուի հաւատացեալ ժողովուրդը, իր ներկայութեամբ յարգելու յիշատակը, եկեղեցւոյս երկար տարիներ ծառայած հոգ. հովիւին :

×

ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

Ս. ԳՐ. – ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ (ՊՕՄՈՆ)

Առաջնորդարանի նորահիմն օժանդակ Տիկնանց Միութիւնը, առաջնորդ եպիսկոպոսի կարգադրութեամբ եւ թաղականութեանս նախաձեռնութեամբ Սեպտ. 17ին Խաչվերացի տաղաւար տօնին առիթով, մատաղօրհնէք կը կազմակերպէ:

Պօմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգստեան պատարագ կը մատուցուի: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Արտաւազդ Եպիսկ. Թրթռեան : Երգեցողութիւնը՝ Կոմիտասեան պիտի կատարէ նոր դպրաց դասը :

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8, Պատարագ տասը :

Մատաղօրհնէք եւ բաշխում հաւատացեալներուն 12: Բոլոր անոնք որոնք ուխտունին Ս. Խաչին եւ կը փափաքին մասնակցութիւն բերել մատաղին՝ որեւէ ձեւի նուիրատուութեամբ, թող հաճին դիմել թաղականութեանս կամ առաջնորդարանի Օժանդակ Տիկնանց Միութեան՝ 9 Պուլվ. տը Պօմոն :

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Խաչվերացի տօնին առիթով, 17 Սեպտ. Կիրակի, Փրատոյի Ս. Սահակ Մեսրոպ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, կը պատարագէ եւ կը քարոզէ, ՅԱԿՈԲ ԵՊՍ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ: Սկիզբ ժամերգութեան 8, պատարագ 10, քարոզ՝ 11.15:

Նոյն օրը կէսօրէ ետք ժամը 5ին, կը կատարուի երեկոյեան ժամերգութիւն եւ Խաչի Վերացման թափօրի արարողութիւն :

ՎԵՐԱՄՈՒՏ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑԻ

Ալֆորվիլի հայկական դպրոցի Կրթ. Մարմինը կը յայտնէ թէ դպրոցը կը բացուի Սեպտ. 21ին, Հինգշաբթի, առաւօտեան ժամը 9ին:

Կ'ընդունուին վեց տարեկանէն վեր բոլոր հայ մանուկները :

Արձանագրութիւն տեղւոյն վրայ :

ՕՐՈՒԱՆ ԳԻՐՔԸ

Ո՞ԻՐ ԵՍ, ՄԱՅՐ ԻՄ...

Գրեց՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Գին 3 ֆրանք

Գիրք մը, որու ընթերցումը հաճոյք է, վայելք է եւ մխիթարութիւն :

Դիմել «Յառաջ»ի խմբագրութեան :

travaux de peinture
et de décoration
de tous styles

ԲԱԲԳԷՆ ՊՈՏՈՍԵԱՆ

22, rue Stendhal, PARIS 20e
MEN. 64-88

Մաքուր աշխատանք, ընտիր Ապրանքներով :

ՁՄԵՌՆԱՅԻՆ ԴԻՒՐԱՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՇԱՒԻԼԻ Կրօն. Ընկերակցութեան երկամեայ պաշտօնավարութեան շրջանը աւարտած ըլլալով, բոլոր անդամները ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին Շաբաթ (Սեպտ. 16) ժամը 21ին: Օրակարգ, ընտրութիւն նոր վարչութեան : Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն կը համարուի :

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկերները Շաբաթ (16 Սեպտեմբեր)ին, ժամը ճիշդ 21ին, Ահարոնեան սրահին մէջ :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Թէհլիրեան խումբի հերթական ժողովը այս Ուրբաթ, ժամը 21ին, 17 Բիւ Պլէօ :

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	50 Ֆ.	միձչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	25 Ֆ.	միձչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	25 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ: ՆՇԱՆՏՈՒՔ	25 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	25 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	10 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԹՌՈՒՑԻԿ – ՏՈՄՍԱԿ – ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ – ԵՒԱՅԼՆ
FACTURES — TETE DE LETTRES — ENVELOPPES — etc...

Դիմեցէք

«ՅԱՌԱՋ»Ի

32, RUE DE TRÉVISE
— PARIS - IXe —
Téléph.: 770-86-60

ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է.... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ'Ք.... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ'Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղջ ունենալ :

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով ոլատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանդ գոյներու մեծ ընտրութիւն: Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն: Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոմ եւ փլասթիք — ծածկոցներ. —

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. Հատը 0,30

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 13 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
MERCREDI 13 Septembre 1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11009 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 43e ANNÉE — No 11.008

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԹՈՒՐՔԻԱ ՆԵՐՍԷՆ ՈՒ ԴՈՒՐՍԷՆ

Ա. ՆԵՐՍԷՆ

Վարչապետ Սիւլէյման Տէմիրէլ Սեւծովեան գաւառներու մէջ իր շրջապտոյտը աւարտելէ ետք այցելած է Եգէականի շրջանը, ուր բացումը կամ հիմնարկէքը կատարած է զանազան նոր ձեռնարկներու՝ Օգոստոս 17էն 23 :

Իզմիրի մէջ հիմը դրած է քարիւղի նոր զտարանին, որուն շինութիւնը պիտի արժէ 580 միլիոն թրք. լիրա եւ որ տարեկան 250 միլիոնի օտար դրամի հասոյթ պիտի բերէ եւ գործ պիտի հայթայթէ վեց հազար ընտանիքներու :

Այս առթիւ ճառ մը խօսելով, Տէմիրէլ ըսած է թէ ցորենի, կաղինի եւ եգիպտացորենի արտերը, շուտով իրենց տեղը պիտի տան մխացող ծխաններու : Պէտք է ազգայնացնել քարիւղի ճարտարարուեստը եւ զտարաններ հիմնել երկրին ամէն կողմը :

Խոստովանած է, որ Թուրքիա արտաքին պարտքեր ունի : Այս պարագան ցոյց կուտայ եղեր, որ իր երկիրը ինչպիսի յարգ ու վարկ կը վայելէ ...:

Յետոյ աւելցուցեր է .

« Ամերիկա, Ճափոն, Խ. Միութիւն, Իտալիա եւ Ֆրանսա նիւթապէս կ'օժանդակեն այդ հիմնարկներուն: Այսպիսի վարկեր կը բացուին միայն ա'յն երկիրներուն, որոնք արժանի են միջազգային վստահութեան ...: Թուրքիա մաս կը կազմէ անոնց : Մօտ է այն օրը, երբ Թուրքիա երջանիկ երկիր մը պիտի ըլլայ...»:

Մանիսայի մէջ ալ զանազան շինութեանց հիմնարկէքը կատարելով ճառ մը խօսած եւ այպանած է «անոնք որ տարիներով կառավարեցին Թուրքիան : Այդ մարդիկը չկրցան ժողովուրդը փրկել խաւարէն եւ զայն առաջնորդեցին անել ճամբաներու » :

Այցելած է նաեւ Սարուխանլը, Ագհիսար, Սէվէնտի, Քուլա, Ալաշէհիր, Սարըկէօլ եւ Սալիհլի: Ամէն տեղ ճառ խօսելով յարձակած է Հալք կուսակցութեան վրայ :

Իսմէթ Ինէօնիւ յաջորդ օրը պատասխանած է Տէմիրէլիի :

Վարչապետը Իզմիրի մէջ բացած է 36-րդ միջազգային տօնավաճառը : Այս առթիւ յայտնած է թէ մինչ Թուրքիոյ արտածումները 510 միլիոն տոլար եղած են այս տարի, ներածումները 780 միլիոնէն բարձրացած են մէկ միլիառ հարիւր միլիոն տոլարի : Բացը ահաւոր համեմատութիւններու հասած է ուրեմն :

Մինչեւ 1972 հողագործական, հանքային եւ ճարտարարուեստական արտադրութիւններէն յաւելուածական արտածումներ պէտք է կատարել համաձայն Հնգամեայ Բ. ծրագրին :

Նախատեսուած է հինգ տարիէն 720 միլիոն տոլարի բարձրացնել արտածումները, ինչ որ բաւարար չէ բացը գոցելու համար եւ Թուրքիա պարտական պիտի մնայ միշտ :

Իզմիրի մէջ Իսլամական Բարձրագոյն վարժարանի բացումը կատարելու առթիւ շեշտած է, որ «մզկիթը, զօրանոցն ու վարժարանը պէտք չէ զբաղին քաղաքականութեամբ »:

Նոյն քաղաքին մէջ գարեջուրի երեք գործարաններու եւ հիւանդանոցի մը հիմնարկէքը կատարած ատեն բազմութիւնը — մեծ մասամբ բաղկացած կիներէ — շրջապատած է վարչապետը գանգատելով եւ տրտնջալով, բռնած ցուցատախտակներ, որոնց վրայ գրուած էր՝ «ջո՛ւր կ'ուզենք, ապրելու համար ջուր պէտք է, մենք ջուրի պէտք ունինք, ջուր, ջուր ...»:

Պորնովայի շրջանին մէջ բացած է Թարիշի ալքոլի գործարանը, որ տարեկան 1–1·5 միլիոն լիտր 95–96 աստիճան ալքոլ պիտի արտադրէ :

Իզմիրի մէջ ձայնասփիւռի յաւելուածական կայան մը բանալով, Տէմիրէլ շեշտած է, որ ռատիօն լոկ կառավարական կուսակցութեան ենթակայ հաստատութիւն մը չէ: Պարտաւոր է բացարձակապէս չէզոք եւ անկողմնակալ մնալ, ըստ Սահմանադրութեան :

Յետոյ հետզհետէ այցելած է Սելչուք, Կէմէնճիք, Ինճիւլիօվա, Քէօյճէյիզ եւ Օրթաճա, ուր ճառ մը խօսելով ըսեր է.

« Թուրքիոյ մէջ լեզուի, կրօնքի, եւ դաւանութեան խտրականութիւն չկայ : Չկայ նաեւ դասակարգային առանձնաշնորհ եւ տարբերութիւն: Կան միայն թուրք պարկեշտ քաղաքացիներ ...»:

Տալամանի մէջ հիմնարկէքը կատարեր է Թուղթի հսկայական գործարանի մը : Յետոյ այցելած է Քէթհիյէ եւ Մարմարիս: Քէթհիյէի մէջ ըսած է թէ երբ իշխանութիւնը փոխանցուած է իրենց, 64 հազար գիւղեր լոյս չունէին, 63 հազար գիւղերու հարիւրին իննսունը ճամբայ չունէին, հարիւրին յիսունը դպրոցէ, ջուրէ եւ առողջապահական սպասարկութիւններէ զուրկ էին :

Մինչ վարչապետը Եգէականի շրջանին մէջ պտոյտները կը շարունակէր, հանրապետութեան նախագահ Ճէվտէթ Սունայ քննական պտոյտի ելած էր Էսկիշէհիր :

Օգոստոս 25ին յանկարծ կէս ձգելով իրենց շրջապտոյտները, երկուքն ալ վերադարձած են Անգարա, ուր Կիպրացի ուսանող ռազմիկներ բուռն ցոյցեր կատարած էին եւ խոշտանգուած ոստիկաններուն կողմէ :

«Փոխանակ Թուրքիոյ մէջ ծեծ ուտելու, կը նախընտրենք Կիպրոս երթալ եւ հոն մեռնիլ » կ'ըսէին ցուցարարները, որոնք դժգոհ էին կառավարութեան թոյլ քաղաքականութենէն :

Կարեւոր փոփոխութիւններ տեղի ունեցան Ընդհ. Սպայակոյտի նախագահութեան կազմին մէջ :

Ազգ. ապահովութեան խորհուրդը Սունայի նախագահութեան տակ քննեց Կիպրոսի հարցը : Ճշդեց Յունաստանի վարչապետին եւ Տէմիրէլի տեսակցութեան հիմ կազմելիք սկզբունքները, անհաշտ ոգիով :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

(3, 1–2 տես Յառաջ, Սեպտեմբեր 2 եւ 3)

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼԵՀԱՍՏԱՆ ԿԱՐԾԻՔ ՉՓՈԽԵՑ

ԲԱՅՑ ՏԸ ԿՈԼԻ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ ԲԱՑԱՍԱԿԱՆ ՉԻ ՆԿԱՏՈՒԻՐ

Նախագահ տը Կոլ Փարիզ վերադարձաւ: Կը թուի թէ այս ճամբորդութիւնը չտուաւ այն արդիւնքը որու կը սպասուէր: Ծանօթ է որ նախագահ տը Կոլ կ'ուզէր գլխաւորաբար համոզել Լեհերը որ փոխեն իրենց դիրքը Գերմանիոյ նը-կատմամբ եւ աւելի ազատ քաղաքականութիւն վարեն Խորհ. Միութեան հանդէպ :

Կոմուլքայի ճառը շատ յստակ պատասխան մըն էր այդ առընչութեամբ :

Նախ խօսած էր տը Կոլ լեհական Խորհրդարանին առջեւ :

Ֆրանսայի նախագահը շեշտած է ի մէջ այլոց . — « Փարիզ, կը խորհինք թէ մեր երկու երկիրները մեծ շահ ունին զարկ տալու իրենց տնտեսական, մշակութային եւ մարդկային յարաբերութեանց : Այդ պատճառով այն համաձայնագրերը զորս երկու կառավարութիւնները արդէն իսկ կնքած են այդ մասին շատ կարեւոր կը թուին մեզի : Բայց նաեւ վստահ ենք որ Լեհաստան մեզի համար ըտրեալ ընկեր մը պէտք է ըլլայ աշխարհի այս մեծ մասին մէջ դարուս այս երկրորդ կիսուն, որու կռուախնձորն է կամ խաղաղութիւնը բոլորին համար կամ պատերազմը եւ ընդհանուր բնաջնջումը : Ասիկա նախեւառաջ եւ բնականաբար Եւրոպայի մէջ, ուր ամէն ինչ կը պարտադրէ Լեհաստանի եւ Ֆրանսայի որ ներդաշնակեն իրենց գործունէութիւնը իրենց եւ ուրիշներու ապահովութեան համար : Այդ իսկական ապահովութիւնը իւրաքանչիւր պետութեան չի կրնար դուրս գալ երկու պլոքներու բախումէն : Ընդհակառակն, Ատլանտեանէն Ուրալ, թող գան հաստատուելու մեր միջեւ հասկացողութեան եւ գործակցութեան քաղաքականութիւնը եւ այն ատեն բոլոր կարելիութեիւնները կ'ըլլան որպէսզի նոր պայմաններու եւ մթնոլորտի մէջ, եւրոպացի ժողովուրդները կարենան միասին կարգադրել այն հարցերը որոնք իրենց ձեռնհասութեան մէջ են եւ որոնց մէջ գլխաւորն է՝ գերման ժողովուրդին ճակատագիրը :

« Ֆրանսա, որ ինչպէս Լեհաստան դրացի է այս մեծ երկրին եւ որ ամէն ատեն, մանաւանդ այս դարուս իսկ, տառապած է գերմանական փառամոլութիւններէն, ձեռնարկած է սակայն Ռայխին տապալումէն ետք եւ այն վայրկեանէն որ Գերմանիա կ'ուրանայ չարիքները, հաշտութեան յարաբերութիւններ ստեղծելու : ... Մնաց որ, Եւրոպա մը որ այլեւս բաժնուած չըլլայ, որքա՛ն կշիռ կրնայ ունենալ խաղաղութեան պահպանման համար աշխարհի բոլոր կողմերը: Եթէ մեր ցամաքամասը կազմակերպած ըլլար իր գործակցութիւնը, պատերա՞զմ կ'ըլլար Ասիոյ մէջ, կ'ըլլա՞ր արեւելքի մէջ»:

Լեհաստանի համայնավար կուսակցութեան պետը իր պատասխանին մէջ բաւական բան հասկցուցած է : Ցիշած է որ Լեհաստան երբեք չի բաժնուիր Խորհ. Միութենէն որ հիմնաքարը կը մնայ Լեհաստանի քաղաքականութեան : Ինչ կը վերաբերի Գերմանիոյ, նախ Պոնի կ'իյնայ հասկացողութիւն ցոյց տալ եւ առաջարկ քայլերն ընել : Իրատես քաղաքականութիւն մը կը նշանակէ որ, Պոն նախ պէտք է ճանչնայ արեւելեան Գերմանիան ու նաեւ Լեհաստանի ներկայ սահմանները :

Կոմուլքա կը շեշտէ.— «Լեհաստան եկաք իբրեւ այս երկրին բարեկամ, մեր պարտականութիւնն է ուրմեն ըսել ձեզի թէ ի՛նչպէս մենք կը տեսնենք մեր դերը եւրոպական ապահովութեան կառուցման մէջ, մեր պարտականութիւններն եւ մեր տեղը Եւրոպայի մէջ: «Ա. եւ Բ. աշխարհամարտերու մէջտեղի ժամանակաշրջանին, Ֆրանսա եւ Լեհաստան կապուած էին զինուորական եւ քաղաքական դաշինքով : Բազմաթիւ պատճառներով — զորս պիտի չյիշեմ ձեզի — այդ զինակցութիւնը լաւ չքալեց: Կարեւորն այն է որ ոչ Լեհաստանը կրցաւ պաշտպանել, ոչ ալ Ֆրանսան: Չկրցաւ կասեցնել գերմանական խելագար գործունէութիւնները եւ փրկել խաղաղութիւնը : Ժամանակակից լեհ պետութիւնը ծնաւ գերման աշխարհակալութեան եւ ռազմապաշտութեան վրայ տարուած յաղթանակէ մը, որ ովկիանոս մը արիւն արժեց մեր ժողովուրդին : Տեսաւ իր վերածնունդը նոր սահմաններու ներսը, արդար պատմական տեսակէտով եւ համապատասխան բովանդակ Եւրոպայի ապահովութեան : Ուրախ ենք որ Ֆրանսան ըլլայ, որ իր հասկացողութիւնը ցոյց տալով Օտէր – Նայս սահմաններուն համար, առաջինը եղաւ բոլոր արեւմտեան պետութեանց մէջ որ զանոնք նկատեց վերջնական եւ անբռնաբարելի »:

Կոմուլքա կը յայտնէ նաեւ իր կարծիքը Գերմանիոյ մասին .— « Գերմանական հարցին լուծման միայն այն տեսակէտը որ կ'ընդունի երկու Գերմանիաներու գոյութիւնը, հաւասար իրաւունքներով, կրնայ խաղաղութեան ծառայել: Լեհաստան տարիներէ ի վեր բարեկամական յարաբերութիւններ կը պահէ իր արեւմտեան դրացիին հետ, դեմոկրատ գերման Հանրապետութիւնը : Պատրաստ ենք նաեւ բնականոն դարձնելու մեր յարաբերութիւնները գերման երկրորդ Պետութեան դաշնակցային Գերմանիոյ հետ, երբ իր պաշտօնական քաղաքականութիւնը իբրեւ մեկնակէտ՝ առնէ նոր եւ իրատես սկզբունքներ » :

Այս խօսքերը ցոյց կուտայ թէ ներկայիս Լեհաստան իր քաղաքականութիւնը փոխելու միտք չունի, բայց եւ այնպէս կը կարծուի թէ տը Կոլի ճամբորդութիւնը բոլորովին բացասական չէ :

× Գերմանիա կը յիշէ տը Կոլի յայտարարութեանց առթիւ թէ Սիլեզիոյ հողերը պատմականօրէն գերմանական են, դարերէ ի վեր եւ անոնց գերման բնակիչները անարդարօրէն արտաքսուած են»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ եւ Չինաստանի սահմանին վրայ շատ ծանր բախումներ տեղի ունեցած են: Քանի մը տասնեակ մեռեալ կայ եւ վիրաւորներ : Տէլհիի կառավարութիւնը զինադուլի առաջարկը ըրած է:

ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆԻ մէջ, Մելինա Մեռքուրի, յոյն դերասանուհին որ «Երբեք Կիրակին» Ֆիլմով նուիրաագործուեցաւ, ցուցարարներու գլուխն անցած, Սպիտակ Տան առջեւ ներկայացած է բողոքելու համար իր երկրին վարչակարգին դէմ : Այդ ցոյցը կազմակերպուած էր այն պահաուն երբ Ճոնսըն Յունաստանի թագաւորը կ'ընդունէր, որու այցելութեան նպատակն էր՝ խնդրել Միացեալ Նահանգներու նախագահէն որ վերսկսին իրենց օժանդակութիւնը Յունաստանի : Այդ օգնութիւնը դադրծ էր այն օրէն, երբ պետականա հարուած մը կատարուած էր երկրին մէջ:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ Կոսիգին եւ Ռիատ երկար խօսակցութիւններ ունեցած են որոնց նիւթն եղած է իսրայելեան յարձակման մաքրագործման հարցը : Արաբ Մ. Հանրապետութեան Արտաքին նախարարը տեսնուած է նաեւ Վինոկրատովի եւ Կրոմիքոյի հետ: Ծանօթ է որ Փարիզի նախկին դեսպանը, Գահիրէի դեսպան նշանակուեցաւ վերջերս :

ՃԻՊՐԱԼԹԱՐԻ հանրաքուէին վերջնական արդիւնքները ցոյց կուտան թէ միայն 42 հոգի փափաք յայտնած են որ Ժայռը Սպանիոյ միանայ :

ՌԵԺԻՍ ՏԸՊՐԷ հեռագիր մը ղրկած է մօրը, որու մէջ կը խնդրէ որ Տիկին Ա. լեքսանտր – Տըպրէ այլեւս անխոհեմ յայտարարութիւններ չընէ մամուլին : Կ'ըսուի թէ Տիկին Տըպրէ Կեսթափոյին նը-մանցուցած էր Պոլիվիոյ ոստիկանութիւնը: Տղան կ'ըսէ թէ կացութիւնը ինքնին խօսուն է, աւելին ըսելու հարկ չկայ:

ՎԻԷԹՔՈՆԿԻ պատուիրակը տեսակցութիւն մը տուած է Հանոյի մէջ եւ ըսած թէ եթէ Ամերիկաա կը խօսի Ժընեւի համաձայնագրերու մասին նախ ինք պէտք է քաշէ իր զօրքը վերահաստատելու համար կացութիւնը այնպէս ինչպէս որ էր այդ համաձայնագրերու ատեն :

ԳԱԲՐԻԷԼ ՏԷՐ-ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

(ՔԱՋԲԵՐՈՒՆԻ)

Անցեալ դարու 60ական թուականներուն արձակագիր Գաբրիէլ Տէր – Յովհաննիսեանի (Քաջբերունի) հայ գրականութեան մէջ մուտքը շատ խոստումնալից եղաւ : Մէկն էր այն սակաւաթիւ անձերէն , որոնք հայ նոր գրականութեան զարգացման արշալոյսին, խորապէս դիտակցելով ժամանակի պահանջներուն, մէկ կողմ նետեցին գրաբարով մշակուած գրականութեան կաշկանդիչ օրէնքները եւ ստեղծեցին նոր գրականութիւն մը՝ աշխարհաբար լեզուով : Հայ մշակոյթի զարգացման մեծապէս նպաստեցին ուսանողական ժողովները Մոսկուայի եւ Պետերբուրգի մէջ : Ընդհ. խանդավառութեան մթնոլորտ մը սկիզբ կ'առնէր Խրիմի պատերազմէն ետք ռուսական շրջաններուն մէջ ծաւալող ազատական շարժումներէն, որ իր խոր արձագանգը կ'ունենար նաեւ հայ իրականութեան մէջ :

Մոսկուայի եւ Պետերբուրգի հայ ուսանողները շփման մէջ էին ռուս յեղափոխական երիտասարդութեան հետ : Իրենց ժողովներուն մէջ կը քննէին հայերէն լեզուի ու հայ գրականութեան զարգացման հարցերը, կը կարդային իրենց ստեղծագործութիւնները, կը խորհէին հայ ժողովուրդի մտաւոր զարթօնքին , վերածնունդի խնդիրներուն շուրջ :

Այդ թուականներուն Ստ. Նազարեանի « Հիւսիսափայլ » ամսագիրը կը գտնուէր հայ հասարակական հոսանքներու պայքարի առանցքին մէջ : Միքայէլ Նալբանդեանի դերը անգնահատելի էր ոչ միայն հայ հասարակական միտքը եւրոպական յեղափոխական – ժողովրդավար մտքի մակարդակին հասցնելու իր ջանքերով, այլեւ հիւսիսափայլեան դպրոցը ըստեղծելու եւ զայն գաղափարապէս զինելու իմաստով : Հայ ուսանողական եւ մըտաւորական ամբողջ սերունդ մը կը դաստիարակուի Նալբանդեանի գաղափարներով՝ յետագային հայ հասարակութեան ծառայելու իր կամքով թրծուած :

Գաբրիէլ Տէր – Յովհաննիսեան Մոսկուայի հայ ուսանողական խումբի անդամներէն էր, «Հիւսիսափայլի» գործօն աշխատակիցը : Ծնած է 1837ին, Ղազախ գաւառի Ուզունթալա գիւղին մէջ (այժմ՝ Իջեւանի շրջան) : Աւարտած է Ներսիսեան վարժարանը եւ գեղարուեստագէտ Յովհ. Քաթանեանցի ջանքերով 1858ին զրկուեցաւ Մոսկուա : Հոն կ'ընդունուի բժշկական համալսարանը , որպէսզի «բժիշկ դառնալով օգտակար ըլլար աղքատ դասակարգին » :

Գաբրիէլ Տէր – Յովհաննիսեան ուսանողական տարիներուն կը սկսի զբաղիլ գրական գործունէութեամբ եւ Սմբատ Շահազիզի, Մանուկ Սաղաթեանի, Մարտիրոս Սիմոնեանի եւ այլ գործիչներու հետ կը մասնակցի «Հիւսիսափայլ»ի աշխատանքներուն : Ան ուսանողական ժողովներուն մէջ կը կարդայ իր առաջին վէպը՝ գիւղական կեանքէն : Այնուհետեւ կը գրէ «Զուխտ անիծեալ գերեզման վիպակը (անտիպ), «Սուրբ Գէորգի Ղուլը » (որ տպուած է 1872ին) եւ «Տէր – Սարգիս» ծանօթ վէպը :

« Տէր – Սարգիս» վէպը քննադատական իրապաշտութեան առաջին ցայտուն արտայայտութիւններէն էր մեր գրականութեան մէջ. տպուած է 1861ին՝ «Հիւսիսափայլ»ի մէջ : Վէպը իր շօշափած հարցերով կ'արտայայտէր հիւսիսափայլեան գաղափարախօսութիւնը եւ կը հնչէր իբրեւ դատապարտութեան խօսք՝ «Խաւարի թագաւորութեան » դէմ : Դժբախտաբար, շատեր գայթակղած, արգելք հանդիսացան որ վէպին շարունակութիւնը տպուի : Գաբրիէլ Տէր – Յովհաննիսեան վերադառնալով Կովկաս , աւելի քան երեսուն տարի կ'աշխատի իբրեւ գաւառական բժիշկ, եւ այլեւս չի վերադառնար գրական աշխատանքին :

Կը մեռնի 1920ին :

Եւ սակայն, եթէ արձակագիր Գաբրիէլ Տէր – Յովհաննիսեանը իրերու բերումով կը հեռանայ հայ գրականութեան ասպարէզէն, բայց վաթսունական թուականներու մթնոլորտին մէջ դաստիարակուած Քաջբերունի բանահաւաքը, ազգագրագէտը, հրապարակախօսը՝ նոյն իրերու բերումով յայտնութիւն մը եղաւ հայ բանասիրութեան համար :

Բժիշկ Գաբրիէլ Տէր – Յովհաննիսեան տարիներ շարունակ շրջագայելով Երեւանի, Հին Նախիջեւանի, Հին Զուղայի , Ագուլիսի, Կարսի, Ղազախի, Շամախի եւ բազմաթիւ այլ գաւառներու մէջ, չկարենալով զբաղիլ գրական աշխատանքներով՝ կը փորձէ գոնէ ծառայել հայ բանասիրութեան ու ազգագրութեան : Գրի կ'առնէ եւ կորուստէ կը փրկէ բազմաթիւ ազգագրական նիւթեր, ժողովրդական երգեր, աւանդութիւններ, կը նկարագրէ բոլոր այն աշխարհագրական վայրերը ու պատմական յուշարձանները, որոնք արժանի էին ուշադրութեան , կը հրատարակէ մեր մշակոյթի պատմութեան համար մեծապէս կարեւոր իր «Ճամբորդական նկարագրութիւններ»ը , եւայլն : Իր աշխատանքներն ու յօդուածները, թիւով վաթսունէ աւելի, ժամանակին կը տպուին հայ եւ ռուսական պարբերականներուն մէջ :

Առանձին գիրքերով տպուած են «Հայկական սովորութիւններ » ազգագրական նիւթերու ժողովածուն, «Ստեփանոս Նազարեանցի շուրջ» յուշագրութիւնը, եւ այլն : Պէտք է ենթադրել թէ Քաջբերունիի տպագրուած յօդուածներն ու ուսումնասիրութիւնները կը կազմեն իր գրական ժառանգութեան մէկ մասը միայն : Ինչ կը վերաբերի բանասէրին՝ այդ մասին կեանքի վերջին օրերուն ցաւով գրած է. «Դեռ եւս այնքան ժողոված նիւթեր են մնացել հում գրութեամբ , որ նրանց մըշտկելուն հարկաւոր է այլեւս մի կեանք» :

Դժբախտաբար, Գաբրիէլ Տէր – Յովհաննիսեանի արխիւը , որ շատ բան կըրնար տալ մեր բանասիրութեան , կորսըւած է : Այսօր անհրաժեշտ է որ լրջօրէն ուսումնասիրուին եւ հրատարակութեան յանձնուին գոնէ հայ եւ ռուս պարբերականներու էջերուն մէջ ցրուած իր յօդուածներն ու աշխատութիւնները. ասով, որոշ չափով կ'ամբողջանայ հայրենասէր գրագէտ – բանասէրին գրական ու գիտական վաստակը :

Ս. ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ

(Ամփոփուած)

ՀԱՇՈՒԵԿՇԻՌ ԽԱՉԱԿՐՈՒԹԵԱՆ

Բ.

« Հայերը Ֆրենկներուն երախտագիտութեան արժանի էին : Այս մարդիկը, կորովի եւ տոկուն նկարագրով ռազմիկներ, հաստատուած գլխաւորաբար Եդեսիոյ եւ Անտիոքի մէջ, զինուորական տեսակէտով ամէնէն աւելի գնահատուած են :

«Լատին բազմաթիւ պետերու սխալ քաղաքականութիւնը իրենց զինակից Հայերու հանդէպ, որոնց ծառայութիւնները փոխարինեցին ապերախտութեամբ , չքանդեց անոնց համակրանքը լատիններու հանսէպ : Հայ պատմիչները անկեղծ շեշտով կը ցաւին լատիններու կրած դրժբախտութեանց վրայ :

« Հայ պետերը գէշ վարձատրուեցան իրենց անձնուիրութեան փոխարէն : Պաղտին տը Պուրկ, Եդեսիոյ կոմսը, տարի մը պաշարեց Ապլղարիպը եւ դրաւեց կալուածը : Քանդեց Գող Վասիլի իշխանութիւնը, բռնադատեց բարձր դիրքի տէր հայ ազնուականները Պոլիս ապաստանիլ : Գրաւեց քաջարի Բագրատին կալուածները եւ վռնտեց երկրէն : Պաղտին տը Պուրկ աւելի չարիք հասցուց , աւելի հակառակորդ էր քրիստոնեաներուն քան Սելճուքներուն» : (Տոտիւ, ԼԷ զԷնսթիթիւսիոն Մոնարշիք, 1894, էջ 213) :

Հայերը կը կազմէին Անտիոքի բնակչութեան մեծամասնութիւնը, Խաչակիրները պաշարեցին քաղաքը, Հայերը օգնութեան հասան, բանակը պարենաւորեցին եւ փրկեցին պաշարողները : Խաչակիրները քաղաք մտան շնորհիւ ուրացող Հայու մը դաւաճանութեան, որովհետեւ աշտարակի մը հրամանատարն ըլլալով՝ համաձայնեցաւ դուռները բանալ , 2 Յունիս, 1098ին : Բնակչութիւնը ցնծութեամբ ընդունեցաւ Խաչակիրները, բայց երկար չտեւեց ցնծութիւնը, երկու օր ետք Քերպուքա Էմիրը Անտիոքի առջեւ հասաւ, պաշարեց քաղաքը : Ահաւոր սով մը եւ ժանտախտը քանի մը օրուան մէջ մեռցուցին հարիւր հազարէ աւելի քաղաքացիներ :

1110ին Եփրատի շրջանը բնակող Հայեր կոտորուեցան , ուրիշներ հազիւ ազատեցան վրէժխնդրութենէ : Ասիկա հետեւանքն էր մահմետական վեհապետութեան տակ գտնուող երկրի մը մէջ Ֆրենկներու ներկայութեան : Հայերը, քրիստոնեաները խաղաղութեամբ կ'ապրէին հոն, ուր Ֆրենկներ չկային : Այնուհետեւ քրիստոնեաները պիտի հեռանան մահմետական հողերէ եւ Ֆրենկներուն մօտ պիտի դան եւ ասոնցմէ կողոպտելու համար՝ Հայերը միշտ հաւատարիմ պիտի մնան եկուորներուն :

Երկրորդ Խաչակրութիւնը ճամբայ կ'ելլէր Եդեսիոյ ազէտին պատճառով եւ դիմելու էր քանդուած քաղաքը փրկելու , մինչդեռ Երուսաղէմի մէջ կ'որոշուի Դամասկոսը գրաւել : Արեւելքի խառնածինները, որոնք փուլէն կը կոչուէին , շատ ալ համամիտ չէին Արեւմուտքէն եկող Խաչակիրներուն, ատկէ հակամարտութիւն հիներու եւ նորեկներու միջեւ : Այս վերջինները զարմացան որ հիները փոխուած են մէկ սերունդէն : Ցուշէ տը Շարթ 1125ին կը գրէր. «Արեւմտեաններ էինք, ահա արեւելեաններ դարձանք : Հռոմայեցին կամ Ֆրանսացին եղած է պաղեստինցի, արդէն մոռցած ենք թէ ուր ծնած ենք, օտարականը այժմ բնիկ է , դաղթականը ընդերածին եղած է » :

Լատինները յարմարեցան կլիմային , սննդառութեան , ապրելակերպին : Փոքրամասնութիւն մը կազմեցին մեծամասնութեան մէջ, ամուսնացան տեղացիներու հետ, կազմուեցաւ նոր ընկերութիւն մը՝ բաղկացած ազնուականներէ եւ ոչ ազնուականներէ, քաղքենի վաճառական դասակարգէ եւ հասարակ խաւերէ, առանց իրարու թափանցելու ցեղով , դաւանանքով , լեզուներով : Արդէն Արեւելք եկողները կը բաղկանային փոքրիկ ասպետներէ , ուրիշներ ալ բարձրացում ունեցան պակսողներուն թիւը լեցնելու համար :

Ս. Պերնարտոս սկսաւ երկրորդ խաչակրութիւնը քարոզել : Իր ձայնը լսելի եղաւ Ֆրանսայի Լուդովիկոս Է. թագաւորէն եւ Գերմանիոյ Գոնրատոս Գ. կայսրէն : Մանուէլ Կոմնենոս կայսրը լսելով նոր խաչակրութան մը կազմակերպութիւնը՝ փութաց զինադուլ կնքել 1147ին սուլթանին հետ , որուն դէմ արշաւանքի մը ձեռնարկած էր 1146ին : Խաչակիրները հոդ տեսան « նոր մատնութիւն մը » : Կայսրը կը վախնար որ կը կորսնցնէ Անտիոքի վեհապետութիւնը : Բէյմոն տը Փուաթիէ 1145ին Բիւզանդիոն եկած էր եւ վեհապետութիւնը ընդունած էր Թուրքերուն դէմ օգնութիւն գտնելու համար :

Կայսր եւ թագաւոր մինչեւ Սուրիա մեծ կորուստներ ունեցան : Քսանեւհինգ հազար զինուորներէն հինգ հազար հոգի մըտաւ Անտիոք : Մեծ ժողով մը գումարուեցաւ Երուսաղէմի մէջ, մասնակցու –

ԱԹՈՌ ՆՈՐՈԳՈՂ ԿԻՆԸ

(La Rempailleuse)

Կոմս Պերթրանի բնակարանը, որսորդութեան եղանակին բացման հացկերոյթին վերջաւորութեան էր : Տասնեւմէկ որսորդներ, ութ երիտասարդ կիներ եւ շրջանի բժիշկը նստած էին լուսավառ եւ պտուղներով ու ծաղիկներով ծածկուած սեղանին բոլորտիքը :

Սկսան սիրոյ մասին խօսիլ եւ մեծ վիճաբանութիւն մըն էր որ ծայր տուաւ, յաւիտենական վիճաբանութիւնը դիտնալու համար թէ մարդ կրնար ճշմարտապէս սիրել միայն մէ՞կ անգամ թէ բազմաթիւ անգամներ : Խօսք եղաւ մարդոց մասին, որոնք միայն մէկ լուրջ սէր ունեցած էին : Խօսք եղաւ ուրիշներու մասին ալ, որոնք, յաճախ, բուռն կերպով սիրած էին :

Այրերը, ընդհանուր առմամբ, կը պընդէին թէ կիրքը, հիւանդութեանց պէս, կը հարուածէր միեւնոյն անձը, բազմաթիւ անգամներ ու կը հարուածէր մեռցընելու աստիճան, եթէ խոչընդոտ մը ցցուէր անոր առջեւ :

Հակառակ անոր որ դատելու այս եղանակը անվիճելի էր, կիները որոնց կարծիքը կը յենուր առաւելապէս բանաստեղծութեան քան դատողութեան վրայ, կը պնդէին թէ սէրը, ճշմարիտ սէրը, մեծ սէրը, միայն մէկ անգամ կրնար մահկանացուի մը կեանքին մէջ պատահիլ ու այդ սէրը կը նմանէր կայծակին , որ – մէ զարնուած սիրտը, յետագային, այնպէս մը պարպուած, աւերուած եւ հըրդեհուած կ'ըլլար որ ուրիշ որեւէ զօրաւոր զգացում, նոյնիսկ ո՛չ մէկ երազ, կրնար նորէն ծաղկիլ անոր մէջ :

Կոմսը, շատ անգամներ սիրած ըլլալով, բուռն կերպով կը հակառակէր այդ հաւատքին :

«Ձեզի կ'ըսեմ որ մարդ կրնայ բազմաթիւ անգամներ սիրել՝ իր բոլոր ուժերով ու բոլոր հոգիով : Դուք ինծի կը յիշէք անձեր, որոնք անձնասպան եղած են սիրոյ համար, իբրեւ փաստ երկրորդ սիրոյ մը անկարելիութեան : Ես ալ ձեզի կը պատասխանեմ որ եթէ անոնք անձնասպան ըլլալու տխմարութիւնը գործած չըլլային, պարագայ մը, որ իրենցմէ կը խլէ երկրորդ անկումի մը պատեհութիւնը — բուժուած պիտի ըլլային եւ վերսկսած պիտի ըլլային — եւ միշտ ու մինչեւ իրենց բնական մահը : Սիրողներն ալ գինովներուն կը նմանին — ո՛վ որ խմած է, նորէն պիտի խմէ, ո՛վ որ սիրած է, նորէն պիտի սիրէ, ասիկա խառնուածքի խնդիր է :

Իրաւարար նշանակեցին տոքթէօրը, Փարիզցի ծեր բժիշկ մը, որ գիւղ քաշուած էր, եւ խնդրեցին անկէ որ իր կարծիքը յայտնէր :

Շիտակը ըսելով ան կարծիք չունէր :

«Ինչպէս կոմսը ըսաւ, ասիկա խառնուածքի խնդիր է : Գալով ինծի, ես իմացած եմ սիրոյ մը մասին, որ տեւած է յիսունեւհինգ տարի, առանց մէկ օրուան դադարի ու վերջ գտած է միայն մահուամբ» :

Կոմսուհին ծափ զարկաւ :

«Ի՛նչ աղուոր բան է եղեր... Եւ ի՛նչ երազ՝ այդպէս սիրուիլ... Ի՛նչ երջանկութիւն՝ ապրիլ յիսունեւհինգ տարի՝ պարուրուած այդ կատաղի եւ յափշտակիչ սիրով... Ո՛վ գիտէ որքան երջանիկ եղած է եւ օրհնած է կեանքը այդ աստիճան պաշտամունքի առարկայ եղած այդ այրը» :

Բժիշկը ժպտեցաւ :

«Արդարեւ, տիկին, շատ ճիշդ էք, որ այդ անձը այր մըն էր... կը ճանչնաք զինքը, Պարոն Շուքէն, գիւղին դեղագործը... Գալով կնոջ, ան ալ կը ճանչնայիք — աթոռ նորոգող այն ծեր կինն էր, որ ամէն տարի զղեակ կուգար... Բայց, ինքզինքս աւելի լաւ պիտի հասկըցնեմ...» :

Կիներու խանդավառութիւնը մարեցաւ ... եւ իրենց դէմքին վրայ արտայայտուող զզուանքը ըսել կ'ուզէր.— «Հը, կարծես թէ սէրը պէտք է հարուածէր միայն շնորհքով ու անուանի արարածներուն ու միայն անոնք արժանի էին շնորհքով մարդոց հետաքրքրութեան» :

Բժիշկը վերսկսաւ.

«Երեք ամիս առաջ էր որ զիս կանչեցին այդ ծեր կնոջ մօտ, որ մահուան անկողնին մէջ էր : Եկած էր նախորդ օրը կառքով մը, որ իբրեւ բնակարան կը ծառայէր իրեն : Կառքը լծուած էր ծեր ձիու մը, զոր տեսած էք : Կնոջ կ'ընկերանային իր երկու մեծ սեւ շուները, որոնք իր բարեկամներն ու պահապաններն էին : Քահանան արդէն այնտեղ էր : Մեզ իրեն կտակակատար նշանակեց եւ իր վերջին կամքին իմաստը բացատրելու համար, սկսաւ մեզի պատմել իր կեանքին պատմութիւնը : Աւելի տարօրինակ ու սրտակեղէք պատմութիւն երբեք լսած չէի :

«Իր հայրն ու մայրը հին աթոռներ նորոգողներ էին : Հողին վրայ հաստատուած բնակարան՝ կեանքին մէջ ունեցած չէր :

ԿԻ ՏԸ ՄՈՓԱՍԱՆ

(1 – Շար.)

«Ե. ՉԱՐԵՆՑ»
ԹԱՆԳԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

Երաժիշտ Սբիրիդոն Մելիքեանի նամակներէն մէկը, զոր ձեռք բերաւ Հայաստանի գրականութեան եւ արուեստի թանգարանը, դարձաւ անոր 600·000րդ վաւերագիրը: Մինչ այդ հոս վերջնականօրէն տեղաւորուած են ձեռագիրներ, գրական եւ երաժշտական յուշարձաններ, չհրատարակուած փաստաթուղթեր, եւն.:

Թանգարանը, որ վերջերս կոչուեցաւ Եղիշէ Չարենց, Հայաստանի մշակութային հարստութիւններու անդրանիկ դանձարանն է: Կը քալենք թանգարանի ցուցարահներէն, կը դիտենք պահարաններ, խնամքով դասաւորուած դարակները եւ մտքով կը հետեւինք իր 46ամեայ տարեգրութեան: Տասնամեակներու խորքէն կը հասնին մեզի ջերմ ընդունելութեան արձագանքները՝ որ գրականութեան, արուեստի եւ հասարակական գործիչները ցոյց տուին ժողովուրդի մտային արժէքներու պետական պահպանման գործին: Առաջինը Յովհ. Թումանեանն էր: Ան թանգարանին նուիրեց Սայեաթ-Նովայի «Դաւթարը»: Թանգարան աշխատողները, բազմաթիւ հետազօտողները ակնածանքով ու զուրգուրանքով կ'օգտուին երգիչին զուլալ աղբիւրէն:

Աւանդական «երախայրիքը» մինակ չըմնաց: Յետագային հաւաքուեցան տասնեակ, հարիւրաւոր, հազարաւոր նոր փաստաթուղթեր՝ Խ. Աբովեանի «Վէրք Հայաստանի», Մ. Նալպանտեանի «Քրիթիքա», Ռ. Պատկանեանի «Արաքսի արտասուքը», Թումանեանի «Գիքորը» եւ այլ ստեղծագործութիւններու ձեռագիր օրինակները, նշանաւոր մարդոց նամակները:

Հայ մշակոյթի ներկայացուցիչները սերտօրէն կապուած են միւս ժողովուրդներու դիտութեան եւ մշակոյթի մեծ գործիչներուն հետ: Կը ծանօթանանք իրենց բարեկամական եւ ստեղծագործական կապերու վկայութիւններուն: Ասոնց կարգին յիշենք Լէոն Թոլսթոյի, Մաքսիմ Կորքիի, Վալերի Բրիւսովի, Ռիմսկի Քորսաքովի, Փաւլօ Տիչինայի ինքնագիրներն ու նամակները: Թանգարանի բարեկամներուն օգնութեամբ երեւան բերուած են նաեւ հայ ժողովուրդի բարեկամներ Անաթոլ Ֆրանսի, Ռոմէն Ռոլանի, Էմիլ Վերհարնի, Անթուան Մէյէի եւ ուրիշներու նամակներն ու ինքնագիրները:

Մշակութային այս օճախին պատկառելի հարստութեան մաս կը կազմէ «տպագիր խօսքի» բաժինը, ուր ամփոփուած են անցեալի նշանաւոր գրողներու, արուեստագէտներու, հայագէտներու անձնական գրադարանները, աշխարհի տարբեր կողմերէն ստացուած հնատիպ գիրքերը: Կը բաւէ նշել թէ 1612 – 1800 թուականներուն լոյս տեսած 1019 հայերէն գիրքերէն 239ը կը գտնուին հոս: Կը պահուին նաեւ վերջին հարիւրամեակի ընթացքին հրատարակուած շարք մը պարբերականներու հազուագիւտ հաւաքածոներ, որոնց կարգին Յակոբ Պարոնեանի խմբագրած «Թատրոն, Բարեկամ մանկանց», Արփիար Արփիարեանի «Հայրենիք» եւ բազմաթիւ ուրիշ թերթերու ու հանդէսներու օրինակներ:

Թանգարանը լայն կապեր հաստատած է սփիւռքահայ գաղութներուն հետ: Երկրէ երկիր տարուած ու խանդաղատանքով պահպանուած մտային հարստութիւնները այսօր կը վերադառնան Հայաստան: Այսօր թանգարանի պահարաններուն մէջ իրենց արժանաւոր տեղը գտած են Յակոբ Պարոնեանի, Սիրանոյշի, Դանիէլ Վարուժանի, Ա. Չօպանեանի, Սիամանթոյի, Վահան Թէքէեանի գործունէութեան տարբեր ժամանակաշրջաններն արտացոլող նիւթերը:

Անցեալ տարի թանգարանը ձեռք բերաւ Եղիշէ Չարենցէն անտիպ ձեռագիրներու 154 էջեր, որոնք կը վերաբերին բանաստեղծի կեանքի վերջին շրջանին (1936 – 1937): Ստացուած են նաեւ Յովհաննէս Թումանեանի գործերու քառասուն ձեռագիր էջերը, Աւետիք Իսահակեանի «Աբու Լալա Մահարի», Դանիէլ Վարուժանի «Զարդը» բանաստեղծութիւնները՝ հեղինակներու ինքնագիրներով, Սիամանթոյի «Հայորդիները» գործէն հատուածներ:

Թանգարանին սեփականութիւնն է յայտնի բժիշկ Վահրամ Թորգոմեանի արխիւը, ուր կը գտնուի Մխիթար Հերացիի «Զերմանց Մխիթարութիւն» գիրքին Ֆրանսերէն թարգմանութիւնը: Վահրամ Թորգոմեանի արխիւին մէջ կան գիտական նկարագրով շուրջ երկու հազար նամակներ, որոնց կարգին Ալիշանի, Լէոյի, Արշակ Ալպոյաճեանի, Շիրվանզադէի նամակները:

Եղիշէ Չարենց թանգարանը արժէքներու պահպանման օճախ մը չէ միայն: Թանգարանին նիւթերը խնամքով կը մշակուին կը դասաւորուին գիտական ուսումնասիրութեան համար:

Բազմաթիւ ստեղծագործութիւններ իրենց երկրորդ ծնունդը ստացած են թանգարանին մէջ: Յատկանշական է արեւմտահայ գրականութեան նշանաւոր գործերէն մէկուն՝ «Ագապիի պատմութեան» յայտնաբերումը զոր գտաւ եւ թրքերէնէ թարգմանեց բանասէր Գառնիկ Ստեփանեան:

Տիգրան Չուխաճեանի արխիւը ուսումնասիրելով երաժշտագէտ Տիգրանովի ուշադրութիւնը դրաւեց «Արշակ Բ.» օփերան, որ որոշ մշակման ենթարկուելէ ետք իր արժանի տեղը կը գրաւէ այսօր հայ օփերայի արուեստի պատմութեան մէջ:

Թանգարանի պաշտօնեաները մեծ ճիգ կը թափեն մշակոյթի այդ յուշարձանները հետազօտելու, տարածելու, ժողովուրդին սեփականութիւնը դարձնելու համար:

Շուտով պիտի կազմակերպուի խորհրդահայ գրականութեան ցուցահանդէս մը՝ որ պիտի ընդգրկէ բոլոր հեղինակները: Առանձին ցուցահանդէս մը պիտի նուիրուի Եղիշէ Չարենցին՝ ծննդեան 70ամեակին առիթով:

Ս. ԲԱԲԱՋԱՆԵԱՆ
Վ. ՍԱՆԹՐԵԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՄԻՒՆԻԽԻ մէջ, Օգոստոս 29ին, 66 տարեկանին, մեռած է Պաւարիոյ հայկական գաղութի հիմնադիրներէն եւ վարչութեան անդամներէն Նուպար Զօհրապ: Թաղուած է տեղւոյն Վալտֆրիտհոֆ գերեզմանատան մէջ: Հանգուցեալը եղբօր որդին էր Գրիգոր Զօհրապի:

×

ԱԹԷՆՔԻ մէջ Մխիթարեան Միաբանութեան Ս. Ղազար կղզին հաստատուելու 250ամեակին առիթով, հելլէն ծանօթ մտաւորական եւ հայ ժողովուրդի անկեղծ բարեկամ Թաքիս Թեմոտոս, Աթէնքի մեծագոյն օրաթերթերէն՝ «Թօ Վիմացի» մէջ (Օգոստոս 27), բաւական ընդարձակ յօդուած մը գրած է:

Թերթին մէջ հրատարակուած է նաեւ պատճէնը այն հրովարտակին, որով 1717ին Մխիթարեան Հայրերուն կը տրուէր Ս. Ղազար կղզին: Ապա կը յայտնէ, թէ 1952 Դեկտեմբերին, օր մը, «Աննա տ'Արիքօ» բեռնատար նաւուն նաւապետը եկած է Ս. Ղազար եւ վանականներուն խոշոր շիշ մը գինի նուիրած: Շիշին վրայ գրուած էր. «Մխիթարեան Հայրերուն՝ Տեթոնի մէջ (Յունաստան) իրենց հաստատման 250ամեակին առիթով»:

Յետոյ կուտայ Մխիթար Աբբահօր կենսական գիծերը եւ միաբանութեան հիմնադրութեան ամփոփ պատմականը: Թաքիս Տեմոթոս իր յօդուածը կը վերջացնէ հետեւեալ տողերով.

«Բոլոր քաղաքակիրթ ազգերը այսօր կը պատուեն 250ամեակը Ս. Ղազարին, մշակութային կեդրոնի մը՝ որ աշխարհի ամէնէն փայլուններէն մէկն է:

Ս. Ղազարի Մխիթարեաններուն եւ Եւրոպայի ու Ամերիկայի Մխիթարեան միւս կեդրոններուն՝ հելլենական ողջոյնը կը զրկուի այն հաւաստիքով՝ թէ մեր երկիրը երբեք պիտի չդադրի Հայերուն հանդէպ տածելէ միշտ միեւնոյն եղբայրական զգացումները»:

Տեմոտոս իր յօդուածին կցած է Մխիթար Աբբահօր ու Ս. Ղազար կղզիի նկարները: Աբբահօր նկարին տակ հայերէն գիրերով գրուած է «Մխիթար»:

ԾԻԾԱՂ

Գինովին մէկը գինետուն մը կը մտնէ եւ դաւաթ մը գինի ապսպրելէ ետք բոլորէն լսելի ձայնով կը գոչէ.

— Երբ ես կը խմեմ, ամէնքն ալ կը խմեն:

Սպասեակին կ'ըսէ՝ որ բոլորին գինի հրամցնէ: Քիչ յետոյ, դարձեալ գինի կ'ապսպրէ ու դարձեալ կը պոռայ:

— Երբ ես կը խմեմ՝ ինծի հետ ամէնքն ալ կը խմեն նորէն:

Դարձեալ կ'ապսպրէ ու դարձեալ կը հրամայէ բոլորին գինի տալ:

Քանի մը վայրկեան ետք գինովը գրպանէն տասնոց մը հանելով սեղանին վրայ կը դնէ ու կը գոչէ բարձրաձայն.

— Երբ ես կը վճարեմ, ամէնքն ալ կը վճարեն:

×

Վեցերորդ օրը Աստուած Զուիցերիան շինեց, յետոյ Զուիցերիացին եւ հարցուց անոր.

— Տակաւին ի՞նչ կ'ուզես որ տամ քեզի:

— Մարգագետիններ եւ կովեր, պատասխանեց Զուիցերիացին:

Աստուած մարգագետիններ եւ կովեր պարգեւելէ ետք, իրեն, հարցուց.

— Ի՞նչպէս է, կովերուն կաթը լա՞ւ է, գոնէ:

— Շատ լաւ, Տէր իմ, ահա՛ դաւաթ մը փորձեցէք:

Աստուած դաւաթ մը կաթը խմեց եւ շատ համեղ գտաւ:

— Եւ տակաւին ի՞նչ կը փափաքիս ունենալ, հարցուց կրկին Աստուած:

— Մէկ շիլինը, Տէր իմ, փոխարժէքը դաւաթ մը կաթին, որ խմեցիք:

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

թեամբ թագաւորին, կայսեր, Պաղտին Երրորդի, պատրիարքին, Տաճարական եւ Հիւրընկալ ասպետներու գլխաւորներուն: Ժողովը որոշեց յարձակիլ Դամասկոսի վրայ, ոչ թէ Նուրետտինի: Կրուսէի համաձայն, ասիկա սխալ մըն էր, որովհետեւ Դամասկոսի իշխանութիւնը միակն էր որ լաւ յարաբերութիւն կը մշակէր Ֆրենկներուն հետ, երկուքին ալ թշնամին Նուրետտինն էր: (24 Յունիս, 1148):

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(2 Շար.)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (161)

ՎԻՏՈՔ

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ԹԻԱՊԱՐՏԸ

— Սիրելի դուքս, ձեզի անդամ մըն ալ նեղութիւն պիտի պատճառեմ... թախանձագին կը խնդրեմ, ներողամիտ դանուեցէք սա խեղճ տղուն հանդէպ... ահա՛ ձեր առջեւն է ան, երբ աչքովնիդ տեսնէք անոր վիճակը, վստահ եմ որ ներողամիտ պիտի գտնուիք, իր գործած սխալներուն վրայ անկեղծօրէն զղջացած է...:

— Ի՞նչ, սխա՞լ, սխա՞լ մի՛, ոճիր ըսէք, ոճի՛ր... գոչեց ծերունի հացկատակը:

Եւ կեղծ Օպէնին դէմը անցնելով, հանդիսաւոր կերպով ըսաւ.

— Մեղքցուելու անարժան թշուառականին մէկն ես դուն, անամօ՛թ:

Թօմպուլիկ, գլուխը խոնարհեցուց եւ դողդղալ սկսաւ:

Կոմսը նոյն եղանակով շարունակեց.

— Կրնա՞ս ըսել, կրնա՞ս ինքզինքդ արդարացնել, քեզի կրթողը մեր հայր սուրբը չէ՞ր քու պաշտպանդ ու դաստիարակդ, հէ՞... որո՞ւ ելար... ուրկէ՞ սորվեցար այդ տեսակ չարագործութիւններ ընելը...: Ուրիշներէն դաս առնելուդ ինչո՞ւ այդ բարի մարդուն բարի օրինակին չհետեւեցար...: Սրիկա՛յ, գրասեղանս կոտրելդ ու թղթապանակս գողնալդ չէ՞ր բաւեր, ի՞նչ կ'ուզէիր այդ խեղճ մարդէն որ ելար սպաննել փորձեցիր... հը՛, լեզուդ ինչո՞ւ բռնուեցաւ ատանկ, չըսե՞ս, ինչո՞ւ սպաննել փորձեցիր...: Պիտի չըսես, աղէ՛կ, ուրեմն կեցիր որ ես ըսեմ, վախցար որ ըրած գողութիւնդ երեսիդ պիտի զարնէ եւ քեզի տունէն պիտի վռնտէ, անանկ չէ՞...: Չէ՛, չէ՛, չեմ կրնար հանդուրժել որ քեզի պէս սրիկայ մը արդարութեան չյանձնուի...: Իրաւ, թէպէտ պարոն մարգիքը չափէն աւելի պաշտպանեց քեզ եւ չկրցայ զայն մերժել, բայց աղէկ մտածելէս ետքը միտքս փոխեցի... քեզի պէս անզգամները պէտք է պատժուին...: Պարապ տեղը կոկորդիլոսի արցունքներ մի թափեր, որոշումս որոշում է, պէտք է դուն քու արժանի պատիժդ գտնես... անամօ՛թ:

Սրտակեղէք հեծկլտուք մը լսուեցաւ: Մառի-Թէրէզն էր որ կուլար մայրապետին թեւերուն մէջ:

Ասոր վրայ, պարոն Շանթօսէ, առանց աղջկանը կողմն անդամ նայելու, վճռական կերպարանքով մը դահլիճին դուռը ցոյց տալով Թօմպուլիկի, հրամայական եղանակով մը ըսաւ.

— Հեռացի՛ր դէմէս, աներե՛ս, անզգա՛մ, այսչափը կը բաւէ:

Բայց Արիսթօ, որ պարոն Շանթօսէի մօտեցած էր, ըսաւ.

Բայց Արիսթօ, որ պարոն Շանթօսէի ներեց...:

— Հայր Տիւպուան ի՛նչ կ'ուզէ թող ան ընէ, ամէ՛ն ոչխար իր ոտքէն կը կախեն, պատասխանեց Մառի-Թէրէզի հայրը չոր ու ցամաք եղանակով մը:

Յետոյ, ձայնը ցածցնելով, մարքիզին ականջն ի վար փսփսաց.

— Դուն իմ ըսածիս ականջ մի՛ կախեր, սիրելի փեսաս, պէտք է որ ես անանկ ցուցնեմ, որպէսզի ուրիշ անդամ ասանկ ապուր չխառնէ այդ սրիկան...: Իրեն օգնեցէք որ սըտեղէն կծիկը դնէ, թող երթայ ուրիշէն գտնէ իր գլխուն փորձանքը...:

Բայց Թօմպուլիկ որ դուքսին այս խօսքերը չէր լսած, անանկ կարծեց որ քիչ մը ետքը ոստիկանութեան պիտի յանձնուէր եւ սկսաւ դողդղալ ու ինքնիրենը ըսել.

— Հի՛մա խերերնիս անիծուեցաւ... վախնամ մարդուկը մեր վարպետին չինած տուները (ծրագիրները) մէկ փչելով պիտի փլցնէ...:

Եւ ծունկի գալով պարոն Շանթօսէի առջեւ, ձեռքերը իրար միացնելով կմկըմաց.

— Մեղա՛յ, վսեմապատիւ տէր, մեղա՛յ, ներողութի՛ւն, մէյ մըն ալ չեմ ըներ...:

Դուքսը, ունայնամիտ մարդ, այս շողոքորթական խօսքերէն ուռեցած, ինքզինքին դատաւորի մը հանդամանք տալով գոչեց.

— Մեղա՞յ, է՛հ, թերեւս քու կարգ մը յիմարութիւններդ ներեմ, բայց աներե՛ս, ըսէ՛, ըսէ՛ նայիմ, ի՞նչպէս համարձակեցար աչք վերցնել աղջկանս վրայ... անզգա՛մ, ատիկա ներելի՞ յանցանք է, հէ՞, ո՞ր ազնուական մարդը կը ներէ ատանկ աներեսութեան...: Գնա՛, գնա աղօթք ըրէ պարոն մարքիզին որ բարեխօսեց քեզի համար, ապա թէ ո՛չ... հիմա շատո՛նց բանտը պիտի ըլլայիր...: Է՛հ, ինչ որ է, քանի որ Հայր Տիւպուան ներեր է եւ քանի որ դուն ալ կը խոստանաս ալ ասկէ ետքը մարդ ըլլալ եւ մէյ մըն ալ ատանկ բաներ չընել, պարոն մարքիզին եւ Հայր Տիւպուային սիրոյն համար պիտի մոռնամ ըրածներդ եւ պիտի ներեմ քեզի... բայց մէկ պայմանով միայն... մէյ մըն ալ մէջտեղը պիտի չելլես, հասկըցա՞ր ըսածս, պիտի կորսուիս այս երկրէն եւ մէյ մըն ալ ոտքդ Ֆրանսայէն ներս պիտի չդնես...:

Թօմպուլիկ այս խօսքը լսելուն պէս լայն շունչ մը առաւ...: Ազատած էր: Ոտքի ելլելով ցած ձայնով փսփսաց.

ԱՐԹԻՒՐ ՊԷՐՆԷՏ

(Շար.)

Տէր եւ Տիկին Յակոբ Զարզաւաթ – ճեան եւ զաւակները , Տէր եւ Տիկին Լե – ւոն Զարզաւաթճեան եւ զաւակները , Ա,յ – րի Տիկին Վիքթորիա Ալփունարեան եւ զաւակները , Տէր եւ Տիկին Տիգրան Պա – զալեան եւ զաւակը , ինչպէս նաեւ Անդ – րկասեան , Յակոբեան ընտանիքներն ու բարեկամները ցաւով կը ծանուցանեն ի – րենց հօր եւ պզտկանին

ԹԱԴԷՈՍ ԶԱՐԶԱՒԱԹՃԵԱՆԻ

մահը :

Յուղարկաւորութիւնը կատարուելու 11 Սեպտ· Մարսէյլի Փրատոյի Մայր ե – կեղեցիին մէջ ու մարմինը ամփոփուելու Սէն Փիէռի գերեզմանատունը , ընտա – նեկան դամբարանին մէջ :

Ա,յրի Տիկին Մուշմուլեան եւ զաւակ – ները , ինչպէս նաեւ Մուշմուլեան ընտա – նիքները եւ բոլոր պարագաները ցաւով կը ծանուցանենիրենց ամուսնոյն , հօր , եղ – բօր եւ պզտկանին՝

ՅՈՎՀ· ՄՈՒՇՄՈՒԼԵԱՆԻ

մահը , որ պատահեցաւ Պրուսէ հիւանդա – նոցը , Սեպտեմբեր 11ին , 66 տարեկանին :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Հինգշաբթի առաւօտ ժամը 9ին , փա – րիզի Ս· Յովհ· Մկրտիչ եկեղեցին , ուր – կէ մարմինը կը փոխադրուի Իսիի գերեզ – մանատունը (ժամը 10·15ին) :

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի , ներկայս իբրեւ այդ նկատել :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ա,յրի Տիկին Մկնէնճեանի մահուան առ – թիւ փոխան ծաղիկի , Առնուվիլլ Վարա – պայ Ս· Խաչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւ – նը չնորհակալութեամբ ստացաւ 67 Ֆր· տեղւոյս կարմիր Խաչին վճարուեցաւ 50 , Կապոյտ Խաչին 50 ֆրանք :

ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

— ԼԻՍԷ ՔՈՆՏՈՐՍԷ —

Նախաձեռնութեամբ
Ֆ· ԿԱՊ· ԽԱՉԻ ՇՐՋ· ՎԱՐԺՈՒԹԵԱՆ
Դասախօս՝ Կ· ՄԵՀԵԱՆ

Դասընթացքը կը սկսի Հոկտեմբերին : Դասերը տեղի կ'ունենան ամէն Ուրբաթ ժամը 19 – 20 սկսնակներուն , իսկ 20–21 յառաջացածներուն համար :

Պաշոյի հայերէն լեզուի քննութեան մասնակցողներուն համար պատրաստուած է համառօտ ծրագիր մը , հայերէն եւ ֆը – րանսերէն , Հայոց պատմութեան , հայ գը – րականութեան եւ Հայաստանի աշխար – հագրութեան :

Ամբողջ տարեշրջանի համար վճարա – դիւնն է 15 ֆրանք :

Արձանագրութեան համար դիմել Հայ Մշակոյթի Տուն (Բիւ Պէօ թիւ 17) :

Կամ դասերու իրիկուններըը , Լիսէ Քոնտորսէ :

ՍՊԱՍՈՒՀԻ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Երեք զաւակ ունեցող ընտանիք մը , ըս – պասուհի մը կը փնտռէ , նախընտրաբար երիտասարդ , բնակութիւն եւ ճաշ եւ վարձատրութիւն : Կիրակին ազատ :

Դիմել՝ Գուլումճեան , 7 , Բիւ Տիէօ : Փարիզ 10րդ : Նախապէս ժամադրուիլ հե – ռաձայնելով՝ 208 – 71 – 79 , ճաշի ժամե – րուն :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Սարգիս Աղջը կը փնտռէ իր եղբօր զա – ւակները՝ Գրիգոր , Սարգիս , Կարապետ , Կիրակոս եւ Օհան Աղջը : Հինգն ալ եղ – բայրներ են եւ կորսուած՝ 1915ի Եղեռ – նին , երբ պզտուոր էին : Կը բնակէին Պո – յա Պատի չրջանի Զարշակ դիւղի Մահ – մուտլու փողոցի թիւ 16 տունը : Հայրեր – նին կը կոչուէր Կարապետ Աղջը , մայ – րերնին՝ Սուրբիկ : Փնտռողին հասցէն է .

Տօլափտէրէ Գնալը Ֆէֆիլիկ սօֆաճ , թիւ 19 , Պոլիս :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԽԱՉՎԵՐԱՑ

ՓԱՐԻԶԻ Ս· ՅՈՎՀ· ՄԿՐՏԻՉ

Այս կիրակի , Խաչվերաց է : Այս առ – թիւ Փարիզի Ս· Յովհ· Մկրտիչ Մայր ե – կեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի հանդիսա – ւոր բազմաճայն պատարագ : Կը պատա – րագէ եւ քարոզէ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ· ՄԱ – ՆՈՒԿԵԱՆ :

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8 , պա – տարագ 10 : Երեկոյեան ժամը 4ին կը կա – տարուի Խաչվերացի մեծահանդէս Թա – փօր Անդաստան :

×

Երկուշաբթի , յիշատակ է Մեռելոց : Նոյն եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի պա – տարագ ժամը 10ին : Յաւարտ Ս· պատա – րագի կը կատարուի հոգեհանդիստ վասն համօրէն ննջեցելոց :

×

ՇԱՒԻԼԻ Ս· ԳՐ· ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս կիրակի Խաչվերացի տօնին առ – թիւ , հանդիսաւոր պատարագ կը մատու – ցանէ եւ կը քարոզէ Տ· Վաչէ Վրդ· Իգ – նատիոսեան :

Յաւարտ պատարագի՝ խաչհանդիստ , եւ մասնաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն տեղի կ'ունենայ , հոգելոյս Տ· Եսայի Խաչակիր քհնյ· Ալթունեանի վախճան – ման Գ· տարելիցին առթիւ : Կը հրաւիր – ուի հաւատացեալ ժողովուրդը , իր ներ – կայութեամբ յարգելու յիշատակը , եկե – ղեցւոյս երկար տարիները ծառայած հոգ· հովիւին :

×

ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

Ս· ԳՐ· – ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ (ՊՕՄՈՆ)

Առաջնորդարանի նորահիմն օժանդակ Տիկնանց Միութիւնը , առաջնորդ եպիս – կոպոսի կարգադրութեամբ եւ թաղակա – նութեան նախաձեռնութեամբ Սեպտ· 17ին Խաչվերացի տաղաւար տօնին առի – թով , մատաղօրհնէք կը կազմակերպէ :

Պօմոնի Ս· Գր· Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգստեան պատարագ կը մա – տուցուի : Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Արտաւազդ Եպիսկ· Թրքոեան : Երգե – ցողութիւնը՝ կոմիտասեան պիտի կատա – րէ նոր դպրաց դասը :

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8 , պա – տարագ տասը :

Մատաղօրհնէք եւ բաշխում հաւատաց – եալներուն 12 : Բոլոր անոնք որոնք ուխտ ունին Ս· Խաչին եւ կը փափաքին մաս – նակցութիւն բերել մատաղին՝ որեւէ ձեւի նուիրատուութեամբ , թող հաճին դիմել Թաղականութեանս կամ առաջնորդարանի Օժանդակ Տիկնանց Միութեան՝ 9 Պուլվ· տը Պօմոն :

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Խաչվերացի տօնին առիթով , 17 Սեպտ· Կիրակի , Փրատոյի Ս· Սահակ Մեսրոպ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ , կը պատարագէ եւ կը քարոզէ , ՅԱԿՈԲ ԵՊՍ· ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ : Սկիզբ ժամերգութեան 8 , պատարագ 10 , քարոզ՝ 11·15 :

Նոյն օրը կէսօրէ ետք ժամը 5ին , կը կատարուի երեկոյեան ժամերգութիւն եւ Խաչի Վերացման թափօրի արարողու – թիւն :

ՎԵՐԱՄՈՒՏ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑԻ

Ալֆորվիլի հայկական դպրոցի կրթ· Մարմինը կը յայտնէ թէ դպրոցը կը բաց – ուի Սեպտ· 21ին , Հինգշաբթի , առաւօտ – եան ժամը 9ին :

Կ'ընդունուին վեց տարեկանէն վեր բո – լոր հայ մանուկները :

Արձանագրութիւն տեղւոյն վրայ :

travaux de peinture
et de décoration
de tous styles

ԲԱԲԳԷՆ ՊՈՏՈՍԵԱՆ

22,rue Stendhal, PARIS 20e
MEN. 64-88

Մաքուր աշխատանք , ընտիր Ապրանքներով :

ՁՄԵՌՆԱՅԻՆ ԴԻՒՐԱՄԱՏՉԵԼԻ
Գ Ի Ն Ե Ր

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Շաւիլի կրօն· Ընկերակցութեան եր – կամեայ պաշտօնավարութեան չրջանը աւարտած ըլլալով , բոլոր անդամները ընդհ· ժողովի կը հրաւիրուին Շաբաթ (Սեպտ· 16) ժամը 21ին : Օրակարգ , ընտ – րութիւն նոր վարչութեան : Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն կը համարուի :

Այն անդամները որ վճարած են 1967ի իրենց անդամավճարը , կրնան նամակով քուէարկել :

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՌԻ

Հայ ուսանող մը , որեւէ տեսակի աշ – խատանք կը փնտռէ : Դիմել՝ Ժորժ Առաք – եան , Հայ Ուս· Տուն , 57 Պուլվ· Ժուռ – տան , Փարիզ 14րդ :

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ·— Հ· Յ· Դ· Շրջ· կոմիտէն ընկերական ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ իր չրջանի բոլոր ընկերները Շաբաթ (16 Սեպտեմբեր)ին , ժամը ճիշդ 21ին , Ահա – րոնեան սրահին մէջ :

ՓԱՐԻԶ·— Հ· Յ· Դ· Ս· Թկճլիրեան խումբի հերթական ժողովը այս Ուրբաթ , ժամը 21ին , 17 Բիւ Պլէօ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Աղքատախնամի տարեկան պարահան – դէսը , կիրակի , Հոկտեմբեր 29ին , ժորժ Ե·ի չքեղ սրահներուն մէջ :

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ
SURPRISE PARTY

կազմակերպուած Հ· Յ· Դ· Նոր – Սերունդի ԱՐՇԻԻ ակումբին կողմէ :
Այս Շաբաթ ժամը 17էն սկսեալ Մշակոյթի Տուն ,

AMBIANCE *BUFFET* *BAR*

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԹՈՒՌԻՑԻԿ — ՏՈՄՍԱԿ — ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ — ԵՒԱՅԼՆ
FACTURES — TETE DE LETTRES — ENVELOPPES — etc...

Դիմեցէք

« ՅԱՌԱՋ » Ի

32, RUE DE TRÉVISE
— PARIS - IXe —
Téléph.: 770-86-60

ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

ԼՈՑԸ ԳՈՑՆ Է···· ԳՈՑՆԸ ԼՈՑ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՑՍ ՏՈՒԷ՛Ք···· ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՑՆ ՑՈՒԷ՛Ք
Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ՋԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ
ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ
PEINTURES THOMLAC
16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47
11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը , որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր գեղչ ուենալ :

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական , նուրբ եւ ընտիր ճաշակով ւյատրաստուած՝ առաջին – կարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրու – թիւն : Նորոյթ իւղաներկեր , պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն : Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէում եւ փլասթիֆ — ծածկոցներ . —

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՀԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. Հատը 0,30

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 14
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
JEUDI 14 Septembre 1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11010 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 43e ANNÉE — No 11.010

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԹՈՒՐՔԻԱ ՆԵՐՍԷՆ ՈՒ ԴՈՒՐՍԷՆ

Բ. ԴՈՒՐՍԷՆ

Դուրսէն դիտուած՝ Թուրքիոյ տնտեսական-ելմտական կացութիւնը ողբալի է : Օտար երկիրներու աջակցութեան շնորհիւ է, որ Անգարայի կառավարութիւնը անանկութիւն չէ հռչակած մինչեւ հիմա : Վերջերս հրատարակուած օտար պաշտօնական տեղեկագրի մը համաձայն (Լը Մոնտ, 30 Օգոստոս), ներկայ տարուան Յունիսին Թուրքիոյ օտար դրամներու պահեստը 45 միլիոն տոլար էր միայն : Անցեալ տարի վճարումներու հաշուեկշռին բա'ցն էր 39 միլիոն տոլար : Վերջին անգամ «Ֆոն Մոնէթէր»ի եւ «Աժանս Մոնէթէր էօրոփէէն»ի կողմէ Թուրքիոյ փոխ տրուած գումարները բաւարար չեն թուիր ապահովելու այս տարուան վճարումներու հաւասարակշռութիւնը :

Թուրքիա պարտաւոր է ներքին սպառումի յատուկ բազմաթիւ նիւթեր ներածելու արտասահմանէն : Ըստ տեղեկագրին, ներածումի եւ արտածումի տարբերութենէն այս տարուան բացը պիտի ըլլայ 290 միլիոն տոլար, անցեալ տարուընէն 62 միլիոն աւելի :

Արտածումները դանդաղ կ'ընթանան : Յաճախորդները պակսած են :

Թուրքիոյ գլխաւոր յաճախորդը Գերմանիա յաղեցումի (բէսէսիոն) շրջան մը կը բոլորէ եւ շատ գնում չի կատարեր ներկայիս :

Թուրքիոյ արտածումի գլխաւոր նիւթերն են չոր պտուղներ, ծխախոտ, ձէթ եւ հանածոներ : Բացի պղինձէն, միւս առարկաներու համար շատ պահանջ չկայ օտար երկիրներէ :

1967ի վերջին վիճակագրութիւնները ո'չ մէկ լաւատեսութիւն կը ներշնչեն բացը գոցելու համար :

Թուրքիոյ մէջ տիրող գործազրկութիւնը մասամբ կը թեթեւնար վերջին տարիներուն՝ շնորհիւ Եւրոպայէն եղած պահանջներուն : Տասնեակ հազարաւոր Թուրք գործաւորներ կ'երթային աշխատելու Պելժիքա, Հոլանտա եւ մանաւանդ Գերմանիա : Եւ իրենց շահած դրամները Թուրքիա կը ղրկէին տոլարով, հասոյթի կարեւոր աղբիւր մը ապահովելով կառավարութեան :

Այս դուռն ալ հետզհետէ փակուելու վրայ է :

1966ին 34·000 բանուորներ միայն գացած են արտասահման, 1964էն երկու անգամ պակաս : Եւրոպայի տնտեսական ներկայ կացութեան հետեւանքով այս տարի աւելի պակաս եղած են գացողները :

Սիւլէյման Տէմիրէլի կառավարութիւնը բացը գոցելու համար յոյսը դրած է օտար դրամագլուխի վրայ : Օտար ընկերութիւնները 1967ի համար որոշած են 245 միլիոն տոլար յատկացնել զանազան ձեռնարկներու՝ 1966ի 184 միլիոնին փոխարէն : Սակայն այս գումարը պիտի ծախսուի քանի մը տարիներու ընթացքին, աստիճանաբար :

Ելմտացոյցի բացը գոցելու դասական միջոցներն են փոխառութիւն եւ տուրք : Պետութիւնը չի կրնար դիմել այս երկու միջոցներուն ալ, նկատի ունենալով երկրին կացութիւնը : Ամէն տարի տուրքերը նախատեսուածէն աւելի պակաս հասոյթ կը բերեն :

Այս տարի մենաշնորհի ենթակայ նիւթերու դիները բարձրացած ըլլալով, կառավարութիւնը կը յուսայ աւելի մուտք ունենալ անուղղակի տուրքերէն : Եթէ այս յոյսը իրականանայ, այդ գլուխէն կառավարութիւնը հանրօգուտ ձեռնարկներուն պիտի կրնայ յատկացնել 5·119 միլիոն թրք. լիրա (9·31 միլիառ Ֆրանք) :

Զո՛ւր յոյսեր :

Պետական մենաշնորհ կազմող ձեռնարկները — երկաթ, ածուխ, կրաղիւս, ելեկտրականութիւն, փոխադրական միջոցներ — կ'ապահովեն հանրօգուտ շինութեանց յատկացուած ծախքերուն հարիւրին քառասունը : Գիներու բարձրացման շնորհիւ հասոյթն ալ պիտի աւելնայ այս տարի 7 առ հարիւր համեմատութեամբ :

Մասնաւորներու ձեռնարկներէն շատ աւելի մեծ հասոյթ կը սպասէ կառավարութիւնը : Պաշտօնական տեղեկագիրը դիտել կուտայ, որ Թուրքիոյ մէջ չկան դրամատուններ, որոնք կարենան դրամական օժանդակութեամբ ապահովել մեծ ձեռնարկներու իրականացումը :

Յետոյ մեքենան կը բանի անդադար եւ թղթադրամ կը տպէ շարունակ : Շրջաբերութեան մէջ դրուած դրամներու քանակը անհամեմատ բարձրացած է :

Տոկոսի պաշտօնական սակը հարիւրին 9ն է : Սակայն առեւտրական գործառնութեանց մէջ սովորական տոկոսը հարիւրին քսան է :

Անհատ դրամատէրերը նախապատուութիւն կուտան շահաբեր ձեռնարկներու — մանր ճարտարարուեստ փոքր դրամագլուխով եւ չքեղ բնակարաններ, որ սուղ գիներով վարձու կը տրուին :

Թուրքիոյ փոխ դրամ տուող եւրոպական կազմակերպութեան մասնագէտներու տեղեկագիրը կը շեշտէ, որ Թուրքիոյ բարգաւաճումը մեծապէս վտանգուած է օտար դրամի պակասին պատճառով : Հետեւանքը պիտի ըլլայ ա'յն, որ մեծ դժուարութեանց պիտի բախի Թուրք կառավարութիւնը գլուխ հանելու համար ծրագրուած հանրօգուտ ձեռնարկները :

Եզրակացութիւն՝ Թուրքիա պիտի չձերբազատուի մուրացկանի վիճակէն եւ շարունակ օտարին պիտի բանայ ձեռքը պետական մեքենան շարժման մէջ դնելու համար :

Օր պիտի գայ, որ պիտի վերադառնայ օսմանեան կայսրութեան հին բարի օրերուն, երբ օտար պարտատէրերը ձեռք դրած էին երկրի հասոյթներուն վրայ՝ գանձելու համար իրենց պահանջները : Ստեղծեր էին «Օսմ. Հանրային Պարտուց Հիմնարկութիւն»ը, որուն վերջ էր տրուած Հանրապետական Թուրքիան :

Ամերիկայի տասը միլիառ տոլարը 20 տարուան ընթացքին ինկաւ Անգարայի Դանայեան տակառին մէջ, առանց դարման տանելու քրոնիկ դարձած հիւանդութեան :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

(4 եւ վերջ)

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՔԵՒԼԵՀԱԿԱՆ ԶԵԿՈՅՑԸ

ՍԵՐՏ ԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՆԱԽԱՏԵՍՈՒԱԾ Է

Նախագահ տը Կոլի Լեհաստան այցելութենէն ետք, Ֆրանքեւլեհական միացեալ յայտարարութիւն մը հրատարակուեցաւ, ուր կ'ըսուի ի մէջ այլոց . — « Նախագահ Օշապի հրաւէրով, Ֆրանսական Հանրապետութեան նախագահը եւ Տիկին տը Կոլ, Սեպտեմբեր 6էն 12 Լեհաստանի հիւրերը եղան : Ֆրանս. Հանրապետութեան նախագահը, որու կ ընկերանար, արտաքին նախարար՝ Մօրիս Ֆուվ տը Միւրվիլ եւ այցելութեան առաջին օրերը՝ Լուսաւորութեան նախարար՝ Ալէն Փէյրըֆիթ, Լեհաստանի զանազան շրջանները այցելեց եւ կրցաւ այս առթիւ ծանօթանալ ներկայ լեհ իրականութեան զանազան երեւոյթներուն : Լեհ ժողովուրդը, այն ջերմ ընդունելութիւնով զոր ըրաւ Զօր. տը Կոլի ցոյց տուաւ խոր բարեկամութեան զգացումները, որոնք դարերէ ի վեր գոյութիւն ունին երկու ազգերուն միջեւ այսօր աւելի քան երբեք կենսունակ » :

Այս նախաբանէն ետք, անդրադառնալով խօսակցութիւններուն, կը շեշտուի . — « ընդունուեցաւ երկուստեք, որ օրէ օր զարգացող ձգտումը որ Եւրոպայի երկիրները կ'առաջնորդէ զարկ տալու իրենց յարաբերութեանց , մշակութային, թեքնիք եւ գիտական գետնի վրայ, ցոյց կուտայ այն աճող գիտակցութիւնը, պատմութեան ընթացքին կազմուած կապերու եւ որոնք կը միացնեն եւրոպացի ժողովուրդները » :

Ապա զեկոյցը կ'անդրադառնայ եւրոպական ապահովութեան եւ կ'ըսէ.— « Խաղաղ մթնոլորտի մը ճամբուն վրայ արդէն իսկ ձեռք ձգուած յառաջդիմութիւնները, թոյլ կուտան նախատեսելու յեղաշրջում մը, որ պիտի կարենայ երթալով անհրաժեշտ պայմանները ստեղծել ապահովութեան հարցերու լուծման քննութեան համար, ինչպէս նաեւ այն մեծ հարցերուն որ կան դեռ Եւրոպայի մէջ եւ ամէն բանէ առաջ՝ գերմանական հարցը : Պարզ է որ այս հարցերու կարգադրութիւնը կրնայ ըլլալ միմիայն բոլոր շահակից երկիրներու համաձայնութեամբ » :

Վիէթնամի մասին ալ խօսակցութիւններ եղած են եւ Ֆրանսացիք ու Լեհերը համոզուած մնացած են որ արտաքին միջամտութեան վերջը եւ 1954ի Ժընեւի համաձայնութեանց վերադարձը թոյլ պիտի տան որ վերջ դրուի պատերազմին եւ պահպանուի վիէթնամցի ժողովուրդին իրաւունքը՝ իր ճակատագիրը վարելու : Միջին – Արեւելքի մասին ալ, կողմերը նկատած են որ իրենց տեսակէտները իրարմէ շատ հեռու չեն : Ծանրանալով Ֆրանքեւլեհական յարաբերութեանց զարգացման, զեկոյցին մէջ կը յիշուի . — « Տնտեսական յարաբերութեանց մարզին մէջ, երկու կողմերը նկատած են փոխանակութեանց նպաստաւոր եւ մշտական յաւելումը, եւ ընդունած են որ տակաւին կարելիութիւններ կան ալ աւելի զարգացընելու : Յոյս յայտնած են որ այս առեւտուրը կը շարունակուի զարգանալ ներդաշնակ կերպով եւ շեշտած են , ի մէջ այլոց , երկար ժամանակի համար կնքըւած պայմանագրութեանց եւ համաձայնագրութեանց կարեւորութիւնը :

« Շեշտուած է գիտական եւ թեքնիք գործակցութեան լայնացման կարեւորութիւնը, 1966ին ստորագրուած համաձայնագրի հիման վրայ : Ըստ այս համաձայնագրին, հանդիպումներու կազմակերպութիւնը, գիտուններու թեքնիսիէններու փոխանակումը պիտի զարգանան ի մօտոյ : 1967ին, Մառի – Ֆիւռի Սքլոտովսկայի ծննդեան հարիւրամեակը ցայտուն արտայայտութիւնը պիտի ըլլայ այն կապերուն որոնք կը միացնեն լեհ գիտութիւնը եւ Ֆրանսական գիտութիւնը » :

Վերջաւորութեան մէջ, կը յիշուի նաեւ թէ նախագահ տը Կոլ Ֆրանսա հրաւիրած է կուսակցութեան պարագլուխ՝ Կոմուլքա, նախագահ Օշապ եւ վարչապետ Ցիրանկիեւիչ :

Հրաւէրը ընդունուած է :

Նախագահ տը Կոլ Փարիզ հասաւ Երեքշաբթի իրիկուն եւ Օրլիի օդակայանը, ընդունուեցաւ կառավարութեան լրիւ կազմին կողմէ :

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ԵՒ ԱՐԱԲ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԱՆԼՈՒԾԵԼԻ ՀԱՐՑԵՐԸ

Ու Թանի յատուկ ներկայացուցիչը՝ Թալման տեղեկագրին մէջ զոր յանձնած է ՄԱԿի ընդհ. քարտուղարին կը յայտնէ թէ Իսրայէլի կառավարութեան համար Երուսաղէմի կցումը անդառնալի է եւ չի կրնար երբեք բանակցութեան նիւթ ըլլալ : Թալման կը պատմէ իր խօսակցութիւնները կառավարական եւ վարչական անձնաւորութեանց հետ : Կ'ըսէ թէ արդէն իսկ հին քաղաքին մէջ կը կիրարկուին բոլոր հրէական օրէնքները :

Տեղեկագիրը արձագանգ կ'ըլլայ նաեւ Արաբներու դժգոհութեանց եւ կ'ըսէ. — « Քանիցս շեշտուեցաւ Արաբներու կողմէ թէ արեւելեան Երուսաղէմի ժողովուրդը զրկուեցաւ արտայայտուելու իրաւունքէն թէ կ'ուզէ կամ ոչ Իսրայէլի պետութեան ծոցը ապրիլ : Այս առթիւ կը յիշուի նաեւ ինքնորոշման իրաւունքը այնպէս ինչպէս յայտնուած է ՄԱԿի Ուխտին մէջ եւ Մարդկանց իրաւունքի համաշխարհային Յայտարարութեան :

Միւս կողմէ Կարմիր Խաչը հաղորդած է Յորդանանի թէ իսրայելեան իշխանութիւնները որոշած են տակաւին ընդունիլ արաբ գաղթականներու ներգաղթը : Կը կարծուի թէ այս որոշումով 7000 գաղթական եւս պիտի վերադառնան Յայսկոյս Յորդանան : Իրականին մէջ բաւական տարօրինակ է այս հարցը , որովհետեւ ցարդ յայտնի չէ թէ ո՞րքան կը մըտնեն ու նաեւ ո՞րքան դուրս կ'ելլեն : Իսրայելեան բանակը կը վարուի ճիշդ գրաւման բանակի նման եւ պատժական միջոցներու կը դիմէ ամէն անգամ որ հակահրէական տրամադրութիւններ նկատէ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԷԼ – ՔԱՆԹԱՐԱՅԻ մօտ (Սուէզ) նոր միջադէպեր պատահած են : Գահիրէ կ'ըսէ թէ իսրայելեան միրաժ մը վար առնուած է, Թէլ Ավիվ կը հերքէ :

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ օդուժը սաստիկ ռմբակոծութիւններու ձեռնարկած է կրկին Հայֆոնկի վրայ : Միւս կողմէ Ուոշինկթընի Արտաքին նախարարութեան բանբերը կը հերքէ թէ հանդիպում մը եղած է Բրատիսլավայի մէջ, Միացեալ Նահանգներու եւ հիւսիսային Վիէթնամի ներկայացուցիչներուն միջեւ բանակցութիւններու համար : Լուրը տուած էրԱւստրիական թերթ մը՝ Սալցպուրկըր Նախրիխթըն :

ՓԵՔԻՆԷՆ կը հաղորդեն թէ չորս «հակա – յեղափոխականներ» մահուան դատապարտուած են եւ անմիջապէս հրացանագրկուած են :

ՆԱԽԱԳԱՀ ՏԸ ԿՈԼ յաջորդ ճամբորդութիւնը պիտի կատարուի Ռումանիա : Ճիշդ թուականը չէ հաղորդուած , կը կարծուի թէ գարնան սկիզբը կը կատարուի : Նախարարապետ Փոմփիտու Վիէննա մեկնեցաւ պաշտօնական այցելութեան : 1815ի Վիէննայի նշանաւոր համագումարէն ի վեր առաջին անգամն է որ Ֆրանսական կառավարութեան պետ մը Աւստրիա կ'երթայ :

ԱՆԳԱՐԱՅԷՆ կը հաղորդեն թէ բացարձակ համաձայնութիւն գոյացած է Յորդանանի եւ Թուրքիոյ միջեւ, իսրայելեան ուժերու քաշուիլը պահանջելու համար, իրենց գրաւած հողերէն : Հիւսէյն թագաւորը Թուրքիոյ նախագահը Յորդանան հրաւիրեց :

ՀԵՒ Ի ՀԵՒ
ԿԱՐԴԱՑԻՔ
Վ Ի Տ Ո Ք Ը
Հեւ ի հեւ պիտի կարդաք
ՄԵՐ ՆՈՐ ԹԵՐԹՕՆԸ

ՀԱՇՈՒԵԿՇԻՌ ԽԱՉԱԿՐՈՒԹԵԱՆ

Գ.

Խաչակիրները Դամասկոս հասան 1148 Յուլիսին : Նուրետտին օգնութեան փութացած էր: Թագաւոր եւ կայսր խնդիր ունեցան Պարոններուն հետ, որոնք կը փափաքէին որ Դամասկոսը Երուսաղէմի կալուած ըլլայ, Գոնրատոս կը մերժէր եւ զայրոյթով կը լքէր ռազմագաշտը, կը մեկնէր Բիւզանդիոն :

Լուդովիկոս ալ այլ պատճառ մը ունէր փութով հեռանալու : Իր կնոջ եւ Բէյմոն տը Փուաթիէի միջեւ.. մասնաւոր համակրութիւն մը կը ստեղծուէր՝ թագաւորին նախանձը շարժելու աստիճան :

Նուրետտին գրաւեց Դամասկոսը, գրաւած էր Եդեսիան եւ Թըլպաշարը, երկրորդ անգամ ըլլալով Մելիքշահի մահէն ի վեր, 1092ին, կեդրոնացուց իշխանութիւնը : Ուռհայեցիի վկայութեամբ Մելիքշահ եղաւ «այր բարի, հայր եւ ծնող ամենայն տիեզերաց, քաղցր ի վերայ ամենայն աշխարհի »: Նուրետտին աւելի ջարդարար մը եղաւ, քան այր բարի :

Եւրոպայի մէջ Ս. Պերնարտոս քննադատուեցաւ երկրորդ խաչակրութիւնը քարոզած ըլլալուն համար, ձախողութեան պատճառ նկատելով սուրբը: Պերնարտոս փաստեց որ ձախողութեան պատճառը անմիաբանութիւնն էր, աւելին ըլլալով ռազմական սխալները :

Ֆրանսայի պատմաբան Կրուսէ 138 էջ յատկացուցած է Մելիսենտա թագուհիին խնամակալութեան (Բ. 169 – 307) բացասական շրջան մը նկատելով զայն: «Սըխալներու եւ կորուստներու շարք մը եղաւ Մելիսենտայի խնամակալութեան շրջանը, Եդեսիոյ անկումը, երկրորդ խաչակրութեան ձախողութիւնը, Դամասկոսի զինակցութեան խզումը, Բէյմոն տը Փուաթիէյի եղերական մահը, Ժոսլին Երկրորդի գերութիւնը»: (Բ. էջ 318–24) :

Եւ սակայն Կրուսէ կարդացած ըլլալու է Վիլհելմ Տիւրայիի վկայութիւնը. «Մելիսենտա հրաշալիօրէն իմաստուն եւ վարմունքով հասուն բարի տիկին մըն է : Որքան ատեն որ թագուհի մնաց, գործերը ուժեղ կերպով վարեց : Պարոնները տեսնելով որ չեն կրնար իրենց կամքը քալեցնել, սկսան փսփսալ փոքր թագաւորին ականջին, թէ ամօթ էր հնազանդիլ «որպէս փոքր տղայ» կնոջ մը որոշումներուն : Ֆրենկ պետութիւնը շատ բան պիտի կորսնցնէր այն օրը՝ երբ Պաղտին Երրորդ այդ խորհուրդներուն անսալով վերջ տար մօրը խնամակալութեան՝ ինքնին կառավարելու համար »:

Անգլիացի պատմաբանը կը գրէ. «Մելիսենտա կարող կին մըն էր, լաւագոյն ժամանակի մը մէջ կրնար թագաւորել յաջողութեամբ»: (Բ., էջ 233) :

Բէյմոն տը Փուաթիէ կ'ատէր Ժոսլին Երկրորդը, ուստի մերժեց օգնութեան փութալ Եդեսիոյ, մանաւանդ որ Ժոսլին, լքելով քաղաքը, քաշուեր էր Թլպաշար եւ կը զուարճանար: Թագուհին չէր կըրնար Բէյմոնի պարտադրել օգնութեան երթալ ,ոչ ալ Երուսաղէմէն ասպետներ ղրկել, կար հեռաւորութիւնը, ասպետներու յոռի տրամադրութիւնը: Ասով մէկ տեղ ղրկեց հրամանատարը զինուորներով, որոնք ուշ հասան Եդեսիոյ մօտերը: Պարոնները հակամարտ էին, իւրաքանչիւրը կ'ուրախանար միւսին պարտութեան վրայ, իւրաքանչիւրը միւսին վրայ կը ձգէր արշաւանք մը կամ պաշտպանութիւն մը :

Թագուհին պատասխանատու չի կըրնար ըլլալ Դամասկոսի դաշինքին խզումին.

« Թագուհին առաջարկեց պատգամաւոր ղրկել Դամասկոս, ժողովը որոշեց յետաձգել արշաւանքը, բայց զինուորականներ խանդավառ էին, ամբոխավարներ բանակին մէջ զայրոյթ կը յայտնէին արշաւանքին ջնջումին դէմ, պատգամաւոր Պէրնար Վաալէ մատնիչ դատեցին եւ պնդեցին պատերազմի մասին : Թագաւոր եւ Պարոններ ահաբեկած՝ տեղի տուին »: (Բէնսիմէն, Բ., էջ 241–242) :

Թագուհին ի՞նչպէս կրնար ընդդիմանալ մեծամասնութեան որոշումին, ի՞նչպէս՝ նաեւ երկրորդ խաչակրութեան ձեռնարկին :

« Մելիսենտայի եւ Ալիսի ընթացքը կը բացատրուի Ֆրենկներու հանդէպ ատելութեամբ : Իրենց հայրը, Պաղտին տը Պուրկ, չարչարած էր Հայերը Եդեսիոյ մէջ, կողոպտած էր միշտ, ամէն կողմէ դանդատներ կը լսուէին : Քոյրերը իրար կը պաշտպանէին, հայախօս էին, հայ ըսպասուհիներ ունէին»: (Օլտենպուրկ , Լէ Քրուազատ, 1965, էջ 285–89) :

Թագաւորին իշխանութիւնը բացարձակ չէր, խաղաղութեան եւ պատերազմի ատեն Պարոններուն առաջինն էր, վտանգի պարագային իր ձեռքին մէջ կեդրոնացած չէր ընդհանուր հրամանատարութիւնը : Ճորտերը պարտաւոր էին օգնելու իրեն պատերազմի ատեն, Տրիպոլսոյ Կոմս , Եդեսիոյ կոմս, Անտիոքի իշխան ինքնավար էին իրենց կալուածներուն մէջ, յաճախ կը մերժէին թագաւորին հեղինակութիւնը: Պապին ներկայացուցիչն ալ յաւակնութիւնը կ'ունենար առաջնորդելու զինուորները , որովհետեւ եկած էին Ս. Գէրեզմանը պաշտպանելու, պապին զինուորներն էին, հնազանդելու էին անոր ներկայացուցչին :

Խաչակիրները հակամարտութիւններ ունէին, ուժեղ կարգապահութիւն մը կը պակսէր , մինչդեռ իսլամները կարգապահ, կանոնաւոր եւ մնայուն բանակ մը ունէին, , ոչ մէկ հրամանատար կրնար ժխտել աթաբեկին հեղինակութիւնը :

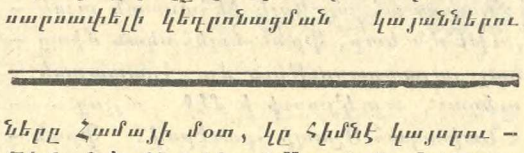

Նուրետտինի մահէն ետք (12 Ապրիլ, 1174) Սալահետտին կը մնայ Սուրիոյ , Եգիպտոսի տէրը, կը ջախջախէ ըմբոստները Համայի մօտ, կը հիմնէ կայսրութիւն մը՝ միացնելով Սուրիան, Եմէնը , Եգիպտոսը , Միջագետքը : Կը կազմուի աշխարհագրական եռանկիւն մը , որուն դագաթներն էին Պաղտատ – Հալէպ – Գահիրէ: Կրօնական եւ քաղաքական միութիւն մը կը կազմուէր աշխարհագրական հիմերու վրայ: «Այդ օր, երբ իսլամական աշխարհը կը միանար քաղաքականապէս, Նեղոսի ջրվէժներէն մինչեւ Եփրատ՝ Լատին Արեւելքի ճակատագիրը գծուած էր» :

Սալահետտին 4 Յուլիս 1187 թուին ջախջախեց Ֆրենկ բանակը Հաթթինի մէջ, գերի բռնեց Գուիտոն Լուսինեան եւ ասպետներ, յետոյ տիրացաւ յաջորդաբար Աքքիայի, Եաֆայի , Պէյրութի, Կաղայի: 2 Հոկտեմբեր 1187ին անձնատուր եղաւ Երուսաղէմ :Ոչ մէկ կոտորած տեղի ունեցաւ , ուզողը կրնար մեկնիլ՝ փրկագին վճարելով : Սալահետտինի եղբայրը հաղար գերի պահանջեց եւ ստանալուն՝ անմիջապէս ազատ արձակեց : Յաղթականն ալ ազատ ձգեց բոլոր ծերերը :

Հակառակ իսլամներու փափաքին, Սալահետտին չքանդեց Ս. Գերեզմանը , զայն յանձնեց Օրթոտոքս եկեղեցիին: Արեւմտեան բոլոր ժամանակագիրները կը գովեն Սալահետտինի վեհանձնութիւնը եւ ներողամտութեան ոգին :

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(3 Շար.)

Ի՞ՆՉ ԵՂԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԴԱՏԱՊԱՐՏԵԱԼՆԵՐԸ

Վերջերս շատ խօսք կ'ըլլայ ընդհանուր ներումի մը հաւանականութեան մասին , որ Հոկտեմբերեան Յեղափոխութեան Յիսնամեակի տարեդարձի տօնակատարութեան առիթով կրնայ շնորհուիլ Խորհրդային Միութեան քաղաքական դատապարտեալներուն : Բնականաբար, որեւէ բան անկարելի չէ, ինչպէս որ ոչ մէկ բան հաստատ է համայնավար աշխարհին մէջ:

1953ին, Սթալինի մահէն քիչ ետք , երբ Խորհ. Միութեան մէջ առաջին լայնածաւալ ներումը շնորհուեցաւ, համաշխարհային հանրային կարծիքին մեծ զարմանք պատճառեց այն եղելութիւնը, որ ի վերջոյ խորհրդային կառավարութիւնն ալ պարտաւորուեցաւ ընդունիլ, թէ հարիւր հազարաւոր քաղաքացիներ երկար տարիներէ ի վեր կը փտէին բանտերու եւ սարսափելի կեդրոնացման կայաններու մէջ, որոնք հիմնուած էին դեռ Լենինի ժամանակէն խորհրդային ահարկու դաղտնի ոստիկանութեան՝ Չեկայի հիմնադիր Տերժինսկիի կողմէ, եւ թէ սթալինեան բռնակալութեան այդ զոհերու թիւը տարիներու ընթացքին տեւաբար աւելցած մինչեւ որ անհաւատալի բարձրութիւններու հասած էր :

Ծանօթ էր՝ թէ մեծ ահուսարսափի շրջանին , որ մօտաւորապէս 1935էն մինչեւ 1939 տեւեց հարիւր հազարաւոր անմեղ խորհրդային քաղաքացիներ սառնութեամբ կը սպաննուէին հնդամեայ մահուան ծրագրի մը գործադրութեամբ , որ ոչինչ ունէր նախանձելիք այն բոլորէն՝ որոնք տեղի կ'ունենային հարեւան Հիթլերական Գերմանիոյ մէջ :

Ծանօթ էր՝ թէ Կեդրոնական Ասիոյ , Սիպերիոյ եւ Հիւսիսի մէջ կը գործէին մահուան կայաններ, ուր բանտարկեալները եթէ քանի մը վայրկեանէն չմահացուէին թունաւոր կազերու սրահներուն մէջ, դանդաղ կերպով մահուան կ'առաջնորդուէին սնունդի պակասի եւ ձմեռնային անդուլ թմբիրի ինքնատիպ մեթոտներով : Սակայն, այս բոլորին առընչութեամբ գոյութիւն ունեցող սահմանափակ լուրերը խառնակ էին, անորոշ եւ այնքան քստմնելի , որ գրեթէ անհաւատալի կը դառնային : Որով, պատերազմի աւարտէն ետք, պէտք է Սթալին մեռնէր, ներումը շնորհուէր եւ տակաւին Խորհ. Միութեան համայնավար կուսակցութեան համագումարին մէջ պէտք է Խրուշչեւի դաղտնի տեղեկագրի ընթերցումը տեղի ունենար, որպէսզի ժողովուրդը շօշափելի տեղեկութիւններ ստանար այն սոսկալի ոճիրներուն մասին, որ գործուած էին Քոլիմայի, Էլկէնի , Մակատանի խորհրդային կեդրոնացման կայաններուն մէջ, այնպէս ինչպէս տասը տարի առաջ տեղեկացած էր հիթլերական վայրագութիւններու մասին, որոնք կատարուած էին Տախաուի, Աուշվիչի, Պելսէնի եւ Մաթհաուզէնի մէջ :

ՏՈՒԵԱԼՆԵՐՈՒ ՊԱԿԱՍ

Այսօր ճշգրտօրէն դիտենք՝ թէ Հիթլերական կեդրոնացման կայաններու մէջ որքան մարդիկ մեռան : Շատ նուազ ճշգրիտ տեղեկութիւններ կան խորհրդային կեդրոնացման կայաններուն մէջ մեռնողներու թիւին մասին : Սակայն չի կրնար անհաւանական նկատուիլ այն ենթադրութիւնը՝ թէ խորհրդային համայնավարներու կողմէ բանտերուն մէջ սպաննուածներու թիւը հիթլերականներու կողմէ ըսպաննուածներու թիւէն շատ աւելի բարձրը է :

Բաւական է միայն մտածել՝ թէ Հիթլէրի կեդրոնացման կայանները 1933էն մինչեւ 1945 գործեցին այսինքն 12 տարի, մինչ Սթալինի կեդրոնացման կայանները 1920էն մինչեւ 1954 գործեցին, հաստատօրէն (որովհետեւ ապահով է՝ թէ կը շարունակեն այսօր ալ գործել, զէթ անոնցմէ

ԱԹՈՌ ՆՈՐՈԳՈՂ ԿԻՆԸ

(La Rempailleuse)

«Երբ երախայ էր, կը թափառէր ասդին անդին, ցնցոտիներ հագած, ոջլոտ ու կեղտոտ: Կը կենային գիւղերու մուտքին առջեւ, կառքէն կ'արձակէին ձին, որ կը սկսէր արածիլ, շունը կը քնանար դունչը թաթերուն վրայ, աղջիկը կը տապլտըկէր խոտերուն մէջ, մինչ հայրն ու մայրը, ճամբան եղերող կնկծիներու շուքին տակ կը նորոգէին գիւղին հին աթոռները:

«Այդ շրջուն բնակարանին մէջ իրարու հետ բառ չէին խօսիր:

«Քանի մը բառերէ ետք, որոնք անհրաժեշտ էին որոշելու համար թէ ո'վ տունէ տուն պիտի պտըտէր եւ պիտի պոռար հանրածանօթ «Աթոռ նորոգող»ը, կը սկսէին ոլորել յարդը, դէմ դիմաց կամ քով քովի նստած: Երբ փոքրիկ աղջիկը շատ հեռուները գացած ըլլար կամ փորձած ըլլար յարաբերութեան մտնելու գիւղին անառակ տղոց հետ, հօրը բարկացոտ ձայնը զայն ետ կը կանչէր.— «Հոս կուգա՞ս, ջլդիկ»: Ասոնցմէ զատ, գորովի ուրիշ խօսք լսած չէր:

«Երբ աւելի մեծցաւ, սկսան զինքը ղրկել հեռուները որ երթար բերէր վնասուած աթոռներուն համար պէտք եղած յարդը: Այն ատեն էր որ սկսաւ, տեղէ տեղ, ծանօթանալ քանի մը չարաճճի տըղոց հետ: Բայց այս անգամ ալ իր այս նոր բարեկամներուն ծնողքներն էին որ կոպիտ ձայնով մը կը կանչէին իրենց զաւակները.— «Հո'ս եկուր, անպիտան քեզի... ուրիշ անգամ չտեսնեմ որ խօսքի բռնուեր ես ոտքը բոպիկներու հետ»:

«Յաճախ գիւղին լաճերը քար կը նետէին իրեն:

«Երբ տիկինները իրեն քանի մը տասնոց տային, խնամքով կը պահէր զանոնք:

×

«Օրին մէկը — տասնեւմէկ տարեկան էր — երբ այս կողմերէն կ'անցնէր, գերեզմաննոցին ետեւ հանդիպեցան փոքրիկն Շուքէին, որ կուլար, որովհետեւ ընկեր մը իրմէ երկու տասնոց դողցած էր:

«Փոքրիկ քաղքենիի մը այս արցունքները, փոքրիկ քաղքենիի մը, զոր ինք , զրկուածի իր պարապ գլուխով կ'երեւակայէր միշտ զոհ եւ ուրախ, զինքը յուզեցին:

«Մօտեցաւ ու երբ իմացաւ անոր ցաւին պատճառը, անոր ափը լեցուց իր բոլոր խնայածները, ընդամէնը եօթը տասնոց, զոր մանչուկը, բնականաբար, առաւ՝ արցունքները սրբելով :

«Այն ատեն, ուրախութենէն խենթեցած, յանդգնութիւնը ունեցաւ մանչուկը համբուրելու: Այս վերջինը, որ ուշադրութեամբ կը նայէր դրամներուն, ձգեց որ համբուրէր:

«Երբ տեսաւ որ տղան զինքը անդին չէր հրեր ու իրեն հետ չէր կռուեր, նորէն համբուրեց՝ գրկելով զայն եւ ամբողջ սրտովը: Յետոյ ելաւ գնաց:

«Ի՞նչ տեղի կ'ունենար այդ խեղճուկ գլխուն մէջ: Արդեօ՞ք այդ տղեկին կապուած էր անոր համար որ անոր զոհած էր թափառաշրջիկի իր ամբողջ հարստութիւնը: Կամ անոր համար որ իր առաջին գորովալից համբոյրը տուած էր անոր: Խորհրդաւորութիւնը միեւնոյնն է՝ պըզտիկներուն ալ, մեծերուն ալ պարագային:

«Ամիսներ շարունակ, երազեց գերեզմաննոցին այդ անկիւնին եւ այդ տղեկին մասին: Մանչուկը վերստին տեսնելու յոյսով, սկսաւ ծնողքներէն դրամ գողնալ, տասնոց մը ասկէ, տասնոց մը անկէ փրցնելով, նորոգութեան գործի մը վրայ կամ այն գումարէն, որով գնումներ ընելու կ'երթար:

«Երբ ետ եկաւ, գրպանը ունէր երկու Ֆրանք: Բայց, կրցաւ միայն հեռուէն նշմարել փոքրիկ դեղագործը, որ մաքուր հագուած էր, հօրը խանութին ապակիներուն ետեւը, կարմիր շիշի մը եւ երիզորդի մը միջեւ:

«Այդ պատճառաւ ա'լ աւելի եւս սիրեց զայն, հմայուած, տարուած, յափշտակուած գունաւոր ջուրին փառքէն, շողշողուն պրիսմակներու այդ բարձրակէտէն:

«Աղջիկը իր ներսը պահեց անոր յիշատակը անջնջելի ու երբ յաջորդ տարին, նորէն անոր հանդիպեցաւ, դպրոցին ետեւը, ուր իր ընկերներուն հետ քարեգնդակ կը խաղար, անոր վրայ նետուեցաւ, թեւերով գրկեց զայն եւ այնպիսի կատաղութեամբ համբուրեց որ տղան, վախէն սկսաւ պոռալ–կանչել: Ատոր վրայ, անոր սիրտը առնելու համար, անոր տուաւ իր դրամները — երեք Ֆրանք քըսան սանթիմ, իրական գանձ մը, որուն կը նայէր տղեկը աչքերը լայն լայն բացած: Յետոյ առաւ դրամը եւ ձգեց որ աղջիկը զինքը համբուրէր իր ուզածին չափ:

ԿԻ ՏԸ ՄՈՓԱՍԱՆ

(2 – Շար.)

մէկ քանի հատը) այսինքն՝ 34 տարի շարունակ :

ՈՃՐԱԳՈՐԾՆԵՐԸ

Մէկ կողմ ձգենք սակայն անցեալը եւ տեսնենք կացութիւնը այնպէս ինչպէս որ այսօր կը ներկայանայ :

Գերմանիոյ մէջ, հիթլերական կեդրոնացման կայաններու վայրագութեանց դլխաւոր պատասխանատուները դատէ անցան եւ դատապարտուեցան դրեթէ բոլորը, այնպէս ինչպէս արժանի էր իրենց : Մեղի ծանօթ չէ սակայն, որ դատավարութիւններ տեղի ունեցած եւ պատիժներ տնօրինուած ըլլան սթալինեան կեդրոնացման կայաններուն մէջ գործուած ոճիրներու պատասխանատուներուն : Բերիա եւ Ավակումով Խորհրդային Միութեան ահաբեկչական հրէշային մեքենայի իբրեւ պետեր իրենց գործած ոճիրներուն համար չսպաննուեցան, այլ միայն Սթալինի յաջորդներու իբրեւ վտանգաւոր քաղաքական հակառակորդներ :

Հիթլերական քաղաքական ոճրագործները Կէօրինկէն մինչեւ Հիմլէր, Կէօպէլսէն մինչեւ Ռոզենպերկ, դրեթէ բոլորը մեռան, դնդակահարուեցան կամ ինքնասպան եղան : Սթալինեան քաղաքական ոճրագործները սակայն բոլորն ալ ազատ են, պերճաշուք վիլաններու մէջ կը բնակին եւ պարարտ հանդստեան թոշակներ կը գանձեն : Կականովիչ, Մալենկով, Վորոշիլով, Մոլոթով եւ շատ մը ուրիշներ, որոնք բարձր դիրքեր կը դրաւէին սթալինեան ահուսարսափի տարիներու ընթացքին, ներկայիս հանդստաւէտ կեանք կ'ապրին եւ տէրն են իրենց բոլոր քաղաքական իրաւունքներուն :

Այսուհանդերձ, այժմ կրկին խօսք կ'ըլլայ ներում շնորհելու համար Խորհ. Միութեան քաղաքական կալանաւորներուն, բան մը՝ որ թերեւս իրականութեան կը համապատասխանէ, նոյնիսկ եթէ քաղաքական ձգտումներէ թելադրուած ըլլայ ան : Սակայն որո՞նք են անոնք որոնց ներում պիտի շնորհուի : Քանի՞ հոգի ազատ պիտի արձակուին : Ասոնք են այն հարցականները՝ որոնք արեւմտեան շրջանակները կը զբաղեցնեն, որովհետեւ, հաստատ է՝ թէ այսօրուան կեդրոնացման կայաններու հազար հազարաւոր խորհրդային բանտարկեալները ոչ ցարական են ոչ ալ մենշեւիկ, այլ խորհրդային քաղաքացիներ են, դաստիարակուած համայնավարական վարչակարգի ներքեւ, եւ որոնք անցեալին յանդգնութիւնը ունեցած են յայտնելու իրենց տարակարծութիւնները համայնավարութեան կիրարկած մեթոտներուն եւ գործելակերպին մասին :

Թարգմ. Սէ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

— * —

ԶԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Պրոկոպիոս Կեսարացի Բիւզանդացի պատմագիրը, որ ապրած եւ ստեղծագործած է Զ. դարուն, ականատես եղած եւ արձանագրած է Հայաստանի մէջ տեղի ունեցած բազմաթիւ իրադարձութիւնները :

Այդ նիւթերը՝ Յ. Բարթիկեանի թարգմանութեամբ հրատարակեց Հայաստանի Գիտութիւններու ակադեմիան :

Հատորը կը պարունակէ շահեկան հատուածներ «Պատերազմներու մասին» «Կառուցումներու մասին» դիրքերէն, ինչպէս նաեւ հատուածներ «Գաղտնի պատմութենէն» : Ներկայացուած է նոյնպէս Յուստինիանոս կայսեր հրովարտակները Հայաստանի վերաբերեալ :

Գիրքը «Օտար ազբիւրները Հայաստանի եւ Հայերու մասին» մատենաշարին Ե. հատորն է :

×

Օգտակար հանածոներով հարուստ հայկական լեռնաշխարհը մետաղի ազբիւր հանդիսացած է հին Արեւելքի բազմաթիւ երկիրներուն համար :

Հնագէտ Էմմա Խանզադեան իր «Հայկական լեռնաշխարհի մշակոյթը Մ. Թ. Ա. 3րդ հազարամեակում» մենագրութեան մէջ փաստով ցոյց կուտայ, թէ Հայաստան օբսիդաքար կարտածէր նոյնիսկ հնաքարեան դարաշրջանին :

Միւս կողմէ պեղումները կը վկայեն, որ Արարատեան դաշտավայրը հանդիսացած է երկրագործութեան հնագոյն օճախ մը : Անասնապահութենէ եւ ձկնորսութենէ զատ տեղացիները զբաղած են նաեւ այգեգործութեամբ :

Գոյութիւն ունեցող յուշարձանները կը վկայեն մետաղագործութեան, խեցեգործութեան, քարակոփութեան, կաշեգործութեան եւ ուրիշ արհեստներու բարձր մակարդակը :

Հեղինակը ցոյց կուտայ, թէ Ք. Ա. երրորդ հազարամեակին Հայաստանի բնակչութիւնը կը ներկայացնէր ցեղերէ կազմուած ցեղային միաւորում մը, որ սերտ կապ ունեցած է Միջին Արեւելքի եւ Կովկասի հետ :

×

«Վահագն» նոր սրճարան – ճաշարանը անցեալէն բեկոր մըն է : Այդպէս, կոճղի վրայ ամրացուած անտաշ փայտէ սեղանէն լաւաշ եւ իւղոտ պանիր ճաշակած են մեր նախնիքները, կճուճէն խմած են պաղ ջուր կամ օշարակ, իսկ կաւէ թասերէն՝ գինի :

Ճաշարանին սպասեակները հագած են հին հայկական հագուստ, սպասները հայկական են : Անշուշտ նաեւ հրամցուած ճաշերը՝ լաւաշ, թան, հարիսա, պուտուկ եւայլն :

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

—o—

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ՄԱՐԶԱԿԱՆ ՎԱՐԻՉՆԵՐ. — Ժաք (Յակոբ) Հայրապետեան (նախկին կռփամարտիկներու միութեան փոխնախագահ) :

Արթիւռ Մաղաքեան. — «Ֆրանսական մարմնամարզի դաշնակցութեան» ազգային տնօրէն եւ մարզական հեղինակ «Ժիմնասթիք Մասքիւլին օ զակռէ» հատորին՝ հրատարակուած «Ամֆօռա» գրատան կողմէ :

Ալէքս Ակօբով. — 1945ին Ֆրանսայի պարզ արանց ախոյեան, բազմաթիւ անդամներ զուգախաղերու (արական եւ խառն) Ֆրանսայի ախոյեան, մարզական հեղինակ «Թէնիս տը Թապլը» հատորին, հրատարակուած «Ամֆօռա» գրատան կողմէ : Ներկայիս Ֆրանսական բինկ – բօնքի դաշնակցութեան մարզիչ : Փինկ – Բօնկի միջազգային մրցմանց մէջ բազմաթիւ անդամներ Ֆրանսայի դրօշը պաշտպանած է :

ԹԻԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ. — Գրիգորեան չորս տեղանի «Եօլ» մակոյկով Փռովանսի ախոյեան հռչակուեցաւ : «Եօլ» մակոյկի բնատիպարը հնարուած է Նորվեկիացւոց կողմէ :

ԼՈՂԱԼ. — Օրիորդ Մ. Պօյաճեան (իր մասին տես՝ Յառաջ 9 Օգոստոս) մասնակցելով «Երիտասարդական» ամառնային ստուգատես (քրիթէրիում) մրցումներուն», որոնք տեղի ունեցան Փարիզի «Ժօռժ Վալբռէ» լողաւազանին մէջ, հետեւեալ յաջողութիւնները արձանագրեց : Հարիւր մեթրը թիթեռնաձեւ լող՝ հինգերորդ 1′ 31″ 8ով : Երկուհարիւր մեթր չորս ոճով լողալ՝ չորրորդ 3′ 07″ 3ով : Երկու հարիւր մեթր թիկնալող (կռնակի վրայ) առաջին հանդիսացաւ 3′ 10″ 9ով : Է. ԷՌ. Վալանս Միութեան անդամուհի, կը մրցի 1951 – 1952ի ծնունդներու դասակարգին մէջ :

ՖՈՒԹՊՈԼ. — Այս տարի երկու Մարսիլահայ խումբեր Հ. Մ. Ը. Մ. — Արծիւ եւ Սէնթ – Անթուանի Հայ Երիտասարդաց Միութիւնը կը մասնակցին Փռովանսի ախոյենութեանց «Փռօմօսիոն Պէ» դասակարգին՝ առաջին ենթախումբին մէջ, իրարու դէմ յանդիման պիտի դան 17 Սեպտեմբերին եւ 21 Յունուարին, մաղթենք որ այս մրցումները տեղի ունենան բարեկամական եւ եղբայրական մթնոլորտի մը մէջ :

Սէնթ Անթուանի Հայ Երիտասարդաց Միութիւնը անցեալ տարի կը մրցէր «առաջին դասակարգին մէջ», վերելքի մրցման ընթացքին Ժ. ԷՍ. Ֆոս խումբի յաղթելով, յաջողեցաւ բարձրագոյն դասակարգը բարձրանալ :

Ֆրանսական խումբերու մաս կը կազմեն հետեւեալ ֆութպոլիսները :

Բ. դասակարգի «Փռօֆէսիոնէլ» խումբերու խաղացողներ : Ռընէ Տօնօեան՝ բերդապահ ԷՖ. ՍԷ. Լօռիան նորակազմ միութեան :

Քօրանեան՝ (Օլէմփիք Լիոնէի նախկին ժիւնիօր) այս տարի կիսապաշտպան ԷՖ. ՍԷ. Կրընոպլը խումբին :

«Ամաթէօռներու» բարձրագոյն ազգային դասակարգի խաղացողներ՝ Քէշիշեան «Իւնիօն Սփորթիվ տը Մոնթելիմար» խումբին յետսապահ :

Ստեփան Աքելեան «Ֆութպոլ Քլիւպ Աննըսի» միութեան կեդրոնական յառաջապահ, ցարդ երկու կօլ նշանակած է իր միութեան հաշուոյն՝ 1967 – 1968ի Ֆրանսայի ախոյենութեանց մէջ : «Միջերկրականեան խաղերու» ընթացքին Ֆրանսայի «ամաթէօռ» ազգային խումբին մէջ ընդգրկուելով, մասնակցեցաւ Ֆրանսա – Ալժերիա մրցման Թունուզի մէջ, որ վերջացաւ Ֆրանսայի յաղթանակով 3–1, պատկերասփիւռի խօսնակը եւ «Էգիփ» մարզաթերթի թղթակից Պ. Թօնի Առպօնա՝ իր բարձրորակ խաղարկութիւնը գընահատեցին :

Իսկ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի մասնաճիւղին վաղեմի ֆութպոլիստներէն Սարգիս Կարապետեան, ներկայիս մարզիչն է՝ «Սթատ տը Պրէստ» «ամաթէօռներու» ազգային բարձրագոյն դասակարգին պատկանող խումբին :

ԱՐԱՐԱՏԻ հակառակորդները Ֆրանսայի Ա. դասակարգի Փրօֆէսիոնէլ ախոյենութեանց մէջ. — Ռէտ Սթար, Օլէմփիք տը Մարսէյլի 2–0 յաղթելէ ետք, երկու յաղթանակ, երկու հաւասարութիւն եւ մէկ պարտութիւն ապահովելով՝ չորրորդ է : Օլէմփիք տը Մարսէյլ եւ Օլէմփիք Լիոնէ ցարդ եօթներորդ տեղը կը գրաւեն, քսան խումբի վրայ : Իսկ Ալֆորվիլի Հայ Երիտասարդաց Միութիւնը՝ որ դեղեցիկ եւ հետաքրքրական մրցում մը կատարեց ԱՐԱՐԱՏի դէմ, կը մասնակցի Փարիզի ախոյենութեանց «Փրօմօսիոն տ'Օնէօռ» դասակարգին մէջ :

Ֆրանսայի բաժակախաղ. — Մարսիլահայ Սէնթ – Անթուանի Երիտասարդաց Միութիւնը Ա. շրջանին յաղթեց Լիօնի խումբին 5–4 :

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԱՆՏՈՆԵԱՆ

Յաւելուած. — Միլտոնեան ընդգրկը – ուած է Մարսիլիոյ Ա. ԷՍ. ՓԷ. ԹԷ. ԹԷ (նամակատուններ), միութեան ֆութպոլի խումբին մէջ :

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԹԱՆԳԱՐԱՆ ԳԻՒՂԸ ՄԵՐ ԵՒ ՍԻՐՈՅ ԱՐԻՒՆՈՏ ԱԾՈՒՆԵՐ, գրեց Յակոբ Ղարիպ Շահպազեան, Ֆրանսա 1967 :

«ՅԱՌԱՋԻ ԹԵՐԹՕՆԸ (162)

ՎԻՏՈՔ

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ԹԻԱՊԱՐՏԸ

—o—

— Շնորհակա՛լ եմ, պարոն դուքս, շնորհակա՛լ եմ...:

Յետոյ, տեսնելով որ Արիսթօ աչքին պոչովը նշան կուտար իրեն, ձախաւեր քալուածքով մը Մառի–Թէրէզին մօտենալով ըսաւ.

— Ո՛հ, օրիորդ, ձեզմէ ալ պէտք է ներողութիւն խնդրեմ... մանաւանդ դրած նամակիս համար...:

Բայց Մառի–Թէրէզ որ անոր դէմն անցած ուղղակի անոր աչքերուն մէջ կը նայէր, դոչեց.

— Լռէ՛, լռէ՛...:

Եւ ապա, հրամայական շեշտով մը աւելցուց.

— Դուն Օպէն Տէրմօնը չե՛ս...:

Այս խօսքին վրայ ամէնքը մէկ ապուշ կտրած անոր երեսն ի վեր նայեցան :

Արիսթօն այս խօսքին դէմ բողոքելու շարժում մը ըրաւ... Եօլանտ դեփ–դեղին կտրեցաւ եւ սկսաւ դողդղալ, Շանթօսէ ափ ի բերան մնացած, աղջկանը ուղղելով խօսքը դոչեց.

— Օրիորդ, կ'երեւի թէ բոլորովին խենթեցար...:

Բայց Մառի–Թէրէզ, միշտ ուղղակի Թօմպուլիկի աչքերուն մէջ նայելով կրկնեց.

— Այս մարդը Օպէն Տէրմօնը չէ :

Թօմպուլիկ այս խօսքը լսելով շփոթութեան մատնուեցաւ :

Մառի–Թէրէզ այս վերջին խօսքը ըսելէ յետոյ ինքզինքը կորսնցնելով, անկենդան՝ մայրապետին թեւերուն մէջ ինկաւ :

— Տարէ՛ք սա աղջիկը, տարէ՛ք, մէյ մըն ալ երեսը չտեսնեմ, դոռաց դուքսը եւ զանդակը հնչեցուց :

Սպասաւորներ ներս մտնելով օդնեցին Վօփալիէր մայրապետին որ եղբօրը աղջիկը քովի սենեակը առաջնորդէ :

Այս միջոցին Արիսթօ ժամանակ գտնելով՝ մէկ երկու խօսք ըսաւ Թօմպուլիկի, Թօմպուլիկ գլխովը հաստատական նշան ըրաւ : Ապա, մարքիզը գլխովը խորհրդաւոր նշան մը ըրաւ Եօլանտի :

Շանթօսէ մինչեւ դուռը աղջկանը ետեւէն երթալէ ետք մարքիզին քով վերադառնալով՝ բարկութենէն դողդղացող ձայնով մը ըսաւ.

— Ներողութիւն, պարոն մարքիզ, աղջիկս բոլորովին խելագարած է, ըսածը չի գիտեր : Մէկ մէկ ալ երկուք կ'ընէ, ամէն բան մէջտեղն է, այլեւս ասոնց դէմ խօսիլ կ'ըլլա՞յ, խելքին եկած է, բոլորովին խելքին եկած է : Ինչ որ է, հիմա անմիջապէս սա սրիկան փախցնելուն ճարը խորհեցէք... յուղուելուս պատճառ դարձաւ, այլեւս անոր երեսը տեսնել չեմ ուզեր...:

— Հո՛ս եկուր, հրամայեց Արիսթօ Թօմպուլիկի ուղղելով խօսքը :

Եւ այն միջոցին երբ Թօմպուլիկ, Արիսթօ եւ Եօլանտ դուրս ելլելու համար սենեակին դրան կը մօտենային... յանկարծ... սենեկապան մը ներս մտնելով անոնց առջեւը կեցաւ եւ յայտարարեց.

— Պարոն Վիտօքը եկած է...:

Արիսթօ, Թօմպուլիկ եւ Եօլանտ երբ այս անունը լսեցին, քար կտրած, եղած տեղերնին մնացին...: Բայց Արիսթօ կռահելով որ այլեւս պիտի չկրնար նահանջել, սպառնական նայուածքով մը ուղղակի իր երկու մեղսակիցներուն աչքերուն մէջ նայելով կայծակնահար կ'ընէր զանոնք, որ սկսած էին արդէն վախերնէն դողդղալ :

Եւ անմիջապէս պարոն Շանթօսէի դառնալով, Թօմպուլիկը ցոյց տուաւ եւ ըսաւ.

— Սա խեղճ տղան ձեր դաղտնապահութեան ապաւինելով է որ ձեր տունէն ներս մտաւ, սիրելի դուքս, պիտի թողո՞ւք որ Վիտօք ձերբակալէ զայն ձեր տանը մէջ, կարծեմ Շանթօսէի մը անունին եւ պատիւին չի վայլեր...:

Պարոն Շանթօսէ քանի մը բոպէ մտածելէ ետքը, մեծոդի ջոջ աղայի մը կերպարանքը ստանալով պատասխանեց.

— Իրաւունք ունիք, պարոն մարքիզ, Օպէն Տէրմօնը իմ հիւրս կը սեպուի, իմ տունս ապաստանած է, այո՛, իմ տունիս մէջ պէտք չէ որ ձերբակալեն զայն...: Ո՛չ, ո՛չ, պիտի չթողում որ Շանթօսէի մը տունը ապաստանող մէկը ձերբակալուի...:

Այս ըսելով, Մառի–Թէրէզի հայրը վարագոյր մը վերցուց եւ Թօմպուլիկին ցոյց տալով դուռ մը, հրամայեց.

— Սըտեղէն ներս մտիր եւ ի՛նչ որ ալ ըլլայ տեղէդ մի՛ երերար...:

Թօմպուլիկ անմիջապէս քովի սենեակը մտաւ եւ վարագոյրը վրայէն դոցուեցաւ :

— Ալ հիմա պէտք եղածին պէս կրնանք դէմ դնել մեր թշնամիին, փսփսաց Արիսթօ Եօլանտի ականջն ի վար :

— Ներս մտցուցէք պարոն Վիտօքը, հրամայեց պարոն Շանթօսէ անհամբերութեամբ :

ԱՐԹԻՒՐ ՊԷՐՆԷՏ

(Շար.)

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

Տգեղութիւնը հետեւեալ առաւելութիւնը ունի գեղեցկոթեան վրայ : Որ՝ երկրորդը շուտ մը կ'անցնի, մինչդեռ առաջինը կը մնայ :

ՊԱԼԶԱՔ

Այրի Տիկին Լիլի Պաղտասարեան եւ զաւակները Յակոբ եւ Գրիգոր (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Ճօն – Արաքսի Սամուրեան (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Պետրոս Պաղտասարեան եւ զաւակները (Լիոն), Տէր եւ Տիկին Հրանտ – Պերճուհի Թադէոսեան (Լիոն), Տէր եւ Տիկ. Սեդրակ Պաղտասարեան (Լիոն), Տէր եւ Տիկին Կարապետ Պաղտասարեան եւ զաւակները (Լիոն), Տէր եւ Տիկին Գասպար Պաղտասարեան եւ զաւակները (Տէսին), Այրի Տիկին Արուսեակ Պօղոսեան (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Մինաս Պօղոսեան եւ զաւակները (Մարսէյլ), Պ. Մելքոն Պօղոսեան եւ զաւակը (Մարսէյլ), Այրի Տիկին Վարսենիկ Ղազարեան եւ զաւակը (Ժուան լէ Բէն), Տէր եւ Տիկին Կարպիս եւ Ֆրէտ Պարսումեան եւ զաւակները Փարիզ), Այրի Տիկին Մարգրիտ Տէր – Յակոբեան եւ զաւակները (Լիոն) եւ Պարսումեան, Թադէոսեան, Զպուքճեան, Միքայէլեան, Խաչատուրեան ընտանիքները, սրտի խոր կսկիծով կը ծանուցանեն դառնաղէտ մահը իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր, աներձագին, եղբօրորդւոյն, հօրեղբօրորդւոյն, քրոջ զաւկին, մօրաքրոջորդւոյն, քեռայր եւ ազգական՝

ՄԵԼՔՈՆ ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆի

որ պատահեցաւ 2 Սեպտեմբեր 1967, Շաբաթ ժամը 9ին Նէտհէմ քաղաքին մէջ (Ամերիկա) :

Յուղարկաւորութիւնը կատարուած է 5 Սեպտ. Երեքշաբթի ժամը 2ին, տեղւոյն վրայ : Հասցէ.—

Madame LILY BAGHDASSARIAN
1049 Higland Avenue
NEEDHAM, Mass.

Այրի Տիկին Յակոբ Աչըքկէօզեան, Տէր եւ Տիկին Մուշմուլեան եւ իրենց աղջիկը, ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ հօր՝

ՅԱԿՈԲ ԱՉԸՔԿԷՕԶԵԱՆի

մահը, որ պատահեցաւ Սեպտ. 12ին, 65 տարեկանին :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Ուրբաթ (Սեպտ. 15) ժամը 16·30ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Թիէի գերեզմանատունը :

Մահագդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել :

62 Բիւ Մուֆթառ, Փարիզ (5) :

ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

— ԼԻՍԷ ՔՈՆՏՈՐՍԷ —

Նախաձեռնութեամբ
Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ
Դասախօս՝ Կ. ՄԵՀԵԱՆ

Դասընթացքը կը սկսի Հոկտեմբերին : Դասերը տեղի կ'ունենան ամէն Ուրբաթ ժամը 19 – 20 սկսնակներուն, իսկ 20–21 յառաջացածներուն համար :

Պաշոյի հայերէն լեզուի քննութեան մասնակցողներուն համար պատրաստուած է համառօտ ծրագիր մը, հայերէն եւ Ֆրանսերէն, Հայոց պատմութեան, հայ գրականութեան եւ Հայաստանի աշխարհագրութեան :

Ամբողջ տարեշրջանի համար վճարագինն է 15 Ֆրանք :

Արձանագրութեան համար դիմել Հայ Մշակոյթի Տուն (Բիւ Պլէօ թիւ 17) :

Կամ դասերու իրիկունները, Լիսէ Քոնոտրսէ :

ՎԵՐԱՄՈՒՏ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑԻ

Ալֆորվիլի հայկական դպրոցի Կրթ. Մարմինը կը յայտնէ թէ դպրոցը կը բացուի Սեպտ. 21ին, Հինգշաբթի, առաւօտեան ժամը 9ին :

Կ'ընդունուին վեց տարեկանէն վեր բոլոր հայ մանուկները :

Արձանագրութիւն տեղւոյն վրայ :

×

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Վալանսի Հայոց Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ դպրոցի խնամակալ մարմինը կը յայտարարէ 1967 – 68 ուսումնական տարեշրջանի բացումը, Սեպտ. 21ին Հինգշաբթի առաւօտ դպրոցի սովորական սրահը : Հին եւ նոր աշակերտները արձանագրուելու կը հրաւիրուին այդ օրը ուր սիրով պիտի ընդունուին Նարեկ քահանայ Վարդանեանի կողմէ :

ԽԱՉՎԵՐԱՑ

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

Այս Կիրակի, Խաչվերաց է : Այս առթիւ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի հանդիսաւոր բազմաձայն պատարագ : Կը պատարագէ եւ քարոզէ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ :

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8, պատարագ 10 : Երեկոյեան ժամը 4ին կը կատարուի Խաչվերացի մեծահանդէս Թափօր Անդաստան :

×

Երկուշաբթի, յիշատակ է Մեռելոց : Նոյն եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի պատարագ ժամը 10ին : Յաւարտ Ս. պատարագի կը կատարուի հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց :

×

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի Խաչվերացի տօնին առթիւ, հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ Տ. Վաչէ Վրդ. Իգնատիոսեան :

Յաւարտ պատարագի՝ խաչհանգիստ, եւ մասնաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն տեղի կ'ունենայ, հոգելոյս Տ. Եսայի Խաչակիր քհնյ. Ալթունեանի վախճանման Գ. տարելիցին առթիւ : Կը հրաւիրուի հաւատացեալ ժողովուրդը, իր ներկայութեամբ յարգելու յիշատակը, եկեղեցւոյս երկար տարիներ ծառայած հոգ. հովիւին :

×

ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

Ս. ԳՐ. – ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ (ՊՕՄՈՆ)

Առաջնորդարանի նորահիմն օժանդակ Տիկնանց Միութիւնը, առաջնորդ եպիսկոպոսի կարգադրութեամբ եւ թաղականութեանս նախաձեռնութեամբ Սեպտ. 17ին Խաչվերացի տաղաւար տօնին առիթով, մատաղօրհնէք կը կազմակերպէ :

Պօմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգստեան պատարագ կը մատուցուի : Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Արտաւազդ Եպիսկ. Թրթռեան : Երգեցողութիւնը՝ Կոմիտասեան պիտի կատարէ նոր դպրաց դասը :

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8, Պատարագ տասը :

Մատաղօրհնէք եւ բաշխում հաւատացեալներուն 12 : Բոլոր անոնք որոնք ուխտունին Ս. Խաչին եւ կը փափաքին մասնակցութիւն բերել մատաղին՝ որեւէ ձեւի նուիրատուութեամբ, թող հաճին դիմել թաղականութեանս կամ առաջնորդարանի Օժանդակ Տիկնանց Միութեան՝ 9 Պուլվ. տը Պօմոն :

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Խաչվերացի տօնին առիթով, 17 Սեպտ. Կիրակի, Փրատոյի Ս. Սահակ Մեսրոպ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, կը պատարագէ եւ կը քարոզէ, ՅԱԿՈԲ ԵՊՍ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ : Սկիզբ ժամերգութեան 8, պատարագ 10, քարոզ՝ 11·15 :

Նոյն օրը կէսօրէ ետք ժամը 5ին, կը կատարուի երեկոյեան ժամերգութիւն եւ Խաչի Վերացման թափօրի արարողութիւն :

×

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, rue Thouin - PARIS 5e

Այս Կիրակի Խաչվերաց եւ տօն Ս. Խաչ եկեղեցւոյ : Հայրապետական ձայնաւոր պատարագ ժամը 10·30ին :

Կը պատարագէ եւ քարոզէ Գերպ. ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊՍ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Սարգիս Աղջը կը փնտռէ իր եղբօր զաւակները՝ Գրիգոր, Սարգիս, Կարապետ, Կիրակոս եւ Օհան Աղջը : Հինգն ալ եղբայրներ են եւ կորսուած՝ 1915ի Եղեռնին, երբ զինուոր էին : Կը բնակէին Պոյա Պատի շրջանի Զարշակ գիւղի Մահմուտլու փողոցի թիւ 16 տունը : Հայրերնին կը կոչուէր Կարապետ Աղջը, մայրերնին՝ Սուրբիկ : Փնտռողին հասցէն է.

Տօլափտէրէ Գնալը Քէքլիկ սօքաք, թիւ 19, Պոլիս :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՇԱՒԻԼԻ Կրօն. Ընկերակցութեան երկամեայ պաշտօնավարութեան շրջանը աւարտած ըլլալով, բոլոր անդամները ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին Շաբաթ (Սեպտ. 16) ժամը 21ին : Օրակարգ, ընտրութիւն նոր վարչութեան : Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն կը համարուի :

Այն անդամները որ վճարած են 1967ի իրենց անդամավճարը, կրնան նամակով քուէարկել :

ՀԱՄԱԽԱՐԲ. Հայր. Միութեան Սէնթ Անթուանի մասնաճիւղի անդամական ժողովը այսԿիրակի առաւօտ ժամը 10ինՆաճարեանի ագարակը : Անդամներու ներկայութիւնը կարեւոր է :

ՀԱՄԱԽԱՐԲ. Հայր. Միութեան Կարտանի մասնաճիւղի անդամական ժողովը, այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Կարտանի Հ. Բ. Ը. Միութեան սրահին մէջ : Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՍՊԱՍՈՒՀԻ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Երեք զաւակ ունեցող ընտանիք մը, ըսպասուհի մը կը փնտռէ, նախընտրաբար երիտասարդ, բնակութիւն եւ ճաշ եւ վարձատրութիւն : Կիրակին ազատ :

Դիմել՝ Գույումճեան, 7, Բիւ Տիէօ : Փարիզ 10րդ : Նախապէս ժամադրուիլ հեռաձայնելով՝ 208 – 71 – 79, ճաշի ժամերուն :

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկերները Շաբաթ (16 Սեպտեմբեր)ին, ժամը ճիշդ 21ին, Աճարոնեան սրահին մէջ :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Թէհլիրեան խումբի հերթական ժողովը այս Ուրբաթ, ժամը 21ին, 17 Բիւ Պլէօ :

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան խումբը ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները, ինչպէս նաեւ Լանսէի եւ Ռընաժի այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, դպրոցին սրահը : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Աղքատախնամի տարեկան պարահանդէսը, Կիրակի, Հոկտեմբեր 29ին, Ժորժ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ :

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

Հայ ուսանող մը, որեւէ տեսակի աշխատանք կը փնտռէ : Դիմել՝ Ժորժ Առաքեան, Հայ Ուս. Տուն, 57 Պուլվ. Ժուռտան, Փարիզ 14րդ :

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

SURPRISE PARTY

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր – Սերունդի ԱՐԾԻԻ ակումբին կողմէ :

Այս Շաբաթ ժամը 17էն սկսեալ Մշակոյթի Տուն,

AMBIANCE *BUFFET* *BAR*

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	50 Ֆ.	միջնեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	25 Ֆ.	միջնեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	25 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	25 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	25 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	10 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԹՌՈՒՑԻԿ – ՏՈՄՍԱԿ – ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ – ԵՒԱՅԼՆ
FACTURES — TETE DE LETTRES — ENVELOPPES — etc...

Դիմեցէք

« ՅԱՌԱՋ »Ի

32, RUE DE TRÉVISE
— PARIS - IXe —
Téléph.: 770-86-60

ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. Հատը 0,30

ՈՒՐԲԱԹ 15 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
VENDREDI 15 Septembre 1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11011 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 43e ANNÉE — No 11.011

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՏՈՒՑՈՒՄ ԹՐՔԱՀԱՅԵՐՈՒՆ

Ա.

Թուրքերէն թերթերը արձագանգ հանդիսացան փոքրիկ լուրի մը, որուն կ'արժէ անդրադառնալ :

Լիբանանի կառավարութիւնը «միլիոնաւոր ոսկիներու» հատուցում պահանջեր է Թուրքիայէն այն Հայերուն համար, որոնք այժմ իր հողին վրայ կ'ապրին :

Անգարայի կառավարութիւնն ալ պատասխաներ է եղեր, որ «Եթէ կան Հայեր, որոնց իրաւունքները կորսուած են, բնականաբար կը ստանան իրենց իրաւունքները » :

Լիբանան 1952ին ալ նման պահանջ ներկայացուցեր եւ բացարձակ մերժումի հանդիպեր է եղեր :

Չենք գիտեր թէ ո'րքան ստոյգ է այս լուրը եւ քանի Հայերու համար ո'րքան հատուցում կը պահանջուի Պէյրութի կառավարութեան կողմէ Լիբանանի քաղաքացի մեր հայրենակիցներուն համար :

Եթէ ստոյգ է, պէտք է շնորհաւորել Լիբանանի կառավարութիւնը իր այս նախաձեռնութեան համար :

Թէեւ քիչ մը ուշ, սակայն վերջապէ՛ս գտնուեր է պետութիւն մը, որ կը հետաքրքրուի Թրքահայերու իրաւունքներով եւ արդարութիւն կը պահանջէ :

Առաջին աշխարհամարտէն ետք չգտնուեցաւ կառավարութիւն մը, որ տէր ու պաշտպան կանգնէր Հայերուն եւ Թուրքիոյ օձիքէն բռնելով հատուցում պահանջէր անկէ մեր մէկուկէս միլիոն նահատակներուն եւ իրենց դարաւոր հայրենի տուներէն արմատախիլ եղած ու կողոպտուած մէկ միլիոն Հայերուն համար :

Պոլիս, Կիլիկիա, Իզմիր եւ Թուրքիոյ կարգ մը շրջանները գրաւուած էին յաղթական դաշնակիցներուն կողմէ :

Հայաստանի Հանրապետութիւնը նոր էր կազմուած եւ զբաղած էր իր վէրքերը դարմանելու եւ ներքին ու արտաքին ճակատներու վրայ իր դիրքերը ամրապնդելու անմիջական ու կենսական խնդիրներով :

Հայաստանի խորհրդայնացումէն ետք Մոսկուայի կառավարութիւնը կրնար տէր կանգնիլ Թրքահայերու իրաւունքներուն, մանաւանդ որ Վասպուրականի, Տարօնի եւ Բարձր Հայքի շրջանէն հարիւր հազարաւոր արմատախիլ եղած գաղթականներ կ'ապրէին իր տիրապետութեան ենթակայ հողամասերու վրայ :

Սակայն Կրեմլինի քաղաքականութեան հիմնական սկզբունքն էր եղբայրական կապեր պահել Թուրքիոյ հետ, յանուն « իմպերիալիզմ»ի դէմ պայքարի եւ համաշխարհային յեղափոխութեան :

Յաղթական դաշնակիցները գրաւեր էին Թուրքիոյ պատկանող հինգ միլիոն դեղին ոսկին, պահ դրուած գերմանական դրամատանց մէջ :

Այդ գումարը յատկացուցին իրենց քաղաքացիներէն անոնց, որոնք Թուրքիոյ մէջ վնասներ կրած էին պատերազմի հետեւանքով :

Շատ քիչ թիւով անգլիահպատակ, Ֆրանսահպատակ կամ իտալահպատակ Հայեր կրցան օգտուիլ այդ գումարէն : Թրքահպատակ Հայերով զբաղելու ժամանակ չունէին մե՛ծ դաշնակիցները :

Մնացինք անտէր ու անպաշտպան :

Միլիառներու հասնող մեր հարստութիւնները կլլուեցան Թուրքերուն կողմէ իբրեւ «լքեալ գոյք » :

Այժմ որ Լիբանանի կառավարութեան դիմումին դրականի պէս պատասխան մը տուեր է Անգարա, Թուրք թերթերը կատղեր են, փրփուր կ'արձակեն եւ ըստ իրենց սովորութեան պատմութիւնը խեղաթիւրելով յանցաւոր կը հանեն Հայերը :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆՈՐ ՍԵՂՄՈՒՄՆԵՐ ԳԱՀԻՐԷԻ ՄԷՋ

Գահիրէէն կը հաղորդեն թէ բանակին յիսուն սպաներու վիժած դաւին քննութիւնը կը շարունակուի եւ նոր ձերբակալութիւններ կատարուած են :

Նախ ձերբակալած են նախկին Ներքին նախարար Ռատովան, իբրեւ մեղսակից : Նոյն յանցանքով հսկողութեան տակ առնուած է տեղեկատուութեանց գրասենեակին սպասարկութեանց նախկին պետը՝ Սալահնասր : Ալ Ահրամ որ այս լուրը կուտայ, կ'ըսէ նաեւ թէ բոլոր անոնք որոնց պատասխանատուութիւնը հաստատուի այդ հարցին մէջ, զինուորական ատեան պիտի քաշուին երկու շաբաթէն : Թերթը կը յայտնէ նաեւ թէ մառեշալ Ամէռի պատրաստած ծրագիրը «յեղափոխութեան Խորհուրդի» մը կազմութիւնը կը նախատեսէր : Խնդրոյ առարկայ ամբաստանուած սպաները եգիպտական պարտութեան ալ պատասխանատու կը նկատուին :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵԼՄՏԱԿԱՆ նախարարը ներկայացուց 1968ի պիւտճէն, որու բացը կը նախատեսուի 1·79 միլիառ : 100 Ֆրանքի զեղչ մը կը շնորհուի այն հարկատուներուն որոնց եկամուտի տուրքը հազար Ֆրանքէն վար է : Յունուարէն սկսեալ սակայն կը բարձրանան ծխախոտի, ոգելից ըմպելիի (ուիսքի, վոտքա) եւ թղթատարական գործողութեանց գիները :

ՊԱՊԸ փրոսթաթի գործողութեան պիտի ենթարկուի, հաւանաբար Նոյեմբերին : Արդարեւ Պօղոս Զ. կ'ուզէ անպայման նախագահել Եպիսկոպոսական առաջին ժողովին, զոր կը գումարէ Սեպտեմբեր 29-ին : Եթէ անմիջապէս գործողութեան ենթարկուի, հաւանական է որ ապաքինած չըլլայ մինչեւ այդ թուականը :

ԹՈՒՐՔԻՈՅ վարչապետը պաշտօնական այցելութիւն մը կը կատարէ Ռումանիա : Իրեն կ'ընկերանայ Արտաքին նախարար՝ Զաղլայանկիլ :

ԱԹԷՆՔԷՆ Ներքին նախարար՝ Փաթակոս յայտարարած է մամուլին թէ նոր ձերբակալութիւններ կատարուած են «Ասոնք զխչում յայտնած համայնավար են, զորս ազատ արձակած էինք եւ անմիջապէս վերսկսած են իրենց քաղաքական գործունէութիւնը կառավարութեան դէմ : Գիտէինք թէ ինչ նպատակներ ունէին, բայց հակառակ ատոր ազատ արձակեցինք որպէսզի առիթ տանք իրենց որ իրենց խօսքին տէրը չըլլան : Հիմա նորէն մեր ձեռքն են» : Նախարարը յիշած է թէ քաղաքական գործունէութեան ոչ մէկ իրաւունք կը ճանչնան համայնավարներուն :

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ մէջ զինուորական ծառայութեան ժամանակաշրջանը մէկ տարիով զեղչուեցաւ : Ասկէ ետք օդանաւային եւ ցամաքային բանակներու մէջ շրջանը պիտի ըլլայ երկու տարի փոխանակ երեքի, իսկ ծովայիններու համար երեք տարի, չորսի տեղ :

ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ եւ Հնդկաստանի սահմանին վրայ թնդանօթաձգութիւնները կը շարունակուին երեք օրէ :

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ վարչապետը՝ Տիկին Ինտիրա Կանտի գալ ամիս Արեւելեան Եւրոպա պիտի այցելէ : Հաւանաբար Գահիրէ ալ երթայ :

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԿԻՊՐՈՍԻ ՀԱՐՑԸ

ԽՄԲ.— Ինչպէս գրած էինք յոյն եւ թուրք վարչապետներու եօթը ժամուան տեսակցութիւնը ոչ մէկ լոյս բերաւ Կիպրոսի հարցին : Լը Մոնտ հետեւեալ կերպով կը վերլուծէ կացութիւնը .—

« Յունարէն խօսեցան, եւ ես չեմ գիտեր այդ լեզուն». Թուրք արտաքին նախարար Զաղլայանկիլի Շաբաթ գիշերուան այս պութատը որեւէ յայտարարութենէ աւելի լաւ կը բնորոշէ այն արգելքները, որոնք գոյութիւն ունին Կիպրոսի հարցին կարգադրութեան համար : Անդամ մը եւս անկարելի եղաւ ելք մը գտնել դուրս գալու համար անելէ մը, որ կը տեւէ չորս տարիէ ի վեր :

Արդարեւ, այն ինչ որ կոչուեցաւ «խօսակցութիւն Կիպրոսի շուրջ », որ մեղմ կերպով սկսած էր 1965 Մայիսէն ի վեր, աւելի ցած աստիճանի մը վրայ, շուտով յայտնի դարձաւ, որ պարզապէս խուլերու խօսակցութիւն մըն էր : Թուրք եւ յոյն դեսպաններուն հանդիպումները Պոնի մէջ, Ատընաուըրի յուղարկաւորութեան ժամանակ, Լիւքսէնպուրկի մէջ, Օթանի նախարարական նստաշրջանի ընթացքին, Նիւ Եորքի մէջ, Մ. Ազգերու արտակարգ համագումարին առթիւ, յուսադրիչ չէին : Այսուհանդերձ, Արքայական Խորհուրդը, 1967 Փետրուարին Աթէնքի մէջ իր գումարած նիստին ընթացքին, որոշեց շարունակել խօսակցութիւնները՝ ապահովաբար մտածելով, թէ լուծում մը գտնել հնարաւոր է : Այդ ժամանակ ծրագրի մը խօսք կար՝ Օթանի յանձնել կղզիին անգլիական կայաններէն մէկը, իսկ կղզին կցել Յունաստանի : Օթանի տրուած կայանը, ուր Թուրք զօրագունդեր պիտի հաստատուէին, ապահովութիւն մը պիտի ըլլար Կիպրոսի Թուրք համայնքին համար :

Կը թուի թէ այս բանաձեւումին յարիլ են յոյն գնդապետները՝ խօսակցութիւնները սկսելէ ետք, որոնք ընդմիջուած էին Ապրիլ 21ի պետական հարուածին հետեւանքով : Այսուհանդերձ, այս բանաձեւումը գրեթէ ոչինչով կը տարբերի Էնոսիսի դաղափարէն (Կիպրոսի կցումը Յունաստանի), որ միշտ ալ եղած է հիմնական արգելքը համաձայնութեան մը գոյացման՝ կղզիին երկու համայնքներուն միջեւ :

Արդարեւ, չէր կրնար յաջողութեան յոյս ունենալ, ցորչափ իբրեւ հատուցում հողային առանձնաշնորհումներ չտրուէին Թուրքիոյ, որ միշտ ալ պահանջած է կղզիին բաժանումը կամ դաշնակցային դրութեան մը հաստատումը կղզիին մէջ :

Ի չգոյէ պաշտօնական տուեալներու կարգ մը պատճառներ կան մտածելու, թէ «վերին աստիճանի հանդիպումին » անհամաձայնութիւնը կը վերաբերէր այն զիջումներուն տարողութեան եւ ծաւալին, զոր յոյն ղեկավարները տրամադիր էին ընելու Թուրքիոյ : Պոլսոյ անկախ օրաթերթը՝ «Ճիւմհուրիյէթ », վերջերս կը հասկցնէր թէ կը փորձուի միջին ճամբայ մը գտնել, որուն յոյն ղեկավարները կրնան Էնոսիսի մը տպաւորութիւնը տալ, իսկ Թուրքերը՝ կղզիին բաժանումին :

Ենթադրելով թէ նման լուծում մը կարելի ըլլայ, դեռ պէտք է այդ դաղափարին համակարծիք դարձնել գլխաւոր ենթական, այսինքն Մակարիոս Արք.ի կառավարութիւնը, որուն համաձայնութիւնը չունենալու պարագային, որեւէ կարգադրութիւն անգոյ կը դառնայ : Չենք գիտեր թէ յստակ ինչ ըսուած է գնդապետ Փափատափուլոսի Նիքոսիա այցելութեան ժամանակ, սակայն շատ անհաւանական կը թուի, թէ այս վերջինը յաջողած ըլլայ համոզել Արք.ը, որ տայ իր համաձայնութիւնը քաղաքականութեան մը, որ վերջին հաշուով, պիտի ընդունի Անգարայի տալ գերիշխանութեան իրաւունք մը կղզիին վրայ :

Այս արգելքները՝ համաձայնութեան մը ճամբուն վրայ, ծանօթ են երկար ժամանակէ ի վեր : Ուրեմն, կարել ի է հարց տալ, թէ ինչ շահ ունէին յոյն գնդապետները, այսքան շուտափոյթ եւ ցուցական ձեւով հարցը հրապարակ նետելու : Հաւանական է, որ զինուորական վարչակարգը, դատապարտուած միջազգային հանրային կարծիքին կողմէ, փորձեց յաջողութեան վարկ մը ապահովել Ուոշինկթընի մէջ տեղի ունենալիք Ճոնսըն – Կոնստանդին թագաւորի հանդիպման նախօրէին :

Կը մնայ դիտնալ, թէ հանդիպումը նախաձեռնողներու լաւատես եւ խանդավառ տրամադրութիւններէն ետք գոյացած յուսախաբութիւնը՝ ի տես արդիւնքներու աղքատութեան, բոլորովին հակառակ արդիւնք մը պիտի չտա՞յ :

ԱԶԳԱՅՆԱՑՈՒՄ

ՍՈՒՐԻՈՅ ԱՆՀԱՏԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒ

Ռօյթէր գործակալութիւնը հետեւեալ լուրը կը հաղորդէ Դամասկոսէն.—

Սուրիական կառավարութիւնը որոշեց անհատական վարժարանները պետականացնել երկրին մէջ : Հանրապետութեան նախագահ Տոքթ. Նուրեատին Աթասիի կողմէ ստորագրուած հրամանագրով մը, կրթական նախարարութեան պաշտօնեաները կը ստանձնեն անհատական վարժարաններու տնօրէնութիւնը :

Պաշտօնական ծրագիրը եւ պետութեան կողմէ հրատարակուած դասագիրքերը, որոնք ցարդ կը գործածուէին կառավարական վարժարաններու մէջ, այսուհետեւ պարտադիր են ճեմարաններու եւ երկրորդական վարժարաններու մէջ : Անհատական հաստատութիւնները, որոնք կը վարէին այս դպրոցները, այլեւս հակակշռի իրաւունք չունին, այլ պիտի նկատուին իբրեւ «պարզ սեփականատէր » :

Միւս կողմէ, վարչապետութեան կողմէ հրատարակուած հաղորդագրութիւն մը կը յիշեցնէ, թէ արգիլուած է իբրեւ նուէր ինքնաշարժ ստանալ օտար երկիրներէ, կազմակերպութիւններէ եւ ընկերութիւններէ, առանց նախապէս առնելու պաշտօնական արտօնագիր մը :

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏՆԵՐԸ ՓԱՐԻԶ ՀԱՍԱՆ

Երեւանէն 30 արուեստագէտներու խումբ մը հասաւ Փարիզ Հինգշաբթի առաւօտ, որոնց մէջ են Տիգրան Մինասեան, Ֆիլհարմոնիայի ղեկավարը, երգչուհի Լուսինէ Զաքարեան եւ այլ տաղանդաւոր արուեստագէտներ : Ասոնք հրաւիրուած են մասնակցելու Պանէօյի Այգեկութքի հանդիսութեանց, Պանեէօյի եւ Կիրովականի ժիւմբլաժին առթիւ :

ՆՈՅՆՔԱՆ ՀԵՏԱՔՐՔՐԱԿԱՆ
ՈՐՔԱՆ ՎԻՏՈՔԸ

ՎԱՂԸ

Ֆրանսական գրականութեան
նուիրագործուած
ՄԵԾ ՎԷՊԸ՝
ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՈՅԻ

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

ՎԱՂԸ

ՄԱՄՈՒԼ

ՓՐԿԱՐԱՐ ՁԱՅՆԸ

Իր պարզութեան մէջ յուզիչ, սրտա–թունդ չէտ մը կար Ղարաբաղի Հայու–թեան կռչին (*) մէջ. աղեկտուր ճիչ մը, յուսահատութեան մատնուած ժողո–վուրդի մը սրտակեղեք խօսքը, որ կ'ուղ–ղուէր հանուր Հայութեան, հայրենիքի թէ արտերկրի :

Կարելի չէ կարդալ եւ չյուզուիլ : Կա–րելի չէ թափանցել ողբերգութեան եւ չընդվզիլ :

Զընդվզիլ անարդար կարգերուն դէմ, չընդվզիլ ճակատագրին դէմ, մարդոց ու հաստատութիւններու դէմ :

Քանի՛ներորդ դար ու մարդկային աղա–տութիւններ :

Ո՛րհրդային Միութիւն եւ ժողովուրդ–ներու բարեկամութեան չողշողուն տիտ–ղոս :

Ու Ղարաբաղ՝ թանձրացեալ անարդա–րութիւն :

Ու տակաւին՝ ճենկիզխանեան հալա–ծանք, թաթարական մոլուցք :

Վերջապէս՝ քար անտարբերութիւն :

Այդքանը չա՛տ է :

Ժողովուրդի մը համար մանաւանդ՝ որ սեւ օրեր չատ տեսաւ, ողբերգութիւն–ներ չատ ապրեցաւ, տակաց, տակաց՝ ար–դարութեան տենչանքով, ազատութեան կարօտով :

Ու ահա՝ վերջին արարը : Վերջի՞նը :

Անարդուած ու հալածական մեր եղ–բայրներուն եւ քոյրերուն սրտայոյզ կո–չը՝ « Հայաստանի ժողովուրդին, կառա–վարութեան, կուսակցական կենտրոմին եւ հասարակական կազմակերպութիւն–ներին » :

Այսինքն՝ լռութեան դատապարտուած–ներուն : Անոնց՝ որ չեն կրնար խօսիլ : Չեն կրնար բողոքել, չեն կրնար ձէր կանգնիլ :

Բայց անոնց վրայէն, ՄԵԶԻ՝ ազատ պայմաններու մէջ ապրող Հայերուս, Հայութեան կէսին, անոր ՓՐԿԱՐԱՐ ՁԱՅՆԻՆ, բողոքին, պայքարին :

Ախոյնդով, որ ուղիղ գծով կը թուի սերած ըլլալ Թալէաթ եւ Էնվէր կոչուած մարդակերպներէն, ձեռնոց կը նետէ.

— Մոռացէք Հայաստանի միանալու ձեր պահանջը :

Այսինքն՝ ուրացէք ձեր Հայութիւնը, ենթարկուեցէք թաթարին նախատական իշխանութեան, ամենօրեայ հալածանք–ներուն, զրկանքին, սուրին եւ ոճիրին :

Հայութեան կը մնայ վերցնել այդ ձեռ–նոցը : Մեր պապերուն սուրը յիշատակին դաւաճանած կ'ըլլանք եթէ չընենք այդ, ե–թէ արիւթիւնը չունենանք, ԱԶԳՈՎԻՆ, բոլոր հոսանքներով անխորտ ոտքի կանգ–նելու՝ պաշտպանելու համար մեր անի–րաւուած եղբայրներուն եւ լռութեան

ՀԱՇՈՒԵԿՇԻՌ ԽԱՉԱԿՐՈՒԹԵԱՆ

Դ.

Հաթթինի պարտութիւնը, Երուսաղէմի դրաւումը չատ աւելի խոր յուզում պատ–ճառեց քան Եդեսիոյ կոտորածը : Կղեմէս Երրորդ պապը, վերջ դնելով պապութեան եւ կայսրութեան միջեւ դնտուող դժուա–րութեանց, համաձայնեցաւ Շիկամօրուս կայսեր հետ եւ հրաւիրեց ձեռնարկել նոր խաչակրութեան մը :

Անգլիոյ Առիւծասիրտ Թագաւորը, Ֆը–րանսայի Փիլիպպոս – Օգոստոս Թագաւո–րը կը մեկնին Արեւելք : Վեց ամիս ան–դորձ կը մնան Սիկիլիոյ մէջ (1190 Սեպ–տեմբեր – 1191 Մարտ) : Շիկամօրուս հա–րիւր հազար զօրքով 11 Մայիս 1189ին կը մեկնի Պոլիս՝

Այս մեծ խաչակիրները կը հակին իրա–րու վրայ, մինչդեռ Բիւզանդիոն կը մեր–ձենայ Սալահետտինի, որովհետեւ սուլ–

դատապարտուած հայրենի ժողովուրդին արդար դատը :

« Իր դաւաճան դեկավարներուն ձեռքով աղրբէջանական չովինիսմին ի կեր նետ–ուած Ղարաբաղի Հայութիւնը սպասում է քո փրկարար ձայնին, հայ ժողովուրդ, մայր ժողովուրդ » :

Ո՞ր Հայը, որ տակաւին իր երակներուն մէջ կը կրէ Հայկի եւ Վարդանի մաքուր արիւնը, պիտի կրնայ անտարբեր մնալ այս կոչին ուժդնութեան եւ պարտակա–նութեան այն հրաւէրին առջեւ, որ կ'ուղ–ղուի իրեն :

Պէտք է մոռնալ բոլոր տարակարծու–թիւնները, վարչակարգի, դոյնի, դաղա–փարի բոլոր խնդիրները եւ ՄԻԱՆԱԼ, միանալ սրբազան, նուիրական այս պար–տականութեան համար, որ այսօր, Ղա–րաբաղի Հայութիւնը, յուսահատութեան եւ անձկութեան դերադոյն մէկ պահուն, պարտք կը դնէ մեր վրայ, բոլորի՛ս վրա–րայ :

Պէտք է խօսիլ ու գործել, դուլ ու դա–դար չճանչնալ, պահանջել՝ անիրաւ–ուածներուն համար եւ լռութեան դատա–պարտուածներուն հաչոյն :

Այսինքն.

Հայաստանի ժողովուրդին,

Կառավարութեան,

Կուսակցական կենտրոմին

եւ հասարակական կազմակերպութիւն–ներին :

Ա՛յս է կոչին իմաստը, ա՛յս է մեզմէ պահանջուածը :

Ա՛յս է մեր պարտքը :

« ԱԶԴԱԿ »

(*) « Յառաջ » Սեպտեմբեր 1 :

դաւաճան Հայութեան կողմէ, Ֆրանսայի Թագաւորը Փիլիպպոս Օգոստոս կը խոստանայ Ս. Վայրերը Յոյնե–րուն ձգել :

Շիկամօրուս կը հասնի Փիլիպպէ, Բիւ–զանդիոնի Իսահակ կայսրը կ'արգիլէ յա–ռաջացումը պայման կը դնէ բիւզանդա–կան իշխանութեան յանձնելու Փոքր Ա–սիոյ մէջ զրաւումներուն կէսը եւ կը պա–հանջէ պատանդներ ձգել : Պոլսոյ Պատ–րիարքը կը քարոզէ խաչակրութիւն արեւ–մըտեան խաչակրութեան դէմ : Բիւզան–դացին պիտի կրկնէ. « Աւելի խալամը քան լատինը » :

Քանի մը տարի առաջ Լատինները պիտի քանդեն Բիւզանդիոնը նոյնքան մոլեռան–դութեամբ :

Շիկամօրուս կը սպառնայ, Իսահակ կայսրը տեղի կուտայ, զերման բանակը կ'անցնի Փոքր Ասիա, բայց կայսրը իր–դեկ կը պահէ սուլթանը զերման բանակին չարժումներուն :

Իկոնիոյ սուլթան Գլըճ Ասլան կը դի–նակցի Շիկամօրուսին հետ, որովհետեւ թշնամի է թէ Բիւզանդիոնի, թէ սուլ–թանին : Գլըճ Ասլան զերման բանակին կուտայ պարէն, կուտայ առաջնորդներ : Գերման կայսրը կը հասնի Գոնիա քառա–սուն հազար զօրքով : Իսլամը կը սարսա–փի Շիկամօրուսի համբաւէն, բանակին առատութենէն : Սալահետտին կը պար–պէ Բաղդատը, որ Տաճարականներու եւ Հայերու մէջեւ վիճելի բերդ մըն էր, ռազմական դիրք ունէր, կը հրամայէր Պէյլանի անցքին : Քանդել կուտայ այն վայրերը, որոնք կրնային կայան ծառա–յել զերման բանակին :

Մեռաւ Շիկամօրուս, եթէ թափանցէր Սուրիա, իսլամութիւնը վերջ դտած պիտի ըլլար, բայց բանակին կարգապահութիւ–նը մեքենական էր, պետը խորհրդանշան մըն էր, պետին մահով կը քայքայուի բանակը իւրաքանչիւր դինուոր բարոյա–լքուած է, չուարած : Իսլամները կը բռնէին խեղճերը, կը վաճառէին, ոչինչ դինով :

Փիլիպպոս ետ կը դառնայ, Առիւծա–սիրտ կը մնայ խաչակիր բանակին պետը, բայց մտահոգ է, որովհետեւ Ֆրանսայի Թագաւորը հակառակորդ մըն է անգլիա–կան իշխանութեան : Առիւծասիրտ անիս–հեմաբար խողխողել կուտայ երեք հազար իսլամներ՝ ճիշդ մեմլուդ բանակին դի–մաց : Սալահետտին կը մնայ վհատած, Առիւծասիրտի հիւանդութեան առեն պաղպաղակ ղրկած էր : Մօր մը պաղա–տային դիմումին վրայ դտնել տուած էր աղան եւ արցունքոտ աչքերով յանձնած էր մօրը, փրկադին ալ վճարելով : Թոյլ տուած էր որ Ասիղացի Սուրբը քրիստո–նէութիւն քարոզէ բանակին մէջ :

Առիւծասիրտ կ'ապդուի վհատանձնութե–նէն, կ'առաջարկէ քոյրը կնութեան տալ Սալահետտինի եղբօր : Իսլամութեան դէմ պայքարող խաչակիր Թագաւորը քրիս–տոնեայ քոյրը իսլամութեան կը մղէ : Երկու թշնամիները բարեկամաբար կը տեսնուին սուլթանին վրանին տակ : Ա–ռիւծասիրտ կը մեկնի Եւրոպա, Փիլիպպո–սի դէմ պայքարելու համար :

Ռուբինեան Լեւոն Արեւմուտքէն պիտի սպասէ օդնութիւն եւ թագ :

Սալահետտին հանդիսաւոր կերպով խոստում կուտայ « ազատութիւն տալու ամէն ուխտաւորի », որովհետեւ « սրբա–զան վայրերը ամէնուն ուխտատեղիներն են » :

Առիւծասիրտ խնդրած էր սուլթանէն, որ Ֆրենկներուն արգիլէ Երուսաղէմ այ–ցը : Սուլթանը պատասխանած էր– « Ուխ–տաւորները չատ հետեւներէն եկող անձեր են, մեր կրօնքը մեզի կ'արգիլէ անոնց ուխտատեղութեան արգելք ըլլալ » :

Անգլիացի հեղինակ մը, Լան–Փուլ, Սալահետտինը կը դետեղէ « Ազդերու հե–րոսներ »ու չարքին : Բոլոր ժամանակա–կիրները կը պանծացնեն աշխարհակալին ազատական ոգին, քաղաքակիրթութիւնը, դինուորական ճարտարութիւնը, կոպտա–կերպով հանճարը : Իր մահով (1193ին) կը քայքայուի կայսրութիւնը, որովհետեւ չկրնացաւ հզօր բազուկ մը՝ բաժնուե–լու հակամէտ իշխանները նոյն մակարդա–կին պահելու կարող : Արեւելքի պատ–մութեան մէջ նման երեւոյթներ կան կիս–րոսէն Սալահետտին :

Իր իշխանութեան տակ Արեւելքի քրիս–տոնեաները խաղաղութիւն պիտի վայե–լէին, եթէ խաչակրութիւնը վերջ դտնէր երեք ճախողութիւններէ ետք՝ երբ Սա–լահետտին կը թոյլատրէր քրիստոնեան–րու ազատ ուխտագնացութիւնը Ս. Տեղի–րու պաշտպանութեամբ :

Չորրորդ խաչակրութիւնը պատուհաս մը եղաւ Բիւզանդիոնի համար : Արեւ–մուտքէն եկող աւազակները դրաւեցին քաղաքը, դինուորները կը դինովնային, կը պատուհասին դիրքերը, ոտնակոխ կ'ը–նէին պատկերները, կ'ազատուէին թանկ կերպասները, կ'ըմպէին սրբազան անօթ–ներէ, պերճաղիճներու կը բաչխէին սե–դաններէն վերցուած զոհարներ եւ կեր–պասներ, կատր – կատր կ'ընէին թանկ ար–ուեստի գործեր : Իսլամները չատ աւելի դթոտ եղան քան Քրիստոսի այս դինուոր–ները : « Այնքան մեծ եղաւ սարսը, որ ոչ մէկը կրնար հաչիւն ընել, ոսկի, արծաթ, թանկ քարեր, մետաքսէ դգեստներ եւ մուչտակներ : Սոֆրուա Մարեչալ ոչ Շամբանէ կը վկայէ թէ աչխարհի քա–կիզքէն ի վեր քաղաք մը այսպէս թալ–լուած չէր, այնքան աւար եղած չէր » : Հաչիւը կ'ենթադրուի 6սան միլիոն ոսկի ֆրանք : (Վիլհարտուէն)

Հոդեւարքի մէջ եղող Բիւզանդիոնը ուժդին հարուած մը կը ստանար, ուրիկ վեր ելլել անկարելի պիտի ըլլար : Խաչա–կիրները Թանկադին ծառայութիւն մը ը–րին Բիւզանդիոնի դուռներուն մօտ հաս–տատուած մահմետականներուն :

Լատին արքայատութիւնը կը հաստատի միայն Բիւզանդիոնի մէջ եւ կը տեւէ 1204 – 1261, մինչ այդ թուականը կը կեդրոնանայ իսլամական ուժը, նոր ար–չաւանքներ կը չարունակուին ամբողջ Փոքր Ասիոյ մէջ : Պայքարը կը սկսի Մոն–

ԱԹՈՌ ՆՈՐՈԳՈՂ ԿԻՆԸ

(La Rempailleuse)

« Զորս տարի եւս, աղջիկը տղուն տուաւ իր բոլոր խնայողութիւնները, զորս տղան կը զրպանէր խղճի հանդարտութեամբ՝ իբրեւ փոխարժէքը հաւանութեամբ տըր–ուած համբոյրներու : Անդամ մը երեսուն տասնոց, անդամ մը երկու ֆրանք, ուրիշ անդամ մը տասներկու տասնոց, (այդ անդամուն լացաւ՝ ցաւ ու պղտիկութիւն դղալով, բայց այդ տարին գործերը դէշ կ'երթային) եւ վերջին անդամ ալ, հինգ ֆրանք — խոչոր կլոր դրամ մը, որուն համար տղան ուրախ–ուրախ խնդաց :

« Աղջիկը միայն անոր մասին կը մտա–ծէր, իսկ տղան անհամբերութեամբ կը սպասէր անոր վերադարձին ու կը վազէր անոր առջեւ, երբ ան երեւար, ասիկա աղջկան ոտքը դեռնէն կը կոխէր :

×

« Ցետոյ տղան անյայտացաւ : Քոլէճ դրած էին զայն : Աղջիկը այս լուրը ա–ռաւ վարպետ հարցուփորձով : Այն առեն նուրբ դիւանաղիտութեամբ չարժեցաւ՝ փոխել տալու համար ծնողքին ժամանա–կացոյցը այնպէս մը որ անոնք այս կող–մերէն անցնէին արձակուրդի չրջանին : Յաջողեցաւ, բայց այս խորամանկութիւ–նը տարի մը առաւ :

Ուրեմն, ամբողջ երկու տարի չէր կըր–ցած զայն տեսնել եւ հազիւ կրցաւ զայն ճանչնալ, այնքա՛ն որ փոխուած էր, իր ոսկեզօծ կռճակներով համազդեստին մէջ : Տղան չտեսնելու զարկաւ եւ անոր քովէն անցաւ քիթը վեր :

« Ամբողջ երկու օր լացաւ եւ այդ օրէն սկսեալ տառապեցաւ անվերջ :

« Ամէն տարի եռ կուգար եւ կ'անցնէր ա–նոր առջեւէն առանց համարձակելու ա–նոր բարեւ տալու : Ու տղան ալ չէր զի–ջաներ աչքերը անոր կողմը դարձնելու : Աղջիկը խենթի պէս կը սիրէր զայն : Եւ օր մը ըսաւ ինծի.— « Միակ այրն է, զոր տեսած եմ այս երկրագունդին վրայ, պարոն բժիչկ, չեմ գիտեր թէ ուրիշներ ալ կա՞ն » :

« Հայրն ու մայրը մեռան եւ ինք չարու–նակեց անոնց արհեստը, բայց առաւ եր–կու շուն փոխանակ մէկին—երկու սարսա–փելի շուներ, որոնց հետ ոչ ոք պիտի համարձակէր չափուիլ :

« Օրին մէկը, երբ կը մտնէր գիւղը, ուր մնացած էր իր վիրաը, աչքին դար–կաւ երիտասարդ կին մը, որ Շուքէներու խանութէն կ'ելլէր իր սիրածին թեւը մտած : Տղուն կինն էր : Ան հիմա ամուս–նացած էր :

« Այդ իրիկունն իսկ նետուեցաւ Քաղա–քապետարանի հրապարակին վրայ լճա–ցած ջուրին մէջ : Ուչ մնացած գինով մը դէպ դուրս հանեց եւ դեղարան տարաւ : Շուքի որդի վար իջաւ, պարեգօտը հա–դած, զայն խնամելու համար եւ չճանչ–նալու զարնելով, հանուեցաւ զայն, չը–փեց անոր մարմինը եւ յետոյ խիստ չեչ–տով մը ըսաւ.— « Ա՛նէթ ես, ի՞նչ ես... Ասանկ յիմարութիւն ընելու պէտք չկայ » :

« Այդքանը բաւական եղաւ գինքը բու–ժելու : Տղան իրեն խօսած էր : Երկար առեն երջանիկ եղաւ :

« Տղան որեւէ վարձատրութիւն չուզեց իր խնամքներուն համար, թէեւ աղջիկը բուռն կերպով պնդեց որ վճարէր :

« Իր ամբողջ կեանքը այսպէս անցաւ : Աթոռ կը նորոգէր՝ Շուքէի մասին մտա–ծելով : Ամէն տարի կը տեսնէր զայն խա–նութին պատուհաններուն ետին : Իրեն սովորութիւն ըրաւ անկէ դնել իր մանր մունր դեղերու պաչարը : Այդ ձեւով, մօ–տէն կը տեսնէր զայն, կը խօսէր անոր հետ եւ նորէն դրամ կուտար անոր :

« Ինչպէս սկիզբէն ձեղի ըսի, այս դար–նան մեռաւ : Այս տխուր պատմութիւնը ինծի պատմելէ ետք, խնդրեց ինձմէ որ իր կեանքին մէջ խնայած բոլոր դրամ–ները յանձնէի անոր, զոր այդքան համ–բերութեամբ սիրած էր, քանի որ, կ'ը–սէր պայքարելու համար :

Ռուբինեան Լեւոն Արեւմուտքէն պիտի սպասէ օդնութիւն եւ թագ :

Սալահետտին հանդիսաւոր կերպով խոստում կուտայ « ազատութիւն տալու ամէն ուխտաւորի », որովհետեւ « սրբա–զան վայրերը ամէնուն ուխտատեղիներն են » :

Առիւծասիրտ խնդրած էր սուլթանէն, որ Ֆրենկներուն արգիլէ Երուսաղէմ այ–ցը : Սուլթանը պատասխանած էր– « Ուխ–տաւորները չատ հետեւներէն եկող անձեր են, մեր կրօնքը մեզի կ'արգիլէ անոնց ուխտատեղութեան արգելք ըլլալ » :

Անգլիացի հեղինակ մը, Լան–Փուլ, Սալահետտինը կը դետեղէ « Ազդերու հե–րոսներ »ու չարքին : Բոլոր ժամանակա–կիրները կը պանծացնեն աշխարհակալին ազատական ոգին, քաղաքակիրթութիւնը, դինուորական ճարտարութիւնը, կոպտա–կերպով հանճարը : Իր մահով (1193ին) կը քայքայուի կայսրութիւնը, որովհետեւ չկրնացաւ հզօր բազուկ մը՝ բաժնուե–լու հակամէտ իշխանները նոյն մակարդա–կին պահելու կարող : Արեւելքի պատ–մութեան մէջ նման երեւոյթներ կան կիս–րոսէն Սալահետտին :

Իր իշխանութեան տակ Արեւելքի քրիս–տոնեաները խաղաղութիւն պիտի վայե–լէին, եթէ խաչակրութիւնը վերջ դտնէր երեք ճախողութիւններէ ետք՝ երբ Սա–լահետտին կը թոյլատրէր քրիստոնեան–րու ազատ ուխտագնացութիւնը Ս. Տեղի–րու պաշտպանութեամբ :

Չորրորդ խաչակրութիւնը պատուհաս մը եղաւ Բիւզանդիոնի համար : Արեւ–մուտքէն եկող աւազակները դրաւեցին քաղաքը, դինուորները կը դինովնային, կը պատուհասին դիրքերը, ոտնակոխ կ'ը–նէին պատկերները, կ'ազատուէին թանկ կերպասները, կ'ըմպէին սրբազան անօթ–ներէ, պերճաղիճներու կը բաչխէին սե–դաններէն վերցուած զոհարներ եւ կեր–պասներ, կատր – կատր կ'ընէին թանկ ար–ուեստի գործեր : Իսլամները չատ աւելի դթոտ եղան քան Քրիստոսի այս դինուոր–ները : « Այնքան մեծ եղաւ սարսը, որ ոչ մէկը կրնար հաչիւն ընել, ոսկի, արծաթ, թանկ քարեր, մետաքսէ դգեստներ եւ մուչտակներ : Սոֆրուա Մարեչալ ոչ Շամբանէ կը վկայէ թէ աչխարհի քա–կիզքէն ի վեր քաղաք մը այսպէս թալ–լուած չէր, այնքան աւար եղած չէր » : Հաչիւը կ'ենթադրուի 6սան միլիոն ոսկի ֆրանք : (Վիլհարտուէն)

Հոդեւարքի մէջ եղող Բիւզանդիոնը ուժդին հարուած մը կը ստանար, ուրիկ վեր ելլել անկարելի պիտի ըլլար : Խաչա–կիրները Թանկադին ծառայութիւն մը ը–րին Բիւզանդիոնի դուռներուն մօտ հաս–տատուած մահմետականներուն :

Լատին արքայատութիւնը կը հաստատի միայն Բիւզանդիոնի մէջ եւ կը տեւէ 1204 – 1261, մինչ այդ թուականը կը կեդրոնանայ իսլամական ուժը, նոր ար–չաւանքներ կը չարունակուին ամբողջ Փոքր Ասիոյ մէջ : Պայքարը կը սկսի Մոն–

Իր պարզութեան մէջ յուզիչ, սրտա–թունդ չէտ մը կար Ղարաբաղի Հայու–թեան կռչին (*) մէջ. աղեկտուր ճիչ մը, յուսահատութեան մատնուած ժողո–վուրդի մը սրտակեղեք խօսքը, որ կ'ուղ–ղուէր հանուր Հայութեան, հայրենիքի թէ արտերկրի :

Կարելի չէ կարդալ եւ չյուզուիլ : Կա–րելի չէ թափանցել ողբերգութեան եւ չընդվզիլ :

Զընդվզիլ անարդար կարգերուն դէմ, չընդվզիլ ճակատագրին դէմ, մարդոց ու հաստատութիւններու դէմ :

Քանի՛ներորդ դար ու մարդկային աղա–տութիւններ :

Ո՛րհրդային Միութիւն եւ ժողովուրդ–ներու բարեկամութեան չողշողուն տիտ–ղոս :

Ու Ղարաբաղ՝ թանձրացեալ անարդա–րութիւն :

Ու տակաւին՝ ճենկիզխանեան հալա–ծանք, թաթարական մոլուցք :

Վերջապէս՝ քար անտարբերութիւն :

Այդքանը չա՛տ է :

Ժողովուրդի մը համար մանաւանդ՝ որ սեւ օրեր չատ տեսաւ, ողբերգութիւն–ներ չատ ապրեցաւ, տակաց, տակաց՝ ար–դարութեան տենչանքով, ազատութեան կարօտով :

Ու ահա՝ վերջին արարը : Վերջի՞նը :

Անարդուած ու հալածական մեր եղ–բայրներուն եւ քոյրերուն սրտայոյզ կո–չը՝ « Հայաստանի ժողովուրդին, կառա–վարութեան, կուսակցական կենտրոմին եւ հասարակական կազմակերպութիւն–ներին » :

Այսինքն՝ լռութեան դատապարտուած–ներուն : Անոնց՝ որ չեն կրնար խօսիլ : Չեն կրնար բողոքել, չեն կրնար ձէր կանգնիլ :

Բայց անոնց վրայէն, ՄԵԶԻ՝ ազատ պայմաններու մէջ ապրող Հայերուս, Հայութեան կէսին, անոր ՓՐԿԱՐԱՐ ՁԱՅՆԻՆ, բողոքին, պայքարին :

Ախոյնդով, որ ուղիղ գծով կը թուի սերած ըլլալ Թալէաթ եւ Էնվէր կոչուած մարդակերպներէն, ձեռնոց կը նետէ.

— Մոռացէք Հայաստանի միանալու ձեր պահանջը :

Այսինքն՝ ուրացէք ձեր Հայութիւնը, ենթարկուեցէք թաթարին նախատական իշխանութեան, ամենօրեայ հալածանք–ներուն, զրկանքին, սուրին եւ ոճիրին :

Հայութեան կը մնայ վերցնել այդ ձեռ–նոցը : Մեր պապերուն սուրը յիշատակին դաւաճանած կ'ըլլանք եթէ չընենք այդ, ե–թէ արիւթիւնը չունենանք, ԱԶԳՈՎԻՆ, բոլոր հոսանքներով անխորտ ոտքի կանգ–նելու՝ պաշտպանելու համար մեր անի–րաւուած եղբայրներուն եւ լռութեան

ՀԱՇՈՒԵԿՇԻՌ ԽԱՉԱԿՐՈՒԹԵԱՆ

Դ.

Հաթթինի պարտութիւնը, Երուսաղէմի դրաւումը չատ աւելի խոր յուզում պատ–ճառեց քան Եդեսիոյ կոտորածը : Կղեմէս Երրորդ պապը, վերջ դնելով պապութեան եւ կայսրութեան միջեւ դնտուող դժուա–րութեանց, համաձայնեցաւ Շիկամօրուս կայսեր հետ եւ հրաւիրեց ձեռնարկել նոր խաչակրութեան մը :

Անգլիոյ Առիւծասիրտ Թագաւորը, Ֆը–րանսայի Փիլիպպոս – Օգոստոս Թագաւո–րը կը մեկնին Արեւելք : Վեց ամիս ան–դորձ կը մնան Սիկիլիոյ մէջ (1190 Սեպ–տեմբեր – 1191 Մարտ) : Շիկամօրուս հա–րիւր հազար զօրքով 11 Մայիս 1189ին կը մեկնի Պոլիս՝

Այս մեծ խաչակիրները կը հակին իրա–րու վրայ, մինչդեռ Բիւզանդիոն կը մեր–ձենայ Սալահետտինի, որովհետեւ սուլ–

դատապարտուած հայրենի ժողովուրդին արդար դատը :

« Իր դաւաճան դեկավարներուն ձեռքով աղրբէջանական չովինիսմին ի կեր նետ–ուած Ղարաբաղի Հայութիւնը սպասում է քո փրկարար ձայնին, հայ ժողովուրդ, մայր ժողովուրդ » :

Ո՞ր Հայը, որ տակաւին իր երակներուն մէջ կը կրէ Հայկի եւ Վարդանի մաքուր արիւնը, պիտի կրնայ անտարբեր մնալ այս կոչին ուժդնութեան եւ պարտակա–նութեան այն հրաւէրին առջեւ, որ կ'ուղ–ղուի իրեն :

Պէտք է մոռնալ բոլոր տարակարծու–թիւնները, վարչակարգի, դոյնի, դաղա–փարի բոլոր խնդիրները եւ ՄԻԱՆԱԼ, միանալ սրբազան, նուիրական այս պար–տականութեան համար, որ այսօր, Ղա–րաբաղի Հայութիւնը, յուսահատութեան եւ անձկութեան դերադոյն մէկ պահուն, պարտք կը դնէ մեր վրայ, բոլորի՛ս վրա–րայ :

Պէտք է խօսիլ ու գործել, դուլ ու դա–դար չճանչնալ, պահանջել՝ անիրաւ–ուածներուն համար եւ լռութեան դատա–պարտուածներուն հաչոյն :

Այսինքն.

Հայաստանի ժողովուրդին,

Կառավարութեան,

Կուսակցական կենտրոմին

եւ հասարակական կազմակերպութիւն–ներին :

Ա՛յս է կոչին իմաստը, ա՛յս է մեզմէ պահանջուածը :

Ա՛յս է մեր պարտքը :

« ԱԶԴԱԿ »

(*) « Յառաջ » Սեպտեմբեր 1 :

դաւաճան Հայութեան կողմէ, Ֆրանսայի Թագաւորը Փիլիպպոս Օգոստոս կը խոստանայ Ս. Վայրերը Յոյնե–րուն ձգել :

Շիկամօրուս կը հասնի Փիլիպպէ, Բիւ–զանդիոնի Իսահակ կայսրը կ'արգիլէ յա–ռաջացումը պայման կը դնէ բիւզանդա–կան իշխանութեան յանձնելու Փոքր Ա–սիոյ մէջ զրաւումներուն կէսը եւ կը պա–հանջէ պատանդներ ձգել : Պոլսոյ Պատ–րիարքը կը քարոզէ խաչակրութիւն արեւ–մըտեան խաչակրութեան դէմ : Բիւզան–դացին պիտի կրկնէ. « Աւելի խալամը քան լատինը » :

Քանի մը տարի առաջ Լատինները պիտի քանդեն Բիւզանդիոնը նոյնքան մոլեռան–դութեամբ :

Շիկամօրուս կը սպառնայ, Իսահակ կայսրը տեղի կուտայ, զերման բանակը կ'անցնի Փոքր Ասիա, բայց կայսրը իր–դեկ կը պահէ սուլթանը զերման բանակին չարժումներուն :

Իկոնիոյ սուլթան Գլըճ Ասլան կը դի–նակցի Շիկամօրուսին հետ, որովհետեւ թշնամի է թէ Բիւզանդիոնի, թէ սուլ–թանին : Գլըճ Ասլան զերման բանակին կուտայ պարէն, կուտայ առաջնորդներ : Գերման կայսրը կը հասնի Գոնիա քառա–սուն հազար զօրքով : Իսլամը կը սարսա–փի Շիկամօրուսի համբաւէն, բանակին առատութենէն : Սալահետտին կը պար–պէ Բաղդատը, որ Տաճարականներու եւ Հայերու մէջեւ վիճելի բերդ մըն էր, ռազմական դիրք ունէր, կը հրամայէր Պէյլանի անցքին : Քանդել կուտայ այն վայրերը, որոնք կրնային կայան ծառա–յել զերման բանակին :

Մեռաւ Շիկամօրուս, եթէ թափանցէր Սուրիա, իսլամութիւնը վերջ դտած պիտի ըլլար, բայց բանակին կարգապահութիւ–նը մեքենական էր, պետը խորհրդանշան մըն էր, պետին մահով կը քայքայուի բանակը իւրաքանչիւր դինուոր բարոյա–լքուած է, չուարած : Իսլամները կը բռնէին խեղճերը, կը վաճառէին, ոչինչ դինով :

Փիլիպպոս ետ կը դառնայ, Առիւծա–սիրտ կը մնայ խաչակիր բանակին պետը, բայց մտահոգ է, որովհետեւ Ֆրանսայի Թագաւորը հակառակորդ մըն է անգլիա–կան իշխանութեան : Առիւծասիրտ անիս–հեմաբար խողխողել կուտայ երեք հազար իսլամներ՝ ճիշդ մեմլուդ բանակին դի–մաց : Սալահետտին կը մնայ վհատած, Առիւծասիրտի հիւանդութեան առեն պաղպաղակ ղրկած էր : Մօր մը պաղա–տային դիմումին վրայ դտնել տուած էր աղան եւ արցունքոտ աչքերով յանձնած էր մօրը, փրկադին ալ վճարելով : Թոյլ տուած էր որ Ասիղացի Սուրբը քրիստո–նէութիւն քարոզէ բանակին մէջ :

Առիւծասիրտ կ'ապդուի վհատանձնութե–նէն, կ'առաջարկէ քոյրը կնութեան տալ Սալահետտինի եղբօր : Իսլամութեան դէմ պայքարող խաչակիր Թագաւորը քրիս–տոնեայ քոյրը իսլամութեան կը մղէ : Երկու թշնամիները բարեկամաբար կը տեսնուին սուլթանին վրանին տակ : Ա–ռիւծասիրտ կը մեկնի Եւրոպա, Փիլիպպո–սի դէմ պայքարելու համար :

Ռուբինեան Լեւոն Արեւմուտքէն պիտի սպասէ օդնութիւն եւ թագ :

Սալահետտին հանդիսաւոր կերպով խոստում կուտայ « ազատութիւն տալու ամէն ուխտաւորի », որովհետեւ « սրբա–զան վայրերը ամէնուն ուխտատեղիներն են » :

Առիւծասիրտ խնդրած էր սուլթանէն, որ Ֆրենկներուն արգիլէ Երուսաղէմ այ–ցը : Սուլթանը պատասխանած էր– « Ուխ–տաւորները չատ հետեւներէն եկող անձեր են, մեր կրօնքը մեզի կ'արգիլէ անոնց ուխտատեղութեան արգելք ըլլալ » :

Անգլիացի հեղինակ մը, Լան–Փուլ, Սալահետտինը կը դետեղէ « Ազդերու հե–րոսներ »ու չարքին : Բոլոր ժամանակա–կիրները կը պանծացնեն աշխարհակալին ազատական ոգին, քաղաքակիրթութիւնը, դինուորական ճարտարութիւնը, կոպտա–կերպով հանճարը : Իր մահով (1193ին) կը քայքայուի կայսրութիւնը, որովհետեւ չկրնացաւ հզօր բազուկ մը՝ բաժնուե–լու հակամէտ իշխանները նոյն մակարդա–կին պահելու կարող : Արեւելքի պատ–մութեան մէջ նման երեւոյթներ կան կիս–րոսէն Սալահետտին :

Իր իշխանութեան տակ Արեւելքի քրիս–տոնեաները խաղաղութիւն պիտի վայե–լէին, եթէ խաչակրութիւնը վերջ դտնէր երեք ճախողութիւններէ ետք՝ երբ Սա–լահետտին կը թոյլատրէր քրիստոնեան–րու ազատ ուխտագնացութիւնը Ս. Տեղի–րու պաշտպանութեամբ :

Չորրորդ խաչակրութիւնը պատուհաս մը եղաւ Բիւզանդիոնի համար : Արեւ–մուտքէն եկող աւազակները դրաւեցին քաղաքը, դինուորները կը դինովնային, կը պատուհասին դիրքերը, ոտնակոխ կ'ը–նէին պատկերները, կ'ազատուէին թանկ կերպասները, կ'ըմպէին սրբազան անօթ–ներէ, պերճաղիճներու կը բաչխէին սե–դաններէն վերցուած զոհարներ եւ կեր–պասներ, կատր – կատր կ'ընէին թանկ ար–ուեստի գործեր : Իսլամները չատ աւելի դթոտ եղան քան Քրիստոսի այս դինուոր–ները : « Այնքան մեծ եղաւ սարսը, որ ոչ մէկը կրնար հաչիւն ընել, ոսկի, արծաթ, թանկ քարեր, մետաքսէ դգեստներ եւ մուչտակներ : Սոֆրուա Մարեչալ ոչ Շամբանէ կը վկայէ թէ աչխարհի քա–կիզքէն ի վեր քաղաք մը այսպէս թալ–լուած չէր, այնքան աւար եղած չէր » : Հաչիւը կ'ենթադրուի 6սան միլիոն ոսկի ֆրանք : (Վիլհարտուէն)

Հոդեւարքի մէջ եղող Բիւզանդիոնը ուժդին հարուած մը կը ստանար, ուրիկ վեր ելլել անկարելի պիտի ըլլար : Խաչա–կիրները Թանկադին ծառայութիւն մը ը–րին Բիւզանդիոնի դուռներուն մօտ հաս–տատուած մահմետականներուն :

Լատին արքայատութիւնը կը հաստատի միայն Բիւզանդիոնի մէջ եւ կը տեւէ 1204 – 1261, մինչ այդ թուականը կը կեդրոնանայ իսլամական ուժը, նոր ար–չաւանքներ կը չարունակուին ամբողջ Փոքր Ասիոյ մէջ : Պայքարը կը սկսի Մոն–

ԱԹՈՌ ՆՈՐՈԳՈՂ ԿԻՆԸ

(La Rempailleuse)

« Զորս տարի եւս, աղջիկը տղուն տուաւ իր բոլոր խնայողութիւնները, զորս տղան կը զրպանէր խղճի հանդարտութեամբ՝ իբրեւ փոխարժէքը հաւանութեամբ տըր–ուած համբոյրներու : Անդամ մը երեսուն տասնոց, անդամ մը երկու ֆրանք, ուրիշ անդամ մը տասներկու տասնոց, (այդ անդամուն լացաւ՝ ցաւ ու պղտիկութիւն դղալով, բայց այդ տարին գործերը դէշ կ'երթային) եւ վերջին անդամ ալ, հինգ ֆրանք — խոչոր կլոր դրամ մը, որուն համար տղան ուրախ–ուրախ խնդաց :

« Աղջիկը միայն անոր մասին կը մտա–ծէր, իսկ տղան անհամբերութեամբ կը սպասէր անոր վերադարձին ու կը վազէր անոր առջեւ, երբ ան երեւար, ասիկա աղջկան ոտքը դեռնէն կը կոխէր :

×

« Ցետոյ տղան անյայտացաւ : Քոլէճ դրած էին զայն : Աղջիկը այս լուրը ա–ռաւ վարպ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԿՐԹԱԿԱՆ

«Գրական Թերթ»ի (Երեւան) խմբագրութիւնը ղրկած է Փրոֆ. Եղուարդ Ազայեանի հետ, որ վարիչն է Երեւանի համալսարանի ընդհ. եւ համեմատական լեզուաբանութեան ամպիոնի :

Ջրոյցին նիւթը եղած է Հայոց լեզուի եւ գրականութեան դասաւանդութեան վիճակը հայրենի դպրոցներուն մէջ :

Սորև Փրոֆ. Ե. Ազայեանի յայտնած կարծիքը՝ ընդհանուր գիծերու մէջ :

— Ընդհանուր առումով, այս տարի Երեւանի համալսարանի բնագիտական ճիւղին հետեւելու համար քննութիւն տուողներուն թիւնուն ակսէն աւելին տասնեան գրական գնա – հատական :

Դատելով այս արդիւնքներէն, մեր տպաւորութիւնը այն է, որ միջնակարգ դպրոցներու մէջ Հայոց լեզուի եւ գրական նութեան ուսուցումի մակարդակը ընդհանուր առումով պէտք է բաւարար համարել :

Այս առթիւ կարեւոր դիտողութիւն մը. ընդունելութեան քննութիւններուն պատրաստուելու համար դժուարութիւն կը առեղծէ այն իրողութիւնը, որ միջնակարգ դպրոցներուն 9–10րդ դասարաններուն մէջ Հայոց լեզուի դասաւանդութիւնը բոլորովին վերցուած է : Հետեւաբար, չրջանաւարտները ստիպուած են երկու տարուան ընդմիջումէ մը եաք մի – այն եւ չատ կարճ ժամանակամիջոցի մը մէջ վերյիշել իրենց սորվածը : Մեր կարծիքով անհրաժեշտ է դպրոցներուն վեր – ին դասարաններուն մէջ եւս, նոյնիսկ փոքր չափով, սակայն անպայման ժամեր տրամադրել հայերէնին :

Ծրագիրներու այն մասը, որ կը վերաբերի ժամանակակից հայերէնին, իր ծաւալով կարելի է բաւարար համարել : Ինչ կը վերաբերի պահանջներուն, մենք կը դտնենք, որ միջնակարգ դպրոցներուն մէջ անհրաժեշտ է որոշ ժամեր յատկացնել գրաբարին եւ արեւմտահայերէնին : Այ – դարեւ այս երկու բաժիններն ալ անհրաժեշտ են ոչ միայն ժամանակակից լեզուին որոշ իրականութիւնները դիւրու – թեամբ ըմբռնելու համար, այլեւ ապահովելու համար ծրագրով նախատեսուած գործերու ուսումնասիրութիւնը : Որովհետեւ, հայ հին եւ միջին դարերու գրականութեան ծանօթանալու ժամանակ անհրաժեշտ է որոշ գաղափար ունենալ գրաբարի մասին, նոյնն է պարագան գրական գրականութեան հետեւելու ժամանակ : Օրինակ, Պռոչեան, Բաֆֆի, Մուրացան եւ ուրիշներ չատ յաճախ կը գործածեն գրաբար դարձուածքներ, առացուածքներ, կը կատարեն մէջբերումներ, որոնք այսօր չատերու համար կը մնան անհասկնալի :

Ինչ կը վերաբերի արեւմտահայերէնին, անոր մասին ծանօթացումը անհրաժեշտ է մեր ժողովուրդին մէկ մեծ զանգուածին հարուստ գրական ժառանգութիւնը խորապէս սիրապետելու համար : Միջնակարգ դպրոցի մեր չրջանաւարտները պէտք է կարողանան ազատ կարդալ Պարոնեան, Զօհրապ, Օտեան, Դուրեան, Մեծարենց, Վարուժան եւ ուրիշներ, հասկնալ լեզուական նրբերանգները, ըմբռնել գրական արուեստին բոլոր հմայքները :

ՋԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Սեպտեմբեր 3ին մեռած է Անդրանիկ Շահինեան : Հանգուցեալը, որ ծնած էր Վան, 1904ին, Հայաստանի մէջ ունեցած բաւական բան տեսած էր : Ատոր համար սիրտը հանգիստ էր…

— Պարոն դուքս, ձեզի խոստացած էի մութը չկոխած Օպէնի անմեղութիւնը հաստատել, խօսք առաւ Վիտօք յարդա – նօք բարեւելով պարոն Շանթօսէն :

— Այնպէս է, պարոն Վիտօք, ես ալ անհամբերութեամբ ձեզի կը սպասէի արդէն, պատասխանեց դուքսը ցրտօրէն :

— Խօսքս յարդելու սովորութիւնը ունիմ, չարունակեց մեծանուն դաղտնի ոստիկանը : Երկու բառով ըսեմ եղելութիւնը : Օպէն Տէրմօնը անմեղ է, պարոն դուքս, դիտէ՞ք թէ ինչու, անոր համար որ ձեր տունը եւ Օթէօյի մէջ դործուած ոճիրներուն հեղինակը ուրիշ մէկն է, մէկը որ ճիշդ ու ճիշդ Օպէն Տէրմօնի կը նմանի…

— Աոիկա նոր բան մը չէ, անդամ մը այդ բանը ըսիք արդէն, մոլատց դուքսը իր թեւնոցին ժանեակները չարժելով :

Այս միջոցին Արխեթօ եւ Եօլանտա պատշդամի մը վրայ բացուող դրան մը ուդղեցին իրենց նայուածքը… անչուչտ փախչելու ելք մը փնտռելով :

Վիտօք, առանց բնաւ վարանելու եւ առանց աչքը Արխեթոյէն եւ Եօլանտայէն հեռացնելու, չարունակեց.

— Այո՛, պարոն դուքս, ասիկա նորութիւն մը չէ, բայց նորութիւնը սա է որ Օպէն Տէրմօնի նմանող խելացի դողն ու ոճրագործը այս միջոցին ձեր դղեակին մէջ կը գտնուի եւ անոր հոս դալը հաւիւ քանի մը վայրկեան եղած է… Անչուչտ, պարոն դուքս, դիտէք թէ ով բերած է զայն հոս, ձեր լաւագոյն բարեկամներէն պարոն Ռօշ–Պէրնար մարքիզը…

ՊԱՆԴԻՏՈՒԹԵԱՆ ԵՐԳԻՉԸ

Վանի դրականութիւնը ԺԹ. դարու 50–90ական թուականներուն, չնորհիւ վաղաժառանգաւորաց դպրոցին արձագանդած յաջողութիւններուն, կապ կը առեղծէ Կ. Պոլսոյ եւ Թիֆլիսի դրական օճախներուն հետ, ուր անոնց ազդեցութեան ներքեւ հրապարակ կուգան քանի մը դէմքեր, որոնցմէ ծանօթ են Գ. Սըրուանձտեանց, Մ. Խրիմեան, Տ. Ամիր – ճանեան, Ս. Տեվկանց, Գ. Գերենց եւ չատ ուրիշներ :

Տիգրան Ամիրճանեան չնորհալի բանաստեղծ էր եւ թատերադիր, հանրային դործիչ եւ հմուտ մանկավարժ : Ծնած էր Վան 1840ին : Կրթութիւնը կը ստանայ Վառադի ժառանգաւորացին մէջ : 1859ի վերջերը կ'երթայ Կ. Պոլիս, ուր իբրեւ ուսուցիչ կը պաչտօնավարէ Գատը Գիւղի Արամեան վարժարանին մէջ . մինչեւ 1867 : Պոլիսի մէջ առիթ կ'ունենայ կատարելադործելու իր ֆրանսերէնը եւ թըրքերէնը : 1867ին կը վերադառնայ Վան եւ դարձեալ կը դրաւի ղեկավարութեամբ :

Ամիրճանեանի բանաստեղծական քնարը առաջին անդամ կը հնչէ 63ական թուականներուն Կ. Պոլսոյ մէջ «Թո՛ղ ախպէր, թող …» երդով, որ կը պատկերացնէ Հայութեան մտմտուքը եւ դժդոհութիւնը Թրքական բռնակալութեան դէմ :

Թողեր եմ ծեր-կին ծիագիրս
Խեղճ ու կրակ վեր պաղ թորվան,
Աղ, ախպէր, իմոց արեւ,
Իմոց օրեր մեմ եմ տուեր,
Թողեր եմ մեր կողակիցս .
Վգին ծռած կելիու պերան,
Կողակիցս, որ չուտ մահուան
Հետս ապրելու ուխտ եմ արեր :

Այնուհետեւ Ամիրճանեան կը մչակէ աւելի ծաւալուն նիւթեր : Պոլիսի մէջ կը դրէ եւ 1862ին առանձին դրքոյկով կը հրատարակէ «Տրդատ» եւ «Վարդանանք» ողբերդութիւնները՝ զրաբարախառն աչխարհաբարով : «Վարդանանք»ի երդերէն էր « Աւարայրի մէջ խելառ ու մոլոր » քերթուածը, որ անցեալին դրեթէ ամէն վանեցի անդիր դիտէր :

Վանի մէջ դրադէտը հաղորդակից կը դառնայ ժողովուրդին հոդերուն եւ իրապաչտ գոյներով կը նկարադրէ իրերու վիճակը :

« Մրմունջք»էն եաք 70ական թուականներուն կը դրէ « Վէց անհամաճայն եղբայրք »եւ «Կիւրո Մրտո» կատակերդութիւնները : Այս գոյդ գործերուն մէջ սուր հիւմըրով, դեղջկական պարզ եւ հիւթեղ լեզուով կը նկարադրէ յետամնաց եւ նախապաչարումներուն դերին դարձած ժողովուրդին վիճակը :

Ապա կը դրէ հանրածանօթ «Ուսեալ պանդուխտ» թատերդութիւնը, որուն մէջ սրատաչուժ դրուագներով կը պատկերացնէ պանդխտութեան պատճառած չարիքները հայ ընտանիքին եւ ժողովուրդին :

Գրած է նաեւ «Հրաչալի մանուկ » անունով քերթուած մը, ուր կ'արտայայտէ Հայուն խղճը՝ ծնունդ առնէ ապատու – թեան հրաչալի մանուկը :

Հ. ԶՐԱՂԱՅԳՈՒՆԵԱՆ

ՎՐԻՊԱԿ.— Սեպտեմբեր 12ի ցառաջի, Գ. էջ «Դրոշմասիրական» յօդուածին ստորագրութիւնը պէտք է ըլլայ՝ Հրանտ Անտոնեան :

ՄԻՄԱՂ

Երիտասարդ մը կ'որոշէ իր բարեկամներէն մէկուն կինը առնել ու փախիլ : Ամուսինին բացակայութենէն օգտուելով՝ երկու սիրահարները դուրս կ'ելլեն : Դրան առջեւ թաքսի մը գտնելով օգտակայան կ'երթան՝ արտասահման մեկնելու համար :

Երբ օդակայան կը հասնին, երիտասարդը վարորդին կը հարցնէ թէ պարտքը քանի՞ է :

— Ոչինչ, պարոն, կը պատասխանէ վարորդը : Դրամը վճարուած է :

— Ո՞վ վճարեց, կը հարցնէ երիտասարդը զարմացած :

— Տիկինին ամուսինը վճարեց, կը յայտ վարորդը : Վախցաւ որ թաքսի չէք գտներ ու տիկինը վերջը մխիթը կը փոխէ : Ձիշդ ատոր համար, ինծի վճարեց ու պատուիրեց որ ձեր ուզած տեղը տանիմ ձեզ :

(4 Նար.)

գիներու եւ Մեմլուքներու մէջեւ :

Վենետիկի համար խաչակրութիւնը վաճառականական հարց մըն էր : Պատճառներուն եւ վենետիկեան քաղաքականութեան մէջեւ անդարմանելի հակասութիւն մը կար, պապերը սուրը պատրաստ կը քարոզէին մահմետականներու դէմ, Վենետիկ կը չանար օդտագործել Աչակիրները առեւտուր. դերակշռութիւն ձեռք բերելու համար : Կը կընքէր դաչնադիր քրիստոնեաներու թշնամիներուն հետ : Լաթերանի ժողովին առթիւ նոյն օրը Վենետիկ Իկոնիոյ սուլթանին հետ կը դաչնակցէր Թէոտոր Լասքարիսի դէմ : Քրիստոնեաները կը պատրաստուէին յարձակիլ Եգիպտոսի վրայ : Վենետիկ կը փութար դաչինք կնքել Մալիք Էլ Ասիլ Սուլթանին հետ՝ ապահովելու համար վենետիկեան նաւերու ազատ նաւարկութիւնը :

Ձնովա, Փիզա, Վենետիկ հարուստ գաղութներ ունէին Կոստանդնուպոլսոյ մէջ, Գաֆայի, Տիւրոսի մէջ առանձին թաղեր ունէին ներքին ինքնավարութեամբ եւ իրարու դէմ կը դաւէին, կը պայքարէին իրարու դէմ կը դաւէին, կը պայքարէին Արեւելքի առեւտուրը իրենց հետ ղինակցելով :

Ցկարացան եւ Թուլացան քրիստոնեաները, պաչտպանութեան եկող, քրիստոնեաներու կոտորածներուն պատճառ եղող Ֆրենկները :

1214ին Եւրոպայի մէջ Պուլիայի պատերազմը վերջակէտը կը դնէր նոր Աչակերտութեանց :

(4 Նար.)

ՎԻՏՕՔ

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ԹԻԱՊԱՐՏԸ

ԵՐԿՈՒ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐԸ

ՈՒՐ ԹՕՄՊՈՒԼԻԿ ՆԵՂԸ ԿԸ ՄՆԱՑ

Իրաւ, թէպէտ Օպէն Տէրմօն անանկալ կերպով աներեւութացած էր եւ Վիտօք ալեւս իր ըսածները փաստացիօրէն հաստատելու համար որեւէ յոյս չունէր, բայց անչուչտ մեծանուն դաղտնի ոստիկանը առանց Օպէնի ներկայութեան իր ըսածները հաստատելու ուրիշ միջոց մը դտած էր որ Շէրիկի դղեակը եկած էր : Եւ ահա ատոր համար էր որ երբ իր ճնոջը հետ պարոն Շանթօսէի դանուած աննեակը մտաւ, հանդարտ եւ իր վրայ բացարձակ վստահութիւն ունեցող մէկուն կերպարանքն ունէր :

Վիտօք դահլիճին մէջ դանուողներուն վրայ արագ ակնարկ մը պատցուց եւ թմպուլիկը հոն չտեսնելով բնաւ չմտահոգուեցաւ :

Վիտօքի ակնոցը չատ սուր էր եւ պահ մը առաջ ներքնախուցին մէջ դաչնակահարը կրնչ հետ ապատած միջոցին, աենեակին մէջ տեղի ունեցած խօսակցութեան մէկ մասը լսած եւ դուռին ճեղքէն

Շանթօսէ դուքսը ըսուած խօսքը չհասկընալ ձեւացնող չարժում մը ըրաւ :

Բայց Վիտօք որ կացութեան տէրը դարձած էր այժմ, հեղինակաւոր այլ միանդամայն բարեխառն ու քաղաքավար չեչտով մը չարունակեց.

— Պարոն դուքս, կը հասկնամ ձեր դժուարին վիճակն ու կացութիւնը… ձեզի պէս ճշմարիտ ազնուականի մը համար չատ դժուար է գտնուիլ այսպիսի կացութեան մը առջեւ… Այո՛, պարոն դուքս, իրաւունք ունիք, ի՞նչպէս պիտի ելլէք մէջէն, կա՛մ պիտի պարտաւորուիք ատա խօսիլ եւ կամ տուած խոստումնիդ դրժել :

— Պարոն Վիտօք, չատ առաջ գացիք, կ'արդիլեմ ձեզի աւելին…:

— Պարոն դուքս, թոյլ տուէք որ ամէն բան ըսեմ, չարունակեց դաղտնի ոստիկանը, եւ վստահ եմ թէ չատ չանցած չատ պիտի ցաւիք ամէն անգամուն ինծի վիրաւորական խօսքեր ուդղած ըլլալնուդ համար : Ես հոս եկած եմ ճշմարտութիւնը երեւան հանելու համար, եւ դիտեմ թէ դուք ձեր տունը ապատանող մէկը ոստիկանութեան յանձնել չէք ուդեր պարզապէս ձեր ասպետական պատիւը չարատաւորելու համար : Իրաւունք ունիք, պարոն դուքս :

— Կը սխալիք եւ հակասութեան մէջ կ'իյնաք, պարոն :

— Ո՛չ, պարոն դուքս, այդ մարդն է որ սուտ կը խօսի եւ ոչ թէ ես… սա քովի սենեակը պահուրտող մարդը որ ինքզինքին համար կ'ըսէ թէ Օպէն Տէրմօնն է, ուրիչ մէկը չէ այլ բուն չարագործը եւ դիտցած եղէք որ, պարոն դուքս, Օպէն Տէրմօն չատ պատուաւոր եւ պարկեչտ երիտասարդ մըն է որ այս չարագործին գոհը կը դառնայ այսպէսով : Օպէն որ անմեղ է, արդար չէ որ ուրիչ մը գոհուի եւ անոր իրաւունքը պաչտպանելը, պարոն դուքս, որքան ինծի, նոյնքան նաեւ ձեզի պարտականութիւն կ'ինայ… : Ըսէ՛ք ուրեմն, վեհամչուք տէր, ասանկ պարագայի մը առջեւ թոյլ պիտի տայի՞ք որ անմեղ մը անիրաւ տեղը ուրիչի մը տեղը ամբաստանուելով դատապարտուի… արդարութեան ձեռքը պիտի չյանձնէի՞ք խիստ յանցաւորը :

Պարոն Շանթօսէ դաղտնի ոստիկանին տրամաբանական խօսքերէն մեծապէս ազդուելով, Արխեթոյին դարձաւ եւ հարցուց.

— Դո՛ւք ի՞նչ կ'ըսէք ատոր, պարոն մարքիզ :

— Ի՛նչ պիտի ըսեմ, ոչի՛նչ, պատասխանեց Արխեթօ չոր ու ցամաք կերպով :

Բայց Արեւորդիներու թագաւորը որ առենի մը ի վեր հեղինակի ժպիտով մը կը ծիծաղէր, Վիտօքի այս խօսքերը լսելով դարերեցուց իր ճիւաղային ժպիտը :

Եօլանտա, կամ աւելի ճիշդը, Ֆրանսին Պօրօն, ինքզինքը վստահ մէջ տեսնելով, բնազդաբար Արխեթոյի մօտեցաւ :

Վիտօք իր ամէն մէկ բառին վրայ նչանակալից չեչտ մը դնելով, դանդաղօրէն չարունակեց.

ԱՐԹԻՒՐ ՊԷՐՆԷՏ

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Մայր Եկեղեցի.— Վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ հետեւեալ նուէրները :

Փարիզաբնակ Պ. Ս. Տամլամեանէ 50 Ֆրանք եկեղեցիին: Ողբ. Կիրակոս Ալփունարեանի հոգեհանգստեան առթիւ, Տիկին Հ. Ալփունարեանէ 50 եկեղեցիին, 50 Աղքատախնամին, Պ. Պ. Ազատեան ընտանիքէ յիսուն, Պաղտալեան ընտանիքէն 35, Պ. Ալփունարեանէ քսան եկեղեցիին :

Ողբ. Տիգրան Թուլումճեանի յուղարկաւորութեան առթիւ, Տիկին Փ. Տէլիպօյաճեանէ քսան Ֆր. եկեղեցիին :

Ողբ. Արշալոյս Պօյաճեանի յուղարկաւորութեան առթիւ, Պ. Պ. Գալուստեանէ քսան Ֆրանք, Լ. Համբարձումեանէ 10, եկեղեցիին, Գ. Փալամուտեանէ եկեղեցիին եւ ծերանոցին տասնական, Վ. Քէշիշեանէ եկեղեցիին եւ Աղքատախնամին 5ական, Սանթր Ենովքեան քսան Առաջնորդարանին :

Ողբ. Մ. Սէֆէրեանի յուղարկաւորութեան առթիւ, Պ. Պ. Յ. Գապաքեանէ 10, Զ. Ազնաւորեանէ տասը, Գ. Չիլինկիրեանէ տասը, Մինասեան եղբայրներ 20, Մանաքճեան ընտ. քսան, Տիկին Զ. Ազնաւորեան 15 եկեղեցիին, Այրի Տիկին Վ. Աճէմեանէ տասը եկեղեցիին, Մ. Մանաքճեան քսան եկեղեցիին եւ քսան Աղքատախնամին, Մինասեան ընտանիք 50 եկեղեցւոյ դպրոցին, Այրի Տիկին Վ. Աճէմեանէ տասը Աղքատախնամին, Կիրակոսեան ընտ. 50 Աղքատախնամին :

Հանգուցեալ Թորոս Ներսէսեանի յուղարկաւորութեան առթիւ. Տէր եւ Տիկին Յ. Գատայիֆճեանէ քսան Ֆր., Պ. Պ. Ա. Պապաեանէ աղքատախնամին 30, Տէր եւ Տիկին Ն. Մինասեանէ քսան, Տէր եւ Տիկ. Հ. Ենովքեանէ տասը, մի ոմն տասը, եւ Կիրակոսեան ընտ. տասը Սէն Ժեռոմի դպրոցին : Իր սանիկի մկրտութեան առթիւ Պ. Ն. Փափազեան կը նուիրէ եկեղեցիին յիսուն Ֆր.: Աւանդ դումարները ստանալ քարտուղարութիւնէն :

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Ձեռնարկուներ (անթրբփրնէօռ) հագուստի, թիւնիքի եւ ժիւփի համար :

Դիմել՝

Ste. F. T. N.
195, Rue St-Denis — PARIS (2e)
CEN. 64-09

ԱՆԾԱՆՕԹ ԶԻՆՈՒՈՐԻ

ԲՈՑԻ ԱՐԾԱՐԾՈՒՄ

« Հայաստանի Սուր » ընկերակցութիւնը հրաւիրուած է Անծանօթ Զինուորին Բոցը արծարծելու, այս Երկուշաբթի ժամը ճիշդ 18ին:

Հաւաքուիլ ճիշդ ժամուն Էթուալի Թէռ Փլէնի վրայ, սովորական մուտքին:

ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

— ԼԻՍԷ ՔՈՆՏՈՐՍԷ —

Նախաձեռնութեամբ

Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

Դասախօս՝ Կ. ՄԵՀԵԱՆ

Դասընթացքը կը սկսի Հոկտեմբերին : Դասերը տեղի կ'ունենան ամէն Ուրբաթ ժամը 19 – 20 սկսնակներուն, իսկ 20–21 յառաջացածներուն համար :

Պաշոյի հայերէն լեզուի քննութեան մասնակցողներուն համար պատրաստուած է համառօտ ծրագիր մը, հայերէն եւ ֆրանսերէն, Հայոց պատմութեան, հայ գրականութեան եւ Հայաստանի աշխարհագրութեան:

Ամբողջ տարեշրջանի համար վճարագինն է 15 Ֆրանք :

Արձանագրութեան համար դիմել Հայ Մշակոյթի Տուն (Բիւ Պլէօ թիւ 17):

Կամ դասերու իրիկունները, Լիսէ Քոնոտրսէ :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԽԱՉՎԵՐԱՑ

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

Այս Կիրակի, Խաչվերաց է: Այս առթիւ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի հանդիսաւոր բազմաձայն պատարագ : Կը պատարագէ եւ քարոզէ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ :

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8, պատարագ 10: Երեկոյեան ժամը 4ին կը կատարուի Խաչվերացի մեծահանդէս Թափօր Անդաստան :

Պատարագին կը մասնակցի եւ կը մեներգէ Ս. Էջմիածնի երգեցողութեան տաղանդաւոր մեկնարկու՝

ԼՈՒՍԻՆԷ ԶԱՔԱՐԵԱՆ

×

Երկուշաբթի, յիշատակ է Մեռելոց : Նոյն եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի պատարագ ժամը 10ին: Յաւարտ Ս. պատարագի կը կատարուի հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց :

×

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի Խաչվերացի տօնին առթիւ, հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ Տ. Վաչէ Վրդ. Իգնատիոսեան :

Յաւարտ պատարագի՝ խաչհանդիստ, եւ մասնաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն տեղի կ'ունենայ, հոգելոյս Տ. Եսայի Խաչակիր քհնյ. Ալթունեանի վախճանման Գ. տարելիցին առթիւ : Կը հրաւիրուի հաւատացեալ ժողովուրդը, իր ներկայութեամբ յարգելու յիշատակը, եկեղեցւոյս երկար տարիներ ծառայած հոգ. հովիւին :

×

ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

Ս. ԳՐ. – ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ (ՊՕՄՈՆ)

Առաջնորդարանի նորահիմն օժանդակ Տիկնանց Միութիւնը, առաջնորդ եպիսկոպոսի կարգադրութեամբ եւ թաղականութեանս նախաձեռնութեամբ Սեպտ. 17ին Խաչվերացի տաղաւար տօնին առիթով, մատաղօրհնէք կը կազմակերպէ:

Պօմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգստեան պատարագ կը մատուցուի: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Արտաւազդ Եպիսկ. Թրթռեան : Երգեցողութիւնը՝ Կոմիտասեան պիտի կատարէ նոր դպրաց դասը :

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8, Պատարագ տասը :

Մատաղօրհնէք եւ բաշխում հաւատացեալներուն 12: Բոլոր անոնք որոնք ուխտունին Ս. Խաչին եւ կը փափաքին մասնակցութիւն բերել մատաղին՝ որեւէ ձեւի նուիրատուութեամբ, թող հաճին դիմել թաղականութեանս կամ առաջնորդարանի Օժանդակ Տիկնանց Միութեան՝ 9 Պուլվ. տը Պօմոն :

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Խաչվերացի տօնին առիթով, 17 Սեպտ. Կիրակի, Փրատոյի Ս. Սահակ Մեսրոպ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, կը պատարագէ եւ կը քարոզէ, ՅԱԿՈԲ ԵՊՍ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ: Սկիզբ ժամերգութեան 8, պատարագ 10, քարոզ՝ 11·15:

Նոյն օրը կէսօրէ ետք ժամը 5ին, կը կատարուի երեկոյեան ժամերգութիւն եւ Խաչի Վերացման թափօրի արարողութիւն :

×

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, rue Thouin - PARIS 5e

Այս Կիրակի Խաչվերաց եւ տօն Ս. Խաչ եկեղեցւոյ : Հայրապետական ձայնաւոր պատարագ ժամը 10·30ին :

Կը պատարագէ եւ քարոզէ Գերպ. ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊՍ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ :

×

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ

Այս Կիրակի ժամերգութիւն եւ պատարագ Խաչվերացի տօնին առթիւ :

Պատարագ կը մատուցուի նաեւ ամէն Կիրակի :

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ
SURPRISE PARTY
Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր – Սերունդի ԱՐԾԻՒ ակումբին կողմէ :
Այս Շաբաթ ժամը 17էն սկսեալ Մշակոյթի Տուն,
AMBIANCE BUFFET BAR

Կ'ՈՒԶՈՒԻ
AGENCE DE VOYAGES
Ստիպողաբար կ'ուզէ, անմիջապէս ազատ, հայ օրիորդ մը : Սթենօ–Տաքթիլօ:
Անգլերէն դիտնալը անհրաժեշտ է, փափաքելի է որ թուրքերէն դիտնայ :
Ներկայանալի, 19 – 22 տարեկան :
Հեռաձայնել ժամադրուելու համար
M. BACCI — RIC. 08-33

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՇԱՒԻԼԻ Կրօն. Ընկերակցութեան երկամեայ պաշտօնավարութեան շրջանը աւարտած ըլլալով, բոլոր անդամները ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին Շաբաթ (Սեպտ. 16) ժամը 21ին: Օրակարգ, ընտրութիւն նոր վարչութեան : Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն կը համարուի :

Այն անդամները որ վճարած են 1967ի իրենց անդամավճարը, կրնան նամակով քուէարկել :

ՀԱՄԱԽԱՐԲ. Հայր. Միութեան Սէնթ Անթուանի մասնաճիւղի անդամական ժողովը այսԿիրակի առաւօտ ժամը 10ինՆաճարեանի ագարակը: Անդամներու ներկայութիւնը կարեւոր է :

ՀԱՄԱԽԱՐԲ. Հայր. Միութեան Կարտանի մասնաճիւղի անդամական ժողովը, այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Կարտանի Հ. Բ. Ը. Միութեան սրահին մէջ: Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Աղքատախնամի տարեկան պարահանդէսը, Կիրակի, Հոկտեմբեր 29ին, Ժորժ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ :

ՍՊԱՍՈՒՀԻ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Երեք զաւակ ունեցող ընտանիք մը, ըսպասուհի մը կը փնտռէ, նախընտրաբար երիտասարդ, բնակութիւն եւ ճաշ եւ վարձատրութիւն: Կիրակին ազատ :

Դիմել՝ Գույումճեան, 7, Բիւ Տիէօ : Փարիզ 10րդ: Նախապէս ժամադրուիլ հեռաձայնելով՝ 208 – 71 – 79, ճաշի ժամերուն :

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկերները Շաբաթ (16 Սեպտեմբեր)ին, ժամը ճիշդ 21ին, Ահարոնեան սրահին մէջ :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Թէհլիրեան խումբի հերթական ժողովը այս Ուրբաթ, ժամը 21ին, 17 Բիւ Պլէօ :

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան խումբը ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները, ինչպէս նաեւ Լանսէի եւ Ռընաժի այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, դպրոցին սրահը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՎԵՐԱՄՈՒՏ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑԻ

Ալֆորվիլի հայկական դպրոցի Կրթ. Մարմինը կը յայտնէ թէ դպրոցը կը բացուի Սեպտ. 21ին, Հինգշաբթի, առաւօտեան ժամը 9ին:

Կ'ընդունուին վեց տարեկանէն վեր բոլոր հայ մանուկները :

Արձանագրութիւն տեղւոյն վրայ :

×

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Վալանսի Հայոց Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ դպրոցի խնամակալ մարմինը կը յայտարարէ 1967 – 68 ուսումնական տարեշրջանի բացումը, Սեպտ. 21ին Հինգշաբթի առաւօտ դպրոցի սովորական սրահը: Հին եւ նոր աշակերտները արձանագրուելու կը հրաւիրուին այդ օրը ուր սիրով պիտի ընդունուին Նարեկ քահանայ Վարդանեանի կողմէ :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Սարգիս Աղջը կը փնտռէ իր եղբօր զաւակները՝ Գրիգոր, Սարգիս, Կարապետ, Կիրակոս եւ Օհան Աղջը: Հինգն ալ եղբայրներ են եւ կորսուած՝ 1915ի Եղեռնին, երբ զինուոր էին : Կը բնակէին Պոյա Պատի շրջանի Զարշակ գիւղի Մահմուտլու փողոցի թիւ 16 տունը: Հայրերնին կը կոչուէր Կարապետ Աղջը, մայրերնին՝ Սուրբիկ: Փնտռողին հասցէն է.

Տօլափտէրէ Գնալը Քէքլիկ սօքաք, թիւ 19, Պոլիս :

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ
ԹՌՈՒՑԻԿ – ՏՈՄՍԱԿ – ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ – ԵՒԱՅԼՆ
FACTURES — TETE DE LETTRES — ENVELOPPES — etc...
Դիմեցէք
« ՅԱՌԱՋ »Ի
32, RUE DE TRÉVISE
— PARIS - IXe —
Téléph.: 770-86-60
ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ
ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. Հատը 0,30

ՇԱԲԱԹ 16 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
SAMEDI 16 Septembre 1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11012 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 43e ANNÉE — No 11.012

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՏՈՒՑՈՒՄ ԹՐՔԱՀԱՅԵՐՈՒՆ

Բ.

Թուրք լրագրող մը՝ Հիքմէթ Պիլ՝ Ենի Կազէթէի մէջ անդրադառնալով Անգարայի դրական պատասխանին Լիբանանի կարգ մը Հայերուն միլիոնաւոր ոսկիի հատուցում տալու մասին, կը յարձակի կառավարութեան վրայ, որուն բռնած դիրքկը անըմբռնելի կը գտնէ :

Պատմութիւնը կեղծելու մասնագէտ յօդուածագիրը երկու հաւանականութիւն նկատի ունի այս առթիւ :

Կա՛մ այն է որ, կ՚ըսէ, արտաքին գործավարութիւնը թակարդի մէջ ինկած է (թուրքերէն յատկանշական բառով թոնկայի եկած է) եւ կամ բան մը գիտէ...:

Ու իր դժգոհութիւնն արտայայտելու համար արտաքին գործավար Զաղլայանկիլին դաս տալու կ՚ելլէ, անոր բացատրելով «պատմական դէպք»ը, այսինք աշխարհին ծանօթ Մեծ Եղեռնը :

Ըստ իրեն, պատմական դէպքը սա՛ է եղեր. —

Առաջին աշխարհամարտէն առաջ(?) արեւելեան Անատոլուի շրջանին մէջ կարգ մը Հայեր թրքական իշխանութեան դէմ պայքարի ձեռնարկելով ըմբոստացեր եւ ի վերջոյ կորսնցուցեր են : Թուրք կառավարութիւնը պատժեր է զանոնք :

Անոնք որ իրենց փաչաները ազատեր են, աշխարհի չորս կողմը ցրուեր են : Միւս մասն ալ թուրք կառավարութեան կողմէ տարագրուեր է Սուրիա եւ Լիբանան, որոնք թրքական հող էին այդ օրերուն :

Լիբանանեան կառավարութիւնը կազմուեր է Հայոց տարագրութենէն շատ ետքը : «Ի՞նչպէս կ՚ըլլայ որ, կը հարցնէ լաւատեղեա՛կ լրագրողը, այսօրուան լիբանանեան նորակազմ կառավարութիւնը պահանջներ կը դնէ հարցի մը մասին, որ Օսմանեան Կայսրութեան վերաբերեալ խնդիր մըն էր» :

«Պատմական դէպք»երու մասնագէտ լրագրողը տարրական գաղափար իսկ չունի իր գրած նիւթին մասին :

Մեծ Եղեռնը Ա. աշխարհամարտէն առաջ չէր, այլ պատերազմի երկրորդ տարին՝ 1915ին :

Ո՛չ պայքար կար թրքական իշխանութեան դէմ, ոչ ալ՝ ապստամբութիւն :

Ցօդուածին մէջ ո՛չ մէկ խօսք կայ ջարդերու, մէկուկէս միլիոն նահատակներու մասին : Ըմբոստները «պատժուեցան» կ՚ըսէ մէկ բառով, առանց բացատրելու պատիժին տեսակն ու տարողութիւնը :

Իրենց փաչաները ազատողները աշխարհի չորս կողմը ցրուեր են :

Ե՞րբ : Պատերազմի օրերուն ...:

Իսկ փաչաները ազատել չկրցողները թուրք կառավարութեան կողմէ տարագրուեր են Սուրիա եւ Լիբանան :

Այս բաները պատահեր են Օսմանեան կայսրութեան օրով : Լիբանանի կառավարութիւնը ի՞նչ իրաւունքով կը խառնուի ներքին գործերուն Օսմ. կայսրութեան, որուն սեփականութիւնն էին այն ատեն Լիբանանն ու Սուրիան :

Ուրանալէ ետք հայկական համատարած ջարդերն ու տարագրութիւնները՝ կանխակալօրէն ծրագրուած ու գործադրուած ոճրագործ Իթթիհատի կառավարութեան կողմէ եւ պարզ ոճիր – արկածի մը աստիճանին իջեցնելով աննախընթաց ցեղասպանութիւնը՝ աճպարար Հիքմէթ Պիլ հին հաշիւներ կը պրպտէ նենգամտօրէն՝ իր խելքով պահանջատէր Լիբանանը պարտական հանելու համար :

Իբրեւ թէ այն օրերուն, երբ թուրք բանակը մահու եւ կենաց կռիւ կը մղէ եղեր Լիբանանեան հողերուն մէջ, Լիբանանցիք մե՛ծ վնասներ պատճառեն եր Թուրքիոյ :

Արար – աշխարհ գիտէ, որ Դ. բանակի հրամանատար եւ Սուրիա – Լիբանանի «փոխարքայ» Ճէմալ փաշա ահուսարսափի տակ կը պահէր Լիբանան ու Սուրիան : Ալէյի պատերազմական ատեանը կեղծ դատավարութիւններով մահուան կը դատապարտէր արաբ հայրենասէրները :

Տասնեակներով արաբ մտաւորականներ կախաղան կը բարձրացնէր Պէյրութի Պուրճի եւ Դամասկոսի Մէրճիի հրապարակներուն վրայ :

Լիբանանը կը զրկէր ալիւրէ եւ կենսամթերքէ : Փողոցներու մէջ անմեղ երախաներ հարիւրներով անսուաղութենէ կը մեռնէին Եարապպի Ճուան (Աստուա՛ծ իմ, անօթի եմ) պոռալով :

Այդ պայմաններուն մէջ գտնուող թըշուառ Լիբանանցիներ ի՞նչ վնաս կրնային հասցնել Թուրքիոյ :

Ճէմալ փաշա չկրնալով զէնքի ուժով զսպել Հիճազի Շէրիֆ Հիւսէյնի եւ զաւակներուն՝ Ֆէյսալի, Ապտալլահի եւ Ալիի արաբական լեգէոնը, որ Անգլիացիներու զեկավարութեամբ ազատագրական կռիւ կը մղէր, տմարդօրէն վրէժ կը լուծէր Լիբանանի ու Սուրիոյ անտէր ու անպաշտպան զաւակներէն :

Ենի Կազէթէի յօդուածագիրը դիւտ մը ընողի ամբարտաւանութեամբ կ՚ըսէ թէ Լիբանանի այսօրուան վարչապետարանը նախկին օսմանեան զօրանոց մըն է եղեր եւ Պէյրութի նաւահանգիստը շինուեր է Ապտիւլ Համիտի ոսկիներով ...

Ուրե՞մն :

Քանի որ Լիբանան Հայերու համար հատուցում կը պահանջէ, Անգարայի արտաքին գործավարութիւնն ալ հին հաշիւները քրքրելով իր պահանջները պէտք է ներկայացնէ եղեր ...

Ու մեր խելօք Դաւիթը կարծելով — թէ թուրք կառավարութիւնը այս նպատակով է, որ ընդունած է բանակցութեան առաջարկը, կ՚եզրակացնէ .

« Այն ատեն Լիբանան հատուցում ըստանալու տեղ վնասով պիտի ելլէ ...»:

« Ճարպիկ գողը տանտէրը կախել կու տայ» , կ՚ըսէ թրքական առածը :

Հիքմէթ Պիլ կ՚արդարացնէ այս առածը :

Երկուքուկէս միլիոն Հայերու անհաշուելի միլիառներու հասնող տուն – տեղերը, արտերն ու այգիները, վաճառատուներն ու ամէն կարգի շարժուն ու անշարժ կալուածներն ու հարստութիւնները կողոպտողներն ու կլլողները շա՛տ կը տեսնեն Լիբանանի քաղաքացի դարձած քանի մը Թրքահայերու հատուցման պահանջը :

Մեծ Եղեռնէն 52 տարի ետք ալ տակաւին Թուրքը կը մնայ նոյնը :

Վարչաձեւերը կը փոխուին, Ապտիւլ Համիտին կը յաջորդէ Իթթիհատը, որուն ժառանգութիւնը կը փոխանցուի Քեմալի , անկէ ալ՝ այսօրուան վարիչներուն : Սուլթանական, Սահմանադրական թէ Հանրապետական՝ Թուրքը նոյն Թուրքն է միշտ :

Գլուխը չի փոխուիր :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻՈՅ ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՆԱԽԱԳԱՀ ՏԸ ԿՈԼԻ ՀԵՏ

Եուկոսլաւիոյ Արտաքին նախարար Նիքեզիչի այցելութիւնը Փարիզ մասնաւոր կարեւորութիւն մը ստացած էր արդէն Պելկրատի մէջ, երբ նախարարը չէր մեկնած :

Կ՚ըսուի նոյնիսկ թէ Նիքեզիչ Թիթոյի կողմէ հրաւէր մը բերած է նախագահ տը Կոլի Եուկոսլաւիա այցելելու : Կան անշուշտ նաեւ Ֆրանսայի եւ Եուկոսլաւիոյ զգացական կապերը ու մանաւանդ Ֆրանսայի որդեգրած միջազգային դիրքաւորումը, որ համապատասխան կը նկատուի Եուկոսլաւիոյ դիրքին, Պելկրատի քաղաքական շրջանակներուն մէջ :

Մարքօ Նիքեզիչ, ծնած Ֆրանսացի մօրմէ, քաջ Ֆրանսերէն գիտէ , նոյնիսկ առկօ եւ այդ իսկ պատճառով, թարգմանի պէտք չունի երբ Փարիզ կուգայ : Արտաքին նախարար ըլլալէ առաջ, Նիքեզիչ եղած է Գահիրէի դեսպան (1952) ապա նոյն պաշտօնը վարած է Լիբիա եւ Եթովպիա : 1956ին Փրակայի դեսպան նշանակուած է եւ վերջապէս Ուոշինկթընի դեսպան է, պատասխանատու պաշտօն մը, երբ տակաւին 37 տարեկան է : Սկզբունքով գործադրողն է Թիթոյի քաղաքականութիւնը , բայց կը թուի թէ երբեմն տարակարծութիւններ կան իրենց միջեւ : Այսպէս արաբ-իսրայելեան պատերազմի օրերուն , Արտաքին նախարարը շատ աւելի կողմնակից էր չէզոք քաղաքականութեան մը, քան Թիթօ որ ոգի ի բռին կը պաշտպանէր իր բարեկամը Նասր :

Փարիզ հասնելուն, Եուկոսլաւիոյ Արտաքին նախարարը սահուն Ֆրանսերէնով մը կը յայտարարէր.— « Նախ եւ առաջ կ՚ուզեմ շեշտել այն մեծ հաճոյքը զոր ունեցայ պատասխանելով Քուվ տը Միւրվիլի հրաւէրին, որու Եուկոսլաւիա այցելութիւնը տարի մը առաջ, զգալի յառաջդիմութիւններ արձանագրել տուաւ երկու երկիրներու յարաբերութեանց զարգացման մէջ : Եուկոսլաւ կառավարութիւնն ու հանրային կարծիքը ուշադրութեամբ կը հետեւին Ֆրանսայի յառաջդիմութեան բոլոր մարզերու մէջ , բայց մանաւանդ արտաքին քաղաքականութեան մէջ է, որ Ֆրանսայի ճիգերը յատկանշական են, ճիգեր որ կը ձգտին մեղմացնել այն տարակարծութիւնները որ իրարու դէմ կը հանեն մեծ ազգերը : Եուկոսլաւիա, իր կարգին , միշտ կ՚աշխատի եւրոպական հաւաքականութեան մը համար, ուր ուժի գործածութիւնը կը վերնայ : Կը յուսամ որ մեր ունենալիք խօսակցութիւնները թոյլ պիտի տան, որ մեկնելով տեսակէտներու այդ նոյնութենէն, նոր յառաջդիմութիւններ արձանագրենք, աւելի մօտենանք եւ ատկէ կը ծնի փոխադարձ աւելի մեծ վստահութիւն :

« Կ՚ուզեմ ըսել նաեւ, եւ բան մըն է որու շատ կարեւորութիւն կուտանք , որ Զօր. տը Կոլի ընծայած ընդունելութիւնը նախագահ Թիթոյի վերջին գիրին եւ այն իրողութիւնը, որ ուզեց զիս ընդունիլ , մեզի շատ կ՚ուրախացնեն : Ֆրանսայի ուշադրութեան մէկ վկայութիւնն է »:

Թէ նախագահ տը Կոլի եւ թէ Արտաքին նախարար Քուվ տը Միւրվիլի հետ խօսակցութեանց նիւթը պիտի ըլլայ՝ Միջին – Արեւելք ու նաեւ Եւրոպա :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՉԻՆԱՍՏԱՆ կը սպառնայ Հնդկաստանի, ազդարարելով՝ «դադրեցուցէ՛ք Սիքիմի կրակը թէ ոչ մեր օդուժը մէջտեղ կը հանենք »:

ԼՈՆՏՈՆԻ Զըրչ Թայմզ անգլիական թերթին մէջ, մկրտչական խորհրդային քաղաքացի մը կը գրէ թէ կրօնական հալածանքները չեն դադրած Խորհ. Միութեան մէջ :

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ Տէյլի Թելէկրաֆ թերթին համաձայն Անգլիացիներուն 56 առ հարիւրը գոհ չէ վարչապետ Ուիլսընէ :

ԱԹԷՆՔԷՆ կը հաղորդեն թէ Թուրքիոյ վարչապետին յայտարարութիւնները Էնոսիսի դէմ, անգամ մը եւս հեռացուցին Կիպրոսի հարցին լուծումը : Արդարեւ կը թուի թէ Տէմիրէլի այդ յայտարարութիւնը վերջնապէս փակեց Էնոսիսի դուռը մինչ Յոյներուն համար ուրիշ լուծում չկայ : Աթէնքի կառավարութիւնը կը խորհի թէ հարցը կը կարգադրուի կղզիին կցումով Յունաստանի, որու փոխարէն հատուցումը կ՚ըլլայ Թուրքիոյ :

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ շուները սկսած են երկաթի հանքեր մէջտեղ հանել : Արդարեւ խորհրդային երկաբաններ գաղափարն ունեցած են շուներ վարժեցնել երկաթի, պղինձի «հոտ» առնելու : Այդ ձեւով արդէն երկաթի հանքեր երեւան հանած են Մուրմանսք :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ քննութեան յանձնախումբը որ տեղւոյն վրայ գացած էր ուսումնասիրելու գրագէտ Եուրի Դանիէլի արգելափակման պայմանները, յայտնեց թէ բանտարկուած գրագէտին կնոջ բողոքը հիմնուած չէ : Արդարեւ Տիկին Դանիէլ բաց նամակով մը ուղղուած խորհրդային կարգ մը անձնաւորութեանց , որ հրատարակուեցաւ արեւմտեան կարգ մը թերթերու մէջ, կը բողոքէր այն գէշ վարմունքին դէմ որու ենթակայ էր ամուսինը : Դանիէլ 1966 Մարտէն ի վեր « ազատազրկման » դատապարտուած է եւ Դուբրովլակ կը գտնուի : Ամէն պարագայի մէջ, ըստ Տիկին Դանիէլի աշխատանքի արտադրութեան քանակը որ պարտադրուած է գրագէին (57 զոյգ երեսի սրբիչ արտադրել օրական) չի կրնար զայն զերծ պահել պատիժներէն :

ՆԻԻ ԵՈՐՔ մեկնելէ առաջ, ուր ներկայ պիտի ըլլայ ՄԱԿի ընդհ. ժողովին, Իսրայէլի Արտաքին նախարարը՝ Ապպա Էպան տեսնուած է Թէլ Ավիվի Ֆրանսայի դեսպանին հետ եւ յայտարարած է անոր. — Իսրայէլ չընդունիր երրորդ կողմի մը յայտարարութիւնները , միջազգային յանձնարարութիւնները, կամ իբրեւ թէ երաշխիքները Միջին Արեւելքի հարցին կարգադրութեան մը համար : Միւս կողմէ կը յայտնուի թէ «վեց օրուան պատերազմի» ընթացքին Արաբները 430 օդանաւ եւ 800 հրասայլ կորսնցուցած են :

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ Թաս գործակալութիւնը կը հաղորդէ թէ Խորհ. զինեալ ուժերու ընդհ. սպայակոյտի պետը՝ մառեշալ Զախարով, Ֆրանսա պիտի այցելէ դալ ամիս :

ՆԻԻ ԵՈՐՔԻ, Տիթրոյթի եւ Ամերիկեան այլ քաղաքներու մէջ ուսուցիչներու գործադուլը կը շարունակուի : Մէկ միլիոն 400 հազար աշակերտ զոհ են այս կացութեան :

ՄԻԼՈՒՈՔԻԻ Արքեպիսկոպոսը հրապարակաւ դատապարտեց սպիտակամորթ կաթողիկէները իրենց «կոյր ատելութեան »համար : Զօրավիգ կը կենայ Աբբայ Կրոփիի շարժումին ցեղային խտրականութեան վերջ տալու համար բնակութեան հարցին մէջ :

ՎԱՂԸ

ԿԱՐԴԱՑԷ՛Ք

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՈՅԻ

ԳԼՈՒԽ · ԳՈՐԾՈՑԸ

ՅՈՎՀ. ԵՐԶՆԿԱՑԻ

Յովհաննէս Երզնկացի ծնունդն է հայ միջնադարեան զարթօնքին, ԺԳ. դարու վերածնութեան, ծնունդ Երզնկայի, առաւելապէս յայտնի իր Պլուզ մականունով, որով կը զատորոշուի Յովհաննէս Երզնկացի Ծործորեցիէ :

Բանասիրական հետազօտութիւններու հիման վրայ Երզնկացիի ծննդեան մօտաւոր թուականը կը համարուի 1230, մանկութեան օրրանը՝ հայրենի երկիրը: Իր իսկ տուած տեղեկութիւններով՝ նախնական կրթութիւնը կը ստանայ Երզնկայի մերձակայքը գտնուող Սեպուհ լերան Ս. Մինաս անապատին մէջ, որ այդ տարիներուն համբաւաւոր վարդապետարան մըն էր: Իմաստութեան ծարաւը Երզնկացին կը հասցնէ մինչեւ Վարդան Արեւելցիին քով, որ անուանի դիտնական մըն էր: Կը հմտանայ փիլիսոփայութեան (յատկապէս յունական եւ արաբական), տիեզերագիտութեան, քերականութեան, մանկավարժութեան եւ այլ դիտական բնագաւառներու մէջ: Յաճախ կ'այցելէ Տփխիս, Երուսաղէմ, Կարին, Կիլիկիոյ զանազան քաղաքները: ԺԳ. դարու վերջերը կը դառնայ Հայաստանի եւ Կիլիկիոյ անուանի դիտնական – վարդապետը, որ նոյնիսկ կանոնական եւ խրատական շրջաբերական հրահանգներ կը շարադրէ եւ իր անունով կ'ուղարկէ հայ եկեղեցական թեմերուն :

Յակոբ Կլայեցի կաթողիկոսին խնդրանքով Երզնկացի քերականութիւն կ'աւանդէ անոր աշակերտներուն, կը պատրաստէ ոչ միայն դիտական, այլեւ բանասիրական մեծ արժէք ունեցող աշխատութիւն մը, որ երկար ժամանակ կը մնայ հիմնական աղբիւրը քերականութեան ուսուցման համար :

Անոր ծառայութիւնները մանկավարժութեան ասպարէզին մէջ մեծ են առհասարակ : Կը մշակէ դաստիարակչական մանկավարժական եղանակներ, կը գրէ խրատներ, նկատի առնելով մանուկին հոգեբանութեան առանձնայատկութիւնները, ինչպէս նաեւ անհատականութիւնները :

Ունի արձակ եւ չափածոյ գործեր : Միայն մատենադարանին (Երեւան) մէջ գտնուող անոր արձակ երկերուն թիւը կը հասնի 70ի (Խրատ, Կանոն, Սահման, Ճառ, Քարոզ, Մեկնութիւն, Ներբող, Ողբ, եւայլն): Մեզի հասած թուակիր գործերէն ամենահինը Եկեղեաց գաւառի Թիլ աւանի մէջ գտնուած Ներսէս Պարթեւի մասունքին գտնուելուն պատմութիւնն է, գրուած 1272ին: 1280ին ասպարէզի վրայ էր Երզնկայի աշխատաւորներուն եւ առեւտրականներուն «Եղբայրութեան» «Սահմանք եւ Կանոնք»ը, որ կըրնար գրել միայն մեծ հեղինակութիւն ունեցող անձնաւորութիւն մը: 1281ին Երուսաղէմի մէջ կը յօրինուի գեղարուեստական մեծ արժէք ներկայացնող Յորդորակ մը՝ Ստեփանոս Կոռիկոսցի վարդապետին խնդիրով : 1281 – 1284ին արդէն կային անոր բազմաթիւ իմաստասիրական ճառերը եւ քարոզները : 1284ին տիեզերական մեծ քարոզ մը կը կարդայ Տփխիսի մէջ (յետագային վերածուած չափածոյի): 1291ին աւարտած էր երկարատեւ տարիներու աշխատանքի արդիւնք հանդիսացող քերականութեան մեկնութիւնը: Այս բազմասեռ արձակին հիմնական մասը դիտական, փիլիսոփայական, իմաստասիրական եւ դաստիարակչական, ուսուցողական բնոյթ ունի :

Հետաքրքրական են իր տեսութիւնները կեանքի եւ տիեզերքի մասին : Ըստ Երզնկացիի՝ դիտութիւնը գոյութիւն չունենար եւ չիզարգանար եթէ հետաքրքրութիւն գոյութիւն չունենայ իրերուն եւ երեւոյթներուն հանդէպ : Ահա թէ ինչ կը գրէ. «Թէ ոչ սքանչանայ ոք յաղագս իրի՝ ո՛չ իմաստասիրէ վասն նորա թէ ոք ոչ սքանչանայ ընդ երեւումն տեսութեան նոցա՝ ոչ իմաստասիրէ զգոյութիւն բնութեան նոցա»: Ուրեմն աշխարհը անքընելի, անիմանալի եւ անմատչելի չէ. ամէն ինչ կարելի է ճանչնալ հինգ զգայարանքներու միջոցաւ :

Բնութիւնը, այդ իմանալի աշխարհը, ան կը համարի մշտաշարժ եւ փոփոխելի, ուր ամէն ինչ «ըստ ժամանակի եւ ըստ նիւթոյ շինեալ, «ըստ ժամանակին եւ ըստ նիւթոյն փոփոխումն առնուն»: Այդ շարժումին եւ փոփոխութեան մէջ կը տեսնէ կեանքին եւ գոյութեան հիմը, ըսելով՝ «Այսպիսի շարժմամբս պահեալ լինի ամենայն ինչ ի կայի իւրում»:

Ամէն բան համարելով ժամանակի ծընունդ: որ ունի սկիզբ եւ վախճան, «ժամանակաւ գոյացեալ » եւ «ժամանակաւ ապականեալ», Երզնկացի կը բացատրէ նաեւ այդ: Սկիզբ կը համարի գոյացումը, ծնունդը, իսկ վախճանը՝ «քակտումն մասանց»: Ապա հասնելով իր մտքին բարձրակէտին, ան քայքայումը եւ ոչընչացումը չի նկատեր նիւթին ոչնչացումը, այլ տեսակին փոփոխութիւնը, մէկ տեսակէն միւսին անցնիլը. նիւթը՝ «պարզ ճօհարը» երբեք չոչնչանար :

Չափազանց հետաքրքրական են նաեւ մահուան եւ հոգիի մասին Երզնկացիի ունեցած դատողութիւնները, դիտական մօտեցումը : Ան մահը կը համարի ոչ թէ հոգիի վերացում՝ հոգիի բացակայութիւն, այլ նիւթին՝ մարմնին քայքայումը : Որքան ատեն որ մարմինը կը սնանի եւ կը գործէ, կեանք կայ, բայց երբ կը խափանուի՝ կը դադրի կեանքը, որ է « քակտումն եւ բաժանումն յօդուածոյն»: Իսկ ինչ է հոգին: Ան միտքը կամ խելքը չանջատեր հոգիէն, այլ կը համարի անոր իմացական էութիւնը, ինչպէս լոյսը եւ հուրը : Ըստ անոր, բանական հոգին ոչ միայն միտք է, այլեւ զգայական է եւ շնչառական, այլեւ բնական եւ նիւթական, որ իմաստունները կ'անուանեն « միտք եւ բնութիւն եւ նիւթ» :

Շահեկան են նաեւ անոր հայեացքները տիեզերական հարցերու մէջ: Ճշգրիտ տեղեկութիւններ կը հաղորդէ ոչ միայն բարեխառն գօտիի, այլեւ հեռաւոր հիւսիսի՝ բեւեռի մասին, որ « անբնակ է ի մարդկանէ եւ ցրտական », կուտայ վեցամսեայ գիշերին եւ ցերեկին աստղաբաշխական հիմնաւորումը, կը բացատրէ օր եւ գիշեր յառաջանալուն, կարճնալուն եւ երկարելուն պատճառները :

Կ'անդրադառնայ նաեւ արուեստի հարցերուն, յատկապէս երաժշտութեան, կը մեկնէ եւ կը բացատրէ երաժշտական հասկացողութիւններ, մեծ դեր կը յատկացնէ անոր դերին բժշկութեան, լեզուներու ուսումնասիրութեան ասպարէզին մէջ եւայլն: Յատուկ ուշադրութիւն կը դարձնէ Հայոց լեզուի պարզութեան, մաքրութեան եւ գեղեցկութեան վրայ : Անոր լեզուն, դրաբար թէ աշխարհաբար, գեղեցիկ է եւ մշակուած, ճոխ եւ պարզ, հարուստ եւ հասկնալի, աշխոյժ, կենդանի, երաժշտական եւ միշտ բանաստեղծական:

Անոր չափածոն, որ նոյնպէս բազմասեռ է՝ տաղ, մեղեդի, շարական, ողբ, ներբող, քառեակ, պոեմ եւայլն, առինքնող է գեղեցկութեամբ եւ երաժշտականութեամբ : Յատկապէս հռչակուած են անոր տաղերը, մեղեդիները եւ շարականները : Կը համարուի նաեւ երաժշտագէտ – երգահան :

Երզնկացիին կեանքն ու գործը նկատի ունենալով, Հայր Ղեւոնդ Ալիշան հետեւեալ՝ գնահատականը կուտայ. «Սա վերջինն էր մեր արժանաւոր մատենադիրներէն, որ ԺԳ. դարը կնքելով եւ ԺԴ. բանալով, իրենից յետոյ ոչ ոք իրեն հաւասարուեց կամ մօտեցաւ, եւ ոչ իսկ իր դարի հռչակեալները, միանգամայն առնելով եւ իր վարդապետին՝ Մեծ կոչուած Վարդանին եւս, եւ իրենից առաջ էլ քիչերը : Անոր նման հանճարեղ եւ հմուտ վայելաչաբան գտնելու համար պէտք է ելլել մինչեւ Մխիթար Գօշ, Լամբրոնացի եւ Շնորհալի, եւ աւելի վեր՝ մինչեւ Յովհաննէս Սարկաւագ Վարդապետ»:

Երզնկացիի մահուան թուականը կը համարուի 1293 : Շիրիմը կը գտնուի Երզնկայի Ս. Նշան եկեղեցիին մէջ :

Ա. ՍՐԱՊԵԱՆ

ՀԱՇՈՒԵԿՇԻՌ ԽԱՉԱԿՐՈՒԹԵԱՆ

(Ե. եւ վերջին մաս)

Ամբողջ երկու տարի Վենետիկցիներ եւ Ճենովացիներ պատերազմեցան (1256 – 1258) Սէն – Սապա վանքի դրաւումին համար: Տիւրոսի, Ժիպլէյի աւատապետները, Հիւրընկալները եւ Քաթալան վաճառականները Ճենովացիներուն հետ էին: Տաճարական ասպետներ, Տեւտոնեաններ, Անտիոքի Նորմաններ, Մարսիլիացիներ եւ Փիզացիներ Վենետիկցիներու կողմէն էին :

Վենետիկցիները յաղթեցին, Ճենովացիները հաստատուեցան Տիւրոսի մէջ :

Այդ օրերուն նոր արշաւանք մը սկսաւ հիւսիսէն, նոր ուժ մը իսլամութեան դէմ կը ցցուէր նոր դրաւումներու համար : Հիւլաղու Խան, Մոնկոլներու հրամանատարը, կ'իջնէր Պաղտատ, կը քանդէր մայրաքաղաքը, կը դրաւէր Հալէպ, Դամասկոս եւ ամբողջ Սուրիան : Բնիկ քրիստոնեաները համակիր էին մոնկոլ արշաւանքին, որովհետեւ կը պատերազմէր իսլամներու դէմ, բայց Ֆրենկները նախընտրեցին իսլամ քաղաքակրթութիւնը, Մոնկոլները նկատելով բարբարոսներ : Ճամբայ տուին Մեմլուքներուն անցնելու Սուրիա եւ ճակատելու Մոնկոլներու դէմ: 1260 Սեպտեմբեր 3ին Մոնկոլները պարտուեցան, Մեմլուքները դարձան Ֆրենկներուն դէմ եւ հետզհետէ դրաւեցին Եաֆա Պոֆորի եւ Սաֆիտի դղեակները : Արշաւեցին դէպի հիւսիս եւ քար ու քանդ ընելով ամենուրեք դրաւեցին Անտիոքը :

Անտիոքի դրաւումէն ետք Պիպարս աւազակապետը խրոխտաբար կը գրէ Տրիպոլիս ապաւինած Պոհեմոն իշխանին .

« Քաղաքդ դրաւեցինք սրով ... եթէ տեսնէիր ասպետներուդ ոտնակոխ ըլլալը ձիերու սմբակներուն տակ, ապարանքներուդ թալանը, դանձերուդ դրաւումը, իշխանուհիներուդ չորս տինարի վաճառուիլ, եկեղեցիներուդ քանդումը, խաչերուդ ջախջախուիլը, փառակազմ սրբազան գրքերուդ աճուրդի հանուիլը, սրբութիւններուդ իսլամներու ոտքին տակ փշրուիլը, եկեղեցականներու մորթուիլը սեղաններու վրայ, հարուստներու թշուառանալը, իշխաններու դերի տարուիլը, եկեղեցիներու աւերակ դառնալը, այն ատեն պիտի ըսէիր՝ երանի թէ Աստուած հող դարձնէր զիս : Ահա ասոնք կը հաղորդեմ քեզի, որովհետեւ մէկը չփրկուեցաւ որ ինք պատմէր քեզի այս բաները»: (19 Մայիս, 1268):

Մեմլուքները կոտորեցին 17·000 հոգի եւ դերի տարին հարիւր հազար հոգի : Քաղաքը Ֆրենկներու ձեռքն էր 71 տարի:

Պոհեմոն կը պատասխանէ. «Ամէն բան կորուսինք, բայց ոչ մեր պատիւը : Կը նախընտրեմ կորսնցնել ամէն բան, բայց ոչ անպատուուած անուն մը ձգել յաջորդ սերունդներուն»: Այս խրոխտ պատասխանը հանդիստ ձգել տուաւ Տրիպոլիսը :

Պոհեմոն Զ. առանձին մնացած էր, որովհետեւ Տաճարականները համաձայնած էին Պիպարոսի հետ : Ճենովացիներ եւ Վենետիկցիներ իրարու հետ կը մրցէին Մեմլուքներու հետ առեւտրական յարաբերութիւններ կատարելու համար : Քրիստոնեայ այս պետութիւնները կը նըպաստէին ոճրագործներու քանդումին : Ոչ պապը, ոչ խաչակիրներու աղաչանքները կարողացան արգիլել ճենովական եւ վենետիկեան առեւտրականներու զէնքի վաճառումը Մեմլուքներուն :

Պոհեմոն կը մեռնի 11 Մայիս 1275ին: Կը թողու անչափահաս մանչ մը: Սիպիլ, Պոհեմոն Է.ի մայրը, իշխանութիւնը ձեռք կ'առնէ, տղան կը տանի Կիլիկիա իր եղբօրը Լեւոն Գ.ի պաշտպանութեան տակ դնելու : Լեւոն կը զինէ քեռորդին, Սիպիլ Թորթուլի եպիսկոպոսը կը կանչէ Տրիպոլիս, որպէսզի իրեն գործակից ըլլայ: Այսպէս Ֆրենկ ուժերու համախմբումը կ'արգիլուի, քաղաքին մէջ կը սկսի հակամարտութիւն, Տաճարականները դէմ են Պոհեմոնի, արդէն միշտ հակառակորդ եղած են Պոհեմոնեաններու եւ Լուսինեաններու իշխանութեանց: Հեթում Առաջինի միւս աղջիկը, Էօֆեմիա, ամուսնացեր էր Ժիւլիէն տը Սիդոնի հետ : Ամուսնական խնդրոյ մը պատճառով Պոհեմոն կը թշնամացնէ Գուիտոն տը Ժիպլէնը եւ քաղաքացիական կռիւը կը սկսի Մեմլուքներուն հրճուանք պատճառելով :

Պոհեմոն Է. կանխահաս մահ կ'ունենայ 19 Հոկտեմբեր 1287 թուին, յաջորդութիւնը կը մնայ Սիպիլի եւ Պոհեմոնի քրոջ, Լիւսի տ'Անտիոքի, որ Սիկիլիոյ ծովակալին կինն էր:

Ներքին պայքարները կը սկսին յաջորդութեան համար, Տրիպոլիսցիները կը մերժեն Սիպիլի իշխանութիւնը : Մեմլուքները, որ կը սպասէին սահմանին մօտ եւ ակնդէտ՝ յարմար ժամանակի մը վերջ տալու համար Ֆրենկներու վերջին կայանին, կը պաշարեն քաղաքը քառասուն հազար հեծեալներով եւ հարիւր հազար հետեւակներով : Քաղաքը Ճենովացիներ

ԱԹՈՌ ՆՈՐՈԳՈՂ ԿԻՆԸ

(La Rempailleuse)

«Իր կինը, իրեն չափ զայրացած, կը կրկնէր.— «Այդ ջլդիկը, այդ ջլդիկը, այդ ջլդիկը», առանց ուրիշ ըսելիք գտնելու:

«Շուքէ ոտքի ելած էր ու մեծ քայլերով կը պտըտէր սեղանին ետեւը, դըլխարկը մէկ ականջին վրայ ծռած: Կը թոթովէր.— «Կը հասկնաք, չէ՞ բժիշկ... Ահաւասիկ սարսափելի բան մը այր մարդու մը համար... Ի՛նչ կրնամ ընել... Օ՛, եթէ իր ողջութեան իմացած ըլլայի, ոստիկանութեան կը յանձնէի եւ բանտարկել կուտայի... Եւ մէյ մըն ալ դուրս չէր կրնար ելլել, ես ըսեմ ձեզի...»:

«Ափ ի բերան մնացի այս բարեպաշտ առաքելութեանս տուած արդիւնքէն: Ինչ ըսելիքս եւ ընելիքս չէի գիտեր: Բայց պէտք է առաքելութիւնս գլուխ հանէի:

«Հանգուցեալը իմ վրաս պարտականութիւն դրած էր որ ձեզի յանձնէի իր բոլոր խնայած դրամները, ընդամէնը երկու հազար երեք հարիւր Ֆրանք... Նըկատելով որ ձեզի տուած տեղեկութիւնս ձեզի համար շատ անհաճոյ է, աւելի լաւ պիտի ըլլայ թերեւս այս գումարը աղքատներուն տալ» ըսի:

«Ինծի նայեցան, այր եւ կին, քարացած:

«Դրամը գրպանէս հանեցի, թշուառական դրամը բոլոր երկիրներու եւ բոլոր տեսակներու, ոսկեդրամ եւ տասնոցներ իրարու խառնուած: Յետոյ ըսի.

«Ի՞նչ որոշում կուտաք...

«Նախ խօսեցաւ տիկին Շուքէն.

«Բայց, քանի որ իր վերջին փափաքն էր, ինծի անանկ կուդայ որ մեզի համար դժուար պիտի ըլլար մերժել...»:

«Ամուսինը, տարտամօրէն շուարած, յարեց.

«Այդ դրամով միշտ ալ կրնանք բան մը դնել մեր երախաներուն համար...»:

«Խիստ շեշտով մը ըսի.— Ինչպէս որ կ'ուզէք...:

«Շուքէ ըսաւ.

«Ամէն պարագայի մէջ, տուէք, քանի որ ձեզի այդպէս յանձնարարած էր... Կրնանք, միշտ, ձեւ մը գտնել՝ բարի նըպատակի մը յատկացնելու...»:

«Դրամը յանձնեցի, հրաժեշտ առի եւ դուրս ելայ:

«Յաջորդ օրը, Շուքէ եկաւ զիս գտաւ եւ կոպտօրէն ըսաւ.— «Կառքը հոս ձգեր է ադ... ադ... կնիկը... Ի՞նչ պիտի ընէք այդ կառքը...»:

«Ոչի՛նչ, առէ՛ք եթէ կ'ուզէք...:

«Շատ լաւ, ատիկա գործիս կուդայ... բանջարանոցիս համար հիւղակ մը կը շինեմ»:

Ելաւ գնաց.— Ետ կանչեցի, ձգած է նաեւ իր պառաւցած ձին եւ երկու շուները, անոնք ալ կ'ուզէ՞ք...»:

« Սպասեց՝ զարմացած.—«Ո՛չ, ինչո՞ւս են պէտք... Դուք ինչ կ'ուզէք ան ըրէք»:

«Կը խնդար: Յետոյ ինծի երկարեց ձեռքը, զոր սեղմեցի: Ի՞նչ կրնայի ընել — գիւղը՝ բժիշկ ու դեղագործ իրարու թշնամի չեն կրնար ըլլալ...:

«Շունները քովս պահեցի: Քահանան, որ ընդարձակ բակ մը ունի, ձին առաւ: Կառքը հիւղակի տեղ կը ծառայէ Շուքէներուն քով, իսկ ան դրամով, երկաթուղիի հինգ արժեթուղթ գնած է:

«Ահաւասիկ միակ խորունկ սէրը, որուն հանդիպած ըլլամ իմ կեանքիս մէջ»:

Բժիշկը լռեց:

Այն ատեն, կոմսուհին, որ արցունքներ ունէր աչքերուն մէջ հառաչեց.

«Յայտնի է որ, միայն կիներն են որ սիրել գիտեն»:

ԿԻ ՏԸ ՄՈՓԱՍԱՆ

4 եւ վերջ)

Թարգմ. ՆՈՒԱՐԴ ԽԱՆԼԵԱՆ

ԿՈՏԻ

ՀԱՅԿԱԿՈՒԹՅԱՆ ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ

— Իրավ, հիանալի՛ բան, սուրճը ժամը մի կոպեկ վաճառ ես, ու ոչինչ ձեռդ չի կպչում, ոչ էլ ոտքդ մի հատ կոպեկ է մնում: Ինչպե՞ս ես ապրում... Եւ ընդհանրապես ինչպե՞ս ես ապրում, ինչ ես ուտում, ինչ ես խմում, ինչ ես հագնում, ինչ ես կրում, ինչ ես ծխում, ինչ ես սիրում, ինչ ես ատում, ինչ ես ուզում, ինչ ես ուզում չես, ինչ ես ուզում չես ուզում, ինչ ես ուզում չես ուզում չես ուզում, ինչ ես ուզում չես ուզում չես ուզում չես ուզում, ինչ ես ուզում չես ուզում չես ուզում չես ուզում չես ուզում, ինչ ես ուզում չես ուզում չես ուզում չես ուզում չես ուզում չես ուզում, ինչ ես ուզում չես ուզում չես ուզում չես ուզում չես ուզում չես ուզում չես ուզում, ինչ ես ուզում չես ուզում չես ուզում չես ուզում չես ուզում չես ուզում չես ուզում չես ուզում, ինչ ես ուզում չես ուզում չես ուզում չես ուզում չես ուզում չես ուզում չես ուզում չես ուզում չես ուզում, ինչ ես ուզում չես ուզում չես ուզում չես ուզում չես ուզում չես ուզում չես ուզում չես ուզում չես ուզում չես ուզում, ինչ ես ուզում չես ուզում չես ուզում չես ուզում չես ուզում չես ուզում չես ուզում չես ուզում չես ուզում չես ուզում չես ուզում, ինչ ես ուզում չես ուզում չես ուզում չես ուզում չես ուզում չես ուզում չես ուզում չես ուզում չես ուզում չես ուզում չես ուզում չես ուզում, ինչ ես ուզում չես ուզում չես ուզում չես ուզում չես ուզում չես ուզում չես ուզում չես ուզում չես ուզում չես ուզում չես ուզում չես ուզում չես ուզում, ինչ ես ուզում չես ուզում չես ուզում չես ուզում չես ուզում չես ուզում չես ուզում չես ուզում չես ուզում չես ուզում չես ուզում չես ուզում չես ուզում չես ուզում, ինչ ես ուզում չես ուզում չես ուզում չես ուզում չես ուզում չես ուզում չես ուզում չես ուզում չես ուզում չես ուզում չես ուզում չես ուզում չես ուզում չես ուզում չես ուզում, ինչ ես ուզում չես ուզում չես ուզում չես ուզում չես ուզում չես ուզում չես ուզում չես ուզում չես ուզում չես ուզում չես ուզում չես ուզում չես ուզում չես ուզում չես ուզում չես ուզում, ինչ ես ուզում չես ուզում չես ուզում չես ուզում չես ուզում չես ուզում չես ուզում չես ուզում չես ուզում չես ուզում չես ուզում չես ուզում չես ուզում չես ուզում չես ուզում չես ուզում չես ուզում, ինչ ես ուզում չ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տիկին Ե. Քէշիշեանի մահուան առթիւ, Ֆ. Կ. Խաչի Առնուվիլ – Սարսէլի մասնաճիւղը ստացած է փոխան ծաղկեպսակի Տիկին Աղաւնի Երկանեանէ տասը Ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Խաչատուրեանէ տասը, Տէր եւ Տիկին Խարեանէ տասը :

Մասնաճիւղը ցաւակցութիւն կը յայտնէ Քէշիշեան ընտանիքին, ինչպէս նաեւ Մենէճեան ընտանիքին՝ իրենց մօր մահուան առթիւ :

×

Հարաւ. Ֆրանսայի Հայոց Ազգ. Առաջնորդարանը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.— Նուարդ Սարեանի թաղման առիթով՝ Պ. Ա. Պաղտասարեանէ 50 Ֆրանք, Մարկոսեանէ 10 : Տոքթ. Քէշեանէ յիսուն, Գ. Գաբրիէլեանի Հոհեգահնստեան առիթով՝ Տէր եւ Տիկին Տոլպաշեանէ տասը, Ղ. Տէրտէրեանէ տասը: Կարապետ Գուլումեանի 10րդ տարելիցի հոգեհանգստեան առիթով՝ Գուլումեան ընտանիքէ երեսուն: Յակոբ Պետրոսեանի քառասունքի հոգեհանգստեան առիթով՝ Վ. Պանտիկեանէ 30, Ռ. Ասարլըգեանէ 30, Կ. Խոզեանէ 10, Սարգիս Ահարոնեանի թաղման առիթով՝ իր այրիէն երեսուն Ֆրանք :

Կ'ՈՒԶՈՒՒՆ

Ձեռնարկուներ (անթրըփրնէօռ) հագուստի, թիւնիքի եւ ժիւփի համար :

Դիմել՝

Ste. F. T. N.
195, Rue St-Denis — PARIS (2e)
CEN. 64-09

ԱՆԾԱՆՕԹ ԶԻՆՈՒՈՐԻ

ԲՈՑԻ ԱՐԾԱՐԾՈՒՄ

« Հայաստանի Սուր » ընկերակցութիւնը հրաւիրուած է Անծանօթ Զինուորին Բոցը արծարծելու, այս Երկուշաբթի ժամը ճիշդ 18ին :

Հաւաքուիլ ճիշդ ժամուն Էթուալի Թէռ Փլէնի վրայ, սովորական մուտքին :

ՍՊԱՍՈՒՀԻ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Երեք զաւակ ունեցող ընտանիք մը, ըսպասուհի մը կը փնտռէ, նախընտրաբար երիտասարդ, բնակութիւն եւ ճաշ եւ վարձատրութիւն: Կիրակին ազատ :

Դիմել՝ Գուլումճեան, 7, Ռիւ Տիէօ : Փարիզ 10րդ: Նախապէս ժամադրուիլ հեռաձայնելով՝ 208 – 71 – 79, ճաշի ժամերուն :

ԽԸՏԸՐԵԱՆ ԽԸՏԸՐԵԱՆ

ԳԵՂԵՑԻԿ ՄԵՏԱԼ ՄԸ ՆՈՒԻՐԵՑԷՔ

ՄԷԿ ԿՈՂՄԸ՝ ՎԱՐԴԱՆ
ՄԻԻՍ ԿՈՂՄԸ՝ ԷԶՄԻԱԾԻՆ

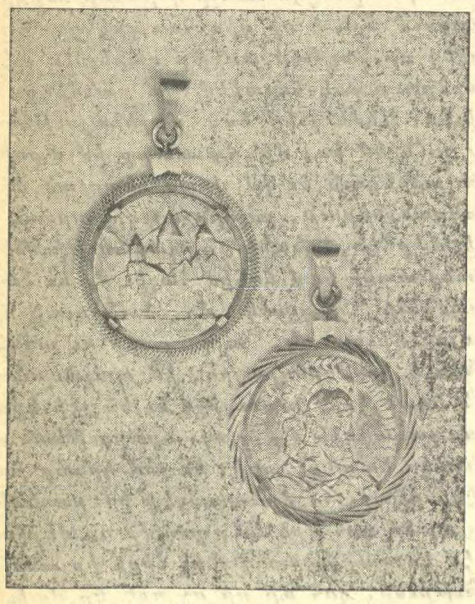

Եւ ընդհանրապէս, գոհարեղէնի որեւէ գնումի մը համար վստահելի հասցէ մըն է՝

EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63

ԽԱՉՎԵՐԱՑ

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

Այս Կիրակի, Խաչվերաց է: Այս առթիւ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի հանդիսաւոր բազմաձայն պատարագ : Կը պատարագէ եւ քարոզէ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ :

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8, պատարագ 10: Երեկոյեան ժամը 4ին կը կատարուի Խաչվերացի մեծահանդէս Թափօր Անդաստան :

Պատարագին կը մասնակցի եւ կը մեներգէ Ս. Էջմիածնի երգեցողութեան տաղանդաւոր մեկնարկու՝

ԼՈՒՍԻՆԷ ԶԱՔԱՐԵԱՆ

×

Երկուշաբթի, յիշատակ է Մեռելոց : Նոյն եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի պատարագ ժամը 10ին: Յաւարտ Ս. պատարագի կը կատարուի հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց :

×

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի Խաչվերացի տօնին առթիւ, հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ Տ. Վաչէ Վրդ. Իգնատիոսեան :

Յաւարտ պատարագի՝ խաչհանդիստ, եւ մասնաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն տեղի կ'ունենայ, հոգելոյս Տ. Եսայի Խաչակիր քհնյ. Ալթունեանի վախճանման Գ. տարելիցին առթիւ : Կը հրաւիրուի հաւատացեալ ժողովուրդը, իր ներկայութեամբ յարգելու յիշատակը, եկեղեցւոյս երկար տարիներ ծառայած հոգ. հովիւին :

×

ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

Ս. ԳՐ. – ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ (ՊՕՄՈՆ)

Առաջնորդարանի նորահիմն օժանդակ Տիկնանց Միութիւնը, առաջնորդ եպիսկոպոսի կարգադրութեամբ եւ թաղականութեանս նախաձեռնութեամբ Սեպտ. 17ին Խաչվերացի տաղաւար տօնին առիթով, մատաղօրհնէք կը կազմակերպէ :

Պօմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգստեան պատարագ կը մատուցուի: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Արտաւազդ Եպիսկ. Թրթռեան : Երգեցողութիւնը՝ Կոմիտասեան պիտի կատարէ նոր դպրաց դասը :

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8, Պատարագ տասը :

Մատաղօրհնէք եւ բաշխում հաւատացեալներուն 12: Բոլոր անոնք որոնք ուխտունին Ս. Խաչին եւ կը փափաքին մասնակցութիւն բերել մատաղին՝ որեւէ ձեւի նուիրատուութեամբ, թող հաճին դիմել թաղականութեանս կամ առաջնորդարանի Օժանդակ Տիկնանց Միութեան՝ 9 Պուլվ. տը Պօմոն :

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Խաչվերացի տօնին առիթով, 17 Սեպտ. Կիրակի, Փրատոյի Ս. Սահակ Մեսրոպ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, կը պատարագէ եւ կը քարոզէ, ՅԱԿՈԲ ԵՊՍ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ : Սկիզբ ժամերգութեան 8, պատարագ 10, քարոզ՝ 11·15:

Նոյն օրը կէսօրէ ետք ժամը 5ին, կը կատարուի երեկոյեան ժամերգութիւն եւ Խաչի Վերացման թափօրի արարողութիւն :

×

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, rue Thouin - PARIS 5e

Այս Կիրակի Խաչվերաց եւ տօն Ս. Խաչ եկեղեցւոյ : Հայրապետական ձայնաւոր պատարագ ժամը 10·30ին :

Կը պատարագէ եւ քարոզէ Գերպ. ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊՍ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ :

×

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ

Այս Կիրակի ժամերգութիւն եւ պատարագ Խաչվերացի տօնին առթիւ :

Պատարագ կը մատուցուի նաեւ ամէն Կիրակի :

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ
SURPRISE PARTY

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր – Սերունդի ԱՐԾԻՒ ակումբին կողմէ :
Այս Շաբաթ ժամը 17էն սկսեալ Մշակոյթի Տուն,

AMBIANCE *BUFFET* *BAR*

Կ'ՈՒԶՈՒԻ
AGENCE DE VOYAGES

Ստիպողաբար կ'ուզէ, անմիջապէս ազատ, հայ օրիորդ մը : Սթենօ–Տաքթիլօ:

Անգլերէն գիտնալը անհրաժեշտ է, փափաքելի է որ թուրքերէն գիտնայ :

Ներկայանալի, 19 – 22 տարեկան :
Հեռաձայնել ժամադրուելու համար
M. BACCI — RIC. 08-33

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՇԱՒԻԼԻ Կրօն. Ընկերակցութեան երկամեայ պաշտօնավարութեան շրջանը աւարտած ըլլալով, բոլոր անդամները ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին Շաբաթ (Սեպտ. 16) ժամը 21ին: Օրակարգ, ընտրութիւն նոր վարչութեան : Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն կը համարուի :

Այն անդամները որ վճարած են 1967ի իրենց անդամավճարը, կրնան նամակով քուէարկել :

ՀԱՄԱԽԱՐԲ. Հայր. Միութեան Սէնթ Անթուանի մասնաճիւղի անդամական ժողովը այսԿիրակի առաւօտ ժամը 10ինՆաճարեանի ագարակը: Անդամներու ներկայութիւնը կարեւոր է :

ՀԱՄԱԽԱՐԲ. Հայր. Միութեան Կարտանի մասնաճիւղի անդամական ժողովը, այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Կարտանի Հ. Բ. Ը. Միութեան սրահին մէջ: Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒՒՆ

Սարգիս Աղջը կը փնտռէ իր եղբօր զաւակները՝ Գրիգոր, Սարգիս, Կարապետ, Կիրակոս եւ Օհան Աղջը: Հինգն ալ եղբայրներ են եւ կորսուած՝ 1915ի Եղեռնին, երբ զինուոր էին : Կը բնակէին Պոյա Պատի շրջանի Զարշակ գիւղի Մահմուտլու փողոցի թիւ 16 տունը: Հայրերնին կը կոչուէր Կարապետ Աղջը, մայրերնին՝ Սուրբիկ: Փնտռողին հասցէն է.

Տօլափտէրէ Գնալը Քէքլիկ սօքաք, թիւ 19, Պոլիս :

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկերները Շաբաթ (16 Սեպտեմբեր)ին, ժամը ճիշդ 21ին, Ահարոնեան սրահին մէջ :

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան խումբը ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները, ինչպէս նաեւ Լանսէի եւ Ռընաժի այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, դպրոցին սրահը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՎԵՐԱՄՈՒՏ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑԻ

Ալֆորվիլի հայկական դպրոցի Կրթ. Մարմինը կը յայտնէ թէ դպրոցը կը բացուի Սեպտ. 21ին, Հինգշաբթի, առաւօտեան ժամը 9ին :

Կ'ընդունուին վեց տարեկանէն վեր բոլոր հայ մանուկները :

Արձանագրութիւն տեղւոյն վրայ :

×

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Վալանսի Հայոց Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ դպրոցի խնամակալ մարմինը կը յայտարարէ 1967 – 68 ուսումնական տարեշրջանի բացումը, Սեպտ. 21ին Հինգշաբթի առաւօտ դպրոցի սովորական սրահը: Հին եւ նոր աշակերտները արձանագրուելու կը հրաւիրուին այդ օրը ուր սիրով պիտի ընդունուին Նարեկ քահանայ Վարդանեանի կողմէ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Աղքատախնամի տարեկան պարահանդէսը, Կիրակի, Հոկտեմբեր 29ին, Ժորժ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է.... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ'Ք.... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ'Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ գրնայ 10–30 առ հարիւր զեղջ ունենալ :

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն: Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն: Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոմ եւ փլասթիք — ծածկոցներ. —

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՅԱՐՈՒՆ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. Հատը 0,30

ԿԻՐԱԿԻ 17 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
DIMANCHE 17 Septembre 1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11013 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 43e ANNÉE — No 11.013

ԻՐ ԽՕՍՔԸ

Ո՛Չ ՁԵՌՆԹԱՓ, ՈՉ ԱԼ ՁԵՌՆՊԱՀ

Առ նուազն կարճատեսներ են անոնք որ կը կարծեն թէ կրաւորական դեր մը կ՚ի՛յնայ Հայկական Արտասահմանի , երբ ունինք ափ մը հող, պետական կորիզով մը :

Իրականութիւնը կ՚ապացուցանէ թէ՝ առաւելապէս հայրենիքն է որ կ՚օգտուի , պիտի օգտուի տարագիր բազմութեանց ճիգերէն , Հայկական Դատի թէ Մշակոյթի ճակատին վրայ :

Վկայ Ներգաղթի ձեռնարկը, որ ոչ միայն մարդկային, այլեւ նիւթական աղբիւրներ հոսեցուց առատօրէն, հակառակ այնքան տմարդի եւ ձախաւեր արարքներու :

Ծանրանալով բուն մշակոյթի ճակատին վրայ, կը յայտարարենք անգամ մը եւս, թէ Երեւանը ամէն բան չէ : Տակաւին չէ այն՝ ին չոր պէտք է ըլլար, դառնալու համար կեդրոնաձիգ վառարանը : Խարիսխ՝ բոլոր ընդունակութեանց զարգացման :

Եղբայրական ողջոյն բոլոր մեծ ու փոքրը ակադեմիկոսներուն եւ «լաուրիատ»ներուն , գրականութեան, գիտութեան, արուեստի բոլոր վաստակաւորներուն եւ աշխատաւորներուն : Թէեւ հեռու, կ՚ըմբռնենք իրենց ամբողջ տառապանքը : Երկունք մը, որ կրնայ կոչուիլ աննախընթաց :

Եւ սակայն, իրենք իսկ պարտաւոր են խոստովանիլ, թէ՝ կիսկատար պիտի մընան իրենց ճիգերը, առանց Հայկական Արտասահմանի գործօն աջակցութեան :

Չի բաւեր զանազան ժողովածուներ, շարմազէ անցած արտադրութիւններ հրատարակել այս կամ այն գրագէտէն , համոզելու համար թէ կը հետաքրքրուին Արեւմտահայ գրականութեամբ :

Ինքնախաբութիւն է կարծել թէ գործնապէս ալ կ՚օգտուին Արտասահմանի գրական – գիտական ուժերէն, հատընտիր բանաստեղծներ, հասարակ դպիրներ հրաւիրելով Երեւան եւ առատաձեռն տողավարձ կամ շողշողուն պաշտօնները շնորհելով անոնց :

Անհուն զանձարան մը, անսպառ հանք մըն է Հայկական Արտասահմանը, եւ եթէ շարունակեն անոր հետ վարուիլ այնպէս ինչպէս մինչեւ հիմա, ամէնէն առաջ իրենք են որ պիտի տուժեն : Այսինքն հայրենիքը եւ իր մշակոյթը : Ապա ուրեմն ամբողջ ժողովուրդը, սահմանէն անդին թէ ասդին :

Իրական ողբերգութիւն մըն է հաստատել թէ՝ այս տարրական ճշմարտութեան մասին ալ թիւրիմացութիւններ կը տիրեն ինչպէս Հայաստանի, նոյնպէս արտասահմանի մէջ :

Ոչինչ. մենք պիտի շարունակենք անընդհատ յիշեցնել զայն, մինչեւ որ քնացողները արթննան : Մինչեւ որ սուտխենթերը խելքի գան, փոխանակ « ալէլուիա» երգելու օրն ի բուն, աչքերը գոց եւ գլուխ կախ :

Ի վերջոյ, կը գտնուինք այնպիսի կացութեան մը մէջ ուր ոչ մէկ պատուախընդիր եւ գիտակից մտաւորական կրնայ ձեռնթափ ըլլալ կամ ձեռնպահ մնալ :

Արտասահմանի յետին գրոց – բրոցն ալ պէտք է ըմբռնէ թէ ինք ժառանգորդն է թանկագին վաստակի մը , Թուրքիայէն մինչեւ Ատլանտեանի եւ Խաղաղականի ափերը, արեւելքէն արեւմուտք : Վաստակ՝ շաղախուած արիւնով եւ քրտինքով : Մշակոյթ մը բազմակողմանի եւ անփոխարինելի : Լեզու եւ ստեղծագործութիւն, բոլոր ստորոգելիներով :

Անշուշտ ամէնուն տրուած չէ դառնալ բերդապահները այդ մշտանորոգ ժառանգութեան : Բայց, ամէն մէկուն պարտականութիւնն է չընել որեւէ բան որ կրնայ վնասել այդ ժառանգութեան , անոր անարգել զարգացման, յարատեւութեան եւ տարածման :

Թանգարանի նիւթ չէ այդ ժառանգութիւնը, այլ հասուն բերք : «Ատոք ցորեն կարմրահատ» : Ցաճախ շատ աւելի բեղուն, բարձր, ընտիր, քան այն որ կ՚արտադրուի համաձայն հաւատաքննական «դեկրէտ»ներու, աւելի քան 25 տարիէ ի վեր :

Թերխաչ միտքեր ի զուր կուսակցական քաղաքական խաղեր կ՚երեւակայեն , երբ մենք այնքան խոր մտահոգութեամբ եւ անսասան յարատեւութեամբ կը հսկենք այդ ժառանգութեան վրայ :

Մեր դաւանա՛նքը — մասնիկ մը անգամ չկորսնցնել հայ ժողովուրդի արեւմտեան հատուածին մշակոյթէն, ի սփիւռս աշխարհի :

Ո՞վ պիտի համարձակէր ժխտել այս դաւանանքին արժէքը, կամ ճակատիլ անոր դէմ, յանուն զանազան վիճելի տեսութեանց :

Շ.

Հալէպ «Արեւելք» 1948

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԱՌԵՇԱԼ ԱՄԷՌԻ ՄԱՀԸ

ՆԱՍՐԻ ԸՆԿԵՐԸ ԱՆՁՆԱՍՊԱՆ ԵՂԱԾ Է

Մառեշալ Ապտէլ Հաքիմ Ամէռ, Նասրի ամէնէն հին ընկերը, յեղափոխութեան եւ զէնքի ընկերը, որ նաեւ իր աներձագն էր, անձնասպան եղաւ առջի օր :

Եգիպտական սպայակոյտի նախկին պետ, նախկին փոխ – նախագահ Արաբ Մ. Հանրապետութեան, Ամէռ աջ բազուկն էր գնդ. Նասրի, դժուար պահերու մարդը, միշտ կողք կողքի , այս վերջին անգամ էր միայն որ պատերազմը ու մանաւանդ՝ պարտութիւնը պիտի բաժնէին երկու ընկերները :

Ճիշդ է որ պարտութեան ժամուն ինք ալ Նասրի հետ իր հրաժարականը կուտար, բայց մինչ ճատրակի իր ընկերը, ժողովրդական ճնշումի տակ, ետ կ՚առնէր հրաժարականը, ինք կը մնար շնորհազրկուած, ան որ պատասխանատու կը նըկատուէր պարտութեան, վասնզի պարտութիւնները միշտ պատասխանատուի պէտք ունին ու իբրեւ վերջին զոհը, «վեց օրուան » պատերազմին անձնասպան կ՚ըլլար երբ զինքը կ՚ուզէին հարցաքննութեան տանիլ ու գուցէ, օր մըն ալ դատել իբրեւ դաւադիր : Արդարեւ Խարթումի վեհաժողովին նախօրեակին, դաւ մը երեւան կ՚ելլէր Գահիրէ եւ կը ձերբակալուէիր 50 սպաներ : Կ՚ըսուէր թէ Ամէռ ալ հսկողութեան տակ առնուած է եւ կը հարցաքննուի :

Ուրբաթ գիշեր Գահիրէի ձայնասփիւռը կը հաղորդէր թէ մառեշալ Ամէռ անձնասպան եղած է եւ թաղուած իր գիւղը : Ամէռ առաջին փորձ մը ըրած էր որ չէր յաջողած , բայց երկրորդ անգամ բաւականաչափ սիանիւռ առած էր եւ անկարելի եղած էր կրկին կեանքի բերել :

Չի կարծուիր թէ Ամէռը «մաքրած» են ինչպէս սովորութիւն է մտածել տրուած ըլլալով որ Նասր չի մաքրեր ոչ ոք եւ ցայսօր Նեկիպը ու բոլոր այլ անձնաւորութիւնները ողջ են :

Ղարաբաղի Ողբը

Ղարաբաղը մօրս կանչն է ,
Ինձ է կանչում յոյսով տրտում ,
Ղարաբաղը իմ կակաչն է ,
Կարմիր , բայց սեւ ունի սրտում ...

ՇԻՐԱԶԻՑ

Դու էլ դառած կռուածաղիկ իմ բալիկս ես, ա՛յ Ղարաբաղ ,
Մեղրդ օտար մեղուին տուող իմ ծաղիկն ես, ա՛յ Ղարաբաղ ,
Հայաստանից քեզ պոկողը Հայաստանի եղբայրը չէ՛,
Երկուսիս մէջ դու էլ մոլոր իմ բալիկն ես, վա՛ղ Ղարաբաղ :

Քանի բաժան դաժան տարի հայ բերանիս ախ ես դառել ,
Փոխել Հայոց անունդ Արցախ, օտար Ղարա Բաղ ես դառել
Դառել օտար ջաղացին ջուր, ազգիդ սրտին դաղ ես դառել ,
Էլ չեմ կարող վիշտս լռել, վա՛յ ինձ ու քեզ հա՛յ Ղարաբաղ ,

Դեռ էն գլխիդ Հայոց հող ես, աստուածնծայ՝ իմ լեռնաձոր ,
Քո դրախտից ձեռ քաշող Հայն Հայոց վայն է, ո՛վ մեղրածոր ,
Թէ եղբայր են, ինչո՞ւ են քեզ մեր մէջ դարձրել կռուախնձոր ,
Աստուածընծայ ինչպէ՛ս թողնես, սատանային փա՛յ, Ղարաբաղ :

Կը թառամես անտիրական՝ այգեպանիդ ձեռքից զատուած ,
Շիքիաստի ես խաբուած լսում Կոմիտասիդ երգից զատուած ,
Քեզ չե՛ն թողնի իշխան մնաս, մայր Սեւանիդ գրկից զատուած ,
Քեզ կուլ կը տան մուղամները, զառդ կ՚անեն զայ Ղարաբաղ :

Դու չես ջոկուել , խլել են քեզ, որ մոռանաս երգերն Հայոց ,
Ձորերիդ պէս խոր բացել են քո կորուստով վէրքերն Հայոց ,
Ա՛խ, ե՛րբ պիտի լեռներիդ պէս վե՛ր բռունցքուեն ձեռքերն Հայոց ,
Որ չդառնաս Հայոց արծիւն օտար ծովին նայ, Ղարաբաղ :

Բա՛ց աչքերդ՝ անդունդը տես, եկ, մի ձուլուիր օտար զարմին ,
Իմ տարագիր Հայոց կռունկ, եկ , խառնուիր քո երամին ,
Մեզ չի կարող մահն էլ զատել, մի ոգի ենք ու մի մարմին ,
Դու իմ Ղարսի, իմ Սասունի, իմ Մասիսի թայ Ղարաբաղ :

Մենակ դու չես, որ դիմանամ, եօթը դրախտ ունեմ խլուած ,
Վանայ ծովը , Ղարսն ու Վանը , Սիփան սարը, Անին փլուած ,
Հայկ Նահապետ Մասիսի հետ դեռ բանտում են՝ ծունկը ծալուած ,
Տարտարոս է Տարօնը դեռ, ո՞ւր ես, Աւարայր Ղարաբաղ :

Ա՛խ, ե՞րբ պիտի ելնես բանտից՝ Նախիջեւանի ձեռքից բռնած ,
Տուն գաս յաւէտ Մասիսի հետ, Ղարս ու Վանի ձեռքից բռնած ,
Որ ազգովին Մասիս ելնենք, վեր սանդուխքուող կեանքից բռնած ,
Նորից ազգի աւազանում Հայ մկրտուես Հա՛յ Ղարաբաղ :

Ես ողբում եմ, դու՝ բողոքում , քաջերի բոյն, իմ Ղարաբաղ ,
Աշխարհաթունդ քաջերի բոյն, դու Սասնայ տուն, իմ Ղարաբաղ ,
Մի թեւդ կապ, մէկդ ազատ, դու արծուազուն իմ Ղարաբաղ,
Ախ, ե՞րբ պիտի կապդ քանդեմ, որ գիրկս գաս, հայ Ղարաբաղ :

Ասում են թէ՝ շէն է կեանքդ, առանց ազգի շէնն ի՛նչ անեմ ,
Երբ չի զնգում Հայոց լեզուով գինով թասի ձէնն ի՛նչ անեմ ,
Հիւսիսն ինքն էլ սառցալուռ է, էլ իմ անզօր քէնն ի՛նչ անեմ ,
Գինիդ օտար թասն է խմում, արցունքդ՝ Հայը, վա՛յ Ղարաբաղ :

Բարեկամը որ քեզ խլեց՝ էլ թշնամին բան կը տա՞յ ետ ,
Թէ լուռ մնայ քար աշխարհը՝ չարը Ղարս ու Վանը կը տա՞յ ետ .
Ի՛նչ դուռ բախեմ, որ ծիծաղեմ, ասեմ Նախիջեւան կը տայ ետ ,
Մոլորուել եմ ես էլ քեզ պէս, պիղծ է աշխարհն, ա՛յ Ղարաբաղ :

Դու էլ Հայոց գրկից խլուած իմ բալիկն ես, ի՛մ հեռաւոր ,
Պոռնկաշուրթ բախտին աչքին խաղալիք ես , իմ լեռնաձոր ,
Բայց ինչքան էլ բալիկիս պէս դու էլ մնաս կռուախնձոր ,
Շիրազն ասաց՝ աշխարհ անցնի՝ հայ գալիք ես, ՀԱ՛Յ Ղարաբաղ :

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՇԻՐԱԶ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԺԻՍՔԱՌ Տ՚ԷՍԹԷՆ մեծամասնութեան «անառակ որդին» Շամալիէռի (Փիւի տը տոմ) քաղաքապետ ընտրուեցաւ լայն մեծամասնութեամբ :

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ կառավարութիւնը 75 պետական դեկավարներ պիտի հրաւիրէ Հոկտեմբերեան յեղափոխութեան յիսնամեակին : Ասոնց մէջ կան անշուշտ քանի մը թագաւոր ու թագուհի :

ԱՅՍՕՐ
ԿԱՐԴԱՑԷ՛Ք
ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ
ՎԻՔԹՈՐ ՀԻԻԿՈՅԻ
ԳԼՈՒԽ · ԳՈՐԾՈՑԸ

ՎԱՏՍԻ

ՓՈՍՏՈՎԱՑ ԴՈՒՍՏՍԸ

—o—

Իսկ Ճրագարձ Պօղոս, Վիսոլլի մասին, ինչ ասել կ՚ուզէ – շատ մը բաներ կան ասելիք անոր մասին:

Նոր Կտակարանի մէջ կը գտնենք անոր մասին հետեւեալ տողերը:

Ապա Պօղոս Հռոմ եկաւ, ուր Ղուկաս բժիշկ եւ Արիստարքոս Մակեդոնացի ընկերներ ունէին: Եւ Պօղոս թոյլ տրուեցաւ առանձին բնակիլ զինուոր մը հսկողութեան տակ:

Երեք տարի ետք, Պօղոս Հռոմէն ազատ արձակուեցաւ, եւ Վիսոլլի մասին ալ այլեւս ոչ մէկ բան գիտենք:

Ըստ աւանդութեան, Վիսոլլի Հռոմ գացած ատեն, Պետրոսի հետ հանդիպած է Հռոմի մօտերը, Ապպիոսեան ճանապարհին վրայ, եւ Պետրոս հարցուցած է անոր, թէ ո՞ւր կ՚երթայ: Վիսոլլի պատասխանած է, թէ Հռոմ կ՚երթայ, որպէսզի նորէն խաչուի: Պետրոս ալ ըսած է անոր, թէ ինք ալ Հռոմ կ՚երթայ, որպէսզի նորէն խաչուի:

Վիսոլլի հասկցած է, թէ Պետրոս կը նշանակէ, որ ինք ալ պիտի մեռնի խաչուելով:

Ուրեմն, Վիսոլլի Հռոմ գացած է, որպէսզի խաչուի:

Ինչպէ՞ս մեռած է Վիսոլլի, չենք գիտեր:

Ըստ աւանդութեան

ՅԱԳՈՎՈՎԱԾՔ

ԴԱՇՆԱՄԱՆ ԴՈՒՆ

—*—

ԴՎԱԴՈՓ

ԺԱՄԱԳ ԴԱՇՆԱՄԱՆ

—*—

ՅԱ ԺՈՒՅՈ

ՆՈՐ ՀԱՏՈՐ

ՆԿԱՐԱԶԱՐԴ ՊԱՏՄՎԱԾՔՆԵՐԻ ԵՎ ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴՈՒԹՅԱՆ

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹՅԱՄԲ

ՎԱՀԱՆ ԹՈՓՉՅԱՆԻ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆ «ԱՐՁԱԿ»

ԵՐԵՎԱՆ — 1966

Տպագրվում է ըստ հրատարակության 1813թ. Տ...-ի լույս տեսած առաջին հատորի: Գրքի հրատարակության պատրաստեց և ներածական հոդվածը գրեց Ս...-ի անվան պետական համալսարանի պրոֆեսոր Ա. Ա. Թ.

Ներածական հոդված — 5
Ա. Ա. Թ. — Ս...-ի կյանքն ու գործունեությունը — 7
Ս...-ի ճանապարհորդությունը Ռուսաստան

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Մայր եկեղեցիի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ հետեւեալ նուէրները : Ողբ. Տիկին Վ. Փիլիկեանի մահուան քառասունքի հոգհանգստեան առթիւ , Պ. Պ. Ժ. Նասիպեանէ քսան եւ Ս. Փիլիկեանէ 10 Ֆր. եկեղեցիին :

Ողբ. Արամ Պարիքեանի յուղարկաւորութեան առթիւ փոխան ծաղիկի Պ. Պ. Պէռպէռ Սարգիսեան Գլէմանէ 50, Պարիկեանէ յիսուն, Պէռպէռ Սարգիսեան Կարպիսէ քսան, Պապաէյիտեան Յ. 10 , Տէլիպօյաճեան Կարպիսէ տասը, եկեղեցւոյ պայծառութեան , Փալամուտեանէ տասը ծերանոցին , Սամուէլեանէ քսան Առաջնորդարանին :

Ողբ. Թադէոտ Զարզավաթճեանի յուղարկաւորութեան առթիւ փոխան ծաղիկի , Հ. Գաբրիէլեանէ յիսուն, Յ. Փափազեանէ տասը եկեղեցիին եւ եկեղեցւոյ դպրոցին : Փարիզաբնակ Տէր եւ Տիկին Յակոբեանէ հարիւր, Տէր եւ Տիկին Ա. Մինասեանէ հարիւր եւ Հէլվաճեան-Գոնտուռաճեան ընտանիքներէն հարիւր Մոնմորանսիին ծերանոցին :

Կը խնդրուի աւանդ գումարները ստանալ եկեղեցւոյ քարտուղարութիւնէն :

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Փարիզի Մայր Եկեղեցւոյ հովանաւորած հայերէնի Հինգշաբթի օրուան դասընթացքները պիտի վերաբացուին այս Հինգշաբթի 21 Սեպտեմբերէն սկսեալ :

ՇԱՒԻԼ.— Մատուռի սրահը :

ԱՌՆՈՒՎԻԼ.— Եկեղեցւոյ յարակից սրահը :

ՊՈՒԱ – ՔՈԼՈՄՊ.— 4 Բիւ Մարի Լօշ , (Պուա – Քոլոմպ) :

ՊԱՆԵԷՕ – ՔԱՇԱՆ.— 43 Բիւ Մատամ Քիւրի, Պանեէօ :

ԺԱՆԹԻՅԻ.— 22 Բիւ Վիքթոր Հիւկօ , դպրոցի սրահին մէջ :

Կեդոն եկեղեցւոյ, 15 Բիւ Ժան Կուժօն, Փարիզ :

Կը հրաւիրուին բոլոր ծնողքները, որ իրենց զաւակները առաջնորդեն նշանակուած վայրերը :

×

ՎԵՐԱՄՈՒՏ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑԻ

Ալֆորվիլի հայկական դպրոցի Կրթ. Մարմինը կը յայտնէ թէ դպրոցը կը բացուի Սեպտ. 21ին, Հինգշաբթի, առաւօտեան ժամը 9ին :

Կ'ընդունուին վեց տարեկանէն վեր բոլոր հայ մանուկները :

Արձանագրութիւն տեղւոյն վրայ :

×

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Վալանսի Հայոց Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ դպրոցի խնամակալ մարմինը կը յայտարարէ 1967 – 68 ուսումնական տարեշրջանի բացումը , Սեպտ. 21ին Հինգշաբթի առաւօտ դպրոցի սովորական սրահը : Հին եւ նոր աշակերտները արձանագրուելու կը հրաւիրուին այդ օրը ուր սիրով պիտի ընդունուին Նարեկ քահանայ Վարդանեանի կողմէ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Աղքատախնամի տարեկան պարահանդէսը, Կիրակի , Հոկտեմբեր 29ին, Ժորժ Ե.ի չքեղ սրահներուն մէջ :

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ

ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ուսումնական 1967 – 1968 տարեշրջանին

Կ'ընդունուին ուսումնասէր ու բարեկիրթ պատանիներ, 11 տարեկան հասակէն սկսեալ, Երկրորդական վարժարանի ռեւէ դասարանի աշակերտ, նաեւ շրջանաւարտներ. պայմանաւ ունենան իրենց տարիքին համապատասխան դասարանի նիշերուն միջինը, և մանաւանդ ընդունակ ըլլան ու փափաքին նուիրուիլ եկեղեցական ասպարէզի, Հայ Եկեղեցւոյ ծառայութեան մէջ :

Արձանագրուելու համար դիմել Տեսչութեան :

3, Av. de Grandchmp

78 - LE PECQ (Yvelines) Tél. 963-01-72

ՀԱՅ ԵՐԳԻ ԵՒ ՊԱՐԻ ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ ՓԱՌԱՏՕՆ

ԼՈՒՍԻՆԷ ԶԱՔԱՐԵԱՆ

Հայաստանի Պետ. երգի-պարի եւ պետ. պարի անսամպլներու 30 արուեստագէտներէ բաղկացած խումբ մը առաջին անգամ ըլլալով կը ներկայանայ Ֆրանսահայ գաղութին :

Խումբին մաս կը կազմեն հայ երգի փայլուն աստղ՝

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՊԱՏԱԼԵԱՆ

ԵՒ

ԼՈՒՍԻՆԷ ԶԱՔԱՐԵԱՆ

Ինչպէս եւ երգի – պարի անսամպլի մենակատարուհիներ՝

ՎԱՐԴՈՒՀԻ ԽԱՉԱՏՐԵԱՆ ԵՒ ԱՍՏՂԻԿ ՔԱՄԱԼԵԱՆ

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԳՈՐԾԻՔՆԵՐՈՒ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ, ԵՕԹԸ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏՆԵՐՈՎ

Ներկայացումները տեղի կ'ունենան. —

ՎԱԼԱՆՍ.— 20 Սեպտ. Չորեքշաբթի, ՍԱԼ ՏԷ ՖԷԹի մէջ, ժամը 21ին

ԼԻՈՆ.— 21 Սեպտեմբեր, Հինգշաբթի, ՍԱԼ ՌԱՄՕի մէջ (Բիւ տը լա Մարթինիէր), ժամը 21ին :

ՆԻՍ.— 22 Սեպտեմբեր, Ուրբաթ երեկո, (Թէատր տիւ Քազինօ Մինիսիփալ) (Փլաս Մասենա) :

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ, 24 ՍԵՊՏ. ԿԻՐԱԿԻ ԵՐԵԿՈՅ ԺԱՄԸ 21ԻՆ

Salle Pleyel

Տոմսերը կը ծախուին ծանօթ վայրեր. — Գին՝ 15, 10, 7 եւ 5 ֆրանք :

Ուշադրութի'ւն.— Փարիզի մէջ տեղի կ'ունենայ միայն մէ'կ ներկայացում :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

AGENCE DE VOYAGES

Ստիպողաբար կ'ուզէ, անմիջապէս ազատ, հայ օրիորդ մը : Սթենօ-Տաքթիլօ :

Անգլերէն գիտնալը անհրաժեշտ է, փափաքելի է որ թուրքերէն գիտնայ :

Ներկայանալի, 19 – 22 տարեկան :

Հեռաձայնել ժամադրուելու համար

M. BACCI — RIC. 08-33

ՍՊԱՍՈՒՀԻ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Երեք զաւակ ունեցող ընտանիք մը, ըսպասուհի մը կը փնտռէ , նախընտրաբար երիտասարդ, բնակութիւն եւ ճաշ եւ վարձատրութիւն : Կիրակին ազատ :

Դիմել՝ Գույումճեան, 7, Բիւ Տիէօ : Փարիզ 10րդ : Նախապէս ժամադրուիլ հեռաձայնելով՝ 208 – 71 – 79 , ճաշի ժամերուն :

ԽԸՏԸՐԵԱՆ ԽԸՏԸՐԵԱՆ

ԳԵՂԵՑԻԿ ՄԵՏԱԼ ՄԸ ՆՈՒԻՐԵՑԷՔ

ՄԷԿ ԿՈՂՄԸ՝ ՎԱՐԴԱՆ

ՄԻԻՍ ԿՈՂՄԸ՝ ԷԶՄԻԱԾԻՆ

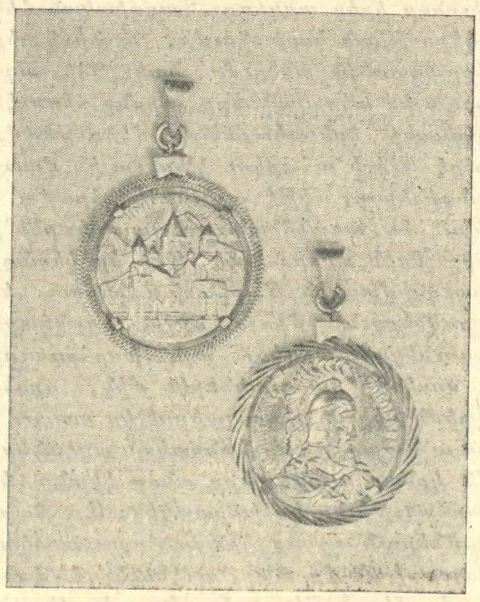

Եւ ընդհանրապէս, գոհարեղէնի որեւէ գնումի մը համար վստահելի հասցէ մըն է՝

EDOUARD KHEDERIAN

66, Rue Lafayette,

PARIS (9e)

Tél. : PRO. 11-63

ԱՆԾԱՆՕԹ ԶԻՆՈՒՈՐԻ

ԲՈՑԻ ԱՐԾԱՐԾՈՒՄ

« Հայաստանի Սուր » ընկերակցութիւնը հրաւիրուած է Անծանօթ Զինուորին Բոցը արծարծելու, այս Երկուշաբթի ժամը ճիշդ 18ին :

Հաւաքուիլ ճիշդ ժամուն Էթուալի Թէռ Փլէնի վրայ, սովորական մուտքին :

IMPRIMERIE SPÉCIALE

DU JOURNAL « HARATCH »

32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Երեւանէն Տիկին Պուրսալեան կը փնտրուի իր հօրեղբօր աղջիկը՝ Սվաճեան Եղիսաբէթ Էզակիւլ Գայսերեան (Սարգիսի աղջիկը) Էֆքերեցի (Կեսարիա) : Կը կարծուի թէ Հարաւային Ամերիկա գացած է իր չորս զաւակներով :

Կը խնդրուի տեղկացնել Տիկին Ա. Պուրսալեանի, Նոր – Առէշ 20, Տուփիկ թիւ 42, Երեւան , Հայաստան (Խորհ. Միութիւն) : Պուէնոս Այրէսի «Արմէնիա»յէն կը խնդրուի արտատպել :

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԹՌՈՒՑԻԿ – ՏՈՄՍԱԿ – ՅԱՅՏԱԳԻՐ

ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ – ԵՒԱՅԼՆ

FACTURES — TETE DE LETTRES — ENVELOPPES — etc...

Դիմեցէք

« ՅԱՌԱՋ »Ի

32, RUE DE TRÉVISE

— PARIS - IXe —

Téléph.: 770-86-60

ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	50 Ֆ.	միճչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	25 Ֆ.	միճչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	25 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	25 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	25 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	10 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. Հատը 0,30

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
19
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
MARDI
19 Septembre
1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11014 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 43e ANNÉE — No 11.014

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՐԱՐԱՏԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԱՐԱՐԱ

(Ճակատամարտի 49րդ տարեդարձը)

Բախտորոշ տարիներ եղան 1914 – 1918: Ու մինչ 1915ն ու յաջորդող տարիները ամէնէն սեւ թուականը պիտի կազմէին հայ ազգի տարեգրութեանց մէջ, 1918ը փառապանծ դիւցազներգութիւններ պիտի արձանագրէր Արարատէն մինչեւ Արարա:

Մայիսին Արարատեան դաշտին վրայ օրհասական կռիւներ պիտի մղէր հայ ժողովուրդը, որ մահուան դուռն էր հասած, ու պատմական ճակատամարտներու շնորհիւ ծունկի պիտի բերէր իր դարաւոր դահիճը, անոր պարտադրելով Հայաստանի անկախութիւնը:

Մեր պատմական հողերու մէկ մասին վրայ՝ Անդրկովկասի մէջ կը ստեղծուէր Հայաստանի Հանրապետութիւնը, որ հետզհետէ իր սահմանները ընդլայնելով ձեռք պիտի երկարէր թրքական լուծին ենթակայ միւս մասին, մինչեւ Կիլիկիա:

Ազգովին կ'երազէինք «ծովէ ծով»ը:

Կիլիկիան ազատագրելու եւ զայն Ֆրանսայի հովանիին տակ հայկական ինքնավար «օջախ»ի մը վերածելու գաղափարն էր, որ Սուէզի ու Նեղոսի ափերէն մինեւ Ատլանտեանի ու Խաղաղականի եղերքները խանդավառութեան ալիքներ բարձրացուց ազատատենչ հայ երիտասարդներու հոգիին մէջ:

Մեծ Եղեռնի զոհ իրենց հարազատներու վրէժով զրահուած հայ կամաւորներ հազարներով փութացին Կիպրոս կազմելու համար Արեւելեան Լեգէոնը, որ սահմանուած էր ճակատելու թրքական բանակին դէմ Պաղեստինի մարզին մէջ:

Ցանկալի Կիլիկիոյ ծանօթ երգը իրենց շրթներուն վրայ՝ հայ զինուորները կը մարզուէին Ֆրանսացի սպաներու ղեկավարութեան տակ, սպասելով այն երջանիկ օրուան, երբ առիթ պիտի տրուէր իրենց ռազմադաշտ մեկնելու եւ Թուրքին դէմ կռուելու:

Այդ առիթը ներկայացաւ 1918 Սեպտեմբերին:

Զօրավար Ալէնպի 1918 Սեպտեմբեր 18-էն 19 լուսնալիք գիշերը Պաղեստինի ճակատին վրայ ընդհանուր յարձակողականի հրամանը կուտար:

Արեւելեան Լեգէոնի հայ կամաւորները անմիջապէս զրոհ կուտան դէպի Արարատի ամրացեալ բարձունքը, այդ անառիկ բերդը, զոր կը պաշտպանէին գերման թնդանօթաձիգներն ու թրքական հետեւակազօրքը:

Հերոսաբար կը կռուին մեր կտիրճները եւ փախուստի կը մատնեն թշնամին, դաշնակիցներու բանակին առջեւ բանալով Նապլուսի եւ Հայֆայի ճամբան:

Կտրուած էր նահանջի գիծը Թուրքերուն, որոնք տասնեակ հազարներով գերի ինկան Անգլիացիներու ձեռքը:

Թրքական 7րդ բանակի հրամանատար Մուսթաֆա Քեմալ Նապլուսէն գիշերանց մազապուրծ փախաւ:

Երլտրբրմ Օրտուսուն՝ Լիման ֆոնԶանտէրսի հրամանատարութեան տակ՝ 24 ժայ իսկ չկրցաւ դիմադրել: Զարաչար ջախջախուեցաւ:

Ալէնպիի «եգիպտական արշաւաբանակ»ը, որուն մէջ մեծամասնութիւն կը կազմէին հնդիկ, աւստրալիացի եւ Նոր Զելանտացի (Անզաք) զինուորներ, անարգել յառաջացան դէպի Դամասկոս ու Հալէպ:

Հայկական Լեգէոնը կը տեսնէր իրականականացումը իր երազին: Լիբանանի ու Սուրիոյ ճամբով յաղթական մուտք կը գործէր Կիլիկիա, ուր կարճ ժամանակի մէջ կը համախմբուէին անապատներէն փրկուած հայկական բեկորները, Ֆրանսիշխանութեանց պաշտպանութեան տակ:

Արարայի փառապանծ ճակատամարտին մէջ նահատակի լուսապսակին էին արժանացած 23 կտրիճներ, վիրաւորուած էին 70 քաջարի կամաւորներ:

Լեգէոնի հրամանատար դեր – գնդապետ Ռոմիէօ հերոսներու հողակոյտին վրայ սրտայոյզ դամբանական մը խօսելով կը պանծացնէր հայ լեգէոնականները, որոնք կռուած էին արտակարգ քաջութեամբ, առիւծի պէս:

Ու իր խօսքերը կը վերջացնէր հանդիսաւոր երդումով մը:

« Կ'երդնում, կ'ըսէր, ձեր գերեզմանին վրայ, որ կատարեալ եւ տեւական պիտի ըլլայ հատուցումը »:

Ազնիւ զինուորականը պիտի հիասթափուէր քանի մը տարի ետք, տեսնելով որ ի'նչպէս դաշնակից քաղաքագէտները ուրացան մեր դատը եւ մոռցան մեզ:

Զո՛ւր անցաւ մեր հերոսներու թափած արիւնը:

Հատուցումը ո՛չ կատարեալ եղաւ, ոչ ալ՝ տեւական:

Հազիւ հաստատուած Կիլիկիոյ մէջ եւ վէրքերը դարմանելու սկսած՝ աքսորավայրերէն վերապրողները կրկին ձեռք առին գաղթականի գաւազանը, ցրուեցան աշխարհի չորս հովերուն, ապաստան փնտռելով եօթը ծովերու ափերուն վրայ:

Զունեցանք ծովէ ծովը:

Զունեցանք նոյնիսկ լինէ լինը (Սեւանէն Վան):

Արարատէն մինչեւ Արարա Հայուն թափած հեղեղանման արիւնը վերջնական լուծում չբերաւ Հայկական Դատին:

Ու այսօր աւելի քան երբեք ամուր կը մնանք մեր գաղափարականին վրայ, այն հաստատ հաւատքով, որ արդարութիւնը անպայման պիտի յաղթանակէ, ուշ կամ կանուխ:

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԳԱՀԻՐԷ

ԱՄԷՐԻ ՄԱՀԷՆ ԵՏՔ

Մառեշալ Ամէրի մահը բաւական աղմուկ հանած է արաբական աշխարհի մէջ: Եգիպտոսի մէջ ալ մթնոլորտը պայծառ չէ եւ վախ կայ որ խլրտումներ պատահին բանակին մէջ:

Կիրակի օր Նախարարաց Խորհուրդի արտակարգ նիստ մը գումարուած է որ տեւած է երեքեւկէս ժամ, բայց մանրամասնութիւններ չկան այդ մասին: Կ'ըսուի թէ Նասր յայտարարած կ'ըլլայ «Եղբայր մը կորսնցուցի»:

Ամէն պարագայի մէջ, ամէն մարդ համոզուած չէ թէ Ամէր անձնասպան եղած ըլլայ: Նախ Իսրայէլի մէջ է որ կը յիշուի թէ շատ բան գիտէր, մանաւանդ Նասրի մասին եւ Ռայիսին շրջանակներուն մէջ շահ չունէին որ խօսի դատավարութեան ատեն: Ըստ իսրայելեան աղբիւրներու, Ամէր կարեւոր գաղտնիքներ երեւան պիտի հանէր: Յետոյ կը յիշուի թէ Ամէր շատ կրօնասէր է եւ իսլամը կ'արգիլէ անձնասպանութիւնը, պէտք չէ մոռնալ նաեւ որ Ամէր քանի մը անգամ փորձած էր անձնասպան ըլլալ, վերջին պատերազմէն ի վեր, վասնզի շատ պատուախնդիր զինուորական մըն էր: Հակառակ այս պարագային, Թէլ Ավիվ համոզուած կը մնայ որ քաղաքական սպանութիւն մըն է: Ամէր մեծ վարկ կը վայելէր եւ ազդեցութիւն ունէր միշտ սպաներուն վրայ: Իսրայէլ այս առթիւ կը յիշէ նաեւ թէ Ամէրի Փարիզ այցելութենէն ետք է որ Ֆրանսա դիրք փոխած է Իսրայէլի նըկատմամբ:

Մոսկուայի համար անձնասպանութիւնը կասկած չի վերցներ եւ արարքն է յուսահատած մարդու մը, որ կորսնցուցած էր իր դատը:

Պարսիկ մամուլն ալ համոզուած չէ թէ Ամէր անձնասպան եղած է: Թեհրանի թերթերը կը գրեն թէ Նասր կը վախնար որ հրապարակային իր դատավարութեան ատեն, Ամէր փաստէր որ «Եգիպտոսի զօրաւոր մարդը Արաբները առաջնորդած են աղէտալի պարտութեան մը»:

Անգարայի կարծիքով Ամէրի մահը շատ աւելի փափուկ կը դարձնէ Նասրի դիրքը: Կասկած յայտնելով հանդերձ անոր մահուան պարագաներուն շուրջ, Թուրքերը անարդար կը նկատեն որ միայն Ամէրի վրայ ձգուէր պարտութեան պատասխանատուութիւնը:

× Դամասկոսի մէջ, Տոքթ. Աթասի առաջարկած է որ ընկերվարական մէկ Պետութիւն մը կազմեն Եգիպտոս, Ալժերիա, Իրաք եւ Սուրիա շարունակելու համար Իսրայէլի դէմ պայքարը:

Աթասիի ձուլման այս առաջարկը, հաղորդուած է ձայնասփիւռէն և շեշտուած թէ ստիպողական բնոյթ ունի: Աթասիյայտարարած է նաեւ թէ ընդհ. զօրակոչ մը պիտի ըլլայ Սուրիոյ մէջ, որպէսզի իւրաքանչիւր Սուրիացի պատերազմիկի վերածուի: Սուրիա պիտի շարունակէ պօյքոթի ենթարկել բոլոր ճակատներու վրայ, Միացեալ Նահանդները, Մեծն Մրիտանիան եւ Արեւմտեան Գերմանիան, որոնք օգնած են Իսրայէլի:

× «Ճերիւզալըմ Փոսթ» կիսապաշտօնական թերթը կը գրէ. — « Նասր անկարող եղաւ հերոսական դեր մը խաղալու Խարթումի ժողովին մէջ: Մառեշալ Ամէրի մահը լաւ պահուն կը հասնի, որպէսզի չյայտնուին զինուորական պարտութեան բուն պատճառները »:

Գահիրէէն Երուսաղէմ հասած լուրերու համաձայն, Ամէր նամակ մը ձգած է, բայց Նասր արգիլած է անոր հրատարակութիւնը:

ԼՈՆՏՈՆ

ԱՆԳԼԵԻԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՄԻՋԱԴԷՊ

Բրիտանական մայրաքաղաքին մէջ, ոստիկանական վէպի մը աւանդութեանց համաձայն պատմութիւն մը կատարուած է, որու հետեւանքները բաւական լուրջ բնոյթ ստացած են եւ միջադէպի մը նկարագիրը առած Մոսկուայի եւ Լոնտոնի միջեւ:

Կիրակի օր, Սքոթլանտ Եարտ հեռաձայն մը կը ստանար, ուր կ'ըսուէր «օգնութի՛ւն, մարդ մը բռնի կառքի մը մէջ դրուեցաւ »: Տրուած թիւէն կը պարզուէր թէ կառքը կը պատկանէր խորհրդային դեսպանատան: Քիչ ետք, Լոնտոնի օգակայանի մէջ, խորհրդային դեսպանատան մէկ ուրիշ կառքը արագօրէն կ'անցնէր առանց կենալու անգլիական ոստիկանական սպասարկութեանց առջեւ, ինչպէս օրէնք է ելքի գործողութիւններ կատարելու համար: Ականատսներու կարծիքով երիտասարդը բռնի կը փոխադրուէր տուպոլեւ օդանաւը որ կը պատրաստուէր ճամբայ ելլելու, երբ բրիտանական ոստիկանութիւնը կը շրջապատէր օդանաւը արգիլելով անոր մեկնումը: Երկու գաղտնի ոստիկան բանալ կուտային օդանաւին դուռը եւ վար կ'իջեցնէին երիտասարդ Ռուսը՝ Կաշենկօ եւ իր կինը: Ըստ ոստիկաններուն ռուս երիտասարդը քնարերի ազդեցութեան տակ էր եւ հիւանդ: Անմիջապէս Սքոթլանտ Եարտ կը փոխադրէին, իսկ կինը՝ խորհրդային դեսպանատուն:

Զանազան վարկածներ կան այս Ճէյմս Պոնտեան պատմութեան իբրեւ բացատրութիւն: Ըստ Անգլիացիներուն երիտասարդը որ Անգլիա եկած էր եւ կ'ուսանէր Պիրմինկէմի համալսարանը, կ'ուզէր Անգլիա մնալ:

Վերջին լուրերու համաձայն խորհրդային ուսանողը իր կամքով պիտի ներկայանայ Լոնտոնի խորհրդային դեսպանատունը եւ անկէ մեկնի Մոսկուա: Ամէն պարագայի մէջ, մութ կէտերը շատեր են: Ինչո՞ւ Անգլիացիք առեւանդումի մը արպաւորութիւնն ունեցան եւ արգելք հանդիսացան: Ինչո՞ւ ուսանողը թմրեցուցիչի ազդեցութեան տակ էր եւն. եւն.:

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՖՈՒԹՊՈԼԻ ՄՐՑՈՒՄԻ ՄԸ՝ 39 ՄԵՌԵԱԼ, 600 ՎԻՐԱՒՈՐ

Վարչապետ Տէմիրէլ 24 ժամ յետաձգեց պաշտօնական այցելութիւնը զոր պիտի ընէր Մոսկուա, նախարարաց Արտակարգ նիստի մը պատճառաւ: Ասոր պատճառն է բուռն կռիւ մը որ տեղի ունեցած է Կեսարիա եւ ուր 39 մեռեալ եւ վեց հարիւր վիրաւոր կայ: Ֆութպոլի երկու տեղական խումբեր՝ Գայսէրի եւ Սվազ դէմ դիմաց էին, երբ Գայսէրիի մէկ խաղացողը կէտ մը նշանակած է: Սվազի կողմնակիցները կատղած յարձակած են հակառակորդ խումբին կողմնակիցներուն վրայ: Ոստիկանները միջամտած են, բայց այդ միջամտութիւնը աւելի կատղեցուցած է կռուողները եւ իրական խուճապ ստեղծուած է ամէն կողմ: Առաջին հաշուեկշիռի մը համաձայն աւելի քան վեց հարիւր վիրաւոր կայ եւ քառասուն մեռեալ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՈՒԹՊՈԼԻ Ֆրանսական խումբը մէկի դէմ չորս կէտով պարտութեան մատնեց լեհական խումբը, Վարշաւայի մէջ:

ԱԹԻՆՔԷՆ կը հաղորդեն որ չորս հարիւր ոստիկան պաշտօնազրկուած են Հանրային Կարգի նախարարին հրամանով: Նման մաքրագործում մըն ալ եղած էր անցեալ ամիս, ոստիկանական բարձրաստիճան պաշտօնեաներու մէջ: Միւս կողմէ Եարոս կղզիին 2300 քաղաքական բանտարկեալները Լերոս կղզին փոխադրուած են ուր արգելափակման պայմանները նուազ խիստ են:

ՍՊԱՆԻՈՅ մէջ, աշխատանքի օրական նուազագոյն սակը 14·25 առ հարիւր յաւելում կրեց: Ներկայիս 96 փեսեթաս է, այսինքն 7 Ֆրանք 87:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ, կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը՝ Բրեժնեւ յայտարարած է թէ Խորհ. Միութիւնը կը փափաքի որ հարաւային Վիէթնամը չէզոք երկիր մը ըլլայ, հիւսիսային Վիէթնամէն անկախ: Բրեժնեւ, հարաւային Վիէթնամի ազատ Ազգ. Ճակատի (Վիէթքոնկի քաղաքական օրգան) ծրագրին մէկ օրինակը ստացած ատեն, յայտարարած է Մոսկուայի Վիէթքոնկ ներկայացուցիչին. — « Այս փաստաթուղթը հաւանաբար կարեւոր դեր մը պիտի խաղայ, անկախ, ժողովրդավար, խաղաղասէր եւ չէզոք հարաւային Վիէթնամի մը կառուցման պայքարին մէջ »:

ՄԱՏՐԻՏԷՆ կը հաղորդեն որ սպանացի բժիշկներու Կաճառի Խորհուրդը դատապարտած է փիլիւլը, իբրեւ վտանգաւոր կնոջ համար: Տեղեկագրի մը մէջ, սպանացի բժիշկները կ'ըսեն թէ կեանքին դէմ ձեռք առնուած որեւէ միջոց պէտք է դատապարտուի:

ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ պարագլուխը՝ Քատառ խիստ յօդուած մը հրատարակած էՊրաւդայի ամբողջ մէկ էջին վրայ, ուր կը դատապարտէ Ռումանիոյ ներկայ քաղաքականութիւնը:

ԱՐԱՐԱՅԻ

ՃԱԿԱՏԱՄԱՐՏԷՆ ԵՏՔ

Բնութիւնը իր ներդաշնակ խաղաղութիւնը կորսնցուցած է: Ծաթրինի անուշ հոտերուն, ծղրիթներու միօրինակ ձայնին յաջորդած է վառօղի խեղդիչ հոտը եւ գնդակներու ոճրաշունչ սուլումը: Զորս կողմերէս սեպ ժայռեր, խիտ մացառներ կը բարձրանան: Բնութեան այս ծոցին մէջ ոչ մէկ գեղեցկութիւն կրցած է բոյն դնել:

Եւ մենք, խրամներու մէջ, ժայռերու ետին դարանակալ, կը սպասենք: Մեծ ու վճռական գործ մը, յոյս մը իրականացընելու եկած ենք: Մահուան հետ պիտի գօտեմարտինք, անոր խորհրդաւոր եւ զահանդիչ գաղտնիքին եւ մեր միջեւ եղած տարածութիւնը այլեւս հատած, լմնցած է: Վախ չկար սրտերնուս մէջ, ամէնքս ալ պաղարիւնութեամբ որոշուած վայրկեանին կը սպասէինք անհամբեր: Պիտի կռուինք, առանց ընկրկելու պիտի խոյանանք թշնամի պատնէշներուն վրայ՝ մեր կատաղութեան տակ փռելով անոնց դաւաճանի մարմինները: Գթալ, խղճալ մեզի համար մահացու մեղք, աններելի ոճիր մը պիտի ըլլար: Պէտք էր ջարդել, պէտք էր ոչնչացնել այդ եղեռնի վիժած ճետը: Ստեղծագործութեան մահացու սխալն է, զոր պէտք է մեր ձեռքով սրբագրենք: Դաշն եւ մեղրածոր շրթունքները, խաժակ նայուածքները, արգասաբեր ու ճարտար բազուկները միայն իրաւունք ունին ապրելու: Անոնք, մեր վրէժի թիրախները, ոչ մէկ տարրական սրբութեան խնայեցին: Իւրաքանչիւրը անպայման հայ կոյսի մը պատիւովը կըշտացած՝ մեր դիմաց ցցուած կը կենայ: Մեր օճախին գուլայ – գուլայ բարձրացող ծուխը մարեցին, մարաղին դռները կռնակի վրայ բաց ձգեցին, դաշտին հովիւը, սրինգին քաղցրունակ խաղը շրթունքին, ոչխարներու սարսափի նայուածքներուն տակ, մեռցուցին:

Ժամերը կը սահին, թնդանօթները անդադար կը գոռան, ռումբերն ու գնդակները մեր գլուխներուն վրայէն դիսաւորներու պէս սուրալով կ'անցնին: Մեր յարձակման վայրը երկրորդ Տարտանէլ մըն է, բոլոր հրամանատարները մեծ վստահութեամբ խօսած են անոր անխորտակելի ամրութեան մասին: Իր խոպան փէշերուն վրայ արդէն անթիւ զոհեր փռած, ոտքերը արիւնով ներկած է: Բայց այս բոլորին հետ մէկտեղ թուրք զօրքը բոլորովին բարոյալքուած վիճակի մը ենթարկուած է: Անօթութեան, ծարաւին միացած է անգլիական ձիաւորներու սարսափը: Մեր ձախ թեւին վրայ թշնամի գունդ մը հրացանները ձգած կը փախչի, մինչ սպաները վեցհարուածեաններու կրակին տակ կը պարտաւորեցընեն զայն ետ դառնալ, կռիւը կը շարունակել: Հայ գունդերուն գալը զիրենք ալ աւելի մեծ եւ ահաւոր անդոհի մը մատնած էր: Կովկասի խլացուցիչ «վ'ժվ'ժ»ը իրենց ուղն ու ծուծը խելայեղ պակուցումով պաշարած էր:

Ժամերը կը սահին, քայլ առ քայլ վճռական բոպէին կը հասնինք: Մութն ու լուսը հաղիւ ճեղքուած դէպի ձոր իջնելու հրամանը կը տրուի. մեզի: Թշնամին Արարայի զառիթափին վրայ, մեզմէ յիսուն քայլ հեռաւորութեամբ ամրակուռ ժայռերու ետին ապաստանած, շարունակ կը կրակէ: Մինչեւ ձորը անշշուկ պէտք է որ իջնենք: Մեզմէ շատեր, որպէսզի ձայն չելլէ, կօշիկներուն տակ լաթեր կը կապեն կամ բոլորովին կը բոպիկնան: Զգոյշ, ամենափոքր շշուկի մը ականջիս տնկած, աչքերնիս չորս կողմ, կ'իջնենք: Ուրախ էինք, վերջապէս արիւնի փոխան արիւն պիտի թափէինք: Բոլոր խումբերը, վայրկեանին գերագոյն դիտակցութեամբը առլի, կ'իջնեն: Եթէ թոյլ տային, բոլորովին պիտի անտեսէինք կարգ մը զգուշութիւններ, որ մեր վրայ բռնութեան, ճնշումի ազդեցութիւն կը գործէին, եւ երգելով, պարելով գրոհ պիտի տայինք:

Զորին մէջն էինք, վճռական թափին համար լարուած կը սպասէինք, երբ յարձակման հրամանը տրուեցաւ: Հրացաններ, արագահարուածներ, թնդանօթներ իրարու խառնուած՝ կրակէ աշխարհ մը ձեւակերպեցին մեր շուրջը: Ամէն կողմ լոյս ու ծուխ, ամէն կողմ պայթիւն, գոռում գոչում: Հաղարաւոր գնդակներ մեր բոլորտիքը, մեր գլխուն վերեւ, սուլելով կը թռչէին: Զեռնառումբեր ժայռերու վրայ, մացառներու մէջ ահեղ դղրդիւնով կը պայթէին, իսկ մենք այդ դարհուրելի կրակին բոցերուն մէջ թաղուած կը մաղլցէինք, կը բարձրանայինք, կատղած, աչքերիս իրենց կոպիճներէն դուրս ինկած: Հեւալով, բաշերնիս լեռն ի վեր թօթվելով կը սուրայինք: Մահը այլեւս մեզի հետ գործ չունէր, անոր ահաւոր կերպարանքը մեր վրայ դիւթիչ դեղուհիի մը տպաւորութիւնը կը թողուր:

Պէտք էր բարձրանալ, պէտք էր խիզախել, Հայուն պատիւը, Հայուն ասպետական ոգին անաղարտ աղաւնիի սպիտակափառութեամբ հրապարակ նետելով: Իտէալին արագավազ երիվարն էինք, լեռներէ, ձորերէ,' առապարներէ պէտք էր որ շարունակ, հեւասպառ կատաղութեան կաթնաթոյր փրփուրը վաղեցնելով սլանայինք:

Մեզմէ իւրաքանչիւրը ուրիշ մտածում չունէր՝ բայց եթէ քայլ մը աւելի յառաջանալ, թշնամի մը աւելի զգետնել: Հրաման ընել եւ ուղղութիւն տալ աւելորդ էր, — կրակել, սպաննել, յառաջանալ, երեք գաղափարներ որ մեր մտքին մէջ խարսխուած կը մնային:

Դժոխային կրակին մէջէն յանկարծ ձայն մը, վիրաւոր արծուիկի մը ձայնը, այերին մէջ տարածուելով, ալիք – ալիք յառաջացաւ ու մարեցաւ մեր սրտերուն մէջ:

— Ինկա'յ, տղաք, վրէ'ժս ...

Առաջին նահատակ Ճնկրեան Մարտիրոսի հուսկ բանքն էր, որ մեր սրտին մէջ ահաւոր սասանումով մը թաղուեցաւ, իր հետ թաղելով եւ մեր խիղճերը: Կովկասի անխորտակելիներէն էր որ ետքէն մեզի միացաւ եւ, մարտիրոսի լուսապսակը գլխուն, ինկաւ: Ինկաւ, սակայն արդէն մենք շատ զոհեր մատուցած էինք իր անաղարտ հոգւոյն սեղանին վրայ: Իր գերեզմանը դիակներու գանկերովն արդէն զարդարուած էր, կը մնար կատարել իր վերջին կտակը որ հերոսի խոյանքներ կուտար մեզի:

Յարձակման թափը ալ աւելի սաստկացուցինք: Աքիլլէսեան գուպարն էր որ կը մղէինք: Հոմերոս իր գերեզմանին մէջէն նոյն իսկ պիտի տրտմէր այս կիսաստուածներու փառքը չկարենալ երգելուն: Գնդացիր, ձեռնառումբ կարկուտի պէս կը տեղային, եւ այդ տեղատարափով պաշարուած, պաղարիւնութեամբ կը շարունակէինք աւելի անողոք թափով պատասխանել:

Դիակներու, հոգեվարքի հռնդիւններու մէջէն բարձրացանք, թշնամին առջեւնիս փոշիի նման տրորելով: Գագաթը հասանք, արշալոյսը գրկերնուս մէջ, խաւարը վերջնապէս տարտղնած էր: Շարքերը նախկին սեղմ վիճակին մէջ ճառագայթարձակ կերպարանք մը ունէին: Զոհ՝ շատ քիչ կամ աւելի ճիշդը բնաւ չէինք տուած: Յաղթանակի անկապտելի դափնեպսակը արիւնի մկրտութեամբ գնուած, սարուկի ժանգոտած շղթան մենք մեր կարշնեղ բազուկներով փշրած՝ ոսոխին երեսին նետած էինք:

Յառաջացանք, սրընթաց սուրացինք՝ կորաքամակ փախչող վատոգի թշնամիին ետեւէն: Արարատի միւռոնով օծուած էինք:

Կռնակէն վիրաւոր բնաւ չունեցանք, բոլորն ալ իրենց լուսափայլ ճակատէն զարնուեցան: Ինչ հրաշագեղ տեսարան: Մեր նահատակներէն ոմանց ծիծաղը դեռ շրթունքներուն վրայ կը պտըտէր, ուրիշ մը ծնրադիր, անմեղունակ նայուածքը երկնասլաց, հրացանը գիրկը, կողէն հոսող արիւնը կարմիր կայլակներու մէջ օղակուած կը մնար: Կարծես դեռ ողջ էր եւ կ'ուզէր իր ընկերներուն փառապսակին ետեւէն թռչիլ: Նախանձելի մահ, ոչ ոք պրկում, մահուան ջղաձիգ ցնցում ունեցաւ: Լուսաբորբ երեսով մեռան իրենց անուշիկ կեանքին վրէժը կտակելով իտէալանուէր արիւնի ընկերներուն: Հերոսական ճիգերով ինկան, մարտիրոսի թաղումով թաղուեցան մեր միւս ընկերներուն կողմէ: Մենք այդ սրբազան վայրկեանին ներկայ չկրցանք գտնուիլ, մեր ընկերական պարտքին ակամայ թերացանք: Անոնց համբուրելի նշխարները չկրցանք մեր վրէժով շաղախուած արցունքով թրջել:

Երբ մեզի ալ հանդստի հրաման տրուեցաւ, մեր առաջին գործը եղաւ այցելել այդ շիրիմները, կատարել ընկերական անզանցառելի պարտականութիւնը: Հրկայ հողակոյտի մը շուրջը ցրցքնուած էին իրենց արիւնլուայ լաթերը, գլխարկները: Թուղթեր, լուսանկարներ, գերեզմանին քով քաղցրիկ յիշատակներու պէս կեցած, իրենց տէրերուն կը սպասէին կարծես: Նշանածի պատկերներ, կարօտի նամակներ, սրտի քնքուշ պատառներ, սիրոյ այրող շունչով տոչորուած, կը սպասեն: Խոստումներ, սրբազան երդումներ կային գրուած, զորս իրենց արիւնով կնքեցին: Իրենց համեստ շիրիմը ծաղկեպսակներու, հերարձակ կոյսերու առջեւ չէր գտնուեր, բայց ամբողջ ազգ մը՝ երկիւղածութեամբ ծունկի եկած՝ իրենց հողակոյտը կը թրջէր վրէժով:

Հաւաքուեցանք, գլուխնիս բաց, աչքերնիս իրենց ցուրտ հողին վրայ սեւեռած, երկիւղած լռութեամբ կը սպասէինք: Խունկի հոտ չէր բարձրանար, իրենց սրտերը արդէն կը ծխային: Աղօթք չմրմնջեցինք, մեր պապերուն մաղթանքները չբրինք, այլ ամէնքս մէկ, խորին յուզումով, երգեցինք երգը խտալացի աղջկան: Երգեցինք, մեր սրտերը այդ վրիժագոռ երգերուն թեւերուն տուած զրկեցինք դէպի վեր՝ իրենց մաքրամաքուր հոգիները խնկարկելու: Երգեցինք եւ լացինք այն բոլոր տառապեալ զոհերը, որ դարերու մէջ ունեցանք եւ որոնց վերջակէտը դրին այս խիզախ Հայորդիները: Երգը կոկորդնուս մէջ չորցաւ, խոր հեկեկանք մը եկաւ անոր յուզիչ վանկերը շարունակելու: Լացինք, որովհետեւ խտալացի աղջիկներու առինքնող աչքերը մեր կամքին չյանձնեցին հայրենիքին գրօշակը: Լացինք, որովհետեւ մեր աչքերուն մէջ սրտեր չբոցավառեցան: Մեր քայլերուն ահեղ զայրոյթը անապատի անեզրութեան մէջ արձագանգեց, մեր հսկայ կեցուածքին մատաղ եղող հոգիներ չգտնուեցան: Եւ մենք լացինք մեր մարտիրոսները, լացինք մեր հերոսները եւ բոլոր անծանօթ գերեզմանները: Վերջալոյսի խորհրդաւոր ճառագայթներուն յանձնած մեր արտասուալի նայուածքները, համբուրեցինք հողակոյտը եւ հեռացանք նոր հերոսներու շարանը շարունակելու: «Մեր Հայրենիք» երգին աղեխարշ վանկերը շրթներնուս եւ այդ վերջալուսային վեհաշուք պատկերը մեր սրտերուն մէջ, հեռացանք: Այդ երգը Արարայի հողվրտիքին անբաժան ընկերը եղաւ: Այդ օրը, վերջալոյսը, այդ տարտըղնուած արիւնլուայ լաթերը եւ թուղթերը մեր սրտին քնքոյշ խորքին մէջ թաղուած կը մնան: Այդ երգը հայ կամաւորի սրտին մէջ Արարային զուգորդուած է այլեւս:

Եւ եթէ հայրենի վերածաղկած դաշտերուն վրայ օր մը տեսնէք մէկը որ՝ այդ երգին ի լուր՝ անժելիւսեան երկիւղած ներամփոփումով գլուխը բացած կուլայ, դուք ալ խոնարհեցէք այդ հսկային առ-

---

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (166)

ՎԻՏՈՔ

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ԹԻԱՊԱՐՏԸ

Խարտիշահեր Մանօն, որուն արգիլուած էր տակաւին յայտնել իր մայրական սէրը, եւ որ սակայն իր զաւկին ձեռքերը իր ձեռքերուն մէջ առած՝ մայրական ճըշմարիտ գորովով մը կը ջանար յուսադրել զայն, ըսաւ.

— Տղաս, տեսա՞ր որ մարդս բնաւ պէտք չէ յուսահատի, արդարութիւնը ուշ կամ կանուխ երեւան կ'ելլէ...:

— Ո՛հ, տիկին, տիկին, պարոն Վիտօքի եւ ձեր ըրածը բնաւ պիտի չմոռնամ, պատասխանեց երիտասարդ երդէոնահարը յուզուած շեշտով մը:

— Ասիկա բան մը չէ, տղաս, տես տակաւին ինչե՛ր պիտի ընենք քեզի համար:

— Ո՛հ, տիկին, երախտապարտ եմ:

Բայց պարոն Շանթօսէ տեսնելով որ Ռօշ–Պէրնար մարքիզը անանկ չարագործ մըն էր որուն իր պատիւն ու բարեկամութիւնը վստահելու անմտութիւնը գործած եւ չարաչար խաբուած էր անկէ, տակաւին բարկութիւնը չէր իջած և այդ գրգռուած վիճակին մէջ մատուռին երդէոնահարին մօտենալով կ'ըսէր.

— Պարոն Տէրմօն, շատ գոհ մնացի, իմանալով որ դուք իմ կարծած սրիկաս չէք, միայն գիտցէք որ, տանս մէջ տեղի ունեցած այս գայթակղութենէն ետքը այլեւս...:

Դուքսը յանկարծ խօսքը կտրեց...:

Դուրսէն ատրճանակի մը պարպուելուն ձայնը լսուեցաւ...:

Մանօն աղեխարշ ճիչ մը արձակեց...:

Վիտօք դուրս խոյացաւ...:

Եւ դժբախտ մայրը զգալով որ աղէտ մը տեղի ունեցած էր... իր բոլոր ուժը ի մի հաւաքելով գաղտնի ոստիկանին ետեւէն վազեց:

— Ի՞նչ խայտառակութիւն է ասիկա, պարտէզիս մէջ իրար կը մեռցնեն... բացագանչեց դուքսը: Ե՞րբ պիտի վերջանայ այս ողբերգութիւնը, Աստուա՛ծ իմ, ե՞րբ պիտի ազատիմ ասոնց ձեռքէն...:

Դուքսը այս ըսելով, իր կարգին պարտէզ պիտի ելլէր, բայց Մառի–Թէրէզ, տակնուվրայ եղած, ներս մտաւ դահլիճէն:

Մայրապետը, իր սովորութեան համեմատ ձեռքերը երկինք բարձրացուցած, անոր կը հետեւէր:

Մանկամարդ աղջիկը Օպէնը տեսնելուն պէս՝ եղած տեղը զամուած մնաց:

— Դուք տակաւին հո՞ս էք, գոչեց արհամարհական շեշտով մը:

Եւ դողդղալով գնաց հօրը թեւերուն մէջ ինկաւ եւ ցոյց տալով Օպէնը, գոռաց.

— Հայրի՛կ, այս մարդը խաբեբայ մըն է, ստախօս մըն է, դաւաճան մըն է, դուրս վռնտեցէք հոսկէ, յանուն Աստուծոյ, դուրս վռնտեցէք հոսկէ...:

— Ո՛չ, օրիորդ, ես իսկական Օպէն Տէրմօնն եմ, բողոքեց երիտասարդը:

Մառի–Թէրէզ յուսահատական ճիչ մը արձակեց եւ հատկտուր ձայնով մը ըսաւ.

— Ուրեմն իրա՞ւ դուք էիք գողը, իրա՞ւ դուք էիք հայրս խեղդել փորձողը:

— Ո՛չ, աղջիկս, ո՛չ, ան չէ, միջամտեց պարոն Շանթօսէ տեսնելով իր աղջկան յուզումն ու ազդուիլը: Քիչ մը առաջ երբ ըսիր թէ չէիր հաւատար որ Օպէն անանկ բան ընէ, իրաւունք ունէիր: Պարոն Օպէնի նմանող մարդը Թօմպուլիկ անունով հասարակ չարագործ մըն է եղեր: Մատուռիս երդէոնահարին շատ կը նմանի եղեր եւ ուզելով օգտուիլ այդ առաւելութենէն, այս անմեղ տղուն կռնակին բեռցուցած է իր գործած ոճիրներուն պատասխանատուութիւնը: Բացէ ի բաց ըսեմ ձեղի որ մարքիզ Ռօշ–Պէրնարը եւ իր քոյրը պատուաւոր մարդիկ կարծելով սխալեր եմ...: Երկուքն ալ վտանգաւոր բախտախնդիրներ են եղեր...: Արդարութեան ձեռքը ինկան այլեւս եւ քանի մը օրէն իրենց արժանի պատիժը պիտի գտնեն...: Եթէ պղտիկութիւն չըլլար հօր մը համար իր աղջիկէն ներողութիւն խնդրելը, այդ ալ պիտի ընէի... բայց...

Պարոն Շանթօսէ ասկէ աւելին չկրցաւ ըսել:

— Ո՛հ, սիրելի հայրիկս, տեսա՞ք որ սիրտս չէ խաբուեր եւ իրաւունքը անորն է եղեր, գոչեց Մառի–Թէրէզ հօրը թեւերուն մէջ նետուելով:

— Ես ձեղի առաջուընէ չէի՞ ըսած որ սրբազան հօր մը սանը չի կրնար ոճրագործ ըլլալ, մէջբերաւ մայրապետը իր տեսակէտին մէջ յաղթական դուրս եկող դաղափարապաշտ մէկու մը հովերը առնելով:

Ապա, երդէոնահարին դառնալով, զըւարթ դէմքով մը աւելցուց.

— Ո՛հ, պարոն Տէրմօն, Հայր սուրբը արդեօք որքա՛ն պիտի ուրախանայ երբ ձեր անմեղութեան երեւան ելլելը լսէ:

Պարոն Շանթօսէ իր աղջիկը բազմոցի մը վրայ նստեցնելէ ետքը, Օպէնի քով կը վերադառնար:

Օրիորդ Վօփալիէր, ձեռքերը միշտ երկինք բարձրացուցած, մաղթանքներու եւ շնորհաւորութիւններու տեղատարափ մը կը տեղացնէր անոր գլխուն:

ԱՐԹԻՒՐ ՊԷՐՆԷՏ

(Շար.)

«ԱՐԱՐԱՅԷՆ ԴԷՊԻ ԱՐԱՐԱՏ...»

...Դէպի ռազմի դաշտ՝ սուրբ դրօշի տակ,
Դէպի բարձունքը մահի եւ փառքի,
Վանեցէք հեռու թշնամուն վայրագ,
Մեր խրճիթներից, մեր հնձաններից ...
Յաւերժ պիտ՝ մնայ Հայրենքը մեր,
Հզօր եւ ազատ եւ յաւերժ կանգուն
Մեր իտէալների սուրբ արեւի տակ :

Դէպի ռազմի դաշտ, դէպ հերոսացում,
Դէպի բարձունքը մեծ յաղթանակին ...:

ԱԻ. ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

1915 – 1918: Ահասարսուռ Գեթսեմանի ...

Ազգային նախանձայուզութեան եւ արդար վրէժխնդրութեան բրդացած ալիքները կը պահանջէին, որ Եգիպտոսի, Մ. Նահանգաց եւ այլ հայաշատ գաղութներու մէջ շարժում մը ստեղծուէր, փրկելու համար ազգին պատիւը :

«Դէպի ռազմի դաշտ», դէպի մահասփիւռ ճակատներ, չափուելու համար զէնքի դէմ զէնքով, փրկելու համար մէկ ու կէս միլիոն ջարդուածներու Մնացորդացը, որոնք ռազմաճակատի ետին նետուած էին, մերկ եւ անսուաղ, որոնք դացեր էին միանալու իրենց մարտիրոսացած նախնիքներուն հոգելոյս շարաններուն ...

Եւ կազմուեցաւ հայկական լեգէոնականներու կամաւոր բանակը :

Մեր անբաժան փրկիչները լայն ժպիտներով եւ գրկաբաց ընդունեցան հայ կամաւորական գունդերը 1916ին, հինգ հազար հոգինոց անձնակազմով եւ շուտիկ խոստումներ ալ գլտորեցին մերայնոց առջեւ, լաւ գիտնալով որ այդ խոստումները պիտի չգործադրէին :

Եւ ահա՝ այդ բանակէն 1500 հոգինոց վաշտ մը կը զրկուէր կատաղի մարտընչումներու ճակատ մը, Պաղեստինի Արաբա կոչուած ամրացեալ բլուրին դէմ, որ բանալին էր դէպի Սուրիա եւ Թուրքիա տանող խուժումի մը ճամբուն, 1918 Սեպտեմբեր 19ին :

Մեր հերոսները պիտի ոգորէին դերման եւ թուրք միացեալ ուժի մը դէմ, որ անառիկ ամրոցի մը վերածած էր այդ բլուրը, ամրաշէն ջոկատներու երկար եւ ուշադիր ճիգերով :

Առաջին յարձակումը մերայնոց կողմէ կը կատարուէր Սեպտեմբեր 19ին: Թշնամին կը կքէր մեր վրէժխնդիր հերոսներուն կրակին առջեւ : Հակառակ ճարճատող գեհենային ռումբերուն, մերոնք կը գրաւէին բլրան կողերը այդ իրիկուան դէմ, փառաւոր յաղթանակ մը նշելով : Քառաթեւ սլացող ռումբերու տակ, թշնամին լռութեան կը մատնուէր եւ մէկիկ մէկիկ կ'իյնային հզօր մարտկոցները, բացի բլրան գագաթը ցցուած պատնէշին, ուր կծկտած էր թշնամին՝ յուսարեկ եւ կատղած :

Քանի մը հարիւր մղոն հեռուն ջարդուած Հայերու ոգիները կը խրախուսէին հայ կամաւորները, որոնք բռնատիրութեան եւ ոճիրի, անխղճութեան եւ ցեղասպանութեան դէմ ելած էին, վրէժխնդիր եւ ահարկու ոգիով :

Յաջորդ առտուան յարձակումին, հայ կամաւորները կը պսակուէին վերջնական յաղթանակով : Թշնամին փախած էր՝ դիշերուան մութէն օգտուելով : Այժմ ճամբան բաց էր դէպի հիւսիս: Ճակատի ընդհ. հրամանատարը, անգլիացի Զօր. Ալենպի, հեռագիրներ կը տեղացնէր Գահիրէի Հայ Ազգ. Միութեան դիւանին եւ Ռէօյթէրի լուրերու գործակալութեան թէ «Հայերը մեծ բաժին մը ունեցան այս ճակատի վերջնական յաղթանակին մէջ»:

Սակայն յաղթական գուպարը կ'արժէր 150 հոգիի կորուստ՝ մերայնոց շարքերուն մէջ, երեսունը նահատակուած, 70ը թեթեւ եւ յիսունը ծանր վիրաւոր :

Զինադադարին օրերուն՝ մեր նահատակուած հերոսներուն մարմինները փոխադրուեցան Երուսաղէմ, վանքին բակը, ուր ամփոփուեցան դեղակերտ շիրիմի մը տակ, որուն այցելելու եւ գլխահակ «Հայր մեր» մը փսփսալու յուզիչ առիթը ունեցաւ այս տողերը գրողը, 1928 եւ 1929ին, Աստուածածնայ տօնի Մեռելոցի օրերուն, ընկերակցելով հոգեհանգիստի թափօրին, պատրիարքարանի կարգադրութեամբ :

×

Դուք նահատակ հերոսներ, Արարայի վերապրող մեր պատուական կամաւորներ լեգէոնական, աշխարհի չորս ծագերուն ցրուած, մի՛ յուսահատիք ձեզի դաւաճանող «Դաշնակից»ներու վատութեան պատճառով, ձեր աւիւնը եւ արիւնը ի զուր չսպառեցան, դուք գիտակից մահը ընդունեցաք, Վարդանանց պատմիչ Եղիշէ Սքանչելիի որակումով.

«ՄԱՀ ԻՄԱՑԵԱԼ ԱՆՄԱՀՈՒԹԻՒՆ Է»:

Դաւաճանեցին ձեզի եւ մեզի անոնք՝ որ Հայը իրենց «փոքր դաշնակիցը» կը հռչակէին, երբ իրենց յաղթանակին համար արիւն ունէինք թափելու, անոնք՝ այդ արդարութեան եւ ազգերու ազատագրութեան դիմակաւոր ասպետները դաւաճանեցին բոլորիս՝ մեղապարտօրէն, շնականօրէն: Դուք, Հայուն հերոս զաւակներդ, հայ կամաւորներդ, դարերու փորձառութեամբ արդէն ճանչցած էիք այդ վատերուն վաւերական նենգութիւնները, շահամոլ, ամօթալի եւ տմարդի խարդաւանանքները : Դուք գիտէիք այդ բոլորը, երբ նետուեցաք գուպարին մէջ, դուք չընկրկեցաք, չթերացաք ազնիւ եւ տեսլապաշտ ազգի մը զաւակներէն ակընկալուած պարտականութեան առջեւ, նետուեցա՛ք, ինկա՛ք եւ ելա՛ք : Փա՛ռք հայրենի յաղթանակին : Ձեզի եւ մեզի դաւաճանողներն ալ նետուեցան, ինկան եւ տակաւին կ'իյնան, հոգեպէս, բարոյապէս, այնքան ինկան որ ա՛լ մարդիկ չեն հաւատար անոնց խոստումներուն, ցաւակցական արտայայտութեանց կամ խնդակցութեանց ելոյթներուն :

Անոնք 1939 – 45 կրկին գլորեցան այդ ահաւոր վիհին մէջ, Բ. աշխարհասասան պատերազմին : Ինկան այն փոսին մէջ, որ իրենց անարդարութեան զինուորները փորած էին, որ իրենց շահամոլական լարախաղացութիւնները ստեղծած էին, որ իրենց քաղաքական մեղանչումները պատճառած էին, — կեղծպարիշտ կեցուածք, իրենց դաշնակիցներուն հանդէպ:

Բայց դուք չինկաք ի զուր, Արարայի հերոսներ. ձեր մարտնչումի շեփորումը իր արձագանգը հասցուց մինչեւ կատարները Արագածի եւ Արարատի :

«Արարայէն դէպի Արարատ» կը գոռայիք, երբ կը ճզմէիք գազանացած հիդրանելուն գլուխները՝ Պաղեստինի այդ ամրոցին վրայ: Եւ այսօր Արարատի դիմաց կանգնած է մեր ծաղկող հայրենիքը: Ցաւ է անշուշտ բոլորիս համար, որ մեր վեհափառ Արարատը տակաւին կը պղծուի անագորոյն ջարդարարին կրունկներուն տակ, այն ջարդարարին՝ որուն քաղաքակրթութիւնը կը բնորոշուի ցեղասպանութեամբ, իր վեց դարերու կեանքով, Միջին Արեւելքի մէջ :

Պանծալի նահատակներ Արարայի, մենք կը հաւատանք որ օրն ուժամը պիտի հընչեն՝ գուցէ սուրով, կամ գուցէ խաղաղութեան մականով, հաշուեյարդարի մը նստելու համար : Օրն ու ժամը պիտի հնչեն, որ մարդիկ աւելի արդարակորով, աւելի խղճահար եւ աւելի իրաւասէր, սրբագրեն անիրաւութիւնները, որոնց բեռան տակ կքած են այսօր իրենք ալ եւ կը տքան ճգնաժամային օրերու սարսափով ու կը խելագարին այսօր՝ իրենք ալ եւ համայն աշխարհ ...:

ՆՇԱՆ ՍԱԱԹՃԵԱՆ

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԼԵԳԷՈՆԸ ԿԸ ԴԱՌՆԱՅ ՀԱՅԿԱԿԱՆ

Թրքական բանակին 1918 Սեպտեմբերին կրած պարտութենէն եւ խուճապային նահանջէն ետքը, Արեւելեան Լեգէոնը Պէյրութ հաւաքուեցաւ Հոկտեմբերի վերջը եւ սպասեց շարժման նոր հրամանի: Պէյրութ հասած էր նոյնպէս Ժորժ Փիքօ, 1916ի անգլեւֆրանսական դաշինքին հեղինակներէն մէկը :

Ժորժ Փիքօ հարցուփորձ ըրաւ Արեւելեան Լեգէոնի հայկական տարրերուն ապագայ գործունէութեան մասին: Իրեն բաւարարութիւն տրուեցաւ ծանուցագրով մը, որուն բնագրէն ահասսիկ քանի մը քաղուածք. —

«Պատերազմը լրացաւ: Ֆրանսան նոր դեր մը ունի, — ազատագրեալ ժողովուրդները առաջնորդել դէպի ինքնիշխան կառավարութիւն :

«Արեւելեան Լեգէոնի հայկական գունդերը կոչուած են կազմելու ապագայ հայկական բանակին կորիզը : Անոր պիտի միանան եւ իր օրինակին վրայ կազմակերպուին Կովկասի եւ Պարսկաստանի հայկական ուժերը :

«Այդ նոր պայմանները կը պահանջեն Արեւելեան Լեգէոնին վերակազմութիւնը:

«Ա.— Արեւելեան Լեգէոնը չի կրնար շարունակել իր գոյութիւնը իբրեւ սուրիական – հայկական բանակ: Սուրիան եւ Հայաստանը տարբեր երկիրներ են : Սուրիացիք եւ Հայերը տարբեր ցեղեր են : Միացեալ անուան տակ գործեցին՝ նոյն լուծը թօթափելու համար : Այդ պատճառն այլեւս գոյութիւն չունի: Հայոց հայրենասիրական զգացումները կը վիրաւորուին՝ եթէ ծպտեալ անուան տակ զինուորագրուելու հրաւիրուին : Արդէն հայկական մամուլը Արեւելեան Լեգէոնը յիշելէ դադրած է եւ կը գործածէ «Հայկական Լեգէոն» անուանումը : Պէտք է ուրեմն հայկական վաշտեր կազմել նոր պայմանագրերով, լաւ ուսումնասիրուած խմբագրութեամբ :

«Բ.— Բանակի մը արժէքը իր հրամանատարներէն կախում ունի : Պէտք է հայ սպաներ եւ ենթասպաներ պատրաստել, որոնք թարգմանի պէտք չունենան, Կիլիկիոյ մէջ կարելի է աշակերտ – սպաներու դպրոց մը հիմնել : Ընթացաւարտներուն ընտրանին զրկել Ֆրանսա՝ զինուորական բարձրագոյն վարժարաններու մէջ կատարելագործուելու համար : Հայկական կազմակերպութիւնները անշուշտ յանձն կ'առնեն կրթաթոշակները :

«Գ.— Ֆրանսացի հրամանատարները մասնաւոր ընտրութեան առարկայ ընել : Անոնց բարոյական ազդեցութիւնը վճռական պիտի ըլլայ»:

Այդ ծանուցագիրը Ժորժ Փիքոյին յանձնուեցաւ 1918 Դեկտեմբեր 16ին: Ամիս մը ետք՝ 1919 Յունուար 18ին Արեւելեան Լեգէոնը երկուքի կը բաժնուէր. — Սուրիական եւ Հայկական :

Վ. ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆ

ջեւ, որովհետեւ Արարայի յիշատակն է որ անոր աչքերուն կը պարզուի, անոր մէջ անցեալ հերոսամարտին հոյակապ պատկերն է որ կը վերակենդանանայ :

×

Վաղը, հերոս պապերուս հերոս զաւակները, Նաւասարդեան խնդութեամբ օծուն, պիտի դան տօնել այդ օրը : Հայրենի դիւղերու կանաչագեղ ճամբաները անոնց երգերովը պիտի պսակազարդուին: Կոյսեր, երիտասարդներ իրենց ուխտը պիտի դան կատարել ազատութեան այդ մեհեանին առջեւ :

Զ. ՄԱՍԻԿԵԱՆ

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ՖԱՆԹԻՆ

—*—

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՐՔ

ԱՐԴԱՐ ՄԸ

—o—

Պ. Միրիէլ պիտի կրէր ինչ որ կը կրէ որեւիցէ մարդ երբ նոր կուգայ պզտիկ քաղաք մը, ուր խօսող բերան շատ կայ, իսկ մտածող գլուխ խիստ քիչ: Այո՛, նորեկ մարդու մը բախտը պիտի ունենար ան ալ, թէեւ ինք եպիսկոպոս մը ըլլար, եւ վասնզի եպիսկոպոս մըն էր:

Բայց վերջապէս իրեն համար ըսուածները խօսք էին միայն, տարաձայնութիւններ, բառեր, խօսքեր, կամ լաւ եւս է ըսել ոչինչ երկարաբանութիւններ էին: Ինչ եւ է, Տ...ի մէջ ինը տարի բնակելէ եւ առաջնորդական պաշտօն վարելէ ետք մոռցուած էին այս ամէն շաղակրատութիւնները. խօսակցութեան այնպիսի նիւթեր, որոնք առաջին անգամ պզտիկ քաղաքներու եւ պզտիկ մարդոց ուշը կը գրաւեն: Ալ անկէ ետք ոչ ոք կրնար այն շաղակրատութիւնները յիշել կամ անոնց վրայ խօսիլ համարձակիլ:

Պ. Միրիէլ Տ... եկած էր պառաւ աղջըկան մը հետ: Անունն էր Օրիորդ Պաթիսթին, որ Միրիէլի քոյրն էր եւ անկէ տասը տարու փոքր:

Իբր ծառայ միայն սպասուհի մը ունէին որ Օր. Պաթիսթինի հասակակից էր եւ կ'անուանուէր տիկին Մակլուար: Այս կինը ժամանակ մը Պ. ժողովրդապետին սպասուհին ըլլալէ ետքը, հիմա օրիորդին սենեկապանուհին եւ միանգամայն Նորին Գերապատուութեան գործակալուհին էր:

Օրիորդ Պաթիսթին երկարահասակ, աշնանահար, նրբաձեւ և հեզ անձ մըն էր. իրապէս էր ինչ որ տեսլական կերպով կը նշանակէ «յարգի» բառը, վասնզի կին մը պատկառելի ըլլալու համար կարծես թէ պէտք է որ մայր մը ըլլայ: Աղուորութիւն ունեցած չէր բնաւ. իր ամբողջ կեանքը որ բարեգործութեանց շարունակութիւն մը եղած էր միայն, հուսկ յետոյ տեսակ մը սպիտակութիւն եւ ճառագայթ տարածած էր անոր վրայ. եւ պառաւնալով ստացած էր ինչ որ ծաղկահասութեան ժամանակ նիհարութիւն էր, հասունութեանը մէջ թափանցիկ եղած էր, որու մէջէն ան իբր հրեշտակ կ'երեւար: Աւելի հոգի մըն էր քան թէ կոյս մը. անձը կարծես թէ ստուերով շինուած էր. այս շէնքին մէջ հազիւ հազ բաւական մարմին կար սեռ պարունակելու համար, սակաւ ինչ նիւթ մըն էր որ նշոյլ մը կը պարունակէր. մեծ աչքեր ունէր որոնք միշտ վար կը նայէին. պատըրուակ մըն էր որպէսզի հոգի մը կենայ երկրիս վրայ:

Տիկ. Մակլուար ճերմակ, անձնեայ եւ կարի յոյժ պզտիկ պառաւ մըն էր. գործով կը զբաղէր եւ միշտ շունչը բերանը կուգար՝ ոչ միայն իր գործունէութեան, այլ նաեւ ծանրաշնչութեան ախտի մը պատճառաւ:

Պ. Միրիէլ Տ... քաղաքը հասած օրը իր առաջնորդական ապարանքը տարուեցաւ պատիւներով եւ փառքով, կայսերական հրովարտակներու տրամադրութեանց համեմատ, որոնք եպիսկոպոսութեան աստիճանը բանակի սպարապետութեան պաշտօնէն անմիջապէս ետք կը դասաւորեն: Քաղաքապետը եւ ժողովուրդին նախագահը առաջին այցելութիւն մը տուին Միրիէլին. ան ալ զօրապետին եւ կառավարիչին իր առաջին այցելութիւնը տուաւ:

Պ. Միրիէլ այս կերպով առաջնորդական դահը բազմելէն ետք ժողովուրդը սպասեց որ իր եպիսկոպոսին գործերը տեսնէ:

ԳԼՈՒԽ Բ.

Պ. ՄԻՐԻԷԼ ԳԵՐԱՊԱՏԻՒ

ՊԻԷՆՎԸՆԻՒ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԿԸԼԼԱՅ

Տ...ի եպիսկոպոսարանը հիւանդատունին քովն էր: Եպիսկոպոսարանը վերջին դարու մէջ գերապատիւ Հանրի Փիւժէի առաջնորդութեան ժամանակ շինուած քարուկիր ընդարձակ եւ գեղեցիկ ապարանք մըն էր: Հանրի Փիւժէ Փարիզի աստուածաբաններուն ձեռնհաս ժողովէն ելած վարդապետ, Սիմորի աբբայ եւ 1712ին Տ...ի եպիսկոպոսն էր: Այս ապարանքը ճիշդ աւատական իշխանի մը համար կառուցուած շէնք մըն էր, որուն մէջ մեծ մարդերու սեփական ձեւերով կարգադրուած էին թէ՛ եպիսկոպոսին բնակարանները, թէ՛ սրահները, թէ՛ սենեակները եւ թէ ընդունելութեան դահլիճը որ Ֆլորանսի ճարտարապետութեան հին ձեւի մը համեմատ խիստ ընդարձակ էր եւ կամարաշէն ճեմարաններ ունէր. իսկ պարտէզներուն մէջ ընտիր ծառեր տնկուած էին:

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(2 – Շար.)

Տէր եւ Տիկին Վասիլ Խերոյեան, Տէր եւ Տիկին Պարգեւ Մերկէն եւ աղջիկը, Պ. Աւետիս Խերոյեան եւ համայն ընտանեկան պարագաները խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց սիրեցեալ զաւկին, եղբօր եւ ազգակնին՝

ԱՐԱ ԽԵՐՈՅԵԱՆի

դառնաղէտ մահը, որ պատահեցաւ Սիկիլիոյ մէջ ծովի արկածի հետեւանքով, 21 տարեկանին:

Յուղարկաւորութեան մանրամասնութիւնները յետագային:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հ. Յ. Դ. Ալֆորվիլի Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն շնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Սօֆիանէ յիսուն ֆրանք, իր ողբ. ամուսնոյն ընկեր Կարապետ Սօֆեանի մահուան հինգերորդ տարեդարձին առթիւ:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Սեբաստիոյ Նահանգ. Մուրատ Ուսումնասիրաց Միութիւնը իր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ հայրենակից Միրիճան Շիրվանեանի եւ իր ընտանիքին աներձագին Յովհաննէս Մուշմուլեանի մահուան առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պուլվ. Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ Թաղ. Խորհուրդը շնորհակալութեամբ ըստացած է հետեւեալ նուէրները հանգուցեալ Տիգրան Բարունակեանի թաղումին առիթով. — Պ. Պ. Թէքէեան, Կութսաեան, մի ոմն, Հայրապետեան, Գամպէրեան եւ Տիկին Անդրէասեան տասնական Ֆրանք, Ներսէսեան եւ Փանթէնեան 20ական, Յովհաննէսեան հինգ, Տիրատուրեան եւ Փանթէնեան քսանական, Կ. Խաչին, Ներսէսեան տասնական Կ. Խաչին եւ Կարմիր Խաչին: Արմաղանեան 10 Մշակ. Տան:

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Փարիզի Մայր Եկեղեցւոյ հովանաւորած հայերէնի Հինգշաբթի օրուան դասընթացքները պիտի վերաբացուին այս Հինգշաբթի 21 Սեպտեմբերէն սկսեալ:

ՇԱՒԻԼ.— Մատուռի սրահը:

ԱՌՆՈՒՎԻԼ.— Եկեղեցւոյ յարակից սրահը:

ՊՈՒԱ – ՔՈԼՈՄՊ.— 4 Բիւ Մարի Լօշ, (Պուա – Քոլոմպ):

ՊԱՆԵԷՕ – ՔԱՇԱՆ.— 43 Բիւ Մատամ Քիւրի, Պանեէօ:

ԺԱՆԹԻՅԻ.— 22 Բիւ Վիքթոր Հիւկօ, դպրոցի սրահին մէջ:

Կեդոն եկեղեցւոյ, 15 Բիւ Ժան Կուժօն, Փարիզ:

Կը հրաւիրուին բոլոր ծնողքները, որ իրենց զաւակները առաջնորդեն նշանակուած վայրերը:

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ
ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ
ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ
Ուսումնական 1967 – 1968
տարեշրջանին

Կ'ընդունուին ուսումնասէր ու բարեկիրթ պատանիներ, 11 տարեկան հասակէն սկսեալ, Երկրորդական վարժարանի ռեւէ դասարանի աշակերտ, նաեւ շրջանաւարտներ. պայմանաւ ունենան իրենց տարիքին համապատասխան դասարանի նիշերուն միջինը, և մանաւանդ ընդունակ ըլլան ու փափաքին նուիրուիլ եկեղեցական ասպարէզի, Հայ Եկեղեցւոյ ծառայութեան մէջ:

Արձանագրուելու համար դիմել Տեսչութեան:

3, Av. de Grandchmp
78 - LE PECQ (Yvelines) Tél. 963-01-72

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀԱՅ ԵՐԳԻ ԵՒ ՊԱՐԻ ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ ՓԱՌԱՏՕՆ

ԼՈՒՍԻՆԷ ԶԱՔԱՐԵԱՆ

Հայաստանի Պետ. երգի–պարի եւ պետ. պարի անսամպլներու 30 արուեստագէտներէ բաղկացած խումբ մը առաջին անգամ ըլլալով կը ներկայանայ Ֆրանսահայ գաղութին:

Խումբին մաս կը կազմեն հայ երգի փայլուն աստղ՝

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՊԱՏԱԼԵԱՆ
ԵՒ
ԼՈՒՍԻՆԷ ԶԱՔԱՐԵԱՆ

Ինչպէս եւ երգի – պարի անսամպլի մենակատարուհիներ՝

ՎԱՐԴՈՒՀԻ ԽԱՉԱՏՐԵԱՆ ԵՒ ԱՍՏՂԻԿ ՔԱՄԱԼԵԱՆ

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԳՈՐԾԻՔՆԵՐՈՒ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ, ԵՕԹԸ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏՆԵՐՈՎ

Ներկայացումները տեղի կ'ունենան. —

ՎԱԼԱՆՍ.— 20 Սեպտ. Չորեքշաբթի, ՍԱԼ ՏԷ ՖԷԹի մէջ, ժամը 21ին

ԼԻՈՆ.— 21 Սեպտեմբեր, Հինգշաբթի, ՍԱԼ ՌԱՄՕի մէջ (Բիւ տը լա Մարթինիէր), ժամը 21ին:

ՆԻՍ.— 22 Սեպտեմբեր, Ուրբաթ երեկոյ, (Թէատր տիւ Քազինօ Միւնիսիփալ) (Փլաս Մասենա):

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ, 24 ՍԵՊՏ. ԿԻՐԱԿԻ ԵՐԵԿՈՅ ԺԱՄԸ 21ԻՆ
Salle Pleyel

Տոմսերը կը ծախուին ծանօթ վայրեր. — Գին՝ 15, 10, 7 եւ 5 ֆրանք:

Ուշադրութի'ւն.— Փարիզի մէջ տեղի կ'ունենայ միայն մէ'կ ներկայացում:

Հ. Յ. Դ.

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէն ընկ. ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 17ին, Պ. Զատիկ Զատիկեանի սրճարանի վերի յարկը: Կարեւոր օրակարգ:

ԾՆՈՂՔՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ
ԱՆԱՐԱՏ ՅՂՈՒԹԵԱՆ ՔՈՅՐԵՐ

Sœurs de l'Immaculée Conception
73, Ave. Henri-Barbusse
95 - Arnouville-les-Gonesse

Անարատ Յղութեան Քոյրերու դպրոցը կը բացուի Սեպտեմբեր 15ին: Պետական արտօնութեամբ, այս տարի դպրոցը ունի մանկապարտէզի եւ նախակըրթարանի բաժիններ:

Դասաւանդութիւնը կը կատարուի համաձայն Ֆրանսական կրթական ծրագրին, յաւելեալ՝ հայերէնի դասերով:

Դպրոցը ունի խնամակալ մարմին մը որ մօտէն կը հետեւի ծրագրի գործադրութեան:

Կ'ընդունուին գիշերօթիկ եւ ցերեկօթիկ: Վճարման պայմաններու համար, դիմել տեսչութեան: Արձանագրութիւնները սկսած են: Դիմել ամէն կէսօրէ ետք:

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Վիէնի Հայ Ազգ. Միութեան վարչութեան շրջանը կը լրանայ յառաջիկայ տարուան Յունուար ամսոյն մէջ: Որմէ յետոյ ընդհ. անդամական ժողովը տեղի պիտի ունենայ, ուր վարչութիւնը իր երկու տարուան գործունէութեան նիւթական եւ բարոյական զեկուցումը տալէ ետք իր հրաժարականը կը ներկայացնէ:

Այս յայտարարութեամբ կրկին կոչ կ'ընենք Վիէնի բոլոր հայրենակիցներուն անխտիր անոնք, որ մինչեւ հիմա տակաւին չեն արձանագրուած, զան արձանագրուին, մեր կանոնագրի որոշումներուն համաձայն, որպէսզի ընդհ. ժողովին իրաւունք ունենան ընտրելու եւ ընտրուելու:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
(ԿՆԻՔ)

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Կարինէ Յակոբճանեանի աղջիկը կը փնտռէ Սեպուհ Գաբրիէլ Մարգարեանը, բնիկ երեւանցի, մօտ յիսուն տարեկան: Լուր չկայ հայրենական պատերազմէն ի վեր: Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի գրել «Յառաջ»ի խմբագրութեան:

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԹՌՈՒՑԻԿ – ՏՈՄՍԱԿ – ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ – ԵՒԱՅԼՆ
FACTURES — TETE DE LETTRES — ENVELOPPES — etc...

Դիմեցէք
« ՅԱՌԱՋ »Ի
32, RUE DE TRÉVISE
— PARIS - IXe —
Téléph.: 770-86-60

ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է.... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ'Ք.... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ'Ք
Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ
ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC
16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղջ ունենալ:

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով ոլատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր: Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն: Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն: Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոմ եւ փլասթիք — ծածկոցներ. —

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը:

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAYRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. Հատը 0,30

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
20
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
MERCREDI
20 Septembre
1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11015 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 43e ANNÉE — No 11.015

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԴԷՊԻ ՄԻԱՑԵԱԼ ՃԱԿԱՏ

Արաբեւիսրայելեան վերջին պատերազմը փոխանակ լուծելու աւելի բարդացուծ խնդիրները :

Մառեշալ Հաքիմ Ամէրի խորհրդաւոր անձնասպանութիւնը եկաւ ապացուցանելու, որ կարծուածէն աւելի լուրջ է կացութիւնը Եգիպտոսի , որ տասնեւհինգ տարիէ ի վեր արաբական աշխարհի առաջնորդի առաքելութիւնն է ստանձնած :

Արաբական Լիկան ծնունդ առաւ Եգիպտոսի մէջ քսան տարի առաջ, կնքահայրութեամբ Մեծն Բրիտանիոյ վարչապետ Էնթընի Իտընի : Նպատակն էր նորազատ արաբական երկիրներու միացեալ ճակատ կազմել :

Այդ օրերուն Անգլիա տակաւին կը յաւակնէր առաջնակարգ դեր կատարել արաբեւիսլամական աշխարհին մէջ :

Եւ սակայն արաբական ազգային զգացումի զարթօնքը ամէնէն առաջ ազեատաբեր եղաւ Անգլիոյ համար, որ կորսընցուց Հնդկաստանի ճամբուն բանալին՝ Սուէզի ջրանցքը, զայն ամբողջ երեք քառորդ դար իր ձեռքին մէջ պահելէ ետք :

Ճիշդ է, որ Հնդկաստանը ձեռքէ հանելէ ետք այլեւս մեծ արժէք չէր ներկայացներ Ֆէրտինան տը Լէսէփսի ձեռակերտը, սակայն բրիտանական կայսրութիւնը բազմաթիւ մեծ ու փոքր գաղթավայրեր կամ հասարակապետութեան հետ կապուած երկիրներ ունի դեռ Սուէզէն անդին :

Ճիպրալթար, Մալթա, Կիպրոս, Սուէզ, Ատէն կենսական խարիսխներ են Անգլիոյ համար : Սուէզը կորսնցնելէ ետք շուտով պիտի պարպէ նաեւ Ատէնը : Կիպրոսէն հեռացաւ, սակայն կը պահէ իր ռազմագիտական խարիսխները կղզիին մէջ :

Մալթա շուտով անկախութեան պիտի տիրանայ : Սակայն հոն ալ Անգլիա պիտի ունենայ իր կամրջագլուխը :

Իսկ Ճիպրալթար Սեպտեմբեր 10ի հանրաքուէով հաստատեց թէ գոյավիճակը պիտի պահպանուի Ատլանտեան ովկիանոսը Միջերկրականին կապող նեղուցին մէջ :

Փոխուեցան ժամանակները : Արաբներուն համար Անգլիան դարձաւ առաջին թշնամին : Անոնք չեն մոռցած, որ 1956 Հոկտեմբերին Անգլիան էր, որ — Ֆրանսայի հետ — օգնութեան փութաց Իսրայէլի :

Արաբներու կարծիքով վերջին պատերազմին Ամերիկայէն զատ Անգլիա եւս աջակցած էր Իսրայէլի : Այդ պատճառաւ ալ արաբական աշխարհը «պոյքոթ» հրաչակեց Անգլիոյ — ինչպէս Մ. Նահանգներու եւ Դաշնակցային Գերմանիոյ — դէմ :

Սուէզի շրջանին պարպումը Անգլիոյ կողմէ նոր հեռանկարներ բացաւ Հանրապետական Եգիպտոսի վարիչներուն առջեւ :

1956 Յուլիս 26ին, Եգիպտոսի Հանրապետութեան չորրորդ տարեդարձի օրը, նախագահ Կամալ Ապտէլ Նասր ազգայնացուց Սուէզի ջրանցքի միջազգային ընկերութիւնը :

Եւ ուղելով ղեկավարի դեր կատարել արաբական աշխարհին մէջ, Եգիպտոսը վերածեց « Արաբ Միացեալ Հանրապետութեան » :

Նպատակն էր իրականացնել « Համարաբական Դաշնակցութիւն »ը՝ Պարսից ծոցէն մինչեւ Ատլանտեան : (Ի դէպ յիշենք, որ Պարսից ծոցը արաբական քարտէսներու վրայ մկրտուեցաւ «արաբական Ծոց» անունով) :

Արաբ Միացեալ Հանրապետութեան ծը-

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԱՇԵՆԿՕ ՄՈՍԿՈՒԱ Կ'ՈՒԶԷ ՎԵՐԱԴԱՌՆԱԼ

ԿԸ ԹՈՒԻ ԹԷ ԱՆԳԼԻԱՑԻՔ ԽԱՂԻ ԵԿԱԾ ԵՆ

Անգլեւխորհրդային միջադէպը, որ պատահած էր առջի օր խորհրդային ուսանողին պատճառով, կը զարգանայ ի վնաս Անգլիոյ : Արդարեւ կը հաստատուի որ առեւանգումի հարց չկար եւ բրիտանական ոստիկանութիւնը խաղի եկած էր : Երիտասարդը յայտնած է Անգլիացիներուն թէ իր կամքով Մոսկուա կը վերադառնար եւ չէր հասկնար թէ ինչո՞ւ Անգլիացիք կը միջամտեն :

Միշտ հիւանդ է սակայն եւ խորհրդային սպասարկութիւններն ալ յայտարարած են թէ ներկայիս Կաշենկոյի վիճակը աւելի դէշ է , Անգլիացիներուն պատճառաւ որ արգելք հանդիսացած են անոր մեկնումին : Բայց պէտք է նաեւ ընդունիլ որ Կաշենկօ օդակայանին մէջ ուզած էր բրիտանական իշխանութեանց հետ խօսիլ, յետոյ չէր ուզեր. Մոսկուա մեկնիլ այն օդանաւով որու մէջ կ'ուզէին դնել զինքը :

Ամէն պարագայի մէջ, միջադէպին ծանօթանալէ ետք, Արտաքին նախարար՝ Կրոմիքօ, որ Լոնտոնէն կ'անցնէր, յայտարարած է թէ հարցը փակուած է, թէեւ Խորհրդային Արտաքին նախարարութիւնը բուռն բողոք մը ըրած է, զոր Թաս գործակալութիւնը սփռած է առջի օր :

բագիրը չյաջողեցաւ : Սուրիա, որ 1958 Փետրուարի սկիզբը յարած էր Եգիպտոսի, 1961 Հոկտեմբերին բաժնուեցաւ անկէ : (Այժմ փորձեր կ'ըլլան «յառաջդիմական» արաբ երկիրները մէկ մականի տակ միացնելու) :

Եմէնի Իմամը առաջին օրերու խոստումներէն ետք հրաժարեցաւ Արաբ Միացեալ Հանրապետութեան յարելու գաղափարէն :

Յետագային Իմամին դէմ կազմակերպուած ապստամբոթինը յանգեցաւ Հանրապետութեան հռչակման, Եգիպտոսի աջակցութեամբ :

Եղբայրասպան կռիւները կը շարունակուին տարիներէ ի վեր Եմէնի մէջ, ուր յոյս կայ որ խաղաղութիւնը վերահաստատուի շուտով, համաձայն Խարթումի համարաբական ժողովի որոշման :

Իսրայէլի անսպասելի եւ դիւրին յաղթանակը ահազանգ հնչեցուց արաբական աշխարհին մէջ :

Որակին գերակշռութիւնը քանակին վրայ մղեց արաբ պետութիւնները, որ մոռնալով իրենց ներքին վէճերն ու գաղափարնաբանական տարակարծութիւնները, միացեալ ճակատ կազմեն :

Յոյսեր կան, որ Արաբական Լիկայի քսան տարուան ջանքերը ի վերջոյ պիտի պսակուին յաջողութեամբ :

Աղէտի մեծութեան առջեւ համազգային դերագոյն շահերը պիտի յաղթանակեն եւ ինչ վարչաձեւի տակ ալ կառավարուին , Արաբները պիտի ամրապնդեն իրենց փոխադարձ կապերը :

Ու եղբայրական զգացումներով դօտեպնդուած՝ պիտի կարենան իսկապէս իրականացնել Միացեալ Ճակատը :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՍՏԵՂԾԱԾ

ԻՍՐԱՅԷԼԸ ԿՈՎԿԱՍԻ ՄԷՋ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Ա.

Այս խորագրին ներքեւ, «Թիւրք Քիւլթիւրիւ» ամսագրին մէջ Տ. Պ. Օ. ստորագրութեամբ լոյս տեսած է ուշագրաւ յօդուած մը, զոր մեր ընթերցողներուն կը ներկայացնենք ստորեւ թարգմանաբար , ցոյց տալու համար թէ Թուրքը ինչպէս պատմութիւն կը գրէ .—

Անուրանալի ճշմարտութիւն մըն է, որ Հայերը հնագոյն ժողովուրդ մըն են Կովկասներու մէջ : Եւ սակայն, Ցարական Ռուսիոյ Երեւանը ոչ թէ Հայերէն , այլ իբրեւ խանութիւն մը Պարսիկներէն գրաւած ըլլալն ալ պատմական ուրիշ իրողութիւն մըն է : Միւս կողմէ կայ ճշմարտութիւն մըն ալ , որ է՝ Ռուսերուն 1804ին Զօր. Ցիցիանովի հրամանատարութեան ներքեւ Երեւանի վրայ յարձակած եւ զօրքին Պարսիկներու կողմէ պարտութեան մատնուած ըլլալը : Իսկ երկրորդ անգամ 1807ին Մառեշալ Կուտովիչի հրամանատարութեամբ Երեւանը գրաւելու փորձ կատարելը եւ այս անգամ եւս ռուսական բանակներու չարաչար պարտուած ըլլալը (Կասփարի, «Փոքրորեոննըյ Քավքազ » : Սթ. Պետերբուրգ 1904, էջ 336-337) :

Վերջին անգամ ըլլալով, 1827ի Հոկտեմբերին Ռուսական բանակները Սարդարապատի եւ Ապպասապատի բերդերուն առջեւ բաւական ծանր կորուստներու ենթարկուելէ ետք, այդ բերդերը յաջողած են գրաւել եւ Երեւանի բերդը պաշարած : Ամիս մը տեւող այս պաշարումի ընթացքին , կատաղի կռիւներ մղուած են կողմերու միջեւ եւ հեղեղանման արիւն թափելէ յետոյ , Ռուսերը գրաւած են նաեւ Երեւանի բերդը, որ կը պաշտպանուէր իրանեան ուժերու կողմէ՝ Հասան Խանի հրամանատարութեամբ : 1826ին, Կենճէի եւ Ասլանտիւզի մէջ Ռուսերուն դէմ մղուած մեծ ճակատամարտին պարտուելով, Իրանի Ապպաս Միրզա Խանը Երեւանը լքած էր իր ճակատագրին եւ երբեք չէր կրցած օգտակար ըլլալ՝ քաղաքի պաշտպան զօրքին հրամանատար՝ Հասան Խանի :

Ժամանակակից ռուս գրագէտները, որոնք Երեւանի պաշարման շրջանին ու պատերազմներու ընթացքին ներկայ գտնուած են այնտեղ եւ ականատես եղած մղուած կռիւներուն, կը վկայեն թէ հեռուէն կը տեսնուէին բազմաթիւ մինարէներ, որոնք կը գտնուէին Երեւանի պարիսպներէն ներս, իսկ քաղաքին գրաւումէն վերջ ալ տեսած են, որ բնակչութեան մեծամասնութիւնը Թուրքերը կը կազմեն եւ արձանագրած ալ են անոնք այս պարագան (Փոքորեոննըյ Քավքազ : Սթ. Պետերբուրգ - 1904 էջ 408 - 416) :

Իրանեան շահերու վարչական իշխանութեան տկարացման շրջանին, Երեւանի խանութիւնը կապուած է Կենճէի խանութեան եւ այդ խաները միշտ ալ նշանակուած են Կենճէի խանին կողմէ : Նոյնիսկ, այս ուղղութեամբ կարգ մը ժողովրդական մանրավէպեր կը պատմուին իբրեւ երգիծական գրականութիւն, որոնցմէ մէկը կը յիշատակենք այստեղ .— Կենճէի խանը՝ Ճեվատ Խան, անկարող զաւակ մը ունի եղեր : Խանը զայն Պետերբուրգ ղրկեր է ուսանելու համար , բայց այս տղան վերադարձեր է անկէ՝ առանց բան մը սորվելու : Խանը, զինքը այս անգամ ղրկեր է Փարիզ, ուրկէ եւս վերադարձեր է ան՝ գացած վիճակով : Այն ատեն, Խանը կանչեր է իր վեզիրը եւ խորհրդակցութեան նստեր է անոր հետ, հարցընելով թէ ի՞նչ պիտի ըլլար վիճակը այդ անկարող տղուն : Վեզիրը , պահ մը մտածելէ ետք, սապէս պատասխաներ է խանին .— Տէր իմ, ես այդ մասին մտածեցի եւ այն եզրակացութեան յանգեցայ, որ այդ տղան Երեւանի խան կարգելէն ուրիշ ճար չկայ :

Մինչեւ 19րդ դարուն երկրորդ կէսը, ուր Արեւմտեան Եւրոպայի պետութիւններն ու Ցարական Ռուսիան Օսմանեան Կայսրութեան մէջ Հայկական հարց մը ստեղծեցին , Կովկասի այսօրուան իբրեւ Հայաստան ծանօթ աշխարհագրական հողամասին վրայ ապրող ժողովուրդներուն միջեւ Հայերը երբեք մեծամասնութիւն չեն կազմած : 1897ին կատարուած վիճակագրութեանց համաձայն , այսօր իբրեւ Հայաստան ծանօթ հողամասին վրայ այն ատեն Երեւանեան նահանգ անունին տակ եւ ռուսական վարչութեան ներքեւ կ'ապրէին 829·556 Հայ եւ Թուրք ազգաբնակչութիւն՝ խառն կերպով իսկ հոդ ապրող Ռուսերուն թիւն է եղած 15987 հոդի , (Օքրաինի Ռոսսիի, 23 Ապրիլ 1906, թիւ 8, էջ 139 - 140) :

(1 Շար.)

ԹՈՒՐՔԸ ԹՈՒՐՔԻՆ ԴԷՄ

Ֆրանսական հեռատեսիլն ալ ցոյց տուաւ առջի գիշեր Կեսարացիներու եւ Սվազցիներու կռիւները Ֆութպոլի հանդիպումին առթիւ :

Մրցումէն ետք ալ, քառասուն մեռեալ եւ վեց հարիւր վիրաւորներ չեն բաւած հանդարտեցնելու համար կիրքերը եւ Սվազցիները թալանի տուած են Կեսարացիներու տուներն ու խանութները, կրակի տալով ալ ամէն ինչ որ Կեսարացիներուն կը պատկանի :

Ոստիկանութիւնը 175 քիլոմեթրի վրայ կտրած է ճամբան երկու քաղաքներու միջեւ, այն յոյսով որ կռիւները կը դադրին :

Նախարարաց Խորհուրդը արտակարգ նիստ ալ գումարած է եւ 170 ոստիկան ղրկած են Անգարայէն : Վեց հարիր վիրաւորներու մէջ կան որ ծանր վիճակի մէջ են :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԻԻ ԵՈՐՔԻ մէջ ուր կը գումարուի Ազգաժողովի հերթական նիստը , օրակարգին առաջին հարցն է՝ Միջին Արեւելքը :

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ երկու լրագրողներ կ'ամբաստանեն Ճոնսընը, որ ձախողեցուցած է Հօ Շի Մինհի հետ բանակցութեանց փորձը, որու նախաձեռնութիւնը ստանձնած էին : Ուոշինկթընէն Արտաքին Նախարարութիւնը կը հերքէ :

ԱԹԷՆՔԷՆ կը հաղորդեն որ Յունաստան Նոր Սահմանադրութեամբ մը պիտի օժտուի 1968ի ընթացքին : Զայն պատրաստող յատուկ յանձնախումբը նախածրագիր մը պիտի ներկայացնէ Դեկտեմբեր 15էն առաջ :

ՄՔ. ՆԱՄԱՐԱ , Միացեալ Նահանգներու Պաշտպանութեան նախարարը յայտարարեց թէ պաշտպանութեան ցանց մը պիտի շինեն չինական հիւլէական յարձակման մը ի նախատեսութիւն :

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ՎԻԷԹՆԱՄԸ միշտ կը ռմբակոծուի Ամերիկացիներուն կողմէ : Նետուած ռումբերը երթալով կը մօտենան Չինաստանի :

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ վարչապետը նամակով մը կ'առաջարկէ Քիզինկէրի որ Պոն ճանչնայ Փանքովի իշխանութիւնները , բայց Արեւ. Գերմանիա չի կրնար ընդունիլ Դեմոկրատ Գերմանիոյ պայմանները :

ՍՈՒՐԲ ՂԱԶԱՐԻ
250 ԱՄԵԱՅ ՅՈԲԵԼԵԱՆԻ
ԲԱՑՄԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

ՎԵՆԵՏԻԿ, Ս. ՂԱԶԱՐ, 8 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1967

ՄԽԻԹԱՐԻ ՇԻՐԻՄԻՆ ՔՈՎԷՆ

Վանական ամփոփ ու ներանձնացեալ շրջանակի մէջ, աղօթքի քաղցրութեամբ օծուն, տեղի ունեցաւ բացման հանդէսը Ս. Ղազարու 250ամեակին :

Միաբանութիւնը փափաքեցաւ որ զուտ կրօնական ու վանական գոյն ունենար անդրանիկ հանդէսը, հոգեւին վերապրելու համար այն նուիրական պահը, երբ Մխիթար, իր առաջին աշակերտներուն հետ, միս մինակ եւ անազմուկ, մտաւ այս ամայի կղզին, որ այդ թուականէն կոչուեցաւ Հայոց Կղզի :

Կը հնչեն զանգերը յաղթական. չքնաղ տաճարին մէջ, ուր կը հանդչի Երանաշնորհ Հիմնադիրը, կը մատուցուի գոհաբանական սուրբ պատարագ :

Մեծն Մխիթարի ութերորդ յաջորդը, շուրջն ունենալով բազմաթիւ միաբանակիցներ, Միաբանութեան անդամներուն կէսէն աւելին, երախտագիտութեան խունկ կը մատուցանէ նախախնամութեան եւ Ս. Աստուածամօր :

Ներկայ է փոքր թիւ մը հաւատացեալներու, Վենետիկի հայ գաղութին անդամներէն եւ տեղացի բարեկամներէ կազմուած :

Պատարագի արարողութեան ներկայ է նաեւ Իրաքի Առաջնորդ Ասողիկ Եպսկ. Ղազարեան, որ օրերս հիւրաբար կ'անցնէր Վենետիկէն :

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ԹՈՒԱԿԱՆՆԵՐ

Աստուածամօր Ծնունդի տօնին, 1701ի Սեպտեմբեր 8ին հիմնուած է Միաբանութիւնը՝ Պոլսոյ մէջ. տարի մը ետք, տըխուր հալածանքներէ ճողոպրած, դարձեալ նոյն տօնին օրը, Միաբանութիւնը փոխադրուած է Մեթօն (Յունաստանի հարաւ – արեւմտեան հողամասերը), որ այն ժամանակ կը գտնուէր Վենետիկցիներու տիրապետութեան ներքեւ : 1717ին, դարձեալ նոյն տօնին օրը, այս անգամ Օսմանեան սմբակներէն հալածական, Միաբանութիւնը հաստատուած է Ս. Ղազար, Վենետիկի Ծերակոյտին բացառիկ արտօնագրով: Տարիներ ետք, 1810ին, դարձեալ նոյն տօնին օրը, Ս. Ղազարու դռներուն վրայ փակցուած է Նափոլէոն Պոնափարթի փրկարար հրովարտակը, որով Հայոց վանքը ազատ կը մնար ընդհանուր բռնագրաւումի խիստ օրէնքէն :

Երախտագիտութեան տօն մըն է, ուրեմն, այսօր, եւ Մխիթարի որդիները, արցունքն աչքերնուն մէջ, հաւաքուած են տաճար, ծեր ու երիտասարդ՝ միաձայն հնչեցնելու երգ մը որդիական շնորհակալութեան եւ գովքն հիւսելու Աստուածամօր :

ՎԵՐՅԻՇՈՒՄՆԵՐ

Միաբանները յուզումով կը յիշեն տակաւին այլ բազում թուականներ, 1848ի Վենետիկի անկախութեան պայքարներու սարսափելի օրերէն մինչեւ Իտալիոյ միութեան շրջանը, ու մինչեւ մեր օրերը, շռնդալից պատերազմներով, գզրդալից արհաւիրքներով առլցուն. ու տակաւին տխուր թուականներ՝ հոգեկան ու նիւթական հալածանքներու, երկրային տարրերու ըմբոստացումի օրեր, կրակի եւ ջուրի սպառնագին յորձանքներուն տակ :

250 տարուան պատմութիւնը վանքին կը յեղյեղուի Մխիթարեան հին ու նոր սերունդի հոգիներուն մէջ, մինչ աղօթք ու երգ, քաղցր խունկին հետ, կը բարձրանան ամէնուն սրտերէն դէպի աթոռն Ամենակալին :

ԲԱՑՄԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Երեկոյեան ժամերգութենէն ետք, միաբանները կ'ուղղուին դէպի Մխիթարակերտ մեծ գրադարանի դահլիճը :

Մխիթար Աբբահօր ի պատիւ քայլերգի հնչիւններուն հետ, Ուխտիս Ընդհ. Աբբահայրը, իր շքախումբով մուտք կը գործէ սրահ : Խորքին վրայ կանգնած է Մխիթարի անդրին, ծաղիկներու եւ դրասանդներու մէջ :

Խօսք կ'առնէ Միաբանութեան Ընդհ. Աբբահայրը՝ Հմայեակ Վրդ. Կէտիկեան, եւ հոգեշունչ ճառով մը կը բանայ գեղեցիկ խորհրդածութիւններու շղթան :

ԱԲԲԱՀՕՐ ՃԱՌԸ

« Մեծ յուզումով կուգանք խանդավառօրէն ողեկոչելու այն պահը, զոր ապրեցան մեր նախնիք, երբ՝ երկարամեայ ալեկոծեալ թափառումներէ, զրկանքներէ ու տառապանքներէ ետք՝ անոնք ոտք դրին այս օրհնեալ կղզին, 1717 թուականի Սեպտեմբերի 8ին, եւ անոր խարխուլ եկեղեցւոյն մէջ՝ իրենց սիրտը եւ ուխտը մատուցին Ս. Աստուածամօր :

Այդ օրէն սկիզբ առաւ պատմութիւնը Հայոց Կղզիին, եւ բորոտներու հին անկելանոցին մէջ հիմերը դրուեցան հայ վերանորոգ վանականութեան, հոգեւոր ներանձնութեան դարբնոցի մը վերածելով երբեմնի զինարանը Վենետիկեան հզօր տորմիզներուն :

Նախախնամութեան առաջնորդութեամբ, Արեւելքէն եկած խումբ մը վանականներ՝ Սեւանի Աստուածամօր ժպիտի ցանեցին այս ամայի կղզեակի վրայ, զայն դարձնելու համար սրբութեան եւ լուսաւորութեան որրան մը, Ադրիականի խաղաղ եւ հիւրընկալ ափունքին :

Եւ Ս. Ղազար չէնցաւ, զարդարուեցաւ, տարիներուն եւ դարերուն հետ մեծցաւ, պարսպապատ ամրոց եւ կազմակերպեալ վանք դարձաւ, Վենետիկի լճակին գոհար կղզին կոչուեցաւ :

Ի՞նչ բեղնաւոր աշխատանք ...: Եկեղեցին՝ ուր այս առաւօտ մատուցինք հանդիսապէս գոհաբանական սուրբ պատարագը, այս գեղակերտ գրադարանը՝ որ մասունքն իսկ է մեր Երանաշնորհ Հիմնադրին, վկաներն են այդ 250ամեայ ժիր եւ անխոնջ աշխատանքին ու նուիրումին :

Մեր վանքի ամէն մէկ անկիւնը, իր շնորհալի կամարակապներով ու խորհրդաւոր սրահներով, իր լուսազուարթ ընծայարանով ու մշտաճռինչ մամուլներով, իր հազարամեայ մագաղաթներով, իր սլացիկ նոճիներով ու խնկաբոյր շիրիմներով, մեզի անդադար կը փոխանցէ գործօն ոգին մեր լուսերամ Հայրերուն, մեծն Մխիթարի շունչով թաթաւուն :

Արտասահմանի անցեալի ու ներկայի մեր առաքելութիւնները եւ վարժարանները, որոնք դալար ոստերն են Ս. Ղազարի կենսունակ ոգիին, Հայութեան հեռաւոր եւ ցիրուցան գաղութներուն մէջ ծլարձակուած, եւ յաճախ անոնց բախտին կամ աղէտին վիճակակից, մեր վանքի դարաւոր պատմութեան խօսուն վկաներն են :

350 վանականներ, Մխիթար Աբբահօր օրերէն, կեանք են առած այս խոնարհ կղզեակէն, եւ սնած սրբութեան եւ գիտութեան օծումով, աշխատած են կրօնական եւ հոգեւոր լուսաւորութեան, ինչպէս նաեւ մշակոյթի շահը արծարծել հայ իրականութեան մէջ :

ԻՂՁ ՈՒ ՄԱՂԹԱՆՔ

Աբբահայրը, իր ճառին երկրորդ մասին մէջ, վեր կը հանէր վանքի 250ամեայ պատմութեան դիւանէն գերբնական իրականութիւններ, որոնք մեր վերածնունդի պատմութեան ողնայարը, հոգեկան լիսեռը կազմած են :

Կը բանար ոսկեղէն շղթան նուիրական թուականներու, եւ պատմական զուգադիպումներու ընդմէջէն կը նշմարէր աստուածային խորհուրդներ, անջնջելի դրոշմուած ոչ միայն Մխիթարեան տարեգրութեան ոսկի էջերուն մէջ, այլ նաեւ իւրաքանչիւր միաբանի սրտին մէջ, Հայ ազգի լուսաւորութեան եւ միութեան զինուորագրեալներու այս փոքրիկ խումբին նուիրեալներու ճակատին :

Գերպ. Աբբահայրը իր ջերմ մաղթանքը կ'ուղղէր բովանդակ Միաբանութեան, անոր ծաղկումին եւ ապագայ բարգաւաճումին հորիզոնները պարզելով :

ՀԱՆԴԷՍ ՈՒ ՅԱՅՏԱԳԻՐ

Բոլորին ուրախութեան մէջ աւետիս կը տրուէր թէ յոբելենական մեծ հանդէսը տեղի պիտի ունենար քիչ ատենէն, համազգային տօնակատարութեամբ եւ շուքով, նուիրական այդ թուականին զուգելով պաշտօնական բացումը նոր ձեռագրատան, որուն որմերը օրէ օր արդէն իսկ կը բարձրանան Ս. Ղազարու մէջ, սիրելի բարերարի մը նախաձեռնութեամբ: Այդ ձեռագրատունը պիտի ըլլայ մեծագոյն նուէրը՝ Մխիթարեան Միաբանութեան այս յիշատակն անմահացնող :

Դժբախտաբար տակաւին չեն լրացած անցեալ Նոյեմբերի ողողումներուն հետեւանքով վանքին կրած վնասները դարմանելու աշխատանքները, որոնք սակայն, շուտով պիտի աւարտին :

Վենետիկցի բարեկամներու եւ իտալական շրջանակներու համար ծրագրուած է երրորդ հանդէս մը, նպատակ ունենալով շօշափել իտալահայ մշակութային հարցեր, որոնց մեծ զարկ տուած է Միաբանութիւնը :

Գրական ուսումնասիրութիւններ եւ յիշատակի հրատարակութիւններ, հայ եւ այլ լեզուներով, պիտի գան յաւերժացնել այս յիշատակը :

ԵՐԳ ՈՒ ՏԵՍԻԼՔ

Աստուածամօր ի պատիւ, ապաւինութեան եւ նուիրումի վսեմ ու յուսալիր երգ մը կը հնչէր յանկարծ, վանքի աշակերտութեան կողմէ, բազմաձայն, դաշն ու խորհրդաւոր, հեղինակութիւն՝ Հ. Ղեւոնդ Վրդ. Տայեանի :

Ու կուգային մեր հոգիներուն առջեւէն անցնելու, լուսերամ հոյլերով, Միաբանութեանս բոլոր Հայրերը վաղեմի, Մխիթարէն Ալիշան. հոգեկան կայծեր կը զեղուին անոնք՝ մանաւանդ պատանի մեր ժառանգաւորներու սրտերուն մէջ :

Յիշատակ արդարոց օրհնութեամբ եղիցի :

ՀՈԳԻՆԵՐՈՒ ՀԱՆԳՐՈՒԱՆԸ

Հաղարտողեան նոր քերթուած մը, բանաստեղծ Հ. Վահան Վրդ. Յովհաննէսեանի գրիչէն՝ կուգար բանալ հանդիսաւոր թափօրը անդենական խոհերու :

Հոգիներու հանդրուանը այն սուրբ վայրն է՝ ուր կը հանդչին վանքին բոլոր վաստակաւորները երբեմնի. Սուրբ Ղազարու գերեզմանատունը, որ հոգերդու բանաստեղծին համար տխուր ու տրտմաթախիծ յիշատակներու թատերաբեմը չէ,

---

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (167)

ՎԻՏՈՔ
ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ԹԻԱՊԱՐՏԸ

— Քոյր, թոյլ կուտա՞ք որ քանի մը խօսք ալ ես ընեմ, ըսաւ արքունիքին հացկատակը անոնց քով նստելով :

— Խօսեցէք, եղբայր իմ, խօսեցէք :

Մառի-Թէրէզի հայրը իր սովորական հանդիսաւոր կերպարանքը ստանալով ըսաւ.

— Պարոն Օպէն, քիչ մը առաջ ըսի ձեզի արդէն թէ շատ գոհ մնացի ձեր անմեղութեան երեւան ելլելովը: Բայց սա պիտի աւելցնէի թէ տեղի ունեցող այս դայթակղութենէն ետք, այս դղեակին մէջ ձեր ներկայութիւնը անկարելի կը դառնայ...: Գիտեմ թէ դուք պատուաւոր մէկն էք եւ կը հասկնաք ըսածս :

— Ինչո՞ւ, հայրիկ, ինչո՞ւ անկարելի դառնայ անոր ներկայութիւնը, հարցուց Մառի-Թէրէզ խօսքի խառնուելով :

— Այո՛, ինչո՞ւ անկարելի ըլլայ, աւելցուց մայրապետը :

— Ա՛յդ ի՞նչ է, քոյրիկ, դո՞ւն ալ այդ կողմը դարձար... բացագանչեց դուքսը: Վա՛յ չար սատանայ, կամաց կամաց ընտանիքիս պետը ըլլալէ պիտի հրաժարեցնեն զիս :

— Կը զարմանամ, եղբայր իմ, կը զարմանամ որ ի՞նչպէս կ'ելլէք կը ճամբէք պարոն Օպէն Տէրմօնի պէս երիտասարդ արուեստագէտ մը, միջամտեց օրիորդ Վօփալիէր: Ընդհակառակն, պարոն Օպէն ամէն ատենէ աւելի հի՛մա է որ իրաւունք ունի ձեզմէ վարձատրուելու: Ո՛չ, եղբայր, ո՛չ, ազնուական Շանթօսէ մը ատանկ բան չի կրնար ընել :

— Բայց եթէ հիմա բերանս բանալու ըլլամ, ըսելիքներս չլսելու համար ականջներդ պիտի գոցես, ըսաւ Շանթօսէ ուզելով երեւան չհանել սիրոյ խնդիրը :

Օպէն Տէրմօն այս խօսքին վրայ խոնարհութիւն մը ընելով պարոն Շանթօսէի առջեւ, արժանաւոր այլ տխուր ու մելամաղձոտ շեշտով մը յայտարարեց.

— Պարոն դուքս, պարապ տեղը մի վիճաբանիք, հասկցայ ձեր միտքը եւ ահա կ'երթամ :

— Ո՛չ, մի՛ երթաք, պիտի չերթաք, հրամայեց Մառի-Թէրէզ ամէն բան աչքը առնելով: Դո՛ւք ալ, հայր, նստէք եւ զիս մտիկ ըրէք :

— Ա՛տ ի՞նչ է, օրիորդ, կամաց կամաց հրաման տալու պիտի սկսիք ինծի, մռըլտաց արքունիքին հացկատակը :

— Երբե՛ք, հայր իմ: Միայն սա դիտել պիտի տամ ձեզի որ, պարոն Օպէն սպասաւոր մը չէ եւ զայն չէք կրնար վռնտել այնպէս ինչպէս որ պիտի ընէիք ձեր ծառաներէն մէկուն... ձեզի պէս ազնուական մը օրէնքի եւ խղճի դէմ գործած կ'ըլլայ ատանկ բան մը ընելով :

— Վա՛յ սատանի ձագ, դուն այդ խօսքերը ո՞ւրկէ սորվեցար, հէ՞, մռլտաց դուքսը զարմանալով աղջկան ըսածներուն վրայ: Բայց, օրիորդ, գիտցած ըլլաս որ համբերութիւնս հատնելու վրայ է...:

— Կը խնդրեմ, օրիորդ, մի՛ շարունակէք, մէջ բերաւ Օպէն Տէրմօն աղաչական եղանակով մը :

Բայց Մառի-Թէրէզ, որուն ուժ կու տար մայրապետը, միեւնոյն կորովով շարունակեց.

— Հայր իմ, գոնէ քանի մը վայրկեանի համար մէկդի թողուցէք այդ հին նախապաշարումները եւ իր աղջկան վրայ դուրգուրացող ճշմարիտ հայր մը եղէք: Կը ճանչնամ ձեր սիրտը, գիտեմ թէ ձեզ ինձմէ հեռացնողը ձեր պաշտօնական նախապաշարումներն են, մինչդեռ դուք՝ սիրտով ու հոգիով անզուգական հայր մըն էք, հայր մը որ կը սիրէ իր զաւակը եւ կը հասկնայ անոր վիճակէն: Աչքերնուդ առջեւը բերէք կացութիւնը ինչպէս ինչպէս որ է, եւ ոչ թէ այնպէս ինչպէս որ դուք կը փափաքէիք որ ըլլար :

— Աղջի՛կ, դուն այս լեզուն ո՞ւրկէ սորվեցար, վա՛յ սատանի ձագ, քեզի մայրապետանոց գրինք որ օր մը ելլես հօրդ դա՞ս տաս, կմկմաց դուքսը բարկութիւնը կէս մը իջած :

— Մեղա՛յ, մեղա՛յ, չձգե՞ս որ աղջիկը ըսելիքը ըսէ, դիտել տուաւ օրիորդ Վօփալիէր: Ալ այդչափ յամառելուն բընաւ տեղը չկայ, վերջացուր այդ ծիծաղելի ձեւակերպութիւնները :

Դուքսը որ ասանկ լուացողականի մը բնաւ չէր սպասեր, մանաւանդ մայրապետի մը կողմէ, եղած տեղը շշմեցաւ մընաց :

Մառի-Թէրէզ օգտուելով անոր շուարումէն, շարունակեց իր խօսքը.

— Հայրիկ, Օպէն Տէրմօնը եւ ես իրար կը սիրենք: Մեր իրարու միանալուն միակ արգելքը Օպէնի հարուստ չըլլալն ու տիտղոս մը չունենալն է... բայց միթէ Օպէնը արուեստ մը չունի՞, եւ այդ արուեստը ամէն հարստութենէ եւ ամէն տիտղոսէ աւելի լաւ չէ՞...: Արուեստագէտ մըն է ան եւ օր մը անոր անունը մեծահամբաւ արուեստագէտներու շարքին մէջ պիտի յիշուի...: Օպէն իր սրտին ազնուութեամբ իմ աչքիս առջեւ աւելի արժէք կը ներկայացնէ քան թէ հարուստ եւ ազնուական ծնած մէկը իր դրամովն ու իր անունովը :

ԱՐԹԻՒՐ ՊԷՐՆԷՏ

(Շար.)

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

«ԱՍՏՈՒԱԾ ՍԵՒ Է»

ԿԸՍԵՆ ՍԵՒ ՄԱՀՄԵՏԱԿԱՆՆԵՐԸ

ԽՄԲ.— Ինչպէս գրած էինք ատենին, Յուլիսի վերջերը Նիւուարբի մէջ գումարուեցաւ «Սեւ իշխանութեան» համագումարը, ուր «կարծրերը» գերիշխող դիրք գրաւեցին եւ այդ պատճառով ալ ժողովը անուանուեցաւ « Սեւերու յեղափոխութեան համագումարը »:

Այդ «կարծրեր»ուն մէջ բացառիկ եւ առանձին տեղ կը գրաւէր կազմակերպութիւն մը, որ կը կոչուի «Պլէք Միւսլիմս», այլ խօսքով «Սեւ Մահմետականներ »:

«Բոմպա» երկար յօդուածով մը կը ներկայացնէ այդ կազմակերպութիւնը :

Ստորեւ՝ հիմնական մասերը :

×

1930ին Տիթրոյթի մէջ կը յայտնուի խորհրդաւոր անձ մը՝ Ուալաս Ֆարատ անունով, որ կը յաւակնի Մոհամմէտ մարգարէի ցեղէն սերած ըլլալ եւ Մեքքէէն եկած :

Կը հիմնէ ժողովարան մը եւ աղանդ մը «Իսլամին ազգը» անունով: Շուտով կը յաջողի կրօնափոխ ընել հօթնէն ութ հազար անձ մինչեւ որ կը ձերբակալուի ծիսական ոճիրի մը համար : 1934ին այս խորհրդաւոր անձը կ'անյայտանայ առանց որեւէ հետք ձգելու : Մինչ այդ պատրաստած է իր յաջորդը՝ Ռոպըրթ Փուլ, նախկին պատուելի մը, ծնած 1903ին, որ ըստ իրեն կ'անցնի «Իսլամին ազգը, կորսուած եւ գտնուած Հիւս. Ամերիկայի վայրի անապատին մէջ» չարժումին : Ինքզինք կը կոչէ «Ամենամեծ պատուիրեալն Պ. Էլիյա Մոհամմէտ, Ալլահին պատգամաբերը »:

Պատերազմը, տնտեսական տագնապը ծանր հարուած կուտան այս աղանդին, ինչպէս նաեւ ժամայիքացի սեւամորթ Մարքիւս Կարվէյի ծրագրին, որ կը մեկնէր Ափրիկէի մէջ պետութիւն մը ստեղծել Ամերիկայի սեւերուն համար: Էլիյա կը վերակազմէ «Իսլամին Ազգը»ը, աւելի ճանչցուած «Պլէք Միւսլիմս» (Սեւ մահմետականներ)անունով : 1947ին կը յաջողի իր չարժումին միացնել Մաքըմ Իքսը: Այս վերջինը երիտասարդութեան եղած էր ղող, թունամոլ եւ կատաղ մը : Ընկերութենէ արտաքսուած մէկն էր, որ իր բանտին խուցին մէջ յարեցաւ այս չարժումին: Եւ չնորհիւ իր զօրաւոր անհատականութեան եւ հռետորական յատկութեան, չատ չուտով կը դառնայ ազդեցիկ դէմք մը իր շրջապատին մէջ: Ինքզինք կը հռչակէ զաւակը, աշակերտը եւ բանբերը Էլիյայի: Կը քարոզէ անջատողական եւ կը յայտարարէ սեւերու յառաջիկայ յաղթանակը՝ ճերմակներու վրայ: «Զուլումը հիւսիսի ազատական – ներուն դիւան է , ձուլումը խայծ մըն է , ծուխի քօղ մը՝ հրապարակ հանուած հիւսիսի ազատականներուն կողմէ որպէսզի շփոթ ստեղծեն Ամերիկայի սեւերու իսկական ձգտումներուն մէջ »:

Ափրիկեան եւ արաբական բազմաթիւ մայրաքաղաքներ այցելելէ եւ Նասրի հետ տեսակցելէ ետք կը կազմէ նոր ծրագիրը – ներ՝ աւելի լայն հեռանկարներով : Կը հիմնէ «Ափրիկեւամերիկեան միութեան կազմակերպութիւնը »· « Ափրիկէէն կուդանք, մեծ ցամաքամաս մը, հոգ մը որ եղած է օրրանը քաղաքակրթութեան եւ պիտի դառնայ նոր աշխարհ ... Մեր յեղափոխութիւնը, — կը դրէ ան 1964ին,— պէտք է ըլլայ մէկտեղ մեր համար միանալու Ափրիկէի մեր եղբայրներուն եւ քոյրերուն հետ »:

Մաքըմ Իքս, որ կընար սեւերուն համար քաղաքական առաջնորդ մը դառնալ, կը սպաննուի 1965 Փետրուարին, ապա – հովարար մոլեռանդ սեւ մահմետական – ներու կողմէ :

Ճշդրիտ չի գիտցուիր «Սեւ մահմետական – կաններու» թիւը : Կը պնդեն , թէ 400 հազարէն աւելի են, ինչ որ հաւանարար չափազանցուած է : Այսուհանդերձ պէտք չէ ստորագնահատել անոնց ազդեցութեան ոլորտը : Ունին չիսուն մօտ մզկիթներ (մահմետական ժողովարան – ներ) :

Շիքագօն, որ Ամերիկայի ամէնէն չատ սեւ պարունակող քաղաքն է, իրենց Մեքքէն կը նկատուի : Ըստ էութեան, իրենց հաւատամքը հիմնուած է Գուրանի վրայ, սակայն Աստուածաչունչը աւելի մեծ դեր կը կատարէ : Ս· Գիրքը թէեւ ներչնչումի աղբիւր է, սակայն, միեւնոյն ատեն՝ «թունաւորուած դիրք մըն է, ճերմակ ստահանաներու դործիքը՝ աւելի լաւ տիրապետելու համար սեւերուն վրայ : Ան – բարոյական դիրք մը, ուր Լոթ ազգապղծութիւն կ'ընէ, Նոյ գինով մըն է եւ Մարիամ չնացող կինը մըն է» (Էլիյա Մոհամմէտ): Այս վերջինին համար Ու· Ֆարատ, որ չարժումին հիմնադիրը եղած է, Ալլահի հետ կը նոյնանայ, որով Աստուծոյ վերջին առաքեալն է : Ասիկա, անշուշտ , հերիւրիկոսութիւն մըն է ուղղափառ մահմետականին համար, որովհետեւ չի կրնար նոր Գուրան եւ, մանաւանդ, նոր մարգարէ մը ըլլալ, քանի որ Մոհամմէտ վերջինն էր: Սեւ Մահմետականներուն համար Աստուած սեւ է եւ մարդիկ, աշխարհի ստեղծումի ատեն բոլորն ալ սեւ էին, սակայն Աստուծոյ դէմ ըմբոստացած դիտնական մը ստեղծեց ճերմակ սատանաները, որոնք վեց հազար տարիէ ի վեր սպաննեցին, դողցան, կողոպտեցին եւ չահագործեցին սեւերը : Հիմա , չնորհիւ սեւ մահմետականներուն եւ Ալլահին սուրը պատգամաբերին, սեւերը դատած են իրենց ինքնութիւնը եւ դիտակցութիւնը , այժմ կը սպասեն վերջնական պայքարին, որ մօտալուտ է · այդ պայքարին ար – դիւնքը պիտի ըլլայ Լաւին յաղթանակը Չարին վրայ , Սեւերու յաղթանակը ճերմակներու վրայ :

Սեւ մահմետականներու պաշտամունքը բոլորովին կը տարբերի ուղղափառ մահմետականներէն : Տեղի կ'ունենայ մզկիթի մէջ, որ կը կոչուի ժողովարան : Բողոքականներու նման, կրօնապետ մը կ'արտասանէ իր քարոզը, ուր կ'անդրադառնայ Ափրիկէի պատմութեան (յարմարցուած Ափրիկէի պատմութեան տեսլեան թէգին) եւ կազմակերպութեան չարժումին մասին :

Սեւ մահմետականները, որոնք արաբերէն չեն գիտեր, խիստ կենցաղ մը որդեգրած են : Ալքոլը, ծխախոտը, թմրեցուցիչը, հաւկիթը , առանց թեփի ձուկը , խեցեմորթ կենդանիները խիստ արգիլուած են :Առաւելաբար կը սնանին պըտուղներով եւ բանջարեղէնով :

Բախտախաղերը, պարերը, չարժանկարը եւ երեկոյթները արգիլուած են , ինչպէս նաեւ սփորը ու մասնաւորաբար կըռփամարտը : Սկզբունքով կը մերժեն քուէարկել եւ դիւանագործական ծառայութիւն կատարել : Ընտանեկան կեանքը կը յարգեն , պոռնկութիւնը եւ չնութիւնը կը պատժուի , մէջ–ցեղային ամուսնութիւնը արգիլուած է :

Սեւ Մահմետականները ստեղծած են կիսապետնուորական կազմակերպութիւն մը՝ «Իսլամին Պատուէր», որուն պաշտօնն է կարգ ու կանոնը պահպանել : Շարժում մը նիւթապէս չատ հարուստ է : Ունին վաճառականական կեդրոններ, խանութներ, չէնքեր :

Իրենց չարաթաթերթը՝ «Մուհամմէտ կը խօսի », 50·000 տպաքանակ ունի եւ կը նկատուի սեւ մամուլի ամէնէն տարած – ուած թերթը : Շիքագոյի եւ Տիթրոյթի մէջ ունին իրենց երկու համալսարանները, 40 կայաններու վրայ ձգուած – պատկերասփիւռի հաղորդումներ :

Սեւ Մահմետականները ցեղային ինք – նավստահացութեան եւ հպարտութեան ըղդացում արմնցուցած են իրենց ցեղակից – ներուն մէջ :

ԻՐԵՆՑ ԾՐԱԳԻՐԸ

Ա.— Ազատութիւն կ'ուզենք :

Բ.— Արդարութիւն բոլորին համար , առանց ցեղի եւ դոյնի խտրութեան :

Գ.— Կարելիութեանց հաւասարութիւն կ'ուզենք :

Դ.— Անջատ պետութիւն կ'ուզենք, հոս կամ այլուր :

Ե.—Ազատութիւն կ'ուզենք Իսլամի բոլոր հաւատացեալներուն համար որոնք հիմա բանտն են :

Զ.— Կ'ուզենք որ վերջ տրուի Սեւերու դէմ եղած ոստիկանական կոտորութիւն – ներու : Կ'ուզենք նաեւ որ աչխատանքի նոյն հնարաւորութիւնները ունենանք , դերձ ըլլանք տուրք վճարելէ այնքան ատեն որքան ատեն օրէնքի առջեւ հաւասարութիւն չենք վայելեր : Հաւասարութիւն կ'ուզենք կրթական հարցերուն մէջ եւ թէ սեւ երախաները դաստիարակուին իրենց ուսուցիչներուն այսինքն սեւ մահմետական – ականներու կողմէ :

ԻՐԵՆՑ ՀԱԽԱՏՈՑ ՀԱՆԳԱՆԱԿԸ

Կը հաւատանք մէկ Աստուծոյ որու անունն է՝ Ալլահ :

Կը հաւատանք որ Աստուծոյ ընտրեալ ժողովուրդն ենք: Կը հաւատանք դատաստանին եւ որ առաջին դատաստանը տեղի պիտի ունենայ Ամերիկայի մէջ, ինչպէս Աստուած յայտնեց: Կը հաւատանք որ Ալլահ յայտնուած է Ֆարա Մուհամմէտի անձին մէջ, 1930 Յուլիսին,, Քրիստոսի – հաներու սպասած Մեսիան եւ Մահմետականներու «Մահտին»: Վերջապէս կը հաւատանք որ Ալլահ Աստուած է, որ իրմէ զատ Աստուած չկայ եւ թէ մեզի պիտի տայ խաղաղութեան համաչխարհային կառավարութիւն մը, որու չնորհիւ բոլոր – բըս միասին պիտի ապրինք խաղաղօրէն :

Թ. Ա. Թ.

Հաւատքի բուրաստան մը, վարդա – պուլ հաւատքի վարչապետին նման սիրելի· հոն կարելի արշալոյսին նման սիրելի· հոն թաղամասերը կուդայ չորչիլ յաճախ , ծաղիկներ դարմանել, խօսիլ մեր նախնիք – ներուն հետ , ներչնչուիլ անոնցմէ, խանդավառիլ անոնց յիշատակով : Բանաս – տեղծին համար այդ պահը «մեռելոց» չէ , այլ հոգիին եւ հայ հաւատքին վարդապետը :

Այս հոգեկան թափառումներէն մէկուն թղթակիցին է որ բանաստեղծը , Տանթէս – կան երեւակայութեամբ բորբոքուն , կը հանդիպի յանկարծ պատմահայր Զամչ – եանին, խաղաղասէր Ինճիճեանին, քրմաբանին, հայագէտ Ալիշանին , բամբռնահար հանդերձ բաղրատունիին , բամբռնահար Հայաստանեայց ... : Ցուղումի մզկիթ մը, վերլուծումները կը փոթինհիւրդիլեր մը, վերլուծումները կը փոթինհիւրթիլի բուրաստանէն, Տարօնի նահատակ բանաստեղծի քնարէն ... : Կը յայտնուին հոգի դէմքեր մեզի ծանօթ ու սիրելի ... Հանեանդն փէչիկեան վարդապետը, Ուրհանեան Աբրահայրը մշտաժպիտ :

Բանաստեղծական ողեկոչում Մխիթարեան վանքի 250ամեայ դործունէութեան , հաւատքի լապտերին տակ :

Քերթուածին ընդհանուր ներկայացումը կատարեց Հ. Ներսէս Վրդ· Տէր Ներսէսեան. յաջորդաբար, երիտասարդ վարդապետներ ընտրանքով կարդացին վէց մասեր. Նախերդանք, Նոճիներու ստուերին, Նահապետին ձայնը, Սիրելիներու ժպիտը, Մեծ դամբանը, Աղօթք :

Քերթուածը իր ամբողջութեամբ (19 մասերէ կը բաղկանայ) լոյս պիտի տեսնէ տպագրեալ հրատարակութիւններու շրջանին :

ՄԿԻ ՇՈՂԵՐ

Հանդէսի փակման, վանքի աշակերտներու երգչախումբը լսելի կ'ընէր Մխիթարեան Աբբայի հեղինակութիւններէն տաղ մը: «Գովեալ դասուցն հրեղինայց» սկզբնաւորութեամբ, որ աւանդաբար հատ – ած է մինչեւ մեր օրերը, ուրիշ չորս տաղերու եղանակներուն հետ :

Եղանակ մը՝ արեւելեան անոյշ դոյնե – րով, որ մեզ կը տանէր դէպի Սեբաստիա, Սիւան կամ Էջմիածին, քայլ առ քայլ հետեւելու վերածնունդի մեծ Առաքեալի հիներուն եւ հսկայ քայլերուն :

Հանդիսասրահէն բաժնուելով , միտքս – բաններէը, կ'ինկնին պարտէդ , եւ դրեթէ քաղաքաբար կ'ուղղուէին դէպի վանքի մայր դուռը· հոն կը հանդիպ ծովը, ժա – մանակին. հոն՝ ճիշդ 250 տարի առաջ , այսպիսի ժամու մը, Մխիթար Աբբահայր ոտք է դրած, իր առաջին աշակերտներուն հետ : Սուրբ է տեղիս այս :

Այդ դրան մօտ՝ այժմ բարձրացած է Մխիթարի մեծ անդրին :

Բայց մենք կը հաւատանք որ Մխիթա – րի հոգին տակաւին ներկայ է մեր մէջ , ինչպէս ոսկի չղերը սա վերջալոյսին , որ կ'ողողէ , 250 տարիէ ի վեր , վանքի կարմիր պատերը եւ բոլորիս հոգիները :

Հ. ՆԵՐՍԷՍ ՎՐԴ· ՏԷՐ–ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ՖԱՆԹԻՆ

—*—

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՐՔ

ԱՐԴԱՐ ՄԸ

—o—

Գեանայարկը չինուած սեղանա – տան մէջ որ երկար եւ հոյակապ Սեմարան մըն էր եւ պարէդներուն կողմէն դուռ ունէր, դերապատիւ Հանրի Քիթէ 1714 Յուլիս 29ին հանդիսաւոր նուէրք մը տուած էր դերապատիւ Շարլ Քրէյար որ Փենլիէ որ Լմպրէզոնի արքեպիսկոպոս իշխանն էր, Անթուան որ Մէկրինեյի որ Գարուչին եւ Կրասի եպիսկոպոսն էր, Ֆելիսի որ Վանտոմի որ Գրանսայի մէջ առաջաւոր եւ Սէնթ Օնորէի որ Լէրէնի արբան էր, Ֆրանսուա որ Կրիչեոնի որ Վանսի եպիս – կոպոսն էր ու միանդամայն Պառոն, Կոմթ որ Սապրան որ Ֆորքալքիէի, որ Հումմա) ըսուած հիւանդութիւնը ունէ – կրանտէվի եպիսկոպոս իշխանն էր: Այս եօթը դերապայծառ անձերու պահպանները սրահին մէջ կախուած էին եւ 1714 Յուլիս 29 նշանաւոր թուականը սպիտակ մարմարիոնէ սեղանի մը վրայ փառաւոր կերպով քանդակուած էր: Հիւանդանոցը նեղ եւ ցած տուն մըն էր, որ մէկ դասիկոն ունէր, նաեւ պարտիզակ մը:

Իր գալուն երրորդ օրը եպիսկոպոսը աչքէ անցուց հիւանդատունը եւ յետոյ մարդ ղրկեց տեսուչին ազաչելով որ հաճի անդամ մը դալու եւ դինքը տեսնելու:

— Պարոն տեսուչ հիւանդանոցի, ը – սաւ, հիմա քանի՞ հիւանդ ունիք:

— Քսանըվեց, Սրբազա՛ն Հայր:

— Ես ալ այդքան համրած էի, ըսաւ եպիսկոպոսը:

— Անկողինները դրեթէ իրարու կից դրուած են, ըսաւ տեսուչը:

— Ես ալ դիտած էի:

— Սրահները սենեակներու կը նմանին, ուր օդը դժուարաւ կը նորոդուի:

— Ես ալ այդպէս կը կարծեմ:

— Եւ երբ արեւու ճառագայթ մը ըլլայ, պարտէզը այնքան պղտիկ է որ ապաքինող հիւանդներուն ամէնքն ալ չեն կրնար պտըտիլ:

— Ես ալ կը մտածէի ատոր վրայ:

— Համաճարակ հիւանդութեանց ժամանակ, — այս տարի թիֆո եւ երկու տարի առաջ ալ «սիւէթ միլիէր» (սարը – ցանք, — երբեմն հարիւրի չափ հիւանդ կ'ունենանք եւ չդիտնալով ինչ ընելնիս կը չուարինք կը մնանք:

— Նոյն բանը կը խորհէի նաեւ ես:

— Ինչ ընենք, Սրբազան Հայր, պէտք է համակերպիլ, ըսաւ տեսուչը:

Այս խօսակցութիւնը գետնայարկի սեղանատան մէջ տեղի ունեցած էր:

Եպիսկոպոսը վայրկեան մը լռեց· յետոյ յանկարծ հիւանդանոցի տեսուչին դառնալով ըսաւ·

— Պարոն, միայն սրահը քանի՞ ան – կողին կը կարծէք որ առնէ:

— Սրբազան հօր սեղանատունի՞ն մէջ, պաղպաղակեց տեսուչը ապչելով:

Եպիսկոպոսը նայուածքով սրահը աչքէ կ'անցընէր եւ կարծես թէ աչքերովը չափեր կ'առնէր եւ հաշիւներ կ'ընէր:

— Ապահովապէս քսան անկողին կրնայ դրուիլ, ըսաւ, կարծես ինքն իրեն հետ խօսելով· յետոյ բարձր ձայնով մը ըսաւ·

— Նայէ՛ ինչ կ'ըսեմ, Պ· տեսուչ հիւանդանոցի· անշուշտ սխալում պիտի ըլլայ: Դուք հինդ կամ վեց սենեակի մէջ քսանեւվեց հոգի էք, իսկ մենք հոս երեք հոգի, եւ վաթսուն հոգիի համար տեղ ունինք: Նորէն կ'ըսեմ թէ սխալ մը եղած է· իմ բնակարանս ձեզի կուտամ եւ ձերինը ես կ'առնեմ: Տուէք ինձ իմ տունս: Ձեր տունը հոս է:

Հետեւեալ օրը քսանեւվեց խեղճ աղ – քատները եպիսկոպոսարան փոխադրուե – ցան, եւ եպիսկոպոսն ալ հիւանդատունը:

Պ· Միրիէլ հարստութիւն չունէր , վասնզի յեղափոխութեան պատճառաւ իր ընտանիքը անանկացած էր: Քոյրը հինդ հարիւր ֆրանքի մշտնջենական եկամուտ մը ունէր, որ երիցատան մէջ իրենց անձնական ծախուց կը բաւէր միայն: Պ· Միրիէլ իրը եպիսկոպոս տէրութենէն տասնեւհինդ հազար ֆրանք տարեկան թոշակ կ'ընդունէր:

ՎԻՒԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(3 – Շար·)

Հ. Յ. Դ.

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէն ընկ. ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 17ին, Պ. Զատիկ Զատիկեանի սրճարանի վերի յարկը: Կարեւոր օրակարգ :

ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

— ԼԻՍԷ ՔՈՆՏՈՐՍԷ —

Նախաձեռնութեամբ

Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

Դասախօս՝ Կ. ՄԵՀԵԱՆ

Դասընթացքը կը սկսի Հոկտեմբերին : Դասերը տեղի կ'ունենան ամէն Ուրբաթ ժամը 19 – 20 սկսնակներուն, իսկ 20–21 յառաջացածներուն համար :

Պաշոյի հայերէն լեզուի քննութեան մասնակցողներուն համար պատրաստուած է համառօտ ծրագիր մը, հայերէն եւ ֆրանսերէն, Հայոց պատմութեան, հայ գրականութեան եւ Հայաստանի աշխարհագրութեան :

Ամբողջ տարեշրջանի համար վճարագինն է 15 ֆրանք :

Արձանագրութեան համար դիմել Հայ Մշակոյթի Տուն (Ռիւ Պլէօ թիւ 17) :

Կամ դասերու իրիկունները, Լիսէ Քոնոտրսէ :

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ

ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ

ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ուսումնական 1967 – 1968

տարեշրջանին

Կ'ընդունուին ուսումնասէր ու բարեկիրթ պատանիներ, 11 տարեկան հասակէն սկսեալ, Երկրորդական վարժարանի ռեւէ դասարանի աշակերտ, նաեւ շրջանաւարտներ. պայմանաւ ունենան իրենց տարիքին համապատասխան դասարանի նիշերուն միջինը, և մանաւանդ ընդունակ ըլլան ու փափաքին նուիրուիլ եկեղեցական ասպարէզի, Հայ Եկեղեցւոյ ծառայութեան մէջ :

Արձանագրուելու համար դիմել Տեսչութեան :

3, Av. de Grandchmp

78 - LE PECQ (Yvelines) Tél. 963-01-72

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Արձանագրութիւն 1967 – 1968 ուսումնական տարեշրջանին :

Տակաւին տրամադրելի տեղերուն համար իրենց զաւակը արձանագրել փափաքողներէն կը խնդրուի ժամադրուիլ՝ գրելով հետեւեալ հասցէին՝

26 Rue Troyon , 92 SEVRES

Կամ հեռաձայնել 027 – 18 – 28 :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի արձանագրութիւնները սկսած են: Ամէն անոնք որոնք կը փափաքին իրենց աղջիկները դնել վարժարան, այժմէն իսկ պէտք է դիմում ընեն Հաստատութեան տնօրէնութեան,

1, Bld. du Nord — 93 - LE RAINCY

Tél. : 927-01-72

ՎԵՐԱՄՈՒՏ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑԻ

Ալֆորվիլի հայկական դպրոցի Կրթ. Մարմինը կը յայտնէ թէ դպրոցը կը բացուի Սեպտ. 21ին, Հինգշաբթի, առաւօտեան ժամը 9ին :

Կ'ընդունուին վեց տարեկանէն վեր բոլոր հայ մանուկները :

Արձանագրութիւն տեղւոյն վրայ :

×

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Վալանսի Հայոց Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ դպրոցի խնամակալ մարմինը կը յայտարարէ 1967 – 68 ուսումնական տարեշրջանի բացումը, Սեպտ. 21ին Հինգշաբթի առաւօտ դպրոցի սովորական սրահը: Հին եւ նոր աշակերտները արձանագրուելու կը հրաւիրուին այդ օրը ուր սիրով պիտի ընդունուին Նարեկ քահանայ Վարդանեանի կողմէ :

ՀԱՅ ԵՐԳԻ ԵՒ ՊԱՐԻ ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ ՓԱՌԱՏՕՆ

ՅՈՎՀ. ՊԱՏԱԼԵԱՆ

Տոմսերու համար դիմել՝ Մարդարեան, 32 Ռիւ տը Թրէվիզ, Մասիս, 21 Ռիւ Սօլնիէ, Ճաշարան Աճէմեան 12, Ռիւ Քատէ:

Հայաստանի Պետ. երգի–պարի եւ պետ. պարի անսամպլներու 30 արուեստագէտներէ բաղկացած խումբ մը առաջին անգամ ըլլալով կը ներկայանայ Ֆրանսահայ գաղութին :

Խումբին մաս կը կազմեն հայ երգի փայլուն ասող՝

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՊԱՏԱԼԵԱՆ

ԵՒ

ԼՈՒՍԻՆԷ ԶԱՔԱՐԵԱՆ

Ինչպէս եւ երգի – պարի անսամպլի մենակատարուհիներ՝

ԱՆԺԵԼԱ ՇԱՀՆԱՊԱՏԵԱՆ

ՎԱՐԴՈՒՀԻ ԽԱՉԱՏՐԵԱՆ ԵՒ ԱՍՏՂԻԿ ՔԱՄԱԼԵԱՆ

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԳՈՐԾԻՔՆԵՐՈՒ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ, ԵՕԹԸ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏՆԵՐՈՎ

Ներկայացումները տեղի կ'ունենան. —

ՎԱԼԱՆՍ.— 20 Սեպտ. Չորեքշաբթի, ՍԱԼ ՏԷ ՖԷԹի մէջ, ժամը 21ին

ԼԻՈՆ.— 21 Սեպտեմբեր, Հինգշաբթի, ՍԱԼ ՌԱՄՕի մէջ (Ռիւ տը լա Մարթինիէր), ժամը 21ին :

ՆԻՍ.— 22 Սեպտեմբեր, Ուրբաթ երեկոյ, (Թէատր տիւ Քազինօ Մինիսիփալ) (Փլաս Մասենա) :

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ, 24 ՍԵՊՏ. ԿԻՐԱԿԻ ԵՐԵԿՈՅ ԺԱՄԸ 21ԻՆ

Salle Pleyel

Տոմսերու գիներն են՝ 15, 10, 7 եւ 5 ֆրանք

Ուշադրութի'ւն.— Փարիզի մէջ տեղի կ'ունենայ միայն մէ'կ ներկայացում :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Աղքատախնամի տարեկան պարահանդէսը, Կիրակի, Հոկտեմբեր 29ին, Ժորժ Ե.ի չքեղ սրահներուն մէջ :

ԾՆՈՂՔՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԱՆԱՐԱՏ ՅՂՈՒԹԵԱՆ ՔՈՅՐԵՐ

Sœurs de l'Immaculée Conception

73, Ave. Henri-Barbusse

95 - Arnouville-les-Gonesse

Անարատ Յղութեան Քոյրերու դպրոցը կը բացուի Սեպտեմբեր 15ին: Պետական արտօնութեամբ, այս տարի դպրոցը ունի մանկապարտէզի եւ նախակրթարանի բաժիններ :

Դասաւանդութիւնը կը կատարուի համաձայն Ֆրանսական կրթական ծրագրին, յաւելեալ՝ հայերէնի դասերով :

Դպրոցը ունի խնամակալ մարմին մը որ մօտէն կը հետեւի ծրագրի գործադրութեան :

Կ'ընդունուին գիշերօթիկ եւ ցերեկօթիկ : Վճարման պայմաններու համար, դիմել տեսչութեան : Արձանագրութիւնները սկսած են: Դիմել ամէն կէսօրէ ետք :

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Վիէնի Հայ Ազգ. Միութեան վարչութեան շրջանը կը լրանայ յառաջիկայ տարուան Յունուար ամսոյն մէջ: Որմէ յետոյ ընդհ. անդամական ժողովը տեղի պիտի ունենայ, ուր վարչութիւնը իր երկու տարուան գործունէութեան նիւթական եւ բարոյական զեկուցումը տալէ ետք իր հրաժարականը կը ներկայացնէ :

Այս յայտարարութեամբ կրկին կոչ կ'ընենք Վիէնի բոլոր հայրենակիցներուն անխտիր անոնք, որ մինչեւ հիմա տակաւին չեն արձանագրուած, գան արձանագրուին, մեր կանոնագրի որոշումներուն համաձայն, որպէսզի ընդհ. ժողովին իրաւունք ունենան ընտրելու եւ ընտրուելու :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

(ԿՆԻՔ)

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Կարինէ Յակոբճանեանի աղջիկը կը փնտռէ Սեպուհ Գաբրիէլ Մարգարեանը, բնիկ երեւանցի, մօտ յիսուն տարեկան : Լուր չկայ հայրենական պատերազմէն ի վեր: Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի գրել «Յառաջ»ի խմբագրութեան :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	50 Ֆ.	միջնէ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	25 Ֆ.	միջնէ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	25 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ: ՆՇԱՆՏՈՒՔ	25 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	25 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	10 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է.... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է

ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ'Ք.... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ'Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի

Եթէ ներսը եւ դուրսը

ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e

Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)

Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)

Tél. : STA. 19-06

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղջ ունենալ :

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով ոլատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն: Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն: Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոմ եւ փլասթիք — ծածկոցներ. —

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e

166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)

4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)

24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)

48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՅԱՐԱՏ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 21 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

JEUDI 21 Septembre 1967

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. — Հատը 0,30

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11016

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

43e ANNÉE — No 11.016

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՍԻՐԱՇԱՀԻԼ ՀԱՐԵՒԱՆՆԵՐԸ

Վեցօրեայ պատերազմի հետեւանքներէն մէկն ալ այն եղաւ, որ ի սփիւռս աշխարհի ցրուած Հրեաները մէկ օրէն միւսը ազգային հպարտութեամբ տոգորուեցան:

Զանազան անուններու ետեւ պահուրտածները դուրս ելան իրենց թաքստոցներէն: Ա՛յն իմաստով, որ անոնք այլեւս չծածկեցին իրենց հրէական ծգումը, ինչպէս սովոր էին ընել կարգ մը երկիրներու մէջ: Ու հրապարակային արտայայտութիւններով կամ անհատական խօսակցութիւններով բացէ ի բաց յայտնեցին իրենց անխառն ուրախութիւնը, առանց վերապահութեան:

Դարերէ ի վեր հալածուած ու անարդուած, «պոգրոմ»ներու (ջարդ) ենթարկուած քրիստոնեաներու կողմէ՝ Սպանիայէն մինչեւ Ռուսիա, Հրեաները վերջին աշխարհամատին մեծագոյն զոհերն էին եղած Հիթլերի ցեղասպանական քաղաքականութեան:

Ճիշդ յիսուն տարի առաջ՝ 1917 Նոյեմբեր 4ին է, որ հրապարակ դրուած էր հրէական ազգային օջախի մը ստեղծման գաղափարը՝ Անգլիոյ արտաքին նախարար Լորտ Պալֆուրի ծանօթ Յայտարարութեամբ:

Պաղեստինի գրաւումը Անգլիացիներուն կողմէ 1917 – 1918ին՝ առաջին քայլը կազմեց այդ գաղափարի իրականացման ճամբուն վրայ:

Անգլիա հաստատօրէն կառչած մնաց իր հոգատարութեան յանձնուած հողամասին, աւելի քան քառորդ դար: Թուրքերուն չվերադարձուց զայն:

Պաղեստին աւելի բախտաւոր եղան քան Կիլիկիան, որ կոչուած էր մնայուն Հայկական ազգային օջախ մը դառնալու, Ֆրանսայի հովանաւորութեան տակ:

Անգլիա իբրեւ մարզպան Երուսաղէմ ղրկեց Սըր Հէրպըրթ Սամուէլը, ծագումով Հրեայ: Աշխարհի ամէն կողմերէն Հրեաներ ներգաղթեցին Պաղեստին:

Հրէական Ազգային Հիմնադրամի օժանդակութեամբ գաղթականները սուղ գիներով հող ու կալուած գնեցին Արաբներէն: Ու հետզհետէ տեղաւորուեցան Աւետեաց երկրին մէջ:

Ներգաղթը մտահոգիչ համեմատութիւններ ստացած ըլլալով, հոգատար պետութիւնները բաժնեչափի դրութիւն հաստատեց, սահմանափակելով գաղթականներու թիւը:

Մեծ թիւ կը կազմեն անոնք, որ անսաստելով արդելքին, գաղտնի միջոցներով մտան Պաղեստին:

Հրեայ յեղափոխական կազմակերպութիւններ դիմադրական ճակատ կազմեցին հոգատար իշխանութեան դէմ:

Հրէական նոր սերունդ մը հասած էր, տոգորուած ազգայնական գաղափարներով եւ զոհողութեան ոգիով:

Ու երբ 1948 Մայիս 14ին անգլիական վերջին զինուորը հրաժեշտ տուաւ Պաղեստինի՝ Եաֆայի նաւահանգիստէն՝ ծնունդ առաւ Իսրայէլի անկախ պետութիւնը, ՄԱԿի 1947 Նոյեմբեր 29ի որոշման հիման վրայ, նախագծուած սահմաններով:

Շուրջ քսան տարիէ ի վեր Իսրայէլի դիմագիծը փոխուած է: Բնակչութեան թիւը անհամեմատօրէն աւելցած է: Ո՛չ միայն սեղմումները վերցուած են, այլեւ Եգիպտոսէն, Սուրիայէն, Իրաքէն, Եմէնէն եւ Հիւսիսային Ափրիկէէն հարիւր հազարաւոր Հրեաներ ապաստանած են Քանանու երկիրը: Ա՛լ չենք խօսիր Եւրոպայէն եւ Ամերիկայէն կամովին ներգաղթողներու մասին:

Երկու հազար տարի ի սփիւռս աշխարհի ցրուած թափառական Հրեան՝ շնորհիւ Անգլիոյ եւ ՄԱԿի անդամ պետութեանց օժանդակութեան՝ յաջողեցաւ կազմել ազգային օջախ մը, որուն ամրապնդման համար ամէն զոհողութիւն յանձն առաւ:

Քսան տարուան մէջ երեք անդամ պաշտպանեց իր սահմանները դրացիներու սպառնալիքներուն դէմ:

Սակայն իր դիւրին յաջողութիւնները դէպի սայթաքում կ՚առաջնորդեն Իսրայէլը, որ չգոհանալով ՄԱԿի կողմէ իրեն շնորհուած սահմաններով, աչքերը տընկած է հարեւան արաբական հողամասերուն վրայ:

Անհաշտ դիրք բռնած է եւ անընդունելի պայմաններ կ՚առաջարկէ պարպելու համար իր դրաւած հողերը:

Իր վարիչները կը յոխորտան եւ սկըսած են բարձրաձայն խօսիլ: Երուսաղէմի կցումը վերջնական կը նկատեն եւ ո՛չ մէկ սակարկութեան նիւթ կ՚ուզեն դարձնել Սուրբ քաղաքը:

Իսրայէլի բարեկամ մեծ պետութիւնները անդամ կը զգուշացնեն զինքը եւ համեստութեան ու խոհեմութեան խորհուրդներ կուտան:

Շատ ագահութիւնը վնաս կը պատճառէ, կ՚ըսէ արեւելեան առածը:

Ներկայ պայմաններուն մէջ Իսրայէլի համար լաւագոյն քաղաքականութիւնը պիտի ըլլար սիրաշահիլ իր հարեւանները, որոնց ազգային արժանապատուութիւնը վիրաւորուած է եւ որոնք այլապէս կըրնան ուշ կամ կանուխ փոխ –վրէժի դիմել, լրջօրէն սպառնալով իր գոյութեան:

Յաղթանակները պէտք չէ շփացնեն Հրեաները, եթէ կ՚ուզեն տեւական խաղաղ կենակցութիւն ունենալ զիրենք շրջապատող ցեղակից (սեմական) Արաբներուն հետ, որոնք ջախջախիչ մեծամասնութիւն կը կազմեն Մերձաւոր Արեւելքի մէջ եւ որոնք տակաւին իրենց խօսքն ունին ըսելիք:

Իմաստութիւնը կը թելադրէ սիրաշահիլ հարեւանները:

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱԶԳԱԺՈՂՈՎԻ ՆՈՐ ՆՍՏԱՇՐՋԱՆԸ

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ՄԸ ՆԱԽԱԳԱՀ ԸՆՏՐՈՒԵՑԱՒ

Առաջին անդամն է որ արեւելեան երկրի մը ներկայացուցիչը՝ Ռումանիոյ Արտաքին նախարար Մանեսքու նախագահ ընտրուեցաւ Միացեալ Ազգերու ընդհ. ժողովին հերթական նստաշրջանին:

Ազգաժողովի 22րդ նստաշրջանն է, որու օրակարգին գլխաւոր նիւթը «Միջին Արեւելքն» է:

Առաջին նիստին, ռումանացի նախարարին ընտրութենէն քիչ առաջ, միջադէպ մը խանգարեց ժողովը:

Քուպայի պատուիրակութեան մէկ ներկայացուցիչը բեմ բարձրացած ու բողոքած է որ իրենց պատուիրակութեան պետը Նասաոյէն (Պահահմաս) թրանզիթին ատեն անընդունելի վերաբերումի մը ենթարկուած է ամերիկեան իշխանութեանց կողմէ: Ներկայացուցիչը աւելցուցած է թէ «աշխարհակալ գրգռութեան նման արարք մը եանքի կառավարութեան կողմէ ցոյց կուտայ թէ Միացեալ Նահանգներու մէջ գոյութիւն ունեցող պայմանները թոյլ չեն տար որ ՄԱԿը իր կեդրոնատեղին հոն պահէ»: Միջադէպը կրնար վերջ գտնել եթէ խորհրդային պատուիրակը՝ Ֆերետենկօ իր կարգին բեմ չբարձրանալով փորձ չկատարէր դատապարտել տալու Միացեալ Նահանգները այդ արարքին համար, մինչ ամերիկացի պատուիրակը հրաւիրելով հանդերձ Ու Թանը, որ քննէ ըսուածները, կը ճշդէր թէ 10 Քուպացիներուն 26 պայուսակները առանց պայմանի ընդունուած էին:

Իր տարեկան տեղեկագրին մէջ, Ու Թան կը յայտնէր թէ ընդհ. կացութիւնը աւելի ծանրացած է վասնզի բռնի ուժը շատ յաճախ կը յաղթէ իմաստութեան:

Վիէթնամի մասին, Ու Թան կը յայտարարէ թէ պատերազմը հսկայ համեմատութիւններ առած է, աճող վայրագութեամբ: Ամերիկեան ռմբակոծութեանց դադրեցումը կրնայ ժողովի մը առաջնորդել, եթէ ոչ պատերազմը պիտի շարունակուի:

Միջին Արեւելք.— Յունիսի պատերազմը անակնկալ մը չէր: Վերջին քսան տարիներու ընթացքին, ՄԱԿը յաջողութիւններ արձանագրեց դադրեցնելով կըռիւները եւ վերջ դնելով պայթուցիք կացութեանց, բայց երբեք հիմնովին զբաղելով հարցերով: Այդ է պատերազմի պատճառներէն մին, որու պատասխանատուութիւնը ամէնէն առաջ կ՚իյնայ կողմերուն վրայ: Եթէ պատճառները չջնջուին, անխուսափելի է որ զինուորական նոր բախում մը չպատահի: Միացեալ Ազգերը չեն կրնար սակարկել զինուորական յաղթանակով ձեռք ձգուած հողամասերու ոչ – ճանաչումը, բայց իսրայելեան ուժերու քաշուիլը շատ աւելի վիճելի է երբ առանձին կը նկատուի: Ոչ մէկ բան թոյլ կուտայ ըսել թէ Արաբ եւ Իսրայելցի կրնան իրենք լուծում մը գտնել զիրենք բաժնող հարցերուն համար եւ այդ պատճառով միջազգային ձեռնարկ մը պարտադիր է արդելք հանդիսանալու համար պատերազմի նոր վտանգներու:

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՍՏԵՂԾԱԾ

ԻՍՐԱՅԷԼԸ ԿՈՎԿԱՍԻ ՄԷՋ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Բ.

Երբ Հայկական Հարց մը երեւան եկաւ Օսմանեան Կայսրութեան սահմաններուն մէջ, Թուրքիայէն հետապնդուող Հայերը գաղթի մը ձեռնարկեցին դէպի Կովկաս: Գաղթողներուն միջեւ գտնուող «Հնչակ» կամ «Դաշնակ» կուսակցութեան պատկանող քոմիթէնիներ Թուրքեւհայ խնդիր մը ստեղծեցին Կովկասի մէջ: 1904–1905 տարիներուն, Հայերը որպէս նախայարձակ, իսկ Թուրքերը ինքնապաշտպանութեան դիրքին մէջ, Պագու, Ղարաբաղ, Կէնճէ, Շամախի եւ Շէկիի ու քանի մը այլ շրջաններու մէջ Հայ եւ Թուրք պատերազմները շարունակուեցան ու կեցան: Ցարական կառավարութեան Կովկասի մէջ գտնուող բարձրաստիճան պաշտօնատարներն ալ 1905ի Ռուսական Յեղափոխութեան ընթացքին Կովկասեան ժողովուրդները չէզոքացնելու նպատակաւ հրահրեցին Հայ եւ Թուրք կռիւները եւ Հայերու կողմը բռնեցին (Կրաֆ Ս. Եու. Ուիթթի, «Վոսփոմինանիյա» Պերլին, 1922, էջ 188):

Ցարական Ռուսիան, Օսմանեան Պետութեան դէմ կը հետապնդէր քայքայման քաղաքականութիւն մը եւ այդ ճամբով Հայերը կ՚օգտագործէր որպէս միջոց, ինչ որ իրենց դասական մեթոտն էր եւ ծանօթ՝ ամբողջ աշխարհի. այս պատճառաւ ալ մենք այստեղ պիտի չծանրանանք այդ պարագային վրայ: Մեր այսօրուան նիւթին գլխաւոր պատճառը կը կազմէ այն իրողութիւնը, որ դրացի Սովետական Ռուսիան Կովկասի մէջ Հայերու թիւը աւելցնել ջանալով ցոյց կուտայ Ցարական Ռուսիոյ Հայկական Դատը ժառանգած ըլլալը եւ այսօր ալ աշխատանք կը տանի այդ նպատակը կարենալ իրագործելու համար:

1917ի Յեղափոխութեան ընթացքին, երբ տակաւին բոլշեւիկները իշխանութեան գլուխ եկած չէին, երկրէն ներս, մասնաւորաբար Լենինի եւ կուսակցութեան ճնշման ու ազդեցութեան ներքեւ, ձախակողմեան ընկերվարականներէն ըՍքոպելեւի միջոցաւ Փարիզի մէջ Դաշնակիցներուն ուղարկուած հաշտութեան հրահանգին երկրորդ յօդուածին մէջ սապէս պարբերութիւն մը կար, — «Թուրքիոյ մէջ Հայաստանի ինքնավարութիւն պիտի տրուի եւ տեղական կառավարութիւնները անմիջապէս որ կազմուին, ինքնորոշման իրաւունք պիտի ճանչցուի»: (Ճոն Ռիտ, «Աշխարհը Ցնցող Տասը Օրերը», էջ 258):

Մինչդեռ, այս հաշտութեան հրահանգին էական հիմքը կը կազմէր «առանց կցումի եւ հատուցումի հաշտութեան» սկզբունքը: Բայց երբ հարցը Թուրքիոյ կը վերաբերէր, այն ատեն կարելի եւ ներելի էր ոտնակոխումը այդ սկզբունքներուն: Դեռ աւելին կայ. Անգարայի Ազգային Մեծ Ժողովի կառավարութեան եւ Սովետական կառավարութեան միջեւ հաստատուող քաղաքական յարաբերութեանց սկզբնաւորութեան (11 Մայիս 1920), Լենինի կողմէ Անգարայի կառավարութեան ուղարկուած եւ Ազգային Մեծ Ժողովի մէջ կարդացուած պատգամի մը մէջ կը խօսուէր «Հայերուն համար ճանչցուած ինքնորոշման իրաւունքի» մը մասին: Մուսթաֆա Քեմալ փաշայի 26 Ապրիլ 1920 թուակիր պատգամին ի պատասխան՝ Չիչերինի ուղարկած 2 Ապրիլ 1920 պատգամին մէջ ալ կը խօսուէր «Հայ գաղթականներու հայրենադարձին եւ այդ դարձէն ետք Թրքահայաստանի մէջ կատարելի հանրաքուէի» մը մասին: (2 Շար.)

ՍՈՒՐԻՈՅ ՎԱՐԺԱՐԱՆՆԵՐՈՒ ՊԵՏԱԿԱՆԱՑՄԱՆ ՀԱՐՑԸ

Ազդակ կը գրէ (Սեպտ. 16).—

Դամասկոսէն հասած տեղեկութիւններու համաձայն, անհատական վարժարաններու տնօրէնները եւ քրիստոնեայ համայնքներու պետերը երէկուընէ ի վեր ժողով կը գումարեն Դամասկոսի յոյնկաթողիկէ պատրիարքարանին մէջ՝ քննելու համար անհատական վարժարանները պետականացնելու կառավարութեան որոշումը:

Ժողովականները հետեւեալ երկու լուծումներէն մէկը պիտի առաջարկեն.

1.— Կամ այն է որ պետութիւնը ետ կ՚առնէ իր որոշումը:

2.— Եւ կամ՝ անհատական վարժարաններուն բանալիները կը յանձնուին կավարութեան:

«ՈՂԲ ԵԴԵՍԻՈՅ»

Ներսէս Շնորհալիի եղբօրորդին՝ Ապիրատ, ապագայ կաթողիկոսը (1194 – 1203), Եդեսիա կը գտնուէր Զէնկիի գրաւումին ատեն: Ականատես վկայ կոտորածի եւ թալանի՝ կը պատմէ հօրեղբօրը եւ կը խնդրէ, որ քերթուած մը գրէ պատմական տխուր իրողութեան մասին: Շնորհալի մէկ կողմ թողլով կրօնական գործերու խմբագրութիւնը, կը գրէ Եդեսիոյ ողբը:

Բազմաթիւ արտագրութիւններ ըլլալու են ողբերգութենէն: Առաջին տպագրութիւնը կը կատարուի Մատրասի մէջ 1810ին, վերստին կը տպուի 1832ին Կալկաթայի մէջ: Ջրպետ հայկաբանը կը տըպէ Տփղիսի մէջ 1829ին: Ալիշան, Աբեղեան եւ վերջերս Յակոբեան մասնակի արտատպումներ կ'ընեն:

Եդեսիոյ կառավարիչ Թորոսի եղերական մահէն ետք Պաղտին տը Պուլոնեը կը տիրանայ քաղաքին: Երուսաղէմի թագաւոր կ'ընտրուի, քաղաքը կը փոխանցէ Պաղտին տը Պուրկի, այս ալ 1118ին թագաւոր ընտրուելով՝ կը յանձնէ Ժոսլին Առաջինի, որուն մահով, 1131 թուին, ժառանգութիւն կը մնայ որդիին, Ժոսլին Երկրորդի (1131 – 1146):

Ալիշան Ժոսլինի մայր կը կարծէ Լեւոն Առաջինի աղջիկը: Օրմանեան կը շփոթէ երկու Ժոսլինները: «Ժոսլէն առաջին զդուստր տարաբախտին Լեւոն Ա.ի» (Ալիշան, Շնորհալի, 1873, էջ 189):

«Ժոսլինի մայրը Լեւոնի աղջիկն էր, Թորոս Երկրորդի քոյրը»: (Նոյն, էջ 289):

Օրմանեան կը գրէ. «Ժոսլէնի կինը, որ Կոստանդին իշխանապետին աղջիկն է ու Թորոս իշխանին հօրաքոյրը, միտքը կը դնէ Եւրոպա երթալ, ուր էր որդին ... Ժոսլէնի կինը ազգասէր հոգի մը, քանի որ Կոստանդինի դուստրն էր եւ Ռուբէնի թոռը» (Ազգապատում, Ա. էջ 1376):

Քիւրքճեան կը գրէ. «Լեւոն Ա. բռնեց Վասիլ Տղայ, որ իր եղբօր փեսան էր եւ անոր երկիրը յանձնեց Եդեսիոյ Կոմսին» (Մի տեսութիւն, էջ 47):

Քանի մը էջ անդին. «Թորոս Ա. բռնեց իր եղբօր փեսայ Վասիլ Տղան եւ անոր երկիրը տուաւ Եդեսիոյ կոմսին» (Նոյն, էջ 126):

Ժոսլին Առաջինի կինը Կոստանդինի աղջիկն էր եւ ոչ թէ Լեւոն Առաջինի, որ երկու աղջիկ ունեցած էր, մէկը ամուսնացած Թովմասի հետ, միւսը՝ Վասիլ Տըղայի հետ:

Ժոսլին Երկրորդի կինը Կոստանդինի աղջիկը չէր, ինչպէս կը գրէ Օրմանեան, եւ կը կոչուէր Պէաթրիս տը Սոապ, որ ունեցաւ երկու աղջիկ՝ Եղիսաբէթ եւ Ագնէս եւ Ժոսլին Երրորդ (Տիւքանժ – Ռէյ, Լէ Ֆամիյ տ'Ութրըմեր, 1869, էջ 300):

Եդեսիոյ բնակչութեան երկու երրորդը Հայ էր, կառավարիչը Բիւզանդիոնէն նշանակուած Հայ մըն էր: Առեւտուր, արհեստներ Հայերու ձեռքն էին՝ երբ Ֆրէնկները հասան Եդեսիա: Պաղտին տը Պուրկոնեը բարեկամացաւ Թորոս իշխանին հետ, քաղաքացիները սպաննեցին Թորոսը Պաղտինի դաւադրութեամբ եւ Կոստանդին իշխանի մեղսակցութեամբ, հիմնուեցաւ Եդեսիոյ կոմսութիւնը: Սուլթան Դգուշ կը ճանչնար Թորոսին իշխանութիւնը, Եդեսիացիք ազգային կառավարչին իշխանութիւնը տապալելով՝ օտարին լուծը վերցնելով՝ իրենց վրայ կը հրաւիրէին Սելճուկներու թշնամութիւնը, պիտի զոհուէին Ֆրէնկներուն հաւատարիմ գործակիցներ ըլլալնուն համար:

Ժոսլին Առաջին հայ իշխանէն կը գրաւէ Թլպաշարը եւ ամարանոց կ'ընէ, Եդեսիայէն աւելի հոն կը բնակի, զուարճութեան վայր մը:

Ժոսլին Երկրորդ հօրը քաջութիւնն ալ չունէր, բայց կը վայելէր քաղաքացիներու անվերապահ համակրանքը: Ասոնց համար Ժոսլինները «ազգային հերոս»ներ էին, պատրաստ էին զոհուելու ասոնց փառքին եւ վայելքին համար: 1123ին Խարբերդ փութացին Եդեսիացիներ, Պաղտին տը Պուրկը, հայ իշխաններու կողոպտիչը, բանտարկութենէն ազատուելու համար:

Երբ Զէնկի կուգար պաշարելու Եդեսիան, Ժոսլին Երկրորդ Թլպաշարի մէջ կը զուարճանար հետն առնելով ազնուական Հայու մը աղջիկը, զոր առեւանգած էր, կինն ու երեք զաւակները լքելով: Ոչ իսկ մտահոգուած է քաղաք դիմելու եւ զայն պաշտպանելու:

«Զէնկի պաշարեց Եդեսիան 28 Նոյեմբերին, հայ Անանիա եւ ասորի Բարսեղ եպիսկոպոսներ օժանդակեցին լատին արքեպիսկոպոսին: Անօգուտ եղան Զէնկիի ջանքերը քրիստոնեաները բաժնելու Ֆրէնկներէն: Բարսեղ թելադրեց զինադուլ խնդրել, հանրային կարծիքը ընդդիմացաւ: Ժոսլին Թլպաշար, Տիւրապի արքեպ. խստօրէն կը քննադատէ այս ընթացքը, շուայտութիւնը, վախկոտութիւնը, քաղաք երթալու եւ փրկութեան աշխատելու մերժումը»:

Ֆրէնկները չեն կռուիր, որովհետեւ ամբողջ տարի մը վճարուած չեն: Եպիսկոպոսներ եւ մեծամեծներ կը խնդրեն լատին եկեղեցականէն որ վճարում կատարէ, ընչաքաղց եկեղեցականը կը մերժէ:

«Խուճապին մէջ բազմաթիւ մահեր տեղի ունեցան, Զէնկի ձի հեծած հրամայեց դադրեցնել կոտորած եւ թալան, խնայեց բնիկ քրիստոնեաներուն, բայց բոլոր Ֆրէնկները սրէ անցուց, կիները գերի տարաւ, Զէնկի կառավարիչ նշանակեց Քիւչիւկ Ալի անուն մէկը, բայց Հայերուն, Ասորիներուն, Յոյներուն շնորհեց որոշ ինքնավարութիւն»:

Հայերը ամէնէն աւելի ոգեւորութեամբ դիմադրած են Զէնկիի գունդերուն եւ ամէնէն աւելի կորուստներ ունեցած են: Կռուած են Ֆրէնկներուն համար, որոնք չեն կռուիր, լատին եկեղեցականին համար, որ կը խնայէ ամբարած դրամը զինուորներու իրաւունքէն, բայց չի խնայեր մարդիկը:

Անտիոքի պատրիարքին վկայութեամբ՝ յաղթականը խորհրդակցութեան կը կանչէ Ասորի եպիսկոպոսը, քովը կը նստեցընէ, կը քաջալերէ եւ ամբողջ հոգիով տրամադրութիւն կը յայտնէ սիրաշահելու քրիստոնեաները, որոնք կը սկսին համախմբուիլ: Զէնկի կը յայտնէ, թէ կը կռուի Ֆրէնկներուն դէմ, իր նպատակն է հեռացնել անոնք այս շրջաններէն, կը հրաւիրէ հաւատարիմ մնալ իշխանութեան, չօգնել Ֆրէնկներուն, որոնք օտար են երկրին:

Զէնկի ասորի եպիսկոպոսին կը յանձնէ քաղաքին վարչութիւնը:

Եդեսիա վաճառաշահ քաղաք մըն էր, աշխարհագրական դիրքով Սուրիայէն դէպի Անատոլու, Իրաքէն Պարսկաստան ճամբուն վրայ կարեւոր կեդրոն մըն էր: Տարեկան եկամուտն էր քառասուն հազար պըզանդ: Հողը բարեբեր էր, եօթանասուն բարգաւաճ գիւղեր ունէր շրջակաները: Ֆրէնկները եւ Սելճուքները կը պատերազմէին այդ շահաբեր կեդրոնը ձեռք ձգելու համար:

Շնորհալի ողբերգութիւնը գրած է առաջին տպաւորութեան տակ, ոչ մէկ բառունի Ժոսլինի այպանելի ընթացքին մասին, ոչ մէկ խօսք Զէնկիի յայտարարութեան եւ վարչական կարգադրութեան շուրջ:

«Ողբ Եդեսիոյ»ն քաղաքին ողբն է, սգաւոր, այրիացած քաղաքին, որ ամէնուն կը դիմէ բոլոր մեծ քաղաքներուն, ողբակից ըլլալու, իր ցաւը բաժնելու:

Կը հրաւիրէ Երուսաղէմը լսելու տարագրին աղաղակը, աղեկէզներուն ցոյց տալու կարեկցութիւն, տեղ տալու բեկեալ սրտին:

Կը դիմէ Հռոմի, որ է «մայր քաղաքաց, գերապայծառ եւ պատուելի»՝ ողբակից ըլլալու իրեն, վրէժ լուծէ զինք գերող թշնամիէն: Կը դիմէ Բիւզանդիոնի «դահին հզօր մեծ արքային, յերկրի նման երկնաւորի»:

Յետոյ կը հարցնէ Անտիոքի.

«Ընդէ՞ր չհասեր վաղվաղակի,
Ինձ ի թիկունս օգնականի,
Այլ թոյլ ետուր վասն խեթի,
Մատնել ի ձեռս անօրինի»:

Խօսքը կ'ուղղէ Թորգոմայ Տան, որ փայլուն անցեալի տէր կորուսած է փառքերը, կը նստի որբ եւ այրի: Աւերակ է Անին, աւերակ են գաւառներ եւ աւաններ, որովհետեւ աւերեց «սուրն անողորմ անօրինի, որ մեր արեան է ծարաւի»:

Կոչ կ'ուղղէ թագաւորներու, հայրապետներու, քահանաներու, որպէսզի ցաւակից ըլլան, ցաւերը բուժեն, որոնք խոր են, բայց ոչ անբուժելի, կը բաւէ որ ցաւին մեծութեան համեմատ ըլլայ դարմանը: «Զձեզ ողբակից հրաւիրեմ որդւոց իմոց կոտորածի»:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(1 Շար.)

ԵՐԿՈՒ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐՆԵՐ

Պուքրէշի մէջ Օգոստոս 29–Սեպտեմբեր 2 գումարուեցաւ լեզուաբաններու միջազգային Ժ. համագումարը, որուն մասնակցեցաւ Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի անդամ Փրոֆ. Արարատ Ղարիպեան:

«Նոր Կեանք» շաբաթաթերթի խմբագրութիւնը, օգտուելով մեծանուն լեզուաբանին Պուքրէշ ներկայութենէն, զրոյց ունեցած է համագումարի մասին:

Ստորեւ փրոֆէսէօր Ա. Ղարիպեանի յայտարարութիւնը.

— Համագումարում ներկայուեցին զանազան ուղղութիւններ, այդ թւում բոլոր հին եւ նոր ուղղութիւնները՝ պատմա – համեմատական, կառուցուածքային, մաթեմատիկական, վիճակագրական, սիստեմային եւայլն: Այդ ուղղութիւնները զանազան եղանակներով եւ տարբեր սկզբունքներով ձգտում են մի նպատակի, ըմբռնել լեզուի ներյատուկ էութիւնը, խոր ճանաչել առանձին լեզուների համակարգն ու կառուցուածքը, գտնել ընդհանուր օրինաչափութիւններ եւ օգտագործել դրանք լեզուների զարգացման, տիրապետման ու օգտագործման գործին դիտակցական ընթացք տալու համար:

Խորհ. Միութիւնից մասնակցեցին շուրջ հարիւր հոգի, Հայաստանից մասնակցեցի միայն ես, թէեւ մեր հայրենիքի լեզուաբանութիւնը հաւասարապէս զարգացած է, յատկապէս ծաւալուած են հայագիտական ուսումնասիրութիւնները: Իմ զեկուցումը շօշափել է հին եւ նոր հայերէնների համակարգային տարբերութիւնների հարցը: Ես ցոյց տուեցի, որ դրաբար լեզուն հնդեւրոպական դասական լեզուների շարքում ներկայացնում է համակարգային գերազանց վիճակներ քոյր լեզուների համեմատութեամբ:

ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ

Հայագիտական Համազգային Միութիւնը եւս, ինչպէս կը գրէ «Հայաստանի Կոչնակը» (Օգոստոսի թիւ), գումարած է իր ԺԳ. տարեկան ժողովը, որ տեղի ունեցած է Յունիս 10 – 11, Շաբաթ եւ Կիրակի, երբ կատարուեցաւ նաեւ Միութեան սեփական տան, (որ իբրեւ կեդրոնատեղի պիտի ծառայէ) բացման եւ նուիրման արարողութիւնը նախագահու-

---

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (168)

ՎԻՏՈՔ

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ԹԻԱՊԱՐՏԸ

— Աղջի՛կ, աղջի՛կ, շան քարո՞զ կը կարդաս գլխուս, ատոնք պարապ խօսքեր, ուռուցիկ նախադասութիւններ են, մոլտաց Շանթօսէ կամաց կամաց կակուղնալով:

— Բայց, վերջապէս, հայր իմ, մտածեցէք անգամ մը որ եթէ ձեզ մտիկ ըրած ըլլայի, հիմա ամուսնացած պիտի ըլլայի...

— Արիսթոյին հետ... կմկմաց մայրապետը արհամարհանքով մը: Արեւորդիներու աւազակախումբին պետին հետ...:

— Բայց ատիկա պատճառ մը չէ որ...

— Այո՛, պարոն եղբայր, պատճառ մըն է որ...

— Է՛հ, է՛հ, քանի որ դուն ալ հաւանութիւն կը յայտնես, ալ ինծի խօսք չի մնար:

— Մէկ խօսք մը միայն կը մնայ...:

— Ո՞րը:

— Հաւանութիւն տուր լմննայ երթայ:

— Ի՞նչ, ինչի՞ն հաւանութիւն յայտնեմ, աղջկանս ամուսնանալո՞ւն...

— Այո՛:

— Եւ որո՞ւն հետ:

— Պարոն Օպէն Տէրմօնին հետ:

— Մատուռիս երգէոնահարի՞ն հետ:

— Ինչո՞ւ չէ:

— Երբե՛ք, երբե՛ք...:

— Բայց մի՛ մոռնաք որ օր մը չափահաս պիտի ըլլամ, հայր, եւ այն ատեն...

— Աղջի՛կ, աղջի՛կ, դուն որո՞ւն ելար, մայրդ դառնուկի պէս կնիկ էր...:

— Բայց, հայր իմ, ես ի բոլոր սրտէ կը սիրեմ զայն, կը սիրեմ անանկ սիրով մը որ բնաւ մոռնալ չի դիտեր...: Դուք թերեւս ոտքերնուդ տակը առնէք այդ սէրը, թերեւս ջախջախէք իմ սիրտս, ատիկա ձեր հայրական իրաւունքն է, կրնաք ընել, բայց ես ոչ մէկ բանի առջեւ տեղի պիտի տամ...:

Հարուածը սարսափելի էր, եւ պարոն Շանթօսէ չկարենալով դիմանալ, աթոռի մը վրայ նետեց ինքզինքը:

— Այս աղջիկը իմ մահուանս պատճառ պիտի դառնայ, կմկմաց խեղճ հայրը եւ աչքերուն մէջ արցունքի կաթիլներ նշմարուեցան:

— Հայր իմ, հա՛յր, գոչեց Մառի–Թէրէզ եւ անոր գիրկը նետուեցաւ:

— Պարոն դուքս, խօսք առաւ Օպէն ընդառաջ երթալով: Ներեցէք, ներեցէք որ իմ երեսէս ասանկ մեծ վիշտի մը ենթարկուեցաք: Աստուած վկայ է որ միտքէս բնաւ չեմ անցուցած ձեր փեսան ըլլալու պատիւին արժանանալը: Երա՛զ մըն էր տեսածս, երազ մը որ ինծի պահ մը երջանիկ պահեց, երջանի՛կ, այ՛ո, բայց միանգամայն սգաւոր երջանկութիւն մը, որովհետեւ Օպէն մը պիտի չհամարձակէր աչք վերցնել Շանթօսէ դուքսին աղջկան վրայ: Պատրաստ եմ, պարոն դուքս, ձեր աչքին առջեւէն հեռանալու պատրաստ եմ... ամէն բանէ պիտի հրաժարիմ... պիտի տանիմ, շատ հեռուները պիտի տանիմ անիրականալի սիրոյ մը յաւիտենական յիշատակները եւ պիտի թաղեմ զայն հոգիիս դերեզմանին մէջ... թող ինծի հետ մեռնի ան... այո՛, պարոն դուքս, թող ինծի հետ մեռնի, եւ դիտեմ թէ շատ պիտի չապրիմ անոր հետ...: Բայց մի՛ անիծէք մեզի, ո՛չ զիս եւ ո՛չ ալ ձեր աղջիկը, մե՛նք ալ մարդկային արարածներ ենք եւ ինչո՞վ մեղաւոր ենք մեր սիրտն ու մեր սիրտին երգը ունենալով...: Մենք երկուքս խորհրդաւոր ուժի մը կամքովը իրարու միանալու համար ստեղծուած էակներ էինք: Թէպէտ մարդկային կամքը երկրաւոր կեանքին մէջ մեզ իրարմէ կը զատէ, բայց օր մը երկնային արդարութիւնը մեզ յաւիտենապէս իրար պիտի միացնէ: Հոն աւելի երջանիկ պիտի ըլլանք, որովհետեւ հոն ամէն բան սէ՛ր է, սէ՛ր եւ խաղաղութի՛ւն...: Դաս եւ դասակարգ չկայ հոն, հոն ոչ տիտղոս կայ եւ ոչ ալ դիրք:

— Հայրի՛կ, կը լսէ՞ք, կը լսէ՞ք, մռըլտաց Մառի–Թէրէզ հեծկլտագին:

Ասոր վրայ, բարի մայրապետը եղբօրը մօտենալով ականջն ի վար փսփսաց.

— Ֆրանսայի ո՞ր ազնուական ընտանիքը իր վէպը չէ ունեցած... մերն ալ այս է եղեր, ի՞նչ կ'ըլլայ ատկէ...: Սա ալ կայ որ, սիրելի եղբայր, քեզի համար այնքան դժուար պիտի չըլլայ Տէրմօն անունը ազնուականացնելու համար «էրմօն»ին առջեւը մակակէտով «Տ'» մը աւելցնելը: Օպէն Տէրմօնը Օպէն Տ'էրմօն ընել կուտաս, ամէն բան կարգին կը մըտնէ եւ մէկ մակակէտով եւ գլխագիր «է»ով մը սա երիտասարդն ալ իր փափաքին կը հասնի:

— Նայինք, նայինք, հիմակուընէ հա՛ չեմ կրնար ըսել, մէյ մը Արթուա կոմսին հետ խորհրդակցելու եմ, ըսաւ Մառի–Թէրէզի հայրը մէյ մը իր աղջկան եւ մէյ մըն ալ Օպէնի վրայ նետելով իր նայուածքը: Իմ միակ պաշտպանս եւ իմ տէրս Արթուա կոմսն է, անոր խօսքէն դուրս չեմ կրնար ելլել, եթէ ան հաւանութիւն տայ, բան մը կ'ընենք...: Է՛, ա՛լ կը բաւէ, ալ ինծի իմ վիճակիս ձգեցէք նայիմ...:

ԱՐԹԻՒՐ ՊԷՐՆԷՏ

(Շար.)

ՖՅՈՒՐՈՎԱՑԻ

ՊԱՏՎԱՆԴԱՎՈՐ

ԳՎԱԶՈՒՓ

—*—

ԿԱՐ ԺԱՄԱՆԱԿ

ԺԱՄԱՎ ԴՎԱՅՈՒՄ

Հիշ դարձյալ հին պատմությունը ուրիշ ոեպե – ով նոր չէ, թե՛ պատճառները նույնն են, ինչպես եղել են միշտ, ուր ազատությունը ոտնահարվում է ուժի կողմից։ Ամեն անգամ, երբ ազատությունը ոտնահարվում է, ոտնահարողները ամենից առաջ ձգտում են ոչնչացնել ազատության ոգին, որ ապրում է ժողովրդի մեջ։ Ոչնչացնել ազատության ոգին, որ ապրում է ժողովրդի մեջ, նշանակում է ոչնչացնել ժողովրդի ինքնուրույնությունը, նրա ազգային գոյությունը։ Ահա թե ինչու

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Շաւլ Մուրատեան եւ աղջիկը՝ Քաթըրին, Պ. Օկիւթ Մուրատեան եւ Տաղտեան ընտանիքը կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօնը կատարուի այս կիրակի առաւօտ ժամը 10·30ին, Հայ Կաթողիկէ Ս. Խաչ եկեղեցին, 10 պիս, Րիւ Թուէն, իբրեւ մօր, մեծ մօր եւ խնամիին՝

ԷՕԺԷՆԻ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆԻ

յիշատակին։

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

×

Այրի Տիկին Զուարթ Գչիկեան եւ զաւակները հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՆԵՐՍԷՍ ԳՉԻԿԵԱՆԻ

մահուան Բ. տարեդարձին առթիւ, ինչպէս նաեւ իրենց աղջականին Միքայէլին եւ Հնազ Մինասեաններուն։ Այս կիրակի 24 Սեպտեմբեր, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին։

Ի գիտութիւն իրենց յիշատակը յարգողներուն։

Այս առթիւ Գչիկեան ընտանիքը յիսուն ֆրանք կը նուիրէ «Յառաջ»ին, յիսուն Իսիի Զաւարեանին, յիսուն Իսիի Կապ. Խաչին, եւ քսան ալ Սեբաստիոյ Նահանգային Մուրատ Ուսումնասիրացին։ Վերոյիշեալ դումարները ստանալ Նշան Դարբինեանէն։

×

Լիոն.— Պ. Նշան Կօշկարեան եւ զաւակները՝ Տէր եւ Տիկին Սէսիլեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Տըպէլի եւ զաւակը կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց կնոջ, մօր եւ մեծ մօր՝

ՀԱՅԿԱՆՈՒՇ ԿՕՇԿԱՐԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, այս կիրակի առաւօտ Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցին մէջ։

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները։

Հ. Յ. Դ.

Ինի.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէն ընկ. ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր կերները այս կիրակի կէսօրէ առաջ ժամը 17ին, Պ. Զաւիկ Զաւիկեանի սրճարանին վերի յարկը։ Կարեւոր օրակարգ։

ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

— ԼԻՍԷ ՔՈՆՏՈՐՍԷ —

Նախաձեռնութեամբ
Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ՇՐՋ. ՎԱՐԶՈՒԹԵԱՆ
Դասախօս՝ Կ. ՄԵՀԵԱՆ

Դասընթացքը կը սկսի Հոկտեմբերին։ Դասերը տեղի կ'ունենան ամէն Ուրբաթ ժամը 19 – 20 սկսնակներուն, իսկ 20–21 յառաջացածներուն համար։

Պաշտի հայերէն լեզուի քննութեան մասնակցողներուն համար պատրաստուած է համառօտ ծրագիր մը, հայերէն եւ ֆրանսերէն, Հայոց պատմութեան, հայ քրիստոնէութեան եւ Հայաստանի աշխարհագրութեան։

Ամբողջ տարեշրջանի համար վճարա – դիւնն է 15 ֆրանք։

Արձանագրութեան համար դիմել Հայ Մշակոյթի Տուն (Րիւ Պէօ թիւ 17)։

Կամ դասերու լրիւ կունները, Լիսէ Քոնտորսէ։

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

45էն 50 տարեկան այրի առանձին կին մը, տան տիրուհիին ընկերութիւն ընելու եւ զայն խնամելու համար։ Օրինական ամսական, ընկերային ապահովութիւն, բնակութիւն եւ ուտելիք։

Դիմել մինչեւ այս կիրակի,
YEZNIKIAN
8, Rue Vve Lacroix
LA GARENNE

Առաւօտները ութէն տասը։
Իսկ կիրակիէն ետք՝
YEZNIKIAN
1, Rue Ernest Renan
25 — BESANÇON

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Աղքատախնամի տարեկան պարահանդէսը, կիրակի, Հոկտեմբեր 29ին, Ժորժ Ե·ի չքեղ սրահներուն մէջ։

ՀԱՅ ԵՐԳԻ ԵՒ ՊԱՐԻ ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ ՓԱՌԱՏՕՆ

ՅՈՎՀ. ՊԱՏԱԼԵԱՆ

Տոմսերու համար դիմել՝ Մարզարեան, 32 Րիւ տը Թրէվիզ, Մասիս, 21 Րիւ Սոլնիէ, Ճաշարան Ա.Ճէմեան 12, Րիւ Քաւէ։

Հայաստանի Պետ. երգի–պարի եւ պետ. պարի անսամպլներու 30 արուեստագետներէ բաղկացած խումբ մը առաջին անգամ ըլլալով կը ներկայանայ Ֆրանսահայ գաղութին։

Խումբին մաս կը կազմեն հայ երգի վայրկեան ասող՝

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՊԱՏԱԼԵԱՆ

ԵՒ

ԼՈՒՍԻՆԷ ԶԱՔԱՐԵԱՆ

Ինչպէս եւ երգի – պարի անսամպլի մենակատարուհիներ՝

ԱՆԺԵԼԱ ՇԱՀՆԱՊԱՏԵԱՆ

ՎԱՐԴՈՒՀԻ ԽԱՉԱՏՐԵԱՆ ԵՒ ԱՍՏՂԻԿ ՔԱՄԱԼԵԱՆ

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԳՈՐԾԻՔՆԵՐՈՒ ՆՈՒԱԳԱՒՈՒՄԲ, ԵՕԹԸ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏՆԵՐՈՎ

Ներկայացումները տեղի կ'ունենան։ —

Լիոն.— 21 Սեպտեմբեր, Հինգշաբթի, ՍԱԼ ՌԱՄՕի մէջ (*Րիւ տը լա Մարթինիէր*), ժամը 21ին։

Նիմ.— 22 Սեպտեմբեր, Ուրբաթ երեկոյ, (*Թէատր տիւ Քազինօ Միւնիսիփալ*) (*Փլաս Մասենա*)։

Մարսէյլ.— Շաբաթ երեկոյ Թէաթրը'Տիւ Ժիմնազ։

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ, 24 ՍԵՊՏ. ԿԻՐԱԿԻ ԵՐԵԿՈՅ ԺԱՄԸ 21ԻՆ

Salle Pleyel

Տոմսերու գիները հե՝ 15, 10, 7 եւ 5 ֆրանք

Ուշադրութի'ւն.— Փարիզի մէջ տեղի կ'ունենայ միայն մէ'կ ներկայացում։

ՄՆՈՂՔՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԱՆԱՐԱՏ ՅՂՈՒԹԵԱՆ ՔՈՅՐԵՐ

Sœurs de l'Immaculée Conception
73, Ave. Henri-Barbusse
95 - Arnouville-les-Gonesse

Անարատ Յղութեան Քոյրերու դպրոցը կը բացուի Սեպտեմբեր 15ին։ Պետական արտօնութեամբ, այս տարի դպրոցը ունի մանկապարտէզի եւ նախակրթարանի բաժիններ։

Դասաւանդութիւնը կը կատարուի համաձայն Ֆրանսական կրթական ծրագրին, յաւելեալ՝ հայերէնի դասերով։

Դպրոցը ունի խնամակալ մարմին մը որ մօտէն կը հետեւի ծրագրի գործադրութեան։

Կ'ընդունուին գիշերօթիկ եւ ցերեկօթիկ։ Վճարման պայմաններու համար, դիմել տեսչութեան։ Արձանագրութիւնները սկսած են։ Դիմել ամէն կէսօրէ առաջ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Եղիազարեան Սամսոն (Սամօ) Գէորգի, ծնած է 1898ին Ազիզբեգովի չրջան Օղրին գիւղը։ Կը կարծուի թէ կը գտնուի Մարսէյլի չրջանը։ Զինքը կը փնտրէ հօրեղբօր տղան Եղիազարեան Կառլէն Արտէմի, Մ. Մեծարենց փող. թիւ 8, Երեւան 31, Հայաստան (Խորհ. Միութիւն)։

×

Մելքոնեան Վահան Մամիկոնի, Մելքոնեան Գարուչ Մամիկոնի, Բաբայեան Սագօ կամ Սերգէյ։ Փնտռողն է Մելքոնեան Թամար, թիւ 7 Սայաթ – Նովա, Երեւան, Հայաստան (Խորհ. Միութիւն)։

×

Երեւանէն Աշխատաւորեան Սերոժ Մկրտիչի կը փնտռէ իր հայրը՝ Աշխատաւորեան Մկրտիչ Տրդատի։ Հայաստանէն մեկնած է բանակ 1941ին՝ Լենինականի Դուսկեանդի չրջանի Դիրակլարց գիւղէն։ Իր տղան ներկայիս կ'ապրի Երեւան՝ Մուրացանի փողոց թիւ 98։

Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել՝

Mr. NAZARIAN
28, Rue Deguingand
92 — LEVALLOIS-PERRET (FRANCE)
Tél. : 737-62-89

×

Կարինէ Յակոբճանեանի աղջիկը կը փնտռէ Սեպուհ Գաբրիէլ Մարզարեանը, բնիկ երեւանցի, մօտ յիսուն տարեկան։ Լուր չկայ հայրենական պատերազմէն ի վեր։ Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի դրել «Յառաջ»ի խմբագրութեան։

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Արձանագրութիւն 1967 – 1968 ուսում – նական տարեշրջանին։

Տակաւին տրամադրելի տեղերուն համար իրենց զաւակը արձանագրել փափաքողներէն կը խնդրուի ժամադրուիլ՝ գըրելով հետեւեալ հասցէին՝

26 Rue Troyon, 92 SEVRES
կամ հեռաձայնել 027 – 18 – 28։

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի արձանագրութիւնները սկսած են։ Ամէն տունէ որոնք կը փափաքին իրենց աղջիկները դնել վարժարան, այժմէն իսկ պէտք է դիմում ընեն Հաստատութեան տնօրէնութեան,

1, Bld. du Nord — 93 - LE RAINCY
Tél. : 927-01-72

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԴԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	50 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	25 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	25 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ։ ՆՇԱՆՑՈՒՔ	25 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	25 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	10 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը։

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է։

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան։

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԹՈՒՒՑԻԿ – ՏՈՄՍԱԿ – ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ – ԵՒԱՅԼՆ
FACTURES — TETE DE LETTRES — ENVELOPPES — etc...

Դիմեցէք

«ՅԱՌԱՋ» Ի

32, RUE DE TRÉVISE
— PARIS - IXe —
Téléph.: 770-86-60

ՄԱՔՈՒԻՐ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԱՐԱՓ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

ՀԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. Հատը 0,30

ՈՒՐԲԱԹ
22
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
VENDREDI
22 Septembre
1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11017 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 43e ANNÉE — No 11.017

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀՐԷԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Ա.

Եւրոպայի եւ զոյգ Ամերիկաներու Հրեաները համերաշխական ոգիով տոգորուած՝ նիւթական զոհողութիւններ ըրին օգնութեան փութալու համար Իսրայէլի, որ բացառիկ ծախքերու ենթարկուած էր վերջին պատերազմին առթիւ :

Մեծահարուստ պարոն Էտմոն տը Ռոշիլտ հրապարակային կոչով մը հրաւիրեց Ֆրանսայի և ամբողջ աշխարհի Հրեաները, որ օժանդակեն Իսրայէլի պետութեան, ներկայ նեղ օրերուն :

Փարիզի հրեայ առեւտրականները այդ կոչին չէին սպասած հանգանակութիւն կատարելու համար, լայն աստիճանաչափով, իրենց շրջանակին մէջ, ոչ – Հրեաներն անգամ մասնակից դարձնելով իրենց ձեռնարկին :

Միացեալ Նահանգներու Հրեաները, որ սովորական ժամանակներ իրարու դէմ կը պայքարին աստուածաբանական եւ ազգագրական տարակարծութեանց պատճառով, յանկարծ համերաշխեցան, երբ նախագահ Նասր, Ահմէտ Շուքէյրի եւ ուրիշ պատասխանատու արաբ վարիչներ Իսրայէլը բնաջնջելու, Թէլ Ավիվը քարուքանդ ընելու սպառնալիքներ կ'ընէին Յունիս 5ի պատերազմէն առաջ :

Ամերիկայի մէջ հանգանակուած գումարը վեցօրեայ պատերազմի բոլոր ծախքերը գոցելէ ետք պետական գանձին ալ կարեւոր նպաստ մը բերեր է, գրեցին թերթերը :

Եւրոպայի միւս երկիրներուն եւ Հարաւային Ամերիկայի մէջ եւս Հրեաները սիրայօժար մասնակցած են բացուած հանգանակութեանց, ապացոյցը տալով համազգային համերաշխութեան եւ շեշտելով վտանգին առջեւ ինքնապաշտպանութեան դիմելու անհրաժեշտութիւնը :

Անցեալ ամիս եօթանասուն ամերիկացի եւ եւրոպացի հրեայ միլիառատէրեր Երուսաղէմի մէջ խորհրդակցական ժողով գումարելով ծրագիրներ կազմեցին Իսրայէլի ճարտարարուեստին եւ տնտեսութեան բարգաւաճման մասին :

Գտնուեցան սակայն Հրեաներ, քիչ թիւով, որոնք հակառակ արտայայտուեցան Պարոն Ռոշիլտի կոչին : Վտանգաւոր նիկատեցին զանազան երկիրներու քաղաքացի դարձած Հրեաներու հետաքրքրուիլը Իսրայէլով, մանաւանդ նիւթապէս անոր օժանդակելը :

Այս առթիւ հրեայ փրոֆէսէօրներ, բժիշկներ եւ այլ մտաւորականներ Ֆրանս. մամուլին մէջ թունդ պաշտպանողականներ գրեցին, ջատագովելով հրեայ միլիառատէրին նախաձեռնութիւնը :

Բժշկական Ակաբեմիայի անդամ Փրոֆ. Պարուք Մոնտի մէջ (22 Յուլիս 1967) գրեց, որ բնականաբար զանազան երկիրներու քաղաքացի իւրաքանչիւր հրեայ անսահման նուիրում եւ կատարեալ ծառայութիւն պէտք է ցուցաբերէ հանդէպ իր երկրորդ հայրենիքին : Բայց հրեայ ժողովուրդը միաժամանակ կը ներկայացնէ օրէնք մը, Թորա մը, արդար օրէնք մը մարդկութեան համար, ժողովուրդ մը, որ նուիրուած է այդ օրէնքին եւ հողամասի մը, Իսրայէլի հողին, որուն հոգեւոր կեդրոնն է Երուսաղէմ : Այս վերջինը նաեւ հոգեւոր կեդրոնն է ամբողջ մարդկութեան, որովհետեւ ինչպէս Եսայի մարգարէն ըսած է, ի վերջոյ բոլոր ազգերը պիտի հոսին դէպի Երուսաղէմ, դոչելով. « Օ՛ն, բարձրանանք դէպի Աստուծոյ լեռը, դէպի Յակոբի աստուծոյն տունը ...» :

Իր հրէական ծագումին հաւատարիմ Ֆրանսացի Ակադեմականին համար Հրեան Աստուծոյ ընտրեալ ժողովուրդն է : Իսկ Երուսաղէմ՝ ամբողջ մարդկութեան հոգեւոր կեդրոնը :

Ալզասցի կին մը՝ Ռընէ Լէվի – Շթէրն-Հայմըր՝ կը գրէ, որ իր նախահայրերը ԺԱ. դարէն ի վեր Ֆրանսա կը բնակին, ծառայած են Ֆրանսական բանակին եւ մշակոյթին : Սակայն հրէականութիւնը փոխանցած են յորդւոց որդի ինը դարէ ի վեր :

« Ֆրանսայի կապուիլը մեզի համար եղած է միշտ բնական բան մը, բայց ոչ՝ տարամերժ (էքսքլիւզիֆ) : Հայրս ո՛չ մէկ հակասութիւն կը տեսնէր մոլեռանդութեան հասնող Ֆրանսացիի իր հայրենասիրութեան եւ հրէական ամէն ձեւի աւանդութեանց հաւատարմութեան միջեւ : Սիոնականութիւնը իրեն համար այդ հաւատարմութեան արդիական արտայայտութիւնն էր» :

Յօդուածագիրը ինք ալ իբրեւ Ֆրանսացի հրեայ խորապէս ուսումնասիրած է Ֆրանսական եւ հրէական մշակութային արժէքները եւ 1929ին իրաւաբանութեան տոքթորայի իր թէզը գրած է միաժամանակ Ֆրանսական եւ հրէական օրէնքները շօշափող նիւթի մը շուրջ :

Ըստ իրեն, մարդիկ ի զուր կը վիճին եւ բառերու հետ կը խաղան հասկնալու համար թէ հրէականութիւնը կրօ՞նք մըն է, Հրեաները ժողովո՞ւրդ մը, ա՞զգ մը կը կազմեն թէ ուրոյն հաւաքականութիւն մըն են : Հրէականութիւնը հիմնուած է, կ'ըսէ, դաղափարաբանութեան մը վրայ, որուն աղբիւրն է Մովսէսի Տասնաբանեայ Պատուիրանքը եւ որուն կը պարտի անիկա իր յաւերժացումը :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԻՋԱԴԷՊ ՍՈՒԷԶԻ ՄԷՋ

ՄԷԿԸ ՄԻՒՍԻՆ ՎՐԱՅ ԿԸ ՆԵՏԷ

Քանի մը նոր միջադէպեր պատահած են Սուէզի մէջ, մինչ Ազգաժողովին օրակարգի առաջին հարցն է՝ Միջին Արեւելք : Ինչպէս միշտ մէկը միւսին վրայ կը ձգէ պատասխանատուութիւնը :

Թէլ Ավիվի համար Եգիպտացիք բռնաբարած են ոչ – նաւարկութեան համաձայնութիւնը, մինչ Գահիրէ կ'ըսէ թէ ոչ մէկ նաւ կար ջրանցքին մէջ եւ Իսրայելցիք կրակ բացած են առանց պատճառի : Եգիպտացի պաշտօնական բանբերը կը հերքէ նաեւ իսրայելեան լուրերը ըստ որոնց երկու եգիպտական նաւ ընկղմած են.— « Մեր ուժերը կորուստ չեն ունեցած, բայց ութ քաղաքացիներ վիրաւորուած են Սուէզի մէջ եւ հարկ եղած է որ հիւանդանոց փոխադրուին եւ մէկ մեռեալ կայ » կը ճշդէ եգիպտական զեկոյցը, ըստ որուն երկու տուներ ալ քանդուած են Սուէզի մէջ եւ ելեկտրական կեդրոն մըն ալ մասամբ քանդուած է : Ինչ որ պատահեցաւ կ'ըսեն Եգիպտացիք այն է որ իսրայէլ Սուէզի վրայ յարձակեցաւ եւ զէնք պարպեց բնակչութեան վրայ :

Ի պատասխան այս վերագրումներուն, Իսրայէլի զինուորական բանբերը կը հերքէ թէ իսրայելեան ուժերը կրակած ըլլան Սուէզ եւ Փորթ – Թէվֆիք :

Վերջին լուրերու համաձայն հրացանաձգութիւնը վերսկսած է Հինգշաբթի վաղ առաւօտեան եւ հինգ Իսրայելցի ըսպաննուած է : Թէլ Ավիվի հիւսիսն ալ իսրայելեան պահածոյի գործարան մը օդը հանուած է :

Երուսաղէմի մէջ ալ ութ արաբ ձերբակալուած է եւ կը հարցաքննուին : Առջի օր ահաբեկչական արարք մը կատարուած էր հրեայ կրօնական թերթի մը տպարանին դէմ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԹԷՆՔԷՆ հասած լուրերը կը հաստատեն թէ յոյն 132 լրագրողներ անգործ են : Ասոնցմէ 14ը ներկայիս Լերոս կղզին արգելափակուած են :

ՄԵԾ – ԴՈՒՔՍ ԱՆՏՐԷԻ այրին, քառասուն տարի ետք կը յայտարարէ թէ վըստահ է որ Տիկին Անտերսոն Նիքոլա Բ. Ցարին աղջիկն է : Ծանօթ է որ քառասուն տարի է կարելի չէ եղած լուծել այս մեծ առեղծուածը եւ դատերը կը շարունակուին :

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՍՏԵՂԾԱԾ

ԻՍՐԱՅԷԼԸ ԿՈՎԿԱՍԻ ՄԷՋ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Գ.

Այդ օրերը, մեր Ազգային Անկախութեան Պատերազմին ամէնէն ճակատագրական շրջաններն էին : Պէքիր Սամի Պէյի նախագահութեան տակ գտնուող թրքական պատուիրակութեան եւ ռուսական պատուիրակութեան միջեւ կատարուող բանակցութիւնները ամիս մը տեւած էին եւ համաձայնութիւն մը ստորագրուած՝ Մոսկուայի մէջ : 24 Օգոստոս 1920ին ստորագրուած այս համաձայնագրին հիմամբ, որքան որ ընդունուած էր Թուրքիայէն Կովկաս գաղթող Հայերուն վերադարձը դէպի իրենց տեղերը, միւս կողմէ մերժուած էր ճանաչումը հանրաքուէի իրաւունքի մը՝ անոնց համար : Եուսուֆ Քէմալ Պէյ, այս համաձայնագիրը Մոսկուայէն Անգարա բերելու համար ճամբայ ելած էր, բայց մայրաքաղաք չհասած, Ռուս Արտաքին Գործոց Կոմիսար Չիչերին կրկին իր մօտ կը կանչէ Պէքիր Սամի Պէյը եւ անոր կը կրկնէ «Վան եւ Պիթլիս նահանգներու մէջ Հայերուն հող տալու առաջարկները եւ կը յիշեցնէ, թէ Անատոլուի Ազգային Անկախութեան Պատերազմին կատարելի ռուսական օժանդակութիւնը կախում ունի այս պայմանին ընդունումէն ու յարգումէն» : Պէքիր Սամի Պէյ կը պատասխանէ Չիչերինի . — «Ուրեմն մենք ինչո՞ւ կը պատերազմինք : Արեւմուտքի մէջ Յոյներուն, Արեւելքի մէջ ալ Հայերուն հող չտալու համար չէ՞ միթէ » :

Եուսուֆ Քեմալ երբ Անգարա կը հասնի, Քեմալ Փաշա Պէքիր Սամի Պէյի կը հրահանգէ Ռուսերուն յիշեցնել թէ Հայերու հող տրուելու պահանջը զինքը կասկածի կը մղէ Մոսկուայի անկեղծութեան մասին :

Այս տողերը կուգան հանդիսանալ իբրեւ փաստերուն գլուխ գործոցը այն իրականութեան, որ Մեծ Ազատարար Մուսթաֆա Քեմալ ամէնէն ճակատագրական պահերուն իսկ մտքէն չէր անցուցած թիզ մը անգամ զոհել Թուրքիոյ հողերէն : Կարմիր Սովետ Ռուսերը այս պահանջներէն ետ կենալու մղող երկու պատմական դէպքերը, շատ կարեւոր են թէ մեր եւ թէ Խորհ. Ռուսիոյ պատմութեան համար : Ասոնցմէ առաջինը հետեւեալն է.— Խոր. Ռուսիոյ բանակները այդ թուականին կը պատերազմէին Լեհական ճակատին վրայ եւ հոն ծանր պարտութիւններ կը կրէին : Այդ միջոցին լեհական բանակներուն ընդհանուր սպարապետն էր նշանաւոր Ֆրանսացի զօրավարը Զօր. Վէյկանը : Իսկ երկրորդ պարագան է Զօր. Քեազըմ Գարապէքիրի արձանագրած վճռական յաղթանակը արեւելեան ճակատի վրայ, հայկական ուժերուն դիմաց : Ասկէ ետք, 1921 Մարտ 16ի համաձայնագրով Խորհ. Ռուսիոյ եւ Թուրքիոյ միջեւ յարաբերութիւնները կարգադրուեցան եւ մինչեւ Բ. Աշխարհամարտի վերջաւորութիւնն ալ Հայկական Հարցը անգամ մըն ալ Ռուսերուն կողմէ բերան չառնուեցաւ :

Երկրորդ Աշխարհամարտի ընթացքին, Սթալին Անկլօ – Սաքսոն դիւանագէտները խաբելէ եւ Ռուզվէլթն ու Չըրչիլն ալ խաղի բերելէ ետք, ռուսական կարմիր աշխարհակալութիւնը հասցուց գագաթնակէտին : Ահա այս կացութենէն առաւելագոյն օգուտը քաղելու ձգտող Խորհ. Ռուսիոյ վարչապետը Մոլոթով, 7 Յունիս 1945ին իր յուշագիրը յանձնեց Թուրք կառավարութեան : Այս յուշագրին մէջ Կովկասեան կողմէն մեր արեւելեան նահանգներէն Կարսն ու Արտահանը ետ կը պահանջուէին եւ կ'առաջարկուէր Նեղուցներու մէջ ալ հողամաս մը տրամադրել իրենց, ռուսական խարիսխ մը հիմնելու համար :

(3 Շար.)

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

ՖՈՒԹՊՈԼ.— Փարիզի ախոյենութեան այս նոր շրջանի մրցումները վերսկսան Կիրակի, Սեպտեմբեր 17ին :

Այդ օրը, Ալֆորվիլի Հայ Մարզականը իր դաշտին վրայ կը մրցէր Փրոմոսիոն տ'Օնէօրի իր դասակարգին պատկանող Մոնժըրոնի դէմ : Մեծ թիւով Հայ եւ օտար մարզասէրներ եկած էին դիտելու՝ նոր ուժերով զօրացած մեր խումբը, որ անցեալ տարի երրորդ տեղը գրաւելով վերջացուց :

Սկիզբէն մինչեւ վերջը արագ խաղարկութիւն մը տեղի ունեցաւ՝ փոխադարձ վտանգաւոր յարձակումներով : Երեսուներորդ վայրկեանին հակառակորդը մեր դէմ կէտ մը նշանակեց քու ֆռանի վրայ : Այս պատահարը չընկրկեց մեր տղաքը, փաստ՝ որ իրաւարարը երկու փենալթի սուլեց ի նպաստ մեզի, սակայն միայն մէկը արժէք ստացաւ շնորհիւ նորեկ Սքիպայի անվրէպ հարուածին : Քանի մը վայրկեան ետք, կեդրոն պաշտպան Քարթոյեան (նորեկ Ռետ Սթառէն) իր գիծէն պիտի յառաջանար՝ դեղեցիկ մէկ – երկուքով ու պիտի արձանագրէր երկրորդ կէտը, 2–1 :

Այս արդիւնքով պիտի վերջանար խաղն ալ, առաջին յաղթանակ մը տալով մեր խումբին :

Այս մրցումը ցոյց տուաւ որ մեր պաշտպանողական գիծը որակով լի, ամուր է եւ ուժեղ : Կը մնայ որ յառաջապահներն ալ յայտնաբերեն աւելի մեթոտիկ խաղարկութիւն մը : Այդ մասին կրնանք լաւատես ըլլալ՝ եթէ մեր տղաքը օգտուին նոր մարզիչին Հանրի Փրիամի ցուցմունքներէն : Հանրի Փրիամ եղած է մարզիչը Սթատ Ֆռանսէ ամաթէօռ եւ փրոֆէսիոնէլ խումբերուն մինչեւ անցեալ տարի : Նշենք որ մեր դասակարգին համար եւ անկէ վեր, պարտադրեալ օրէնք է որ մասնակցողները ունենան առ նուազն վեց խումբեր : Ունինք նաեւ երկու խումբեր, որոնք Կիրակի առաւօտները մրցումներ կը կատարեն :

Այս Կիրակի Ֆրանսայի բաժակի շարքին մէջ կը հանդիպինք Նէօյի Սիւռ Մառնի, այս վերջնոյն դաշտին վրայ :

ԶԱՄԷՆ

ՎԱՏԱԿ

ՓԱՓԱՆՑԱՎՈՒՆ ՂԱՀԱՆՑԱՑԻՆ

—o—

Դուքս Բարելկ, ամպրոպային առաջնորդն Ե. Ռաս-Ֆիլդին պիտի ուղեկցեր Ռաս Կեթա, Օպեն տան հետ:

Իսկ Ռաս-Ֆիլդին ներսը օրերն էին անկանխատես, բառ. ձեռնի տակ հետաքրքիր, բայց ոչ հանգիստ:

— Հիմա, պիտի վերջացնես, ասում է Կեթա Ռաս Ֆիլդինին, որ ամբողջ գիշեր չքնեց, ինչ-որ բան էր գրում: Ես ... ես օրերս շատ աշխատեցի: Ձեզ, պիտի ըլլայ, ձեր հայրենիքի համար: Ես Ձեզ պատրաստում եմ ամբողջ աշխարհի առաջ, ինչպես որ ես ուզում եմ, որ դուք ինձ տեսնեք:

— Ես, պիտի վերջացնեմ, ասում է Ռաս Ֆիլդինին, որ ամբողջ գիշեր չքնեց, ինչ-որ բան էր գրում: Ես ... ես օրերս շատ աշխատեցի: Ձեզ, պիտի ըլլայ, ձեր հայրենիքի համար: Ես Ձեզ պատրաստում եմ ամբողջ աշխարհի առաջ, ինչպես որ ես ուզում եմ, որ դուք ինձ տեսնեք:

Ռաս Ֆիլդինին, որ ամբողջ գիշեր չքնեց, ինչ-որ բան էր գրում, ասում է Կեթա

ական ի մեծամեծացն Հայոց, յաղթեցին, գերիներ առին եւ վերադարձան Քեսուն: Վասիլի զօրքէն Տարօնոյ իշխան Տաճատի որդի Ապլասադ քաջարի մարտ, որպէս առիւծ կը սլանայ Պարսից վրայ, կը բեկանէ այլազգի զօրքերուն ճակատը, բայց կը սպաննուին Տիգրան եւ Ապսալաթ», (Ուռհայեցի, էջ 325):

Քայքայումը կը սկսի ներսէն. «Լեւոնի եղբայր Թորոս նենգութեամբ բռնեց Վասիլ Տղան եւ յանձնեց Պաղտինի, Եդեսիոյ կոմսին, որ գաղանաբար խոշտանգելով առաւ իրմէ բոլոր գաւառները: Վասիլ գնաց Լեւոն աներոջ մօտ»: (էջ 337):

Գող Վասիլ կը մեռնի 1112ին, յաջորդ տարին Վասիլ Տղայէն Ֆրէնկները կը խլեն Քեսունն ու Մարաշը: Սելճուքներ Եդեսիոյ կոմսէն պիտի առնեն երկու քաղաքները: Տանիշմենտ Մահմուտ 1136ին կը մտնէ Քեսուն, կ'այրէ կարմիր վանքը, յետոյ այրել կուտայ քաղաքն ու ապարանքը, որովհետեւ անպաշտպան մնացած էր (30 Մարտ 1140):

Եդեսիան կը մնար կղզիացած, կարգը պիտի գար իրեն, մանաւանդ որ անառակ կոմսի մը ղեկավարութեան տակ մնացեր էր: Եդեսիացիներ թոյլատու ոգի ունենալու են, պարտազանց պետի մը հանդէպ անվերապահ յարգանք տածելով: Ամբողջ տարի մը վճարում կատարած չէր զինուորներուն, որոնք պաշարումի ատեն անհոգ գտնուեցան:

Ժոսլին Թլպաշարի մէջ կը զուարճանար՝ երբ 14 Սեպտեմբեր 1146ին Զէնկի կը սպաննուի: Եդեսիոյ Հայերը իմաց կուտան կոմսին, թէ քաղաքին մէջ քիչ պահապան կայ: Կոմսը 27 Հոկտեմբերին կը մտնէ քաղաք, Հայերը սիրով կ'ընդունին փախստականին վերադարձը: Պահակագունդը կը դիմէ Զէնկիի որդի Նուրետտինին: 3 Նոյեմբերին, Հալէպի ա-թաբեկը կը գրաւէ Եդեսիան, կը ջարդէ Հայերը: Միքայէլ Ասորիի համաձայն երեսուն հազար կոտորուեցան, 16 հազար գերի տարուեցան, (էջ 419 – 420):

«Թուրքերը սուղ վճարել տուին Հայերուն, ամբողջ հայ բնակչութիւնը ջարդուեցաւ, Ֆրէնկներուն հանդէպ ուղղամիտ ըլլալնուն համար»:

Իկոնիոյ սուլթան Մասուտ 1149 Սեպտեմբերին կը պաշարէ Մարաշը, դիւրաւ կը տիրանայ քաղաքին, որովհետեւ տկար պահակագունդ մը կար: Ցետոյ կը պաշարէ Թլպաշարը, ուր կը մնար Ժոսլին, բայց չի կրնար գրաւել: 29 Յունիս 1149-ին սպաննուած էր Անտիոքի իշխան Ռէյմոնը, Նուրետտինի դէմ պատերազմած ատեն:

Մասուտէն ետքը Նուրետտին կը պաշարէ Թլպաշարը: Ժոսլինի կինը, Պէաթրիս, որդիին անունով կը կազմակերպէ դիմադրութիւնը, որ կը տեւէ մէկ տարիէն աւելի, բայց քաղաքը լեցուն էր Ֆրէնկ եւ հայ տարագիրներով, սովը կը սկսէր, Պէաթրիս կը նախընտրէ բանալ ամրոցին դուռները: Նուրետտին կը գրաւէ 1151 Յուլիսին, Ժողովուրդին կը թոյլատրէ ազատօրէն մեկնելու, ոչ կոտորած, ոչ թալան:

Ժոսլին 1150 Մայիսին մեկնած էր Անտիոք՝ պատրիարքը տեսնելու: Գիշերը դարանի մէջ կ'իյնայ, կ'ուզէ կաշառքով պրծիլ, Թուրք մը կը մերժէ կաշառքը, լուր կը զրկէ Հալէպ, ջոկատ մը սրընթաց կը հասնի, Ժոսլինը կը տանի Նուրետտինի, որ կը կուրացնէ եւ բանտ կը նետէ:

Օրմանեանի համաձայն «Ժոսլինի կինը մտածեց Հռոմկլան աւանդ ձգել կաթողիկոսին: Այս փոխադրուիլը կարեւոր է նշանակել 1149ին, Ժոսլինի գերութեան եւ մահուան տարին»: Ժոսլին գերի բռնուած է 4 Մայիս 1150ին և բանտ մնացած է ինը տարի:

Կաթողիկոսը տէր կը մնայ Հռոմկլայի, Ընսիմէն կը գրէ խարդաւանքով (Թրիշըրի):

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(2 Շար.)

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Ա.

ԹԻԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ.— Վիշիի մէջ Եւրոպայի (բաց = Օփըն) ախոյենութիւններ, մասնակցութեամբ Ֆիլատելֆիացի (Միացեալ Նահանգներ) եւ Աւստրալիան ներկայացնող՝ Թասմանիական ակումբի մը պատկանող թիավարողներու:

Մէկ թիով թիավարող մրցակիցներու վերաբերեալ մրցումներ.— «Լիթուանացիները (Եուքնա, Պոտտանա Վիշուս, Շթերլիք, Եակելաւիշուս) փրկեցին Խոր. Միութեան պատիւը, յաղթանակ մը ապահովելով՝ ղեկավարով մը օժտուած քառատեղանի մակոյկի մասնագիտութեան մէջ, կը պատկանին Վիլնիուսի (Վիլնա) Ժալքիրիս ակումբին:

Երկտեղանի մակոյկ, ղեկավարով օժտուած.— Ա. Պարան եւ Սամպօ (Իտալիա):

Երկտեղանի մակոյկ առանց ղեկավարի.— Ա. Հուղ եւ Ճոնսըն (Ֆիլատելֆիա):

Ութտեղանի մակոյկ ղեկավարով օժտուած.— Ա. Արեւմտեան Գերմանիա:

Քառատեղանի մակոյկ առանց ղեկավարի.— Ա. Արեւելեան Գերմանիա:

Երկու թիով թիավարող մրցակիցներու վերաբերեալ մրցումներ.— Միատեղանի մակոյկ (Սքիֆ). Ա. Հիլ (Արեւելեան Գերմանիա), ջախջախիչ պարտութեան մը մատնելով ողիմպիական եռակի ռուս ախոյեան (1956, 1960, 1964) Իվանովը:

Երկտեղանի մակոյկ (Տըպըլ Սքըլ).— Ա. Պուրկէն եւ Շթուտախ (Զուիցերիա):

Գերմանացիները երեք ոսկի (Արեւելեան Գերմանիա երկու, Արեւմտեան Գերմանիա մէկ), եւ չորս արծաթէ (Արեւելեան Գերմանիա երեք, Արեւմտեան Գերմանիա մէկ) մետայլով՝ անվիճելի առաւելութիւն մը յայտնաբերեցին մասնակից միւս ժողովուրդներուն վրայ:

Հեծելանիւ.— Ամսթերտամի մէջ աշխարհի ախոյենութիւններ:

Ա. Կանացի Սփրայնթըրներ.— Արագութիւն (վիթէս). Ա. Վալենթինա Սավինա: Երեք քմ. հետապնդում, Ա. Թամարա Կարկուշինա, երկուքն ալ Խորհ. Միութիւն:

Բ. Արական փրոֆէսիոնէլ Սփրայնթըրներ.— Անհատական հետապնդում (հինգ քմ.) Ա. Թիէմէն Կոօէն (Հոլանտա):

Միւս երկու մասնագիտութիւնները վերջացան Պելճիքացւոց յաղթանակներով, Փաթրիք Սէրքու (արագութիւն) եւ Լէօ Փոօստ (առաջատար մոթոսիքլէթի ետեւէն հարիւր քմ. հեծելարշաւ, ըստ Ֆրանսացւոց տըմի – ֆոն), գերազանցեցին իրենց հակառակորդները:

Գ. Փրոֆէսիոնէլ խնուղարշաւ.— Առաջին Ետտի Մերքս (Պելճիքա), Բ. Եան Եանսէն (Հոլանտա), Գ. Սաէզ (Սպանիա): Զուիցերիացի Պեռնար Վիֆիան 32րդ դասաւորուեցաւ իր ետեւը ձգելով Ֆրանսական շրջավազքի այս տարուան յաղթական Ռոժէ Փէնժոնը եւ նախկին յաղթական Լիւսիէն Էմառը (Վիֆիանի մասին տես «Յառաջ», 5 Սեպտեմբեր):

Այս կերպով «Փրոֆէսիոնէլ» մրցումներու մէջ՝ Պելճիքացիները եւ Հոլանտացիները, բացայայտ առաւելութիւն մը յայտնաբերեցին:

Յարդ ոչ մէկ Ֆրանսահայ չէ մասնակցած աշխարհի ախոյենութեանց, բայց Առման Փափազեան (տես «Յառաջ» 5 Սեպտեմբեր), Էտուառ Փամպուքճեան, Ժան Յոբճանեան (1955ին Թունուզի շրջվազքի յաղթական), Ժաք Թորոսեան արժանաւոր կերպով Ֆրանսական դրօշը պաշտպանած են «փրոֆէսիոնէլներու» վերապահուած մեծ դասական (կրանտ քլասիք) մրցումներու մէջ: Բ. Աշխարհամարտէն առաջ ունեցած ենք Մանտրոյեան անուն լաւ հեծելանաւորդ մը (Մարսիլահայ):

Դ. Ամաթէօռ արական սփրայնթըրներ.— Խորհ. Միութիւնը հինգ քմ. Ողիմպիական հետապնդման մէջ՝ խմբային անըսպասելի յաղթանակ մը կրցաւ տանիլ, զարմանքի մատնելով մինչեւ իսկ խմբապետ Լենինկրատցի Մոսքվինը, որուն կ'ընկերանային Լացիս (Լեթթոնացի), Քոլուչեւ (Թաշքէնտցի) եւ Պիքով (Մինսցի):

Մէկ քիլոմեթրը ժամացոյցի դէմ արագութեան արշաւ.— Ա. Նիէլս Ֆրետպորկ (Տանըմարքա):

Արագութիւն (վիթէս), չշոփոթել վերոյիշեալ մասնագիտութեանը հետ.— Ֆրանսացիները առաջին երկու տեղերը գրաւեցին, շնորհիւ Տանիէլ Մոռըլոնի եւ Փիէռ Թրանթէնի:

Երկտեղանի հեծելանիւ (Թանտէմ).— Ա. Իտալիա (Տինօ Վերցինի եւ Պրունօ Կոնծաթօ), յաղթելով Տանէլ Մոռըլոն եւ Փիէռ Թրանթէն՝ Ֆրանսական զոյգին:

Հոլանտացիները աշխարհի լաւագոյն սփրայնթըրները հանդիսացան պրոնզէ մետայլ մը եւ երկու ոսկի մետայլ շահելով մնացեալ երկու մասնագիտութեանց մէջ, շնորհիւ Կէռթ Պոնճրսի (չորս քմ. անհատական հետապնդման յաղթական), եւ Քիթ Տը Վիթի, որ առաջին հանդիսացաւ առաջատար մոթոսիքլէթի ետեւէ մէկ ժամ հեծելարշաւի (տըմի – ֆոն) մէջ, մէկ շրջանէ աւելի իր ետեւը ձգելով ռուս Միխայլով Մարքովը, ինչպէս նաեւ ուրիշ Հոլանտացի մը, Տիէս Հելսլոթ (այս վերջինը պրոնզէ մէտայլ մը ստացաւ):

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԱՆՏՈՆԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՊՈՒՏ ՄԸ ԺՊԻՏ

ԻՆՉ ԸՍԵՐ Է ...

Համայնավար գործիչ մը, իրիկուն մը արտակարգօրէն լաւ տրամադրութեամբ տուն կը դառնայ:

Կինը կը հարցնէ.

— Ի՞նչ եղաւ: Ժողովը լմնցա՞ւ:

— Այո՛:

— Խօսեցա՞ր:

— Անշուշտ: Եր կրնամ ըսել՝ թէ մինչեւ այսօր, ոչ մէկ անգամ այսչափ խանդավառօրէն չէի ծափահարուած: Բոլոր ժողովականները «կեցցէ՛» կը պոռային, կը ծափահարէին եւ գլխարկները օդը կը նետէին:

— Իրա՞ւ:

— Այո՛:

— Բայց ի՞նչ ըսիր որ ...

— Ըսի՝ որ ասիկա մեր վերջին ժողովն էր: Քաղաքին մէջ ծայր տուած ասիական կրիփի համաճարակին պատճառով՝ ժողովները յետաձգուած են անորոշ ժամանակով:

×

Մէկը իր բարեկամին հանդիպելով կ'ըսէ՝ թէ տնտեսական շատ նեղ կացութեան մէջ կը գտնուի:

— Ինչո՞ւ չես դիմեր հօրեղբօրդ, որ ունեւոր մարդ է, կ'ըսէ բարեկամը:

— Դիմեցի: Գրեցի թէ փողոցը մնացած եմ, կը յարէ մարդը:

— Եւ ի՞նչ եղաւ: Չպատասխանե՞ց:

— Պատասխանեց: Կը թելադրէ որ՝ ուշադրութիւն ընեմ եւ ինքնաշարժի մը տակ չմնամ:

×

Յակոբիկ կ'ըսէ հայրիկին.

— Հայրիկ, պարոնը իրաւունք ունի՞ չըրած մէկ բանիս համար պատժելու զիս:

— Ոչ, տղաս:

— Հապա ինչո՞ւ պատժեց երէկ դասս «Միտքը պարտէզ մըն է» կ'ըսէր:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (5)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ՖԱՆԹԻՆ

—*—

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՐՔ

ԱՐԴԱՐ ՄԸ

—o—

Ո՛վ որ ուզէր, ամէն ժամանակ կրնար Պ. Միրիէլը տուն բերել տալ հիւանդներու եւ մեռնողներու համար: Գիտէր ան թէ իր ամէնէն մեծ պարտաւորութիւնը եւ ամէնէն մեծ գործը անոնց բարձին քովն էր: Անայր կամ որբ ընտանիքները զինքը ուզելու պէտք չունէին, վասնզի ինքնին կուգար: Գիտէր ժամերով նստիլ եւ լսել սիրական կնիկը կորուսող մարդուն կամ զաւակը կորուսող մօր քով: Ինչպէս ըսելու վայրկեանը գիտէր, նոյնպէս խօսելու վայրկեանն ալ գիտէր: Ո՛ հիանալի մխիթարիչ: Կը ջանար չէ թէ մոռացումով վիշտը ջնջելու, այլ յուսադրութեամբ վսեմելու եւ ազնուացնելու: «Զդուշացէ՛ք, կ'ըսէր, այդ կերպով դէպի մեռեալները նայելէ: Մի՛ մտածէք ինչ որ կը փտի: Ուղղակի նայեցէք: Ձեր մեռնող սիրականին կենդանի նշոյլը երկնից մէջ պիտի նշմարէք»: Գիտէր թէ հաւատքը փրկաւէտ է: Կ'աշխատէր յուսաբեկ մարդը խրատել՝ մատով անոր ցուցնելով համակերպող մարդը, եւ դէպի գերեզման նայող վիշտը կերպարանափոխել՝ ցուցնելով անոր դէպի աստղ մը նայող վիշտը:

ԳԼՈՒԽ Դ.

ԳԵՐԱՊԱՅԾԱՌ ՊԻԷՆՎԸՆԻԻ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԸ ՇԱՏ ԺԱՄԱՆԱԿ ԿԸ ԳՈՐԾԱԾԷՐ ԻՐ ՊԱՏՄՈՒՃԱՆՆԵՐԸ

Միրիէլի ընտանի կեանքն իր հասարակային կեանքին պէս միեւնոյն մտածումներով լի էր:

Տ...ի եպիսկոպոսը այնպիսի կամայական աղքատութեան մէջ կ'ապրէր որ տեսնողին համար կրնար ծանր եւ զմայլելի տեսարան մը համարուիլ: Ամէն ծերերու եւ մտածողներու մեծագոյն մասին պէս ան ալ քիչ կը քնանար: Թէեւ քիչ այլ խորունկ էր իր քունը: Առաւօտուն ժամ մը երկնային մտածումներով կը գրաւուէր. յետոյ պատարագ կը մատուցանէր կամ Մայր եկեղեցիին եւ կամ տան մէջ: Պատարագէն ետքը կը նախաճաշէր: Նախաճաշիկն էր հաճարով շինուած պատառ մը հաց, զոր իր կովերէն կթուած կաթովը կը թրջէր:

Եպիսկոպոս մը խիստ զբաղած մարդ մըն է: Պէտք է որ ամէն օր եպիսկոպոսարանին դիւանապետը ընդունին, որ հասարակօրէն կանոնիկոս մըն է, նաեւ իր մեծ տեղապահները զրեթէ ամէն օր: Ասկէ զատ կը պարտաւորի կրօնական միաբանութեանց վրայ հսկել, մենաշնորհներ տալ, եկեղեցական անթիւ գիրքեր քննել, ինչպէս են աղօթագիրք, քրիստոնէական վարդապետութիւն եւ օրական աղօթագիրք եւայլն, կոնդակներ գրել, քարոզները վաւերել, ժողովրդապետներու եւ քաղաքապետներու մէջ ծագած վէճերը կարգադրել, կղերական թղթակցութիւն մը, վարչական թղթակցութիւն մը ունենալ, մին՝ Սուրբ Աթոռին եւ միւսն ալ տէրութեան հետ, վերջապէս ասոր նման հազարումէկ գործեր կ'ունենայ ան:

Այս հազարումէկ գործերէն, ժամասացութիւններէն եւ ժամագիրքէն աւելցած ժամանակը նախ կարօտեալներուն, հիւանդներուն եւ վշտահարներու կուտար. իսկ կարօտեալներէն, հիւանդներէն եւ վշտահարներէն աւելցած ժամանակն ալ աշխատութեան կուտար: Մերթ պարտէզին հողը կը բրէր, մերթ կը կարգար եւ կը գրէր: Այս երկու տեսակ աշխատութեան մէկ անուն կուտար, որ էր մշակել. «Միտքը պարտէզ մըն է» կ'ըսէր:

Կէսօրին մօտ եթէ օդը դեղեցիկ ըլլար, դուրս կ'ելլէր եւ հետիոտն կը շրջէր քաղաքին մէջ կամ դաշտերը՝ շատ անգամ տնակներու մէջ մտնելով: Մինակ կը քալէր իր մտածումներովը գրաւուած, աչքը խոնարհած եւ իր երկայն գաւազանին վրայ կռթնած: Հագուստն էր տաք պահող մանիշակագոյն լիպատէ մը, նոյնագոյն գուլպաներ, հաստ մուճակներ եւ տափարակ գլխարկ մը, որու երեք եզերքներէն կամ ծայրերէն շոմինի հունտերու նմանող երեք ոսկեղէն ծոպ կախուած էր:

Ուրկէ որ անցնէր, տօնախմբութեան առարկայ մը կ'ըլլար: Կարծես թէ իր անձը ջերմութիւն եւ լոյս կը սփռէր: Մանուկները եւ ծերերը արեւը տեսնելու պէս եպիսկոպոսը տեսնելու համար տուներէն դուրս կ'ելլէին եւ դուռներու շեմին վրայ կը կենային: Եպիսկոպոսը կ'օրհնէր զանոնք ու միանգամայն կ'օրհնուէր անոնցմէ: Ամէն մարդ Միրիէլին տունը կը ցուցնէր, որու որ բանի մը պէտք ունէր:

Հոն հոս կանգ կ'առնէր, դեռահաս տղաներու եւ աղջիկներու հետ կը խօսէր, իսկ մայրերու նայելով կը ժպտէր: Ժողոված ստակին մինչեւ հատնիլը աղքատներու այցելութեան կ'երթար իսկ ստակը հատնելէն ետքը կը սկսէր հարուստներու այցելութիւն ընել:

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Աղաճեան ընտանիքը կը յանձնուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս կիրակի առաւօտ Ալֆորվիլի Ս. Պօ – ղոս – Պետրոս եկեղեցին իրենց մօր՝

ԶՈՒԱՐԹ ԱՂԱՃԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ :

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն :

×

Այրի Տիկին Զուարթ Գշիկեան եւ զա – ւակները հոգեհանգստեան պաշտօն կա – տարել կուտան իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՆԵՐՍԷՍ ԳՇԻԿԵԱՆԻ

մահուան Բ. տարեդարձին առթիւ, ինչ – պէս նաեւ իրենց աղջականին Միքայէլին եւ Հնազ Մինասեաններուն : Այս կիրակի 24 Սեպտեմբեր, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկ – կըտիչ եկեղեցին :

Ի գիտութիւն իրենց յիշատակը յար – գողներուն :

ԱԼՖՈՐՎԻԼ
Ս. ՊՕՂՈՍ ՊԵՏՐՈՍ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս կիրակի առաւօտ պատարագ : Եր – դեցողութեան իր մասնակցութիւնը կը բերէ Էջմիածնի սոլիստ, տաղանդաւոր երգչուհի՝ ԼՈՒՍԻՆԷ ԶԱՔԱՐԵԱՆ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՇԱԻԻԼ.—

Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հո – գաբարձութիւնը չնորհակալութեամբ ըս – տացած է հարիւր Ֆրանք Այրի Տիկին Ե – րեցկին Ալֆունեանէ հոգելոյս Տէր Եսայի Ալֆունեանի վախճանման Գ. տարելիցին առթիւ : Հարիւր Ֆրանք Տէր եւ Տիկին Ճէպէճեանէ՝ ողբացեալ Տիկին Մառի Հա – ճի Պօղոսեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի :

ՎԱՐՁՈՒ Է

Պեքոնի մէջ (Սէն – Լազարէն եօ – թը վայրկեան), ամէն յարմարու – թիւն ունեցող յարկաբաժին մը, բաղնիք, կեդրոնական ջեռուցում, վերելակ, երեք մեծ եւ մէկ փոքր սենեակ, մասամբ կահաւորուած :

Ամսական 600 Ֆրանք :

Հեռաձայնել.— 473 – 53 – 33 :

ՎԱՐԱԴԱՅ Ս. ԽԱՉ (Առնուվիլ)

Ի գիտութիւն յարգոյ հայ հասարա – կութեան, Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ ծոնին, (1 Հոկտ. Կիրակի) առթիւ կը մատուցուի հանդիսաւոր պա – տարագ : Ցաւարտ պատարագի աւանդա – կան մատաղօրհնութիւն : Բոլոր անոնք ո – րոնք կը փափաքին մատաղին մասնակցիլ, թող հաճին իրենց նիւթական առաքում – ները ընել հետեւեալ հասցէին,

Mr. MIHRAN CHICHMANIAN
71, Rue Jean-Jaurès
ARNOUVILLE-LES-GONESSE (95)
C. C. P. Paris 16.905.06

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

45ին 50 տարեկան առանձին կին մը, տան տիրուհիին ընկերութիւն ընելու եւ զայն խնամելու համար : Օրինական ամսական, ընկերային ապահովութիւն, բնակութիւն եւ ուտելիք :

Դիմել մինչեւ այս կիրակի,

YEZNIKIAN
8, Rue Vve Lacroix
LA GARENNE

Առաւօտները ութէն տասը :

Իսկ կիրակիէն ետք՝

Անձամբ դիմել «Յառաջ»ի խմբագրու – թեան :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Աղքատախնամի տարեկան պարահան – դէսը, կիրակի, Հոկտեմբեր 29ին, Ժորժ Ե.ի չքեղ սրահներուն մէջ :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀԱՅ ԵՐԳԻ ԵՒ ՊԱՐԻ ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ ՓԱՌԱՏՕՆ

ՅՈՎՀ. ՊԱՏԱԼԵԱՆ

Տոմսերու համար դիմել՝ Մարգարեան, 32 Րիւ տը Թրէվիզ, Մասիս, 21 Րիւ Սօլ – նիէ, Ճաշարան Ամէմեան 12, Րիւ Քատէ :

Հայաստանի Պետ. երգի–պարի եւ պետ. պարի անսամպլներու 30 արուեստագէտ – ներէ բաղկացած խումբ մը առաջին անգամ ըլլալով կը ներկայանայ Ֆրանսահայ գաղութին :

Խումբին մաս կը կազմեն հայ երգի փայլուն աստղ՝

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՊԱՏԱԼԵԱՆ

ԵՒ

ԼՈՒՍԻՆԷ ԶԱՔԱՐԵԱՆ

Ինչպէս եւ երգի – պարի անսամպլի մենակատարուհիներ՝

ԱՆԺԵԼԱ ՇԱՀՆԱՊԱՏԵԱՆ

ՎԱՐԴՈՒՀԻ ԽԱՉԱՏՐԵԱՆ ԵՒ ԱՍՏՂԻԿ ՔԱՄԱԼԵԱՆ

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԳՈՐԾԻՔՆԵՐՈՒ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ, ԵՕԹԸ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏՆԵՐՈՎ

Ներկայացումները տեղի կ'ունենան. —

ՆԻՍ.— 22 Սեպտեմբեր, Ուրբաթ երեկոյ, (*Թէատր տի Քազինօ Մունիսիփալ*) (*Փլաս Մասենա*) :

ՄԱՐՍԷյԼ.— *Շաբաթ երեկոյ* Թէաթրը'Տիւ Ժիմնազ :

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ, 24 ՍԵՊՏ. ԿԻՐԱԿԻ ԵՐԵԿՈՅ ԺԱՄԸ 21ԻՆ

Salle Pleyel

Տոմսերու գիները են՝ 15, 10, 7 եւ 5 ֆրանք

Ուշադրութի՛ւն.— Փարիզի մէջ տեղի կ'ունենայ միայն մէ'կ ներկայացում :

Հ. Յ. Դ.

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէն ընկ. ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ըն – կերները այս կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 17ին, Պ. Զաուիկ Զաուիկեանի սրճարա – նի վերի յարկը : Կարեւոր օրակարգ :

ԾՆՈՂՔՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ
ԱՆԱՐԱՏ ՅՂՈՒԹԵԱՆ ՔՈՅՐԵՐ

Sœurs de l'Immaculée Conception
73, Ave. Henri-Barbusse
95 - Arnouville-les-Gonesse

Անարատ Յղութեան Քոյրերու դպ – րոցը կը բացուի Սեպտեմբեր 15ին : Պե – տական արտօնութեամբ, այս տարի դպ – րոցը ունի մանկապարտէզի եւ նախակըր – թարանի բաժիններ :

Դասաւանդութիւնը կը կատարուի հա – մաձայն ֆրանսական կրթական ծրագրին, յաւելեալ՝ հայերէնի դասերով :

Դպրոցը ունի խնամակալ մարմին մը որ մօտէն կը հետեւի ծրագրի դործադրու – թեան :

Կ'ընդունուին դիւերօթիկ եւ ցերեկո – թիկ : Վճարման պայմաններու համար, դիմել տեսչութեան : Արձանագրութիւննե – րը սկսած են : Դիմել ամէն կէսօրէ ետք :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Երեւանէն Խաչատուրեան Սերոժ Մկըր – տիչի կը փնտռէ իր հայրը՝ Խաչատուր – եան Մկրտիչ Տրդատի : Հայաստանէն մեկնած է բանակ 1941ին՝ Լենինականի Դուսկեանդի չրջանի Դիրակլարց գիւղէն : Իր տղան ներկայիս կ'ապրի Երեւան՝ Մուրացանի փողոց թիւ 98 :

Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի տեղե – կացնել՝

Mr. NAZARIAN
28, Rue Deguingand
92 — LEVALLOIS-PERRET (FRANCE)
Tél. : 737-62-89

×

Կարինէ Յակոբճանեանի աղջիկը կը փնտռէ Սեպուհ Գաբրիէլ Մարգարեանը, բնիկ Երեւանցի, մօտ յիսուն տարեկան : Լուր չկայ հայրենական պատերազմէն ի վեր : Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի դրել «Յառաջ»ի խմբագրութեան :

×

Երեւանէն Տիկին Պուրսալեան կը փըն – տրէ իր հօրեղբօր աղջիկը՝ Սվաճեան Ե – ղիսաբէթ Էդուարդի Գայսերեան (Սարգիսի աղջիկը) Լֆֆբերեցի (Կեսարիա) : Կը կար – ծուի թէ Հարաւային Ամերիկա զացած է իր հօրս զաւակներով :

Կը խնդրուի տեղեկացնել Տիկին Ա. Պուր – սալեանի, Նոր – Առէյ 20, Տուփիկ թիւ 42, Երեւան, Հայաստան (Խորհ. Միու – թիւն) : Պուէնոս Այրէսի «Արմէնիա»յէն կը խնդրուի արտատպել :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի ար – ձանագրութիւնները սկսած են : Ամէն ա – նոնք որոնք կը փափաքին իրենց աղջիկ – ները դնել վարժարան, այժմէն իսկ պէտք է դիմում ընեն Հաստատութեան տնօրէ – նութեան,

1, Bld. du Nord — 93 - LE RAINCY
Tél. : 927-01-72

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Արձանագրութիւն 1967 – 1968 ուսում – նական տարեշրջանին :

Տակաւին տրամադրելի տեղերուն հա – մար իրենց զաւակը արձանագրել փափա – քողներէն կը խնդրուի ժամադրուիլ՝ դի – մելով հետեւեալ հասցէին՝

26 Rue Troyon, 92 SEVRES
Կամ հեռաձայնել 027 – 18 – 28 :

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԴԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	50 Ֆ.	միջոց	1/4	սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	25 Ֆ.	միջոց	1/8	սիւնակ
ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	»	»	»
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	25 Ֆ.	»	»	»
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	25 Ֆ.	»	»	»
ԾՆՈՒՆԴ	25 Ֆ.	»	»	»
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՑՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	»	»	»
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	10 Ֆ.	»	»	»

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան :

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԹՈՒՒՑԻԿ – ՏՈՄՍԱԿ – ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ – ԵՒԱՅԼՆ
FACTURES — TETE DE LETTRES — ENVELOPPES — etc...

Դիմեցէք

« ՅԱՌԱՋ » Ի

32, RUE DE TRÉVISE
— PARIS - IXe —
Téléph.: 770-86-60

ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

ՀԱՅՐԱՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 75 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	40 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 90 Ֆ.	Հատը	0,30

ՇԱԲԱԹ
23
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
SAMEDI
23 Septembre
1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11018 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 43e ANNÉE — No 11.018

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀՐԷԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Բ.

Կը Մռնտի խմբագրութեան ուղղուած իր նամակին մէջ Տիկին Լեվի – Շեթէրն – հայմբը կ'ըսէ թէ հրէականութեան էու – թիւնը բաւարար չափով չհասկցողներն են միայն, որ կը պղտիկցնեն զայն եւ կրօնական դաւանանքի կը վերածեն :

Ուրիշներ քննելով հրէականութեան զանազան երեսակները, անոր մէջ կը գտնեն հոգեւոր հարստացումի աղբիւր մը, մտքի հանդարտութիւն մը, որուն չնորհիւ մարդ լաւագոյնս կը ճանչնայ ինքզինքը եւ ոչ մէկ հակասութիւն կը տեսնէ հրեայ եւ ֆրանսացի հաւաքականութեանց հա – մերաչխութեան մէջ :

Իբրեւ օրինակ կը յիշէ Փլոն Ալեք – սանդրացին, որ առաջին դարուն սկիզբները ինքզինք կապուած կը զգար մի – ժամանակ իր հայրենիքին եւ Իսրայէլի, որ մայրենիք կը կոչէր :

Հրէականութեան ջահը, կ'ըսէ, մշտարծարծ պահուած է դարերու ընթացքին հրէական աշխարհի մէկ մասին կողմէ, հո՛ն՝ ուր կարեւոր թիւ մը կը կազմէին Իսրայէլի զաւակները :

Հրէական պետութեան կործանումէն հոգ ջահը անցաւ Բաբելոնի, յետոյ Ֆրանսայի, Սպանիոյ եւ ի վերջոյ Լեհեւռուս համայնքներուն՝ մինչեւ հիթլերականու – թեան կործանումը :

Աշխարհի դիմագիծը փոխուած ըլլալով, ջահը անհրաժեշտօրէն վերադարձած է Իսրայէլ : Այդ է պատճառը, որ այս վերջինի կործանման սպառնալիքին առջեւ իւրաքանչիւր դիտակից Հրեայի, նոյնիսկ շատ ուրիշներու մօտ առաջ եկած է անձնութիւն մը եւ համերաշխութեան աննախընթաց չարժում մը :

Աշխարհի համայն Հրեաներու սէրը Իսրայէլի պետութեան հանդէպ պէտք չէ դիտել մեղք հակասեմականներու ձեռքը : Հակասեմականութիւնը կար շատ առաջ :

Մարդկէ երբ ընդունին իրենց դրացիներուն — Հրեաներուն — մասնաւոր վիճակը, որ ուրիշներէն տարբեր է եւ յարգեն անոնց ապրելու իրաւունքը, այն ատեն մեծ քայլ մը առնուած կ'ըլլայ դէպի աշխարհի խաղաղութիւնը, կ'եղրակացնէ տիկինը :

Ուրիշ Հրեայ մը՝ Տոքթ. Հանրի Քոհէն (փարիզէն) կը գրէ թէ Իսրայէլացիներն – ուն ջարդուելու վտանգին առջեւ բազմաթիւ Հրեաներ, մանաւանդ երիտասարդներ իրենց «հրէականութեան» յայտնութիւնն են ունեցած : Իսրայէլի « յաղթանակ»ը մեծ հպարտութեամբ լեցուցած է իրենց սիրտը : Հրեաներու դէմ եղած նախատական վերադրումները վերջ գտած են: Այլեւս պիտի չըսեն, որ Հրեաները ուժարի պէս ջարդուա՛ծ են Թրէպլինքայի մէջ :

Գառոն Խմոն տը Ռոջիլտ Ցունիս 16ի իր կոչին մէջ կ'ըսէր թէ «Իսրայէլի դին – ուրական յաղթանակը յաղթանակն եղաւ հրեայ ժողովուրդինը որ մեկուսացուած ը թշնամի կամ անտարբեր աշխարհի մը կողմէ : Այդ յաղթանակը կրնայ ամրապնդուիլ միայն հրեայ ժողովուրդին, նախ քան մեր ամէն մէկուն միջոցաւ » :

Ու կ'աւելցնէր .

« Մեղմէ իւրաքանչիւրէն պահանջուած ծանրագոյնութիւնը ողորմութիւն մը չէ, այլ տուրք մը, դինը մեր արժանապատուութեան, մեր հպարտութեան, մեր հաւատքի »:

Ըստ հրեայ ժորժ Ֆրիտմանի, « հրեայ ժողովուրդ» կը նշանակէ մովսիականութիւն՝ հաւատացեալ Հրեաներուն համար, քաղաքականութիւն՝ Իսրայէլի վարիչներուն, եւ սիոնականութիւն՝ թունդ հակասեմականներուն համար :

Ռոջիլտի կոչը դուռ կը բանայ հակասեմական չարժումի ուժեղացման, կը տըրամաբանէ Ֆրիտման :

Իսկ Փիէր Աբրահամ «Էօրուփ» պարբերաթերթին մէջ կը գրէ թէ հոգեբանական սխալ եւ քաղաքական մեծ վրիպանք է կարծել թէ Իսրայէլ երկրորդ հայրենիք մըն է բոլոր Հրեաներուն համար :

Ալզասցի հրեայ օրիորդ Ժաքլին Հատամար ամէնէն թունդ հակասիոնիստն է Ռոջիլտի տեսակէտներուն : Իր գրութիւնն է, որ վէճի դուռ բացած էր մամուլին մէջ :

Օրիորդը պաշտպաններ չունեցաւ : « Հրէականութեան » կողմնակիցները մեծամասնութիւն կազմեցին :

Որ դարու մէջ , որ երկինքի տակ ալ ապրին, Հրեաները չեն ձուլուիր եւ կը պահեն իրենց «հրէականութիւն»ը :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՈՒՈՇԻՆԿՔԸՆԻ ԿՈՉԸ ՀԱՆՈՅԻ

*Մ*ԱԿի ընդհ. ժողովի առջի օրուան նիստին, Ամերիկայի պատուիրակը՝ Կոլտպերկ յայտարարած է «Հիւսիսային Վիէթնամը համակարծիք է՞ որ ռմբակոծութիւնները դադրեցնելը կրնայ կամ պէտք է առաջնորդէ այլ արդիւնքներու քան բանակցութիւններու կամ նշանակալից խոսակցութիւններու այնպիսի պայմաններու մէջ որ չվնասեն կողմերուն » :

Այս ձեւով արուած հարցումը մեծ սըպաւորութիւն գործած է եւ պահ մը նոյնիսկ այն յոյսը ծնած է որ Ամերիկա տրամադիր է ռմբակոծութիւնները դադրեցնելու, բայց Կոլտպերկ անմիջապէս չարունակած է. — Այն կառավարութիւնները որոնք կը պաշտպանեն Հանոյի դատը մեզի արտայայտած են իրենց խոր համոզումը ինչ կը վերաբերի Հանոյի նպատակներուն . — « Եթէ Միացեալ Նահանգները առաջին քայլն առնեն եւ հրահանգեն դադրեցնել ռմբակոծութիւնները, ի՞նչ պիտի ընեն այդ պարագային եւ ի՞նչպէս պիտի օգտագործեն իրենց ազդեցութիւնը վիէթնամեան պատերազմը դէպի խաղաղ կարգադրութիւն առաջնորդելու համար » :

Այլ խօսքով փոխադարձութեան ծանօթ յանկերգը , եթէ Միացեալ Նահանգները ռմբակոծութիւնները դադրեցնեն , Հանոյի կառավարութիւնը ի՞նչ պիտի ընէ ատոր փոխարէն : Ուրեմն ամէն մարդ դեռ հոն է ուր էր եւ ոչ մէկ նորութիւն կայ :

Ամերիկայի պատուիրակը աւելի դրական կերպով ըսած է Միջին Արեւելքի մասին : Այդ չրջանին մէջ իւրաքանչիւր ազգ պէտք է ընդունի միւսներու դոյութեան իրաւունքը : Զօրքերը պէտք է քաշուին , բայց հաշտութեան ծրագրի մը հիման վրայ : Արդար կարգադրութիւն մը պէտք է դաղթականներուն համար : Ազատ անցքը Ջուրի միջազգային ճամբաներէն պէտք է ապահովուի բոլոր ազգերուն : Զինաթափը պէտք է կենայ : Երուսաղէմի դոյավիճակը միակողմանի ձեւով պէտք չէ որոշուի այլ բոլոր չհակկիցներուն կողմէ եւ նկատի առնելով Ս. վայրերու երեք մեծ կրօնքներուն պատմական չահը : Այդ չրջանի պետութենց քաղաքական անկախութիւնը եւ հոգային ամբողջականութիւնը պէտք է ապահովուին : Սահմաններ պէտք է ընդունուին եւ այլ կարգադրութիւններ պէտք է ըլլան դիմադարձի առժամեայ սահմաններուն փոխարէն, կողմերը երաչխաւորելու համար սարսափի, քանդումի եւ պատերազմի դէմ :

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՍՏԵՂԾԱԾ

ԻՍՐԱՅԷԼԸ ԿՈՎԿԱՍԻ ՄԷՋ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Դ.

Հոս, մեր նիւթին մաս չեն կազմեր կրկնուիլները այն բուռն վիճաբանութիւններ – րուն, որոնք առիթի տեղի ունեցան երկու կողմերուն միջեւ եւ ոչ ալ դէպքերու յաջորդականութիւնը, այդ ուղղութեամբ : Միայն կ'արժէ յիշեցնել , թէ այդ օրե – րուն Ռուսերու յաղթանակի վիճակութիւնը բախած էր Թուրք հաւատքին եւ քաջութեան ապառաժին ու զանոնք զգաստացուցած : Այս ճակատագրական պահերուն, Անգլօ – Սաքսոնները, որոնք յաղթական էին Գերմանիոյ վրայ, բայց պարտեալ Սթալինի քաղաքականութեան դիմաց , երբեք զօրավիգ չեն կանգնած Թուրքիոյ, այս խնդիրին առթիւ : Ահա այդ միջոցին Թուրքիոյ Արտաքին Գործոց Նախարար Նուրուլլահ Սիւմէրի եւ Խորհ. դեսպան Վինոկրատովի միջեւ պատահած հետեւեալ խօսակցութիւնը իսկապէս որ արժանի է յիշատակութեան : Նուրուլլահ Սիւմէր հարց կուտայ դեսպան Վինոկրատովի թէ իսկապէ՞ս որ Խորհ. Միութիւնը պէտք ունի հողի, երբ այսօր իր ձեռքին տակ կը պահէ ամբողջ աշխարհի հողային տարածութեան կարեւոր մէկ մասը , ո – րուն կը պատասխանէ Վինոկրատով հետեւեալ խօսքերով .

— Հողի կարիք ունեցողը Ռուսիան չէ, այլ՝ Հայաստանի Սովետական Սոցիալիստական Հանրապետութիւնը :

Այն ատեն, Սիւմէր խոստի կը մերժէ դեսպանին ներկայացուցած այդ առաջարկը : — Մէհմէտ Պարլաս, «Թուրքիոյ վերաբերեալ սակարկութիւնները» : «Ճումհուրի – յէթ» օրաթերթ, 17 Ցուլիս 1967 :

Այդ միջոցին կը նկատուի , որ Խորհ. Ռուսիա կը զրկէ եւ չարժման կ'անցընէ Սիբիւրքի մէջ գրուած Հայերը, 10 Հոկտեմբեր 1945 թուակիր «Նիւ Եորք Հերըլտ Թրիպիւն» թերթի թղթակիցը Մեթքալֆ, կը զրէ թէ Սթալին ըսած է, որ «պէտք է կարսն ու Արտահանը Հայերուն տըրուին » :

Յայտնի կ'ըլլայ, թէ Սթալինի այս խօսքերը պաշտօնական տեսակէտն են նահանգներուն համար :

ԱՌ ՈՐ ԱՆԿ Է

Վալանսէն մեղի կը հաղորդեն թէ «Հայ երգի ու պարի աննախընթաց փառատօնի» աղդի թուականը սխալ էր հրատարակուած «Ցառաջ»ի մէջ, ուրկէ կը հեռաձայնենք թէ սխալ պէտք է ըլլայ նաեւ Լիոնի համար : Ու պարտք կը համարինք յայտարարել թէ «Ցառաջ» հրատարակած է ազդը ՃՆՇԴ ԱՑՆՊԼԻՍ ԻՆՋՊԼԻՍ ԻՐԵՆ ՑԱՆՉՆԱՑ Է ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԻՉ ՄԻՈՒԹԻՒՆՆ, եւ ինչպէս, կը վկայէ մեր մօտ պահուած ձեռագիրը :

Տարբեր վերապրումներ փնտռել սխալի մը համար, որ «Ցառաջ»ինը չէ, գործն է մարդոց որոնք դեռ չատ հայ ու պանիրի պէտք ունին՝ ըմբռնելու համար այս թերթին կոչումը , պարկեշտութիւնը եւ ազգմպտութիւնը , բաներ որոնք միշտ պակսած են իրենց մօտ

Խմբագրութիւն՝

եւ խորհրդային պետութեան : 1945ի Յունիսին, Պատերազմական ընտրութեան համար, հակառակ անոր որ երբեք ալ սովորութիւն չէր , մինչ այդ, Ռուսիա իր մէկ մարդը կ'ուղարկէ այդ ընտրութեան , որպէս հոգեւորական (՞) պատգամաւոր : Նորընտիր Պատերազմը կը խօսի իր ընտրական ճառը, որուն մէջ կ'ըսէ, թէ «մեր հին հողերը պէտք է որ մեզի վերադարձուին » : 1945 Դեկտեմբեր 2ին , կրեմլինի մէջ Խորհ. Միութեան ժողովրդական Կոմիսարներու Խորհուրդին ընդհում մը կը տրուի «Արտասահմանի մէջ բնակող Հայերը Խորհրդ. Հայաստան ընդունելու մասին« : Կարծէք թէ մինչեւ այդ թուականը արտասահմանի մէջ բնակող Հայերը Խորհրդային Հայաստան հաւաքուած ու փոխադրուած չըլլային, այնքան որ օրուան այժմէութիւնը կ'ուզէին դարձնել Հայկական խնդիրը, որոշ ոգով մամլոյ թութեան մը հետեւելով անչուշտ :— Ճումհուրիյէթ օրաթերթ, 17 Ցուլիս 1967 :

Կարմիր Խորհրդային Ռուսական աչխարհակալութիւնը չատ նուրբ կերպով պատրաստուած դրութեան մը հիմամբ է որ կը գործէ եւ երբեք չի նմանիր Արեւմտեան աչխարհակալութեան , որ մի – այն անտեսապէս կը չահագործէ : Զոր օրինակ, նայեցէք , Հայաստան մը ստեղծելու համար ան չի բաւականանար պին – ուորական միջոցառումներով եւ իր արտաքին քաղաքականութիւնը չարժման անցընելով ոչ ալ Հայաստանին տնտեսապէս օգնելու համար իր կարգին նոյնպէս գաղթավայր եղող երկրէ մը՝ դրացի Ազրպէյճանէն քարիւղ եւ օդային կաղ տալով եւ կամ ալ ամբողջ աչխարհի մէջ ցըրուած Հայերը Հայաստան փոչաղրելով : Ասկէ զատ, ռուս բանաստեղծներու եւ գրադէտներու կողմէ Հայ ժողովուրդին ետ ու ապղային արժանապատուութիւնը գըզուող գրգռիչ հրատարակութիւններով ալ իր պատրաստութիւնները կը տեսնէ՝ գրականութեան գծով :

Զոր օրինակ, Օ. Մանտելչթամ, Ս. Սվեթլովա, Պ. Սլուչքովօ, Վ. Էրլիհա, Վ. Զվիակինցեվօյ, Ի. Սնեկոնով, Ս. Թարքովսկովօ եւայլ բազմաթիւ բանաստեղծութիւններ գրել տալով , հին հայապատկան հողերու մասին դիւցազներգութիւններ ստեղծել տուին եւ գովքեր ու փառերգներ յօրինել տուին այդ առասպելական ազգային հերոսներուն մասին : — Արմենիա Ռուսկի Սթիխախ – «Հայաստանը Ռուսական Բանաստեղծութեան մէջ» : Նովիյէ Քնիկի ՍՍՍՌ Ն. 5 – 27, Մոսկուա , Յունուար 1967 :

Խորհրդային Ռուսիա, որ Յեղափոխութեան առաջին չրջանին թունդ Թշնամի մըն էր ազգայնականութեան եւ կը չանար արմատախիլ ընել զայն ուր որ ալ տես – նելու ըլլար եւ այս՝ մասնաւորաբար Ազրպէյճանի մէջ եւ Թիւրքիստանի, ընդհակառակն, Հայաստան մը ստեղծելու համար հոն կը քաջալերէր ազգայնակա – նութիւնը եւ Ռուս ժողովուրդին մէջեւ ալ մինչ այդ ազգայնականութիւնը կը տա – րածէր : — Սովետական Նորտը Վոզ – լավկամամիյէ Վելիքիմ Ռուսքիմ Նորոտոմ —: « Ռուսական Մեծ ժողովուրդին առաջնորդութեան ներքեւ » բացատրութիւնը երբեք վար չէր իյնար խորհրդ. ժողովուրդներու եւ ուս ղեկավարներու չրթունքներէն : Ահա այս առաջնորդութեան չնորհիւ է, որ Խրիմի մէջ միակ Թուրք մը իսկ չէ մնացած, գարձեալ այդ առաջնորդութեան չնորհիւ է, որ Հիւսիսային Կովկասի մէջ չէրքէզներուն իննը – սուն առ հարիւրը բնաջնջուած է , Քազանի Թուրքերը չրջապատուած են ուսական հաւաքականութիւններով եւ յարաբերութիւնը խզուած է անոնց ամբողջ աչխարհի հետ եւ տակաւին ինչեր, ինչեր ... :

«ՑԱՌԱՋ»Ի (4 Տար.)

Ս. ՂԱԶԱՐԻ ՄԱՆՐԱՆԿԱՐՁՈՒԹԵԱՆ ՀԱՏՈՐԸ

ԽՄԲ.— Ծանօթ է որ վերջերս Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութիւնը լոյս ընծայեց փառաւոր հատոր մը, Ս. Ղազար գտնուող մանրանկարներուն որ առաջինն է շարքի մը :

Այս առթիւ Օսսեռվաթոռէ Ռոմանօ, Օգոստ. 11ի իր թիւին մէջ շահեկան յօդուած մը հրատարակած է Ժօզէֆ – Մարի Սօժէի ստորագրութեամբ : Կուտանք թարգմանաբար :

Ծանօթ ենք հայկական գրչագիրներու հարուստ հաւաքածոյին , Ս. Ղազարի Մխիթարեաններու գրադարանին մէջ : Իր չորս հազար հատորներով, Երեւանի Մատենադարանի եւ Երուսաղէմի վանքի հաւաքածոներէն ետք ամէնէն կարեւորն է այս մարզին մէջ : Մխիթարեան հայրերը գիտցած են խոհուն եւ ձեռնհաս ձեւով օգտագործել իրենց արժէքաւոր վաւերաթուղթերը, բազմաթիւ հրատարակութիւններով ծանօթացնելով հայրենի գրական ժառանգութիւնը՝ հոգեւոր գիտութեան զանազան ճիւղերուն մէջ :

Վերջերս, 1967 Մայիս 10ին, Պօղոս Զ. Պապը, Խորէն Ա.ի այցելութեան առթիւ արտասանած իր ճառին մէջ սիրով կը յիշատակէր այն կարեւոր տեղը, զոր այս վանքը կրցաւ ապահովել եկեղեցւոյ պատմութեան մէջ :

« Եւ կարելի՞ է արդեօք չյիշել Աստուծոյ ծառայ Մխիթարի անունը, Ս. Անտոն Աբբայի հետեւող միանձներէն, որ ծաղկեցաւ ԺԸ. դարուն, եւ որ այժմ կը հանգչի Վենետիկ , այն մենաստանին մէջ՝ որ իր անունը կը կրէ եւ կենդանի ու ծաղկեալ կը պահէ հայ աւանդութիւնը Կաթողիկէ Եկեղեցիին մէջ » :

Այս տարի սքանչելի հատոր մը եւս՝ « Հայկական Մանրանկարչութիւններ » , աւելցաւ այս աշխատունակ կեդրոնէն լոյս տեսած հրատարակութիւններու երկար շարքին վրայ : Հատորը պատրաստած է Հայր Մ. Ճանաշեան, Ս. Ղազարի տպարանին ներկայ տնօրէնը, որ օգտուած է իր իսկ հաստատած սարքերու թեքնիք աղբիւրներէն, այսպէս, սկսելով նոր հաւաքածոյ մը, որ պիտի ներկայացընէ հայկական գրչագիրներու եւ մանրանկարներու պատմութիւնը՝ օգտագործելով Ս. Ղազարի մատենադարանին դիւանը :

Այս գործին լրջութիւնը եւ կարեւորութիւնը առաջին առթիւ երաշխաւորուած են ներածականով մը, զոր գրած է Փրոֆ. Սիրարփի Տէր – Ներսէսեան, վաստակաւոր Փրոֆէսէօր Տըմպարթըն Օքսի մէջ , որ կը նկատուի հայկական արուեստին զանազան երեսներուն ամէնէն հմուտ մասնագէտը՝ արեւմտեան աշխարհի մէջ : (Ի դէպ կ՚արժէ յիշատակել, թէ «Ռըվիւ տէ զ՚Էթիւտ Արմէնիէնի» նոր շարքին Բ. հատորը, 1965, նուիրուած է այս վաստակաւոր պատմաբանին, որուն գործերուն մատենագիտական ներկայացումը ցոյց կուտար, թէ հայկական արուեստին ոչ մէկ փուլը անծանօթ է իրեն) :

Այս իրողութեանց առջեւ, ընթերցողը առանց վարանումի կրնայ բանալ Հայր Ճանաշեանի գիրքը. վստահ թէ՝ յուսախաբ պիտի չըլլայ : Բովանդակութեան ուսումնասիրութիւնը պիտի հաստատէ յաջորդաբար ամբողջ հարստութիւնը , եւ որու մասին, այս տողերը շատ տժգոյն դաղափար մը միայն կրնան տալ :

Հեղինակը ներածականի մը մէջ (էջ 5 – 15) կը քննէ ծագումը եւ առանձնայատկութիւնները հայկական մանրանկարչութեան , զայն համեմատելով Բիւզանդիոնի, Անտիոքի եւ Եդեսիոյ արուեստի մեծ կեդրոններուն հետ : Հիմնուելով ուրիշ փաստաթուղթերու վրայ, որոնք չեն գտնուիր Ս. Ղազարի մէջ, ինչպէս, առաջին հերթին, ամէնէն հին գրչագիրներէն մէկուն՝ Էջմիածնի Փղոսկրեայ Աւետարանին վրայ (թիւ 229), կը փորձէ գծել հիմնական ձեւով ընդհանուր համապատկերը հայկական գրչագրութեան կեդրոններուն : Այս ձեւով կը ճշդէ երեք մեծ շրջանները հայկական գրչագրութեան արուեստի բնաշրջումին. Ա) Թ. – ԺԱ. դարեր, Մեծ Հայաստանի արտադրութիւններով Բագրատունիներու եւ Արծրունիներու հարստութեանց շրջանի , Անիի, Կարսի եւ Վարագի (Վասպուրական) մէջ, մօտաւորապէս 885էն մինչեւ 1064 : Բ) ԺԲ. – ԺԴ. դարեր երկու ձըգտումներ ցայտուն կը դառնան. կորովի արուեստ մը մեծ Հայաստանի մէջ, վայելչագեղ արուեստ մը Կիլիկիոյ մէջ : Այս շրջանը վերջ կը գտնէ Թամըրլանի Մոնկոլներու խուժումով դէպի Հայաստան (1387) եւ Եգիպտոսի Արաբներու յարձակումով Կիլիկիոյ վրայ (1375) : Գ) ԺԵ. – ԺԸ. դարեր, անկախութեան կորուստով հայ ժողովուրդը կը սկսի մեծ արտագաղթի մը, որ զինք պիտի տանի մինչեւ հեռաւոր երկիրներ : Եթէ արեւելեան Հայաստանը դեռ կը պահէ քանի մը համեստ կեդրոններ՝ արուեստի արտադրութիւններու (Վան, Կարին եւն.), այսուհանդերձ առաւելաբար Պարսկաստան , Խրիմ, Թուրքիա եւ մինչեւ իսկ Լեհաստան պէտք է երթալ գտնելու համար հայ արուեստագէտներուն հետքերը, որոնք կը շարունակեն ծաղկուն պահել իրենց հարազատ աւանդութիւնները, յաճախ, զանոնք յարմարցնելով նոր յատկանիշերու : Այսպէս կը տեսնուի, թէ հայկական գրչագրերու պատմութիւնը մօտէն կը հետեւի այս ազգին քաղաքական պատմութեան , որ յաճախ ալեկոծ եւ երբեմն ողբերգական եղած է :

Ներածականը կը վերջանայ արագ պատմականովը Ս. Ղազարի մատենադարանին եւ հակիրճ ակնարկով մը այն հրատարակութիւններուն, որոնք լոյս աշխարհ եկած են ԺԸ. դարու վերջաւորութենէն :

Հատորին մասնաւորապէս մասնագիտական ուսումնասիրութիւնը (16 – 51 էջեր) լուսարձակի տակ կ՚առնէ յաջորդաբար 13 ձեռագիրները , որոնք ընտրովի մաս կը կազմեն այս առաջին հատորին : Պէտք է կարդալ ամէն անդամ դիտելով 84 նկարները իրենց 121 կերպարներով՝ վերարտադրուած իրենց բնական գոյներով եւ, շատ քիչ բացառութեամբ, իրենց բնական մեծութեամբ :

Իւրաքանչիւր յօդուած բաժնուած է երկու մասի. առաջինը ճշգրիտ վերլուծումն է իւրաքանչիւր գրչագրին, հիմնուած արդիական մեթոտներու վրայ, գրչագրին արտաքին նկարագրութեամբ, որ կը բովանդակէ նոյնիսկ էջաւորումի եւ տետրակներու կազմութեան եղանակները , գրութեան քննութիւնը եւ ամէն ինչ, որ կրնայ օժանդակել փաստաթուղթին թուականին ճշդումին : Հեղինակը, այս ձեւով, հնարաւորութիւն ունի իւրաքանչիւր գրչագրին պատմութիւնը ներկայացնելու : Երկրորդ բաժինը կը վերաբերի մանրանկարներուն. նախ ներկայացումն է նկարագրական եւ քննական ձեւով բոլոր պատկերներուն, ապա զանազան զարդարանքները, ըլլան անոնք Աւետարաններու Կանոներ, բնագիրները մասամբ շրջագծող շրջանակներ, եւ մասնաւորաբար զարդարուած նախշագիրեր թէ պարզ զարդարանքներ : Նկարագրութեան կը յաջորդէ ոճաբանական եւ գունաբանական ուսումնասիրութիւն մը , ուր մեծ տեղ յատկացուած է բաղդատութեան՝ նոյն ծագումը ունեցող կամ ժամանակակից գործերու հետ : Երբ հնարաւոր է, հեղինակը կը գտնէ գրչագիրը եւ կ՚ամբողջացնէ անոր անձնական դիմագիծը իրմէ ուրիշ ծանօթ գործեր յիշելով :

Ընտրուած 13 գրչագրերէն տասը աւետարաննոցներ են, որոնցմէ առաջինը Մլքէ թագուհիի հռչակաւոր աւետարաննոցն է 862 թուականով ցարդ գտնուած ամէնէն հին թուական կրող ձեռագիրն է : Աւետարաննոցներուն յատկացուած այս լայն բաժինը, անշուշտ, կը սահմանափակէ ներկայացուած նիւթերուն բազմազանութիւնը : Արդարեւ, նկարները գրեթէ միշտ կը ներկայացնեն Եւսեբիոսի կանոնները , չորս Աւետարանիչներու դիմագիծերը, ներկայացուած միասին կամ առանձին եւ, ըստ ձեռագրին , Քրիստոսի կեանքը պատկերացնող քիչ թէ շատ տեսարաններ : Միւս կողմէ , այս նոյն ներկայացումներու վրայ եղած կեդրոնացումը, թոյլ կուտայ, աւելի լաւ ուսումնասիրելու ընդհանրական առանձնայատկութիւնները, զանազան ազդեցութիւնները, ամէն մէկ արուեստագէտին բերած անձնական նպաստը՝ տեսարանի դիրքին կամ գոյներուն մէջ : Երեք ձեռագիրները սազմոսարան մը, ծեսի եւ ձեռնադրութեան դիրքեր են :

Նիւթերու ներկայացումէն զատ, վերարտադրուած նկարները, որոնք հրատարակուած են ձեռագիրներու բնագիրներուն ընկերացող իրենց զարդերուն համար, երեւան կը հանեն հայկական գեղագրական արուեստի նմոյշներ , որոնք կրնան հետաքրքրել գրչագիրներու հնագէտները : Ասիկա կը նշանակէ, որ Հայր Ճանաշեանի պատրաստած այս գործը պիտի արժանանայ լաւ ընդունելութեան, ոչ միայն արուեստի պատմաբաններուն, այլ նաեւ բնագիրներու եւ գրչագիրներու մասնագէտներուն կողմէ :

Այս առաջին հատորին հրատարակութիւնը մեզ կը մղէ մաղթելու , որ Մխիթարեան գիտնականը շուտով հանրութեան հրամցնէ նոր տուեալները գործի մը՝ այնքան լաւ սկսած : Գործ մը, որուն ամբողջութիւնը կարելի պիտի դարձընէ աւելի լաւ դնահատել , լման համադրութեամբ մը, պատմութիւնն ու յեղաշրջումը հայկական մանրանկարչութեան :

Ժ. Մ. Ս.

ՍՐՏՑԱԻ ԽՈՐՀՐԴԱԾՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Հարկ կա՞յ արդեօք յիշեցնելու թէ վաղը բոլորս , տարագիր Հայեր , անխտիր՝ պիտի փութանք դէպի Փլէյէլի սրահը :

Հոն պիտի ըլլան մեր կարօտալի հայրենիքի կռունկները՝ իրենց թռիչքով ու ձայնով սնունդ բաշխելու մեր հայրենաբաղձ հոգիներուն :

Եւ սակայն... ասկէ մէկ քանի ամիսներ առաջ կարդացի Օլէմփիայի մուտքին՝ հետեւեալ ազդը. —

Troupe Arménie Sov. du 22 Août au 10 Septembre.

Օգոստոս 10ին փութացի տոմսերս ապահովելու : Պատասխան .—

« C'est annulé ».

Հայու հպարտութիւնս, արժանապատուութիւնս հարուած մը ստացաւ կարծէք : Ինչո՞ւ : Միթէ մենք արժանի չէ՞ինք միջազգային հասարակութեան մը ներկայանալու : Դեռ երէկ կիսավայրենի ժողովուրդներ՝ եկան Ափրիկէի խորերէն՝ այդ բեմին վրայ ցուցադրելու իրենց խըժալուր թամ – թամը :

Վերջերս եկաւ Իսրայէլը՝ բոպիկ ոտքերու աղմկալի իր միօրինակ ոստումներով եւ իբր թէ գտած յաջողութեան առջեւ երկարաձգուած յայտագրով : Եկան նաեւ խորհրդ. հանրապետութիւններէն ոմանք :

Իսկ մենք պէ՞տք է որ գոհանանք մի՛ միայն մեր իսկ ազգային խանդավառութեամբ :

Անհրաժեշտ չէ՞ որ մեր ժողովրդական երգերու եւ պարերու հմայքը, հայրենի-

---

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (170)

ՎԻՏՈՔ

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ԹԻԱՊԱՐՏԸ

Քօքօ անոր թեւերէն բռնեց, Պիպի ալ ոտքերէն եւ զայն դագաղի մը պէս վերցընելով, միւս ոստիկանները ետեւնին ձգած, դէպի դղեակ սկսան յառաջանալ :

Բայց յանկարծ... Թօմպուլիկ կատաղութեան աղաղակ մը արձակեց...

Արիսթօն նշմարած էր... :

Վիտօքի ոստիկանները անոր ձեռքերը կապած՝ իր առջեւէն անցընելով կը տանէին :

Թօմպուլիկ զայն տեսնելուն պէս՝ ատելութեան գիծերով փոթ փոթ եղաւ դէմքը :

— Սրիկայ մատնիչ, ալ այս անդամ քու դասդ ես պիտի տամ, մռլտաց իւրովի :

Եւ ժամանակ չձգելով որ ոստիկանները իր ինչ ընելը հասկնան, գրպանէն հանեց ատրճանակը եւ կրակ ըրաւ... :

Գնդակը սուրաց եւ ուղղակի Արիսթոյի կուրծքը մխուեցաւ... : Արեւորդիներու թագաւորը կայծակնահար գետին տապալեցաւ... :

Ահա այս միջոցին էր որ, զէնքին պայթումին ձայնը առնելով, Մանօն եւ Վիտօք դուրս նետուած էին դղեակէն, եւ սարսափահար, պարտէզին խճուղիներուն մէջէն վազելով կուգային :

Թօմպուլիկին վրայ ոտքի կենալու կարողութիւն չէր մնացած... վէրքը մահացու էր եւ արիւնը առատօրէն կը վազէր... ուժը ·բոլորովին կորսնցուցած էր, եւ Արիսթօն վիրաւորելէն ետքը՝ նուաղած գետին տապալեցաւ... :

Երբ Արիսթօ մահուան վերջին սարսուռով մը աչքերը բացաւ քանի մը բոպէ ետքը յաւիտենապէս գոցելու համար, Վիտօքը գլխուն վերեւը տեսաւ : Մեծ յաղթականը անոր քով կեցած զայն կը դիտէր եւ Չար ոգիին վերջին շունչը փըչելուն կը սպասէր :

— Է՛, յաղթականը դուն եղար, դո՛ւն եղար, բայց նայէ ես ալ ինչ վիճակի հասցուցի զաւակդ, խորդաց Արիսթօ :

— Այո՛, բայց իմ վրէժս առնողն ալ ա՛ն եղաւ, յայտարարեց Վիտօք վերջին նայուածք մը նետելով իր թշնամիին վրայ :

Արիսթոյի մարմինը քանի մը կծկումներէ ետք անշարժ մնաց... :

Չարութեան թագաւորը մեռած էր... :

Վիտօք Մանօնի մօտեցաւ :

Մանօն իր զաւկին անզգայացած գլուխը թեւերուն մէջ առած՝ ներքնապէս կուլար... :

Վիտօք իր կնոջ այս վիճակը տեսնելով՝ քաղցր ձայնով մը ըսաւ.

— Սիրելիս, ձգէ որ սա դժբախտ տըղուն մարմինը պարտիզպանին խրճիթը փոխադրեն... : Հիմա մեզի մէկ գործ միայն մնացած է, պէտք է օգնենք որ հանդիստ եւ դարձի եկած մեռնի սա խեղճ տղան... :

Քօքօ եւ Պիպի վիրաւորեալին մարմինը դրկելով պարտիզպանին խրճիթին կողմը ուղղուեցան... :

Վիտօք եւ Մանօն իրարու կռթնած, արցունքը աչքերնուն մէջ, գետին նայելով, եւ իրենց հոգեհատորին վէրքէն կաթկթող արիւնի կաթիլները սրտաճմլիկ մորմոքումով մը դիտելով, Պիպիի եւ Քօքոյի հետեւեցան :

Երբ պարտիզպանին խրճիթին առջեւ հասան, Վիտօք հոնկէ դուրս ելլող պարտիզպանուհիին ուղղելով խօսքը, ըսաւ.

— Տիկին, ես հանրային ապահովութեան տեսուչն եմ, կը հաճի՞ք ձեր տանը մէջ ընդունիլ սա խեղճ մահամերձը, հազիւ քանի մը վայրկեան ապրելու կարողութիւն մնացած է վրան... :

— Ինչո՞ւ չէ, մտէ՛ք, մտէ՛ք, պարոններ, պատասխանեց բարի կինը վիրաւորեալը տեսնելուն պէս :

Եւ զանոնք առաջնորդեց պզտիկ սենեակ մը :

Քօքօ եւ Պիպի մահամերձը անկողնի մը վրայ դրին :

— Առանձին թողուցէք մեզ, հրամայեց Վիտօք իշխանավայել շեշտով մը խօսքը իր գործակիցներուն ուղղելով :

— Տիկին, կը բարեհաճի՞ք քահանայ մը կանչել, ըսաւ Մանօն աղաչական եղանակով մը պարտիզպանուհիին : Չեմ դիտեր թէ արդեօք մինչեւ քահանային դալը պիտի ապրի՞ :

— Ամենա՛յն սիրով, տիկին, հիմա, հիմա, անմիջապէս կ՚երթամ, պատասխանեց պարտիզպանուհին եւ դուրս ելաւ :

Վիտօք եւ Մանօն առանձին մնացին... առանձի՛ն... իրենց զաւկին մահուան սնարին գլուխը... :

Թօմպուլիկ, գլուխը բարձերուն կռթընցուցած, դէմքը մեռելի գոյն առած, դիմագիծերը կծկուած, կեանքի ոչ մէկ նշան ցոյց կուտար :

Արիւնահոսութիւնը դադրած էր, եւ եթէ քանի մը վայրկեանը մէյ մը անլսելի հառաչանք մը արձակելու չըլլար, զայն տեսնող մը անանկ պիտի կարծէր թէ արդէն մեռած էր... :

Մանօն անոր վրայ ծռեցաւ... եւ չկարենալով այլեւս ինքզինքը զսպել, սկսաւ բարձրաձայն հեծկլտալ... :

ԱՐԹԻՒՐ ՊԷՐՆԷՏ

(Շար.)

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻԻՆ

(Ք. եւ վերջին մաս)

Տրուած ըլլալով Ֆրանսացիներու մի-ջազգային անվիճելի արժէքը իբր ափը-պայքարը (հեծելաբշաւարանի մէջ հաս-տատած՝ անդրանիկ ժամական արա-գութեան մրցանիշը կը պատկանի Հանրի Տէկրանժի 1893ին), դժուար է տեղ դրա-ւել Ֆրանսայի ազգային խումբին մէջ, բայց մէկ – երկու Ֆրանսահայ ափրայդ-րներ, ձիըմէճեան, Անտրէ Յակոբեան, Ալչանեան, Եաղուպեան, Զամասանեան (մեզմէնդ ժամանակ խաղուղավազքի մաս-նակցած են Ֆրանսական մրցումներու :

Սոր. Միութեան խումբին մաս կը կազմէր նաեւ հեծելանաւորդ մը, որուն անունը երկու կերպով տառադարձուեցաւ Ֆրանսական մամուլին մէջ :

Ա. Ակոբոֆ, այս պարագային անվիճե-լի հայկական անուն :

Բ. Ակարօֆ (Հայաստանի մէջ կը հըն-չէի Ագապօֆ), այս վերջին ձեւով ռու-սական անուանակոչում մըն է :

(Հայկական անունները զարհուրելի կերպով կը խեղաթիւրուին, Լէհիմճեանը կը դառնայ Լահամժին, Խաչատուրօֆը կը դառնայ Խաչաքուրօֆ եւրոպական թեր-թերու մէջ, եւ այսպիսի յամախաղէպ պարագաներ) :

Ակարօֆ արագութեան մասնագիտու-թեան մէջ հասած մինչեւ ութերորդ – Ֆի-նալ, իսկ քանտէմի մրցմանց մէջ՝ Զելո-վանիկովի ընկերակցութեամբ անկանո-նութիւններ գործելով, դատաւորներու կողմէ որակազրկման ենթարկուեցաւ (տիսքալիֆիէ կամ տէֆլասէ) :

Ե. Ամթէօռներս խաղուղավազքեր . — 96 քմ. չորս հարիւր խմբարշաւ ժամա-ցոյցի դէմ . — Ա. չորս փեթերսըն եղ-բայրներ (Շուէտ), յաղթելով Տանըմար-քայի :

Անհատական խաղուղարշաւները վերջա-ցան անգլիական յաղթանակներով, արա-կան մրցմանց մէջ առաջին դասաւորուե-ցաւ Կրահամ Ուէյք, Բ. Քլօտ Կիւյյօ (Ֆրանսա), Գ. Փիժնէն (Հոլանտա), Սոր. Միութեան առաջատարը Քօին 34րդ դասաւորուեցաւ : Անգլուհի մը Տիկին Պերիլ Պըրթըն չհեցաւ կանացի մրցումը, իր անհիմնական հետեւորդները հանդիսացան՝ Սոր. Միութեան խում-բին պատկանող երեք հեծելանուորդուհի-ներ :

Տիկին Պերիլ Պըրթըն 11 տարեկան աղ-ջնակի մը մայրն է, Ֆրանսական խում-բին մէջ ալ կային վեթերան մարզիկու-հիներ Լիլի Հերս (բազմաթիւ անդամներ Ֆրանսայի ախոյեանուհի) 40 տարեկան, որ մրցումներէն հեռ մարզական ասպա-րէզը լքելով դարձաւ մարզիչ, եւ Ռ. Վի-սաք (կանացի ժամական արագութեան նախկին ռըֆորտ վոմէն) : 1958ին, Ռէմսի մէջ՝ վերոյիշեալ երկու Ֆրանսուհիներուն ընկերակցութեամբ աշխարհի ախոյենու-թեանց մասնակցեցաւ Կատուանցի Մարի-Ժան Տօնապետեան : Լիւքսէմպուրկցի ա-դարակապանուհի Էլսի Ժաքոպս այդ տա-րին աշխարհի ախոյենուհի հռչակուեցաւ :

« Մարի – Ժան Տօնապետեան Ֆրանսա-յի լաւագոյն հեծելանուորդուհիներէն մին հանդիսացած է : Երկու տարի յաջորդա-բար 1948ին եւ 1949ին Ֆրանսայի աշխա-տաւորական ախոյենուհի :

1955ին Ֆրանսայի փոխ – ախոյենուհի 70 քմ. հարիւր մեթրը բռնելով երկու ժամ 18′ 20″ով, (առաջին հանդիսացաւ նոյն ժամանակով Լիսիա Հարիսթոնի – ան, ծագումով Ցոյն) :

Նոյն տարին Ֆրանսայի կանացի չոր – ջավազքին մասնակցելով, Մարի – Ժան Տօնապետեան հանդրուանի մը առաջնու-թիւնը ապահովելէ հեռ, ընդհանուր դասաւորման մէջ երրորդ տեղը գրաւեց (372 քմ.ը տասը ժամ 39′ 9″ով), դառ-նալով Ֆրանսուհիներու առաջատար, եր-կու Անգլուհիներ, Միլլի Թոպէնսոն եւ Թաքըրէյ, գրաւեցին առաջին երկու տե-ղերը :

1962ին եւ 1966ին հանդիսացած է նաեւ իր պատկանած միութեան՝ Մարսիլիոյ «Փեռալ Ժուայյէօղի» ախոյենուհի : Ներկայիս վեթերան մարզիկուհի՝ տակա-ւին չէ լքած մարզական ասպարէզը, հաղ-ուդէպ պարագայ մը մեր մէջ :

Արական բաժնին մէջ՝ Լիբանահայ մը միայն, կարօ Մուրատեան (Լիբանանի չրջավազքի բազմիցս յաղթական), մաս-նակցած է աշխարհի ախոյենութեանց (1952ին), Լիբանանի դրօշը պաշտպա-նած է նաեւ համարաբական եւ Միջերկ-րականեան խաղերու, ինչպէս նաեւ Ե-դիպտոսի չրջավազքին մէջ : Այժմ Պէյ-րութի Անդրանիկ – Սեւան Միութեան մարզիչ :

Ներկայիս Մարսիլահայ Պօղոսոֆ եւ Սահակ Աբրահամեան (Փրովանսի բազ-միցս ախոյեան) պատասխաբեր կերպով կը մասնակցին Ֆրանսական «մաթէօռ» մրցումներու, այս վերջինը Ֆրանսայի դրօշը պիտի պաշտպանէ, Մեքսիքօ քաղա-քին մէջ կազմակերպուած՝ նախա-ոլիմ-պիական մրցմանց ընթացքին :

Սահակ Աբրահամեան այս տարի մաս-նակցելով Անգլիոյ չրջավազքին, ընդհա-նուր դասաւորման մէջ իններորդ, կէտե-րով դասաւորման մէջ առաջին հանդիպ-րով դասաւորման մէջ առաջին հանդիպ-ասնալով, դարձաւ Ֆրանսական խումբին առաջատար :

Թունուզի մէջ Միջերկրականեան խա-ղեր.— Գէորգ (Ժորժ) Լէհիմճեան (տես Յառաջ 25 Ապրիլ), Լիբանանի ծանրա-բարձութեան ախոյեանը, Միջերկրա-կան խաղերու «փոխ – ախոյեան» հռ-չակուեցաւ, « ծանր ծանրութեան » մէջ 417 քլկր. հինգ հարիւրով, առաջին հան-դիսացաւ Ֆրանսացի Ժան – Փօլ Ֆուլը – թիւ 492 քլկր. հինգ հարիւրով (Ֆրան-սայի մրցանիշ) : Իր մարզիչն է Ֆրանսա-հայ նշանաւոր ծանրաբարձ Արամ Կոս – տանդինեան :

ԱՐՏԱԻԱԶԴ ԱՆՏՈՆԵԱՆ

ԾԻԾԱՂ

— Քանի՞ տարեկան ես, Յակոբիկ :

— Տունը՝ հինգ տարեկան, դպրոցը՝ վեց եւ լինքնաշարժի ու Թրոյլէյի մէջ՝ ե-րեք տարեկան :

×

— Ներողութիւն, պարոն, դուք չէի՞ք որ տղաս աղատեցիք ծովէն :

— Այո , կը պատասխանէ մարդը հա-մեստօրէն :

— Ըսէք, խնդրեմ, ի՞նչ եղաւ անոր դլխարկը :

×

Ամուսինը զրասենեակէն տուն վերա-դարձին կնոջը կ'ըսէ .

— Առաւօտուն եփած սուրճդ ա՛նքան թունդ էր, որ ամբողջ օրը չկրցայ վայր-կեան մը քնանալ :

ՊԱՅՔԱՐ ԹՄՐԵՑՈՒՑԻՉՆԵՐՈՒ ԴԷՄ

Զինագիները կը ծաւալեն մեկոնի մշա-կութիւնը եւ այս ձեւով կ'աւելցնեն ա-փիոնի իրենց արտադրութիւնը : Ասիկա հնարաւորութիւն կուտայ իրենց, դանա-դան ճամբաներով (Հոնկ – Քոնկ, Լաոս , Պիրմանիա եւայլն) ապահովելու տարա-դրամ, որուն պէտք ունին եւ, մեւնոյն աատեն, թունաւորելու «դրամատիրական աչխարհը», ի մասնաւորի իրենց թիւ մէկ հակառակորդը՝ Մ. Նահանդները : Ապօ-րինի վաճառումը վտանգաւոր համեմա-տութիւն ստացած է եւ թունաւորուղ – ներու թիւը Ամերիկայի մէջ, որ դլխա-որ յաճախորդն է թմրեցուցիչներու, միշտ կ'աճի :

Այս յաւելումը կը հատատուի , այս ճիւղի ոստիկանութեան համար, օր ըստ օրէ աւելի մեծ քանակով դրաւուած թմր-րեցուցիչներով : Թէեւ, սահմանափակե-լու համար բռնութիւնը վտանգը, մաքսա-նեղները կը ձգտին արտադրութեան վայրերուն մօտեցնել այն տարրալուծա-րանները, որոնք ափիոնը կը վերածեն աւելի վտանգաւոր թմրեցուցիչներու , ինչպէս մորփինի եւ հերոյինի :

Միայն Ֆրանսայի մէջ, որ կարեւոր կայան մըն է Միջին Արեւելքի մշակներուն եւ նոր ցամաքամասին միջեւ , ոստիկա-նութիւնը մէկ տարուան մէջ դրաւեց մէկ թոն էրոյին, մորփին, ափիոն եւ հնդկա-կան կանեփ :

Պայքարելու համար թմրեցուցիչներու դաղտնի վաճառքին դէմ, նոր միջոցներ ձեռք առնուելու մասին պիտի մտածուի Ինթերփոլի 36րդ նստաչրջանին , որ տե-ղի պիտի ունենայ Թոքիոյի մէջ, Սեպտեմ-բեր 27 – Հոկտեմբեր 4 : Հարիւրի մօտ պետութիւններ, որոնք մաս կը կազմեն այս միջազգային կազմակերպութեան , պիտի մասնակցին նստաչրջանին :

Արդ հաղորդակցութիւնները անհրա-ժեշտ կը նկատուին՝ պայքարելու համար թմրեցուցիչի մաքսանենդներու դէմ, ո-րոնք սահման չեն ճանչնար եւ յաճախակի կերպով օդանաւով կը ճամբորդեն :

Թ. Ա. Թ.

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐՈՒ ԻՄԱՍՏՈՒԹԻՒՆԸ

Խոնարհ եղիր չուրի պէս, կարուկ եղիր սուրի պէս :

×

Երկու ժամի լուսարար՝ մէկուն կ'ըլլայ սեւերես :

×

Աւազի վրայ տուն չեն չիներ :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ **ՅԱՌԱՋԸ**

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ՖԱՆԹԻՆ

—*—

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՐՔ

ԱՐԴԱՐ ՄԸ

Իր պատմուճանները չատ ժամանակ դործածելուն համար, եւ չուղելով որ ա-նոր հնութիւնը նչմարուի, ամէն անդամ որ քաղաքը չրջելու կ'ելլէր, իր մանիչա-կապոյտ լիպատէն կը հագնէր : Սակայն ա-ռաւօտեան մէկ քիչ մը նեղութիւն կուտար ան : Տուն դառնալով կը ճաչէր : Ճաչը նախաճաչիկն կը նմանէր :

Իրիկունը, ժամը ութեւկէսին քրոջը հետ կ'ընթրէր : Տիկին Մակլուար անոնց հետը կանդնած սեղանի ծառայութիւն կը կատարէր : Այս ընթրիքը խիստ չո – րաթեկ էր : Բայց եթէ եպիսկոպոսը իր ժողովրդապետներէն մին սեղանի հրա-ւիրած ըլլար, Տիկին Մակլուար այս առ-թիւ լիճերէն որսուած պատուական ձուկ մը կամ լեռնէն բռնուած թռչուն մը կ'ե-փէր դերապայծառին համար : Ամէն ժո-ղովրդապետ լաւ ընթրիքի պատրուակ մըն էր . եպիսկոպոսը այս մասին բան մը չէր ըսեր Տիկին Մակլուարին : Բայց իր սովորական ընթրիքը դրեթէ միշտ այլ ինչ էր բայց եթէ խաչուած խոտեղէններ եւ ձէթով եփուած ապուր : Այս պատճա-ռով քաղաքին մէջ կ'ըսէին . երբ եպիսկո-պոս մը ժողովրդապետի մը պէս չընթ-րէր, Թրաբեանի (*) մը պէս կ'ընթրէ :

ԳԼՈՒԽ Ե .

ԹԷ ՈՎ ԿԸ ՊԱՀՊԱՆԷՐ

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻՆ ՏՈՒՆԸ

Ինչպէս ըսինք, Մըրիէլի տունը մէկ դեռնայարկ եւ մէկ դասիկոն ունէր. դեռնայարկը երեք սենեակ կար. երեք սենեակ ալ վերի կողմը, նաեւ եվրնա-յարկ մը, իսկ տանը եռեւ արտաւարի մը քառորդին չափ պարտէդ մը : Պաթիս-թին եւ Մակլուար վերի յարկը կը նը-ստէին, իսկ եպիսկոպոսը վարը կը նստէր : Առաջին սենեակը, որ փողոցին վրայ դուռ մը ունէր, անոր սեղանատունն էր : Աղօթատունէն ելլելու համար պէտք էր անցնիլ ննջարանէն եւ ասկից ալ ելլելու համար պէտք էր անցնի սեղանատունէն : Աղօթատան ներսի կողմը ակողնի համար չինուած խորշ մը կար, նաեւ անկողին մը՝ հիւրի համար : Գործի կամ իրենց վիճակի պիտոյից համար Տ... եկող գիւ-ղի ժողովրդապետները այս անկողնին մէջ կը պառկէին :

Իր սենեակը բաւական մեծ էր եւ ցուրտ եղանակի մէջ բաւական դժուարութեամբ կը տաքնար : Տ...ի մէջ փայտը սուղ ըլ-լալով կովի ախոռին մէջ տեղ մը չինել տուած եւ առատձեայ միջնորմով մը դա-տել տուած էր : Սաստիկ ցուրտ եղած ժամանակ այնտեղ կ'անցընէր իր դիչեր-ները : Իր ճմեռուան սրահը կ'անուանէր զայն :

Այս ճմեռուան սրահին, ինչպէս նաեւ սեղանատան մէջ իբր կարասի՝ միայն ճերմակ վայտեայ սեղան մը կար եւ չորս յարդեայ աթոռ : Սեղանատան մէջ կար նաեւ դարան մը որ վարդապետն ներկով ներկուած էր սակաւ ինչ : Աղօթատան մէջ նոյնպէս դարան մը կար, որ ճերմակ

Տէր եւ Տիկին Վասիլ Խերոյեան, Տէր եւ Տիկին Պարզեւ Մերկէն եւ աղջիկը, Պ. Ա.Ճեմս Խերոյեան, Տէր եւ Տիկին Պօղոսեան, զաւակները ու թոռները, Պօղոսեան ընտանիքը, Տէր եւ Տիկին Ռուբէն Յակոբեան (Հայաստան), Տէր եւ Տիկին Յովհ. Վերտոյեան, զաւակները ու թոռները, Պ. Ա.Ճեմս Սամուէլեան, զաւակները ու թոռները (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Ալէքսան Թաշճեան, զաւակները ու թոռները (Պոլիս), ինչպէս նաեւ Գարագաշեան, Թաշճեօֆ, Ազգայեան, Նշանեան, Փափազեան, եւ Սահակեան ընտանիքները խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց զաւկին, եղբօր, տանին եւ ազգականին՝

ԱՐԱ ԽԵՐՈՑԵԱՆԻ

զառնաղէտ մահը, որ պատահեցաւ Սիկիլիոյ մէջ ծովի արկածի հետեւանքով, 21 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս երկուշաբթի (Սեպտ. 25) առաւօտ ժամը 10։30ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Քլամառի Էնթէռնմիւնալ գերեզմանատունը։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի, ներկայս իբր այդ նկատել։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Աղաճեան ընտանիքը կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս կիրակի առաւօտ Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս - Պետրոս եկեղեցին իրենց մօր՝

ԶՈՒԱՐԹ ԱՂԱՃԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ։

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

ԱԼՖՈՐՎԻԼ
Ս. ՊՕՂՈՍ ՊԵՏՐՈՍ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս կիրակի առաւօտ պատարագ։ Երեցողութեան իր մասնակցութիւնը կը բերէ էջմիածնի սոլիստ, տաղանդաւոր երգչուհի՝ ԼՈՒՍԻՆԷ ԶԱՔԱՐԵԱՆ։

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ (Առնուվիլ)

Ի գիտութիւն յարգոյ հայ հասարակութեան, Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ ծօնին, (1 Հոկտ. կիրակի) առթիւ կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ։ Ցաւարտ պատարագի աւանդական մատաղօրհնութիւն։ Բոլոր անոնք որոնք կը փափաքին մատաղին մասնակցիլ, թող համին իրենց նիւթական առաքումները ընել հետեւեալ հասցէին,

Mr. MIHRAN CHICHMANIAN
71, Rue Jean-Jaurès
ARNOUVILLE-LES-GONESSE (95)
C. C. P. Paris 16.905.06

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

45էն 50 տարեկան առանձին կին մը, տան տիրուհիին ընկերութիւն ընելու եւ գայն խնամելու համար։ Օրինական ամսական, ընկերային ապահովութիւն, բնակութիւն եւ ուտելիք։

Դիմել մինչեւ այս կիրակի,
YEZNIKIAN
8, Rue Vve Lacroix
LA GARENNE

Առաւօտները ութէն տասը։
Իսկ կիրակիէն եմ՝
Անձամբ դիմել «Յառաջ»ի խմբագրութեան։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը 35 Փետրուարին։

×

Լիոնի Կոմիտաս երգչախումբի մեծ պարահանդէսը 25 Փետրուարին։
ՈՒն օդակայանին սրահներուն մէջ։

×

Աղքատախնամի տարեկան պարահանդէսը, կիրակի, Հոկտեմբեր 29ին, ժողմ ե.ի չքեղ սրահներուն մէջ։

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՍՏԻՊՈՂԱԲԱՐ
Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Միջին տարիքի հայ կին մը կ'ուզուի առանձին կնոջ մը համար, որ խնամքի կը կարօտի։ Ուտելիք, բնակութիւն եւ լաւ վարձատրութիւն։ Անձամբ դիմել Տիկին Քէչէչեանի, 8 - 10 Բիւ տ'Ալզաս, Պէյքոն Լէ Պրիւիճէնի կայարանին մօտ։ Հեռաձայն 473 - 08 - 14։

ՎԱՐՁՈՒ Է

Պեքոնի մէջ (Մկն - Լաղարէն եօթը վայրկեան), ամէն յարմարութիւն ունեցող յարկաբաժին մը, բաղնիկ, կեդրոնական ջեռուցում, վերելակ, երեք մեծ եւ մէկ փոքր սենեակ, մասամբ կահաւորուած։

Ամսական 600 ֆրանք։

Հեռաձայնել՝— 473 - 53 - 33։

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

Էքս - Ան - Փրովանսի հայ ծնողքներուն ուշադրութեան կը յանձնուի որ Հ. Բ. Ը. Մ.ի Էքսի մասնաճիւղի վարչութիւնը ձեռնարկած է հայերէնի դասընթացքներու, որոնք կը սկսին Հինգշաբթի, ժամը 16ին, Սեպտ. 28ին, նախկին դպրոցը, 8 Բիւ Քոնսթանթէն, Էքս։

Կը խնդրուի ծնողքներէն իրենց զաւակները ղրկել։

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Փարիզի Մայր Եկեղեցւոյ հովանաւորած հայերէնի Հինգշաբթի օրուան դասընթացքները պիտի վերաբացուին այս Հինգշաբթի 21 Սեպտեմբերէն սկսեալ։

Շաւիլ.— Մատուռի սրահը։

Առնուվիլ.— Եկեղեցւոյ յարակից սրբարանը։

Պոիա - Քոլոմպ.— 4 Բիւ Մարի Լօշ, (Պուա - Քոլոմպ)։

Պանեէօ - Քաշան.— 43 Բիւ Մատամ Քիւրի, Պանեէօ։

Ժանթիճի.— 22 Բիւ Վիքթոր Հիւկօ, ղպրոցի սրահին մէջ։

Կեդրոն եկեղեցւոյ, 15 Բիւ Ժան Կուժօն, Փարիզ։

Կը հրաւիրուին բոլոր ծնողքները, որ իրենց զաւակները առաջնորդեն նշանակուած վայրերը։

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ
ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի արձանագրութիւնները սկսած են։ Ամէն անոնք որոնք կը փափաքին իրենց աղջիկները դնել վարժարան, այժմէն իսկ պէտք է դիմում ընեն Հաստատութեան տնօրէնութեան,

1, Bld. du Nord — 93 - LE RAINCY
Tél. : 927-01-72

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Երեւանէն Խաչատուրեան Սերոժ Մկրտիչի կը փնտռէ իր հայրը՝ Խաչատուր Եաճ Մկրտիչ Տրդատի։ Հայաստանէն մեկնած է բանակ 1941ին՝ Լենինականի Դուսկեանդի չրջանի Դիրակլարց գիւղէն։ Իր տղան ներկայիս կ'ապրի Երեւան՝ Մուրացանի փողոց թիւ 98։

Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել՝

Mr. NAZARIAN
28, Rue Deguingand
92 — LEVALLOIS-PERRET (FRANCE)
Tél. : 737-62-89

×

Երեւանէն Տիկին Պուրսալեան կը փընտրէ իր հօրեղբօր աղջիկը՝ Սվաճեան Եղիսաբէթ Էդուարդի Գայսերեան (Սարգիսի աղջիկը) Էֆքերեցի (Կեսարիա)։ Կը կարծուի թէ Հիւսիսային Ամերիկա գացած է իր չորս զաւակներով։

Կը խնդրուի տեղեկացնել Տիկին Ա. Պուրսալեանի, Նոր - Առէյ 20, Տուփիկ թիւ 42, Երեւան, Հայաստան (Խորհ. Միութիւն)։ Պոսթընի հայ թերթերէն կը խնդրուի արտատպել։

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Արձանագրութիւն 1967 - 1968 ուսումնական տարեշրջանին։

Տակաւին տրամադրելի տեղերուն համար իրենց զաւակը արձանագրել փափաքողներէն կը խնդրուի ժամադրուիլ՝ գըրելով հետեւեալ հասցէին՝

26 Rue Troyon, 92 SEVRES

Կամ հեռաձայնել 027 - 18 - 28։

Տղաքներ կ'ընդունուին 8րդ դասարանէն սկսեալ։

travaux de peinture et de décoration de tous styles

ԲԱԲԳԷՆ ՊՈՏՈՍԵԱՆ

22,rue Stendhal, PARIS 20e
MEN. 64-88

Մաքուր աշխատանք, ընտիր Ապրանքներով։
ԶՄԵՌՆԱՅԻՆ ԴԻՒՐԱՄԱՏՉԵԼԻ Գ Ի Ն Ե Ր

Հ. Յ. Դ.

ԻՍԻ.— Հ. Ց. Դ. Զաւարեան կոմիտէն ընկ. ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները այս կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 17ին, Պ. Զաուիկ Զաուիկեանի սրճարանի վերի յարկը։ Կարեւոր օրակարգ։

ԾՆՈՂՔՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԱՆԱՐԱՏ ՅՂՈՒԹԵԱՆ ՔՈՅՐԵՐ

Sœurs de l'Immaculée Conception
73, Ave. Henri-Barbusse
95 - Arnouville-les-Gonesse

Անարատ Յղութեան Քոյրերու պրոցը կը բացուի Սեպտեմբեր 15ին։ Ազատական արուեստներով, այս տարի պրոցը ունի մանկապարտէզի եւ նախակըրթարանի բաժիններ։

Դասաւանդութիւնը կը կատարուի համաձայն Ֆրանսական կրթական ծրագրին, յաւելեալ՝ հայերէնի դասերով։

Դպրոցը ունի խնամակալ մարմին մը որ մօտէն կը հետեւի ծրագրի գործադրութեան։

Կ'ընդունուին գիշերօթիկ եւ ցերեկօթիկ։ Վճարման պայմաններու համար, դիմել տեսչութեան։ Արձանագրութիւնները սկսած են։ Դիմել ամէն կէսօրէ ետք։

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԹՌՈՒՑԻԿ - ՏՈՄՍԱԿ - ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ - ԵՒԱՅԼՆ
FACTURES — TETE DE LETTRES — ENVELOPPES — etc...

Դիմեցէք

« Յ Ա Ռ Ա Ջ » Ի

32, Rue de Trévise
— PARIS - IXe —
Téléph.: 770-86-60

ՄԱՔՈՒԻՐ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

ԼՈՑԸՐ ԳՈՑՆ Է···· ԳՈՑՆԸ ԼՈՑՈՒ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՑՈՒ ՏՈՒԷ՛Ք···· ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՑՆ ՏՈՒԷ՛Ք
Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ - ՁԱՐԴԱՐԷՔ - ՆԵՐԿԷՔ
ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 - Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10-30 առ հարիւր գեղջ ունենալ։

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով ւլատրատուած՝ տաւիզներ։ Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն։ Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն։ Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէում եւ փլասթիք — ծածկոյթներ.—

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը։

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. Հատը 0,30

ԿԻՐԱԿԻ
24
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
DIMANCHE
24 Septembre
1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11019 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 43e ANNÉE — No 11.019

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Արձակուրդի ամիսներու վախճանին հետ թեւակոխեցինք վերամուտի եղանակը: Վերամուտ՝ գործի մարդոց, աշխատաւորներու, հանրային սպասարկութեանց, մանաւանդ դպրոցականներու համար :

Յուլիսն ու Օգոստոսը այս տարի բացառապէս արեւոտ եղան . ի մեծ ուրախութիւն ամարանոց գացողներուն : Անցեալ տարուան նոյն ամիսներուն ցուրտն ու անձրեւը ամառէն աւելի աշնան տպաւորութիւնն էին ձգած :

Վերամուտը սկսաւ աձրեւով : Բախտաբեր նշա՞ն արդեօք :

Գործի լծուելու եղանակ է :

Ֆրանսական դպրոցները բացին արդէն իրենց դուռները :

Բնակչութեան թիւին յարաճուն յաւելումով (50 միլիոն արդէն), Ֆրանսայի դպրոցականներուն թիւն ալ տարուէ տարի կ՝աճի :

Անցեալ տարի 11 միլիոն կը հաշուէին մանկապարտէզէն մինչեւ բարձրագոյն վարժարանները յաճախողները: Այս տարի մեծ յաւելում կրած է այս թիւը : Դպրոցները նեղ կուգան : Երկրին մէկ ծայրէն միւսը նոր շէնքեր կը կառուցուին: Պետական ելմտացոյցին մէջ այս տարի աւելի կարեւոր գումար մը յատկացուած է հանրային կրթութեան :

Շէնքէն զատ ուսուցչի տագնապ ալ կայ, հակառակ անոր, որ ուսուցչութիւնը այս երկրին մէջ ցանկալի ասպարէզ մըն է, ունենալով բազմաթիւ առաւելութիւններ :

Վերամուտ է նաեւ մեր փոքր ածուին համար :

Վերջացող տարեշրջանին մեր զանազան կազմակերպութիւնները գէշ – աղէկ կըրցան պահել հայերէնի դասընթացքները Փարիզի ու գաւառի մէջ :

Զունինք վիճակագրութիւն մը հասկընալու համար թէ ո՞ր կազմակերպութիւնները մնայուն դասընթացքներ ունին եւ քանի՞ աշակերտ – աշակերտուհիներ կը հետեւին անոնց :

Գիտենք որ Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչը, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդը, Փարիզի եկեղեցին, Հայ Բողոքական եւ Կաթոլիկ համայնքները, հայկական զանազան բարեսիական միութիւններ, ինչպէս նաեւ երիտասարդական կազմակերպութիւններ – ինչպէս «Եանց»ը, — ճիգեր կ՝ընեն հայերէնի կանոնաւոր դասընթացքներ պահելու համար :

Մեծապէս գնահատելի են այս ուղղութեամբ կատարուած բոլոր զոհողութիւններն ու աշխատանքները :

Սակայն կը կարծենք , որ ձեռք բերուած արդիւնքները հեռու են գոհացուցիչ ըլլալէ :

Կ՝ըսուի թէ տարուէ տարի կը պակսի հայերէնի դասընթացքներուն հետեւողներու թիւը :

Այս պարագան մեծապէս ցաւալի է: Մեր կազմակերպութիւնները պէտք է կրկնապատկեն, եռապատկեն իրենց ճիգերը՝ լաւագոյն արդիւնքներու հասնելու համար :

Քանի կը սահին տարիները , քանի կը պակսին Երկրէն եկած մամիկներն ու պապիկները, ա՛յնքան կը դժուարանայ ազգապահպանման գործը :

Քառասուն եւ հինգ տարուան պատմութիւն ունի Ֆրանսահայ նոր գաղութը, որ սկիզբ առաւ Իզմիրի աղէտի վաղորդայնին (1922 Սեպտեմբեր) :

Սերունդ փոխուած է անկէ ի վեր : Այսօրուան հայ երիտասարդներն ու աղջիկները ո՛չ մէկ բանով կը տարբերին տեղացիներէն :

Անոնց «գաղթական» հայրերն ու մեծ հայրերը շատ քիչ ազդեցութիւն ունին այժմ իրենց վրայ :

Հայկական կազմակերպութիւններուն պարտականութիւնն է ամուր հիմերու վրայ դնել կրթական գործը, որպէսզի կարելի եղածին չափ մեծ թիւով հայորդիներ սորվին մայրենի լեզուն : Որպէսզի որքան կարելի է հեռացնենք սայթաքումի , ուծացման եւ ձուլման վտանգը , որ օրէ օր աստիճան մը աւելի սպառնական կը դառնայ :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

Ո՛Չ

ԿԸ ՊԱՏԱՍԽԱՆԷ ԿՐՈՄԻՔՕ

Նիւ Եորքի ազգաժողովին մէջ, խորհրդային Արտաքին նախարարը պատասխանեց Միացեալ Նահանգներու պատուիրակին կոչին :

Նախ Վիէթնամի մասին, Կրոմիքօ յայտարարեց . — « Կոլտպերկի ճառը ոչ մէկ նորութիւն կը բերէ : Միացեալ Նահանգներու խաղաղութեան նախաձեռնութիւնները օճառի պղպջակներ են կամ ներսի կամ դուրսի համար : Երբ Յունուար 28ին, Հանօյ իր փափաքը արտայայտեց բանակցելու վիէթնամեան հարցին շուրջ երբ ամերիկեան ռմբակոծութիւնները եւ յարձակման այլ արարքները դադրին, Ուոշինկթըն պատասխանեց սաստկացնելով ռմբակոծութիւնները : Կարճ՝ Վիէթնամի խաղաղութիւնը կրնայ հաստատուիլ միայն յարձակողին մեկնումէն ետք եւ մինչ այդ Խորհ. Միութիւնը պիտի շարունակէ օրէ օր աճող օժանդակութիւն մը Վիէթնամցի ժողովուրդին դէմ դնելու համար յարձակման »: Ապա Կրոմիքօ կը խօսի Միջին Արեւելքի մասին . — «Խորհ. Միութիւնը կ՝ուզէ որ խաղաղութիւնը եւ ապահովութիւնը երաշխաւորուին այդ շրջանի բոլոր Պետութեանց , բայց հարկ է նախ ջնջել Իսրայէլի յարձակման հետեւանքները արաբ պետութեանց դէմ, կըռնակը եղող պետութեանց օժանդակութեամբ»: Կրոմիքոյի համար նախ եւ առաջ պէտք է ապահովել իսրայելեան զօրքին քաշուիլը, յետոյ Իսրայէլի կողմէ հատուցում արաբ պետութեանց «յարձակումով Իսրայէլի պատճառած վնասներուն համար»:

Կրոմիքօ խօսած է նաեւ Եւրոպայի մասին «կը բաւէ որ Մոսկուա, Փարիզ, Վարշաւա կամ Պերլին հանդիսաւոր յայտարարութիւն մը ըլլայ Եւրոպայի իրականութեանց վրայ եւ սահմաններու անփոփոխելիութեան որպէսզի վրէժխնդիրները մէջտեղ ելան արեւմտեան Գերմանիոյ մէջ :

Խորհ. Միութեան արտաքին նախարարը ոգեկոչած է ... Միւնիխը, (ոչ անշուշտ Հիթլէր – Սթալին դաշինքը) ըսելու համար թէ յարձակողին հետ բարեացակամութիւնը չի կրնար ջնջուիլ ժողովուրդներու յիշողութեան մէջ :

Յատկանշական կը նկատուի որ Կրոմիքօ անգամ մը եւս ծանրանալէ ետք Արեւելեան Գերմանիոյ ՄԱԿի անդամ ըլլալու անհրաժեշտութեան վրայ, մէկ կարճ նախադասութիւնով անցած է այն «անհրաժեշտութեան վրայ որ կայ լուծելու Չինաստանի իրաւունքներու վերահաստատման վերաբերեալ խնդիրը »:

Նկատի առնուած է նաեւ որ ճառը սկըսած ատեն, Կրոմիքօ , խօսքն ուղղելով նստաշրջանի նախագահին, որ Ռումանիոյ Արտաքին նախարարն է զայն անուանած է «ընկեր նախագահ» մինչ ճառին վերջաւորութեան, ռումանացի «ընկեր նախագահը» ըսած է «Շնորհակալութիւն ձերդ վսեմութիւն, Խորհ. Միութեան Արտաքին նախարարին »:

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՍՏԵՂԾԱԾ

ԻՍՐԱՅԷԼԸ ԿՈՎԿԱՍԻ ՄԷՋ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Ե.

Այս պատմական մուտքէն ետք, մենք կրկին վերադառնանք այլեւս մեր բուն նիւթին : Կովկասի զրաւումը Ռուսերու կողմէ երբ ամբողջացած է, երկար ժամանակ յարաբերութիւնները սերտ եւ սիրալիր չեն եղած Ռուսերուն եւ Հայոց միջեւ : Նոյն իսկ հայ Մելիքներու եւ Ռուսերուն միջեւ երբեք ալ նախանձելի չեն եղած իրարու հանդէպ ցուցաբերուած վերաբերումները : Ասկէ զատ, տեսնուած է որ ռուսական կառավարութիւնն ալ տարակարծութիւն ունեցած է Հայաստանեայց Եկեղեցիին հետ եւ ռուսական կառավարութիւնը բռնադրաւած է եկեղեցապատկան կալուածները, իսկ երկար տեւած է այդ ցրտութիւնը կառավարութեան եւ եկեղեցիին միջեւ :

19րդ դարուն, ռուս մտաւորականներուն միջեւ թունդ ազգայնականութեան զգացումին զօրացումէն եւ ռուսական կառավարութեան այդ քաղաքականութիւնը իւրացնելէն ետք է որ ցարական կառավարութիւնը կը սկսի զօրավիդ կանգնիլ Հայաստանին եւ Հայերուն : Այս քաղաքականութեան գլխաւոր նպատակներէն ու հիմերէն մէկը կը կազմէր Օսմանեան կայսրութեան քայքայումը եւ ի հարկին Հայերուն օգտագործումը Կովկասի մէջ , Ազրպէյճանի Թուրք հաւաքականութեանց դէմ : Ինչպէս որ վերն ալ յիշատակած է – ինք, նոյն քաղաքականութիւնը ժառանգած է նաեւ խորհրդային կառավարութիւնը եւ իրեն իբրեւ թիրախ ընտրած է այս քաղաքականութեան մէջ Թուրքիան եւ Ազրպէյճանը : Այս պատճառաւ է որ Սովետները Կովկասի մէջ մասնաւոր եւ առանձնաշնորհեալ դիրք մը տուած են Հայերուն : Խորհրդային կառավարութեան կողմէ աշխարհի չորս ծագերէն դէպի Հայաստան Հայ գաղթականներու փոխադրումին , Հայաստանի Ազէրի Թուրքերուն 1901 – 1905ի կոտորածներուն ջարդուելուն տեղական պատերազմներու ընթացքին եւ նոյն կոտորածներուն 1917-ին կրկնումին հետեւանքով, Ազէրի Թուրքերուն թիւը այսօր շատ պակսած է Հայաստանի մէջ :

Ամէնէն ետք, 1944 թուականին , Հայաստանի մէջ մնացած 140 հազար Ազէրիներն ալ քշուեցան Հայաստանէն՝ Հայերուն համար հողին անբաւարարութեան պատրուակով : Այս որոշումը տրուեցաւ Հայաստանի կառավարութեան կողմէ եւ աքսորի համար որքան որ նախապէս Սիպերիան ծրագրուեցաւ , բայց եւ այնպէս՝ Սթալինի Ազրպէյճանի դահինճն ու վստահելին Պաքիրովի մարդասիրական զգացումները արթնցան ինչպէս որ եղաւ ու փոխանակ Սիպերիոյ, անոնք ուղարկուեցան Ազրպէյճանի «Մուղանի Տափաստան» անունով ծանօթ դաշտը եւ հոն հաստատուեցան : (Պաքիրով, Խրուշչեւի իշխանութեան գլուխ գալէն ետք գնդակահարուեցաւ :Կատարուած հրապարակային դատավարութեան մը ընթացքին ան անձնապէս ընդունեցաւ եւ խոստովանեցաւ, որ Սթալինի եւ Բերիայի հրամանով բնաջնջած է 29 հազար Ազէրի մտաւորականներ) : Ահա վերեւ համառօտ կերպով յիշուած խորհրդային քաղաքականութիւնն է որ այսօր Հայերու թիւը հասցուցած է չորս միլիոնի՝ Կովկասի մէջ: Եւ հակառակ անոր որ աւելի քան կէս միլիոն Հայեր կ՝ապրին Ազրպէյճանի մէջ, այսօր մէկ հատ իսկ Թուրքի կարելի չէ հանդիպիլ Հայաստանի մէջ :

Հիմա, ես հարցում մը ունիմ ուղղելիք Խորհրդ. Միութեան պետական մարդոց եւ Թուրքիոյ ու համայն աշխարհի հանրային կարծիքին.— Եթէ պատահի որ Ազրպէյճանի անուանական կառավարութիւնը որոշէ մաս մը Հայերուն արտաքսումը Ազրպէյճանի հողերէն, խորհրդային կառավարութիւնը ի՞նչպէս պիտի դիմաւորէր տեղահանութեան այս որոշումը: Ազրպէյճանի կառավարութիւնը չէ՞ր ամբաստաներ արդեօք ազգայնականութեամբ, հատուածամոլութեամբ ու մոլեռանդութեամբ եւ առնուազն Սիպերիա չէր աքսորեր զանոնք իրենց կարգին : Մինչդեռ, այս վերաբերումը ցոյց չի տրուիր Հայերու հանդէպ եւ արդար ու իրաւացի կը նկատուին անոնց ցուցաբերած ազգայնականութիւնն ու մոլեռանդութիւնը : Հայաստանեան հրատարակութիւն մը կրնայ իր փափաքած ձեւով նետել ու բռնել Թուրքիոյ հասցէին, ձայնասփիւռներէն ու վարժարաններուն մէջ դասագիրքերով կը խօսուին Հայկական «Մեղալօ Իտէա»յի մասին, որ է երազը Մեծ Հայաստանի, եւ գոյութեան իրաւունք կը ճանչցուի բոլոր այս գրուածներուն ու ըսուածներուն : Տակաւին, կայ եւ աւելին :Այսօրուան Հայաստանի կառավարութեան ղեկավարները բաւական երկար ժամանակամիջոցէ մը ի վեր կը պահանջեն Նախիջեւան եւ Ղարաբաղ նահանգներու կցումը Հայաստանի : Զանազան առիթներով, իրենց այս պահանջները կը յայտնեն հրապարակային հաւաքոյթներու կամ մասնակի հանդիպումներու ընթացքին : Խորհրդ. Մոսկուան համր ու խուլ կը մնայ այս բոլորին առջեւ , չի խօսիր եւ չի միջամտեր :

(5 Շար.)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Արտաքին նախարար Տին Ռսքի 18 տարեկան աղջկան ամուսնութիւնը սեւի մը հետ բաւական իրարանցում ստեղծած է մանաւանդ որ կողմերը յաջողած էին մեծ գաղտնապահութիւն պահել : Նախարարը յայտարարած է թէ շատ զոհ է եւ ամուսնութենէն առաջ իսկ իր հրաժարականը ներկայացուցած է նախագահ Ճոնսընի, որ մերժած է :

ԻՍՐԱՅԷԼԻ արտաքին նախարարը յայտարարած է Նիւ Եորքի մէջ թէ ինչ որ զիրենք կը հետաքրքրէ Իսրայէլի եւ Յորդանանի միջեւ համաձայնութիւն մըն է, ոչ Միացեալ Նահանգներու եւ Խորհ. Միութեան :

ՍԱՅԿՈՆԻ մէջ մեծ յուզում պատճառած է նախկին նախարար եւ Հանրապետութեան նախագահութեան «չէզոքավար » թեկնածու Թրուոնկ Թանհի ձերբակալութիւնը : Յայտնի չէ թէ ի՞նչ ամբաստանութիւն կայ իրեն դէմ :

ԱՐԱԲ. Մ. Հանրապետութեան Արտաքին նախարարը՝ Ռիատ Նասրէն նամակ մը յանձնած է նախագահ տը Կոլի : Էլիզէէն ելած պահուն յայտարարած է թէ Եգիպտոս բարեացակամութեամբ կ՝ուսումնասիրէ Թիթոյի առաջարկը Միջին Արեւելքի տագնապին լուծման համար , բայց կը նախընտրէ որ այդ հարցը կարգադրուի ՄԱԿի մէջ :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ հեռատեսիլը վերջ տալու համար կարգ մը շշուկներու յայտարարեց թէ Սթալինը վերապատուելու հարց չը-կայ Հոկտեմբերեան յեղափոխութեան յիսնամեակին առթիւ :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՆՐԱՆԿԱՐՁՈՒԹԻՒՆԸ

Հայ բազմադարեան մանրանկարչութիւնը շատոնց դարձած է ուսումնասիրութեան առարկայ, թէեւ անոր առանձին ճիւղերու եւ նիւթերու վերաբերեալ շատ հարցեր դեռ կարօտ են համակողմանի հետազօտութեան եւ գնահատութեան: Քիչ հետազօտուած բնագաւառներէն է մեր մատեաններուն նկարազարդումներուն աշխարհիկ նիւթերը: Այս պատճառով այն տպաւորութիւնը ստեղծուած է, թէ հայկական ձեռագիրներու նկարչութիւնը միայն կրօնական նկարագիր ունի, թէ հայ մանրանկարիչները շատ քիչ հետաքրքրուած են աշխարհիկ կեանքով եւ կենցաղով:

Իրաւունք ունէր Ֆ. Մաքլէր, որ իր ժամանակին նկատած էր, թէ «հայկական մանրանկարչութեամբ զբաղողները ծանրացած են միայն կրօնական նիւթերու վրայ, անտեսելով, որ կրօնական շատ նիւթերու մէջ կան աշխարհիկ – կենցաղային բազմաթիւ մոթիֆներ, որոնք շատ հետաքրքրական են»:

ԺԱ. ԺԲ. դարերէն սկսեալ հայ իրականութեան մէջ նկատելի դարձած էին նոր, ուշագրաւ երեւոյթներ: Աշխարհիկ կեանքին տարրերը աստիճանաբար կը թափանցեն կանոնական գաղափարներու հսկողութեան տակ գտնուող գրականութեան եւ արուեստին մէջ: Այդ նոր հոսանքին բարերար ազդեցութիւնը կրեցին նաեւ հայ մանրանկարիչները: Բայց անոնց մօտ այդ մօթիֆները արտայայտելու ձեւերը քիչ մը փոփոխութեան ենթարկուեցան: Կրօնական նիւթերու պարտադիր եւ անփոփոխ բնոյթը պատճառ էր, որ մանրանկարիչ վարպետները աշխարհիկ նիւթերը ներկայացնէին կրօնական տարազ ունեցող պատկերներու մէջ՝ իբրեւ հիմնական նիւթը լրացնող բաղկացուցիչներ:

Երեւանի Մատենադարանին մէջ կը գտնուի ձեռագիր մը (թիւ 2744), ուր ներկայացուած են Յիսուսի հրաշագործութիւնները: Վասպուրականի մանրանկարչութեան դպրոցի հիմնադիրներէն մէկը՝ նկարիչ Սիմէոն ներկայացուցած է աշխարհականներու խումբ մը: Վարի մասին մէջ երկու երիտասարդներ՝ թուխ, խոժոռ դէմքերով, հրաշագործ Քրիստոսի կը մօտեցնեն մահամերձի մը պատգարակը: Երիտասարդները գլխաբաց են. հաւանաբար, սգաւոր ըլլալով՝ գլխարկ չեն դրած: Ունին մետաղեայ զօտի, որուն գործածութիւնը սովորութիւն էր այն ատեն: (Մեր պատմագիրները կը տեղեկացնեն, թէ հայ թագաւորները եւ իշխանները կը գործածէին մետաղէ զօտիներ, որոնք, սակայն, եղած են ակնազարդ):

Մահամերձին թափօրին մէջ են նաեւ երկու կիսամերկ մարդիկ, որոնք կը քալեն ողբագին շարժումներով: Պատգարակին առջեւէն կ՚երթայ մարդ մը, ետեւէն կին մը: Ո՞վ են ասոնք:

Ծանօթ է, թէ հին ժամանակներուն մեռելներուն վրայ լաց ու կոծ ընելու համար կը վարձուէին յատուկ ողբասացներ: Միջնադարուն հայ կենցաղին մէջ եւս հեթանոսական այս սովորութիւնը յարատեւած է երկար ժամանակ: Եկեղեցիին առաջնորդները խիստ միջոցներ ձեռք կ՚առնեն այդ սովորութիւնը վերցնել տալու համար: Յիշատակենք կաթողիկոս Կոստանդին Բարձրաբերդը (ԺԳ. դար), որ իր «խրատական թուղթ»ին մէջ կ՚արգիլէ այս եւ ասոր նման ծէսեր: Հայոց կանոնագիրքին մէջ եւս բազմաթիւ կէտեր կան ուղղուած նման սովորութիւններու դէմ: Այսուհանդերձ, հնաւանդ ծէսերը երկար ատեն մաս կազմեցին ժողովրդական կենցաղին: Հետեւաբար վերոյիշեալ նը կարը յուղարկաւորութեան հեթանոսական այդ ծէսին հետաքրքրական եւ եղակի պատկերներէն մէկն է:

Նկարիչ Զաքարիա Աղթամարցի (1354–1404) պատկերացուցած է ամուսնական խնջոյքի տեսարան մը (ձեռագիր թիւ 5347): Կանայի հարսնիքի աւետարանական նիւթը հոս ներկայացուած է ազգային ընդունուած ձեւերու համաձայն: Շատ յաջող է:

Ձեռագիրներուն մէջ շատ են նաեւ դիմանկարները. ասոնց մէջ կը հանդիպինք միջնադարեան հայ բանաստեղծներու, փիլիսոփաներու, գրիչներու, արհեստաւորներու եւ նկարիչներու. կան նաեւ թագաւորներ, իշխաններ, հոգեւորականներ:

Շատ են նիւթերը նաև արհեստաւորներու մասին: Ձեռագիրներու խունացած էջերուն մէջ կը հանդիպինք որմնադիրներու, քար կրող բանուորներու, հիւսներու եւ դարբիններու՝ իրենց գործիքներով:

Հ. ՅԱԿՈԲԵԱՆ

ՄԵՍՐՈՊ ԹԱՂԻԱԹԵԱՆՑ

Ա.

«ՏԷՐ ԿԵՑՈ ԴՈՒ ԶՀԱՅՍ» դեղեցիկ ըսկըզբնաւորութեամբ հոգեզմայլ օրհներգը, զոր հարիւր յիսուն տարիներէ ի վեր՝ իր սիրտ բուրվառէն, քաղցր ու դաշն եղանակաւ կը վերառաքէ Հայութիւնն առ Աստուած, հեղինակած է Մեսրոպ Թաղիաթեանց:

Թափառկոտ բանաստեղծին սոյն հոգեշունչ մաղթերգն միանգամ եւս ըմբոշխնելու համար լիովին, կ՚արտադրենք ամբողջութեամբ, ի մտի ունենալով մանաւանդ հաղորդել մեր նոր սերունդը՝

ՏԷ՛ր, կեցո՛ դու զՀայս
Եւ արա՛ զնոսա պայծառս,
Կեցո՛ զՀայս:
Զողորմութիւնդ վերին
Հանեաց ձօնել նոցին,
Զի նովիմբ մարթասցին
Ապրել յաստիս...:
Ո՛վ, ՏԷ՛ր մեր, ՏԷ՛ր փութա՛
Զազգ մեր համայն փրկեա
Ի թշնամեաց:
Կափո՛ զաչս նոցուն
Հատ զարմատոյ զբուն
Եւ զազդ մեր պարտասուն
Արա՛ հզօր:
Ի քո իջեալ տեղի
Զաթոռ Հայրապետի
Մեր հաստատեա:
Զերկարութիւն կենաց
Հօր մեր աստուածազգեաց
Շնորհեա՛ պետին մեր հարց
Որ զմեզ հովուէ:
Աջովդ համատարած
Զազգ մեր արտահալած
Փոյթ գումարեա՛:
Յաշխարհ Արարատեան
Ի վայր մեր ծննդեան
Որ այժմ է սեպհական
Օտար ազգաց:
Առաքեա՛ ի բարձանց
Զհամակցութիւն կամաց
Ի մերազնեայս:
Զոմն ի մէջ յարո
Հովիւ ազգին մերոյ,
Տո՛ւր նմա ցուպ հուժկու
Հովուել զմեզ:

Սոյն սրտառուչ, հոգեպարար ու կազդուրիչ երգով կը բանայինք դպրոցական, թատերական կամ ազգային որեւէ հանդիսութիւն ու սովաւ ալ կը փակէինք զայնս:

Որպիսի քաղցր ու անմեղ յիշատակներ կը զարթնուն այժմ՝ երբ կը դեգերիմ մշուշին մէջ անցեալին, կարօտաբար ու սիրաբար:

Եւ ինչ սիրուն եւ անուշ պիտի ըլլայ այժմ եւս՝ երբ ի սփիւռս աշխարհի ցրուած մերազնեայք իրենց տօնախմբութիւններն սկսին յաճախ, «ՏԷ՛ր, կեցո՛ դու զՀայս» գողտր օրհներգով, անոր արտայայտած ջերմիկ զգացումներով եւ հայրենաշունչ ոգիով համակելու համար նոր սերունդը, որ կարօտն ունի հայրենիքի զուլալ ջուրերուն, Արարատաշուք վեհութիւններուն:

Անցեալի մշուշասքող հորիզոնէն կը շողայ դեռ ընդաղօտ աստղ մը՝ որ կը թարմացընէ մեր զգացումներն իր հոգեզմայլ դեղեցիկ երգերովն:

Այդ աստղն, այդ լուսաւորն է Մեսրոպ Թաղիաթեանց, ջղուտ գրագէտը, որ դասական լեզուով, տաղաչափեալ ընտիր վիպակներ տուած է, որ ժամանակական գաղափարներու յորձանուտին մէջ ընդդիմական գնացող մը լինելով տուած է երգիծական սուր գրութիւններ: Տուած է ճանապարհորդական նօթեր, ինչպէս եւ մայրենի լեզուի ուսուցման համար ժամանակի ոգւոյն եւ պահանջման համեմատ մանկավարժական դասագրքեր:

Յաւէտ յիշատակելի պիտի մնան «Սօս եւ Սօնտիպին»՝ պատմական յիշատակարաններովն ու հէքեաթունակ կառուցուածքով «Վարսենեան Վէպը»:

Վրթանէս Փափազեան իր «Պատմութիւն Հայոց Գրականութեան» մէջ կ՚արտայայտուի այս կերպ. —

«Սովորական մարդ չէ եղել նա: «Անտանելի» ածականը տուել է նրան ամբոխն եւ կրօնաւորութիւնը, որոնց ատել եւ որոնցից դարշել է նա՝ իր կեանքի մինչեւ վերջին օրերը, ըմբոստ, անհանդիստ, շարժուն եւ միջավայրից շատ մի բարձր տաղանդ, որ միաժամանակ եղել է վերին աստիճանի ջղային, հիւանդագնութեան չափ կրքոտ մի մարդ: Եւ ինքն էր իր դժբախտութիւնների պատճառը, ինքն եղել է իրեն ուտողն ու մաշողը: Հոսանքն ի վեր գնացող մի ոգի է եղել, որ փշրուել է շրջապատող խոչ ու խութի դէմ եւ ջարդուել գռեհկութիւնների հեղեղի տակ»:

Ահա, այս խորհրդաւոր «Անտանելի»ին կեանքը կը ներկայացնենք ի ստորեւ համառօտակի, ի դէպս անգիտաց:

Մեսրոպ Թաղիաթեանց ծնած է 1803ին Երեւանի Կարբի գիւղը: Կորսուած ըլլալով վաղուց հայրն, իր մայրը, ի մանկական հասակի, կը յանձնէ զայն Էջմիածնի վանքը՝ ուր առ ոտս ոմն Պօղոս վարդապետի եւ Զաքարիա եպիսկոպոսի, կ՚ուսանի հայերէն լեզուն: Կը ձեռնադրուի սարկաւագ Ս. Էջմիածնի 1821ին՝ ի հասակի 18 ամաց:

Վանքին մէջ իր մօրմէն նուէր ստացած Զօհրապեան միահատոր Աստուածաշունչը՝ քանիցս կարդացած է թէ Ս. Գիրքն ուսոմնասիրելու եւ թէ հայերէնին կատարելապէս տիրանալու նպատակաւ:

Այնուհետեւ փափաքը կ՚ունենայ ուսանելու եւրոպական լեզուներ ու գիտութիւն:

1823ին փոխելով կրօնականի տարազն, ի ձեւ աշխարհական Վրացւոյ, Պարսկաստանի վրայով 1823 տարւոյ վերջերը կ՚անցնի Հնդկաստան՝ Կալկաթա, ուր, ինչպէս կը գրէ. —

«Ամբողջ մի տարին պարապ դէս ու դէն կ՚անցունէ, եւ երկրորդ տարումն 1825, Կալկաթա Հայոց վարժարանումն (Մարդասիրական ճեմարան) վարդապետութիւն (վարժապետութիւն) կ՚անէ»:

1826ին կը յաջողի Եպիսկոպոսական Ճեմարանին աշակերտիլ, միջնորդութեամբ Երուսաղէմի պատրիարքութեան նուիրակ Աբրահամ Ծ. Վ.ի, եւ մնալով անդ չորս տարի՝ կ՚ուսանի անգլերէն, պարսկերէն, լատիներէն, յունարէն եւ այլն լեզուներ: Կը հրատարակէ անտ (1830) Հէյպր եպիսկոպոսին մէկ քերթուածը, նաեւ յանձնէ՝ դիցաբանական գրուածքներ:

Ուսման մէջ այսքան յառաջանալէ ետք: Թաղիաթեանց կը մտադրէ երթալ «յաշ-

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (171)

ՎԻՏՈՔ

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ԹԻԱՊԱՐՏԸ

— Խե՛ղճ զաւակս, դժբա՛խտ զաւակս ... մոլտաց ակռաներուն տակէն՝ վախնալով որ զինքը լսող կը գտնուի:

Կ՚երեւի թէ, Թօմպուլիկ, մայրական սիրտէն բխող այդ աղաղակը լսած էր, եւ կամ մայրական սիրոյ ուժէն արտածորող այդ խորհրդաւոր հոսանքը, որուն ինչ ըլլալը անծանօթ մնացած էր տակաւին, պարուրած էր անոր հոգին եւ փախած միջոցին ետ դարձնելով զայն, իր պատեանին մէջ մտցուցած եւ հրաշալի յարութիւն մը տուած էր անոր որ հոգեվարքը երերալ կը սկսէր:

Իրաւ ալ, Թօմպուլիկ կամաց կամաց աչքերը բացաւ... պաղած բիբերը ուղղեց իր դէմը կեցող մարդուն եւ կնոջ... կարծես թէ այս անգամ զանոնք չէր ճանչնար...:

Գաղտնի ոստիկան Վիտօքն ու Մանօ՞նն էին փոխուողը որ ասանկ մէկ վայրկեանէն միւսը անճանաչելի կը դառնային, թէ Թօմպուլիկին հոգին փոխուած էր որ զիրենք չէր ճանչնար...: Ահա՛ հարցում մը որ իր պատասխանը չունի...:

Սա միայն կարելի է ըսել թէ Վիտօք այժմ հայր եւ Մանօն՝ մայր... իսկ Թօմպուլիկը՝ թերեւս զաւա՛կ մը...:

Ո՛չ տակաւին...:

Որովհետեւ երբ Թօմպուլիկ աչքերը բանալով Վիտօքը իր դէմը տեսաւ, բարկութեան աղաղակ մը արձակելով գոչեց.

— Վիտօ՛քն է...:

Բայց գաղտնի ոստիկանը Մանօնի դառնալով՝ արտասուալից աչքով ըսաւ.

— Պիտի մեռնի, պիտի մեռնի, ամէն բան պատմէ իրեն, ըսէ՛, ամէն բան ըսէ:

Ասոր վրայ խեղճ կինը իր զաւկին ձեռքը բռնելով, արցունքը աչքերուն մէջ, ցած ձայնով ըսաւ.

— Ինծի՛ մտիկ ըրէ, կ՚աղաչեմ, ինծի մտիկ ըրէ...:

Բայց խեղճ կնկան լեզուն բռնուեցաւ... եւ չկրցաւ ասկէ աւելին ըսել:

Վիտօք տեսնելով իր կնոջ ցաւալի վիճակը, մէկդի քաշեց զայն եւ ինքը ծռելով մահամերձին վրայ, ըսաւ.

— Տղաս, քու դէմդ երկու դժբախտ էակներ կեցած են, մէկը հայրդ է, իսկ միւսը՝ մայրդ...: Երկուքս մէկ ըլլալով ձեռքերնուս եկածը ըրինք քեզի ազատելու, քեզի փրկելու համար չար ճամբայէն, բայց նախախնամութիւնը չուզեց որ մեր ծրագիրը յաջողի...: Այո՛, զաւակս, չուզեց, սակայն արտօնեց քեզի որ պատժես քեզի չար ճամբան ցոյց տուող թըշուառականը... ա՛ն էր որ ինծի ատելու դաս տուաւ քեզի, ա՛ն էր որ ինձմէ վրէժ առնելու նպատակով՝ քու միջոցովդ անպատուել ուզեց եղբայրդ: Զաւա՛կս, աչքդ սա կնոջ դարձուր մէյ մը... տես ի՛նչպէս իր թեւերը բացեր է քեզ գրկելու համար... մա՛յրդ է ան: Ոչ ես յանցաւոր եմ եւ ոչ ալ ան... մենք չլքեցինք քեզ... դիպուածն էր ընողը... դիպուա՛ծը, այսինքն՝ ընկերութիւնը...: Այս աշխարհին մէջ չարեր ալ կան, բարիներ ալ, բարիները կը տառապին, բայց չարերը կը տուժեն...: Այս կինը գիտցաւ բարի ըլլալ, գիտցաւ մայր ըլլալ եւ արժանի է քու սիրոյդ եւ յարգանքիդ, ե՛ս ալ արժանի եմ, որովհետեւ զաւակներս փնտռեցի եւ գտայ...: Պզտիկ եղած ատենդ, քեզի եւ եղբայրդ գողցան մեր ձեռքէն...: Կորսնցուցինք ձեզ եւ չկրցանք ձեր վրայ հսկել...: Երկար տարիներ փնտռեցինք ձեզ եւ վերջապէս դըտանք, բայց չա՛տ ուշ մնացած էինք...: բայ, զղջա՛ եւ թողութիւն խնդրէ Ասհիմա, զաւակս, զղջա՛ ըրածներուդ վրտուծէմէ: Աստուած բարի է եւ պիտի ներէ քեզի, ինչպէս որ մենք ներեցինք արդէն:

— Այո՛, այո՛, զաւակս, մեղայի՛ եկուր, զղջա՛ կը կմկմար Մանօն պաղատագին ձայնով մը:

Եւ խեղճ մայրը իր զաւկին գլուխը բազուկներուն մէջ առած՝ կը համբուրէր անոր ճակատը:

Ասոր վրայ Թօմպուլիկ սրտաճմլիկ հառաչանք մը արձակեց:

— Աստուա՛ծ իմ, Աստուա՛մ իմ, արդեօք մեղայի չեկած, բերանը չբացած պիտի մեռնի՞... գոչեց խեղճ մայրը: Արդեօք մեր ըսածները չլսե՞ց...: Ո՛հ, Աստուա՛ծ իմ, գթա՛, ողորմէ՛, քու երկնային լոյսէդ կաթիլ մը կաթեցուր անոր վրայ... վայրկեան մը եւս երկարէ անոր կեանքը... շնո՛րհ, շնո՛րհ, իր մեղքերն ու յանցանքները չքաւած մի՛ առներ անոր հոգին, ժամանակ տուր, որ զղջայ ըրածներուն վրայ:

Մեռելային լռութիւն մը տիրեց...:

Յետոյ... յանկարծ... Թօմպուլիկի դէմքը պայծառացաւ...: Հոգիին փրկութիւնը դէմքէն յայտնի կ՚ըլլար կարծես...

— Մայրի՛կ, մայրի՛կ, կմկմաց մարած ձայնով մը:

— Աստուա՛ծ իմ, Աստուա՛ծ իմ, բացադանչեց Մանօն որ տակաւին իր ձեռքերուն մէջ կը պահէր անոր գլուխը:

ԱՐԹԻՒՐ ՊԷՐՆԷՏ

(Շար.)

ԿԻՆՍ ՈՒ ԵՍ

Կինս պապուս, մամուս հետ անխօս է: Հօրս, մօրս հետ ալ անխօս է: Տանը մէջ իմ ու տղոցս հետ կը խօսի, միայն թէ երբ մենք մեզի ըլլանք: Անոնց ներկայութեանը չի խօսիր, կամ շատ կամաց կը խօսի, չլսուելու աստիճան:

Մեր դերդաստանէն Մարտիրոս պապուս, կնոջը Թեղուտցի մամուս հետ ալ անխօս է: Արութի պապուս, Գասպար պապուս, Գոբբալ ու Տանձեցի մամերուս հետ ալ անխօս է:

Մամոս եղբայրներուն՝ Տէր Պօղոս քեռիին, Մինաս քեռիին հետ ալ անխօս է: Տէր Պօղոս քեռիին երէցկինը մեռած է: Մինաս քեռին հինդ անդամ կարդուեցաւ հինդ կնիկ առաւ: Երեքը մեր ամուսնութենէն առաջ է, չորրորդին անունը Խէյրաթ էր, մենք Խէյրօ քեռկին կը կանչենք, ինք, անոր հետ ալ անխօս էր: Ան ալ մեռաւ տեղը Խնկօ քեռին եկաւ, հիմա ալ անոր հետ անխօս է: Մօրս եղբայրը կայ, Միքայէլ քեռիս, կինը Սլօ քեռկինը, Թումասենց տունը Օհաննէս մօրքուրայր մը, Հերիքա մօրքուր մը ունի, անոնց հետ ալ անխօս է: Մեր դերդաստանին չորս տուներէն դացած հօրքուրներ ունի Գալենցը, Լուսնիկանցը, Կորջայենցը, անոնց հետ ալ անխօս է:

Մօտակայ դիւղերը՝ Մեծ Արմտանը, Թեղուտը, Ապուշտոն, Հասանովան մօրս, պապուս, մամուս ազգականները կան, անոնց հետ ալ անխօս է:

Մերերուն հետ իմ կամ տղոցս բերնովը կը խօսի: Մեզի կ'ըսէ, մենք ալ իր ըսածները անոնց կ'ըսենք: Յետոյ իր մունջերէնը ունի: Երբ մենք չըլլանք, առանց մեզի ալ կը պատասխանէ անոնց հարցումներուն:

— ԸՖՖ... կ'ընէ շրթներուն արանքէն շունչը ներս քաշելով, իր «այո»ն է:

— Ը ը ... կ'ընէ, իր «ոչ»ն է:

— Շը՛չ... կ'ընէ, իր «տես, նայէ»ն է:

Ամէնքէս առաջ կ'ելլէ առտուն: Ելլելը ճիշդ բառը չէ, կը ցատկէ: Դէմքը կը լուայ, շիտակ ախոռ կ'երթայ՝ եզնիքը, կովիքը, երինջները, մոզիները տեսնելու, նստե՞ր են, կամ ոտքի՞ են, չըլլա՛յ թէ մանկուռները վիզերէն հանած ըլլան, արձակուին, իրար զոչեն: Ամէն ինչը աչքէ անցընելէ ետք ցախաւելով ախոռը կ'աւլէ, աղբերը կը շալկէ, դեղեզերքի մեր աղբանոցը կը թափէ: Մէկ կողովով չի վերջանար, նորէն կուգայ, նորէն կը լեցնէ, նորէն կը տանի: Ոչխարին գոմը կը մտնէ, հոն ալ կ'աւլէ, անոնք ալ կը տանի: Մարագ կը մտնէ կեր հանելու: Չոր յարդերուն, խոտերուն, լերան ծաղիկներուն փոշին՝ համեմը ռունգերը կը դրդռեն: Կալմաղով իւրաքանչիւրին կերը կը լեցնէ իր մսուրը ու տուն կը դառնայ:

Ամէնքս ալ ելած ենք: Անկողինները կը վերցնէ, կը ծալէ, կը շարէ իրարու վրայ: Տան երեսը թեթեւ մը կը ջրցքէ, ու ներքնատունէն մինչեւ դրսի դուռը կ'աւլէ: Մեր տուներուն դետինը հող է, ծեփուած ու ամրացուած: Կարասի, աթոռ չունինք: Մենք չարտախին ու սենեակին դետինները տոշկած ենք ներքնակներով, գունեղ կապերտներով, անոնց վրայ կը նստինք: Հացատունէն հաց կը բերէ: Մեր հացերը թերթ են, չոր են, տարծոցը տարածած կամ կացանէն, ձողերէն կախած ենք: Ամիսը անդամ մը թոնիրը կը վառենք, ամսուան մը բաւելու հաց կ'եփենք: Ափովը ջուր ցանելով թեթեւ մը կը թրջէ, սալային մէջ պառկեցնելով վալայով կը ծածկէ որ փափկանան: Մառանէն պղինձէ սինին կը հանէ, աթոռակին վրայ կը տեղաւորէ, ամէնուս առջեւը հաց, դգալ կը դնէ, բոլորուելով կը նստինք: Մայրս օճախը վառած, ապուրը եփած է: Իր սովորութիւնն է, այնքան պզպզուն կը լեցնէ, որ հը – հը – հը հիմա կը թափէ կ'ըսես, վրան նայելով մեծ ըզդուշութեամբ քայլ քայլ կուգայ: Երբեմն ալ կը թափէ, «քիչ մը պակաս լեցընես չըլլա՞ր» ըսել կուտայ իրեն: Ունկ – վրայով ապուրը կը դնէ սեղանը, ինքն ալ կը նստի, ամէնէն վարի ծայրիկը ու կը դդալենք. ատ օրը մայրս ո՞ր տեսակէն պատրաստեր է, ուտիքի՞, պահքի՞, թանէ՞, չոր թանէ՞, թանէ թարխանայէ՞, խաղողի թարխանայէ՞, կամ սերմո՞ւկ: Ամէն հասնելուն ոտքի կ'ելլէ, նորէն կը լեցնէ, նորէն կը բերէ, նորէն կը նստի: Ետեւէն ալ ուրիշ ինչ որ եփած է կամ կայ, ան կը դնէ մեր առջեւը: Մենք նախաճաշ չենք գիտեր, մերինը լման ճաշ է, օրը երեք ժում: Անդին օճախին վրայ ջուրը կը տաքնայ: Աման, դգալ կը ժողվէ, սինին կը սրբէ կը վերցնէ, լուանողակով աման, դգալ կը լուայ, իրենց տեղը կը դնէ: Կ'այպանուինք եթէ կերուած ամանները չլուացուած ձգենք: Արդէն քանի՞ հատ են: Յետոյ տարւոյն կէսինը պահքի են, պաղ ջուրով ալ կը մաքրուին:

Արխալուջը, որ կանեփէ է, նորէն կըռնակը կ'անցընէ, կուժը կը շալկէ, չուանով դարձնելով կուրծքը կը հանդուստէ, աղբիւրը ջուրի կ'երթայ ու բերելով կը պարպէ բզուկները: Իսկ ձմեռը, երբ սառին աղբիւրները, խալկինով ձիւն կը բերէ, կը հալեցնենք, ձնէջուր կը խմենք: Աղբիւրը, աղբիւրին ճամբաները իր, ինչպէս գիւղին բոլոր հարսներուն ազատ աշխարհն է: Մունջութիւն չկայ, խօսելու ամէն ազատութիւն կայ հոն: Իրար որ տեսնեն կը բացուին բերանները, ինչե՛ր ըսես չեն խօսիր, ջուրով լեցուն, բերանը խծկուով–խծկուած կուժերը շալակն են: Եւ մեր կուժերը շատ խոշոր են, երկայնափող ու ծանր: Բայց թող ըլլան: Ու իրարմէ պիտի չզատուին, շատ աւելի պիտի խօսին, տունին վախը ունին. «Ինչո՞ւ ուշացար» կ'ըսեն իրենց:

×

Այս պատմածներուս մէջ ես ընելիք մը չունիմ: Էրիկմարդ եմ, ամուսին եմ: Ամուսին մը ախոռ կ'աւլէ՞, աղբ կը շալկէ՞, աղբանոց կը տանի՞, կուժ կը շալկէ՞, աղբիւրէն ջուր կը բերէ՞: Կը ծաղրուիմ, վրաս կը խնդան: Ոչ միայն մեծերը, հինդ վեց տարեկան աղջիկները անդամ երբ իրենց դռներէն տեսնեն, «մրրիկ ... կուժը շալկեր աղբիւրէն ջուր կը բերէ» կ'ըսեն զարմանալով:

Ուրիշ ամէն գործի՝ միասին ենք, իր հետն եմ: Ամէն անձրեւէ ետք երդիք կը լողենք: Մաղով մրէզ կ'առնենք երդիք կ'ելլենք, կը սփռենք անձրեւէն ծծուած հողերուն վրայ, լղտորքը կ'անցընենք լողին երկու ծակերուն, կը քաշենք մեր ետեւէն ցուիքէ ցուիք, նախ լայնքին, յետոյ երկայնքին, որպէսզի հողերը ամրանան: Հինդ երդիք ունինք, հինդն ալ կը լողենք, վար կ'իջնանք:

Ձիւն քերելն ալ մեր երկուքին գործն է: Ձմեռը ձիւն կը տեղայ, անձրեւ չի դար մեր բարձրաւանդակը: Դադրելուն պէս տախտակէ թիերով իսկոյն ձիւները քերելու կ'ելլենք, մեր ետեւի ու քովի պարտէզները կը թափենք:

Չորս այդի ունինք մեր դետափերը, երեքը Կարմիր Հողերու հանդը, մէկը Խարիծակ: Երեք քառորդ է վայրէջքը մեր բարձունքներէն մինչեւ հոն: Մեծ Պահքէն մինչեւ Յիսնակ, մինչեւ այդիները քանդելը, քանի մը օրը անդամ մը, հոն ենք, յաճախ տունով, մեծով, պզտիկով, թութ ժողվելու, դեղձերը, ծիրանները վար առնելու, խաղողները կթելու: Մեր թթենիները մինչեւ Մեծ Խաչ, Սեպտեմբերին կէսը, նոյնիսկ անկէ ալ ետք թութ կուտան: Միայն ժողվելով չեն վերջանար ասոնք, շահանցնել պէտք է: Աւազներուն վրայ չորցնել, ռուպ, պաստեղ, ուտեստեղէններուն, մրգեղէններուն բոլոր տեսակները պատրաստել: Գիւղ փոխադրել: Ամէնքս ալ կ'աշխատինք: Եւ ասոնցմէ զատ այդիները պէտք է ջրենք: Ամառը շատ տաք կ'ըլլայ մեր հանդերը: Աւազները, քռաները, ժայռերը կ'եռան: Երկուքս ալ մինչեւ մեր ծունկերը առուներուն մէջ բահերով կաւառ կը բանանք, կաւառ կը գոցենք, ջուրով լեփլեցուն ընելու աստիճան ծառերուն, որթատունկերուն տակը, մաշըրաները: Ամէնքս ալ միշտ ոտքի վրայ ենք: Ես մէկ հեղ կը հանդչիմ, ան ատ ալ չի կրնար ընել: Իրիկունները ես էշերէն մէկը կամ միւսը կը հեծնեմ մինչեւ տունը, ան կը քալէ քովէս, այնքան զառիվերներէն ելլելով: Հարս է, կը քաշուի, չընդունիր, եթէ ըսեմ անդամ թէ քիչ մըն ալ դուն նստէ, ես քալեմ: Գիտէ որ ատկէ աւելի ծաղրելին չկայ, ոչ միայն գիւղին, ամբողջ գաւառին բերանը կ'իյնանք որ կինը էշը նստեր, էրիկը կը քալէ: Իրիկունը տունը դարձեալ իրեն նստիլ չկայ: Աղբիւրէն կուժով ջուր կը բերէ, սեղան կը պատրաստէ, հաց կը թրջէ, ինչ որ եփուած է առաջքնիս կը դնէ: Արդէն ամառը ի՞նչ կ'եփուի, փիլաւ մը, հաւկիթով շրվրայ մը, կամ թանապուր մը: Ինքն ալ կը նստի իր տեղը, ամէնէն ծայրիկը ու կ'ուտենք: Ետքն ալ սեղանը կը ժողվէ, ամանները կը լուայ, չուլերը կը տարածէ, անկողինները կը փռէ: Ես կը պառկիմ, ինք ոչ, տուն մը մարդը պառկելէ ետք, ճրագը կը մարէ, անկողինս կուգայ:

ՅԱԿՈԲ ՄՆՁՈՒՐԻ

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐՈՒ ԻՄԱՍՏՈՒԹԻՒՆԸ

Մինչեւ հարսին ԲԷՖԻ ըլլայ՝ կեսրոջը հոգին կ'ելլայ:

×

Չառաւ իր դեղի (գիւղի) գէշը, առաւ օտարի էշը:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ

խարհ հայրենեաց եւ հիմնել անդ զճեմարան յանուն Ս. Մեսրոպայ»:

Իրագործելու համար իր այս ծրագիրն՝ կը ձգէ ամէն ինչ եւ կ'անցնի Նոր–Ջուղա, ուր կը մնայ «խնդրանօք Առաջնորդի տեղւոյն եւ քահանայից երեւելեաց, ի վարժապետութիւն»:

Նոր – Ջուղայի մէջ կ'ամուսնանայ, բայց իր պաշտօնավարութիւնը կը բախի ժողովրդային անսիրելութեան եւ ատելութեան:

Ձգելով Նոր – Ջուղան, կ'անցնի Թաւրիզ, ուրկէ՝ կնոջը մահէն ազդուած, կուգայ հայրենիք, հինդ տարի թափառելէ ետք: Զայս կը հաստատէ գրելով Ներսէս Կաթողիկոսի «... մերթ որպէս գրաշար տպարանի, մերթ փերեզակ յերկրայիջի, մերթ հիւանդ դետնախշտի»:

1931ին կը կոչուի Էջմիածնի մէջ կաթողիկոսական քարտուղարի պաշտօնին, ընդունելով ընդ նմին ուսուցչական պաշտօն մը վանքին դպրոցին մէջ:

Օր մը, կը դրէ Վ. Փափազեան, «երբ Թաղիաթեանց Վեհարան էր մտնում, Յովհաննէս Կարբեցի կաթողիկոսին բացառութեան ժամանակ, տեսնում է այնտեղ մի թանաքաման, որ Հնդկաստանի մէջ իբր թքաման էին գործածում: Առնում է մի կտոր թուղթ եւ վրան գրում՝

Երբ թքաման թանաքամանն
Դարձեալ ետես յայս Վեհարան,
Զի՞նչ ա՛յն քեզ յոյս երջանկութեան,
Փախի՛ր փութով Մեսրոպ Դաւթեան:

Գրածը կը դնէ թանաքաման – թքամանին մօտ եւ զզուած լինելով Էջմիածնի միաբաններուն իրեն հանդէպ ունեցած արհամարհոտ վերաբերմունքէն, կը հեռանայ:

Ու ձեռք կ'առնէ գաղթականի ցուպը:

Յ. ԱԼՈՃԵԱՆ

(1 Շար.)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (7)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ՖԱՆԹԻՆ

—*—

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՐՔ

ԱՐԴԱՐ ՄԸ

Օրիորդ Պաթիսթէն փառասիրութիւն մը ունէր որ էր սրահին համար Իւթրէքի դեղին եւ վարդանկար թաւիշով ծածկուած կորաձեւ աքաժու աթոռներ ու բազմարան մը առնել: Բայց ասոր համար առ նուազն հինդ հարիւր ֆրանք պէտք էր, եւ որովհետեւ հինդ տարուան մէջ հաղիւ քառասուն երկու ֆրանք եւ տասը սու կրցեր էր աւելցնել, ա՛լ այն աթոռները եւ բազմարանը առնելու փառասիրութենէն ետ կեցած էր: Է՛հ, ո՞վ է այն որ իր տեսչական նպատակին կը հասնի:

Եպիսկոպոսին պառկելու սենեակին նըկարագրութիւնը խիստ պարզ էր: Պարտէզին վրայ նայող պատուհան մը, դիմացի կողմն ալ իր անկողինը, որ հիւանդանոցի մէջ գործածուած երկաթեայ անկողիններուն նման էր եւ կանաչ սօֆէ ձեղուն ունէր: Անկողնին քով վարագոյրի մը ետեւն ալ պաճուճանքի անօթներ կային որոնցմէ կը յայտնուէր թէ եպիսկոպոսը ժամանակին ընկերութեանց մէջ ապրող, զարդարանքը սիրող եւ վայելուչ սովորութիւններ ունեցող աշխարհական մըն էր: Այս սենեակը նաեւ երկու դուռ ունէր. մին կրակարանին քովն էր եւ աղօթատունը կը տանէր. միւսը գրատունին քովն էր եւ սեղանատունը կը տանէր: Գրքատունը ապակիով զոցուած մեծ պահարան մըն էր եւ գիրքով լի. իսկ մարմարապէս ներկուած բուխերիկը (շըմինէ) սովորաբար առանց կրակի կը մնար: Բուխերիկին մէջ կար զոյգ մը երկաթեայ փայտակալ, որոնք երկու շըղթայաւոր, մատնէքաւոր եւ ժամանակին արծաթի փոշիով արծաթուած անօթներով զարդարուած էին. եպիսկոպոսական տեսակ մը շռայլութիւն էր. այս բուխերիկին վրան ալ պղնձեայ խաչելութիւն մը կար, որու վրայ արծաթը սրբուած էր եւ որ փայտեայ շրջանակի մը մէջ մաշած սեւ թաւիշի մը վրայ դրուած էր. պատուհանին քով մեծ սեղան մը, եւ սեղանին վրան ալ կաղամար մը, խառնիխուռն թուղթեր եւ մեծահատոր գիրքեր կային: Սեղանին առջեւն յարդեայ թիկնաթոռը դրուած էր, անկողնին առջեւն ալ գրքակալ մը որ աղօթատունէն բերուած էր:

Պատուհանը հաստ ասուէ հին վարագոյր մը ունէր. այս վարագոյրը այնքան հինցած էր որ Տիկին Մակլուար նորի մը ծախքէն ազատելու համար մէջտեղէն խաչաձեւ կարած էր զայն: Եպիսկոպոսը շատ անդամ դիտել կուտար այդ կարը. — Տե՛ս ի՛նչ սիրուն բան եղած է, կ'ըսէր:

Տան բոլոր սենեակները, թէ՛ վարինները եւ թէ վերինները առանց բացառութեան, կիրով ճերմկած էին՝ զօրանոցի եւ հիւանդանոցի սովորութեան համեմատ:

Սակայն վերջին տարիները, ինչպէս որ քիչ մը ետքը պիտի տեսնուի, Տիկին Մակլուար դեղնագոյն թուղթին ներքեւ նկարներ գտաւ որոնք օրոնք օրիորդ Պաթիսթինի սենեակը կը զարդարէին: Այս տունը հիւանդանոց ըլլալէ առաջ քաղքենիներուն խօսարանն եղած էր: Ահա այս էր այդ զարդարանքին պատճառը: Սենեակներուն յատակը կարմիր աղիւսներով շինուած էր. ամէն շաբաթ աւելով կը լուային անկողիններուն առջեւները: Այս առթիւ չմոռնանք ըսել թէ եպիսկոպոսին տունը, որ երկու կնոջ խնամքին ներքեւ կը գտնուէր, վերէն վար կատարելապէս մաքուր էր: Միայն այս շքեղութիւնը աւելորդ բան մը չէր համարեր:

— Ասիկա աղքատներուն սահմանուած ստակին վնաս մը չի բերեր, կ'ըսէր:

Խոստովանելու էր սակայն, թէ իր առաջուան սեփական ստացուածքներէն արծաթեայ վեց պնակ եւ ապուրի դգալ մը մնացած էր, որոնք ի տես եւ ի երջանկութիւն Տիկին Մակլուարի, ամէն օր փառաւորապէս կը փայլէին կտաւէ սպիտակ ծածկոյթին վրայ:

Քանի որ մեր նպատակն է Տ...ի եպիսկոպոսը նկարագրել այնպէս ինչպէս որ էր ինքը, կը պարտաւորուինք նախ հաստատել թէ ան բազմիցս առիթ ունեցած էր ըսելու: Դժուարին պիտի ըլլար ինձ արծաթեայ անօթներու մէջ կերակուր ուտելէ դադրիլ:

Այս արծաթեղէններուն հետ ունէր նաեւ երկու արծաթեայ հաստ աշտանակներ, զոր մեծ մօրաքոյրէ մը ժառանգած էր: Աշտանակներուն ամէն մէկը մոմ մը ունէր եւ սովորաբար եպիսկոպոսին կրակարանին վրայ կը կենային: Պիէնվընիւ երբ սեղանակից հիւր մը ունենար, Տիկին Մակլուար մոմերը կը վառէր եւ աշտանակները սեղանին վրայ կը դնէր:

Եպիսկոպոսին սենեակին մէջ անկողնին դլխուն կողմը պզտիկ պահարան մը կար. Տիկին Մակլուար ամէն իրիկուն հոն կը պահէր վեց արծաթեայ պնակը եւ դգալը: Պէտք է ըսել նաեւ թէ պահարանին բանալին միշտ վրան կը թողուր:

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻԻԿՕ

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Լուսիկ Մուշմուլեան եւ զաւակները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, ծաղկեպսակով, փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով մասնակից եղան իրենց խոր սուգին, իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՅՈՎՀ. ՄՈՒՇՄՈՒԼԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առթիւ :

×

Յովհ. Մուշմուլեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղիկի հետեւեալ նուէրները եղած են. Սեբաստիոյ Մուրատ Ուսումնասիրաց Միութեան՝ Տիկ. Արմաւ Հապէշեան, Նշան Դարբինեան, Նշան Սայիրեան եւ Միրիճան Շիրվանեան քսանական Ֆր., Պ. Միհրան տասը, Լուտվիկ Քաշիքէմանեան տասը, Տիկին Սրապեան հինգ Ֆր. :

ՆՈՒԷՐ

Քոյր եւ եղբայր Հաբէլեան քսան Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ին իրենց հօրեղբօր Արշաւիր Հաբէլեանի յիշատակին փոխան հոգեհանգիստի :

ՀՐԱՉ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Այրի Տիկին Արշալոյս Հ. Սարգիսեան իր ամուսնոյն Հրաչ Սարգիսեանի մահուան 13րդ տարեդարձին ի յիշատակ 50ական Ֆրանք կը նուիրէ Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին եւ Փարիզի եկեղեցւոյ կրթական ձեռնարկներուն :

(Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ դիւանը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները յատկացուելու համար եկեղեցւոյ եւ աթոռներու նորոգութեան :

	Ֆրանք
Նախկին ցանկին գումարը	241·873·50
Պետական յատկացում	20·000·00

Տէր եւ Տիկին Ստեփան Տիրեան ի յիշատակ իրենց մեռելներուն հարիւր, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Տամլամեան եւ զաւակները իրենց սիրեցեալ մօր եւ մեծ մօր Եսթեր Տամլամեանի մահուան 13րդ տարելիցին առթի հարիւր, Տիկին Ճինպաղեան, Պ. Ռոպէռ Անդրէասեանի ապաքինման առթիւ հարիւր, Տիկին Նարդուհի Տէմիրճեան հարիւր Ֆրանք :

Ընդհ գումար 262·273·50 :

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ (Առնուվիլ)

Ի գիտութիւն յարգոյ հայ հասարակութեան, Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ տօնին, (1 Հոկտ. Կիրակի) առթիւ կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ : Յաւարտ պատարագի աւանդական մատաղօրհնութիւն : Բոլոր անոնք որոնք կը փափաքին մատաղին մասնակցիլ, թող հաճին իրենց նիւթական առաքումները ընել հետեւեալ հասցէին,

Mr. MIHRAN CHICHMANIAN
71, Rue Jean-Jaurès
ARNOUVILLE-LES-GONESSE (95)
C. C. P. Paris 16.905.06

ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

— ԼԻՍԷ ՔՈՆՏՈՐՍԷ —

Նախաձեռնութեամբ
Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

Դասախօս՝ Կ. ՄԵՀԵԱՆ

Դասընթացքը կը սկսի Հոկտեմբերին : Դասերը տեղի կ'ունենան ամէն Ուրբաթ ժամը 19 – 20 սկսնակներուն, իսկ 20–21 յառաջացածներուն համար :

Պաշոյի հայերէն լեզուի քննութեան մասնակցողներուն համար պատրաստուած է համառօտ ծրագիր մը, հայերէն եւ Ֆրանսերէն, Հայոց պատմութեան, հայ գրականութեան եւ Հայաստանի աշխարհագրութեան :

Ամբողջ տարեշրջանի համար վճարագինն է 15 Ֆրանք :

Արձանագրութեան համար դիմել Հայ Մշակոյթի Տուն (Բիւ Պլէօ թիւ 17) :

Կամ դասերու իրիկունները, Լիսէ Քոնոտրսէ :

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապ. Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղի ընկերուհիները ցաւակցութիւն կը յայտնեն ընկերուհի Ռէբէկա Բարսեղեանի եւ իր ընտանեկան պարագաներուն իր քրոջ՝

ԵՂԻՍԱԲԷԹ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆԻ

մահուան առթիւ :

ՎԱՐՁՈՒ Է

Պեքոնի մէջ (Սէն – Լազարէն եօթը վայրկեան), ամէն յարմարութիւն ունեցող յարկաբաժին մը, բաղնիկ, կեդրոնական ջեռուցում, վերելակ, երեք մեծ եւ մէկ փոքր սենեակ, մասամբ կահաւորուած :

Ամսական 600 Ֆրանք :

Հեռաձայնել — 473 – 53 – 33 :

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

Էքս – Ան – Փրովանսի հայ ծնողքներու ուշադրութեան կը յանձնուի որ Հ. Բ. Ը. Մ.ի Էքսի մասնաճիւղի վարչութիւնը ձեռնարկած է հայերէնի դասընթացքներու, որոնք կը սկսին Հինգշաբթի, ժամը 16ին, Սեպտ. 28ին, նախկին դպրոցը, 8 Բիւ Քոնսթանթէն, Էքս :

Կը խնդրուի ծնողքներէն իրենց զաւակները ղրկել :

×

Պուլվար Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ միօրեայ հայերէնի դասընթացքը կը սկսի, Հինգշաբթի, 5 Հոկտեմբեր, թաղիս եկեղեցւոյ մէջ եւ կը շարունակուի ամէն Հինգշաբթի ժամը 14 – 17 :

Ծնոխքներէն կը սպասուի որ գիտակցութիւնն ունենան իրենց զաւակները ղրկելու դասընթացքներուն, որպէսզի տղաքը սորվին իրենց մայրենի լեզուն :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը 35 Փետրուարին :

×

Լիոնի Կոմիտաս երգչախումբի մեծ պապարահանդէսը 25 Փետրուարին : ոնի օդակայանին սրահներուն մէջ :

×

Աղքատախնամի տարեկան պարահանդէսը, Կիրակի, Հոկտեմբեր 29ին, Ժորժ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ :

ԽԸՏԸՐԵԱՆ ԽԸՏԸՐԵԱՆ

ԳԵՂԵՑԻԿ ՄԵՏԱԼ ՄԸ ՆՈՒԻՐԵՑԷՔ

ՄԷԿ ԿՈՂՄԸ՝ ՎԱՐԴԱՆ
ՄԻԻՍ ԿՈՂՄԸ՝ ԷՋՄԻԱԾԻՆ

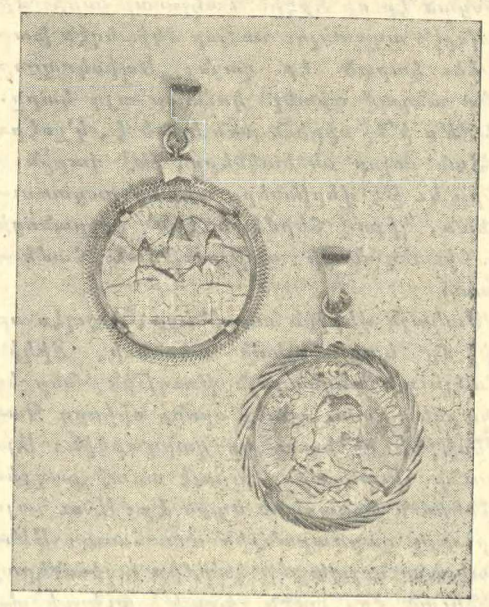

Եւ ընդհանրապէս, գոհարեղէնի որեւէ գնումի մը համար վստահելի հասցէ մըն է՝

EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Արձանագրութիւն 1967 – 1968 ուսումնական տարեշրջանին :

Տակաւին տրամադրելի տեղերուն համար իրենց զաւակը արձանագրել փափաքողներէն կը խնդրուի ժամադրուիլ՝ գրելով հետեւեալ հասցէին՝

26 Rue Troyon, 92 SEVRES

Կամ հեռաձայնել 027 – 18 – 28 :

Տղաքներ կ'ընդունուին 8րդ դասարանէն սկսեալ :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի արձանագրութիւնները սկսած են : Ամէն անոնք որոնք կը փափաքին իրենց աղջիկները դնել վարժարան, այժմէն իսկ պէտք է դիմում ընեն Հաստատութեան տնօրէնութեան,

1, Bld. du Nord — 93 - LE RAINCY
Tél. : 927-01-72

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ

ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ
ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ
Ուսումնական 1967 – 1968
տարեշրջանին

Կ'ընդունուին ուսումնասէր ու բարեկիրթ պատանիներ, 11 տարեկան հասակէն սկսեալ, Երկրորդական վարժարանի ռեւէ դասարանի աշակերտ, նաեւ շրջանաւարտներ. պայմանաւ ունենան իրենց տարիքին համապատասխան դասարանի նիշերուն միջինը, և մանաւանդ ընդունակ ըլլան ու փափաքին նուիրուիլ եկեղեցական ասպարէզի, Հայ Եկեղեցւոյ ծառայութեան մէջ :

Արձանագրուելու համար դիմել Տեսչութեան :

3, Av. de Grandchmp
78 - LE PECQ (Yvelines) Tél. 963-01-72

travaux de peinture
et de décoration
de tous styles

ԲԱԲԳԷՆ ՊՈՏՈՍԵԱՆ
22, rue Stendhal, PARIS 20e
MEN. 64-88

Մաքուր աշխատանք, ընտիր Ապրանքներով :

ՁՄԵՌՆԱՅԻՆ ԴԻՒՐԱՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

COMMUNIQUÉ

LE DOCTEUR
TCHILINGUIRIAN-VAGRAM

ayant décidé de prendre sa retraite a l'honneur d'informer sa fidèle clientèle qu'il a cessé d'exercer depuis le 1er Août dernier et l'invite à s'adresser en toute confiance à son successeur, le Docteur R. SARACINO, ancien chef de laboratoire à la Faculté, directeur des Laboratoires du Centre René Huguenin, à l'adresse suivante :

130, Bd. Richard Lenoir (entrée possible) ou 73, Rue de la Folie Méricourt (entrée principale — à 250 mètres environ du 51 Bd Voltaire).

Téléphone : ROCquette 57-74

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

45էն 50 տարեկան առանձին կին մը, տան տիրուհիին ընկերութիւն ընելու եւ զայն խնամելու համար : Օրինական ամսական, ընկերային ապահովութիւն, բնակութիւն եւ ուտելիք :

Դիմել մինչեւ այս Կիրակի,

YEZNIKIAN
8, Rue Vve Lacroix
LA GARENNE

Առաւօտները ութէն տասը :

Իսկ Կիրակիէն ետք՝

Անձամբ դիմել «Յառաջ»ի խմբագրութեան :

ԾՆՈՂՔՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԱՆԱՐԱՏ ՅՂՈՒԹԵԱՆ ՔՈՅՐԵՐ

Sœurs de l'Immaculée Conception
73, Ave. Henri-Barbusse
95 - Arnouville-les-Gonesse

Անարատ Յղութեան Քոյրերու դպրոցը բացուած է : Պետական արտօնութեամբ, այս տարի դպրոցը ունի մանկապարտէզի եւ նախկրթարանի բաժիններ :

Դասաւանդութիւնը կը կատարուի համաձայն Ֆրանսական կրթական ծրագրին, յաւելեալ՝ հայերէնի դասերով :

Դպրոցը ունի խնամակալ մարմին մը որ մօտէն կը հետեւի ծրագրի գործադրութեան :

Կ'ընդունուին գիշերօթիկ եւ ցերեկօթիկ : Վճարման պայմաններու համար, դիմել տեսչութեան : Արձանագրութիւնները սկսած են : Դիմել ամէն կէսօրէ ետք :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Երեւանէն Խաչատուրեան Սերոժ Մկրտիչի կը փնտռէ իր հայրը՝ Խաչատուրեան Մկրտիչ Տրդատի : Հայաստանէն մեկնած է բանակ 1941ին՝ Լենինականի Դուսկեանդի շրջանի Դիրակլարց գիւղէն : Իր տղան ներկայիս կ'ապրի Երեւան՝ Մուրացանի փողոց թիւ 98 :

Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել՝

Mr. NAZARIAN
28, Rue Deguingand
92 — LEVALLOIS-PERRET (FRANCE)
Tél. : 737-62-89

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԹՌՈՒՑԻԿ – ՏՈՄՍԱԿ – ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ – ԵՒԱՅԼՆ
FACTURES — TETE DE LETTRES — ENVELOPPES — etc...

Դիմեցէք

«ՅԱՌԱՋ»Ի
32, RUE DE TRÉVISE
— PARIS - IXe —
Téléph. : 770-86-60

ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

ՀԱՐԱՉ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale

Directrice : Arpik Missakian

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. Հատը 0,30

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
26
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
MARDI
26 Septembre
1967

Le Numéro : 0,30 Fr.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11020 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 43e ANNÉE — No 11.020

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆԱՀԱՆԳԱՅԻՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՁԵՌՆՊԱՀՆԵՐՈՒ ԹԻՒԸ ՄԵԾ Է

Կիրակի օրուան ընտրութիւններով, Փըրանսայի քաղաքացին կ'ընտրէր իր Նահանգի Ընդհ. Խորհրդա-տուն :

Ինչպէս ամէն անգամ առաջին շրջանին, ձեռնպահներուն թիւը մեծ էր, մօտ 44 առ հարիւր, որու մէջ դեր ունի նաեւ ամառնային բացառիկ օդը, զոր վայելեցինք այնան այս Կիրակին :

Վերընտրուած կամ ընտրուած են, — կոսթըն Մոներվիլ, Ժաքինօ, Կայտ, Փրատէլ (Լիոն), Մեսրսէն (Նիս), Պուրժ Մօնուրի, Միթերան, Շանտերնակոր, Մարոզէլլի, Տիկին Թոմ-Փաթընոթր, Քոսթ-Ֆլորէ եւայլն :

Առաջին անոթիւ նկատելի է որ համայնավարները աթոռ կը չահին, եւ իրենց դիրքերը կ'ամրապնդեն մանաւանդ Փարիզի շուրջ :

ՀՐԵԱՅ ԵՒ ԱՐԱԲ ԵՐՈՒՍԱղԷՄԻ ՄԷՋ

Հրեաներու եւ Արաբներու համակեցութիւնը երթալով կը դժուարանայ դրաւած հողերուն վրայ եւ մանաւանդ՝ Երուսաղէմի մէջ :

Իսրայէլեան իշխանութիւնները երուսաղէմէն արտաքսած են մահմետական առեանի նախագահ՝ Շէյխ Ապտէլ Համիտ Նահ, այն ամբաստանութեամբ, որ չի զործակցիր զրաւեալ ուժերուն հետ : Արտաքսման հրամանագիրը ստորագրած է Զօր. Մոշէ Տայեան : Շէյխը Ամման հաստած է եւ հրաւիրուած մասնակցելու Նահ խորհուրդի նիստին : Յորդանան որոշած է այս արտաքսման պարագան մինչեւ ՄԱԿ տանիլ :

Նպլուսի մէջ ալ ծանր միջադէպ մը պատահած է : Իսրայէլեան աղբիւրներու համաձայն իրենց երկու ճիփերը գոհ զացած են յարձակումներու, ձեռնառումբով եւ զէնքով : Իսրայէլեան ուժերը անմիջապէս պատասխանած են եւ օդը հանած քանի մը տուներ :

Ըստ դէպերու ամէնէն ծանր միջադէպն է ցարդ պատահած, զրաւեալ հողերուն վրայ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԿՈՍԻԳԻՆ յայտարարեց թէ Խորհ. Միութիւնը առաւելագոյնը պիտի ընէ օդնելու համար հիւսիսային Վիէթնամի : Խորհ. վարչապետը այս յայտարարութիւնը ըրած է ստորագրելէ եռք այն համաձայնագիրը, որ կը նուիրագործէր Խորհ. Միութեան օժանդակութիւնը Հանոյի, 1968ի համար : Կ'ըսուի թէ այս օժանդակութիւնը երկուքէն հինգ միլիառի միջեւ է (Ֆր. Ֆրանք) :

ՍՈՒՐԻՈՅ ՎԱՐԺԱՐԱՆՆԵՐՈՒ ԱԶԳԱՅՆԱՑՄԱՆ ՀԱՐՑԸ

Սուրիոյ անհատական վարժարաններուն պետականացման խնդիրը ծայրայեղ հա-մեմատութիւններու հասաւ : Պայքարը հետզհետէ կը սաստկանայ վերոյիշեալ վարժարաններու տնօրէններուն եւ Դա-մասկոսի իշխանութեանց միջեւ :

Նախագահ Նուրետտին Աթասի եւ Պա-ասի շրջանային ղեկավարութիւնը Կիրակի օր (Սեպտ. 17) բողոքագիր մը ստացան պատկան մարմիններէն : Կը պահանջուի , ամէնէն ուշը մինչեւ մէկ շաբաթ, յետս կոչել պետականացման վերաբերեալ հրա-մանագիրը : Այդ պայմանաժամին լրու-մէն ետք, Սուրիոյ բոլոր քրիստոնէական վարժարանները պիտի փակուին եւ 1967-68ի համար զանձուած կրթաթոշակները պիտի վերադարձուին ծնողքներուն :

Կիրակի իրիկուն, կրթական նախարար Պ. Սուլէյման Էլ Քոշ պատկերասփիւռ ճառի մը մէջ յայտարարեց, թէ «Պետու-թիւնը երբեք մտադիր չէ ազգայնացնելու անհատական վարժարանները» եւ թէ ձեռք առնուած միջոցներուն միակ նպա-տակն է ապահովել ազգային կրթութեան ծրագիրներուն կիրարկումը :

Միւս կողմէ, պաշտօնական աղբիւրէ կը յայտարարուի , թէ կարդ մը անհատական հաստատութիւններ ի վերջոյ զարձած են «իսկական պետութիւն մը՝ պետութեան մէջ» :

Նոյն աղբիւրները կը յայտնեն, թէ պե-տութեան հաւանութիւնը չունեցող 250 դասարքեր կը զործածուին այդ հաս-տատութեանց մէջ, «որոնցմէ ոմանք ան-խոստովանելի նպատակներ կը հետապնդեն» :

Միւս կողմէ, կ'ըսեն Դամասկոսի մէջ , ֆրանսերէնն ու անգլերէնը ջաճախ կը դասաւանդուին նախակրթական դասա-րաններու մէջ, «որոնք պէտք է միայն ազգային լեզու ուսուցանեն, ինչպէս է պարագան քաղաքակիրթ երեքերկիրներուն մէջ» :

Բացի ատկէ, կ'ըսեն նոյն շրջանակները, անհատական վարժարաններէն չատեր են-թարկուած են պետականացման հրամա-նագրին, զալով «ըմբոստներուն», «անոնք կը զեկավարուին դուրսէն» :

Վերջապէս , կ'իմանանք , թէ լոյս պիտի տեսնէ հրամանագիր մը, որուն հա-մաձայն , աշակերտներուն ձրի դասա-դիրք պիտի տրուի անհատական թէ հան-րային բոլոր նախակրթարաններու մէջ :

Այս լուրերէն եռք սակայն, Սեպտեմբեր 21ին, սուրիական իշխանութիւնները վճ-ռականօրէն յայտարարած են թէ որոշած են անհատական վարժարաններու պետա-կանացման որոշումը կիրարկել առանց թուլացումի :

Ինչպէս վերը կը յիշուի անհատական վարժարաններու պատասխանատուները մէկ չարաթ պայմանաժամ տուած էին իշ-խանութեանց, վարժարանները փակելու սպառնալիքով :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՓԱՌԱՏՕՆԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Հեռաւոր հայրենիքի արուեստագէտնե-րը ականատես եղան, Կիրակի դիշեր, Փլէյէլի հսկայ սրահի բեմին, այն ան-վեռապահ իանդավատութեան զոր հայրե-նադարձ զաղութները կ'արտայայտեն հանդէպ իրենց, որ կը բերեն հայ երգը , պարն ու նուագը իրենց հարազատութեան մէջ :

Ճոխ եւ այլազան յայտադիր մը ներկա-յացուցին մեզի, որ չնորհաւորութեան արժանի է ամէն տեսակէտով :

Եթէ մենք տեսանք ու սիրեցինք ինչ որ տուին մեզի, անունք, անկասկած, զգա-ցին կարօտը զոր կ'ապրին արմատախիլ բազմութիւնները : Կարօտ, անգուգա-կան բառը հայկական, որ իր նմանը չու-նի, դէթ մեզի ծանօթ լեզուներուն մէջ : Կարօտ հայրենի երկին, հայրենի պա-րին, մանաւանդ անոնց կողմէ, որ Արա-րատի դիմաց, նեղ Հայաստանի մը մէջ , կրցած են վառ պահել հայ արուեստը կո-միտասէն մինչեւ Բաբաջանեան :

Ծայրէ ծայր լեցուն էր Փլէյէլի մեծ սը-րահը, ուր մինչեւ կէս գիշեր , Յովհ. Պատտեան, Լուսինէ Զաքարեան, Արնօ Բաբաջանեան, Անժելա Շահնազարեան, Վարդուհի Մաչատուրեան, Աստղիկ Քա-մալեան , Ռ. Կարապետեան ու բոլորը, բոլորը, հայկական ժամերու վայելքը տը-ւին ներկաներուն :

×

Ցայտադրի մանրամասնութիւններուն մասին կը խօսինք առանձին : Ցիշենք որ վերջին ներկայացում մը պիտի տրուի այս Հինդշաբթի իրիկուն ժամը 21ին, Ալֆոր-վիլի մարզական պալատին մէջ :

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՍՏԵՂԾԱԾ ԻՍՐԱՅԷԼԸ ԿՈՎԿԱՍԻ ՄԷՋ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

(Ջ. եւ վերջին մաս)

Ալթաթիւրքի եւ Լենինի կողմէ ստորա-դրուած Թուրքեւսովետ դաշնադրին հա-մաձայն, Նախիջեւանը պիտի մնար ինք-նավար Հանրապետութիւն մը ըլլալով : Անցեալ տարի կայացած հաւաքոյթի մը ընթացքին՝ Հայերը դարձեալ պոռացին , որ Նախիջեւանն ու Զարաբաղը կ'ուզեն եւ ցոյցեր կատարեցին այդ նահանգները պահանջելու համար : Ազէրի Թուրք մը, որ այդ միջոցին հոն կը գտնուէր, ոտքի ելաւ ու ըսաւ. — Քանի որ դուք Հայերդ ձեր բոլոր ուզածները կարող էք ընել, մենք ալ Թուրքիոյ միանալ կ'ուզենք » : Եւ իր այս բողոքն ու դիտողութիւնը ներ-կայացուց այնտեղ այս առիթով : Այսօր՝ այդ խեղճ ու միամիտ Ազէրի Թուրքը զաղրած է զոյութիւն ունենալէ այս աշ-խարհի վրայ ապրողներուն միջեւ : Դարձեալ , անցնող տարիներէն մէկուն ընթաց-քին, երբ Ազրպէյճանէն Հայաստան բնա-կան կազի խողովակ զետեղելու հարցը խնդրոյ նիւթ կը զառնայ, այս զործին պլուիսը զտնուող Ազրպէյճանցի համայնա-վար իրաւասու մը կ'ըսէ , որ նախ Ազր-պէյճանի քաղաքները, զաւառակներն ու դիւղերը պիտի օժտեն բնական կազով եւ ապա միայն աւելնալու պարագային Հա-յաստանի պիտի տան, ու կ'առարկէ ներ-կայացուած այդ առաջարկին դէմ : Այ-սօր այդ Ազրպէյճանցի համայնավարը մէջտեղուանքը չկայ : Ազէրպէյճանի Գի-տութիւններու Ակադեմիայի նախկին նա-խագահը, որ համաշխարհային չափանի-շով ծանօթ՝ վեթրոքիմիայի հեղինակու-թիւն զարձած փրոֆէսէօր մըն էր, երբ աննչան վիրաբուժական զործողութեան մը համար հիւանդանոցը զտնուած չըր-ջանին կասկածելի մահ մը կ'ունենայ նե-րարկումի մը հետեւանքով , երբ քանի մը ամիս առաջ Ազրպէյճանեան Համայնավար Կուսակցութեան քարտուղարի օգնականը, ազգայնական հակումներով ուշադրու-թիւն զրաւող Շեհապլիեւ, նոյնպէս կը մահանայ կասկածելի պարագաներու տակ՝ վիրաբուժական զործողութեան մը ընթացքին, այս բոլորը բացէ ի բաց գոյց չէ՞ն տար Խորհ. Միութեան հետապնդած ազնիւ ճնշման քաղաքականութիւ-նը՝ Ազրպէյճանի հանդէպ : Վերեւ խօ-սած էինք Հայաստանի պատմութեան ու ժողովուրդին համար բանաստեղծութիւն-ներ ու դիւցազներզուներ դրող եւ Հայերուն «Մեղալօ Իսէա»ն փառաբանող ու քաջալերող ռուս բանաստեղծ եւ զրա-դէտներուն մասին : Իսկ ցարդ քանի՞ ռուս բանաստեղծներ քանի՞ բանաստեղ-ծութիւն զրած են Ազրպէյճանի մասին , որ հարիւր չհասուն տարիներէ ի վեր քա-րիւղին զլխաւորութեամբ՝ իր բազմաթիւ նախանիւթերով եւ հանածոներով մեծա-պէս նպաստած է ռուսական ճարտարար-ուեստին վերելքին, երբ մինչեւ այսօր կը չահադործուի ան, հասարակ զպրոցա-րի մը նման : Կրնա՞ օրինակ մը ցոյց տալ արդեօք մեզի, մեր այս բսանծներուն հակառակը հաստատող : Ու վերջապէս՝ դանք երկու ամիս առաջ Զարաբաղի մէջ Հայերուն ըրածին ու մեր այս տողերուն տուն տուող ու զարձեալ խեղճ եւ դերի Ազրպէյճանցի Թուրքերուն հանդէպ ցու-ցաբերուած անմարդկային ու վայրագ յարձակումին :

Զարաբաղ նահանգին վարչական կեդ-րոն Ստեփանակերտի մէջ (նախկին անու-նով՝ Խանքէն), տասնըմեկ տարու Հայ տղայ մը սպաննուած կը զտնուի : Այս դէպքին առթիւ կասկածները կը կեդրո-նանան երեք Թուրքերու վրայ եւ կը ձեր-բակալուին անոնք: Ցետ զատաւարու-թեան, երեք Թուրքերէն մէկը մահուան կը զատապարտուի, մէկը՝ տասը տարի բանտարկութեան, իսկ երրորդը անպարտ կ'արձակուի : Ստեփանակերտցի խումբ մը Հայեր , զէնքերով ու զաշոյն-ներով կը յարձակին այն 39 Թուրքերուն վրայ, որոնք զատավարութեան հետեւե-լու եկած էին : Տեղւոյն հայ ոստիկանու-թիւնն ու ոստիկան զինուորներն ալ սու-իններով կը յարձակին ու մէկէն ըլլալով ամբաստանեալներն ալ, բոլորը մէկ կը սպաննեն, բանտին կառքն ալ կը հրկի-զեն : Անկէ ետք ալ՝ ցոյց կ'ընեն, « Զա-րարեն ու Նախիջեւանը կ'ուզենք » կ'ը-սեն ու կը պոռան :

Ամէն բանէ առաջ, նման տղեկի մը ըս-պանութեան զէպքին առջեւ՝ առաջին առթիւ մարդուս միտքը կուգայ սեռային անհատասարակչռութեան մը պարագան : Այսպիսի բան մըն ալ կարելի է պատա-հական նկատել աշխարհի վրայ ամէն տեղ, որ եւ է երկրի մը մէջ եւ որեւէ ա-տեն : Այս խնդրին Հայոց կողմէ ազգային հարցի մը վերածումը, ինչպէս ասկէ ա-ռաջ նշեցինք, արդիւնք է Կովկասի մէջ Ռուսերուն կողմէ իրենց համար ճանչըց-ուած առանձնաչնորհեալ դիրքին եւ չփա-ցած վերաբերումին : Եւ ասիկա կը հան-դիսանայ դեղեցիկ մէկ օրինակը այն Սո-վետական ժողովուրդներու Եղբայրակ-ցութեան (!) որ ամէն առթիւ հպարտու-թեամբ կը յայտարարուի հինէն ի վեր Ռուսերուն կողմէ, «Եղբայրակցութիւն՝ Ռուս Մեծ ժողովուրդի Առաջնորդութեան ներքեւ ...» :

ՔՈՅԻՆ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԿՈՍԻԳԻՆ յայտարարեց թէ Խորհ. Միութիւնը առաւելագոյնը պիտի ընէ օդնելու համար հիւսիսային Վիէթնամի : Խորհ. վարչապետը այս յայտարարութիւնը ըրած է ստորագրելէ եռք այն համաձայնագիրը, որ կը նուիրագործէր Խորհ. Միութեան օժանդակութիւնը Հանոյի, 1968ի համար : Կ'ըսուի թէ այս օժանդակութիւնը երկուքէն հինգ միլիառի միջեւ է (Ֆր. Ֆրանք) :

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

Վերջին շաբաթներու ընթացքին մեր խմբագրատունը այցելեցին .—

Տոքթ. Գագիկ Յովակիմեան, անդամ Պարսկաստանի Ծերակոյտին, որ իր ըն-տանեքով շրջագայող մը կը կատարէ Եւրոպա :

Կոմիտաս Վրդ., առաջնորդ Քէօսալի Հայ Կաթողիկէ համայնքին, որ կարճ այ-ցելութենէ մը եռք վերադարձաւ իր թե-մը :

Տէր եւ Տիկին Յովհ. Քիւփէլեան , Սան Փաւլոյէն :

Պ. Ալֆրէտ Զարիֆեան, Թեհրանէն :

Ընկ. Յակոբ Փալամուտեան, Միաց-եալ Նահանգներէն :

Պ. Փանոսեան, Պուէնոս – Այրէսէն, որ Հայաստանէն վերադարձի ճամբուն վրայ Փարիզէն անցաւ :

Ընկ. Արշաւիր Յովսէփեան , Պէյրու-թէն :

Պ. Ե. Պարսումեան, Քուէյթէն , ճար-տարապետ եւ բանաստեղծ :

Պ. Սարգիս Սահակեան, բանաստեղծ , Գահիրէէն :

ՄԵՐ «ԲԱԶՄԱՎԷՊ»Ը

Քիչ կան պարբերականներ, որոնց տեւողութիւնն ըլլայ այնքան երկար, որքան ընթերցող եւ գիտական հասարակութեան քաջածանօթ «Բազմավէպ» ամսագիրը: Այս տարի «Բազմավէպ» հանդիսաւորապէս թեւակոխեց իր անընդմէջ գոյութեան 124րդ տարին, տեւողութիւն մը, որ աշխարհի վրայ կրնան ունենալ հազիւ մէկ – երկու թերթեր միայն, իսկ Հայոց մամուլի պատմութեան մէջ՝ եւ ոչ մին: Այս պարագային, «Բազմավէպ»ն իրաւամբ վաստակած է «Հայոց թերթերու նահապետ» պատուանունը:

«Բազմավէպ» ամսագրին առաջին թիւը լոյս տեսած է 1843ին, Վենետիկի Ս. Ղազար կղզիին վրայ: Անոր հիմնադիրը եղած է մեծահռչակ ծովանկարիչ Յովհաննէս Այվազովսկիի աւագ եղբայրը՝ Գաբրիէլ Այվազովսկի, որ վեց տարի, մինչեւ 1849ի կէսերը յաջողութեամբ կը կատարէր խմբագրապետի իր պարտականութիւնները: Սկզբնական շրջանին ամսագիրը հաւատարիմ իր «Բազմավէպ» անունին (կը նշանակէ բազում բաներու մասին վիպող), կը հրատարակէր թղթակցութիւններ բազմազան նիւթերու վերաբերեալ, գրականէն, գիտականէն, պատմականէն սկսեալ աման կպցնելու, խոտ չորցընելու եւ այլ նման յօդուածներ: Ինչո՞ւ այսպէս.— Պատասխանը պարզ է, հարկ էր, որ ամսագիրը ընթերցող հայազգիներին համակրանքը շահէր, անոնց հոգիին ու սրտին մերձենար, ըլլար անոնց հարազատը եւ, ըսենք նաեւ, բաժանորդներ կարելիին չափ շատ ունենար: Այսպէս եղած է մինչեւ 1850ական թիւերը, մօտ եօթը տարի: Այս ժամանակէն սկըսեալ, ամսագիրն աստիճանաբար կ՚ընդունի հայագիտական – բանասիրական իր փրոֆիլը, որ եւ անտերիւր պահած է մինչեւ այժմ:

«Բազմավէպ»ի թղթակիցներէն ամէնէն եռանդունը և ամենատեւականը մեր պաշտելի Ղեւոնդ Ալիշանն էր որ 1843էն մինչեւ 1901, մերձ ի վաթսուն տարի, անընդմէջ թղթակից եղած է ամսագրին, իր համբուրելի գրիչովը: Այստեղ հրատարակած է իր բանաստեղծութիւններուն ամէնէն ընտիրները, որոնք «Նահապետ» մականունն ունէին եւ ազգային նահապետ դարձուցին զինքը: Այստեղ լոյս տեսած են Ալիշանի պատմագիտական, աշխարհագրական, հայագիտական ուսումնասիրութիւնները: Այստեղ, վերջապէս, հրատարակուած են անոր բազում յօդուածները, յաճախ մէկ համարին մէջ երեք անուն, որոնք մեծարժէք են այսօր:

Ալիշանին հետ, «Բազմավէպ»ին իր աշխատակցութիւնը կը բերէր Պետրոս Մինասեան՝ իր թատերագիտական ուսումնասիրութիւններովը, Արսէն Բագրատունին՝ յունարէնէ, լատիներէնէ, ֆրանսերէնէ կատարուած իր դասական թարգմանութիւններովը, Մանուէլ Զախջախեան՝ ազգային բանաստեղծութիւններով, Գէորգ եւ Եդուարդ Հիւրմիւզեան եղբայրները, Արսէն Սուքրեան, Վարդան Հացունի, Արսէն Ղազիկեան եւ ուրիշ տաղանդաւոր գրողներ:

«Բազմավէպ»ին կը պարտինք մանուկ սերունդին դաստիարակութեան նուիրուած այն բազմաթիւ յօդուածները, որոնք ժամանակին (եւ այսօր ալ) մեծապէս արժէքաւոր եղան: Դարասկիզբներուն արդէն կը գործէին Մխիթարեան միաբանութեան երկու վարժարանները, մին ի Փարիզ եւ միւսն ի Վենետիկ եւ այս պարագային, բնական է, որ կը ծագէին տղոց դաստիարակութեան, ուսումն ու ուսուցումը աւելի յարմար եւ օգտաւէտ ընելու եւ նման անհամար հարցեր: Ասոնց մասին «Բազմավէպ» կը հրատարակէ շահեկան յօդուածներ: Երբ տակաւին իգական սեռին դաստիարակութեան հարցը ոչ իսկ գոյութիւն ունէր, «Բազմավէպ»ի մէջ առաջին անգամ ըլլալով, Մխիթարեան լուսամիտ Հայր մը, Աբրահամ Ճարեան, կ՚առաջարկէր աղջկանց յատուկ վարժարան բանալ:

Սոյն ամսագիրը, իր երկարամեայ գոյութեան ընթացքին, կամուրջ մը եղած է եւրոպական հին ու նոր գրականութիւնը Հայութեան ծանօթացնելու: Այստեղ էր, որ առաջին անգամ լոյս տեսած են Լամարթինէն, Ռասինէն, Շէյքսփիրէն, Տանթէէն, Վիկտոր Հիւկոյէն, Պայրընէն, Շիլլերէն եւ այլ բազմաթիւ միջազգային համբաւ վայելող գրողներու գործերէն թարգմանական կտորներ: Այդ թարգմանութիւններու մեծագոյն մասը յետագային առանձին գրքոյկներու ձեւով ալ հրատարակուած են:

«Բազմավէպ»ի մէջ լոյս տեսած են նաեւ իտալերէն եւ ֆրանսերէն լեզուով գրուած հայագիտական յօդուածներ: Եւրոպացի հայագէտներէն ամսագրին մըշտապէս աշխատակցած են Էմիլիօ Տեղան, Մորթման, Ֆելիքս Նեւ, Անթուան Սէն Մարթէն, Պարի Պրոսսէ եւ ուրիշ անձեր:

Աւարտելէ առաջ բաղձանք մը:

Մեր հինաւուրց եւ նորովի «Բազմավէպ»ը, որ կը տարածուի գրեթէ բոլոր հայաշատ վայրերու մէջ, հարկ է որ ըլլայ մեր հայազգի գիտուններու սեղանի վրայի ամսագրերէն մինն եւ ինչպէս արտասահման հրատարակուող շատ հայազգի թերթերը՝ վաճառուի հայրենի «քիոսք»երուն մէջ:

Այդ տեսակէտէն մենք՝ արտասահմանի գործիչներս, քիչ անելիքներ չունինք:

Հ. ԵՓՐԵՄ Վ. ՏԷՐ – ՂԱԶԱՐԵԱՆ

«Գրական Թերթ», Երեւան

«ՈՂԲ ԵԴԵՍԻՈՅ»

(Գ. եւ վերջին մաս)

Ալիշանի համաձայն, «Ֆրէնկները Վասիլ իշխանէն առին Հռոմկլան: Ժոսլին Բ.ի տղան կը թուի, թէ Եւրոպա դացեր էր, այրի մայրը անճրկած եւ անօգնական՝ վախնալով մինակ բնակիլ այլազգեաց մէջ, խնդրեց Գրիգորիս կաթողիկոսէն որ տիրութիւն ընէ՝ մինչեւ որ ինքն ալ Եւրոպայէն վերադառնայ: Ժոսլին Գ. կը վերադառնայ եւ տեղը կը վաճառէ կաթողիկոսին» (Շնորհալի եւ պարագայ իւր, էջ 227):

Անգլիացի պատմաբանը կը գրէ, թէ Մանուէլ Կոմնենոս առաջարկած էր կոմսուհի Պէաթրիսի՝ իրեն ձգել Եդեսիան եւ Հռոմկլան, տարեկան եկամուտ մը ստանալու փոխարէն: Բիւզանդիոն, որ միակ պետութիւնն ւէր որ կրնայ օգնել, Պէաթրիս կայսեր առաջարկին, հետեւանք չէ տուած: Պաղտին Երրորդ թելադրած է ծախելու Թլպաշարը: Նուրետտինի դրաւումներէն ետք վաճառումի հարց չէր մընար: Պէաթրիս կը մեկնի Երուսաղէմ 1151 Յուլիսին:

Ֆրէնկները կորուսին արեւելեան իշխանութիւնը, հայ իշխաններէն բռնի դրաւուած Մարաշը, Եդեսիան, Մալաթիան, Քեսունը, Թլպաշարը: Հսկայ հարստութիւն փճացաւ, հազարներ նահատակուեցան: Բարդաւաճ Եդեսիան ամայացաւ, կոտորածներէ ճողոպրողները դիմեցին Անտիոք, ծովեզերքները, Կիլիկիա, ըսպասելով ապագայ պայքարներու, որովհետեւ եգիպտական նորակազմ մեմլուքեան պետութիւնը քաղաքական եւ տնտեսական նպատակներով Արեւելքէն դուրս պիտի նետէր բոլոր Ֆրէնկները:

Ֆրէնկները ներքին քայքայում ունէին, ասպետները ապարանքներու մէջ կը բնակէին, հող չունէին, միակ հարստութիւնը հողն էր, գիւղացիին աշխատութեան միակ գործիքն էր եւ տիրողները կը շահագործէին գիւղացին, որ կը խուսափէր արտադրելէ:

Չի մը, եզ մը գողցողը մահուան կը դատապարտուէր, անտառին մէջ որսորդութիւն կատարողը ծանր պատիժի կ՚ենթարկուէր: Ծանր էր ստորադասներու պատիժը, թեթեւ էր ազնուականներունը: Հանրային դատախազ չկար՝ օրէնքը գործադրելու համար:

«Հարուստը կրնար հարճեր ունենալ, կնոջ բողոքը կարեւորութիւն չունէր, հըպարտ էր ապօրինի զաւակներ ունենալուն համար: Կին փոխելը սովորական էր, կը բաժնուէին այր եւ կին եւ երկուքն ալ նորեր կը գտնէին մէկէ աւելի անգամներ:

Օժիտի դրութիւնը մեծ գումարներ էր պարտադրէր աւատապետներուն, որոնք ստիպուած էին ուղղակի կամ անուղղակի տուրքերով կողոպտել բնակչութիւնը:

Թագաւորութիւնը կը տկարանար, որովհետեւ հետզհետէ կը սպառէին դրամ եւ մարդ: Թագաւորը կը մնար անզօր, երբ աւատապետը կը քաշուէր բերդը եւ կը դիմադրէր:

Եկեղեցականը զինուորական ծառայութենէ զերծ էր, եկեղեցիները կը հարբստանային տուրքեր դանձելով եւ նուէրներով: Այս ալ պատճառ եղաւ Ֆրէնկ գաղութներու տկարացման:

Շնորհալիի համաձայն, Զէնկիի անձնատուր ըլլալու առաջարկը նենդամտութիւն էր: Ասորի եպիսկոպոսը նոյն մտածումը չունէր, երբ զինադուլ խնդրելու առաջարկը կը կատարէր: Զէնկի զոհ մնաց եկեղեցականին ընթացքէն, անոր յանձնեց քաղաքին վարչութիւնը: Ոչ մէկ փաստ թէ կոտորած եւ թալան պիտի ըլլային, եթէ անձնատուր ըլլային: Նուրետտին չջարդեց Թլպաշարի բնակչութիւնը՝ երբ անձնատուր եղան, թոյլատրեց Պէաթրիսին զաւակներով մեկնիլ:

Շնորհալի կ՚ակնարկէ Անտիոքի իշխանին հակառակութիւնը Ժոսլինի: Չի յիշեր պատճառը, բայց իշխանը պարտականութիւն մը չէր նկատեր օգնութեան երթալ՝ երբ բուն տէրը, փոխանակ պաշտպանելու քաղաքը, հեռացած էր եւ կը զուարճանար:

Ո՞ր ուղիով օգնութեան պիտի փութար, Նուրետտին աւելի մօտ էր Անտիոքի քան Անտիոք՝ Եդեսիոյ:

Կը հրաւիրէ Ֆրէնկները գալու եւ ոչընչացնելու Եդեսիոյ թշնամիները: Արեւելքի Ֆրէնկները տկարացած էին, եսասէր դարձեր էին, հեռուէն գալիքներն ալ աղետաբեր պիտի ըլլային, ինչպէս որ առաջինները եղան:

Շնորհալի կ՚արտայայտէ մտայնութիւն մը, որ ժառանգութիւն պիտի մնայ ապագայ սերունդներուն:

Արար աշխարհ ցաւակից եւ ողբակից ըլլալու է Արեւելքի քրիստոնեաներու դժբախտութեանց, քրիստոնեայ պետութիւններ օգնութեան հասնելու են, պաշտպանութիւն ընելու են օտար լուծի տակ ճնշուող ժողովուրդներուն: Ասիկա պարտաւորութիւն մըն է կրօնական եւ քաղաքակրթական:

Ոչ մէկ ժողովուրդ գրական օժանդակութիւն բերած եւ ողբակից եղած է իր դաւանանքին պատկանող ժողովուրդներուն պատմութեան սկիզբէն մինչեւ այսօր: Տեսանք, թէ քրիստոնեայ Վենետիկ, Փիզա, Ճենովա իրարմէ կը խլեն արեւելքի առեւտուրը, կը զինեն քրիստոնէութեան թշնամիները: Վտանդի պարագային՝ կը հեռանան անմիջապէս, փոխանակ օգնելու պաշարուողներուն եւ եթէ օգնութիւն կը հասցնեն՝ իրենց շահերու պաշտպանութեան համար է:

Օտարին դիմեցին, օտարին վրայ փբրկութեան յոյս ունենալով, եւ ատոր համար տուժեցին, օտարին բարեկամը տիրապետողին թշնամին կ՚ըլլար, օտարէն ալ գրական օգնութիւն մը չէր ստանար: Առանց Հայերու օժանդակութեան՝ կարելի չէր Եդեսիոյ կոմսութիւնը հիմնել, ոչ ալ Անտիոքի իշխանութիւնը կրնար տոկալ արտաքին ուժերու յարձակումնե-

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (172)

ՎԻՏՈՔ

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ԹԻԱՊԱՐՏԸ

Ասոր վրայ, Թօմպուլիկ, տարօրինակ շարժում մը ըրաւ... կարծես թէ ձեռք մը կը փնտռէր... ձե՛ռք մը սեղմելու, համբուրելու, անոր կռթնելու եւ հոգեվարքի այդ ահաւոր վայրկեանին անոր փարելու համար ձե՛ռք մը...:

Վիտօքի ձեռքը իր ձեռքերուն հանդիպեցաւ: Եւ անառակ որդին վերջին նայուածքով մը անոր նայելով, սա փրկարար բառերը արտասանեց.

— Հա՛յր, հա՛յր, ներ... ներող... ու... թիւն... ներողութիւն...:

Եւ գլուխը մօրը սիրտին վրայ իյնալով՝ անշարժ մնաց:

Ամէն բան լմնցած էր...:

Մանօն հազիւ քաջութիւնը ունեցաւ զաւկին անզգայացած գլուխը բարձին վրայ դնելու:

Եւ ահա ինքն ալ, խե՛ղճ մայր, որդւոյն մահուան անկողնին առջեւ փռուելով մնաց...:

Այս միջոցին Օպէն Տէրմօնի գլուխը տեսնուեցաւ պատուհանին առջեւ:

Վիտօք տեսաւ որ Օպէն իրենց գտնուած սենեակէն ներս կը նայէր, այն սենեակէն ներս ուր այդ ընտանեկան ողբերգութեան վերջին քստմնելի արարուածը տեղի կ՚ունենար:

Վիտօք նշան ըրաւ անոր որ ներս մտնէ:

Անոր ներս մտած միջոցին Մանօն ինքզինքին գալով՝ գլուխը վերցուց գետնէն...:

Անէթ իր ամուսնոյն նայեցաւ: Վիտօք պաղատագին նայուածքով մը իրեն կը նայէր: Խեղճ մայրը հասկցաւ որ տակաւին ինքզինքը իր զաւկին յայտնելուն ժամանակը չէր եկած եւ իր արցունքները աչքերուն մէջ չորցնել ջանալով ոտքի ելաւ:

Վիտօք Օպէն Տէրմօնի թեւէն բռնելով Թօմպուլիկը ցուցուց անոր եւ ըսաւ.

— Այս մարդը մեռած միջոցին իր գործած չարիքներուն վրայ զղջաց... եւ մենք ներեցինք իրեն...:

— Ես ալ կը ներեմ, պատասխանեց երիտասարդ արուեստագէտը:

Եւ պահ մը, առանց գիտնալու թէ մահճակալին մէջ անկենդան պառկողը իր եղբայրն էր, անոր մարմնոյն առջեւ անշարժ կեցաւ, եւ յետոյ Մանօնի մօտենալով ըսաւ.

— Բայց տիկին, ինչո՞ւ ասանկ կուլաք...:

— Կուլա՛մ, տղաս, կուլա՛մ...: Կը մտածեմ որ ձեր երկուքին մայրը որքա՛ն պիտի տառապէր եթէ ձեր քաշածները աչքերովը տեսնելու ըլլար եւ կուլամ կակազեց Մանօն ցաւագին ձայնով մը:

— Ո՛հ, տիկին, որքա՛ն բարի եւ բուխսիրտ էք եղեր...:

— Աղօթե՛նք, երեքս ալ աղօթենք անոր հոգւոյն համար, ըսաւ Մանօն:

Եւ վախնալով որ ատկէ աւելի չկարենալով դիմանալ ինքզինքը պիտի մատնէր, ծունկի եկաւ իր զաւկին մահուան անկողնին առջեւ:

Օպէն ձեռքերը իրար միացուց եւ աղօթք մը փսփսաց... իսկ Վիտօք՝ ծածկելու համար իր արցունքները, երեսը անդին դարձուց, յետոյ Օպէնի մօտենալով եւ անոր ձեռքը իր ձեռքերուն մէջ առնելով ըսաւ.

— Գնա՛, բարեկամս, գնա եւ երջանիկ եղիր...:

— Ի բոլոր սրտէ շնորհակալ եմ, դոչեց երիտասարդ արուեստագէտը:

— Չարժեր, տղաս, պարտականութիւննիս ըրինք միայն, յայտարարեց Վիտօք:

— Ասկէ անդին Աստուծոյ գիտնալիք բանն է, աւելցուց Մանօն ոտքի ելլելով:

Երբ Օպէն սենեակէն դուրս ելլելով աներեւոյթ եղաւ, խեղճ Անէթ ամուսնոյն դիրկը նետուելով գոչեց.

— Ֆրանսուա՛, միայն մէկ զաւակս մընաց, միւսը Աստուած առաւ, գոնէ ձգէ՛ որ զայն կուրծքիս սեղմեմ եւ պատմեմ գլխուս եկածները:

— Ո՛չ, Անէթ, անկարելի է...: պատասխանեց Վիտօք խստօրէն:

— Բայց դիտցած եղիր որ պիտի չկրնամ դիմանալ, պիտի չկրնամ ընել այդ զոհողութիւնը:

— Պէտք է որ ընես...: Եթէ ինքզինքդ յայտնես, թերեւս անոր դժբախտութեան պատճառ կը դառնաս, որովհետեւ Օպէն Տէրմօնի Ռօպէր Վիտօք ըլլալը երբ երեւան ելլէ, կը վախնամ որ մեր զաւկին ճակատագիրը մէկէն ի մէկ փոխուի: Անոր անունը պէտք չէ որ փոխենք, եւ չփոխելու համար ալ պէտք չէ որ անոր մեր զաւակը եղած ըլլալը երեւան հանենք:

— Իրաւունք ունիս, կմկմաց Անէթ դիւցազնօրէն եւ արտասուաթոր աչքերով Թօմպուլիկին նայեցաւ, իր միւս զաւկին՝ որուն գլխուն շուրջը փրկութեան լուսեղէն փառապսակ մը կը յօրինէին իրիկուան արեւուն ոսկեճաճանչ ճառագայթները հիմա...:

ԱՐԹԻՒՐ ՊԷՐՆԷՏ

(Շար.)

ՅԱՂՈՒՅԱՁԻ

ՊՈՒԶԱՆԴ ՂԱՋԱՐՈՍ

—*—

ՂՎԱՂՈՍ

ԺԱՂՎ ՔՎՃՈՍՈ

ՊՈՒԶԱՆԴ ՂՈՍՈՒՆ ՀՈՒՅՍԸ

Ղ. ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ

ՊՈՒԶԱՆԴ ՂՈՍՈՒՆ ՀՈՒՅՍԸ

Ղ. ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ

(Վերջը յառաջիկային)

Ա

1838ի Մայիս սկսող ամսուն Ի. Պոլսոյ ամէն տեղ խօսուածը եղաւ Հայոց Ազգային Ժողովոյն հրաւիրումը։ Ամէն կողմէ կը հարցնէին, թէ ինչո՞ւ համար կը հրաւիրուի Ազգային Ժողովը, ինչ նիւթեր պիտի քննուին անոր մէջ։ Ոմանք կ՚ըսէին, թէ Ազգային Ժողովը պիտի հրաւիրուի Ազգային Սահմանադրութիւնը հաստատելու համար։ Ուրիշներ կ՚ըսէին, թէ Ազգային Ժողովը պիտի հրաւիրուի Ազգային Սահմանադրութիւնը փոխելու համար։ Ոմանք ալ կ՚ըսէին, թէ Ազգային Ժողովը պիտի հրաւիրուի Ազգային Սահմանադրութիւնը ջնջելու համար։ Ամէն մարդ իր կարծիքը կ՚ըսէր, ամէն մարդ իր կարծիքին համեմատ կը խօսէր։ Ոչ ոք գիտէր ճշմարիտ պատճառը, թէ ինչո՞ւ համար կը հրաւիրուի Ազգային Ժողովը։ Ամէն մարդ կը կարծէր, որ Ազգային Ժողովը պիտի հրաւիրուի իր կարծիքին համեմատ։ Ամէն մարդ կ՚ուզէր, որ Ազգային Ժողովը

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Օր. Մառի Գույումճեանի եւ Պ. Ժան Սիրունեանի պսակադրութեան առթիւ, կնքահայ Պ. Ժիլպէռ Յովիկեան Տէսինի եկեղեցւոյն կը նուիրէ 50 Ֆրանք :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Մայր եկեղեցի.— Կրօն. ընկերակցութեան վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ հետեւեալ նուէրները :

Ողբ. Պարտիզակցի, ծերունազարդ՝ Տիկին Սիրանոյշ Ալէքսանսանի մահուան քառասունքին հոգեհանգստեան առթիւ, Տէր եւ Տիկին Զարմայր Ալէքսանեանէ 50 Ֆրանք, Յակոբ Գօշգօշեանէ տասը, Տիկին Մ. Կոմիկեան տասը եկեղեցիի պայծառութեան, Տիկին Մինասեանէ տասը Աղքատախնամին եւ Տէր եւ Տիկին Հայկազեան Օննիկէ քսան Պօմոնի հայ Առաք. եկեղեցւոյ օրէնքներու պաշտպան միութեան :

×

Տիկին Սէֆէրեանէ քսան, Տիկին Մինասեանէ քսան եւ ոմն տասը եկեղեցւոյ պայծառութեան, ողբ. Մարտիրոս Սէֆէրեանի մահուան քառասունքին հոգեհանգստեան առթիւ :

Տիկին Զարուհի Աղնաւորեանէ տասը, եկեղեցիին, իսկ Տիկին Զաքմաքճեանէ 50 եկեղեցի դիմող աղքատաց :

Կը խնդրուի աւանդ գումարները ստանալ քարտուղարութիւնէն :

×

Պաթումէն (Վրաստան) նամակ ունի Տիկին Աղնիւ Ամպարեան :

Կը փնտռուի Սեդրակ Նազարեան, իր հասցէն իմացնել՝

S. AFANASSYAN
42, Rue Falguière — PARIS (15e)

ՏԷՍԻՆ Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

Տէսինի եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկ. կը ծանուցանէ Տէսինի եւ շրջակայից հայ հասարակութեան թէ այս Կիրակի Վարագայ Խաչի տօնին առթիւ կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ : Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Յակոբ Եպիսկ. Վարդանեան :

Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 9ին :

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

Էքս – Ան – Փրովանսի հայ ծնողքներու ուշադրութեան կը յանձնուի որ Հ. Բ. Ը. Մ.ի Էքսի մասնաճիւղի վարչութիւնը ձեռնարկած է հայերէնի դասընթացքներու, որոնք կը սկսին Հինգշաբթի, ժամը 16ին, Սեպտ. 28ին, նախկին դպրոցը, 8 Ռիւ Քոնսթանթէն, Էքս :

Կը խնդրուի ծնողքներէն իրենց զաւակները ղրկել :

×

Պուլվար Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ միօրեայ հայերէնի դասընթացքը կը սկըսի, Հինգշաբթի, 5 Հոկտեմբեր, թաղիս եկեղեցւոյ մէջ եւ կը շարունակուի ամէն Հինգշաբթի ժամը 14 – 17 :

Ծնոխքներէն կը սպասուի որ գիտակցութիւնն ունենան իրենց զաւակները ղրկելու դասընթացքներուն, որպէսզի տղաքը սորվին իրենց մայրենի լեզուն :

×

Մարսէյլի Մայր Եկեղեցիի վարչութիւնը, կը ծանուցանէ թէ՝ դպրոցի հայերէն դասընթացքները կը սկսին, այս Զորեքշաբթի :

Արձանագրութիւնները սկսած են արդէն, փափաքողները կրնան դիմել ու արձանագրուիլ ամէն օր, Հ. Բ. Ը. Մ.եան սրահը ուսուցիչոհիի մօտ ե ւկամ եկեղեցւոյ քարտուղարին մօտ ամէն օր, 339 Ա. վընիւ Փրատօ : Հեռաձայն 77–84–70 :

Դասաւանդութիւնները շաբաթը երկու օր եւ բացարձակապէս ձրի է :

×

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Վալանսի Հայոց Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ դպրոցի խնամակալ մարմինը կը յայտարարէ 1967 – 68 ուսումնական տարեշրջանի բացումը, Սեպտ. 21ին Հինգշաբթի առաւօտ դպրոցի սովորական սրահը : Հին եւ նոր աշակերտները արձանագրուելու կը հրաւիրուին այդ օրը ուր սիրով պիտի ընդունուին Նարեկ քահանայ Վարդանեանի կողմէ :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Արձանագրութիւն 1967 – 1968 ուսումնական տարեշրջանին :

Տակաւին տրամադրելի տեղերուն համար իրենց զաւակը արձանագրել փափաքողներէն կը խնդրուի ժամադրուիլ՝ գրելով հետեւեալ հասցէին՝

26 Rue Troyon, 92 SEVRES

Կամ հեռաձայնել 027 – 18 – 28 :

Տղաքներ կ'ընդունուին 8րդ դասարանէն սկսեալ :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի արձանագրութիւնները սկսած են : Ամէն անոնք որոնք կը փափաքին իրենց աղջիկները դնել վարժարան, այժմէն իսկ պէտք է դիմում ընեն Հաստատութեան տնօրէնութեան,

1, Bld. du Nord — 93 - LE RAINCY
Tél. : 927-01-72

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ

ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ
ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ
Ուսումնական 1967 – 1968
տարեշրջանին

Կ'ընդունուին ուսումնասէր ու բարեկիրթ պատանիներ, 11 տարեկան հասակէն սկսեալ, Երկրորդական վարժարանի ռեւէ դասարանի աշակերտ, նաեւ շրջանաւարտներ. պայմանաւ ունենան իրենց տարիքին համապատասխան դասարանի նիշերուն միջինը, և մանաւանդ ընդունակ ըլլան ու փափաքին նուիրուիլ եկեղեցական ասպարէզի, Հայ Եկեղեցւոյ ծառայութեան մէջ :

Արձանագրուելու համար դիմել Տեսչութեան :

3, Av. de Grandchmp
78 - LE PECQ (Yvelines) Tél. 963-01-72

ԾՆՈՂՔՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԱՆԱՐԱՏ ՅՂՈՒԹԵԱՆ ՔՈՅՐԵՐ

Sœurs de l'Immaculée Conception
73, Ave. Henri-Barbusse
95 - Arnouville-les-Gonesse

Անարատ Յղութեան Քոյրերու դպրոցը բացուած է : Պետական արտօնութեամբ, այս տարի դպրոցը ունի մանկապարտէզի եւ նախկրթարանի բաժիններ :

Դասաւանդութիւնը կը կատարուի համաձայն Ֆրանսական կրթական ծրագրին, յաւելեալ՝ հայերէնի դասերով :

Դպրոցը ունի խնամակալ մարմին մը որ մօտէն կը հետեւի ծրագրի գործադրութեան :

Կ'ընդունուին գիշերօթիկ եւ ցերեկօթիկ : Վճարման պայմաններու համար, դիմել տեսչութեան : Արձանագրութիւնները սկսած են : Դիմել ամէն կէսօրէ ետք :

ՎԵՐԱՄՈՒՏ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑԻ

Ալֆորվիլի հայկական դպրոցի Կրթ. Մարմինը կը յայտնէ թէ դպրոցը կը բացուի Սեպտ. 21ին, Հինգշաբթի, առաւօտեան ժամը 9ին :

Կ'ընդունուին վեց տարեկանէն վեր բոլոր հայ մանուկները :

Արձանագրութիւն տեղւոյն վրայ :

travaux de peinture
et de décoration
de tous styles

ԲԱԲԳԷՆ ՊՈՏՈՍԵԱՆ
22, rue Stendhal, PARIS 20e
MEN. 64-88

Մաքուր աշխատանք, ընտիր Ապրանքներով :

ՁՄԵՌՆԱՅԻՆ ԴԻՒՐԱՄԱՏՁԵԼԻ
ԳԻՆԵՐ

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ (Առնուվիլ)

Ի գիտութիւն յարգոյ հայ հասարակութեան, Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ տօնին, (1 Հոկտ. Կիրակի) առթիւ կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ : Յաւարտ պատարագի աւանդական մատաղօրհնութիւն : Բոլոր անոնք որոնք կը փափաքին մատաղին մասնակցիլ, թող հաճին իրենց նիւթական առաքումները ընել հետեւեալ հասցէին,

Mr. MIHRAN CHICHMANIAN
71, Rue Jean-Jaurès
ARNOUVILLE-LES-GONESSE (95)
C. C. P. Paris 16.905.06

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Վիէնի Հայ Ազգ. Միութեան վարչութեան շրջանը կը լրանայ յառաջիկայ տարուան Յունուար ամսոյն մէջ : Որմէ յետոյ ընդհ. անդամական ժողովը տեղի պիտի ունենայ, ուր վարչութիւնը իր երկու տարուան գործունէութեան նիւթական եւ բարոյական զեկուցումը տալէ ետք իր հրաժարականը կը ներկայացնէ :

Այս յայտարարութեամբ կրկին կոչ կ'ընենք Վիէնի բոլոր հայրենակիցներուն անխտիր անոնք, որ մինչեւ հիմա տակաւին չեն արձանագրուած, գան արձանագրուին, մեր կանոնագրի որոշումներուն համաձայն, որպէսզի ընդհ. ժողովին իրաւունք ունենան ընտրելու եւ ընտրուելու :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
(ԿՆԻՔ)

ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

— ԼԻՍԷ ՔՈՆՏՈՐՍԷ —
Նախաձեռնութեամբ
Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

Դասախօս՝ Կ. ՄԵՀԵԱՆ

Դասընթացքը կը սկսի Հոկտեմբերին : Դասերը տեղի կ'ունենան ամէն Ուրբաթ ժամը 19 – 20 սկսնակներուն, իսկ 20–21 յառաջացածներուն համար :

Պաշոյի հայերէն լեզուի քննութեան մասնակցողներուն համար պատրաստուած է համառօտ ծրագիր մը, հայերէն եւ Ֆրանսերէն, Հայոց պատմութեան, հայ գրականութեան եւ Հայաստանի աշխարհագրութեան :

Ամբողջ տարեշրջանի համար վճարագինն է 15 Ֆրանք :

Արձանագրութեան համար դիմել Հայ Մշակոյթի Տուն (Ռիւ Պլէօ թիւ 17) :

Կամ դասերու իրիկունները, Լիսէ Քոնոտրսէ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը 25 Փետրուարին :

×

Աղքատախնամի տարեկան պարահանդէսը, Կիրակի, Հոկտեմբեր 29ին, Ժորժ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ :

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԹՌՈՒՑԻԿ – ՏՈՄՍԱԿ – ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ – ԵՒԱՅԼՆ
FACTURES — TETE DE LETTRES — ENVELOPPES — etc...

Դիմեցէք
« ՅԱՌԱՋ »Ի
32, RUE DE TRÉVISE
— PARIS - IXe —
Téléph.: 770-86-60

ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է.... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ'Ք.... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ'Ք
Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ
ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC
16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղջ ունենալ :

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն : Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն : Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոմ եւ փլասթիք — ծածկոցներ. —

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e
64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. Հատը 0,30

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
27
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
MERCREDI
27 Septembre
1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11021 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 43e ANNÉE — No 11.021

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԻԶՄԻՐԻ ԱՂԷՏԸ

ՔԱՌԱՍՈՒՆԵՒՀԻՆԳ ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ

Հայ ժողովուրդի ժամանակակից պատմութեան մէջ տխուր ու դժբախտ դարձակէտ մը կը կազմէ Իզմիրի աղէտը, որ տեղի ունեցաւ 45 տարի առաջ, 1922 Սեպտեմբերին :

Այդ թուականէն չորս տարի առաջ, 1918ի աշնան սկիզբը, օսմանեան մեծազօ՛ր բանակը չարաչար ու ջախջախիչ պարտութեան էր ենթարկուած բոլոր ճակատներու վրայ, Պաղեստինէն ու Միջագետքէն մինչեւ Կովկաս ու Թրակիա :

Ոճրագործ Իթթիհատի կառավարութեան մեծ եպարքոս հրէշածին Թալէաթ, ամէն յոյս կորսնցուցած եւ ամբողջ յանցանքը գերմանասէր Էնվէրի վրայ բեռցուցած՝ դահլիճին հրաժարականը ներկայացուց Սուլթան Մէհմէտ Վահիտէտտինի, 7 Հոկտ. 1918ին :

Չէզոք զինուորական մը՝ Իզզէթ փաշա՝ կոչուեցաւ կազմելու նոր դահլիճը, որուն առաջին գործն եղաւ վերջ տալ պատերազմին եւ զինադուլ խնդրել յաղթական դաշնակիցներէն՝ Ուիլսընի 14 կէտերու հիման վրայ :

1918 Հոկտեմբեր 30ին Մուտրոս կղզիին մէջ (Տարտանէլի նեղուցի մուտքին առջեւ) զինադադար կնքուեցաւ անգլիացի ծովակալ Քալթորփի եւ Իզզէթ փաշայի ներկայացուցիչներուն միջեւ :

Դաշնակից նաւատորմը Վոսփորի ջուրերը չհասած՝ Թալէաթ, Էնվէր, Ճէմալ եւ Իթթիհատական ջարդարար նախարարները փախուստ տուին դէպի Ռուսիա եւ Գերմանիա կամ ծակամուտ եղան :

Անգլիոյ, Ֆրանսայի, Իտալիոյ Մ. Նահանգներու եւ Յորդանանի դրօշակները կը ծածանէին մայրաքաղաքին եւ գրաւեալ շրջաններուն մէջ :

Կործանած էր օսմանեան կայսրութիւնը : Սուրիա, Իրաք, Լիբանան, Պաղեստին, Արաբիա եւ Եմէն ընդմիշտ կորսուած էին Թուրքերուն համար :

Շատ չանցած՝ 11 Նոյեմբերին Գերմանիա եւս առանց պայմանի անձնատուր կ՚ըլլար՝ զինադադար կնքելով :

Եւրոպայի մէջ վերջ գտած էր պատերազմը :

Սակայն Թուրքիոյ անդամահատումը չէր վերջացած :

Դաշնակիցներու գերագոյն խորհուրդին որոշումով, 1919 Մայիսին հելլէն բանակը կը գրաւէր Իզմիրը եւ կը յառաջանար դէպի Անատոլուի ներսերը :

Յունաստանի ազատագրական շարժումներու մեծ ախոյեան, 1912ի պալքանեան չորս երկիրներու միացեալ ճակատին կերտիչ վարչապետ Էլէֆթէրիոս Վենիզէլոս, որ Զինադադարի շրջանին Պէնէշի հետ Եւրոպայի ամէնէն մեծ դիւանագէտը կը նկատուէր, յաջողեր էր համոզել դաշնակիցները, — մասնաւորաբար Անգլիան —, որ արտօնեն Փոքր Ասիոյ գրաւումը Հելլէններուն կողմէ :

Թուրքերը համակերպած էին մեծ դաշնակիցներու յաղթանակին եւ գլուխ ծռած, սակայն չէին կրնար մարսել, որ իրենց հողերը գրաւուին Յոյներուն կողմէ, որոնք տակաւին երէկ իրենց բայաներքն էին : Աւելի ծանր նուաստացում չէին կրնար երեւակայել :

Մուսթաֆա Քեմալի «միլլի» շարժումը ծնունդ առաւ իբրեւ հետեւանք Իզմիրի գրաւման :

Մուսթաֆա Քեմալ առաջին օրերէն իսկ յաջողեցաւ ապահովել բոլշեւիկներու աջակցութիւնը :

Իրմէ առաջ Էնվէր, Մուտրոսի զինադադարէն օր մը ետք, 1918 Հոկտեմբեր 31ին գերմանական թորփիլահալածով մը գացած էր Օտեսա եւ բոլշեւիկներու հետ գործակցած : Փորձած էր Պաթումի շրջանի Աճարներէն (Թրքացած Վրացիներ) կազմել իսլամական պետութիւն մը : 1920 Սեպտեմբերի սկիզբը կը մասնակցէր Բագուի իսլամական համագումարին : Յաջողած էր Ռուսիայէն ռազմանիւթ ղրկել տալ «միլլի»ներուն :

Վենիզէլոսի վարչապետութեան օրերուն հելլէն բանակը կարեւոր յաջողութիւններ արձանագրեց : Հանդարտօրէն տեղաւորուած էր Ուշաքի եւ շրջանի դիւղերուն մէջ, քսան քիլոմեթր տարածութեան վրայ :

Գրաւած էր Քըզըլտաղի եւ Էլմատաղի լեռնաշղթաները, որոնք ռազմագիտական կարեւոր կէտեր էին :

Սեւրի դաշնագիրը յաղթանակ մըն էր Վենիզէլոսի համար : Յունաստան մեծապէս կը նպաստաւորուէր : Մեղալօ Իտէան (Մեծ գաղափարը) կ՚իրագործուէր : Իզմիրով կամրջագլուխ մը կ՚ունենար Միքրազիայի (Փոքր Ասիա) մէջ :

Վենիզէլոս կը հասնէր իր փառքի զագաթնակէտին :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՐԱԲՆԵՐՈՒ ԴԻՄԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԻ

ԼՈՒՍԱՐԳԵԼ ԱՐԱԲԱԿԱՆ ԳՐԱՒՈՒԱԾ ԳԻՒՂԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Կը թուի թէ Արաբները սկսած են կազմակերպուած ձեւով դիմադրական շարժում մը ստեղծել Իսրայելցիին դէմ, բոլոր գրաւուած հողերուն վրայ, գլխաւորաբար Երուսաղէմ եւ Այսկոյսյորդանանի գիւղերուն մէջ : Եօթը գիւղերու մէջ արդէն իսրայելեան իշխանութիւնները լուսարգել հռչակած են : Ըստ Թէլ Ավիվէն հասած լուրերու այդ շրջաններուն մէջ է որ սապոթաժի եւ ահաբեկչական արարքները կը բազմապատկուին : Հրեաները օդը կը հանեն իրենց կասկածելի նկատած տուները, այսպէս Տիէց գիւղին մէջ տուն մը օդը հանած են եւ կին մը ծանրօրէն վիրաւորուած է մինչ երեքուկէս տարեկան երախան մեռած էր պայթումէն, հայրը թեթեւօրէն վիրաւորուած էր միայն : Իսրայելեան ապահովութեան ուժերը բոլոր բնակարանները կը խուզարկեն ահաբեկիչները գտնելու համար :

Սուէզի ջրանցքին վրայ ալ նոր միջադէպ մը պատահած է եւ երկու կողմերէն կրակած են : Իսրայեալեան կառավարութիւնն ալ կիպուցիմ մը վերահաստատած է Էցիոնի շրջանը : Այդ շրջանը պարպած էին երբ Յորդանան գրաւած էր 1948ին : Առաջին անգամն է որ կիպուց մը կը վերահաստատուի յորդանանեան նախկին հողերու վրայ :

Միւս կողմէ, Ռ. Ա. Ֆ. Ի. կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէի մէկ նիստին ատեն Պեն Կուրիոն շատ խիստ կերպով քննադատած է ներկայ վարչապետ՝ Լեւի Էշքոլ, այն ամբաստանութեամբ որ շատ ուշ մնացած է «ազատագրուած» Երուսաղէմի շրջանը Հրեաներով լեցնելու համար : Նախկին վարչապետին կարծիքով «Երուսաղէմը պահելու» համար կը բաւէ արաբական թաղերը Հրեաներով լեցնել, մանաւանդ Սկոպիւս լերան եւ ձիթենեաց լերան միջեւ :

Զօր. Մոշէ Տայեան յայտարարած է թէ համակարծիք չէ Պեն Կուրիոնի հետ, թէ այս կառավարութիւնը շահած է վեց օրուան պատերազմը եւ անկէ ետք ալ ամբաստանդած յաղթանակը : Ամէն պարագայի ըսած է թէ տրամադիր է հրաժարելու եթէ իր կուսակցութիւնը պահանջէ :

Իսրայէլի արտաքին նախարարը՝ Ապպա Էպան յայտարարած էՆիւ Եորքի Ազգաժողովին առջեւ «ազգային անձնասպանութիւնը միջազգային պարտադրանք մը չէ» : Այս խօսքերով Էպան կ՚ուզէ համառօտ կերպով պարզել իր կառավարութեան բռնած դիրքին իրաւական եւ բարոյական հիմերը : Իսրայէլ պատրաստ է Արաբներու հետ բանակցելու ատեն «արդար առաջարկներ ընել, համապատասխան բոլոր Պետութեանց օրինաւոր շահերուն եւ ազգային պատուին» : Բայց եթէ արաբ կառավարութիւնները կը մերժեն բանակցութիւնները եւ կը գոհանան Յունիս չորսի գոյավիճակին վերադարձ մը, իսրայելեան պատասխանը՝ ո՛չ է : Իսրայէլի Արտաքին նախարարին համար, Խարթումի մէջ արաբ ղեկավարներու խաղաղութեան որեւէ գաղափարի մերժումը, զիրենք ՄԱԿի Ուխտէն դուրս հանեց :

Ինչպէս կ՚երեւի կացութիւնը օրէ օր աւելի բարդ է եւ մերձաւոր լուծում մըն ալ չի տեսնուիր :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԽՈՐՀ. ՄԱՄՈՒԼԸ մտահոգ է որ օրթոտոքս եկեղեցին վերանորոգման շրջան մը սկսած է ապրիլ, ինչ որ անշուշտ մեծ «վտանգ» մը կը նկատուի : Լեթոնի սովիէթիք թերթը կը գրէ. — Ատենէ մը ի վեր օրթոտոքս եկեղեցիներուն մէջ նոր բան մը սկսած է՝ աղօթքները խումբով կ՚երգուին արարողութեանց ընթացքին, հանդիսականներու մասնակցութեամբ : Այդ ձեւով կղերը կ՚ուզէ որ հանդիսականները մասնակցին կրօնական արարողութեանց, նոյնիսկ պատահական այցելուներ : Ապաքրիստոնէացումը երկար եւ բարդ փրոցէս մըն է : Կրօնական վերապրումները կրնար դեռ ժամանակ մը տեւել եւ նոյնիսկ երբեմն առժամեայ վերածընունդ մը ունենալ : Եկեղեցւոյ արդիականացումը, որ կատարուեցաւ այս օրերս կ՚օգնէ ատոր : Այդ իրողութենէն, անհրաժեշտ է պայքարիլ եկեղեցւոյ ազդեցութեան դէմ աւելի արդիւնաւոր դարձընելով գիտական անաստուած քարոզչութիւնը » :

ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ապահովութեան նոր սակերը գործադրութեան կը դրուին Հոկտեմբեր մէկէն սկսեալ : Բանուորին բաժինը վեց առ հարիւրէն կ՚անցնի 6·50 առ հարիւրի : Գործատիրոջ բաժինը 15 առ հարիւրէն կ՚անցնի 17 առ հարիւրի : 1140 Ֆրանք ամսականը կը ճշդուի իբրեւ փլաֆոն բանուորին բաժինին համար :

ՆԱՀԱՆԳԱՅԻՆ ընտրութեանց առաջին շրջանի արդիւնքները հետեւեալ պատկերը կը պարզեն. — Ընտրուած են՝ 96 համայնավար, 11 ծայրայեղ ձախ, 289 ձախի դաշնակցութիւն, 127 զանազան ձախ, 123 Ե. Հանրապետութիւն, 71 անկախ Հանրապետական, 164 զանազան չափաւորական, 116 դեմոկրատ կեդրոն, 7 ծայրայեղ աջ եւ հարիւր առանց մակդիրի (տեղական գործունէութիւն) : Արձանագրուած քուէարկողներու թիւն է 14 միլիոն 750 հազար 499 : Քուէարկած են ութ միլիոն 456 հազար 392, ինչ որ կը նշանակէ թէ ձեռնպահներու համեմատութիւնը 42,67 առ հարիւր է : Տարակոյս չկայ որ գլխաւոր յաղթականն է համայնավար կուսակցութիւնը որ ստացած է երկու միլիոն 166 հազար 956 (26·36 առ հարիւրը), ինչ որ կը նշանակէ թէ ընդհ. դժգոհութեան հոսանք մը կայ երկրին մէջ, որմէ օգտուած են համայնավարները : Այս առաջին շրջանին ընտրուած են 76 ընդհ. խորհրդատուներ, 116 թեկնածուներ համեմատականի մնացած են :

ԵՒՐՈՊԱՅԻ խորհուրդը կը խորհի իր անդամներէն մէկը կախակայել : Այս կախակայումը կը վերաբերի Յունաստանի, որու նոր վարչակարգը դժուարութիւններ ստեղծած է, առաջին օրէն, ջընջելով Յունաստանի 14 ներկայացուցիչներու լիազօրագրերը, Սթրազպուրկի ժողովին :

ՊԱՊԸ Վատիկանի «ելմտական նախարար» նշանակեց Կարդինալ Անճելօ Տէլ Աքուան :

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ վերսկսած են իրենց օժանդակութիւնը Յորդանանի : Նիւթական այս օգնութիւնը, տարեկան 27 միլիոն տոլար է : Այս հատկացումը դադրած էր անցեալ Յունիսէն ի վեր, պատերազմին պատճառով :

ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՆՈՐ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

Սթալին, Մոլոթով, Կագանովիչ, Մալենկով եւ մանաւանդ Եժով «աթոռամոլը» ու Բերիա «գրգռիչը» եւ քաղաքական արկածախնդիրը, խիստ կերպով քննադատուած են իբրեւ «ընկերվարութեան կառուցման դատի թշնամիներ» նոր հայրենական մեծ պատերազմի պատմութեան հատորի մը մէջ, որ լոյս տեսած է քանի մը օր առաջ Մոսկուայի մէջ եւ հրատարակուած Պաշտպանութեան նախարարութեան եւ Մարքսիզմ – Լենինիզմ հաստատութեան կողմէ :

« Խորհ. Միութեան բոլոր իրագործումները իրականին մէջ շքեղ էին : Նոյնիսկ իր թշնամիները կ՚ընդունին : Բայց յաջողութիւնները կրնային աւելի մեծ ըլլալ, եթէ չըլլար այն վնասը, զոր Սթալինի «անհատի պաշտամունքը» եւ կուսակցութեան ղեկավարութեան մէջ ստեղծած Լենինիստ սկզբունքներու բռնաբարումը բերին » գրուած է հատորին մէջ :

Այս գիրքին մէջ կը կրկնուին այն ամբաստանութիւնները, որոնք եղան Ի. համագումարին մէջ, Սթալինի դէմ : Սթալին պատասխանատու կը նկատուի բանակի «լաւագոյն քատրերու» մաքրագործման ինչպէս Տուխաչեւսկի, Պլիւխըր, Էկորով : Ցիշելով անհատացածներու ցանկ մը «պաշտամունքին» զոհ, գիրքը կ՚ըսէ թէ զանգուածային հալածանքները «կասկածամտութեան ծանր մթնոլորտ մը» ստեղծած էին զինուորական քատրերու մէջ ու նաեւ վնասակար ազդեցութիւն ունեցած էին սպաներու պատերազմական եւ բարոյական առաքինութիւններուն վրայ :

Պատմաբաններու համար սակայն, ըՍթալինը միակ պատասխանատուն չէ : Մալենկով, Մոլոթով, Կագանովիչ, Եժով եւ Բերիա մատ ունին հալածանքներուն մէջ :

Սթալինը պատասխանատու նկատելով պատերազմի սկիզբին խորհրդային առաջին ձախողանքներուն, պատմաբանները «առարկայական» վերլուծումը կ՚ընեն կըռիւներու :

Այսպէս Խրուշչեւ, որու դերը նսեմացընելու ճիգ մը կար պատերազմի կարգ մը գիրքերու մէջ, իր տեղը կը գրաւէ, մանաւանդ 1942 Մայիսին, երբ Խարկովի ճակատն էր : Գիրքին հեղինակներուն համար Սթալին միակ պատասխանատուն է այդ պարտութեան ճիշդ անոր համար, որ «չէր ուզած լսել մառեշալ Վասիլիէվսկիի եւ Խրուշչեւի խորհուրդները » :

Գիրքը ունի վեց հարիւր էջ, պատրաստուած է մարքսիզմ – լենինիզմ հաստատութեան նախկին տնօրէնին՝ Փիէր Պոսպելովի գլխաւորութեամբ : Աշխատակցած են զինուորականներ եւ կուսակցական տեսաբաններ :

ԹՈՒՐՔ ԳԼԽԱՒՈՐ ՑԵՂԱՍՊԱՆՆԵՐԸ

ԻՐԵՆՑ ՅՈՒՇԵՐԸ, ՍՈՒՏԵՐԸ, ՄԱՀԱՎՃԻՌԻՆ ԲՆԱԳԻՐԸ

Ա.

Պերլինի մէջ, 15 Մարտ 1921ին Թալէաթի սպանութենէն, 2 Յունիս 1921ի դատավարութենէն եւ հերոս Թէհլիրեանի ազատ արձակումէն քիչ ետք, Տիկին Թալէաթ՝ Հայրիէ Հանըմ շուտով գնաց Փարիզ, եւ Թալէաթի ձեռագիր – յուշատետրը, արաբերէն տառերով գրուած, եւ յիսուն էջէ բաղկացեալ, յանձնեց Փարիզի մէջ «Վագըթ» թերթի թղթակիցին՝ օտար մամուլի մէջ հրատարակութեան տրուելու համար: Անգլերէնի թարգմանուեցաւ եւ կարգ մը էջերուն թուրքերէն բնագրին ֆլիշէները պատրաստուեցան եւ հրատարակուեցան «Քըրընթ Հիսթըրի մէկըզինի» մէջ, Նոյեմբեր 1921ին՝ թուրքերէն քլիշէներով միասին: Այդ մասին պիտի անդրադառնանք մանրամասնութեամբ, իր կարգին:

Թուրք ցեղասպան բռնակալ եռապետներէն մին, Էնվէր, Յուշեր չէ գրած: Իբր պատերազմական նախարար՝ կողոպուտներով զբաղած, զինուորական ցուցամոլ մը, ռազմավարական կարողութիւններէ բացարձակապէս զուրկ, կրած իր պարտութիւններուն վրայէն լուռ անցած է: Միայն երեւակայական «քաջագործութիւններ» վերագրած է իրեն՝ Տրիպոլիսի մասին գրուած գերմաներէն գրքի մը մէջ, զոր հաւանաբար Գերմանացի մը գրած է: Ան գացած էր Տրիպոլիս իտալական պատերազմի ատեն եւ կռուած Մուսթաֆա Քեմալի հետ, Իտալացիներու դէմ եւ պարտուած էր: Ապա Գերմանիա իբր զինուորական կցորդ գացած էր (տես Բրիտանական Համայնագիտարան, հատ. 8, էջ 619):

Համաշխարհային Ա. Պատերազմի Զինադադարէն առաջ, Էնվէր փախստական էր Գերմանիա: 1919 Յուլիս 5ին, Կ. Պոլսոյ Պատերազմական Ատեանին կողմէ մահուան դատապարտուած էր: Սակայն ազատ կերպով կ'երթեւեէր Պերլինէն՝ Մոսկուա եւ Մոսկուայէն՝ Պերլին, քծնելով կոմունիստ ղեկավարներուն առջեւ:

Մոսկուայի մէջ այցելած էր Զօր. Ալի Ֆուատին, որ քեմալական դեսպան եղած էր Մոսկուայի մէջ: Էնվէր, Ալի Ֆուատի հետ խօսակցութեան ընթացքին, լացած էր եւ յայտնած՝ թէ իր «Յուշերը» պիտի գրէր: Չգրեց, որովհետեւ 4 Օգոստոս 1922ին սպաննուեցաւ Ճէկէն Թէփէ կոչուած վայրը, որ Խորհ. Իւզպէքիստանի հարաւային մասին մէջ է, եւ Աֆղանիստանի հիւսիսային սահմանէն քիչ հեռու: Էնվէր ծնած էր 23 Նոյեմբեր 1881ին:

Էնվէրի դիակին վրայ գտնուեցան Գուրան մը, կնոջը նկարը եւ քանի մը թուղթեր, որոնց կարգին նաեւ քանի մը զինուորական հրամաններ:

ԷՆՎԷՐԻՆ ՍՈՒՏ ԵՐԴՈՒՄԸ

Թալէաթ, իր «Յուշատետր»ին մէջ, Էնվէրի ստախօսութեան մասին կը պատմէ հետեւեալը (էջ 29). — «Կ. Պոլսոյ գերմանական դեսպան Վանկէնհայմ (1914ի աշնան) անհամբեր կը սպասէր, որ Թուրքիա պատերազմի մտնէր Գերմանիոյ կողքին, Երրեակ Համաձայնութեան դէմ: Անոր (դեսպանին) այդ ջղայնութիւնը հանդարտեցնելու համար որոշեցինք Եւրոպա զրկել արդարութեան նախարար Խալիլ պէյը, որ պիտի մեկնէր Գուրպան պայրամին 3րդ օրը (1914 Հոկտեմբեր 18/31), որոշելու համար Թուրքիոյ պատերազմի մուտքի օրը: Պայրամին նախընթաց օրը, Հոկտեմբեր 15/28, Գերման ծովակալ Զուխոն Սեւ Ծովի մէջ պատերազմական ձեռնարկ մը կատարած էր, «Կէօպէն» (Եավուզ) զրահաւորով, եւ ռմբակոծած էր Ռուսիոյ Սեւ Ծովեան եզերքները:

«Վարչապետ Սայիտ Հալիմ փաշա, այս դէպքէն վերջին ծայր յուզուած, իմացուց դրաւոր կերպով ներքին նախարարին՝ (Թալէաթին), թէ «Պայրամի առթիւ պաշտօնական ընդունելութեանց ներկայ պիտի չըլլայ»: Այդ ռմբակոծութեանց մասին, նախարարներէն եւ ոչ մէկը լուր ունեցած էր: Բայց, ես՝ (Թալէաթ) համոզուած էի, որ Էնվէր փաշան լուր ունէր: Պայրամին օրը հաւաքուեցանք Երեսփ. Ժողովի նախագահ Խալիլ պէյի տունը: Ես խստիւ յարձակեցայ Էնվէր փաշային վրայ, վերոյիշեալ նաւային յարձակման խնդրոյն առթիւ: Էնվէր փաշա երդում ըրաւ, թէ ինք որեւէ լուր չունէր» (էջ 29):

Էնվէրին սուտ երդումին փաստը հետեւեալն է. —

Էնվէրի ստորագրութեամբ երկու դաղտնի հեռագիրներ զրկուած են գերման զինուորական իշխանութեանց, որոնք կը հաստատեն թէ յարձակումի հրամանը տուողը ինքը եղած է: Էնվէր ստած է նոյնիսկ իր ընկեր – նախարարներուն:

Ահա այդ հեռագիրներուն բնագրերը. — թուագրուած՝ թուրքեւռուս պատերազմի սկիզբէն վեց օր առաջ:

1914 Հոկտեմբեր 9/22
Նաւատորմի հրամանատար
Ծովակալ Զուխոնին,

Հետապնդեցէ'ք ռուսական նաւատորմիզը, եւ յարձակեցէք անոր վրայ, ուր որ գտնէք, առանց պատերազմի յայտարարութեան: Թրքական նաւատորմը պէտք է գերակայութիւն ունենայ Սեւ Ծովի մէջ:

(Ստորագրութիւն)՝ ԷՆՎԷՐ

2րդ հեռագրին բնագիրը. —
1914 Հոկտեմբեր 9/22
Գերման ընդհանուր սպայակոյտին,

«Նաւատորմիզը, առանց պատերազմի յայտարարութեան, պիտի յարձակի Սեւ Ծովի մէջ, ծովակալ Զուխոնի որոշած վայրկեանին: Անմիջապէս որ պատերազմ յայտարարուի Ռուսիոյ դէմ, Սուլթանը Ճիհատ (Սուրբ Պատերազմ) պիտի յայտարարէ Գերմանիոյ, Աւստրիոյ եւ Թուրքիոյ թշնամիներուն դէմ:

«Թրքական Բանակը, Հայաստանի մէջ, զօրաւոր ուժերով պիտի յարձակի ռուսական ուժերուն վրայ: Իսկ, 6րդ եւ 12րդ Գոլ–օրտուները, Ճէմալի 4րդ Զօրաբանակի զօրամասերը վեց շաբաթէն պիտի մտնեն Եգիպտոսի սահմանէն ներս:

(Ստորագրութիւն)՝ ԷՆՎԷՐ

Էնվէր սուտ երդումով ուրացած էր վերոյիշեալ պարագաները իր ընկերներու հետ ժողովի մէջ:

Այս ցեղասպանին ստորագրութեամբ, կան բազմաթիւ ջարդի հեռագիրներ, շրջաբերականներ, ուղղուած բանակի հրամանատարներուն, գոլ օրտուներու հրամանատարներուն, զօրաբաժինի հրամանատարներուն եւ անկախ զօրախումբերու հրամանատարներուն: Ինչպէս նաեւ բազմաթիւ հրամաններ՝ թրք. բանակի մէջ առնուած հայ զինուորներու զինաթափումի, իսլամացումի եւ մաս առ մաս սպանութեանց վերաբերեալ:

Օրինակ. — Առանց խնայելու զինուորներու ընտանիքներուն եւս, անապատները քշելու հրամանը՝ 16 Փետրուար 1916 թուակիր:

Զինուորականութեան համար Հայոց սեփականութիւններու գրաւումը (կողոպուտը) Օգոստոս 8, 11, եւ 12 թուակիր հեռագիրներով, թիւ՝ 3342:

30 Օգոստոս 1915 թուակիր հրամանով զինուորներէն միայն իսլամացողները ողջ թողելու, եւ հայ սպաներէն տակաւին ողջ մնացողները սպաննելու մասին 27 Փետր. 1918 հրամանագրով:

×

Ցեղասպան եռապետներէն 2րդը՝ Ահմէտ Ճէմալ փաշա, որ աւելի տարեց էր քան Էնվէրը, ծնած էր 1872ին: Գրեց իր «Յուշեր»ը, համաձայն իր քմայքին եւ ոչ թէ անկողմնակալութեամբ, պատմութեան համար: Անգլիացիները, որոշ դրդապատճառով, անմիջապէս հրապարակ հանեցին Ճէմալի Յուշերուն անգլերէն թարգմանութիւնը, որ տպագրուած է, անգլիական բանակի «Փրէս»ին կողմէ, Ուինծըր Հաուզ, Լոնտոն, 1922ին: Այդ Յուշերը նոյն արագութեամբ ալ, Նիւ Եորքի մէջ տպագրուեցան «Ճորճ Տոլան» տպագրական հաստատութեան կողմէ:

Անգլիացիներուն գործին կուգար Ճէմալի հակառուս ելոյթը, մանաւանդ Ա. Մանտէլշթամի գրութեանց դէմ: Անգլիա կ'ուզէր, Զինադադարէն ետք, սիրաշահիլ Թուրքերը:

ՄԵՍՐՈՊ ԹԱՂԻԱԹԵԱՆՑ

(Գ. եւ վերջին մաս)

Այս ամբաստանութեամբ Թաղիաթեանց կը հրաժարեցուցուի իր գործէն:

Այնուհետեւ լքուած յամենուստ՝ կ'անցընէ ողորմելի կեանք մը: Ոչ ոք կը հետաքրքրուի իրմով, ոչ ոք կը մօտենայ եւ կ'աշխատի ստուգել ճշմարտութիւնը իրմէն. ուստի՝ մնացած անոք եւ անօգնական, կը դիմէ ամերիկեան միսիոնարներուն:

Ռոպըրթ Գօլէճի հիմնադիր մը՝ Կ. Համլին, Ամերիկայէն նոր եկած ըլլալով Պոլիս, հայերէնի դասեր կ'առնէ յիշեալէն՝ որ երբեմն ալ Ս. Գիրք կը վաճառէ ասա եւ անդ՝ իր օրուան ծախքերուն համար:

Համլին իր «Ամընկ թը Թըրքս» անուն գործին մէջ Թաղիաթեանցի մասին արտայայտուած է այսպէս.

«Ամէն օր մեր ընտանեաց մէջ էր եւ մեր համոզումը օր քան զօր կ'աւելնար իր

Ճէմալ իր մասին կը պատմէ, թէ «1908ին եղած էր Թթթիհատի Կեդրոնի անդամ, Միւթէսարըֆ՝ Սկիւտարի, եւ Ատանայի ջարդէն ետքն ալ՝ վալի Ատանայի, ուր մնացած էր մօտ վեց ամիս, եւ ապա կուսակալ՝ Պաղտատի:

Երբ Իթթիհատականները, Էնվէրի եւ Թալէաթի ղեկավարութեամբ խուժանով յարձակեցան Կ. Պոլսոյ Բարձր. Դրան վրայ եւ սպաննեցին պատերազմական նախարար Չէրքէզ Նազըմ փաշան, 1913 Յունուար 10/23ին, Ճէմալ անուանուեցաւ Կ. Պոլսոյ զինուորական կառավարիչ եւ դարձաւ դիկտատոր մը, Էնվէրի եւ Թալէաթի հետ:

Ապա սկսաւ Թուրքերու իրերասպանութիւնը: Իթթիհատի հակառակորդները փոխադարձաբար սպաննեցին վարչապետ եւ զինուորական նախարար՝ Մահմուտ Շէվքէթ փաշան: Հաստատուեցան պաշարման վիճակ եւ պատերազմական Ատեաններ: Իթթիհատը սկսաւ հալածել իր բոլոր հակառակորդները:

Ճէմալ կարճ ժամանակով եղաւ Հանրօգուտ շինութեանց նախարար ու ապա՝ Ծովային նախարար: Եւ ժամանակ մը թրքական 4րդ բանակի հրամանատար, պատերազմի սկսելէն անմիջապէս ետք, վերագրաւելու համար Եգիպտոսը: Սակայն, Եգիպտոսի պատերազմին իր ձախողանքէն ետք, դարձաւ բռնակալ փոխարքայ մը՝ Սուրիոյ եւ Լիբանանի: Պատուհասը դարձաւ Արաբներուն, Սուրիացիներուն եւ հայ զինուորներուն:

ՀԱՅԿԱԶՆ Գ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ

(Շար.)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (173)

ՎԻՏՈՔ

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ԹԻԱՊԱՐՏԸ

ՈՒՐ ԱՐԹՈՒԱ ԿՈՄՍԸ ԽԵԼՔԷ ՄՏՔԷ ԴՈՒՐՍ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԿԸ ՎԱՐԷ

— Ի՞նչ, Ռօշ–Պէրնար մարքիզը գո՞ղ մը ըլլայ, մարդասպա՞ն մը, աւազակապե՞տ մը ըլլայ, բայց աղջիկս, հաւատացուելիք բան չէ ըսածդ...:

Եւ Արթուա կոմսը, բարեսրտօրէն օրիորդ Շանթօսէի նայելով, լսածին չհաւատացող մէկու մը դէմքն առած, քրքիջ մը արձակելով ըսաւ.

— Աղջիկս, երազ տեսած չըլլաս...:

— Տէր իմ, երդում կ'ընեմ որ երազ չէ տեսածս այլ պարզ իրականութիւն, եւ այդ իրականութիւնը ձերդ վսեմութեան իմացնելը ինքզինքիս պատիւ կը համարիմ, պատասխանեց Մառի–Թէրէզ համարձակօրէն: Եւ եթէ կ'ուզէք, մայրապետ հօրաքոյրիս հարցուցէք:

Վօփալիէր մայրապետը արքունական սովորութեանց համեմատ քաղաքավարի խոնարհութիւն մը ընելով ըսաւ.

— Կը հաստատեմ եղբօրս աղջկան խօսքերը, վսեմապատիւ տէր: Վիտօք իմ աչքիս առջեւը ձերբակալեց Ռօշ–Պէրնար մարքիզն ու օրիորդ Եօլանտը, որ, երեւցածին նայելով, այդ սրիկային ոչ քոյրն է եղեր եւ ոչ ալ ազգականուհին, այլ՝ վտանգաւոր բախտախնդրուհի մը:

— Խելքէ միտքէ չանցնելիք բան է շիտակը, գոչեց թագաւորին եղբայրը տակնուվրայ եղած: Այս ի՞նչ դարու հասեր ենք... Վա՛յ անամօթներ, վա՛յ, ալ քանի որ ազնուականները ելեր աւազակութիւն կ'ընեն, ըսել է փողոցին դատարկապորտներն ալ ազնուականութիւն ընելու են...:

— Ո՛հ, վսեմաշուք տէր, ահա շատ իրաւացի խօսք մը ըրիք եւ պիտի խնդրէի ձերդ վսեմութենէն որ բարեհաճի այս խօսքը իր միտքը պահել, որովհետեւ շատ չանցած խօսակցութեան նիւթը հոն պիտի յանդի...:

— Ատ ի՞նչ խօսք է, մոլտաց Արթուա կոմսը յօնքերը պռստելով:

— Տէր իմ, թող ձեր արքայական ներողամտութիւնը հովանի ըլլայ սա խեղճ աղջկան, մէջ բերաւ մայրապետը: Չափազանց ջղայնոտած է խեղճը, անանկ անակնկալներ տեղի ունեցան որ, խեղճին լեզուն ակամայօրէն բացուեցաւ:

— Բայց ո՛չ, հօրաքոյր, ի՞նչ կ'ըսէք:

— Այո՛, վսեմաշուք տէր, իր ըրածը անշուշտ պիտի հասկնայ եւ հիմա անմիջապէս ներողութիւն պիտի խնդրէ ձերդ վսեմութենէն:

Արթուա կոմսը ժպտեցաւ:

— Հանդարտեցէ՛ք, մայրապետ, ես ոչ ալապուճիկ մըն եմ եւ ոչ ալ խամաճիկ մը: Այս աղջկան հոգեկան վիճակը ես ալ քիչ շատ կը հասկնամ: Շարունակէ՛, աղջիկս, շարունակէ, վրէժդ լուծելո՞ւ եկած ես:

— Վրէ՞ժ, ի՞նչ վրէժ, տէր իմ, կմկըմաց Մառի–Թէրէզ: Խոնարհաբար կը խոստովանիմ թէ ձերդ վսեմութեան խօսքերուն իսկական իմաստը չկրցայ հասկընալ:

— Լսեցի որ ինծի դէմ քէն պահեր ես եղեր, իրա՞ւ է, հարցուց Արթուա կոմսը իր սովորական զուարթախօսութեամբը:

— Տէր իմ, ի՞նչպէս կը համարձակին ձեր ականջին հասցնել ասանկ արտառոց զրպարտութիւն մը, ալ դուք կրնաք հասկընալ:

— Կեցիր որ ըսեմ թէ այդ զրպարտութիւնը ի՛նչպէս ականջս հասաւ...: Քեզ Ռօշ–Պէրնար մարքիզին հետ ամուսնացնել փափաքողը ես էի, այնպէս չէ՞, է՛հ, աղէկ, եկան ինծի ըսին որ չէիք ուզեր անոր հետ ամուսնանալ...: Աղէկ, հիմա իրաւունք ունիք, որովհետեւ անոր ինչ մարդ ըլլալը հասկցաք, բայց այն ատեն իրաւունք չունէիք, տակաւին չէիք դիտեր անոր ով ըլլալը:

— Այո՛, տէր իմ, իրաւունք ունիք:

— Լաւ, օրիորդ, կրնայի՞ հասկնալ արդեօք թէ քանի որ որեւէ պատճառ չկար այդ ամուսնութիւնը մերժելու, ինչո՞ւ չուզեցիք անոր հետ ամուսնանալ:

— Որովհետեւ... տէր իմ... Օպէն Տէրմօնը կը սիրէի...:

— Օպէն Տէրմօ՞ն, Օպէն Տէրմօնը ո՞վ է:

— Շէրիզի դղեակին մատուռին երդէոնահարը:

— Հը՛մ, հիմա միտքս ինկաւ, ինծի անանկ կուգայ որ դուքսը ատանկ բան մը ըսաւ: Կարծեմ Քարմելեաններու վանքը մտնել սպառնացած էիր հօրդ... ատանկ բաներ մը լսած եմ...:

— Այո՛, տէր իմ, եւ նորէն վանք պիտի մտնեմ եթէ հայրս զիս Օպէն Տէրմօնի հետ ամուսնացնելու չհաւանի:

— Հը՛, հիմա հասկցայ, ըսել է ատ է եղեր պատճառը... ըսել է գործը եփած լմնցած է...: Է՛, օրիորդ, հիմա ինչո՞ւ եկեր ես հոս, որպէսզի հօրդ բարեխօսե՞մ...:

— Այո՛, տէր իմ, այդ նպատակաւ էր որ ձերդ վսեմութենէն ունկնդրութիւն խնդրեցի:

— Ի՞նչ, ի՞նչ:

ԱՐԹԻՒՐ ՊԷՐՆԷՏ

(Շար.)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Մ. ՆԱԼԲԱՆԴԵԱՆ ԵՒ ԲՆԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆԸ

Մ. Նալբանդեան զբաղած է բնական դիտութիւններու ուսումնասիրութեամբ։ Առաջին հիմնաւործանօթութիւնը կը սկսի այն տարիներուն, երբ ան կ'ուսանէր Մոսկուայի համալսարանի բժշկական ճիւղին մէջ։

Նալբանդեանի բնաղիտական հայեացքները արտայայտութիւն դտած են անոր նամակներուն (մանաւանդ բանտէն զրուած) իր կարգ մը աշխատութիւններուն մէջ, որոնք լոյս տեսած են «Հիւսիսափայլ»ի մէջ, ինչպէս նաեւ «Մեռելհարցուկ» վէպին, «Սօս եւ Վարդիթեր» զրոյցին, «Երկրագործութիւնը որպէս ուղիղ ճանապարհ» երկին եւ մեզի հասած բայց տակաւին չլուսաբանուած ռուսերէն ձեռագրին՝ «Հանքաբանութիւն» գործին մէջ։

Ընդհանրապէս քիչ ուսումնասիրուած են հրապարակագրին բնաղիտական հայեացքները։ Այս բացը կը դոցէ ձեռով մը Ռուբէն Գաբրիէլեան իր «Մ. Նալբանդեանը եւ բնաղիտութիւնը» խորագրած աշխատութիւնով։

ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՊԵՏԱԿԱՆ ԲՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ

1966 – 1967 դպրոցական տարեշրջանին Ս. Մուրատեան վարժարանի Գ. դասարանի ինը աշակերտներէն, ուր հոգի փայլուն յաջողութեամբ անցուցին իրենց Պրըէի քննութիւնները։

Յարձեալ նոյն շրջանին, վարժարանիս տարեդրութեան մէջ առաջին անդամ ըլլալով, երկրորդ պաշտի քննութեան ներկայացած աւարտական դասարանի վեց աշակերտներէն երեքը պաշտօն ունեցան։ Այս առթիւ տեսչութիւնս ուրախութեամբ կը յայտնէ, յետ նկատի առնելու բազմաթիւ ծնողքներու դիմումները, որ այս տարեշրջանէս իսկ սկսեալ (1967–1968) վարժարանս կ'ընդունի աշակերտներ՝ նաեւ ուրիշ դասարանին համար։

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՁԱՐԱՋ»Ը

«ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊՈՆՏՈՍԻ»

Վերջ ի վերջոյ մի քանի տարիներու յապաղումով, Պէյրութի մէջ լոյս ընծայուեցաւ, այնքան սպասուած, Պոնտահայ պատմութեան բովանդակալից հատորը, բաղկացած 951 էջերէ, պատկերազարդ եւ խնամուած տպագրութեամբ։

Սոյն գործին կազմակերպչական մարմինն մաս կազմողներէն ոմանք, պայն կարենալ ղլուխ հանելու համար կատարուելիք զրաւոր աշխատութիւններու, տըպագրական ծախքերու եւ այլ դժուարութիւններու յոռետեսութեամբ, գործէն քաշուեցան, սակայն Պ. Յով. Յովակիմեան (Աբջակունի), այս նպատակին իրագործմանը ձեռնարկողը եւ իրեն համախոհները, որոնցմէ կարելի է յիշատակել, մասնաւորաբար, պարոններ՝ Մ. Երանեան եւ Ներսէս Ֆընտըղեանները (Մոնթէպէլլօ), Վ. Գէորգեան (Պուէնոս Այրէս), Յ. Մուշպուղեան (Սանֆրանչիսքօ), Բ. Զիլեան եւ Ե. Յարութիւնեան (Փարիզ), Միսաք Թորլաղեան (անունը չատերու ծանօթ), ինչպէս նաեւ ուրիշ պատուականներ, որոնց անուններն ու լուսանկարները եւս կը գտնուին նոյն հատորին մէջ, անոնք բոլորն ալ բարեբախտաբար չզլացան իրենց բարոյական աջակցութիւնը ընծեռել, տեղեկութիւններ հաղորդել, լուսանկարներ հայթայթել Պ. Յովակիմեանի, որ առանց ընկրկելու խոչընդոտներու առջեւ, ժիր ու անխոնջ աշխատանքով եւ նիւթական զոհաբերումներով, կարողացաւ ի կատար հասցնել ցանկալի գործը, գովելի եւ չնորհաւորելի։

Նմանապէս գովելի եւ չնորհաւորելի է Պ. Կարօ Գէորգեան, որուն հակառակ իր խաթարուած առողջական վիճակին՝ աղ – նուազքն յանձն առած է, Պէյրութի մէջ, իր բովէն անցընել դիրքին բովանդակութիւնը, կատարելու սրբագրութիւններ, հսկելով մինչեւ յոն տեսնել անոր մաքուր տպագրութիւնը, իր երբեմնի «Ամէնուն Տարեգիրքը» հատորներուն հրատարակութեան չունեցած փորձառութեամբ։

Զարմանալի չենք գտներ եթէ ոմանց կողմէ դժգոհութիւններ կը յայտնուին, իրենց հաղորդած ընդհանուր տեղեկագրութիւններէն չատ կատարուած ըլլալուն համար։ Այսուհանդերձ պէտք է նկատի ունենալ, թէ անհրաժեշտը գործադրուած է բաւարար կերպով։ Եթէ զանց առնուէր այս դիրքին հրատարակութիւնը, դժալի պարագայ մը պիտի մնար, մանաւանդ, 1915ի Ապրիլեան Մեծ Եղեռնի պատմագրութեան մէջ։ Հոգ չէ թէ, Հայութեան այն ահռելի ողբերգութեան թուականէն ի վեր 53 տարիներ անցած են, կարեւորը այն է, որ մեր յաջորդ սերունդները գիտենան, թէ ինչ փառաւոր եւ միանգամայն ինչ փոթորկալի անցեալ ունեցած են նաեւ Սեւ – Ծովի թրքական քաղաքներու եւ չրջակայ դիւղերու մէջ, խաղաղօրէն իրենց ընտանեկան բոյներուն մէջ երջանիկ կեանքով ապրող բազմահազար Հայերը, որոնք եւս, մեծամասնութեամբ, ենթարկուեցան 1915ի տարագրութեան եւ ունեցան իրենց տխուր բաժինը Մեծ Եղեռնին նահատակ – ուած մեկուկէս միլիոնէ աւելի Հայերու թիւին մէջ։

ՕՐՈՆ Յ. ՀԻՒՄԵԱՆ

Պատմութիւնը կը սկսի 1839 Մայիս 19ին պարսկական անցա – դրով մը ճամբայ կ'ելլէ դէպի Կարին, ուր կը ժամանէ Մայիս 28ին։ Կ'երթայ Լուսաւորչի վանքը եւ անդ իրեն վաղածանօթ Վաղարշապատցի Յովհաննէս վարդապե – տի հետ կը տեսակցի ու «խոստովանեալ ամա հաղորդեցայ մարմնոյ եւ արեան Տեառն», կ'ըսէ։

Եւ կը թուի թէ Կարինէն կ'իջնէ Տիգրանակերտ, անտի Մուսուլ, հուսկ ուրեմն՝ Պաղտատի ճամբով կ'անցնի Հնդկաստան, ուր չմնալով երկար վերստին կ'երթայ Պարսկաստան, ի մանապարհին Շիրազ քաղաքին մէջ կը մեռնի 1858 Յունիս 18 – ին, 55 տարեկան հասակին մէջ։

Թադիաթեանց վայրկած է ի Հնդկաստան՝ բաղում օգտակար հեղինակու – թեամբ. հրատարակած է Կալկաթայի մէջ, «Ազգասէր» անուն լրագիրը, եօթը տարի (1845 – 1852)։

Թադիաթեանցի կեանքին սոյն տխուր դիծերը կը փակենք ,իր խոկ՝ 1841 Փետր. 29ին Դաւրէժ երկու բարեկամաց գրած նամակներու յատկանշական տողերովը։

«Եթէ տեղեակ լինիք տարապարտ հա – լածանացն իմոց ի Պոլիս, Յովհաննու ճարտարապետի անմահ գժտութեանն, երկու հարիւր քսակաց կաշառոյն, եւ գաւաճանութեանն՝ դի լռելեայն կալեալ դիս՝ առաքեսցեն դիս ի Սիբիր, իբրեւ զմահա – պարտ։ Զեկուցումն իմ, զփախուստն ի կարնոյ դէպի Հնդիկս, զկողոպտիլս Այրդընի, եւ զդերի վարումս Այրարատ՝ յանկապատին Արվիլայ եւ այլն եւ այլն, ոչ զարմանալիք ասել զձեզ ի նպաստ օգնականութեան կոչելն իմ։

«Տակաւին ի մէջ այսքան զրկանաց՝ ես բարւոյ ապդին հետեւիմ 18 հատոր զըր – կանք՝ միայն յինեն չարագրելոք, պատ – րաստի կայ վասն տպագրութեան ...։ Բարեկամք մեր ի Պոլիս, տակաւին ան – տեղեակք են կենդանութեան իմոյ, ոմանք համարին ի մահ, եւ ոմանք ի Սիբիրիա վտարեալ դիս»։

Յովհաննէս քահանայ Մկրեան ուսում – նասիրելով կեանքը Թադիաթեանցի, ի հեճուկս ոմանց կարծեաց պայն բողոքականամիտ նկատելուն, կը գրէ ։

«Հաւատոի առնեմք զամենեսին՝ թէ Մեսրովպ լինչպէս Հայ Քրիստոնէական Եկեղեցւոյ՝ նոյնպէս եւ ազգային լուսաւորութեան սիրահար եղած է, բովանդակ իւր կեանքին մէջ»։

Յ. ԱԼՈՃԵԱՆ

«Յառաջ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (9)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ՖԱՆԹԻՆ

—*—

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՐՔ

ԱՐԴԱՐ ՄԸ

Նալիկը, որու կատուը հասած եւ զոյնը դեղին էր, արծաթեայ պզտիկ խարխոխով մը պարանոցին կպած ըլլալով, իր թաղուած փողկապ մը զրուած էր։ Իսկ նորա յանիրաւ ի զըր – կուած եւ բոլորովին նոր զինուորական տոպրակ մը, ձեռքն ալ հանդուցաւոր ահագին դաւազան մը կար։ ոտքը զուլպայ չունէր։ կօշիկներն երկաթով զրուած, զլուխը խուզուած եւ մօրուքը երկընցած էր։ Քրտինքը, տաքը, ոտքով ճամբորդութիւնն եւ փոշին ա՛լ աւելի դժուա երեւոյթ մը կուտային այս աւերուն կերպարանքին։

Մազերը գերծուած, այլ սակայն տըկուած էին։ վասնզի ա՛լ սկսեր էին քիչ մը բուսնիլ եւ կ'երեւար թէ ժամանակէ մը ի վեր կարուած չէին։

Ուրիկ[6] կուգար։ Հարաւէն։ Գուցէ Ծովին եզերքէն, վասնզի Տ... մտած էր այն փողոցէն ուրկէ եօթն ամիս առաջ Նա – փոլէոն կայսրն ալ անցած էր Բանէն փարիզ երթալու համար։

Այս մարդն առաւօտէն մինչեւ իրիկուն քալած էր, վասնզի չատ յոգնած կ'երե – ւար։ Քաղաքին վարի կողմը գտնուած հին արուարձանին կինեբէն ոմանք կա – սկնաի պուլվարին ծառերուն տակ անոր կանգ առնելը եւ ճեմավայրին ծայրը աղբիւրէ մը ջուր խմելը տեսած էին։ Կ'ե – րեւի թէ չատ ծարաւ էր, վասնզի եռեւէն զացող քանի մը պատանիներ երկու հարիւր քայլ անդին, չուկայի հրապարակին աղբիւրին քով անոր նորէն կանգ առնելը եւ ջուր խմելը տեսան։

Երբոր Փուաշրվէր փողոցին անկիւնը հասաւ, ձախ կողմը դարձաւ եւ դէպի քաղաքապետին ապարանքն ուղղուեցաւ, ներս մտաւ եւ քառորդէ մը ետք դուրս ելաւ։ Ոստիկանութեան պինուոր մը դրան քով քարէ բազմարանի մը վրայ նստած էր։ այս այն նստարանն էր որուն վրայ ելաւ Տրուօ զօրապետը Մարտ 4ին Տ...ի բնակիչներուն ահաբեկ բազմութեան ժուան Ծովածոցին (Միջերկրական Ծովին պզտիկ խորշերէն մին է) յայտարարու – թիւնը կարդալու համար։ Մարդը զլխա – նոցը հանեց եւ ոստիկան պինուորին բա – րեւ տուաւ։

Զինուորը առանց ընդունելու բարեւը, ուշադրութեամբ նայեցաւ, ժամանակ մը եռեւէն դիտեց եւ յետոյ քաղաքին խոր – հըրդարանը մտաւ։

Այն ժամանակները Տ...ի մէջ «Լա Քրուա տը Քոլպա» անունով դեղեցիկ պանդոկ մը կար։ Պանդոկապետն էր ժա – քէն Լապար անուն մարդ մը, որ քաղա – քին մէջ նշանաւոր էր ուրիչ Լապար ա – նուն մարդու մը հետ աղգականութիւն ունենալուն համար։ Այս Լապարը կրը – նպալի մէջ «Թրուա Տօֆէն» անուն պան – դոկին դլխաւորն էր եւ ժամանակին զո – բարանակի առաջնորդութեան պաշտօն վարած էր։

Երբ կայսրը Էլպա կղզիէն դառնալով Ֆրանսա մտաւ, այս «Թրուա Տօֆէն» պանդոկին վրայ չատ տարաձայնութիւն – ներ եղած էին քաղաքին մէջ։

Կը պատմուէր թէ Պերթրան զօրապետը ոտլորդի հագուստով ծպտած բազմիցս հոն եկած էր Ցունուար ամսու մէջ եւ թէ հոն պինուորներու պատուոյ խաչեր եւ քաղաքացիներու ալ լիաբուռն ոսկիներ բաշխած էր։

Ճիշդ այս է որ կայսրը կրընդոպլը մըտած առեն չուզած էր կուսակալին պա – լատը բնակիլ եւ քաղաքապետին չնորհակալ ըլլալով ըսած է. «Լաւ մարդ մը կը ճանչնամ, անոր տունը պիտի երթամ» եւ «Թրուա Տօֆէն»ի պանդոկը զացած էր։

«Թրուա Տօֆէն»ի Լապարին այս վարքը քանեւհինգ մղոն անդին մինչեւ «Լա Քրուա տը Քոլպա» պանդոկին Լապարին վրայ կ'անդրադառնար։ Ասոր ահնարկելով քաղաքին մէջ կ'ըսէին. «Կրընոպլը Լապարին եղբօրորդին է այս։

Մարդը զէպի «Լա Քրուա տը Քոլպա» պանդոկն ուղղուեցաւ, որ քաղաքին պանդոկներուն լաւագոյնն էր։ Հոհաբանը մըտաւ որ փողոցին վրայ դուռ մը ունէր։ Բոլոր հնոցները վառած էին. բուխերի – կին մէջէն ալ լաւ կրակ մը վառուած էր, որ գուարթօրէն բոցեր կ'արձակէր։

ՎԻՒԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

ՆՈՒԷՐ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Տէր եւ Տիկին Փիլաւճեան, իրենց զաւկին՝

ՎԱՀԷԻ

ընդ Օր. ԺԱՆԻՆ ՂԱՐԻՊԵԱՆԻ ամուսնութեան ուրախ առթիւ, որ տեղի ունեցաւ 9 Սեպտեմբեր 1967, ձեռամբ Սահակ վարդապետի եւ կնքահայրութեամբ Տէր եւ Տիկին Նէրկիզեանի, հետեւեալ նուէրները ըրած են յիսունական Ֆրանք Կապ. Խաչի Կրընոպլի դպրոցին, Հայ Ազգ. Միութեան եւ «Յառաջ»ի բարգաւաճման :

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ (Առնուվիլ)

Ի գիտութիւն յարգոյ հայ հասարակութեան, Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ տօնին, (1 Հոկտ. Կիրակի) առթիւ կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ : Յաւարտ պատարագի աւանդական մատաղօրհնութիւն : Բոլոր անոնք որոնք կը փափաքին մատաղին մասնակցիլ, թող հաճին իրենց նիւթական առաքումները ընել հետեւեալ հասցէին,

Mr. MIHRAN CHICHMANIAN
71, Rue Jean-Jaurès
ARNOUVILLE-LES-GONESSE (95)
C. C. P. Paris 16.905.06

Այս առթիւ կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Սերովբէ Արք. Մանուկեան :

Յաւարտ պատարագի Հայրապետական մաղթանք :

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի Վարագայ Ս. Խաչի տօնին առթիւ, կը պատարագէ Հայկասէր Վրդ. Պայրամեան :

ՏԷՍԻՆ Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

Տէսինի եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկ. կը ծանուցանէ Տէսինի եւ շրջակայից հայ հասարակութեան թէ այս Կիրակի Վարագայ Խաչի տօնին առթիւ կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ : Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Յակոբ Եպիսկ. Վարդանեան :

Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 9ին :

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

Էքս – Ան – Փրովանսի հայ ծնողքներու ուշադրութեան կը յանձնուի որ Հ. Բ. Ը. Մ.ի Էքսի մասնաճիւղի վարչութիւնը ձեռնարկած է հայերէնի դասընթացքներու, որոնք կը սկսին Հինգշաբթի, ժամը 16ին, Սեպտ. 28ին, նախկին դպրոցը, 8 Բիւ Քոնսթանթէն, Էքս :

Կը խնդրուի ծնողքներէն իրենց զաւակները ղրկել :

×

Պուլվար Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ միօրեայ հայերէնի դասընթացքը կը սկսի, Հինգշաբթի, 5 Հոկտեմբեր, թաղիս եկեղեցւոյ մէջ եւ կը շարունակուի ամէն Հինգշաբթի ժամը 14 – 17 :

Ծնոխքներէն կը սպասուի որ գիտակցութիւնն ունենան իրենց զաւակները ղրկելու դասընթացքներուն, որպէսզի տղաքը սորվին իրենց մայրենի լեզուն :

×

Մարսէյլի Մայր Եկեղեցիի վարչութիւնը, կը ծանուցանէ թէ՝ դպրոցի հայերէն դասընթացքները կը սկսին, այս Չորեքշաբթի :

Արձանագրութիւնները սկսած են արդէն, փափաքողները կրնան դիմել ու արձանագրուիլ ամէն օր, Հ. Բ. Ը. Մ.եան սրահը ուսուցիչոհիի մօտ ե ւկամ եկեղեցւոյ քարտուղարին մօտ ամէն օր, 339 Ավընիւ Փրատօ : Հեռաձայն 77–84–70 :

Դասաւանդութիւնները շաբաթը երկու օր եւ բացարձակապէս ձրի է :

×

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Վալանսի Հայոց Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ դպրոցի խնամակալ մարմինը կը յայտարարէ 1967 – 68 ուսումնական տարեշրջանի բացումը, Սեպտ. 21ին Հինգշաբթի առաւօտ դպրոցի սովորական սրահը : Հին եւ նոր աշակերտները արձանագրուելու կը հրաւիրուին այդ օրը ուր սիրով պիտի ընդունուին Նարեկ քահանայ Վարդանեանի կողմէ :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀԱՅ ԵՐԳԻ ԵՒ ՊԱՐԻ ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ ՓԱՌԱՏՕՆ

ԱՆԺԵԼԱ ՇԱՀՆԱՊԱՏԵԱՆ

Հայաստանի Պետ. երգի – պարի եւ պետ. պարի անսամպլներու 30 արուեստագէտներու խումբ մը հրաժեշտի ներկայացում մը կուտայ այս Հինգշաբթի (Սեպտ. 28) ժամը 20·30ին :

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ PALAIS DES SPORTS, Rue de Toulon

Խումբին մաս կը կազմեն հայ երգի փայլուն ասող՝

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՊԱՏԱԼԵԱՆ

ԵՒ

ԼՈՒՍԻՆԷ ԶԱՔԱՐԵԱՆ

Ինչպէս եւ երգի – պարի անսամպլի մենակատարուհիներ՝

ԱՆԺԵԼԱ ՇԱՀՆԱՊԱՏԵԱՆ

ՎԱՐԴՈՒՀԻ ԽԱՉԱՏՐԵԱՆ ԵՒ ԱՍՏՂԻԿ ՔԱՄԱԼԵԱՆ

Հ. Յ. Դ.

ԱՌՆՈՒՎԻԼ – ՍԱՐՍԷԼ.— Հ. Յ. Դ. Վարդան ենթակոմիտէի հերթական ժողովը, այս Շաբաթ իրիկուն, սովորական հաւաքատեղին :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Թէհլիրեան խումբի ժողովը այս Ուրբաթ Մշակոյթի Տան մէջ, ժամը 9ին : Կը խնդրուի բոլորին ճշդապահութիւնը : Կարեւոր օրակարգ :

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Սէնթ Էթիէնի Ազգ. Միութեան վարչութիւնը դասախօսական երեկոյթ մը կազմակերպած է այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Մատրան սրահին մէջ :

Դասախօս՝ ՏՈՔԹ. Յ. ՍԱՐԱՖԵԱՆ

Նիւթ՝ Տպաւորութիւններ Ժընեւէն՝ Վազգէն Կաթողիկոսի այցելութեան առթիւ :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Նահանգային Մուրատ Ուսումնասիրացի ընդհ. անդամական ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Զատիկեանի սրճարանի վերնայարկի սրահը (Իսի) : Օրակարգ.— Վարչութիւնը իր տարեկան գործունէութեան նիւթական եւ բարոյական զեկուցումը պիտի ընէ : Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները, անդամ կամ ոչ, անխտիր ներկայ ըլլալու :

Կարեւոր հարցեր օրակարգի վրայ :

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Վիէնի Հայ Ազգ. Միութեան վարչութեան շրջանը կը լրանայ յառաջիկայ տարուան Յունուար ամսոյն մէջ : Որմէ յետոյ ընդհ. անդամական ժողովը տեղի պիտի ունենայ, ուր վարչութիւնը իր երկու տարուան գործունէութեան նիւթական եւ բարոյական զեկուցումը տալէ ետք իր հրաժարականը կը ներկայացնէ :

Այս յայտարարութեամբ կրկին կոչ կ՝ընենք Վիէնի բոլոր հայրենակիցներուն անխտիր անոնք, որ մինչեւ հիմա տակաւին չեն արձանագրուած, գան արձանագրուին, մեր կանոնագրի որոշումներուն համաձայն, որպէսզի ընդհ. ժողովին իրաւունք ունենան ընտրելու եւ ընտրուելու :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
(ԿՆԻՔ)

travaux de peinture
et de décoration
de tous styles

ԲԱԲԳԷՆ ՊՈՏՈՍԵԱՆ

22, rue Stendhal, PARIS 20e
MEN. 64-88

Մաքուր աշխատանք, ընտիր Ապրանքներով :

ՁՄԵՌՆԱՅԻՆ ԴԻՒՐԱՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

Գերմաներէն, հայերէն եւ թրքերէն գիտցող ներկայանալի հայ երիտասարդ մը, որ նաեւ անգլերէն կը խօսի, գրասենեակի աշխատանք կը փնտռէ :

Դիմել Գէորգ Գալուստեան :
Հեռաձայն 607 – 90 – 96

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը 25 Փետրուարին :

×

Աղքատախնամի տարեկան պարահանդէսը, Կիրակի, Հոկտեմբեր 29ին, Ժորժ Ե.ի չքեղ սրահներուն մէջ :

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԹՌՈՒՑԻԿ – ՏՈՄՍԱԿ – ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ – ԵՒԱՅԼՆ
FACTURES — TETE DE LETTRES — ENVELOPPES — etc...

Դիմեցէք

«ՅԱՌԱՋ»Ի

32, RUE DE TRÉVISE
— PARIS - IXe —
Téléph.: 770-86-60

ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է.... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ՛Ք.... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ՛Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղջ ունենալ :

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով ոլատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն : Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն : Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոմ եւ փլասթիք — ծածկոցներ. —

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. Հատը 0,30

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 28 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
JEUDI 28 Septembre 1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11022 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 43e ANNÉE — No 11.022

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԻԶՄԻՐԻ ԱՂԷՏԸ

ՔԱՌԱՍՈՒՆԵՒՀԻՆԳ ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ

Բ.

Արտաքին քաղաքականութեան մարդին մէջ Վենիզէլոսի ձեռք բերած յաջողութիւնները վեր էին ամէն գնահատանքէ :

Փարիզի Հաշտութեան գերագոյն ժողովը, որուն նախագահն էր Քլէմանսօ, ընդունած էր Վենիզէլոսի ներկայացուցած ծրագիրը Թուրքիոյ բաժանման մասին :

Սակայն Քլէմանսոյի անկումէն ետք իր յաջորդները թրքասիրական քաղաքականութեան հետեւեցան :

Յունաստանի վարչապետը շատ լաւատես էր եղած եւ կը յուսար, որ դաշնակիցները մինչեւ ետք պաշտպան պիտի կանգնին եւ աջակցին հելլէն բանակին, որ մեծ արկածախնդրութեան մը ձեռնարկած էր Թուրքիոյ մէջ :

Հելլէն եւ Թուրք պատերազմի ամէնէն տաք օրերուն, 1920 Նոյեմբերին Վենիզէլոս մեծապէս վստահ իր ժողովրդականութեան վրայ, վտանգաւոր խաղ մը փորձեց: Տեսակ մը հանրաքուէ կազմակերպեց ինքզինքը հակադրելով Կոստանդին թագաւորին :

Ընտրական պայքարի իր ճառերուն ներկայ կ'ըլլային տասնեակ հազարաւոր մարդիկ, այր եւ կին, որոնք խելայեղ ծափերով կ'ողջունէին իր իւրաքանչիւր նախադասութիւնը :

Եւ սակայն ընտրութեան արդիւնքը բոլորովին յուսախաբ ըրաւ զինքն ու իր կողմնակիցները : Նոյեմբեր 14ին պարտութեան մատնուեցաւ իր իսկ ընտրական շրջանակին՝ Ատտիկէի մէջ : Կոստանդին ջախջախիչ յաղթանակ տարաւ :

Խորհրդարանական ընտրութեանց այս արդիւնքը ճակատագրական, բախտորոշ դեր կատարեց, ի վերջոյ յանգելու համար 1922 Սեպտեմբերի Իզմիրի աղէտին:

Վենիզէլոս պարտուած՝ քաշուեցաւ ասպարէզէն եւ իր արտաքին նախարար Փոլիթիսի հետ իբրեւ պարզ քաղաքացի եկաւ Փարիզ, ուր քանի մը ամիս առաջ՝ 1920 Օգոստոս 10ին յաղթականօրէն ստորագրած էր Սեւրի դաշնագիրը :

Ապերա՛խտ ժողովուրդ :

Յունաստանի մէջ դէպքերը դահավիժեցան: Կոստանդին թագաւոր, Գերմանիոյ Վիլհելմ Բ. կայսեր քեռայրը, որ մեծ պատերազմի ընթացքին իր հետեւած դերմանասիրական քաղաքականութեան պատճառաւ ասպարէզէն քշուած էր, վերադրաւեց իր գահը եւ ձեռք առաւ ամբողջ իշխանութիւնը :

Վարչապետի պաշտօնին կոչեց Վենիզէլոսի թունդ հակառակորդ Կունարիսը : Հիմնական փոփոխութիւններ մտցուց Փոքր Ասիոյ գրաւման բանակի հրամանատարութեան մէջ: Վենիզէլոսի կողմնակից բոլոր բարձրաստիճան սպաներուն տեղ արքայականներ նշանակեց, առանց հետեւելու այն տարրական իմաստութեան, որ կ'արդիլէ ձի փոխել դետին մէջտեղը :

Ընդհանուր հրամանատար նշանակուեցաւ Զօր. Հաճի Անէսթի, սպայակոյտի պետ՝ Փասարիսը: Կոստանդին թագաւոր հանդիսաւոր մուտք գործեց Իզմիր, ուր հիւրընկալուեցաւ Հայու մը տան մէջ :

Փարիզի հաշտութեան գերագոյն ժողովը Վենիզէլոսի օրով արդիլած էր հելլէն բանակին Ուշաքի շրջանէն աւելի առաջ երթալ : Յունաստանի խոստացուած հողամասը կը սահմանափակուէր Իզմիրի շրջանին մէջ, այն ալ որոշ պայմաններով, թրքական դերիշխանութեան տակ, ըստ Սեւրի դաշնագրին :

Հաճի Անէսթի մեծամասնութենէ տարուած՝ մէկ կողմէ հելլէն բանակները առաջ մղեց Աֆիոն Գարահիսարէն ու Էսկիշէհիրէն անդին դէպի Սաքարիա՝ Անգարան գրաւելու ծրագրով եւ ձախողեցաւ, միւս կողմէ Փոքր Ասիոյ ճակատէն զինուոր փոխադրեց Թրակիա՝ Պոլիսը գրաւելու համար ...:

Կոստանդին թագաւոր եւ հելլէն ընդհանուր սպայակոյտը կը ստորագնահատէին Թուրքերու ուժը :

Չէին տեսներ, որ դաշնակիցները փոխեր էին իրենց քաղաքականութիւնը եւ կ'օգնէին երէկի թշնամի Թուրքին, իսկ բոլորովին իր բախտին լքած էին Յունաստանը, որ իշխանութեան գլուխ էր բերած դաշնակիցներու մեծ հակառակորդ Կոստանդինը :

Միւս կողմէ բուն իսկ երկրին մէջ բուռըն պայքար կար արքայականներու եւ վենիզէլոսեաններու միջեւ, ինչ որ կը ջլատէր իրենց ուժը այնպիսի ատեն մը՝ երբ Թուրքերը կենաց – մահու կռիւ կը մղէին Անատոլուի մէջ հելլէն արշաւող բանակին դէմ :

Երկու հոսանքներու պայքարը փոխադրուած էր նաեւ բանակին մէջ :

Արտաքին եւ ներքին կրկնակ ճակատներու վրայ կացութիւնը աննպաստ էր Յոյներուն համար :

Իսկ Թուրքերը կը վայելէին բոլշեւիկ Ռուսիոյ անվերապահ աջակցութենէն զատ Իտալիոյ եւ Ֆրանսայի օժանդակութիւնը :

Մուսթաֆա Քեմալի բանակները առաջին առթիւ կ'ապահովէին իրենց թիկունքը, Մոսկուայի օժանդակութեամբ հաշուեյարդարի ենթարկելով «իմպերիալիզմ»ի միջնաբերդ Հայաստանը, 1920 Սեպտեմբեր 20էն Նոյեմբերի վերջը :

« Միլլի»ները հարաւային ճակատն ալ կը մաքրագործէին՝ 1921 Հոկտեմբեր 20ին Ֆրանքլէն Պույեոնի հետ կնքելով Անգարայի դաշնագիրը, որուն հետեւանքով կը պարպուէր Կիլիկիան եւ կը յանձնուէր Թուրքերուն :

Քեմալականները բուն Հայաստանի եւ Կիլիկիոյ մէջ հայկական վտանգէն ձերբազատուելով իրենց ամբողջ ուժը կը կեդրոնացնէին դէպի Անգարա արշաւող հելլէն բանակին վրայ :

Ու կը յաջողէին զայն ծով թափել Իզմիրի մէջ 1922 Սեպտեմբերին :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՇՈՒՔԷՐԻ ԶԻՆԱԴՈՒԼԸ ՉԸՆԴՈՒՆԻՐ

ՍՈՒՐԻՈՅ ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒ ԱԶԳԱՅՆԱՑՈՒՄԸ

Պաղեստինի Ազատագրման Կազմակերպութեան նախագահը՝ Ահմէտ Շուքերի, ան որ կ'ուզէր «աշխարհի քարտէզի երեսէն ջնջել Իսրայէլը», եւ զոր Պուրկիպա «անպատասխանատու» որակած է, Ալժէի մէջ նոր յայտարարութիւններ ըրած է, որոնք հաւանաբար շատ օգտակար չըլլան արաբական դատին :

« Պաղեստինցի ժողովուրդը կ'ըսէ Շուքերի, պիտի չյարգէ Ապահովութեան Խորհուրդին զինադուլը : ՄԱԿի անդամ չենք եւ չենք գործադրեր Ապահովութեան Խորհուրդի բանաձեւերը : Պաղեստինցի ժողովուրդը պիտի շարունակէ զինեալ կռիւը վասնզի միակ լեզուն է զոր Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութիւնը կը հասկնայ »:

ԹՈՒՐՔԵՒԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ «ՖԼԻՐԹ»Ը

Թուրք եւ խորհրդային նոր սիրաբանութեան մասին, որ տեղի ունեցաւ Մոսկուա, վարչապետ Տէմիրէլի այցելութեան առթիւ, հետեւեալ մանրամասնութիւնները հրատարակուած են պոլսական թերթերուն մէջ (Սեպտ. 21):

Թուրքեւխորհրդային պաշտօնական տեսակցութիւնները սկսան, Կրեմլինի պալատան մէջ, երկու երկիրներու վարչապետներուն, Տէմիրէլի եւ Կոսիգինի միջեւ : Տեսակցութեանց մասնակցեցան Արտաքին Նախարար Չաղլայանկիլ, ճարտարարուեստի նախարար Մէհմէտ Թուրկուտ, Բնակ. Զօրութեանց նախարար Րէֆէթ Սէզկին, Մոսկուայի Թուրք մեծ դեսպան Հասան Ըշէք : Կոսիգինէ զատ, խորհրդային պատուիրակութեան մաս կազմեցին փոխ – վարչապետ Նիքոլա Պայպաքօֆ, տնտեսական արտաքին յարաբերութեանց տնօրէն Սիմէոն Սքաչով եւ ուրիշ բարձրաստիճան պաշտօնատարներ :

Ստացուած տեղեկութեան համաձայն, տեսակցութիւնները դեռ կը շարունակուին, որպէսզի կարելի ըլլայ հիմնովին վերաքննել Թուրքիոյ եւ Ռուսիոյ տեսակէտերը, միջազգային եւ Միջին Արեւելեան հարցերու, տնտեսական յարաբերութիւններու, եւրոպական եւ ասիական կնճռոտութեանց մասին : Այս նպատակով է որ արդէն Տէմիրէլ երեք օր երկարաձգեց Ռուսիա իր բնակութիւնը :

Իրիկունը, Կոսիգին հացկերոյթ մը սարքեց Կրեմլինի դահլիճին մէջ, ի պատիւ վարչապետ Տէմիրէլի : Ճաշի ընթացքին, երկու վարչապետները սիրալիր ճառեր փոխանակեցին, մասնաւոր նախանձախնդրութեամբ անդրադառնալով Թուրքեւխորհրդային բարեկամութեան զարգացումին : Հրաւիրեալներուն մէջ էին Փոլիթ Բիւրոյի անդամներէն Վորոնով, Փոլիանսքի եւ Կիրիլ Մազուրով, խորհրդային բանակներու սպարապետ մառեշալ Զախարով եւ աստղանաւորդ Պաւել Պելեաեւ :

ԿՈՍԻԳԻՆԻ ՃԱՌԸ

Իր բաժակաճառին մէջ, Կոսիգին ըսաւ ի մէջ այլոց.— Կ'ողջունեմ ձեզ, Թուրքիոյ մեծայարգ վարչապետ եւ Թուրք պատուիրակներ, անմիջապէս ըսեմ որ խորհրդային ժողովուրդն ալ Թուրք ազգին նման խաղաղութեամբ կ'ուզէ ապրիլ: Չարամիտներ կրնան տարբեր մեկնութիւններ տալ Թուրքիոյ եւ Խորհ. Միութեան այս բարեկամական տրամադրութեան : Մենք ենք որ մեր միջեւ պիտի կարգադրենք մեր երկիրները շահագրգռող խնդիրները : Մեր բարւոք յարաբերութիւնները մեծ օգտակարութիւն պիտի ունենան թէ Միջին Արեւելքի եւ թէ աշխարհի խաղաղութեան եւ ապահովութեան: Երբ խորհինք թէ միջազգային ձգտումը սաստկացած է վերջերս Թուրքեւխորհրդային յարաբերութիւնները մասնաւոր նշանակութիւն մը կը ստանան:

Կոսիգին յետոյ անդրադարձաւ Թուրքիոյ եւ Ռուսիոյ սահմանակից երկիրներու միջադէպերուն, եւ այս մասին բաժնեց Թուրքիոյ տեսակէտը: Չմոռցաւ նոյնպէս Վիէթնամի խնդիրը, եւ ըսաւ.— Վիէթնամ յարաճուն վտանգ մըն է, աշխարհի խաղաղութեան ուղղուած :

ԿԻՊՐՈՍԻ ՄԱՍԻՆ

Կիպրոսի տագնապին շուրջ, Կոսիգին ըսաւ.— Խորհրդ. կառավարութեան տեսակէտը այն է որ Կիպրոսի Հանրապետութիւնը պէտք է պահէ իր անկախութիւնը եւ հողային ամբողջութիւնը, եւ այս հիման վրայ, հաշտարար եղանակով մը կարգադրէ իր ներքին վէճը: Խորհրդ. կառավարոթիւնը հակառակ է այն բոլոր շարժումներուն, որոնք Կիպրոսի անկախութիւնը վտանգել կը փորձեն :

ՏԷՄԻՐԷԼ ԽՕՍԵՑԱՒ ԿԻՊՐՈՍԻ ՄԱՍԻՆ

Իր պատասխան ճառին մէջ, Թուրքիոյ վարչապետ Տէմիրէլ գովաբանեց Թուրքեւխորհրդային բարեկամութիւնը, ընդգծեց անոր կարեւորութիւնը, եւ ծանրանալով Կիպրոսի խնդրին վրայ, հետեւեալը ըսաւ.

— Իբր Թուրք կառավարութիւն, հաւատարիմ ենք միշտ Աթաթիւրքի նշանաբանին, որ է «խաղաղութիւն հայրենիքի մէջ, խաղաղութիւն աշխարհի վրայ»: Ինչպէս գիտէք, իբրեւ վիճելի խնդիր, Թուրքիա ունի ազգային դատ մը, որ է Կիպրոսի խնդիրը : Մեր տեսակցութեանց մէջ, կարեւոր տեղ մը կը գրաւէ ան: Կ'ուզեմ ըսել թէ Թուրքիա կը փափաքի հաշտարար միջոցներով կարգադրել այս վէճը, եւ հակառակ անոր որ մեզ կը գրգռեն զանազան առիթներով, դարձեալ հրաժարած չենք մեր այս փափաքէն: Միայն թէ մեր այս զոհողութիւնը պէտք չէ որ տկարութիւն նկատուի եւ սխալ մեկնութիւններու տեղի տայ: Լոկ խաղաղութեան դատին ծառայելու համար է որ Թուրքիա յանձն կ'առնէ այս զոհողութիւնը, եւ վստահ եմ որ խորհրդային կառավարութինն ալ պիտի գնահատէ մեր այս դատը եւ զօրավիգ պիտի ըլլայ մեզի:

ՏԷՄԻՐԷԼԻ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Վարչապետ Տէմիրէլ առտուն այցելեց Լենինի դամբարանը, ուր բարեւի կեցաւ եւ պսակ մը դրաւ : Մոսկուացիք խռնուած էին Կարմիր Հրապարակին վրայ, եւ ջերմագին ցոյցեր ըրին Թուրքիոյ վարչապետին եւ իր հետեւորդներուն :

ՊՈԴԳՈՐՆԻԻ ՄՕՏ

Տէմիրէլ երկարատեւ եւ սիրալիր տեսակցութիւն մը ունեցաւ նաեւ Խորհրդ. Միութեան նախագահ Պոդգորնիի հետ, որ Կոսիգինի նման ջատագովեց Թուրքեւխորհրդ. բարի դրացնութեան կարեւորութիւնը : Երկուստեք անհրաժեշտ նկատուեցաւ ընդլայնել Թուրքեւխորհրդ. տընտեսական, մշակութային, ճարտարարուեստական յարաբերութիւնները : Պոդգորնի ըսաւ.— Միեւնոյն բանը կը մտածենք Հարաւ. Վիէթնամի մասին :

Լրացուցիչ տեղեկութեանց համաձայն, Ռուսիա աւելի լայն վարկեր պիտի բանայ Թուրքիոյ, նոր գործատուներ պիտի շինէ, փոխարէնը ապրանք ստանալով :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՌԵԺԻՍ ՏԸՊՐԷԻ դատավարութիւնը սկսաւ Քամիրիի մէջ: Առաջին նիստին իսկ ընդհ. դատախազը երեսուն տարուան բանտարկութիւն պահանջեց «այս աւազակին» համար : Տրուած ըլլալով այն արդելքները զորս պոլիվեան իշխանութիւնները կը դնեն, ամբաստանեալին հայրը մեթր Ժորժ Տըպրէ հրաժարեցաւ իր տղուն պաշտպանութիւնը ստաձնելէ : Ռեժիս Տըպրէ այլեւս միայն մէկ պոլիվեցի փաստաբան մը ունի, զոր իշխանութիւնները նշանակած են :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ, Շելեփին պաշտօնազրկուեցաւ Կ. Կոմիտէի քարտուղարի իր պաշտօնէն, մինչ վարչակարգին տօֆէնը կը նկատուէր :

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ մէջ Զօր. Մոշէ Տայեան մէկուկէս ժամ տեսնուած է Զօր. Պըլի հետ, ՄԱԿի ուժերու պետը:

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ ՊԱՅՔԱՐԸ ԱՐԱԲՆԵՐՈՒ ԴԷՄ

Ա.

Ը. դարու սկիզբները Հայաստան նորէն ինկաւ օտար տիրապետութեան տակ, եւ կրկին խախտեցաւ հայ ժողովուրդին զարգացման բնականոն հոլովոյթը: Թէեւ արաբական առաջին արշաւանքները տեղի ունեցած էին 640 – 654ին, սակայն Հայաստան այդ թուականներուն չնուաճուեցաւ եւ մինչեւ դարավերջ վայելեց իր անկախութիւնը:

Ապտ Էլ – Մելիք խալիֆան (685–705), ամրապնդելով արաբական խալիֆայութեան անկայուն վիճակը, իր եղբայրը՝ Մուհամմէտ 693ին նշանակեց Հայաստանի, Ատրպատականի եւ Վերին Միջագետքի փոխարքայ: Երկար տեւեց պայքարը Բիւզանդիոնի եւ խալիֆայութեան միջեւ՝ Հայաստանը ձեռք ձգելու համար, եւ երկուքին ալ դիմադրեց Հայոց իշխան Սմբատ Բագրատունի: 701ին Արաբները վերջնապէս նուաճեցին երկիրը եւ, միացընելով Հայաստանը, Վրաստանը եւ Աղուանքը մինչեւ Ճորա Պահակ, կազմեցին մեծ նահանգ մը, որ գլխաւոր երկրին անունով կոչուեցաւ Արմենիա, իսկ Դուին դարձաւ մայրաքաղաքը: Ամբողջ Արմենիայի կառավարիչն էր արաբ ոստիկանը, իսկ բուն Հայաստանը կը կառավարէր Հայոց իշխանը՝ ենթակայ արաբ ոստիկանին:

Արաբները առաջին օրէն պայմանագրութեամբ մը խոստացան յարգել հայ նախարարներուն ժառանգական իրաւունքները, սակայն, ոստիկան Ապտալլահ հետապնդեց հայ նախարարներու բնաջնջման քաղաքականութիւնը: Յաջողութեան յոյս չունէին նախարարները, երբ 703ին ապստամբեցան եւ Սմբատ Բագրատունիի գլխաւորութեամբ որոշեցին հեռանալ երկրէն: Հինգ հազարնոց արաբական բանակը հետապնդեց զանոնք, սակայն Արաքսի հովիտին, Վարդանակերտի մօտ, չարաչար պարտուեցաւ:

Ապստամբութիւնը տարածուեցաւ ամբողջ երկրին մէջ: Վասպուրականի իշխան Սմբատ պաշարեց Արաբները եւ կոտորեց բոլորն ալ Ռշտունեաց Գուկանք գիւղին մէջ: Իսկ Վանանդի մէջ բոլոր Արաբները ջարդուեցան Կամսարականներու կողմէ: Շարժումը այնպիսի ծաւալ ստացաւ, որ Հայերը նոյնիսկ սպաննեցին արաբ ոստիկանը:

Արաբները պատրաստուեցան արեան մէջ խեղդել ապստամբութիւնը: Թէեւ Սահակ կաթողիկոս կարողացաւ ժամանակաւոր կերպով կանխել արիւնահեղութիւնը, այնուամենայնիւ, 706ին ոստիկանը, բազմաթիւ հայ նախարարներ հաւաքելով Նախճաւանի եւ Խրամի եկեղեցիներուն մէջ, գաղանաբար այրեց մահացուց զանոնք:

Արաբները շուտով փոխեցին իրենց քաղաքականութիւնը եւ դարձան զիջող: Նոր ոստիկան Ապտ Էլ – Ազիզ 703ին ետ հրաւիրեց ապստամբութեան ժամանակ Հայաստանէն հեռացած Վտարանդի նախարարները, որոնց հետ էր նաեւ Սմբատ Բագրատունի: Վերահաստատուեցաւ հայ նախարարներուն ժառանգական, կալուածատիրական իրաւունքը, իսկ Սմբատ կրկին դարձաւ Հայոց իշխան:

Վերադարձան նաեւ Դամասկոս գերի տարուած նախարարները, որոնց մէջ էր Վահան Գողթնացի: Այս վերջինը զաւակն էր Խոսրով իշխանին, որ զոհուած էր Գողթնի մէջ 706ին, եւ գերի տարուելով Դամասկոս՝ բռնի մահմետականացուած էր: Գողթնի իշխանազունը վերադառնալով Հայաստան վերստին ընդունեցաւ իր նախնեաց քրիստոնէական հաւատքը եւ ամուսնացաւ Սիւնեաց իշխանի աղջկան հետ: Որոշ ժամանակ ետք, երբ վերսկսան խստութիւնները, Վահան նահատակուեցաւ:

Յովհան Օձնեցի (717–728) կաթողիկոս, որ իր ժամանակի մեծագոյն դէմքերէն էր, բանակցութիւններու ճամբով ապահովեց պաշտամունքի ազատութիւնը, ինչպէս նաեւ եկեղեցիները հարկէ զերծ պահելու իրաւունքը: Անոր նախաձեռնութեամբ 726ին հայ եւ ասորի եկեղեցիներու ներկայացուցիչները գումարեցին Մանազկերտի ժողովը, որ միանգամընդմիշտ մերժեց յոյն եկեղեցիին դաւանած երկաբնակ տեսութիւնը: Հայ իրաւունքի պատմութեան մէջ մեծ իրադարձութիւն էր «Կանոնագիրք Հայոց»ը: Այս գործը երեւան եկաւ այն ժամանակ, երբ Հայաստանի վրայ իշխող Օմայեան խալիֆայութիւնը որեւէ օրէնսգիրք չունէր դատական գործողութիւնները վարելու համար:

Եզիտ Բ. (720 – 724) խալիֆայի օրով եւ Հիշամի խալիֆայութեան (724 – 743) առաջին տարիներուն՝ Հայաստանի մէջ աւելորդ խստութիւններ բանեցնելու փորձեր եղան: Հարիս (Հերթ) ոստիկանը փորձեց երգայարկի փոխարէն գլխայարկ դանձել, իսկ անոր յաջորդներէն մէկը այնպիսի բռնութիւններ գործադրեց Դաւիթ կաթողիկոսին նկատմամբ, որ այս վերջինը ստիպուեցաւ հեռանալ Դուինէն:

Խազարներու դէմ Արաբներու մղած պատերազմը պատճառ դարձաւ, որ այս վերջինները փոխեն իրենց խիստ քաղաքականութիւնը: 732ին Հիւսիսային փոխարքայութեան հրամանատար Մրուան Իպն Մուհամմատ հանդիսաւոր կերպով Դուինի մէջ Աշոտ Բագրատունին հռչակեց Հայոց Պատրիկ (իշխան): Հայոց իշխանը շուտով այնպիսի հեղինակութիւն ձեռք ձգեց, որ անձամբ բանակցութիւններ վարելով խալիֆային հետ, վերահաստատեց հայկական 15·000 այրուձիի իրաւունքը՝ տարեկան հարիւր հազար դահեկան ռոճիկը:

Օմայեաններու օրով, եւ մանաւանդ յետագային, Հայաստանի մէջ տիրապետող դիրք ձեռք ձգեցին Բագրատունիները, որոնք աստիճանաբար ետ մղեցին Մամիկոնեաններուն, որոնք Ե. – Է. դարերուն դարձած էին գերիշխող: Բագրատունիներու բարձրացումը անխուսափելի կերպով յառաջ բերաւ Մամիկոնեաններու ընդվզումը: 747ին Խորասանի մէջ ծագած հակաօմայեան շարժումին ժամանակ խալիֆայութենէն դժգոհ հայ նախարարները, Գրիգոր Մամիկոնեանի գլխաւորութեամբ, , ապստամբեցան եւ ստիպեցին նոյնիսկ Բագրատունիին՝ միանալու շարժումին: Այնուամենայնիւ, Հայոց իշխանը իր յարաբերութիւնները չխզեց խալիֆայէն: Գրիգոր Մամիկոնեան բռնեց Բագրատունին եւ կուրցուց զայն: Շուտով մեռաւ նաեւ Գրիգոր Մամիկոնեան, եւ հայ նախարարները, ըստ Է. դարու սովորութեան, իրենց նախաձեռնութեամբ Հայոց իշխան ընտրեցին եղբայրը՝ Մուշեղ Մամիկոնեան:

Ա. ՏԷՐ – ՂԵՒՈՆԴԵԱՆ

(Շար.)

ԹՈՒՐՔ ԳԼԽԱՒՈՐ ՑԵՂԱՍՊԱՆՆԵՐԸ

ԻՐԵՆՑ ՅՈՒՇԵՐԸ, ՍՈՒՏԵՐԸ, ՄԱՀԱՎՃԻՌԻՆ ԲՆԱԳԻՐԸ

Բ.

Ճէմալի Յուշերը սերտ կապ ունին Թալէաթի Յուշատետրին հետ, զոր պիտի տեսնենք քիչ ետքը:

Ճէմալի «Յուշեր»ը կը բաղկանան 301 էջերէ: Հայերու եւ Հայկական Խնդրոյ յատկացուած է վաթսուն էջ (էջ 241էն մինչեւ էջ 301):

Ան կը ճոռոմաբանէ Սան Սթեֆանոյի ու Պերլինի Դաշնագրերէն, եւ սուտեր կը թխէ, ըսելով, թէ «Հայերը Բարենորոգումներու պահանջի օրերուն «անկախութիւն եւ ինքնավարութիւն կ'ուզէին»: Անգլիական «Ֆարիյն Օֆիս»ի փաստաթուղթերուն մէջ Բարենորոգումներու խնդրոյն առթիւ մանրամասն գաղտնի տեղեկագիր մը կայ ստորագրուած՝ Ֆիցմորիսի եւ դեսպանի փոխանորդ Մալինկի կողմէ, նիստերու արձանագրութեանց մասին եւ որ աւելիովը բաւական է հերքելու Ճէմալ փաշայի այդ սուտերը:

Ճէմալ իր այլ սուտերու կարգին կ'ըսէ նաեւ թէ Ատանայի ջարդի ատեն, 1909ին «Հայերը Կիլիկիոյ մէջ անկախութիւն եւ թագաւորութիւն կ'ուզէին»: Ճէմալի «Յուշեր»ը ուսումնասիրելէ ետք կը տեսնուի, որ ան բնաւ լուր չունի անկողմնակալ պատմութենէն և ոչ ալ տեսածկամ ուսումնասիրած է, իրենց (թրքական) պետական տեղեկագիրները Քննիչ Յանձնախումբերու կողմէ, Կիլիկիոյ ջարդի վերաբերեալ, Ատանայի կառավարութեան եւ պաշտօնատարներու կողմէ կազմակերպուած ոճիրներու մասին: Իսկ եթէ գիտէ այդ իրողութիւնները եւ գիտակցօրէն կը ստէ, աղաւնիի պէս միամիտ կը ձեւանայ, բայց օձի խորամանկութեամբ:

Ատանայի մասին կ'անդրադառնանք Թալէաթի Յուշատետրին առթիւ եւս:

Ճէմալ, ակնարկելով 1915 – 18ի Հայերու տարագրութեան և ջարդերուն, կ'ըսէ թէ ինք «բնաւ լուր չունէր եղածներէն, պատահածներէն, թէ ինք հեռագիրներ զրկեր է Էնվէրին, եւ որոնք անոր դիւանատան մէջ կը մնան եղեր, (առանց սակայն անոնց փաստական պարունակութիւնը կամ թուականները յիշելու): Ան ի՞նչպէս անգէտ կը ձեւանայ, երբ ըստ իր խոստովանութեան, Հալէպէն մինչեւ Պողանթի, երկաթուղային շրջանը եղած է իր հակակշռին ներքեւ, եւ ուր անլուր անգթութիւններ կը գործուէին հայ տարագիր կարաւաններու վրայ: Իր սպայակոյտին պետը՝ գերման զօրավար Քրէս Ֆօն Քրէսէնշթայն՝ այդ անլուր վայրագութեանց վերաբերեալ հարիւրաւոր նիկարներ առած եւ բերած էր Կ. Պոլիս, ցոյց տալու համար զանոնք գերման նոր դեսպան (Վանկէնհայմի յաջորդին)՝ Կոմս Վոլֆ Մէթէռնիխին: Քիչ ետք կը տեսնենք իր ստած ըլլալը, իր իսկ ստորագրած շրջաբերականներով:

Ճէմալի Յուշերու վերջաւորութեան մօտ, էջ 281էն մինչեւ էջ 300, հրատարակուած են Հայերը ամբաստանող ռուսական գրութիւններ, փոխ – գնդապետ Թվէրպօ Խլէպոֆի կողմէ, 1918 Փետրուար 27 եւ Ապրիլ 16, Կովկասեան ճակատի վրայ, ռուսական նահանջի օրերէն, թէ «հայ կամաւորները վայրագութիւններ կատարած են կարգ մը Թուրքերու դէմ, Էրզրումի շրջանին մէջ: Կ'երեւի թէ թրքական գործակալ այդ Ռուսը աշխարհէն բնաւ լուր ունեցած չէ, եւ հակառակ ռուսական գրաւման միջոցին Էրզրում գտնուելուն՝ բնաւ չէ լսած որ Էրզրումի նահանգին մէջ կը բնակէին 150 հազար Հայեր, որոնցմէ ողջ թողուած էին միայն քանի մը տասնեակ հայ կիներ եւ աղջիկներ:

Այդ մասին կան ռուսական բազմաթիւ տեղեկագիրներ:

Ճէմալ գիտակցաբար խեղաթիւրեալ պատմութիւններ կը փնտռէ այն ալ 1918ին, ցատկելու համար 1915 – 1917 թուականներու վրայէն, Թուրքերու կողմէ Հայերու դէմ կատարուած աննախընթաց ցեղասպանութեան վրայէն:

Զարմանալի չէ նաեւ, որ Ճէմալի գրքին մէջ արտատպուած այդ ռուս գործակա-

---

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (174)

ՎԻՏՈՔ

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ԹԻԱՊԱՐՏԸ

— Շնորհք ըրէք, տէր իմ, եւ մինչեւ որ խօսքս լմնցնեմ, բարի եղէք զիս մտիկ ընել:

— Այո', վեհափառ, շնո՛րհ, կմկմաց մայրապետը պաղատագին ձայնով մը:

— Լա'ւ, լա'ւ, ըսէ' տեսնեմ:

— Տէր իմ, հայրս քիչ մը ետքը հոս պիտի գայ եւ ամէն բան նախ պիտի պատմէ ձեզի եւ յետոյ ձեզմէ խորհուրդ պիտի հարցնէ:

— Ի՞նչ, ինձմէ խորհո՞ւրդ պիտի ուզէ, ի՞նչ բանի մասին:

— Օպէն Տէրմօնի հետ ամուսնութեանս մասին:

— Մեր դուքսը իր գործը գիտցող մարդ է եւ չեմ կարծեր որ ատանկ անհեթեթութիւն մը ընէ:

— Տէր իմ, խօսք առաւ այս անգամ մայրապետը: Եղբայրս իր աղջիկը չափէն աւելի կը սիրէ եւ զայն կորսնցնելու բնաւ նպատակ չունի, ատոր համար կարծեմ թէ Մառի–Թէրէզի փափաքին գոհացում պիտի տայ:

— Իրա՞ւ կ'ըսէք, բացագանչեց թագաւորին եղբայրը:

— Աւելին կայ, Տէր իմ, խօսք առաւ Մառի–Թէրէզ, շնորհալի ժպիտով մը: Եթէ ձեր վսեմութիւնը նորին վեհափառութեան մատուռին երգէոնահարութիւնը ձեռք անցընէ Օպէն Տէրմօնի համար, եւ եթէ ասպետութեան տիտղոսը շնորհ ընէ անոր՝ հանդերձ իր մակակէտովը, հայրս բնաւ իմ երջանկութեանս դէմ պիտի չկենայ...:

— Սատանի՛ ձագ, ձեռքս ոտքս կապտելդ ու սա տունը կողոպտելդ պակաս մնաց, գոչեց Արթուա կոմսը սիրալիր ժպիտով մը: Աղջիկ, խելքի՞դ է եկեր, ինծի պէս իշխան մը կրնա՞յ ատանկ ապօրինութիւն մը քաջալերել: Եթէ ատանկ բան մը ընեմ, ի՞նչ պիտի ըսեն Ֆրանսայի աղնուականները:

— Հապա ի՛նչ պիտի ըսեն, տէր իմ, երբ լսեն թէ Արեւորդիներու աւազակախումբին պետին պաշտպանը եղած էք:

— Ա՛, օրիորդ, ալ չափը անցուցիք, բացագանչեց թագաւորին եղբայրը բարկութեամբ:

— Ատ ի՞նչ է, Մառի–Թէրէզ, ինքզինքդ կորսնցուցի՞ր, մոռցա՞ր որ նորին վսեմութիւն Արթուա կոմսին հետ կը խօսիս:

— Ո՛հ, հօրաքոյր, իրաւունք ունիք, շարունակեց Մառի–Թէրէզ մէկէն ի մէկ տխրելով եւ ինքզինքին գալով: Ներեցէ՛ք, տէր իմ, ներեցէք, անանկ կը յուսայի որ խնդրանքս պիտի չմերժէիք եւ յուսախաբ եղայ երբ հակառակը տեսայ: Ո՛հ, ինծի ըսած էին որ շատ բարի էիք եւ ես ալ յուսացի որ այդ անսահման բարութիւնը զիս ալ իր հովանիին տակ պիտի առնէ: Այո', ինքնիրենս ըսի որ Ֆրանսայի մեծ իշխանը շատ պիտի ուրախանայ եթէ ատեն չանցած իրեն հաղորդեմ Ռօշ–Պէրնար մարքիզին ձերբակալութիւնը... եւ մտածեցի որ այս տգեղ պատմութեան տարաձայնուելէն առաջ ամէն բանի տեղեակ ըլլալով՝ գայթակղութեան առաջքը պիտի առնէիք...: Միամիտ աղջիկ մըն եմ եղեր որ ձեր գթութեան ապաւինեցայ... խաբուեր եմ...: Ո՛հ, կ'երեւի թէ դատս զէշ պաշտպանեցի: Զափազանց յուզուած ըլլալուս պատճառաւ՝ վախնալով որ պիտի չկրնամ հասկցնել ինքզինքս, բերնէս կարգ մը խօսքեր փախցուցի եւ շատ կը ցաւիմ ըրածիս վրայ...:

Այս ըսելով, Մարի–Թէրէզ ծունկի եկաւ կոմսին առջեւ եւ հեծկլտալով ըսաւ.

— Շնո՛րհ, տէր իմ, շնո՛րհ, հրամայեցէք հօրս որ վանք քաշուելուս արգելք չըլլայ, ասկէ ուրիշ խնդրանք չունիմ:

— Իրաւ որ մեղք պիտի ըլլայ, աղջիկ, յայտարարեց կոմս Արթուա:

Եւ տեսնելով Մառի–Թէրէզի ցաւալի վիճակը, մէկէն ի մէկ հանդարտեցաւ, բարկութիւնը իջաւ եւ մանկամարդ աղջիկան ձեռքէն բռնելով ոտքի հանեց:

Ապա անոր երեսները շոյելով ըսաւ.

— Դուն մայրապետ ըլլալու բնաւ աչք չունիս, աղջիկ... եւ ինծի կուգայ որ դիւանագիտուհի մը ըլլալու աւելի յարմարութիւն ունիս քան թէ կրօնաւորուհի...: Եթէ եղբօրս տեղը թագաւորը ես եղած ըլլայի, իրաւ որ հայրդ Վիէննայի դեսպան կը կարգէի մինչեւ հիմա... պայմանով սակայն որ անոր խորհրդականը դուն ըլլայիր: Ինչ որ ալ ըսած ըլլան իմ մասիս այդ բամբասանքի բոյն ընդդիմադիր թերթերը, իրենց կարծածին չափ ապուշ մէկը չեմ... եւ ատոր ապացոյցն ալ սա է թէ խաղացած խաղդ անմիջապէս հասկցայ: Հիմա ինծի նայէ, աղջիկս, բայց առաջ մէյ մը սա արցունքներդ սրբէ նայիմ: Չեմ ուզեր որ ամպոտ երկինքի պէս ժամերով անձրեւ տեղայ այդ աղուոր աչուկներէն: Լալկան մարդիկը չեմ սիրեր ես...:

— Նորին վեհափառութիւն իշխանը իրաւունք ունի, աղջիկ, աչքերդ սրբէ, միջամտեց մայրապետը:

— Ահա կը սրբեմ, հօրաքոյր, ըսաւ Մարի–Թէրէզ հնազանդելով եւ նրբահիւս թաշկինակով մը սրբեց աչքերը:

ԱՐԹԻՒՐ ՊԷՐՆԷՏ

(Շար.)

լին ցախտուքները նոյնութեամբ կցուած են նաեւ Թալէաթի Ցուշատետրին (էջ 79–117), յաւելուածի ձեւով։ Ձէմալի յուշերը կը բացակային իր կարգ մը չըջաբեր–թականները։

1915ին, Հալէպ գտնուած թրքական պինուորական ուժերը ենթակայ էին ձէմալ փաշային։ Զէյթունը, Հալէպի նահանգին մէջ, (Մարաշի սանճաղին ենթակայ), պինուորական ուժով կոտորելու համար, 1915 Մարտ 16ին ձէմալ, ապուէպի հնարամտութեամբ հետեւեալ դինուեթական հրամանը (չըջաբերականի ձեւով) հրատարակած է, իր ստորագրութեամբ.

16 Մայիս 1915

ՉՐԱՄԱՆԱԳԻՐ

1.— Զէյթունի մէջ ապստամբութիւն պատահած է։ Ատոր հետեւանքով պինուեթական քայլ առնուեցաւ եւ մինչեւ այժմ կը չարունակուի։

2.—Օսմանեան կառավարութեան պարտականութիւնն է, պաշտպանել(°) երկրին բարօրութիւնը, կեանքը եւ պատիւը(°) այն ժողովուրդին, որ հնազանդ է, ըլլայ Հայ, ըլլայ խալամ(*)։ Հետեւաբար ժողովուրդը պարտաւոր է վստահ ըլլալ, որ յարձակումի առարկայ պիտի չըլլայ եւ կրնայ հանդարտօրէն իր աշխատանքովը զբաղիլ (*)։

3.— Խալամ մը, ինչ որ ալ եղած ըլլայ իր պատճառաբանութիւնը, եթէ յարձակի Հայու մը վրայ, պիտի նկատուի որպէս խռովարար, եւ անմիջապէս պիտի յանձնուի Պատերազմական Առեանին։ Ուրեմն, ոչ ոք պարտաւոր է ուղղակի կամ անուղղակի խռովարարութեան գործերուն, ամենափոքր իսկ չափով(**)։

4.— Կը հրամայեմ հնազանդ եւ անմեղ ժողովրդեան, որ արագ կերպովհնազանդի պինուորական իշխանութեան հրահանգներուն, որպէսզի ոչ մէկը կասկածի տակ երթայ եւ անհարկի պատիժ ենթարկուի(***), ապաղներու կատարի հետեւանքով ընթացքին(****)։

4րդ Բանակաթեւի հրամանատար
ՁԷմալ փաշա

ՀԱՅԿԱԶՆ Գ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ

(Շար.)

(*) Ձէմալին ծանօթ է որ «ձիհատ» հրատարակուած էր կեավուրներու դէմ։ Այս անուշ «հապ»երը (դեղահատ) կ'ուզէ դնցնել Հայերուն, իբրեւ պաշտպանութիւն փորձողները բնացնելու համար, այն պահուն, երբ 150·000է աւելի հայ գինուորներ թրքական բանակին մէջ էին եւ ներքինէ կը զինաթափուէին։

(**) Ձէմալին այս հրամանագրին բուն նպատակը՝ ցեղասպանութիւնը պետական միջոցներով գլուխ հանել էր, որպէսզի խուժանը կիսատ չընէ։

(***) Այս հրամանագրէն ետքը վեց ամիս առաջ Հայոց դէմ (Զէյթուն) հալածանքները սկսած էին եւ Զէյթունի դեկավարները նոյնութեամբ կը գտնուէին Թալէաթի Ցուշատետրին (էջ 79–117), յաւելուածի ձեւով։ Ձէմալի յուշերը բացակային իր կարգ մը չըջաբերականները։

1915ին, Հալէպ գտնուած թրքական պինուորական ուժերը ենթակայ էին Ձէմալ փաշային։ Զէյթունը, Հալէպի նահանգին մէջ, (Մարաշի սանճաղին ենթակայ), պինուորական ուժով կոտորելու համար, 1915 Մարտ 16ին Ձէմալ, ապուէպի հնարամտութեամբ հետեւեալ պինուեթական հրամանը (չըջաբերականի ձեւով) հրատարակած է, իր ստորագրութեամբ.

16 Մայիս 1915

ՉՐԱՄԱՆԱԳԻՐ

1.— Զէյթունի մէջ ապստամբութիւն պատահած է։ Ատոր հետեւանքով պինուեթական քայլ առնուեցաւ եւ մինչեւ այժմ կը չարունակուի։

2.—Օսմանեան կառավարութեան պարտականութիւնն է, պաշտպանել(°) երկրին բարօրութիւնը, կեանքը եւ պատիւը(°) այն ժողովուրդին, որ հնազանդ է, ըլլայ Հայ, ըլլայ խալամ(*)։ Հետեւաբար ժողովուրդը պարտաւոր է վստահ ըլլալ, որ յարձակումի առարկայ պիտի չըլլայ եւ կրնայ հանդարտօրէն իր աշխատանքովը զբաղիլ (*)։

3.— Խալամ մը, ինչ որ ալ եղած ըլլայ իր պատճառաբանութիւնը, եթէ յարձակի Հայու մը վրայ, պիտի նկատուի որպէս խռովարար, եւ անմիջապէս պիտի յանձնուի Պատերազմական Առեանին։ Ուրեմն, ոչ ոք պարտաւոր է ուղղակի կամ անուղղակի խռովարարութեան գործերուն, ամենափոքր իսկ չափով(**)։

4.— Կը հրամայեմ հնազանդ եւ անմեղ ժողովրդեան, որ արագ կերպովհնազանդի պինուորական իշխանութեան հրահանգներուն, որպէսզի ոչ մէկը կասկածի տակ երթայ եւ անհարկի պատիժ ենթարկուի(***), ապաղներու կատարի հետեւանքով ընթացքին(****)։

4րդ Բանակաթեւի հրամանատար
ՁԷմալ փաշա

ՀԱՅԿԱԶՆ Գ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ

(Շար.)

(*) Ձէմալին ծանօթ է որ «ձիհատ» հրատարակուած էր կեավուրներու դէմ։ Այս անուշ «հապ»երը (դեղահատ) կ'ուզէ դնցնել Հայերուն, իբրեւ պաշտպանութիւն փորձողները բնացնելու համար, այն պահուն, երբ 150·000է աւելի հայ գինուորներ թրքական բանակին մէջ էին եւ ներքինէ կը զինաթափուէին։

(**) Ձէմալին այս հրամանագրին բուն նպատակը՝ ցեղասպանութիւնը պետական միջոցներով գլուխ հանել էր, որպէսզի խուժանը կիսատ չընէ։

(***) Այս հրամանագրէն ետքը վեց ամիս առաջ Հայոց դէմ (Զէյթուն) հալածանքները սկսած էին եւ Զէյթունի դեկավարները նոյնութեամբ կը գտնուէին

ԱՊԱՐԱՆ

Հին է, ինչպէս իր քարերը, միայն թէ առաջ, մինչեւ ժ. դար, կոչուած է Նիւ կամ Նիզադան Այբարատ աշխարհի դաւառներէն մէկը, Տրդատ թագաւորին նըւէրը Գնդունիներու։ Այսօր եւս կանգուն են Գնդունի փառաժ իշխանին ամրութիւնները, փառաժնակերտը իր բերդերով։

Աւանը եղած է հանդրուան մը թափառական Հայերու համար։ Տարբեր ժամանակներու մէջ Ապարան եկած են Հայեր Մուշէն, Ալաշկերտէն, Վանէն եւ Բայազէտէն։ Եւ այս կանաչ ձորին մէջ եւ լեռներուն վրայ հնչած են Հայոց երգերը. այսօր նոյնիսկ մարդիկ տարբեր բարբառներով կը խօսին կողք կողքի գտնուող Քուչակ, Քասախ, Բուժական, Հարթաւան դիւղերուն մէջ։

Տակուն են ապարանցիները, տակուն՝ իրենց լեռներուն նման։ Միայն մէկ անգամ չէ որ դիմադրեր են ու կռուեր. վերջին կռիւը եղած է օրհասական, պատմութիւնը պիտի չմոռնայ 1918 Մայիսի Ապրանի ճակատամարտը։

Գեղեցիկ է վայրը։ Գրաչէտներ գովքը հիւսած են. այսպէս, Աբովեան կը գրէ վէրք Հայաստանիի մէջ.— «Հայոց թագաւորքը, իշխանքը ու պայազատքը՝ Ա–պարանի բիւրատեսակ ծաղիկները հոտը եւ պատուական աղբիւրների համն առնելով իրենց ամառուայ ջրերը հովացնում, իրենց հովացած, զովացած սիրտը աստուածային սիրով վառում, իրենց սուրբ սրտի աղօթքն ու մաղթանքը՝ ծաղիկների հոտի հետ խառը Թուխոյ ձէնի հետ հաւասար մէկ բերանով երկինն, առաւօտ եր–կինք էին ուղարկում»։

Ապարանի կեդրոնէն ծնունդ կ'առնէ Հայոց աշխարհի դեռերէն մէկը՝ Քասախ, որու ակին վրայ 16 դար առաջ կառուցուած եկեղեցին կանգուն է մինչեւ հիմա ու կը կոչուի «Քասախի Պապիլքը»։

Ապարանի չրջանը ներկայիս ունի դիւ–ղատնտեսական մեքենաներ՝ բաւական քանակութեամբ։ Անասնապահութիւնը զգալուր տնտեսութիւնն է։ Ունի 70·000 փոքր եւ 13·250 գլուխ մեծ եղջիւրաւոր անասուններ։ Այս տարի չրջանը պիտի արտադրէ 5·660 թոն կաթ, 1·296 թոն միս, 1420 թոն բուրդ։

Արդիւնաբերական ճիւղը եւս սկսած է մուտք գործել։ Բաւական մեծ գործարան մըն է գործիքներու արտադրութեան հիմնարկութիւնը։ Ունի նաեւ գործի գործարան։

Նոր եւ մեծ հեռանկար մը կը բանայ չրջանին առջեւ երկրին ամէնէն մեծ արուեստական լիճը՝ Ապարանի ջրամբարը, որ ունի 740 հեկտար մակերես, 91 միլիոն խորանարդ մեթր տարողութիւն, ամէնէն խոր տեղը չիսուն մեթր է։ Շնորհիւ ջրամբարին կարելի պիտի ըլլայ ոռոգել 7500 հեկտար հող։ Այս նպատակին համար պիտի գործածուի ջուրին միայն մէկ մասը, իսկ միւս մասը պիտի հոսի Արդինա–Շամիրամ ջրանցքին մէջ, որուն չնորհիւ տարեկան Սեւանէն 37·5 միլիոն խորանարդ մեթր ջուր պակաս պիտի հոսեցուի։

Ապարանի լիճը գրօսաչրջիկներուն սիրելի վայրերէն մէկը պիտի դառնայ։ Լիճի ափերուն պիտի չինուին հանգստեան տուներ, իսկ կղզիին վրայ (լիճը կղզի ունի) պիտի կառուցուի 10 յարկանի պանդոկ մը։

ԱՊԱՐԱՆԻ ՇՐՋԱՆ

Տարածութիւն՝ 816 քառ. քմ.։ Բնակչութիւն՝ 28·230։ Բարձրադոյն կրթութիւն ունեցող մասնագէտներու թիւը՝ 218։ Աչակերտութիւն՝ 6·771, ուսուցիչ՝ 409, նախակրթարաններ՝ 36, հիւանդանոց եւ բուժուելու հիմնարկութիւններ՝ 28, բժիչկ՝ 21, թատրոն՝ մէկ, մչակոյթի տուն՝ երեք, ակումբ եւ գրադարան՝ 45, արդիւնաբերական ձեռնարկութիւն՝ չորս։

Մ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՋԱՆԱՋԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Երեւանի մէջ Սեպտեմբեր ութին յիշատակուած է Նար–Դոսի ծննդեան հարիւրամեակը։

Մօտած է Էմ. Թօփչեան, Հայաստանի Գրողներու Միութեան քարտուղարը։

×

Հայբենադարձութիւնը կը չարունակուի։ Օգոստոսին Թեհրան–Զուղայ–ե–րեւան դիծով Հայաստան ներգաղթած են 150 իրանահայեր (երեսուն ընտանիք), որոնք բնակութիւն հաստատած են Լենինական, Աբովեան, Լուսաւան քաղաքներուն մէջ։

×

Հայաստանի նախարարներու խորհուրդի նախագահը՝ Բ. Մուրատեան ընդունեցաւ վաղուկն Ա.։

ՇԱԻԻԼԻ ԵԿԵՂԵՑ.
ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

Շաւիլ.— Շաւիլի եկեղեց. Ընկերակցութեան անդամական ընդհ. ժողովը տեղի ունեցաւ եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ, Սեպտեմբեր 16, Շարաթ երեկոյ։ Ներկայ էին 36 հայբենակիցներ, միաձայնութեամբ նախագահ ընտրուեցաւ Պ. Գրի–գոր Փափազեան եւ քարտուղար Պ. Գրի–գոր Կիւլեան։ Գլխաւոր օրակարգն էր վարչութեան երկու տարուան բարոյական եւ նիւթական գործունէութեան համա–տուութիւնը եւ նոր վարչութեան ընտրութիւնը։ Վարչութեան նախագահ Պ. Զաւէն Օհաննէսեան մանրամասն կարդաց երկու տարուան իրենց գործունէութեան տեղեկագիրը թէ եկեղեցիի եւ թէ դպրոցի ներ–կայ վիճակի մասին։ Դպրոցի աչակերտներուն թիւը քսանէն մինչեւ 28, ցաւ յայտնեց ծնողքներու անտարբերութեան մասին, չեչտեց մասնաւորապէս վերջին երկու տարուան ընթացքին եկեղեցիին եւ դպրոցին վրայ կատարուած նորոգութիւնները, նախանցեալ ժողովներու ընթացքին որոչուած ցանկապատի չինութիւնը եւ սեղաններու չինութիւնը, եւն.։ Նախկին ժողովին ընտրուած հաշուեքննիչ մարմնի անդամ Պ. Տաճատ Տոդրամաճեան իր գրած մանրամասն տեղեկագրին մէջ դանճապահի հաշիւները դտած էր չատ կանոնաւոր։ Այդ հաշիւներէն յայտնի եղաւ որ մոմավաճառութենէ, պսակէ, կը–նունքէ, յուղարկաւորութենէ, մոմազի–նէ եւ փոխան ծաղկեպսակի նուէրներէ դոյացած դումարով եկեղեցիին եւ թէ դպրոցին ծախքերը կը փակուէին։ Ուրեմն ընդհանրապէս է, հակառակ անոր որ տասնեակ տարիներէ ի վեր դպրոցի աչակերտներէ որեւէ դրամ չի դանձուիր։ Ժողովը լսելով այս համարաստութիւնը միաձայնութեամբ զայն դոհացուցիչ եւ գնահատելի։

Նախ քան վարչութեան ընտրութիւնը, ժողովականներէն չատեր թելադրանքներ ըրին դպրոցը աւելի բարգաւաճ դարձնելու եւ թէ աչակերտներու թիւը աւելի բարձրացնելու համար։

Ընտրութիւնը կատարուեցաւ դաղտնի քուէարկութեամբ եւ բացարձակ մեծամասնութեամբ ընտրուեցան նախկին վարչութիւնը ամբողջութեամբ։

Զաւէն Օհաննէսեան, Սիրուն Պարոնեան, Նշան Հայթայեան, Յարութիւն Էքսէրեան, Փիլիպոս Յովհաննէսեան, Պօղոս Շահոյեան եւ Յակոբ Կէօչկարեան։

Ուրախալի պարագայ մը, այս անդամ ժողովին ներկայ էին բաւական թիւով երիտասարդներ։

ԹԱՂԵՑԻ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ ՅԱՌԱՋԸ

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ՖԱՆԹԻՆ

—*—

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՐՔ

ԱՐԴԱՐ ՄԸ

—o—

Պանդոկապետը, որ միանգամայն պանդոկին մարդերուն դլխաւորն էր՝ կրակարանին դէպի սանները կ'երթեւեկէր, կարի պրպտած էր եւ կը հսկէր պատուական հաշի մը պատրաստութեան։ Այս ճաշը յայտրդիներու համար էր, որոնք մօտակայ արահին մէջ վրանի մէջ կը խնդային։ Անոնք ճամբորդ պիտի որ սայլորդները ժողովրդեան ունին պատուական կերպով ճաշելու։

Կրակին առջեւ երկայն չամփուր մը կը դտնուր, որու վրայ ճարպալի ալպեան մուկով, կաքաւներ եւ վայրի աքաղաղներ կային, իսկ հնոցներուն վրայ Լօդէի լիճէն որսուած երկու խոշոր ծածան (սաղան պալըղը) եւ Ալոքի լիճէն որսուած եւ կարմրախայտ ըսուած ձուկ մը կ'եփէին։

Պանդոկապետը դրան բացուիլը եւ նոր–եկի մը ներս մտնելը լսելով՝ առանց նայելու հարցուց.

— Ի՞նչ կ'ուզէք, պարոն։

— Ընթրել եւ պառկիլ, ըսաւ մարդը։

— Շատ աղէկ, պատասխանեց պանդոկապետը, եւ մանրաղնին նայուածքով մը օտարականը դլխէն մինչեւ ոտքը դիտեց։ «Ստակը վճարելու թէ ուրիշ բանի համար» ըսաւ ինքնիրեն։

Մարդը պլուզին դրպանէն կաշիէ հաստ քսակ մը հանեց եւ պատասխանեց.

— Ուղածդ ստակ ըլլայ։

— Ապա ուրեմն պատրաստ եմ կամքդ կատարելու, ըսաւ պանդոկապետը։

Մարդը նորէն դրպանը դրաւ քսակը, տոպրակը կռնակէն իջեցնելով դրան քով դետինը դրաւ, դաւազանը ձեռքը պահեց, եւ դնաց կրակին քով ցած աթոռակի մը վրայ նստաւ։

Տ... քաղաքը լերան վրայ չինուած է։ Հոկտեմբերի դիշերները ցուրտ կ'ընէ։

Բայց պանդոկապետը հոն հաս երթեւեկելու առեն նայուածքը ճամբորդին վրայ կը չրջէր։

— Ե՞րբ պիտի ճաչենք, ըսաւ մարդը։

— Հիմա, անմիջապէս, պատասխանեց պանդոկապետը։ Մինչդեռ նորեկ մարդը կռնակը դարձուցած կրակին քով կը տաքնար, ժաքէն Լապար պատուարժան պանդոկապետը դրպանէն մատիտ մը հանեց եւ պատուհանին քով պղտիկ սեղանի մը վրայ դրուած հին օրաղրի մը ծայրը պատռեց առաւ, սպիտակ լուսանցքին վրայ քանի մը տող դրեց, ծալեց առանց կնքելու եւ այս թուղթին կտորը տղայի մը յանձնեց որ կ'երեւար թէ անոր խոհանոցին ծառան եւ միանգամայն սպասաւորն էր։ Պանդոկապետը ծառային ականջին բան մը ըսաւ եւ ահա ան իսկոյն մեկնեցաւ դէպի քաղաքապետին պաշտօնատունը վազելով։

Ճամբորդն ամենեւին նչմարած չէր պանդոկապետին թուղթ մը դրելը եւ տըղային հետ դրկելը։

— Հիմա անմիջապէս, պատասխանեց։

Տղան ետ դարձաւ եւ թուղթը բերաւ։ Պանդոկապետը չուտ մը բացաւ զայն պատասխանի սպասող մարդու մը պէս։ Ուշադրութեամբ կարդաց, գլուխը օրօրեց եւ վայրկեան մը մտածեց։

Վերջապէս քայլ մը առաւ դէպի ճամբորդը որ ախուր մտածումներու մէջ ընկղմած կ'երեւար։

— Պարո՛ն, ըսաւ պանդոկապետը, չեմ կրնար ձեզ ընդունիլ։

Մարդը աթոռակին վրայէն կխովին ելաւ եւ ըսաւ.

— Ի՞նչ պատճառաւ. կը վախնաք որ չե՞մ վճարեր, կ'ուզե՞ք որ կանխիկ վճարեմ։ Կը կրկնեմ թէ ստակ ունիմ։

— Պատճառն այդ չէ։

— Հապա ի՞նչ է։

— Ստակ ունիմ, ըսիք։

— Այո՛, ըսաւ մարդը։

— Բայց ես սենեակ չունիմ, պատասխանեց պանդոկապետը։

Մարդը հանդարտօրէն ըսաւ.

— Ախորը դրէք դիս։

— Չեմ կրնար։

— Ինչո՞ւ։

— Վասնզի ախորը ձիերունն է։

— Ապա ուրեմն, կրկնեց մարդը, չեմ–մարանին մէկ անկիւնը յարդի չեղջ մը կրնայ անկողին մը ըլլալ ինձ։ Ճաշէն ետք մտածելու բան է այդ։

— Եւ ոչ իսկ կերակուր կրնամ տալ ձեզի։

Պանդոկապետին այս պատասխանը զոր մեղմ ձայնով այլ հաստատ տուած էր, ծանր երեւցաւ օտարականին։ Ոտքի վրայ ելաւ եւ ըսաւ.

— Բայց, պարոն, անօթութենէ կը մեռնիմ։ Առաւօտէն ի վեր քսանչորս ամսներկու մղոն ճամբայ քալեցի։ Քանի որ ստակը կուտամ, կ'ուզեմ կերակրուիլ։

— Ուրեմն բան չկայ, ըսաւ պանդոկապետը։

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԳՕ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Լեւոն Քանարեան եւ զաւակները հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան այս Կիրակի առաւօտ, Հոկտեմբեր 1, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց կնոջ եւ մօր՝

ՏԻԿԻՆ ՊԵՐՃՈՒՀԻ ՔԱՆԱՐԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ :

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն :

×

ՊՈՐՏՕ.— Այրի Տիկին Գէորգ Հալաճեան եւ զաւակները՝ Տէր եւ Տիկին Օննիկ Ալթունեան, Աստղիկ եւ Արփիկ Հալաճեան, ինչպէս նաեւ Հալաճեան ընտանիքը կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի (1 Հոկտ.) Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մէջ, իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԳԷՈՐԳ ՀԱԼԱՃԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ :

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն :

×

Թաշճեան, Խաչատուրեան եւ Պէսոյեան ընտանիքները հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան այս Կիրակի (1 Հոկտեմբեր) Մարսէյլի Մայր եկեղեցւոյ մէջ (339, Ավ. տիւ Փրատօ) իրենց մօր հանգուցեալ

ՏԻԿԻՆ ՄԱՐԹԱ ԹԱՇՃԵԱՆԻ
(Ծնեալ Ապահեան)

մահուան Բ. տարելիցին առիթով :

Կը հրաւիրուին հանգուցեալի յիշատակը յարգողները :

« ՅԱՌԱՋ » ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Տէր եւ Տիկին Հ. Պայրամեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրեն Տէր եւ Տիկին Մարկոսեանի (Ռիս Օրանժիս) :

COMMUNIQUÉ

LE DOCTEUR
TCHILINGUIRIAN-VAGRAM

ayant décidé de prendre sa retraite a l'honneur d'informer sa fidèle clientèle qu'il a cessé d'exercer depuis le 1er Août dernier et l'invite à s'adresser en toute confiance à son successeur, le Docteur R. SARACINO, ancien chef de laboratoire à la Faculté, directeur des laboratoires du Centre René Huguenin, à l'adresse suivante :

130, Bd. Richard Lenoir (entrée possible) ou 73, Rue de la Folie Méricourt (entrée principale — à 250 mètres environ du 51 Bd Voltaire).

Téléphone : ROQette 57-74

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

Էքս – Ան – Փրովանսի հայ ծնողքներու ուշադրութեան կը յանձնուի որ Հ. Բ. Ը. Մ.ի Էքսի մասնաճիւղի վարչութիւնը ձեռնարկած է հայերէնի դասընթացքներու, որոնք կը սկսին Հինգշաբթի, ժամը 16ին, Սեպտ. 28ին, նախկին դպրոցը, 8 Ռիւ Քոնսթանթէն, Էքս :

Կը խնդրուի ծնողքներէն իրենց զաւակները ղրկել :

×

Պուլվար Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ միօրեայ հայերէնի դասընթացքը կը սկըսի, Հինգշաբթի, 5 Հոկտեմբեր, թաղիս եկեղեցւոյ մէջ եւ կը շարունակուի ամէն Հինգշաբթի ժամը 14 – 17 :

Ծնոխքներէն կը սպասուի որ գիտակցութիւնն ունենան իրենց զաւակները ղրկելու դասընթացքներուն, որպէսզի տղաքը սորվին իրենց մայրենի լեզուն :

×

Մարսէյլի Մայր Եկեղեցիի վարչութիւնը, կը ծանուցանէ թէ՝ դպրոցի հայերէն դասընթացքները կը սկսին, այս Չորեքշաբթի :

Արձանագրութիւնները սկսած են արդէն, փափաքողները կրնան դիմել ու արձանագրուիլ ամէն օր, Հ. Բ. Ը. Մ.եան սրահը ուսուցիչոհիի մօտ ե ւկամ եկեղեցւոյ քարտուղարին մօտ ամէն օր, 339 Ավընիւ Փրատօ : Հեռաձայն 77–84–70 :

Դասաւանդութիւնները շաբաթը երկու օր եւ բացարձակապէս ձրի է :

×

Կապոյտ Խաչի Տէսինի դպրոցի հայերէնի դասաւանդութիւնները կը վերսկսին Հոկտեմբեր 5ին Հինգշաբթի ժամը 14էն 17ը եւ Շաբաթ 17էն 19ը : Հ. Յ. Դ. Տան դասասրահը :

ՀԱՅ ԵՐԳԻ ԵՒ ՊԱՐԻ ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ ՓԱՌԱՏՕՆ

ԱՆԺԵԼԱ ՇԱՀՆԱՊԱՏԵԱՆ

Հայաստանի Պետ. երգի – պարի եւ պետ. պարի անսամպլներու 30 արուեստագէտներու խումբ մը հրաժեշտի ներկայացում մը կուտայ այս Հինգշաբթի (Սեպտ. 28) ժամը 20·30ին :

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ PALAIS DES SPORTS, Rue de Toulon

Խումբին մաս կը կազմեն հայ երգի փայլուն աստղ՝

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՊԱՏԱԼԵԱՆ

ԵՒ

ԼՈՒՍԻՆԷ ԶԱՔԱՐԵԱՆ

Ինչպէս եւ երգի – պարի անսամպլի մենակատարուհիներ՝

ԱՆԺԵԼԱ ՇԱՀՆԱՊԱՏԵԱՆ

ՎԱՐԴՈՒՀԻ ԽԱՉԱՏՐԵԱՆ ԵՒ ԱՍՏՂԻԿ ՔԱՄԱԼԵԱՆ

Հ. Յ. Դ.

ԱՌՆՈՒՎԻԼ – ՍԱՐՍԷԼ.— Հ. Յ. Դ. Վարդան ենթակոմիտէի հերթական ժողովը, այս Շաբաթ իրիկուն, սովորական հաւաքատեղին :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Թէհլիրեան խումբի ժողովը այս Ուրբաթ Մշակոյթի Տան մէջ, ժամը 9ին : Կը խնդրուի բոլորին ճշդապահութիւնը : Կարեւոր օրակարգ :

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Սէնթ Էթիէնի Ազգ. Միութեան վարչութիւնը դասախօսական երեկոյթ մը կազմակերպած է այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Մատրան սրահին մէջ :

Դասախօս՝ ՏՈՔԹ. Յ. ՍԱՐԱՖԵԱՆ

Նիւթ՝ Տպաւորութիւններ Ժընեւէն՝ Վազգէն Կաթողիկոսի այցելութեան առթիւ :

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ (Առնուվիլ)

Ի գիտութիւն յարգոյ հայ հասարակութեան, Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ տօնին, (1 Հոկտ. Կիրակի) առթիւ կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ : Յաւարտ պատարագի աւանդական մատաղօրհնութիւն : Բոլոր անոնք որոնք կը փափաքին մատաղին մասնակցիլ, թող հաճին իրենց նիւթական առաքումները ընել հետեւեալ հասցէին,

Mr. MIHRAN CHICHMANIAN
71, Rue Jean-Jaurès
ARNOUVILLE-LES-GONESSE (95)
C. C. P. Paris 16.905.06

Այս առթիւ կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Սերովբէ Արք. Մանուկեան :

Յաւարտ պատարագի Հայրապետական մաղթանք :

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի Վարագայ Ս. Խաչի տօնին առթիւ, կը պատարագէ Հայկասէր Վրդ. Պայրամեան :

ՏԷՍԻՆ Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

Տէսինի եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկ. կը ծանուցանէ Տէսինի եւ շրջակայից հայ հասարակութեան թէ այս Կիրակի Վարագայ Խաչի տօնին առթիւ կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ : Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Յակոբ Եպիսկ. Վարդանեան :

Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 9ին :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Նահանգային Մուրատ Ուսումնասիրացի ընդհ. անդամական ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Զատիկեանի սրճարանի վերնայարկի սրահը (Իսի) : Օրակարգ.— Վարչութիւնը իր տարեկան գործունէութեան նիւթական եւ բարոյական զեկուցումը պիտի ընէ : Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները, անդամ կամ ոչ, անխտիր ներկայ ըլլալու :

Կարեւոր հարցեր օրակարգի վրայ :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

Գերմաներէն, հայերէն եւ թրքերէն գիտցող ներկայանալի հայ երիտասարդ մը, որ նաեւ անգլերէն կը խօսի, գրասենեակի աշխատանք կը փնտռէ :

Դիմել Գէորգ Գալուստեան :
Հեռաձայն 607 – 90 – 96

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը 25 Փետրուարին :

×

Աղքատախնամի տարեկան պարահանդէսը, Կիրակի, Հոկտեմբեր 29ին, Ժորժ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ :

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԹՌՈՒՑԻԿ – ՏՈՄՍԱԿ – ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ – ԵՒԱՅԼՆ
FACTURES — TETE DE LETTRES — ENVELOPPES — etc...

Դիմեցէք
« ՅԱՌԱՋ »Ի
32, RUE DE TRÉVISE
— PARIS - IXe —
Téléph.: 770-86-60

ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է.... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ՛Ք.... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ՛Ք
Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ
ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC
16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղջ ունենալ :

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով ոլատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն : Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն : Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոմ եւ փլասթիք — ծածկոցներ. —

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. Հատը 0,30

ՈՒՐԲԱԹ
29
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
VENDREDI
29 Septembre
1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11023 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 43e ANNÉE — No 11.023

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԻԶՄԻՐԻ ԱՂԷՏԸ

ՔԱՌԱՍՈՒՆԵՒՀԻՆԳ ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ

Գ.

Սաքարիոյ ճակատամարտի ձախողութենէն ետք հելլէնեւթուրք պատերազմի վախճանը գաղտնիք մը չէր այլեւս :

Զօր. Հաճի Անէսթիի բանակները ի վիճակի չէին նոր յարձակողական մը փորփելու : Մանաւանդ որ մաս մը զօրագունդեր Անատոլուի ճակատէն Թրակիա փոխադրուած էին :

Ժամանակը կը գործէր ի նպաստ Թուրքերուն :

Մուսթաֆա Քեմալի ազատագրական շարժումին շուրջ կը համախմբուէին Անատոլուի բոլոր Թուրքերը անխտիր : Մինչ Յոյները հեռու էին միացեալ ճակատ կազմելէ :

Շնորհիւ Ռուսիոյ, Ֆրանսայի, Իտալիոյ, մասամբ նաեւ Անգլիոյ նիւթական, ռազմական ու բարոյական աջակցութեան՝ քեմալական զօրագունդերը օրէ օր կ'ամրապնդէին իրենց դիրքերը : Ու կը պատրաստուէին կրաւորական պաշտպանողականի ռազմավարութիւնը լքելով անցնիլ յարձակողականի :

Այս վերջինը չուշացաւ :

1922 Օգոստոսին «միլլի»ները դիմեցին ընդհանուր յարձակողականի եւ յաջողեցան ճեղքել ճակատը :

Քանակով պակսած եւ որակով տկարացած հելլէն բանակը բոլորովին բարոյալքուած բռնեց նահանջի ճամբան :

Թուրքերը հետապնդեցին նահանջող զինուորները, որոնք կ'ուղղուէին դէպի Միջերկրական, դէպի Իզմիր, լքած ամէն յոյս ու երազ :

Անփառունակ վախճան մը կ'ունենար Վենիզէլոսի Մեղալօ իտէան :

Իզմիրի անկումը կը յիշեցնէր Պոլսոյ դրաւումը 1453ին՝ Սուլթան Մէհմէտ Բ. Ֆաթիհի կողմէ : Նոյն վայրագութիւններն ու վանդալականութիւնները պիտի կրկնուէին Յոնիականի մայրաքաղաքին մէջ, յաւելեալ եւ ճոխացեալ ձեւով :

Բացի Յոյներէն, Հայերն ալ զոհ պիտի երթային վայրենի չէթէներուն, թուրք արիւնարբու խուժանին եւ բանակի կանոնաւոր զինուորներուն բարբարոսութեանց :

Օտար ականատեսներ սահմռկեցուցիչ մանրամասնութիւններով նկարագրած են Սեպտեմբեր 9էն սկսեալ Իզմիրի փողոցներուն մէջ տեղի ունեցած խժդուժութիւնները,— ջարդ, աւերածութիւն, բբռնաբարում, հրդեհ, կողոպուտ եւ այլն, իւր սարօքն :

Զո՞րն ասեմ կամ զո՞րն խոստովանիմ :

Քանի մը օրուան մէջ հելլենական վաղեմի քաղաքակրթութեան ու մշակոյթի կեդրոն, Յոնիականի թագուհի շքեղ ու չքնաղ Զմիւռնիան քարուքանդ կ'ըլլար վայրագ Թուրքերու ձեռքով :

Փողոցներու մէջ դիզուած էին ջարդուած քրիստոնեաներու հազարաւոր դիակները : Հրդեհը կը լափէր հայկական ու յունական թաղերը : Կատղած ու խենէշ վայրենիները չափ ու սահման չէին դներ իրենց անասնական բնազդերու :

Ու այս բոլորը տեղի կ'ունենային դաշնակիցներու անտարբեր — չըսելու համար մեղսակից — աչքերուն առջեւ :

1922 Սեպտեմբեր 7 Հինգշաբթի օր հելլէն իշխանութիւնները կը մեկնէին Իզմիրէն : Ֆրանսական ընդհ. հիւպատոս Կրայէի կարգադրութեամբ Ֆրանս. քաղաքացիներէ եւ պաշտպանեալներէ բաղկացած «միլիս» մը պաշտօն կը ստանար կարգապահութեան հսկելու եւ բնակչութիւնը պաշտպանելու, Ֆրանսացի զինուորներու պահակախումբի մը հետ միասին :

Հանդարտութիւն կը տիրէր երկու օր : Սեպտեմբեր 9ի առտուան ժամը 9ին թըրքական բանակի առաջին զօրագունդերը կը հասնէին Նուրէտտին փաշայի գլխաւորութեամբ :

Պատերուն վրայ կը փակցուէին Մ. Քեմալի ստորագրութեամբ ազդեր՝ յայտնելու համար, որ քրիստոնեայ սպաննողները մահուամբ պիտի պատժուին :

Բացարձակ սուտ եւ կեղծիք :

Ֆրանսացի թղթակից մը՝ Ռընէ Փիւօ՝ «Զմիւռնիոյ վախճանը» անուն գրքոյկին մէջ կը պատմէ թէ ժամը 10ին մինչ թուրք զինուորները Ֆրանք փողոցէն թափօրով կ'անցնէին, զիրենք առաջնորդող սպան յանկարծ կանգ առնելով կը հարցնէ հայկական թաղը երթալու ճամբան :

Ականատես մը՝ Ռոյ Թրէլոր՝ կը վկայէ թէ Հայերու ջարդ տեղի ունեցած է Սեպտեմբեր 9էն 12 : Սեպտեմբեր 11ին Հայերը հաւաքած են հարիւրական հոգինոց խումբերով եւ կառավարական պալատ տանելով ջարդած : Նոյն անձը Սեպտեմբեր 12ին տեսած է թէ ի'նչպէս Թուրքերը Հայեր կը փնտռէին ամէն կողմ սպաննելու համար : Հայ մը ապաստաներ է եղեր անգլ. հիւպատոսարանը : Թուրքերը պահանջած են զայն :

Նոյն վկային համաձայն, ամերիկացի եւ Ֆրանսացի նաւաղներու աչքին առջեւ Թուրքերը սպաններ են երկու Հայեր : Հայկական ջարդերը շարունակուեր են մինչեւ Սեպտեմբեր 12 Երեքշաբթի իրիկուն : Հաղարաւորներու հասեր է սպաննուածներու թիւը :

Յաջորդ օրը փողոցները անանցանելի դարձեր էին գարշահոտութենէն, կ'ըսէ վկան :

Իզմիրի մետրապոլիտ Խրիսոսթոմոս թուրք խուժանին կողմէ բզիկ բզիկ եղած է Նուրէտտին փաշայի հրամանով. դիակը թրքական թաղերուն մէջ քաշկռտուելէ ետք շուներուն կեր է դարձած :

Զմիւռնիոյ նաւահանդիստին մէջ խարբսխած եւրոպական նաւերը մերժած են ներս առնել թրքական ջարդերէն փախչող քրիստոնեաները :

Ողբերգութիւնը կատարեալ է եղած : Իսկական աղէտ :

Նախճիրէն ազատուողները ապաստանեցան Յունաստան, ուր Իզմիրի անկումը սուգի մատնած էր ամբողջ ժողովուրդը :

Կառավարութիւնը ինկաւ : Զինուորականները ձեռք առին իշխանութիւնը :

Յեղափոխական խորհուրդը՝ 1922 Նոյ. 28ին իբրեւ հայրենիքի դաւաճան մահուան դատապարտեց վարչապետ Կունարիսը, վերին հրամանատար Հաճի Անէսթին, Սթրաթոսը, Փրոթոփափատաքիսն ու Թէոտոքին, որոնք նոյն օրն իսկ գընդակահարուեցան եղերական պայմաններու տակ :

Այսպէ'ս վերջացաւ Իզմիրի աղէտը, որ սկիզբը պիտի ըլլար հայկական նոր բբռնագաղթի մը դէպի Յունաստան, Ֆրանսա եւ Ամերիկա :

Քանի մը ամիս ետք, 1923ի գարնան, դաշնակիցներու գրաւման բանակներն ալ կը պարպէին Պոլիսը, Մարմարայի ու Պրուսայի շրջանները՝ քեմալականներու «խղճին» յանձնելով քրիստոնեաները :

Կիլիկիայէն ու Իզմիրէն ետք Պոլսոյ շրջանի Հայերը եւս պիտի բռնէին արտագաղթի ճամբան, իր գագաթնակէտին հացնելով Մեծ Եղեռնով սկսած հայկական ողբերգութիւնը :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԻՋԱԴԷՊԵՐԸ ԿԸ ԲԱԶՄԱՆԱՆ

ՍՈՒԷԶԻ ՎՐԱՅ 39 ԵԳԻՊՏԱՑԻ ՄԵՌԵԱԼ, 12 ԻՍՐԱՅԷԼՑԻ

Սուէզի հարաւը շատ ծանր կռիւ մը տեղի ունեցաւ առջի օր : Ամէնէն կատաղին Յուլիսէն ի վեր եւ առաջին հաշուեկշիռը ցոյց կուտայ արդէն թէ պատահածը շատ լուրջ էր, արդարեւ 39 մեռեալ կայ եւ 85 վիրաւոր եգիպտական կողմը եւ 12 մեռեալ ու 11 վիրաւոր իսրայելեան կողմերը : Ըստ ընկալեալ սովորութեան եգիպտացի ու իսրայելցի իրարու վրայ կը ձգեն «առաջին» կրակ պարպողը ըլլալու պատասխանատուութիւնը : Ըստ Հըրեաներուն, Եգիպտացիք երեք անգամ յաջորդաբար կարեւորութիւն չեն տուած կրակը դադրեցնելու հրահանգին զոր տըւած են ՄԱԿի դէտերը :

× Երուսաղէմէն հասած լուրերու համաձայն, պայթուցիկներ գտնուած են վարչապետ Լեւի Էշքոլի տան պարտէզին մէջ : Իսրայէլի նախարարապետը սպառնական նամակներ ալ ստացած է :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՇԽԱՆ ԵՈՒՍՈՒՓՈՎ, որ 1916ին Ռասփութիւնը սպաննած էր եւ 1920էն ի վեր Ֆրանսա ապաստանած, մեռաւ առջի օր, ութսուն տարեկանին : Կը թաղուի Սէնթ Ժընիւիէվ տէ Պուայի ռուսական գերազմանատունը :

ՊԵՐԼԻՆԻ մարզադաշտին վրայ Գերմանիա մէկի դէմ հինգ կէտով պարտութեան մատնեց Ֆրանսան, որ սակայն մեղմացուցիչ պարագաներ ունէր : Առաջին կիսախաղին իսկ իրաւարարը (իտալացի) դաշտէն արտաքսեց Ֆրանսական խումբի լաւագոյն ուժերէն Փերի, որ 41րդ վայրկեանին ոտքի հարուած մը տուաւ Պէքընպաուըրի : «Ֆիկառօ»ի մարզական աշխատակիցը ներշնչուած ոճով կը նկարագրէ մրցումը. — «Պերլինի Օլէմփիկ Սթատի վակներեան մթնոլորտին մէջ, ուր կարծես դեռ կը թափառին վերջալոյսի այնքան շուքեր, այս Զորեքշաբթի իրիկունը, մարզական ողբերգութիւն մը ներկայացուեցաւ, որու դժբախտ հերոսն էր՝ Ֆրանսայի խումբը ...» :

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ նախկին վարչապետը Գանելոփուլոս, որու կառավարութիւնը տապալեցաւ Ապրիլ 21ի պետական հարուածով, յայտարարութիւն մը ըրած է օտար մամուլին, ուր կը շեշտէ. — «Այսօրուան բռնատիրական վարչակարգը պէտք է տեղը տայ ազատ քաղաքականութեան» : Առաջին լուրջ հարուածն է որ կը տրուի Յունաստանի զինուորական իշխանութեան : Նախկին վարչապետը ուրիշ շատ բաներ ալ ըսած է գնդապետներուն դէմ եւ յայտնի չէ թէ ի՞նչ պիտի ըլլայ ներկայ իշխանութեան հակազդեցութիւնը :

ԿՈՍԻԳԻՆԻ հրաւէրով Հնդկաստանի վարչապետը՝ Տիկին Կանտի Մոսկուա պիտի երթայ Հոկտեմբեր ութին :

ՉԵԽՈՍԼՈՎԱՔԻՈՅ համայնավար կուսակցութենէն արտաքսուած են երեք գրագէտներ, որոնց դիրքը համապատասխան չէր «կուսակցութեան անդամի մը» :

ՖԻԼԱՏԷԼՖԻՈՅ մէջ, սեւերու ծայրայեղ շարժում մը փորձած է հազար հինգ հարիւր ոստիկան թունաւորել : Ոճրային այս ծրագիրը պիտի գործադրուէր եթէ ըմբոստութիւններ ծագէին քաղաքին մէջ :

ԴԱՄԱՍԿՈՍ ԿԸ ՍՊԱՌՆԱՅ

ԳՐԱՒԵԼ «ԸՄԲՈՍՏ» ՎԱՐԺԱՐԱՆՆԵՐԸ

ԴԱՄԱՍԿՈՍ, 24 (Ռէօթէր). — Սուրիական կառավարութիւնը սպառնաց գրաւել անհատական որեւէ դպրոց, որուն վարիչները կ'ընդդիմանան պետականացման որոշման : Պատկերասփիւռ յայտարարութեամբ մը, կրթական նախարար Պ. Սիւլէյման Քոշ ըսաւ, թէ որեւէ դպրոց, որ մինչեւ 3 Հոկտեմբեր չենթարկուիր որոշման, «պիտի գրաւուի կառավարութեան կողմէ եւ հատուցում պիտի չվճարուի անոր տէրերուն» :

Անհատական վարժարաններուն տէրերը փակած են իրենց հաստատութիւնները՝ ընդդիմանալով պետականացման որոշման :

Պէյրութի մէջ ժողով մը գումարելով, Լիբանանի կաթողիկէ նուիրապետութեան անդամները յոյն – կաթողիկէ պատրիարք Գեր. Մաքսիմոս Սայեղին զրկեցին հեռագիր մը, յայտնելով, թէ թիկունք կը կանգնին Սուրիոյ կրօնական համայնքներուն, անհատական վարժարաններու տագնապին մէջ :

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿԵՆ ԻՐԱՐ ԾԵԾԵԼ

Կեսարիոյ եւ Սվազի փութպոլի մրցումներու ջարդէն ետք, այս անգամ Իզմիրի մէջ է որ Թուրքերը կը շարունակեն ցուցադրել իրենց «քաղաքակրթութիւնը» :

Իզմիրէն կը հաղորդեն Պոլսոյ թերթերուն (Սեպտեմբեր 25). —

Գայսերիէ ետք, երէկ ալ ցաւալի դէպքեր պատահեցան Իզմիրի Ալսանճագ ըսթատին մէջ, որ կռուադաշտի մը վերածուեցաւ եւ 22 Ֆութպօլէօրներ զիրար անգթօրէն ծեծեցին :

Ֆութպոլի մրցումը տեղի ունեցաւ Կայրէթթէփէ եւ Օրտու խումբերուն միջեւ, մրցման Բ. շրջանին, Ֆոթպօլէօրները ջըղագրգռուեցան եւ առիթ փնտռեցին կռիւ հանելու համար : Կայրէթթէփէէն Ֆէվզի կը պատրաստուէր կօլ մը նշանակել, երբ Օրտուցի Սիւմէր բռնեց զայն եւ մէկ վայրկեանի մէջ մթնոլորտը ելեկտրականացաւ, խաղը դադրեցաւ եւ Ֆութպօլէօրները կոկորդ կոկորդի եւ բռունցք բռունցքի եկան, դատաւորը միջամտեց եւ հանդարտեցուց կռուարարները : Խաղը վերսկսաւ եւ Օրտուի բերդը կօլ մը ստացաւ, որու հետեւանքով 22 Ֆութպօլէօրներ սկսան պատերազմիլ իրարու դէմ : Ապահովութեան տնօրէնը Բիւշտիւ Իւնսալ եւ իր օգնականը ներկայ էին բարեբախտաբար, անմիջապէս հրահանգ տուին հարիւրէ աւելի ոստիկաններու, որոնք մարզադաշտ խուժեցին եւ մեծ դժուարութեամբ վերջ տուին կռիւին : Ոստիկանները խորհեցան թէ ժողովուրդն ալ կրնայ խուճապի եւ յուզման մատնուիլ, ուստի մարզարանի դռներուն առջեւ պատնէշներ կազմեցին, որպէսզի աւելի աղետալի դէպքեր չպատահին :

Թոյնը սանտուիչներու մէջ դրուած պիտի ըլլար :

ՊՈԼԻՎԻԷՆ հասած, բայց չհաստատուած, երբեմն ալ հերքուած լուրեւրու համաձայն, «Զէ» Կուեվեռա, լատին Ամերիկայի «արհեստաւոր» յեղափոխականը սպաննուած է Երեքշաբթի օր : Քասթրոյի նախարար եղած է, բայց 1965էն ի վեր ոչ ոք գիտէր ո՞ւր ըլլալը, նոյնիսկ ո՞ղջ ըլլալը :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՄՔԵՐԸ

ՀԻՍՍԷՅԻՆ

ԵՒ ԻՐ ԹԱԳԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ի՞նչ է ճշդրտօրէն Յորդանանն ու Հա – շեմական Թագաւորութիւնը: Հաշեմա – կանները չատ հին ընտանիք մըն են, որ առած են, ԹԱ. դարէն մինչեւ Ի. դար, Մեքքէի դեկավար էմիրները: Անոնցմէ մէկը, Հիւսէյին Իպն Ալի, Արաբիոյ ան – կախութիւնը հռչակեց 1916ին եւ դարձաւ Հիճազի թագաւոր մինչեւ 1924 : Ընտա – նիքը իշխեց Իրաքի վրայ 1920էն 1958, եւ ցարդ կ'իշխէ Յորդանանի մէջ : Հիւսէյին թագաւորը այդ ընտանիքին կը պատկա – նի: Իր երկիրը , որ հարիւր հազար քառ. քիլոմէթր տարածութեան չի հասնիր, ու – նի երկու միլիոնէն նուազ բնակչութիւն : Կ'ընդգրկէ 7 գաւառներ եւ անապատը, որ երկրին չորս հինգերորդ տարածութիւնը կը գրաւէ: Միայն Յորդանան դեռ հո – վիան է, որ մշակութեան յարմար կլիմայ մը ունի (նարնջենի, պանան, ընդեղէն) : Ճարտարարուեստ գրեթէ չունի : Իսրա – յէլի պետութեան հաստատումէն (1948) ետք, Անդրյորդանան գրաւեց Նախկին Պաղեստինի մէկ մասը եւ ստացաւ Յոր – դանան անունը 1949ին: Ապտուլլահ Թա – գաւորը սպաննուեցաւ 1951 Յուլիս 14ին մզկեթանդի մը կողմէ, երբ կը դոնուէր Երուսաղէմ՝ կրօնական պարտականու – թիւնը կատարած առեն : Սահմանադրու – թիւնը բարեփոխուեցաւ ստանալով, աւե – լի ազատական ոգի մը եւ Հիւսէյին (ծնած 1935ին), ընտրուեցաւ թագաւոր 1952 Հոկտեմբերին : Անկայուն վիճակ մը յա – ջորդեց , որու ընթացքին բազմապատ – կուեցան մահափորձերը՝ Պաղեստինցի դաղթականներու կողմէ, որոնք դէմ էին Անգլիացիներու հետ որեւէ ձեւի դործակ – ցութեան մը դաղափարին: 1957ին, Թա – գաւորը, Պեեւեւիներու օդնութեամբ , վերջապէս կազմեց ազդային միութեան կառավարութիւն մը, որուն գօրավիդ կե – գան սէուտական Արաբիա, Իրաք , բայց որ յարձակումի ենթարկուեցաւ Սուրիոյ եւ Եդիպտոսի կողմէ :

Հիւսէյին կառավարեց իր մայրաքաղա – քին `Ամմանի մէջ, իր հօր Թալալի պո – խարէն, դոր Անգլիացիները խեղթի տեղ դրած էին: Դաւերու երկար չարան մը ծայր տուաւ: Հիւսէյինի ազդականը, Ֆէյ – սալ Բ., իր կարդին սպաննուեցաւ Պաղ – տատի մէջ 1958 Յուլիսին : Ինք եւս, երբ իրեն դէմ մղուած պայքարը հասած էր իր դաղթնակէտին, ինքզինք դտաւ բան – տարկուած պալատին մէջ, այն պահուն երբ ճակատամարտ կը մղուէր բանակին հակամարտ ուժերուն միջեւ : Յաջողեցաւ փախչիլ եւ ապաստանիլ Կլըզ փաչայի արաբական լեդէոնի մօտ, որ ոտքի հանեց քաղաքացիական մղեց կռիւի: Ուրիշ առ – թով, իր անձնական օդանաւը յարձակման ենթարկուեցաւ սուրիական երկու հալա – ծիչներու կողմէ : Ազատեցաւ : Ապա ռումբ մը սպաննեց իր վարչապետը 1960 Օգոստոսին: կարճ՝ անապահովութեան մթնոլորտ մը կը տիրէր երկրին մէջ:

Մինչ այդ, Հիւսէյին ամուսնացած էր ուրիչ աղդականի մը՝ Համիտի աղջկան հետ, պարագայ մը, որ դժգոհութեան ա – ռիթ կը առեղծէր : Իշխանուհի Տինա, հաշեմական ընտանիքի պատկանող , իրմէ եօթը տարի մեծ էր եւ հոդիով նասրա – կան: Դիւանադիտական եւ պարտադիր ա – մուսնութիւն : Իշխանուհին փրոֆէսօր էր, եղաւ առաջնորդ – կողակից մը, ինչ որ վատթարադոյնն էր: Հիւսէյին թողուց կինը, որմէ ունեցած էր աղջիկ մը՝ Ալի – յա, իր երջանկութեան միակ պատիրը : Քանի մը արկածախնդրութիւններ փորձե – ցին մուտք դործել պալատ եւ տեղ դրաւել հարէմին մէջ: Դերմանուհի մը, Անգլուհի պարուհի մը, ի մէջ այլոց :

Ամմանի մէջ, հին Ֆիլատէլֆիան իր ա – ւերակ միջնաբերդով, ուր կը հանդչի Ու – բի, այս պինուորական պետը, որ Դաւիթ թագաւորի հրամանով մահուան դատա – պարտուած էր, որովհետեւ թագաւորը կը սիրէր այս վերջնոյն դեղեցիկ այլ անհա – ւատարիմ կինը՝ Բեթսաբէն, — սքանչելի նիւթ մը պատկերազարդ պատմութեանց , կը խօսուէր միայն Հիւսէյին թագաւորի անկարդ կեանքի մասին: Հասակով փոքր, բայց մեծ՝ քաջութեամբ : Զահրայի պա – լատին սրահները սակայն միայն դէշ յի – չատակներ կ'առթէին իր մէջ՝ մահափորձ կամ ընտանեկան կեանք : Այդ պատճառով կը քաշուի առանձնատուն մը, որ նախկին աղարակ մըն էր, Ամմանէն քանի քիլոմէ – թրը հեռու եւ, քիչ ետք, կ'ամուսնանայ անգլիացի երիտասարդուհիի մը հետ, դոր տեսած եւ սիրած էր :

Թոնի Կարաիներ աղջիկն էր անգլիական բանակի դնդապետի մը, որ վերջացնելէ ետք իր դինուորագրութեան շրջանը , մը – նացած էր Յորդանանի մէջ: Մայրը սկզբ – ունքներու տէր Անգլուհի մըն էր: Թոնի դաստիարակուած էր քրիստոնէական ո – դիով եւ, այդ շրջանին 19 տարեկան, պաշտօնեայ էր Ամմանի Թղթատարու – թեան մէջ, ամսական 15 ոսկի թոշակով : Մարմնամարզի դաշտի մը վրայ, հանդի – պեցաւ Թագաւորին, երկուստեք սիրա – հարեցան անմիջապէս եւ, Ամմանի մէջ , սիրաբանութեան լուրը տարածուեցաւ չուտով : Թագաւորը պիտի ամուսնանար անգլիացի սպայի մը աղջկան հետ : Թոռը մեծ Ապտուլլահի, առաջին էմիր եւ առա – ջին Թագաւոր, չառաւիղը հաշեմական անուանի իշխաններու , մարգարէին չա – ռաւիղներէն, անհաւատէ մը պիտի ունե – նար իր զաւակները , ի՛նչ դրդռութիւն : Ամերիկայի մէջ մտածեցին, թէ «սխալ» մըն էր, որ կրնար ծանր հետեւանքներու պատճառ դառնալ, Արաբները յայտարա – րեցին, թէ «անդլիական դաղտնի սպա – սարկութեան » խաղն էր: Գնդապետ Լորընս արուեստական Թագաւորութիւն մը ստեղծած էր անցեալին, կլըզ փաչա , ուղն վախնալով դիրնալէ՝ բացարձակա – պէս մերժելով որոշ պնդպէդնները, ինչ – պէս կարագ, կաթ, հաց, չաքար: Այս դատակարդին մէջ կ'իյնան նաեւ անոնք որ դատնօրէն «դուրս կուտան » կամ կը փախչին ինչ որ կերած են պարտադրաբար: Ու տակաւ առ տակաւ ախորժակը կը նո – ւազի , «կը փախի» , ուտելու փափաքը կ'անհետանայ , անանելու պարտադրանքը տանջանք մը կը դառնայ, երբ աստիճա – նաբար կը նիհարնայ ենթական, կը բա – րակնայ, նոճի կը դառնայ կամ ... գո – պայի պորու, վերջապէս ծանրութիւն կը կորսնցնէ , կ'իջնէ մինչեւ 35 քիլոյին վար :

Դնդերները կը հալին, «մխոյ կը չորնայ վրան» , մորթը կը փակի ոսկորներուն , դէմքը կը թոռմի, մազերը կը դառնան չոր, եղունդները դիւրաւ կը կոտրին, դաչտանէ դաչտան միջոցը կ'երկարի , եւ յանկարծ կը դադրի «ամսականը» :

Զարմանալին այն է որ ենթական հի – անդութեան հոդը չունի դեռ, կ'աչխատի բան առաջնոյն: Երջապատն է միայն որ մտահոդ է, եւ առեղծուածային այս նի – հարութեան պատճառ կը փնտռէ : Ի վեր – ջոյ բժիշկին միջամտութիւնը կը խընդ – րուի :

Այսուհանդերձ բժշկական քննութիւնը ոչինչ յոյդ կուտայ: Մարմնական ոչ մէկ խանդարում , դործարանական ոչ մէկ խանդարում, կազմախօսական ոչ մէկ հի – անդութիւն : Բժիշկը , եթէ հոդեբան է սակայն , նուրբ եւ խոր հարցումներով , դիւյչ եւ խոհեմ հետաղօտութիւններով կրնայ ճշդել այս նիհարութեան պատճա – ռը, որ բարոյական բարդութիւն մը կը ներկայացնէ, թաքուն հակառակութիւն մը մօր եւ աղջկան միջեւ :

Եթէ հիւանդը չհետացուի այն միջ – վայրէն՝ ուր կ'ապրի, եթէ չվերահաս – տատուի աննդատութիւնը, նիհարութիւնը կը հասնի այն աստիճանին՝ երբ ուելի եւս սաստկանալով , ենթական կ'ենթար – կուի չորախտի (phthisie) կամ հիւծախ – տի (վերէմ), մահը անխուսափելի :

Մտատղատի աղջիկներու այս «մտային ախորժաթափութիւնը » պէտք չէ չփոթել այն պարադաներուն հետ, դոր կը մտա – նեն կարդ մը փսիխոզներու ենթականեր: Օրինակ՝ օպսէսէները, պուիսիէօնները, ո – րոնց հոդեկան անձկութիւնը պատճառ կը դառնայ մերժելու որեւէ պննդատութիւն եւ այս ձեւով «ախորժակը կը կորի » : Նաեւ հիփոֆօնտրիաֆները, որոնք կը կարծեն կամ այնպէս համոդուած են թէ իրենց ստամոքսը չի կրնար «վերցնել» այս կամ այն պնունդը : Վերջապէս բան – դապուչանքի մատնուած թշուառները , ո – րոնք կը մերժեն ուտել՝ վախնալով որ կը թունաւորեն դիրենք : Մի մոռնաք որ վա – դաժամ խելագարութեան (տէմանս փրէ – cou) նախանշան մըն է պննդատութենէ հր – աժարիլը , ինչ որ կը մատնէ մտային ծանր խանդարումներու սկզբնաւորութիւն մը, հետզհետէ սաստկանալու հակամէտ:

Բոլոր այս վերջին պարագաներէն դրժ –

ՎԻՏՈՔ

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ԹԻԱՊԱՐՏԸ

— Հիմա ուշադրութեամբ դիս մտիկ ըրէ, աղջիկս: Աղէկ դիտեմ որ պարդա – պէս հետս բանակցելու համար է որ հոս եկած ես, բայց տակաւին այնքան միա – միա ես դուն, որ կը կարծես թէ սիրոյդ ներչնչած յանդգնութիւնն ու համարձա – կութիւնը բաւական է այդ բանակցու – թեան յաջող ելք մը տալու համար:

— Ո՛հ, տէր իմ, չնո՛ր, թոյլ տուէք որ...:

— Լռէ՛, աղջիկ, լռէ՛, որ նորին արքա – յական վեհափառութիւնը խօսի, ըսաւ օ – բիորդ Վօփալիէր անոր խօսքը կտրելով:

Արթուա կոմսը ներողամտաբար ժպտե – լով, իր խօսքը չարունակեց.

— Վստահ եմ որ հոս դալէ առաջ սբուր մօտ բանաձեւ մը դրած էիր միտքդ՝ «եր – թամ հասկցնեմ սա Արթուա կոմսին որ, ինքը որքան ալ ազդեցիկ եղած ըլլայ Վիտօքի եւ ոստիկանութեան բերանը կա – բենալ դոցել տալու համար, նորէն իմ բերնիս պիտի չկրնայ կղպանք դնել, հասկցնեմ որ, եթէ ուզածս չընէ, ամէ – նուն պիտի տարածայնեմ Արիսթոյի պէս աւազակի մը պաչպան կանդնած ըլլա – լը»: Հասկցայ, աղջիկս, հասկցայ որ եթէ քեղի Օպէն Տէրմօնին հետ կարդենք, այս տխուր ու ցաւալի դէպքերէն բառ մը իսկ պիտի չհանես բերնէդ, ճիշդ չէ՞ ըսածս, հէ՞, ըսէ՛ նայիմ:

— Այո՛, տէր իմ, պատասխանեց Մա – ռի–Թէրէդ խոստովանելով միտքը դրածը եւ յուդումէն կաս–կարմիր կտրելով:

— Տեսա՞ր, ահ՛ս, ատոր չատ հաւնե – ցայ, ես համարձակախօս մարդիկը կը սիրեմ, ճշմարտախօսներն ալ կը սիրեմ, եւ ատոր համար ահա ցոյց պիտի տամ հիմա քեղի որ ես իրա՛ւ իշխան մըն եմ, անանկ իշխան մը որ իշխանավայել որո – շումներ կ'արձակէ միայն...:

— Ո՛հ, տէր իմ, դիս...

— Սպասէ՛, այդքան մի ամասպարեր...: Նախ եւ առաջ քանի մը հարցումներ պի – տի ընեմ: Ըսէ՛ նայիմ, ի՞նչ դործ կ'ընէ այդ Օպէն Տէրմօնդ:

— Տաղանդաւոր արուեստադէտ մըն է, տէր իմ...

— Է՛, սա ալ բան մըն է, բայց այդ – չափը չի բաւեր...:

Իշխանը պահ մը լռեց, դլուխը կախեց եւ մտմտալ սկսաւ:

Ապա խօսքը մայրապետին ուղդելով հարցուց.

— Օրիորդ Վօփալիէր, ի՞նչ է ձեր կար – ծիքը, ի՞նչ տեսակ մարդ է այդ երիտա – սարդը:

— Շատ բարի եւ չատ ազնուասիրտ ե – րիտասարդ մըն է, վեհափառ տէր: Եթէ ինծի մնայ, դայն փեսաս կոչելը պատիւ պիտի համարիմ, մանաւանդ որ...

— Հը՛, ըսել է դուք ալ հաւներ էք, փափաց իշխանը հաղիւ լսելի ձայնով մը:

Եւ ապա, պահ մը եւս մտածելէ ետք, բարձրաձայն աւելցուց.

— Որո՞ն տղան է:

— Մե՛ղք որ փսղոգէն դռնուած է, կմկմաց մայրապետը անդիտակցաբար տաք ապուրին մէջ պաղ ջուր խառնելով:

— Ի՞նչ, փղոգէ՞ն դռնուած, բայց – դանչեց իշխանը դէմքը ծամածռելով:

— Այո՛, բայց Օթէօյի աւազերէն Տիւ – պուա Հայր սուրբին ձեռքը մեծցած եւ կրթուած է, աւելցուց Մառի–Թէրէդ ջա – նալով սրբագրել հօրաքրոջը սխալը:

— Ինդիրը բոլորովին կնճռոտեցաւ այս անդամ, մոլոտց Արթուա կոմսը:

— Ցեղափոխութեան շրջանին ծնած է, եւ բնաւ պիտի չդարմանամ երբ օր մը իր երակներուն մէջ ազնուականի արիւն դռնուելը խմանամ, ըսաւ մայրապետը ջանալով տաքցնել իր պաղեցուցած ա – պուրը: Իրաւ որ, վեհափառ տէր, անանկ տակնուվրայութիւններ տեղի ունեցան յեղափոխութեան մէջոցին, անանկ տու – ներ քանդուեցան եւ անանկ սերունդներ իրարու խառնուեցան որ, ամէն բան կը յուսացուի...

Օրիորդ Վօփալիէր հոս խօսքը կարեց:

— Շարունակեցէք, չարունակեցէք, յա – րեց Արթուա կոմսը համ առնելով այս խօսակցութենէն:

— Ո՛հ, տէր իմ, վստահ եմ որ ձեր վե – հափառութիւնը պիտի չփափաքի որ այս մանկամարդ աղջկան քովը կարդ մը չըս – ուելիք ու չլսուելիք խօսքեր ընեմ... դո – չեց մայրապետը աչքին պոչովը Մառի – Թէրէդը ցոյց տալով:

— Ինչքմէկ ըրեր էք, չարաճճիներ, խօսքմէկ ըրեր էք որ մինչեւ ղիս չհամո – զէք, հոսկէ դուրս պիտի չելլէք: Օրիորդ Վօփալիէր՝ ձեղի բան մը ըսե՞մ, դուք ալ սա սատանի ճադէն վար չէք մնար եղեր ... ըսաւ իշխանը մտերմական ժպիտով մը եւ մատովը Մառի–Թէրէդը ցոյց տա – լով:

Ապա, կէս լուրջ եւ կէս կատակախառն եղանակով մը աւելցուց.

— Գիտէի՛ արդէն, դիտէի որ բոլոր կիները, մայրապետնէ՛րն ալ մէկդի հա – ւուելով, առանց խարութեան ազատուելով, լաւագոյն դիւանագէտներն են...: Է՛հ, ինչ որ է, քիչ մը վերջը պիտի կրնաք պարծենալ ձեր դիւանագիտական յաղթա – նակին վրայ...:

ԱՐԹԻՒՐ ԳԷՐՆԷՅ

(Շար.)

ՄՏԱՅԻՆ ԱԽՈՐԺԱԹԱՓՈՒԹԻՒՆ

ԽՄԲ.— Ահաւասիկ յօդուած մը Հայ – բոյժէն քաղուած, ցոյց տալու համար թէ ո՛րքան կենսական օգտակարութիւն կը ներկայացնէ , յաճախ ճակատագրական դեր կը կատարէ՝ հիւանդներու համար, որոնք չեն գիտեր թէ հիւանդ են:

1837ին, Տոքթ. Լադէկ Չղպտարներու յատուկ ախորժաթափութիւն (անորէքսի հիսթէրիք) անուանեց հիւանդութիւն մը , որ կը ճարակէր դրեթէ միայն աղջիկներու մօտ, 15 – 25 տարեկան, պատճառելով յառաջընթաց նիհարութիւն մը, որ մահ – ուամբ կը վերջանար: Լադէկի տուած նը – կարագրութիւնը մինչեւ այսօր ալ կը պա – հէ իր արժէքը, իր ճշդրտութիւնը, իր հարազատութիւնը :

Աւելի ետքը, Տոքթ. Հիւչար այս հի – անդութեան տուաւ մտային ախորժաթա – փութիւն անունը, այն պատճառաբանու – թեամբ թէ հետեւանք է «հոդեբանական հարուածի մը »,— ձախողութիւն դպրո – ցական քննութեանց մէջ, խղում սիրային կապերու, անհամաձայնութիւն ու բա – խում ընտանիքի անդամներու միջեւ , վշտահարութիւն , եւայլն : Պատահած է որ հիւանդութեան նախանշանները երե – ան դան իրրեւ հետեւանք որոշման մը , դոր մատաղատի աղջիկներ կ'առնեն դե – դաղիտական կամ պէրասիրական նպատա – կով , արբունքի շրջանին կամ քիչ մը ա – ւելի ուշ, ուղելով նիհարնալ, կամ առնը –

ուրիչ անդլիացի մը, ապահոված էր թա – դը փոքրիկ թագաւորին դլուխին վրայ , արաբական լեդէոնի օժանդակութեամբ : Անդլիացի երրորդ դնդապետ մը կը ըս – տանձնէր ջահը եւ իր աղջիկը կ'ամուսնա – ցնէր Հիւսէյինի : Ի՞նչ տեղի պիտի ունե – նար: Ոչինչ տեղի ունեցաւ եւ ամուս – նութիւնը կատարուեցաւ ընկալեալ ձեւով: Թոնի Կարաիներ, արագ կերպով մահմե – տականացած, դարձաւ Թագաւորին կինը եւ փոխեց իր անունը դառնալով Մունա, ինչ որ կը նշանակէ «սիրելին» : Չուտեց Թագուհի դառնալ, այլ միայն մնալ իշ – խանուհի: Իր ամուսնոյն տուաւ երկու սիրուն զաւակներ, փոքրիկ իշխան Ալ – տուլլան, որ վեց տարեկան է եւ Ֆէյսալ, որ երեք տարեկան է : Իր հարազատ աղ – ջիկը նկատեց իշխանուհի Ալիյան , որ տասնեւմէկ տարեկան կ'ըլլայ ի մօտոյ : Եւ ապրեցան հանդիստ կամ դրեթէ, մին – չեւ որ կացութիւնը եղաւ այն ինչ որ պի – տենք : Պատերազմը վայրագ ձեւով բա – խեցաւ Յորդանանի դլխուն, իր բոլոր դժբախտութիւններով : Եւ ասիկա սկիզ – բըն է երկանց :

Թ. Ա. Թ.

ռար չէ զատորոշել մտային ախորժաթափութիւնը անով որ ենթական ուշիմ ապրիլ մըն է, մտային անհատատարակչռու-թեան որեւէ նշան ցոյց չի տար, ընդհանրապէս միամօր զաւակ, ընտանիքին մէկ հատիկը, չափազանց չփացած, պատրաստի սիրահար: Մնողքը դիւրաքանչիւր, խոռվահար, միշտ կը կարծեն թէ իրենց աղջիկը կը նիհարնայ՝ որովհետեւ զարմարանական կամ կաղմախօսական հիւանդութիւն մը ունի:

Այս ամէնը նորութիւն չէր բժիշկներուն համար, երբ 1916ին Տոքթ. Սայմընղ հրատարակեց բժշկական մենագրութիւն մը, ներկայացնելով կին մը, 46 տարեկան, որ երկու-երեք յաւիտեաններէ ինքզինքը կը նիհարնայ առանց ախորժի պակասի մասին խօսելու, եւ կարճ ժամանակուան մը մէջ միայն 27 ոտքա կշիռ կորսնցուցած: Սայմընղ հիւանդութիւն կը կոչէ եւ կը տեսնէ որ մաղասաղեղը զօսացած է, այնպէս որ կ'եզրակացնէ թէ կնոջ հիւանդութիւնը հետեւանք էր մաղասաղեղին զօսացման (աթրոֆի ֆօմփլէք տը լա կլանտ հիփոֆիզ): Այնուհետեւ տեսնուելուն նման բազմաթիւ պարագաներ, որոնք ցնցեցին բժշկական աշխարհը: Դժբախտ հետեւութիւնն այն եղաւ, որ բազմաթիւ բժիշկներ Սայմընղի հիւանդութեան վերագրեցին մտային ախորժաթափութեան դէպքերը, այսպէս ստեղծելով «Սայմընղի հիւանդութեան կեղծ համաճարակ մը», ամէն հիւանդ դարմանել փորձելով ներծորային (մաղասաղեղի եւ ձուարանի) արտա-դրութեանց օժանդակութեամբ, — անօգուտ փորձեր:

Այս մեծ սխալը մատնանիշ կ'ընեմ, որպէսզի բժիշկները դիտնան զատորոշել մտային ախորժաթափութիւնը, որ հոգեբնախօսական է եւ, ինչպէս ըսի սկիզբը, շուտելի է, եւ Սայմընղի հիւանդութիւնը, որ կաղմախօսական է եւ դարմանուելը դժուար եւ կասկածելի:

Սայմընղի հիւանդութիւնը հազուագիւտ է բարեբախտաբար, բժշկական փորձերու դէմ առ դէմ յաղթական՝ դժբախտաբար: Ընդհակառակն, մտային ախորժաթափութիւնը շատ յաճախադէպ է, բայց մինչ կը պարտուի խելացի դարմանումներու դիմաց:

ՏՈՔԹ. ՊՌՈՔԱ

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐՈՒ ԻՄԱՍՏՈՒԹԻՒՆԸ

Դերութիւն – դերութիւն:

×

Սուտը՝ սուտ ըսողին տունը կը քանդէ:

×

Մարդ կայ՝ մարդ է, մարդ կայ՝ էշէն ալ դէշ է:

×

Խօսքն ըսելու համար է, ականջը՝ լսելու:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ

ՀԱՅ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆԸ

ՖՐԱՆՍ - ՄԻՒԶԻՔ ԿԱՅԱՆԷՆ

Անցեալ կիրակի երեկոյ, երբ մեր հայրենակիցները փլէյէլի սրահը փութացած էին ծափահարելու համար հայրենիքէն ժամանած արուեստագէտները, տարօրի-նակ զուգադիպութեամբ մը միեւնոյն ժամուն, ֆրանսական ձայնասփիւռը կը մեծարէր հայ երաժշտութիւնը, Ֆրանս-Միւզիք կայանէն յատկացնելով մէկ եւ կէս ժամուան ունկնդրութիւն մը, «խոր-հրդային Միութեան հանրապետութիւն-ներէն Հայաստանի նուիրուած ձայնա-սրփոում» անուան տակ:

Ձեկուցումը ըրաւ ծանօթ երաժշտա-գան Միշէլ Հօֆման, որ, մօտէն տեղեակ է մեր պատմութեան եւ արուեստին:

Ամփոփ բայց միեւնոյն ատեն կարեւոր մէկ-երկու-մներով ներկայացուց Հայերը իբր հին քրիստոնեայ ժողովուրդ, սկսելով Նոյի Տապանի ծանօթ աւանդութե-նէն, Արարատէն մինչեւ այսօրուան երե-ւանի նուաճումներէն, Հայոց կրած տա-ռապանքներէն, պայքարներէն, հասնելու համար ներկայ իր երաժշտական բար-ձունքին:

Ցաջորդաբար լսեցինք չարք մը կտոր-ներ: Նախ Երեւանի պետական երգչա-խումբի կատարմամբ կոմիտասեան դոր-ծերը, կալի երգ, Ձիգ դու բաշի, Անգ-րեւ եկաւ, ինչպէս եւ Գարունը, առաջին անգամ ըլլալով, (ոչ թէ «Գարուն ա ձուն ա արել» ծանօթ կտորը): Ղեկավարու-թեամբ Յովհ. Չէքիճեանի:

Այնուհետեւ Միշէլ Հօֆման խօսելով կոմիտասի գործին մասին, տուաւ նաեւ քանի մը կտորներ լարային քառեակով (Ձինար ես, Կաֆաւի երգ, եւայլն):

Այստեղ խօսնակը չվոխեց սոյն կտոր-ներուն դաշնաւորումը, ներկայացնելով իր-երը Կոմիտասեան գործ, մինչդեռ Կոմի-տաս քառեակին նուագածուածքներն էր ը-րած, դաշնաւորմամբ ղեկավար Ալամդա-եանի:

Սոյն ժողովրդական բաժինէն ետք չա-հեկան եղաւ ունկնդրութիւնը Ալէքս Յա-րութիւնեանի փողի ֆօնչէրթօն, Արնօ Բա-բայեանի դաշնակի կտորները, եւ Եդ-ուարդ Միրզոյեանի լարային նուագա-խումբի եւ Թմբուկի սէնֆոնին:

Հօֆման սոյն երաժիշտները ներկայա-ցուց իբր Խաչատուրեանի յաջորդելիք եւ ա-նոր հունձքը նկատուող երգահաններ:

Գունագեղ է Յարութիւնեանի գործը, բարեյաջողութեամբ աւելի արդիական եւ անճնական:

Երեկոյթը փակուեցաւ Միրզոյեանի սէնֆոնիյով, կատարմամբ Մոսկուայի Ֆիլհարմոնիք նուագախումբին եւ ղեկա-վարութեամբ մեծանուն ղեկավար Քօն-տրաչինի:

Սոյն տողերուն միջոցաւ կարելի չէ տալ տպաւորութիւնը որ կը թողու այս գոր-ծը, հետաքրքրական ներշնչումով թէ ար-դիական ոճով եւ թէ հրապուրիչ մեղե-դիական դիծերով:

Շահեկան ձայնասփռում մըն էր, որ սակայն կը կասկածինք թէ հայ ունկնդիր-ներու ստուար թիւ մը ապահոված ըլ-լայ, ինչպէս ըսինք մեր-ոնք ուրիշ ար-ուեստագէտներ ծափահարելու դատած է-ին, եւ մնացեալներն ալ տեղեկութիւն չունէին մեր մամուլին մէջ որեւէ ծանու-ցում տրուած չըլլալով:

Ցմոռնանք նաեւ որ նոյն ժամուն հեռա-տեսիլն ալ կը դրաւէ չատերու ուշադրու-թիւնը:

Հայոց համար պատուաբեր էր մէկ եւ կէս ժամուան այս ունկնդրութիւնը:

Ինչպէս ուրիշ անգամ ըսած ենք, պաշ-տօնական մարմիններ պէտք է տաք վերա-բերում ցոյց տան ձայնասփիւռի տնօրէն-նութեան, մեր կողմէ, եւ երդչախումբին անունով գոհունակութեան եւ չնորհակա-լութեան դիր մը ուղղելինքկամակերպի-չին, բայց այսքանը բաւական չէ:

Ա. Պ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՕՏԱՐՆԵՐԸ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

Բիւզանդիոնի պատմութեան ամէնէն փայլուն, մէյ-ժամանակ ամէնէն մռայլ էջերէն է Յուստինիանոս կայսեր իշխանութեան չրջանը: Այս վերջինը երբ 527ին աթոռ կը դառնայ դահին, կը ձգտի վերըս-տեղծել Հռոմէական կայսրութիւնը՝ իր վաղեմի սահմաններով: Այս միտումով տարիներ չարունակ պատերազմներ կը մղէ Պարսիկներու, Վանտալներու եւ Գո-թերու դէմ: Յուստինիանոսի իշխանու-թիւնը աղէտ կը դառնայ Բիւզանդիոնի Հայութեան, ինչպէս նաեւ Հայաստանի համար, քանի որ այս վերջինը կը ձգտի վերջ տալ անոր կիսանկախ դոյութեան: Հայերը հարկադրաբար բազմաթիւ ա-րիւններով կ'ապստամբին կայսրութեան դէմ՝ փորձելով թօթափել բռնութեան դաժան լուծը:

Այս դարաշրջանէն ապրած է Պրոկոպիոս Կեսարացի, Բիւզանդացի մեծ պատմա-դիրը, որ չրջանի կարեւոր իրադարձու-թիւնները արձանագրած է իր գործերուն մէջ: Եւ որոնց չնորհիւ կարելի կը դառ-նայ յստակ պատկերացում մը կազմել ե-դարավերջին եւ Զ. դարու առաջին կիսու-լիւզանդական Հայաստանի ընկերային-տնտեսական կեանքի, ինչպէս նաեւ քա-ղաքական եւ այլ հարցերու մասին:

Պրոկոպիոս Կեսարացի 549 – 550ին Կ. Պոլսոյ մէջ գրած է իր նշանաւոր «պատե-րազմներու մասին» աշխատութիւնը, ո-րուն եօթը գիրքերուն մէջ ներկայացուած են Յուստինիանոսի պատերազմները Պար-սիկներու, Վանտալներու, Գոթերու դէմ: 555ին կայսեր պատուէրով գրուած «կա-ռուցումներու մասին» գիրքին մէջ կը ներկայացուի Յուստինիանոսի օրով Բիւ-զանդիոնի մէջ կատարուած քաղաքա-կան, ինչուորական, եկեղեցական շի-նարարութիւնը: Կեսարացիի ուշադրու-թիւնը երկերէն է «Գաղտնի պատմութիւ-նը», ուր ծաղրի ենթարկուած են կայսրն ու անոր գործերը:

Կեսարացիի գործերուն արժէքը առանձ-նապէս մեծ է, որովհետեւ պատմագիրը իր նկարագրած փաստերուն, իրադար-ձութիւններուն մեծ մասին ականատեսն ու մասնակիցն է:

Վերջերս Հայաստանի գիտութիւններու ակադեմիայի պատմութեան հիմնարկու-թիւնը Հրաչ Բարթիկեանի թարգմանու-թեամբ առանձին գրքով մը լոյս ընծա-յեց Պրոկոպիոսի յիշեալ գիրքերուն այն դլուխները եւ հատուածները, որոնք կը վերաբերին մեր պատմութեան:

Յատկանշական ներկայացուած է նաեւ կայսեր հրապարակած չորս օրէնքները, որոնք կը վերաբերին Հայաստանի եւ Հա-յութեան:

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ՖԱՆԹԻՆ

—*—

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՐՔ

ԱՐԴԱՐ ՄԸ

Մարդը քահ քահ խնդաց եւ դէպի կրա-կարանը եւ հնոցները դառնալով, ըսաւ — Բան մը չունի՞ս, հապա այս կերա-նարները ի՞նչ են:

— Առանց ամէնն ալ տէր ունի:

— Ո՞վ է տէրը:

— Սայլորդները:

— Քանի՞ հոգի են:

— Տասնեւերկու:

— Լաւ. բայց քանի հոգիի բաւելու կերակուր կայ հոն:

— Ամէնն ալ առին եւ սահկն ալ կան-խիկ վճարեցին:

Մարդը նորէն նայաւ եւ ձայնը առանց բարձրացնելու ըսաւ.

— Պանդոկի մը մէջ կը դտնուիմ եւ քանի որ անօթի եմ, տեղս չեմ չարժիր:

Այն ատեն պանդոկապետը մարդուն մօտեցաւ եւ անոր ականջին ի վար ըսաւ այնպիսի ձայնով որ օտարականին սար-սուռ մը տուաւ:

— Կորսուէ՛, դնա ասկէ:

Նոյն պահուն ճամբորդը որ կծկուած էր եւ դաւազանին երկաթեայ ծայրովը քանի մը խարոյկ կը հրէր կրակին մէջ, բարկութեամբ դարձաւ. եւ որովհետեւ պատասխան մը տալու համար բերանը կը բանար, պանդոկապետը ուղղակի ի-րեն նայեցաւ եւ ցած ձայնով մը չարա-չարեց.— Նայէ՛ որ ասկէ աւելի չխօսիս: կ'ուզե՞ս որ անունդ տամ: Ժան Վալժան է անունդ: Հիմա կ'ուզե՞ս որ նաեւ ո՞վ ըլլալդ ըսեմ: Երբ հոս եկար, կասկած մը ունեցայ վրադ, քաղաքապետին տոմսակ մը ղրկեցի եւ ահա պատասխանն ալ առի: կարդալ դիտե՞ս:

Այսպէս խօսելով օտարականին կը ներ-կայացնէր այն թուղթը, որ քիչ մը առաջ պանդոկէն քաղաքապետին պաշտօնատու-նը եւ անկէ ալ դէպի պանդոկ ճամբոր-դած էր:

Մարդը անգամ մը աչքէ անցուց թուղ-թը: Պանդոկապետը պահ մը լուռ թննէ եռք կրկնեց.

— Սովորութիւն ունիմ ամէն մարդու հետ քաղաքավարութեամբ վարուելու: կորի՛ր, դնա՛ ուրեմն:

Մարդը դլուխը ծռեց, նորէն կռնակը առաւ տոպրակը իր դէտինը դրած էր եւ դուրս ելաւ: Մեծ փողոցը մտաւ. առանց ուր երթալը դիտնալու կը քալէր տուն-րուն քաւելով իբր նուաստացած եւ տըր-տում մարդ մը: Եւ ոչ իսկ անգամ մը ե-տին չնայեցաւ:

Եթէ նայած ըլլար, պիտի տեսնէր որ «Լա Քրուա տը Քոլպա»ի պանդոկապետը դրան չեմին վրայ կանդնած եւ պանդոկին բոլոր ճամբորդները ինչպէս նաեւ փողո-ցին բոլոր անցորդները բոլորտիքը խըմ-բած չարժումներով կը խօսէր եւ մատով դինքը կը ցուցնէր եւ այն խումբին ան-վստահ եւ ահաբեկ նայուածքը դիտելով պիտի դուչակէր թէ չատ չանցած բոլոր քաղաքին մէջ դէպք մը պիտի համարուէր իր դալուստը:

Բայց բան մը չտեսաւ: Վչտահար մար-դիկ իրենց եռեւը չեն նայիր, վանդի քալ դիտեն թէ անբախտութիւնը իրենց եռեւէն կուդայ:

Այսպէս ժամանակ մը ճամբան չարու-նակեց՝ միշտ քալելով, անդադար փո-ղոցներէ երթալով պատահարար, եւ մո-նալով յոդնութիւնը, ինչպէս տրամու-թեան մէջ կը պատահի միշտ:

Յանկարծ սաստիկ անօթի ըլլալը դդաց: Գիշերը կը մօտենար: Չորս կողմը նայե-ցաւ հանդստարան մը դտնելու յոյսով:

Հոյակերտ պանդոկը իրեն համար դոց էր. աւելի դժուռ ճաչարան մը, անչուք խցիկ մը կը փնտռէր:

Ձիւղ փողոցին ծայրը ճրագ մը կը վա-ռէր. վերջալոյսի առեն սպիտակ երկին-քի վրայ եղեւնի ոստ մը կը ծրագրուէր, որ երկաթեայ մոյթէ մը կախուած էր: Մարդը հոն դնաց:

Իրօք պզտիկ պանդոկ մըն էր, Շաֆո փողոցին պանդոկն էր ան:

Ճամբորդը վայրկեան մը կանգ առաւ եւ պատուհանին ապակիէն պանդոկին ստորին սրահէն ներսը նայեցաւ. այս սը-րահին մէջ սեղանի մը վրայ դրուած ճրագ մը կար. նաեւ «չմինէ» մը որուն մէջ լաւ կրակ մը կը վառէր: Քանի մը մար-դիկ պինի կը խմէին. պանդոկապետը կը տաքնար:

Կրակարանին վրայ չղթայով երկաթեայ սան մը կախուած էր, որուն մէջ կերա-կուրը եռալով կ'եփէր: Այս պանդոկը եր-կու դուռ ունի. մին փողոցին վրայ է, միւսն ալ պզտիկ դաւիթին վրայ:

Ճամբորդը չհամարձակեցաւ փողոցին դուռնէն մտնելու: Լռելեայն դաւիթը մը-տաւ, անգամ մըն ալ կանգ առաւ, յետոյ վեհերոտութեամբ դռնափակը վերցուց եւ դուռը հրեց:

— Ո՞վ է ան, ըսաւ պանդոկապետը:

— Մէկն է որ կ'ուզէ ընթրել եւ պառկիլ:

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԳՕ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Թաչճեան, Խաչատուրեան եւ Պէսոյեան ընտանիքները հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան այս Կիրակի (1 Հոկտեմբեր) Մարսէյլի Մայր եկեղեցւոյ մէջ (339, Ավ. տիւ Փրատօ) իրենց մօր հանգուցեալ

ՏԻԿԻՆ ՄԱՐԹԱ ԹԱՇՃԵԱՆԻ
(Ծնեալ Ապանեան)

մահուան Բ. տարելիցին առիթով :

Կը հրաւիրուին հանգուցեալի յիշատակը յարգողները :

Հ. Յ. Դ. ԹԱՆԳԱՐԱՆԻՆ

Ընկեր Ներսէս Գարայեանէ (Շթութ-կարտ) 15 Ֆրանք, այցելութեան առթիւ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Առնուվիլի Հայ Կարմիր Խաչի վարչութիւնը, շնորհակալութեամբ ստացաւ Տիկին Աղաւնի Գաւալճեանէ քսան Ֆրանք, Տիկին Եւա Քէչիշեանի մահուան առթիւ : Ինչպէս նաեւ Տիկին Մառի Մէնէճեանի մահուան առթիւ յիսուն Ֆրանք փոխան ծաղկեպսակի հաւաքուած իր դրացիներու կողմէ :

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ (Առնուվիլ)

Ի գիտութիւն յարգոյ հայ հասարակութեան, Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ տօնին, (1 Հոկտ. Կիրակի) առթիւ կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ : Յաւարտ պատարագի աւանդական մատաղօրհնութիւն : Բոլոր անոնք որոնք կը փափաքին մատաղին մասնակցիլ, թող հաճին իրենց նիւթական առաքումները ընել հետեւեալ հասցէին,

Mr. MIHRAN CHICHMANIAN
71, Rue Jean-Jaurès
ARNOUVILLE-LES-GONESSE (95)
C. C. P. Paris 16.905.06

Այս առթիւ կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Սերովբէ Արք. Մանուկեան :

Յաւարտ պատարագի Հայրապետական մաղթանք :

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

Էքս – Ան – Փրովանսի հայ ծնողքներու ուշադրութեան կը յանձնուի որ Հ. Բ. Ը. Մ.ի Էքսի մասնաճիւղի վարչութիւնը ձեռնարկած է հայերէնի դասընթացքներու, որոնք կը սկսին Հինգշաբթի, ժամը 16ին, Սեպտ. 28ին, նախկին դպրոցը, 8 Ռիւ Քոնսթանթէն, Էքս :

Կը խնդրուի ծնողքներէն իրենց զաւակները ղրկել :

×

Պուլվար Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ միօրեայ հայերէնի դասընթացքը կը սկըսի, Հինգշաբթի, 5 Հոկտեմբեր, թաղիս եկեղեցւոյ մէջ եւ կը շարունակուի ամէն Հինգշաբթի ժամը 14 – 17 :

Ծնոխքներէն կը սպասուի որ գիտակցութիւնն ունենան իրենց զաւակները ղրկելու դասընթացքներուն, որպէսզի տղաքը սորվին իրենց մայրենի լեզուն :

×

Մարսէյլի Մայր Եկեղեցիի վարչութիւնը, կը ծանուցանէ թէ՝ դպրոցի հայերէն դասընթացքները կը սկսին, այս Չորեքշաբթի :

Արձանագրութիւնները սկսած են արդէն, փափաքողները կրնան դիմել ու արձանագրուիլ ամէն օր, Հ. Բ. Ը. Մ.եան սրահը ուսուցիչոհիի մօտ ե ւկամ եկեղեցւոյ քարտուղարին մօտ ամէն օր, 339 Ավընիւ Փրատօ : Հեռաձայն 77–84–70 :

Դասաւանդութիւնները շաբաթը երկու օր եւ բացարձակապէս ձրի է :

×

Կապոյտ Խաչի Տէսինի դպրոցի հայերէնի դասաւանդութիւնները կը վերսկսին Հոկտեմբեր 5ին Հինգշաբթի ժամը 14էն 17ը եւ Շաբաթ 17էն 19ը : Հ. Յ. Դ. Տան դասասրահը :

×

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Վիէնի Կապ. Խաչի հայերէնի դասընթացքը սկսաւ Սեպտեմբեր 28ին, Հինգշաբթի, կէսօրէ ետք, Համօ Օհանջանեան սրահին մէջ, Ռիւ Քիւվիէր :

Արձանագրութիւնները կը կատարուին տեղւոյն վրայ ուսուցչին կողմէ :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀԻՒԱՆԴԱՊԱՀՈՒՀԻՆԵՐ Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Փարիզի Աղքատախնամի վարչութիւնը վկայեալ հիւանդապահուհիներ կը փնտրէ իր ծերանոցներուն համար :

Անձամբ կամ գրաւոր դիմել Աղքատախնամի գրասենեակը՝

ASSOCIATION ARMENIENNE
D'AIDE SOCIALE
32, Rue de Trévise — Paris (9e)

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի Վարագայ Ս. Խաչի տօնին առթիւ, կը պատարագէ Հայկասէր Վրդ. Պայրամեան :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Լիոնի Կոմիտաս երդչախումբի մեծ պարահանդէսը Դեկտեմբեր 2ին, Պրոնի օդակայանի սրահներուն մէջ :

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը 25 Փետրուարին :

×

Աղքատախնամի տարեկան պարահանդէսը, Կիրակի, Հոկտեմբեր 29ին, Ժորժ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Արձանագրութիւն 1967 – 1968 ուսումնական տարեշրջանին :

Տակաւին տրամադրելի տեղերուն համար իրենց զաւակը արձանագրել փափաքողներէն կը խնդրուի ժամադրուիլ՝ գրելով հետեւեալ հասցէին՝

26 Rue Troyon, 92 SEVRES

Կամ հեռաձայնել 027 – 18 – 28 :

Տղաքներ կ'ընդունուին 8րդ դասարանէն սկսեալ :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի արձանագրութիւնները սկսած են : Ամէն անոնք որոնք կը փափաքին իրենց աղջիկները դնել վարժարան, այժմէն իսկ պէտք է դիմում ընեն Հաստատութեան տնօրէնութեան,

1, Bld. du Nord — 93 - LE RAINCY
Tél. : 927-01-72

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ

ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ
ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ
Ուսումնական 1967 – 1968
տարեշրջանին

Կ'ընդունուին ուսումնասէր ու բարեկիրթ պատանիներ, 11 տարեկան հասակէն սկսեալ, Երկրորդական վարժարանի ռեւէ դասարանի աշակերտ, նաեւ շրջանաւարտներ. պայմանաւ ունենան իրենց տարիքին համապատասխան դասարանի նիշերուն միջինը, և մանաւանդ ընդունակ ըլլան ու փափաքին նուիրուիլ եկեղեցական ասպարէզի, Հայ Եկեղեցւոյ ծառայութեան մէջ :

Արձանագրուելու համար դիմել Տեսչութեան :

3, Av. de Grandchmp
78 - LE PECQ (Yvelines) Tél. 963-01-72

travaux de peinture
et de décoration
de tous styles

ԲԱԲԳԷՆ ՊՈՏՈՍԵԱՆ
22, rue Stendhal, PARIS 20e
MEN. 64-88

Մաքուր աշխատանք, ընտիր Ապրանքներով :

ՁՄԵՌՆԱՅԻՆ ԴԻՒՐԱՄԱՏՉԵԼԻ
ԳԻՆԵՐ

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Սէնթ Էթիէնի Ազգ. Միութեան վարչութիւնը դասախօսական երեկոյթ մը կազմակերպած է այս Շաբաթ, ժամը 20·30-ին, Մատրան սրահին մէջ :

Դասախօս՝ ՏՈՔԹ. Յ. ՍԱՐԱՖԵԱՆ

Նիւթ՝ Տպաւորութիւններ Ժընեւէն՝ Վազգէն Կաթողիկոսի այցելութեան առթիւ :

ՄԱՐՋԱԿԱՆ

967 – 68Ի ՇՐՋԱՆ

Պասքէթ – Պոլ .— Երեք խումբեր կը մասնակցին պասքէթ – պոլի Փարիզեան Լիկայի ախոյենութեանց :

Մրցումները կը սկսին Հոկտեմբեր 8ին, Փորթ տը լա Միւէթի (Փարիզ – 16) մարզասրահը :

Փորձեր .— Ամէն Հինգշաբթի ժամը 21-էն 22·30 :

HALL DE LA PORTE D'IVRY
81, Bd. Massena — Paris (13e)
(Vestiaires chauffés, douches)

Մարզիչ՝ Պ. ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ :

Վոլէ – պոլ, փորձեր՝ Կիրակի առաւօտները, Փորթ տը լա Միւէթի մարզասրահը :

Յաւելեալ մանրամասնութեանց համար հեռաձայնել Հ. Մ. Ը. Մ.ի փոխ – նախագահին՝ Հորթեան, 027 – 27 – 51 :

ՏԷՍԻՆ Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

Տէսինի եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկ. կը ծանուցանէ Տէսինի եւ շրջակայից հայ հասարակութեան թէ այս Կիրակի Վարագայ Խաչի տօնին առթիւ կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ : Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Յակոբ Եպիսկ. Վարդանեան :

Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 9ին :

Հ. Յ. Դ.

ԱՌՆՈՒՎԻԼ – ՍԱՐՍԷԼ .— Հ. Յ. Դ. Վարդան ենթակոմիտէի հերթական ժողովը, այս Շաբաթ իրիկուն, սովորական հաւաքատեղին :

ՓԱՐԻԶ .— Հ. Յ. Դ. Ս. Թէհլիրեան խումբի ժողովը այս Ուրբաթ Մշակոյթի Տան մէջ, ժամը 9ին : Կը խնդրուի բոլորին ճշդապահութիւնը : Կարեւոր օրակարգ :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Նահանգային Մուրատ Ուսումնասիրացի ընդհ. անդամական ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Զատիկեանի սրճարանի վերնայարկի սրահը (Իսի) : Օրակարգ .— Վարչութիւնը իր տարեկան գործունէութեան նիւթական եւ բարոյական զեկուցումը պիտի ընէ : Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները, անդամ կամ ոչ, անխտիր ներկայ ըլլալու :

Կարեւոր հարցեր օրակարգի վրայ :

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԹՌՈՒՑԻԿ – ՏՈՄՍԱԿ – ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ – ԵՒԱՅԼՆ
FACTURES — TETE DE LETTRES — ENVELOPPES — etc...

Դիմեցէք

« ՅԱՌԱՋ » Ի
32, RUE DE TRÉVISE
— PARIS - IXe —
Téléph.: 770-86-60

ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է.... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ'Ք.... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ'Ք
Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ
ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC
16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղջ ունենալ :

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն : Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն : Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոմ եւ փլասթիք — ծածկոցներ. —

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e
64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՅԱՐՈՒՆ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. Հատը 0,30

ՇԱԲԱԹ 30 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
SAMEDI 30 Septembre 1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11024 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 43e ANNÉE — No 11.024

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԹՈՒՐՔԵՐՈՒ ՆՈՐ ՄՂՁԱՒԱՆՋԸ՝ ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՀԱՅԵՐԸ

Ա.

Մեծ Եղեռնի յիսնամեակին համազգային չափով ոգեկոչումը Հայաստանի եւ Սփիւռքի մէջ եւ այդ առթիւ Հայկական Դատի արծարծումը քունը փախցուցած է Թուրքերուն, որոնք աւելի քան երկու տարիէ ի վեր մասնաւոր ուշադրութեան առարկայ կը դարձնեն Հայերը :

Թուրք մամուլը հետեւողական կերպով անդադար յօդուածներ կը հրատարակէ Հայերու մասին : Մերթ կը փաղաքշէ մեզ՝ յիշելով անունները հանրածանօթ դէմքերու, որոնք անմոռանալի ծառայութիւններ մատուցած են օսմանեան կայսրութեան՝ սուլթաններու օրով :

Մերթ սպառնալիքներ կը տեղայ մեր գլխուն՝ կեղծուպատիր պատմութիւններ յերիւրելով եւ առասպելներ հիւսելով : Դաշնակն ու Հնչակը իրար կը խառնէ : Ռուսին գործիք եւ Թուրքիոյ թշնամի կը ներկայացնէ մեզ, Հայերուն հանդէպ ատելութիւնը յաւերժացնելու եւ Հայկական Դատին համար հակառակութիւն սերմանելու յետին մտքով :

Ամէն անգամ պատմական ջախջախիչ փաստերով դիմակազերծ ենք ըրած թուրք յօդուածագիրները, որոնք պատմագէտի եւ մտաւորականի հովեր կ՚առնեն իրենց սուտերը թուրք տգէտ ու մոլեռանդ ընթերցողներուն կլլեցնելու համար :

Այս հայատեաց քաղաքականութեան վերջին փաստը տեսանք Թիւրք Քիւլթիւրիւ ամսագրին մէջ, ուր Տ. Պ. Օ. ստորագրող «պատմագէտ»ը իր յօդուածը կը վերնագրէ գրգռիչ խորագրով մը, — «Խորհրդային Միութեան Կովկասի մէջ ստեղծած Իսրայէլը, — Հայաստան» (Տես Յառաջ, Սեպտ. 20–26) :

Յօդուածագրի բո՛ւն միտ բանին է հաստատել, Ա.) որ Ռուսերը՝ ցարական ըլլան թէ խորհրդային՝ ի հնուց անտի մէկ նպատակ միայն ունեցած են, — Հայերը համախմբել Կովկասի մէջ եւ զանոնք գործիք դարձնել իրենց ձեռքին մէջ՝ ընդդէմ Ազէրիներուն եւ Թուրքերուն : Բ) Կովկասի մէջ առանձնաշնորհեալ դիրք մը տալ Հայաստանի, աւելցնել անոր բնակչութիւնը, անկէ դուրս քշելով Ադրբէջանցիները :

Ցարական Ռուսիան եւ եւրոպական պետութիւնները են, որ ԺԹ. դարու երկրորդ կէսին Հայկական Հարց մը ստեղծեր են օսմանեան կայսրութեան մէջ : Թուրքերու կողմէ հետապնդուող (հալածուող ըսել կ՚ուզէ) Հայերը գաղթեր են դէպի Կովկաս եւ անոնց մէջ գտնուող «Հնչակ» կամ «Դաշնակ» կուսակցութեանց պատկանող ֆոմիթէնիներ Թրքահայ խնդիր մը ստեղծեր են այնտեղ :

Սարէն – ձորէն մէջբերումներ ընող «պատմագէտ»ը ո՛չ մէկ խօսք կ՚ընէ 1894–1896ի համիտեան համատարած ջարդերուն մասին, որոնց զոհ գացին 300·000 Հայեր ու յանկարծ կը ցատկէ մինչեւ 1904 – 1905 տարիները եւ դէպքերն ու դերերը չարափոխելով Կոսկասի հայթաթարական կռիւներուն նախայարձակ ցոյց կուտայ Հայերը, Ռուսերն ալ՝ պաշտպան Հայերուն, ո՛չ թէ Թաթարներուն :

Եւ սակայն մոռնալով այս գրածները հակասութեան մէջ կ՚իյնայ, երբ քիչ վարը կ՚ըսէ թէ Կովկասի գրաւումէն (1826–1827) ետք երկար ատեն Ռուսերու եւ Հայերու յարաբերութիւնները սերտ ու սիրալիր չեն եղած : Ռուսերը լաւ վերաբերում չեն ունեցած հայ Մելիքներու հանդէպ : Ռուս կառավարութիւնը բռնագրաւած է Հայաստանեայց եկեղեցւոյ կալուածները (1903) :

Այս խոստովանութիւններն ընելէ ետք կրկին ետ կ՚երթայ դէպի ԺԹ. դար եւ կը շեշտէ, որ ցարական կառավարութիւնը զօրավիգ կանգնած է Հայաստանին եւ Հայերուն, հիմնական նպատակ ունենալով Օսմ. կայսրութեան քայքայումը եւ Կովկասի մէջ Հայերուն օգտագործումը Ադրբեջանի Թուրքերուն դէմ :

Ցարական այս քաղաքականութիւնը իւրացուցեր են նաեւ բոլշեւիկները, որոնք իբրեւ թիրախ ընտրած են եղեր Թուրքիան ու Ատրբեջանը :

Թուրք յօդուածագրին մղձաւանջն է եղբայրակա՛ն Ադրբեջանը : Իբրեւ թէ 1904 – 1905ի եւ 1917ի կոտորածներուն (այսինքն Հայերու կողմէ կազմակերպուած ջարդերուն) հետեւանքով Ազէրի Թուրքերուն թիւը շատ պակսեր է Հայաստանի մէջ :

Այդ ալ չէր բաւեր, 1944ին Հայաստանէն դուրս քշուեր են այնտեղ մնացած 140 հազար Ազէրիներն ալ, որոնք բարեբախտաբար Սիպերիա չեն ղրկուած, ինչպէս հրամայած է եղեր Սթալին, այլ շնորհիւ Պաքիրովի ղրկուեր են Ադրբեջանի Մուղանի տափաստանը եւ հոն հաստատուած :

Ծածկամիտ յօդուածագիրը իր գրութեան շարունակութեան եւ եզրակացութեան մէջ դուրս կուտայ իր իսկական գոյնն ու ոճրագործ ծրագիրը, — Ղարաբաղի Հայերուն արտաքսումը Ադրբեջանէն :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՎԻԷԹՆԱՄ ԵՒ ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՌՄԲԱԿՈԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՔՈՒՎ ՏԸ ՄԻՒՐՎԻԼԻ ՃԱՌԸ

Նիւ Եորքի ազգաժողովին առջեւ խօսք առնելով, Ֆրանսայի Արտաքին նախարարը անգամ մը եւս կոչ ըրաւ որ Ամերիկացիք դադրեցնեն իրենց ռմբակոծութիւնները : Քուվ տը Միւրվիլի համար, Վիէթնամը նաեւ խոչընդոտ մըն է Միջին Արեւելքի տագնապին կարգադրութեան համար : Ու Ֆրանսացի նախարարը կը շեշտէ. — «Ներկայ անշարժութիւնը կը յետաձգէ արաբական աշխարհի ճիգը վէրքերը սպիացնելու, ծանրացնելով Իսրայէլի համար յաղթանակին շահագործումները : ՄԱԿը պէտք է իր աջակցութիւնը բերէ, բայց պէտք է նաեւ նկատի առնենք համաշխարհային կացութիւնը, որ առանձին խոչընդոտ մըն է մեծ պետութեանց հասկացողութեան, որու անհրաժեշտութիւնը շեշտեցի : Համաշխարհային կացութիւնը, այդ կը նշանակէ անշուշտ, ամէն բանէ առաջ, Վիէթնամի պատերազմը իր բոլոր հետեւանքներով, տեղւոյն վրայ եւ հեռուն : Միջին Արեւելքէն տարբեր տագնապ մըն է, քանի որ մեր դարու մեծ պետութիւններէն մէկը, գուցէ ամէնէն մեծը, ուղղակի մէջն է : Այդ արդէն պատճառ մըն է, ուրիշներու կարգին — որու համար աւելորդ է զայն ենթարկել մեր կազմակերպութեան դատողութեան : Այդ է նաեւ պատճառը որու համար ըսինք եւ կրկնեցինք որ միայն վճռական նախաձեռնութիւն մը, այդ մեծ պետութեան կողմէ, կրնայ նոր իրողութիւն մը ստեղծել : Հակառակ պարագային միայն ամուլ շարունակութիւնն է կըռիւներու, որոնք ոչ մէկ բանի կրնար առաջնորդել, վասնզի, ամէն կողմէ ընդունուած է զինուորական լուծումի մը անկարելիութիւնը : Այդ նոր իրողութիւնը կրնայ ըլլալ, ինչպէս շատեր կ՚ըսեն, առանց պայմանի եւ առանց սահմանի դադրեցումը ռմբակոծութիւններուն որոնք կ՚աւերեն հիւսիսային Վիէթնամը : Ոչ ոք այնքան որքան Ֆրանսա կը հաւանի նման որոշումի մը եւ նախ եւ առաջ որովհետեւ վերջ կը դնէ Վիէթնամցիներու դժբախտութեանց » :

Միակ լուծումը, Ֆրանսայի նախարարին համար վերադարձ մըն է Ժընեւի համաձայնութեանց :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԻԻ ԵՈՐՔ ԹԱՅՄՉ «յայտնութիւն» մը ըրած է, որ բաւական աղմուկ հանած է : Ամերիկեան թերթը կը գրէ թէ Ռըսք եւ Կրոմիքօ գաղտնի համաձայնութիւն մը կնքած են սահմանափակելու համար զէնքի հայթայթումը Միջին Արեւելքի : Ռուսերը կատղած են այս «յայտնութենէն» մինչ Ամերիկացիք շատ նեղ կացութեան մատնուած են :

ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻՈՅ համայնավար կուսակցութիւնը միշտ դէմ է «կարմիր վեհաժողովի» մը : Կուսակցութեան պաշտօնաթերթը՝ Կոմունիստ խմբագրականի մը մէջ կը գրէ. — « Համայնավար կուսակցութիւնները որոնք համագումար կ՚ուզեն, չկրցան սակայն հարկ եղածին չափ պատճառաբանութիւններ տալ, որոնք արդարացնեն նման ժողովի մը պատեհութիւնը :

ՊԱՊԸ, թէեւ տկարացած, Ուրբաթ առաւօտ պաշտօնական բացումը կատարեց Սինոդին :

ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՕՐԱԹԵՐԹԵՐՈՒ – ԳԻՆԸ –

Վերջին ամիսներու կառավարութեան և մամուլի սենտիքաներու բանակցութեանց իբրեւ արդիւնք թերթերու գիները կը փոխուին Հոկտեմբեր 2էն, ինչպէս կը յայտարարուի ստորեւ հրատարակուած զեկոյցով, որ լոյս կը տեսնէ օրաթերթերու Սեպտեմբեր 30ի թիւով :

Հոկտեմբեր 2էն սկսեալ «Յառաջ» հատով կը ծախուի 40 սանթիմի ամփոփոխ կը պահենք, առայժմ, բաժանորդագրութեան պայմանները զորս հաւասարակշռած էինք անցեալ Յուլիս 1ին :

A NOS LECTEURS

A partir du Lundi 2 Octobre, « Haratch », comme d'ailleurs l'ensemble des quotidiens français, sera vendu au prix de 0,40 Frs.

Nous disons à nos lecteurs nos regrets d'avoir été contraints de prendre cette décision que nous avons reculée le plus longtemps possible, mais qui était devenue inéluctable.

En effet, les conditions économiques particulières à la Presse, les difficultés nées de la concurrences des autres moyens d'information, commandaient aux quotidiens français cette révision d'un prix de vente inférieur à la plupart de ceux pratiqués à l'étranger.

Nous sommes persuadés que nos lecteurs comprendront la nécessité de cet ajustement indispensable à la survie d'une presse libre, et par avance nous les remercions de leur fidélité.

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՎԱՐՉԱՊԵՏԻՆ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՊՏՈՅՏԸ

Պոլսոյ թերթերը կը գրեն. — (Սեպտ. 26) —

ԹԱՇՔԷՆՏ. — Թուրքիոյ Վարչապետ Սիւլէյման Տէմիրէլ շարունակեց իր քննական պտոյտը, Էօզպէքիստանի զանազան կեդրոններուն մէջ : Կէսօրին, Էօզպէքիստանի վարչապետ Գուրպանօֆ հացկերոյթ մը սարքեց ի պատիւ Տէմիրէլի, որուն նուիրեց եւ հագցուց Էօզպէքներու յատուկ ազգային տարազը, կարմիր եւ վարդագոյն մետաքսէ վրանոցը : Ճաշի ընթացքին Տէմիրէլ ճառախօսեց, եւ ըսաւ ի մէջ այլոց.

— Թուրքիա իրեն վիճակուած պարտականութիւնը լիուլի կը կատարէ, Խորհ. Միութեան հետ իր յարաբերութիւնները կարելի եղածին չափ բարւոքելու եւ ամրապնդելու համար : Թուրքիա տնտեսական վերականգնումի ճամբուն մէջ է, եւ Ռուսական օժանդակութիւնը կարեւոր է մեր բարօրութեան համար : Առիթն ունեցայ այցելելու Խորհ. Միութեան ամէնէն արդիւնաբեր կեդրոնները, Մոսկուա, Լենինկրատ, Քիեւ, եւ այժմ՝ Էօզպէքիստան : Շնորհակալութիւն կը յայտնեմ, ձեր հողին վրայ մեզի ընծայուած ջերմագին ընդունելութեան համար : Թաշքէնտ հարուստ պատմութիւն մը ունի, եւ իր պատուոյ տեղը, ասիական տարեգրութեան մէջ : Շատ բան տեսանք, շատ մը հրաշքներու ականատես եղանք Էօզպէքիստանի մէջ : Տեսանք շինարարութեան եւ քաղաքակրթութեան հրաշքը, որ կը բլխէր անջրդի եւ խոպան անապատէն, ոռոգելով անսահման տափաստանները : Թուրքիա աւանդական եւ մշակութային կապերով սերտօրէն միացած է այս ժողովուրդին : Կ՚ուզեմ շնորհակալութիւնս յայտնել նաեւ խորհրդային կառավարութեան, որ այս նուաճումները տեսնելու առիթը տուաւ մեզի :

ՏԷՄԻՐԷԼ ՊԱՔՈՒԻ ՄԷՋ

Վարչապետ Տէմիրէլ եւ իր հետեւորդները երկու մասնաւոր սաւառնակներով Թաշքէնտէն Պաքու եկան եւ արտակարգ ցոյցերով դիմաւորուեցան Ազրպէյճան ժողովուրդին կողմէ : Պաքուի օդակայանէն մինչեւ իրեն յատկացուած հիւրանոցը, 28 քիլոմեթր տարածութիւն ունեցող ճամբու մը վրայ, Տէմիրէլ եւ Թուրք պատուիրակութիւնը խանդավառօրէն ծափահարուեցան հարիւրաւոր Ազրպէյճանցիներու կողմէ, որոնք դրօշներով և վերտառութիւններով ողջունեցին զիրենք, երբեմն խափանելով թափօրին անցքը : Իրիկունը, Վարչապետ Տէմիրէլ այցելեց Ազրպէյճանի վարչապետ Էնվէր Ալիխանովի եւ երեսփոխանական ժողովի նախագահ Թօփչուպաշեւի եւ գիշերը ներկայ եղաւ պալէթի մը ներկայացումին :

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Ֆրանսայի բաժակի մրցումներուն կարգին, անցած Կիրակի, Ալֆորվիլի Հայ Մարզականը յաղթական դուրս եկաւ 5–3 արդիւնքով՝ ընդդէմ Նէօյի Սիւր Մառնի խումբին :

Այս Կիրակի Հոկտեմբեր 1, ախոյենական մրցումները տեղի կ՚ունենան :

Ալֆորվիլի Հայ Մարզականը կը հանդիպի Փարէ Վիէյլ Փոսթ խումբին (Օրլիի մօտ) :

ԱՆԴԱՊԱՀԸ

Հայ դրագէտի եւ մտաւորականի արժանապատուութեանս մէջ վիրաւորուած կը զգամ՝ երբ մեր Եկեղեցին, «Ամենայն Հայոց կաթողիկոս» կամ «Վեհափառ» տարազին փաղաքշանքը համարելով իրականութիւն, ինքզինք տանուտէր կը կարծէ Հայոց ազգին : Ու կը խօսի երկպառակութեան մասին՝ ամէն անգամ որ անհանդիստ կը զգայ ինքզինք կամ՝ փաղաքշանքի կարօտ, առնուազն՝ «իրաց կացութիւնը» փաղաքշանքի ոչ – համապատասխան :

Ահա թէ ինչո՛ւ փոքր, փոքր, յանհունս փոքր հարց մը այնպէս կը մեծցնէ յաճախ, որ այն պատրանքը կը ստեղծէ թէ ահաւասիկ թաթարական հնօրեայ արշաւանքներու նման դէպք մը տեղի կ՚ունենայ «իր իշխանութեան ներքեւ» գտնուած « հայ եկեղեցիներին եւ համայնքներին » վրայ :

Կը թուի թէ ձանձրացա՛ւ մամուլը, որ հիմա քիչ կ՚արձագանդէ «թալա՛ն, առանտարա՛ն» աղաղակներուն : Այդ աղաղակները մոռցան նոյնիսկ «եկեղեցապաշտպան » կիները՝ Ամերիկայի մէջ եւ Բանկալի մարդիկը , քիչ մը ամէն կողմ , որոնք սովոր են հրահանդ առնելու իրենց կիներէն :

Բայց մամո՛ւլ ունի Եկեղեցին ալ, որ կը շարունակէ նոյն ահազանդը՝ ապահովաբար հաստատելու համար թէ պաշտօնաթերթ կը հրատարակէ ճի՛շդ ատոր համար, եւ ոչ թէ նպաստ մը բերելու համար մեր եկեղեցական պատմութեան եւ կրօնական հարցերու քննութեան : Ապացոյց՝ «Էջմիածին» ամսաթերթը, որու Յունիսի թիւը նոր հասաւ : Ի՞նչ կը պատմէ « Էջմիածին » :

Վերջերս, Խորէն կաթողիկոս այցելութիւն մը կատարելով եւրոպական ոստաններու մէջ՝ տեսակցութիւններ ունեցաւ օտար պաշտօնական անձնաւորութեանց հետ :

Եւ Վազգէն կաթողիկոս պատշաճ համարեցաւ մամուլին տալ «Յայտարարութիւն » մը, հաղորդելու համար թէ «Ամենայն Հայոց Հայրապետը որեւէ տեղեկութիւն չունի Տանն Կիլիկիոյ գահակալի ճանապարհորդութեան եւ այցելութեան մասին, Ս. Էջմիածնի իշխանութեան ներքեւ գտնուող Եւրոպայի հայ եկեղեցիներին եւ համայնքներին » :

Հրաշալի՛, հրաշալի՛, սա «իշխանութիւն» բառը, ճիշդ «Ս. Էջմիածնի» քովիկը :

— Ի՞նչ կ՚արժէ «հրաշալի» ըսելդ, դիտել պիտի տայ ինծի՝ արտասահմանի Հայութիւնը, որ բաւական բան դիտէ «Ս. Էջմիածնի իշխանութեան » մասին :

Կը խոստովանիմ որ «իշխանութիւն » ցոյց տալ չէ կարծել թէ ազարակ մըն է արտասահմանի Հայութիւնը , կամ արտ մը, որպէսզի մէկը ելլէ , ինքզինք համարի անդապահ եւ Դանիէլ Վարուժանի բառերով աղաղակէ չորս հովերուն.

« Եհէ՛, եհէ՛, արտերուն մէջ մարդ մարդաձայն չմտնէ » :

Այս աղաղակն յիշեցնող «Յայտարարութենէն» ետքը՝ բացատրական մը կը յայտնէր թէ Ամենայն Հայոց Հայրապետը «սկզբունքով առարկութիւն չէր ունենայ» այս այցելութեանց մասին, ընդհակառակըն, կ՚աւելցուէր թէ իր «օրհնութի՛ւնն» ալ կուտար, եթէ չունենար ... «մտավախութիւն մը » :

Առաջին առթիւ կարծեցի թէ «Ս. Էջմիածնի իշխանութեան » սպասածը արտօնութեան խնդրանք մըն էր՝ մտնելու համար հոն ուր կ՚ուզեն որ

« ... մարդ մարդաձայն չմտնէ» :

Կը հասկցուի որ ուրիշ բան է սպասուածը, — ապահովութիւն մը «մտավախութեան» դէմ :

Վարուժանի անդապահին աղաղակը մեզի ծանօթ է մեր երախայութեան վէճերով, երբ մէկուն կամ միւսին կ՚արդիլէինք մեր «սեփական» փողոցներէն անցնիլ :

Նման երախայութենէ մը աւելին է կատարուած, ինչպէս կը կարդանք «Էջմիածին» ամսաթերթին մէջ :

Հարկ տեսնուեր է հաղորդել Վատիկանի, անհրաժեշտաբար բացատրել Հռոմի քահանայապետին՝ այն «մտահոգութիւնը», զոր «Ս. Էջմիածնի իշխանութիւնը» կը զգայ «հայ եկեղեցու ծոցում տասը տարիներից ի վեր ծագած ներքին տագնապին կապուած » :

Ի՞նչ է պատահած, որ Էջմիածինը հարկադրուեր է նամակ գրել Վատիկանի, որպէսզի եթէ չի դիտեր Վատիկան՝ դիտնայ, եթէ դիտէ Վատիկան՝ յիշէ թէ «հայ եկեղեցու ծոցում տասը տարիներից ի վեր ծագած ներքին սագնապ մը» կայ , որու վերջին «արտայայտութեան» մէջ մեղք մըն ալ ունի ... Հռոմի քահանայապետը :

Ուստի կարգի հրաւիրելու փորձ մը :

Պօղոս Զ. Պապը յայտարարեր է Խորէն կաթողիկոսին . —

« Ձեր անձին մէջ մենք ողջունում ենք ամբողջ հայ եկեղեցին, որ մեծ Հայաստանի Էջմիածնի յարգամեծար կաթողիկոսի հետ՝ դուք ղեկավարում էք քրիստոնէական կեանքի աշխատանքի դաշտում » :

Պապին խօսքը ամբողջութեամբ հրատարակուած է «Օսերվատորէ Ռոմանօ » պաշտօնաթերթին մէջ (10 Մայիս 1967), իսկ վերի թարգմանութիւնը՝ «Էջմիածին» պաշտօնաթերթին մէջ (Յունիս) :

Ուզեցինք բաղդատել թարգմանութիւնը բնագրին հետ՝ նկատելով որ «Էջմիածին» սխալներ շատ կ՚ընէ, ինչպէս օրինակ, փոխանակ «Օսերվատորէ » գրելու՝ գրած է «Օսսերատորէ» (երկու անգամ), թուականը փոխանակ գրելու 10 Մայիս՝ գրած է 19 Մայիս (երկու անգամ) :

Թուականի այս սխալին պատճառով՝ ուշացաւ բնագիրը , ուստի բաղդատեցինք Լեւոնեան Միաբանութեան կատարած թարգմանութեան հետ, որ ահաւասիկ .—

« Ձեր անձին մէջ մենք կ՚ողջունենք բովանդակ Հայաստանեայց Եկեղեցին, զոր դուք, Էջմիածնի Վեհափառ կաթողիկոսին հետ , կ՚առաջնորդէք քրիստոնէական կեանքի ուղիներէն» (տես Յառաջ, 26 Մայիս) :

Առանց ուզելու վէճ յարուցանել երկու թարգմանութեանց տարբերութեան մասին՝ պատմա – վարդապետական նրբութեան տեսակէտով, առանց եւս կանգ առնելու առաջին թարգմանութեան տարբերութեան մէկ կէտին վրայ, տարբեր՝ թերեւս վուլիւ ձեւով, կը նախընտրեմ երկրորդը :

Հռոմի քահանայապետին խօսքին դէմ՝ օձի պէս գլուխ կը ցցէ ոչ միայն «մտահոգութիւն» մը , զոր Էջմիածին յարմար նրկատեր է հաղորդել մամուլին եւ Պապին, այլեւ կոտոշ կը ցցէ տգիտութիւն մը, որու տեղ պիտի չտային պատմութեան եւ պատշաճութեան տեղեակ մարդիկ :

« Կարծում ենք, գրուած է «Էջմիածնի» մէջ հրապարակուած նամակով , թէ ձեր մեծ եկեղեցուն եւ Ձերդ Գերազանցութեան բաւարար չափով ծանօթ պէտք է լինեն հայ եկեղեցու պատմութիւնը , նուիրապետական կարգը եւ եկեղեցական կեդրոնների իրաւասութեանց սահմանները » :

Օրհնա՛ծ, պիտի ըսէ Հռոմի քահանայապետը, Վատիկանի դիւաններուն մէջ շա՛տ բան կայ, իբրեւ «նիւթ Հայոց եկեցիի պատմութեան », որոնց ծանօթ պէտք է ըլլային Վատիկանի նամակ գրող ձեր արդի եպիսկոպոսները : Օրինակ, ծանօ՞թ են բանի – վրայ այս եպիսկոպոսները թէ ի՛նչ նամակներ գրած է Ոսկան վարդապետ, զոր բառ – գլորող մը անուանեց « Հայոց երկրորդ Լուսաւորիչը», կամ ի՞նչ աղերսագիրներ եւ հաւատոյ խոստովանութիւններ գրած են «Ամենայն Հայոց » կաթողիկոսները :

Իմ կարգիս՝ «կարծում եմ» որ պատշաճութեան դէմ է պատմութեան դաս տալ Էջմիածնէն մինչեւ ... Վատիկան : Նոյնիսկ պիտի ուզէի որ օտարները չգիտնայի՛ն, չկարդայի՛ն , չուսումնասիրէի՛ն հայ եկեղեցւոյ պատմութեան որոշ շրջաններ : Իմ փսխելս կուգայ, օտարն ինչե՛ր պիտի զգար :

Գալով այն հարցին, թէ Հռոմի քահանայապետը Խորէն կաթողիկոսի անձին մէջ ողջուներ է «բովանդակ Հայաստանեայց եկեղեցին» , ընդունուած տարազ մըն է որ կրնայ ուղղուիլ նոյնիսկ ամէնէն համեստ վարդապետին , Հայաստանեայց Եկեղեցիին ոեւէ մէկ սպասաւորին :

Չծածկենք, — Էջմիածնի ցաւը ուրիշ տեղ է, ուրիշ տեղ : Բառ մըն է պարզապէս : Պապը ըսեր է, «Դուք ղեկավարում էք » :

Այո՛, Պապը ըսեր է . «Դուք, Էջմիածնի վեհափառ կաթողիկոսին հետ, կ՚առաջնորդէք Հայաստանեայց եկեղեցին» :

Հաւա՛ր, ալան–թալա՛ն, «հաւասարութեան խնդի՛ր է դրեր Հռոմի Պապը, նոյն իրաւունքներն է տուեր հայ երկու կաթողիկոսներուն :

Նախ ընդունինք թէ տուեր է : Օտարը կուտայ, չի տար, աւելին կուտայ , քիչ կուտայ : Վաւերացո՞ւմ է օտարին խօսքը : Բայց հաւասարութեան ի՞նչ վկայութիւն կայ Պապին խօսքին մէջ : Հայերէն կը հասկնա՞յ Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդին ատենապետը, որ ստորագրելով նման բողոք մը՝ փութկոտութիւն ցոյց կուտայ բացատրելու թէ «Անթիլիաս փոխադրուած Կիլիկեան Աթոռը հանգամանք չունի հայ եկեղեցին ներկայացնելու, եւ ոչ էլ Էջմիածնի կաթողիկոսին հետ բաժանելու ղեկավարութիւնը մեր եկեղեցու եւ մեր ժողովուրդին » :

Թէ «հայ ժողովուրդին ղեկավարութիւնը » ոչ Էջմիածնի կաթողիկոսին է տրուած, (զգո՛յշ , չլսէ Երեւանը կամ ով որ դիտէ թէ որո՛ւ տրուած է ժողովուրդի մը գերիշխանութեան իրաւունքը), ո՛չ ալ Կիլիկիոյ – Անթիլիասի կաթողիկոսին , կը մերժեմ վիճիլ այդ մասին, ես Մար Շիմունի ժողովուրդին զաւակը չեմ : Բոլոր ժամանակներու վրայ յաղթական ժողովուրդի մը զաւակը, նախապատմական եւ արդիական քաղաքակրթութիւններով հպարտ ժողովուրդի մը զաւակը, իր եկեղեցիէ՛ն աւելի հին ժողովուրդի մը զաւակը ես չեմ կրնար ներել որ երկու կաթողիկոսներ կռուին՝ մէկը միւսին առջեւ դնելու համար իր մինտէրը, մանաւանդ ժողովուրդէն առաջ անցնելու փորձը : Բայց երբ մին «Ամենայն Հայոց», միւսը «Մեծի Տանն Կիլիկիոյ », ըսենք՝ մին ինը նահանդի վրայ, միւսը՝ մէկ նահանդի վրայ, իբրեւ կաթողիկոս (այո՛ կամ ոչ) , երկուքն ալ կը ղեկավարեն Հայոց եկեղեցին՝ պատմութեան իրաւունքով, քաղաքական աշխարհագրութեան իրաւունքով , ո՞ւր է Պապին սխալը : Կ՚ուզէ՞ք որ Ներսէս Լամբրոնացիի տեսակէտը բերեմ՝ կաթողիկոս անունը կրող արքեպիսկոպոսին մասին, որպէսզի ոչ ոք մերժէ իրաւունք մը, որ կաթողիկոս մը կ՚ունենայ :

Կը հասկնա՛մ ցաւը, զոր կը զգան ոմանք՝ երբ «Էջմիածնի կաթողիկոս» կը կոչէ Պապը , ակնարկելով Վազգէնի : Տղայութի՛ւն՝ այս ցաւը : Կը հասկնա՞ն այս մարդիկը մեր ցաւն ալ ,որ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոս կ՚անուանենք, երբ կաթողիկոսը կայ, Կիլիկիան չկայ : Կը հասկնա՞ն այս մարդիկը , որ Ամենայն Հայոց կաթողիկոս կ՚ըսենք ,երբ կաթողիկոսը կայ ,«Ամենայն Հայոցը» չկայ : Չեմ ուզեր դիտել տալ դեռ թէ Էջմիածինը կայ, ե՛տքը միայն եկաւ այդ տիտղոսը, փաղաքշանքը, այրած սրտի մխիթարութիւնը :

Եւ բոլոր այս վէճերէն վեր՝ չմոռնա՛նք,— այս ազնիւ, այս տաղանդաւոր

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (176)

ՎԻՏՈՔ

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ԹԻԱՊԱՐՏԸ

— Ո՛հ, վեհափառ տէր, բացագանչեց Մառի–Թէրէզ այս անգամ բոլորովին փոխուած :

Այս միջոցին դուռը զարնուեցաւ :

— Մտէ՛ք, հրամայեց Արթուա կոմսը :

Պաշտօնի վրայ եղող արարողապետը ներս մտաւ եւ յայտարարեց.

— Պարոն Շանթօսէ դուքսը :

Մառի–Թէրէզ եւ մայրապետը, ահուդողի մատնուած, չէին դիտեր թէ ի՛նչ պէտք էր ընել :

— Սա սենեակը մտէք, ըսաւ թագաւորին եղբայրը :

Եւ երկուքը մէկէն քովի սենեակը առաջնորդեց :

Յետոյ իր սենեակը վերադառնալով, արարողապետին հրամայեց.

— Ներս առաջնորդէ պարոն դուքսը :

Պարոն Շանթօսէ, դէմքը տակնուվրայ եղած, սեմին վրայ երեւցաւ :

— Տէ՛ր իմ, տէ՛ր իմ, եկայ ձեզի իմաց տալու որ... կակազեց հատկտուր ձայնով մը :

— Ամէն բան դիտեմ, սիրելի դուքս, ըսաւ իշխանը անոր խօսքը կտրելով :

— Ի՞նչ, ձերդ վսեմութիւնը ուրկէ՞ իմացած է որ...

— Որ Ռօշ–Պէրնար մարքիզն ու իր քոյրը ձերբակալուած են :

— Այս գործին մէջ կամ հրաշք կայ... եւ կամ... դաւադրութիւն... :

— Ո՛չ, սիրելի դուքս : Ո՛չ հրաշք է տեղի ունեցածը եւ ոչ ալ դաւադրութիւն... միայն թէ իմ ոստիկանութիւնս լաւ կազմակերպուած է, եւ եթէ գաղտնի ոստիկաններուս անունները հիմա ձեզի տամ, շա՛տ պիտի զարմանաք եւ ինքզինքնիդ բախտաւոր պիտի համարիք... : Աշխարհի լաւագոյն ոստիկանութիւնը կիներէ կազմուած գաղտնի ոստիկանութիւնն է : Այս ճշմարտութիւնը դիտնալով, իմ ոստիկաններս անոնցմէ ընտրած եմ :

— Բացէ ի բաց կ՚երեւայ թէ բնաւ չէք սխալեր, տէր իմ :

— Հոս գալուդ շատ ուրախ եմ, սիրելի դուքս, ասիկա կ՚ապացուցանէ թէ անդիտակցաբար աւազակ մը քեզի իբրեւ փեսացու առաջարկելս ներողմտութեամբ կը դիտես... : Կը շնորհաւորեմ, դուքս, խելացի եւ հեռատես աղջիկ մը ունիս եղեր ... եթէ ան քու կամքիդ եւ իմ ալ փափաքիս դէմ դրած չըլլար, հիմա շատոնց գործը գործէն անցած պիտի ըլլար : Չեմ դիտեր թէ ինչո՛ւ, բայց երբեմն բնազդը մարդուս անանկ բաներ ընել կուտայ եւ ճակատագիր մը անանկ փոփոխութիւններ կը կրէ, որ քսան դիւանագէտ քով քովի գալով եւ դիշեր ցերեկ խորհրդակցելով՝ խելք չեն կրնար հասցնել եղածին վրայ... : Թերեւս քու աղջկանդ ալ ատանկ բան մը եղած է... : Ինչ որ է, այս մասին ասկէ աւելի չխօսինք, ամէն պարագայի մէջ ձեր դժբախտութեան պատճառ ըլլալ չէի ուզեր եւ աղէկ յաջողեցանք... :

Արքունիքին ծերունի հացկատակը այս շնորհատարափ խօսքերուն առջեւ խոնարհեցաւ :

Արթուա կոմսը շարունակեց.

— Աղջիկդ վարձատրութեան արժանի է, դուքս, որովհետեւ ծաղիկի մը շուրջը թրթռացող կոյր միջատի մը պէս բնազդաբար դիտցաւ գտնել իր սրտին ճամբան : Ահա այդ պատճառաւ, սիրելի դուքս, անոր ձեռքը կը խնդրեմ քեզմէ ասպետ Օպէն Տ՚Էրմօնի տալու համար : Եւ իմ օգոստափառ եղբօրս կողմէ կը խոստանամ որ ասպետ Օպէն Տ՚Էրմօնի տիտղոսը եւ արքունիքին մատուռին երդէոնահարութեան պաշտօնը այս դիշեր իսկ պիտի շնորհուի իրեն կայսերական հրովարտակով մը :

— Ո՛հ տէ՛ր իմ, տէ՛ր իմ, ինչո՞ւ այն դարուն մէջ չենք ապրիր ուր հպատակ մը ինքզինքը սպաննելով կ՚ապացուցանէր իշխանին իր հաւատարմութիւնը : Ո՛հ, եթէ այդ դարուն մէջ ապրէի, ապացուցանելու համար իմ երախտագիտութիւնս, այս վայրկեանին իսկ անձնասպան պիտի ըլլայի իշխանիս եւ տիրոջս առջեւ :

— Կը յուսամ որ տակաւին շա՛տ պիտի ապրիս, սիրելի դուքս, շա՛տ պիտի ապրիս եւ պիտի վայելես աղջկանդ ու թոռներուդ երջանկութիւնը, պատասխանեց իշխանը թերահաւատութեամբ :

Եւ բանալով քովի սենեակին դուռը, ուր պահ մը առաջ առաջնորդած էր Մառի–Թէրէզն ու մայրապետը, գոչեց.

— Օրիո՛րդ Շանթօսէ, եկո՛ւր գրկէ եւ համբուրէ հայրդ :

ՎԵՐՋԱԲԱՆ

Մեր պատմած դէպքերէն երկու տարի ետքը, գարնան երեկոյ մը, Շէրիզի գրդեակը տօնախմբութեան մէջ էր :

Դղեակին բոլոր ջահերը վառած էին : Ամէն կողմ լուսավառութեան պատրաստութիւններ կը տեսնուէին : Սպասաւորներն ու դրանիկները հապճեպ քայլերով կ՚երթային կուգային : Ամէնուն երեսը կը խնդար : Խանդավառութիւն մը կը տիրէր... եռուզեռ մը կար... :

ԱՐԹԻՒՐ ՊԷՐՆԷՏ

(Շար.)

ժողովուրդը կա՛ր, երբ դեռ էջմիածին չկար, ոչ ալ իր հիմնադիրը :

Մե՛ծ, մի՛ խորհրդա՛ւոր այս ժողովուրդը կաթողիկոսական ձեր անոսի վիճակով :

Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդին առե – նագիրը, որ կը յատկանի թէ չատ բան պիտի՝ դաս տալու համար Հռոմի քահա – նայապետին, ուզեր է բռնել Պապին մէկ սրբի սխալն ալ՝ յայտարարելով թէ «Ο – սիրէ սխալն ալ՝ անոր պաշտօնաթերթին անվանարկ Ռոմանօ» պաշտօնաթերթին մէջ Արտաւազդ Եպ. Թրթռեանի անունը ընդհատուած է իբրեւ «եպիսկոպոս Հա – յոց Ֆրանսայի», ինչ որ «իրաւական կամ իրական կացութեան բնաւ չի համապա – տասխանում » : Չեմ գիտեր թէ ասանկ ու – րիշին դաս տալու մարմաջով կամ մեր հիներին տաղնապները » օտարին հաղոր – դելու բարի՛ ցանկութիւնը ունենալով՝ ինչ մէկին ալ ելլէ բացատրէ, թէ ի՛նչ – պէս ընտրուած է վազգէն կաթողիկոսը, ինչ «իրաւական կամ իրականութեան հա – մապատասխանում են » Սերոբէ արքե – պիսկոպոսի եւ Վարդանեան եպիսկոպոսի որուած տիտղոսները, «Ամենայն Հայոց » բառէ՞ն թէ բանկալի կարգ մը մարդոց բարձր կամեցողութեամբ կոչուած են գործի, հաճելի կը թուի՞ Հայոց գժբախտ ժողովուրդին : Պապը ի՛նչ կրնայ ընել՝ եթէ դիտայ թէ սուտ կը խօսի մէկ կամ մէս կողմը : Ի՞նչ կը չահի էջմիածինը այսչափ երդելով Դերոբայի երդը :

Շատ կը խնդրեմ հասկցնել առ որ անկ է. —

Եթէ ունինք «Ամենայն Հայոց » կաթո – ղիկոս մը, որ «իշխանութիւն » է տարա – ծեր մինչեւ Եւրոպա, մինչեւ Ամերիկա, որ առաջին իր գործն ըլլայ ցոյց տալ իր իշխանութիւնը այն եպիսկոպոսներուն, որոնց տրուելիք ածականը կը խնայեմ առ այժմ :

Եւ չմոռնա՞յ ժողովուրդը, մէկ վէ – հապառը, մէկ զերբիչանը, որու հաչիւ պիտք է տայ :

Լաւագոյն խորհուրդը՝ մոռնալու եւ մոռցնելու համար կաթողիկոսական ա – պտոներու վէճը :

Վերջացնեմ . —

Վահան Արք. Կոստանեան, որ մեծ մարդ մը չէր թէեւ, «պատմական մեծ ե – րեւոյթ» մը յիշեցուց 1952 Օգոստոսին » երբ Անթիլիաս էր գացեր՝ Գարեգին կա – թողիկոսի թաղման առթիւ . —

Գարեգին կաթողիկոս էջմիածին է դա – ցած՝ նախապահելու «Ամենայն Հայոց» կաթողիկոսի ընտրութեան եւ իր ձեռքով օծած է Գէորգ Ջ. կաթողիկոսը : «Մի կի – լիկեան կաթողիկոս (Գարեգին), պատ – մութեան մէջ առաջին անգամ, օծում է Ամենայն Հայոց կաթողիկոսի (Գէորգ Ջ.) :

Պատմակա՞ն երեւոյթ, որ կը թելադրէ մոռնալ որ աթոռի վէճով, Ամենայն Հա – յոց կաթողիկոս մը դնաց Անթիլիաս, փո – խանակ օծելու՝ թաղելու Մեծի Տանն Կի – լիկիոյ կաթողիկոսը, իր չարաչարք բա – նաբանքով :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՀԱՒԱՏԱՐԻՄ

ԸՆԿԵՐ ՄԸՆ ԱԼ

ԹԱՂԵՑԻՆՔ

Սեպտեմբեր 13ին՝ Սոֆիա, հոգին յանձնեցինք քանի մը ամիսէ ի վեր ան – րուժելի հիւանդութիւնով տառապող ընկ. Յովհաննէս Քասրեանը, 75 տարեկան, որ Պալքանեան պատերազմին վերջաւո – րութեան խորհրդէն անկումէն եառ, Պուլ – կարիա անցնելով նախ իբրեւ պարզ գօշ – կակար, իսկ աւելի եառքը պատրաստ կօ – չիկի առեւտուրով կը զբաղէր Սոֆիա, մինչեւ 1944ի պետական յեղաշրջումը եւ ռէժիմի փոփոխութիւնը :

Ծնած էր Բիւթանիոյ (Իզմիտ) հայա – շատ դաւառին Կէյվէ – Գընճըլար գիւղը՝ 1892ին : Առաւլարի, Իզմիտի, Պարտի – զակի սահմաններու չրջանակին մէջ քա – հայստանի զանազան դաւառներէն զաղ – թելով հոն հաստատուած հոծ հայ բնակ – չութիւնը անառեսական կեանքին տիրապե – տող տարրը կը կազմէր թէ իր դերակշռող թիւով, զբաղելով առաւելապէս հողամը – շակութեամբ, արհեստներով եւ մեռաք – սի՝ խոզակի չերամաբուծութեամբ :

1910ին Թրք. Սահմանադրութեան օրե – րուն քրիստոնեաններու դիմադրու – թեան օրինազիծով զօրանոց փութացող – ներու առաջին չարքերուն մէջ էր նաեւ, նախակրթարանի համեստ դիտելիքներով, բնատուր ուշիմութեամբ սակայն օժտ – ուած պատանի Օննիկը, իբրեւ դիւղի կու – սակցական եռանդուն կեանքի չփումներէն զօտեպնդուած :

Զինուորական ծառայութեան առաջին չրջանն իսկ ուշադրութիւնը զբաւելով իր սպաներուն, իբրեւ մատակարար կը նչա – նակուի իր զօրամասին : Կաշառքներու մոլութիւններով լեցուն այդ պաշտօնը պատիւով եւ ձեռնհասութեամբ կը կատա – րէ մինչեւ զրաւումը Էսիրնէի եւ իբրեւ Հայ դերութենէ աղատելով կ'ապաստանի Պուլկարիա :

Զինուորական ծառայութեան չրջանը հակառակ տարապարհակ հանդամանքին ապարդիւն չանցնիր սակայն : Իր պաշտօ – նին բերումով աւելի ազատ ժամանակ ու – նենալով իր ստացած աննչան ամսավճարը կը յատկացնէ այդ օրերուն հրատարակ – ուող «Ազատամարտ» օրաթերթին : Զայն ստանալով ամէն օր եւ հետեւողական օ – րէն կարդալով, ինքնազարգացումի հետ իր մէջ կ'ամրանայ դիտակից Դաշնակցա – կանի հաւատամքը : Զոհաբերութեան պատրաստ առաղձը հիմը դարձաւ ի վեր – ջոյ իր բովանդակ կեանքին : Աչխատաւ – նակ, բարեխիղճ, դաւառէն՝ իր պապե – րէն ժառանգած հաստատամտութիւնով անիկա կեանքի ասպարէզ մտաւ Սոֆիա :

Զանազան նկատումներով չվերադառ – նալով իր ծննդավայրը, ընկեր Օննիկ Քասրեան 1915էն սկսեալ, համեստ աչ – խատաւորի առօրեայ զբաղումէն եառ կլանուած էր հայ ժողովուրդի անօրինակ ճակատագրի վերիվայրումով : Կատակ – ցական կեանքին իր գործօն մասնակցու – թիւնը եթէ մէկ կողմէն պարտականու – թիւն, բայց միւս կողմէ պահանջ մըն էր իր նմաններուն : Կամաւորական չարժու – մին կազմակերպութեան նիւթական իր համեստ միջոցներով օժանդակելէ եառ երբ Կովկաս մեկնելու հերթը իրեն հա – սաւ, Պուլկարիոյ դերմանական դինակ – ցութեան անդամակցելու պարագան ար – դելք հանդիսացաւ հեռանալու Պուլկա – րիայէն, հաղորդակցութեանց խղումի հե – տեւանքով :

Համաչխարհային առաջին պատերազմի տեւողութենէն մինչեւ դինադադար իրեն նման ընկերներու եւ հայրենակիցներու հետ անոտոյգ կեանք մը ապրեցաւ, հա – լածուելով տարագրուած իր հարազատա – ներուն, համալիւղացիներուն, արեւմը – տահայութեան հաւաքական չարդը ու աքսորի մղձաւանջէն : Չյուսալքուեցաւ ոսկոր, իր մխիթարութիւնը փնտռեց Թրքական Թրակիոյ սահմաններէն մերթ ընդ մերթ ճողոպրող փախստական հայ դինուորներու օժանդակութեան գործու – նէութեան մէջ :

1918ի Հայաստանի Հանրապետութեան ստեղծումով, հայ ժողովուրդի վերա – ծնունդի հեռանկարը կուսակցական եւ – ռանդուն աչխատանքներու նոր ասպարէզ մը բացաւ վերապրողներու համար : Այդ չարժումին հետեւողական յառաջընթաց – ներէն մէկը եղաւ հանդուցեալը, միչտ պատրաստ բարոյական թէ նիւթական զո – հողութիւններու : Պուլկարահայութեան կենդանի հետաքրքրութիւնը այդ չրջանին բազմազան էր մեր ճակատագրին հետ կապուած իրազարթութիւններուն, որոնց մանրամասնօրէն անդրադառնալ եւ յիչա – տակել հոս՝ դուրս կը մնան կենսագրա – կան այս յօդուածէն : Աւելորդ պիտի չըլ – լայ սակայն չեչտել թէ միչտ հաւատարիմ Դաշնակցութեան աւանդական քաղաքա – կանութեան, հեռու մնաց սայթաքումնե – րէ, վայելելով թէ ընկերներու եւ թէ Պուլկարիա այցելող կուսակցական դոր – ծիչներու վստահութիւնը : Մինչեւ Պալ – քանեան կեդր. կոմիտէի պատասխանա – տու անդամակցութեան բարձրանալը, հանդուցեալ ընկերոջ անձնական արժա – նիքներու դնահատումին մէկ ապացոյցն է ապահովաբար :

Երկրորդ համաչխարհային պատերազ – մէն եառ Պուլկարիոյ ծանօթ քաղաքական յեղաչրջումը չրջադարձ մը եղաւ անոր անհատական կեանքին : Ապահովելու հա – մար իր ապրուստը կրպակի մը նեղ անցքը իրրեւ աչխատանոց, կօչիկարի մուրճն ու ասեղին ապաւինեցաւ համամտօրէն եւ առեւտրական յաջողութեան չրջանին վա – յելած համակրութիւնն ու վստահութիւնը զօրավիգ եղաւ իրեն չարունակ : Այդ կր – պակը անպաչտօն հաւաքավայր դարձաւ քան տարի մեզմէ չատերուն : Անդրա – դէտ իր համակրելագիական անվճար քարտուղարը : Հասարակ տախտակ մը իրրեւ սեղան իր ծունկերուն, այսպէս դրի կ'առնէր իր նամակները, մարզար – տաչար տողերով, նախանձը չարժելով նոյնիսկ զրոց – բրոց միջնակարգ վար – ժարան աւարտողներուն : Կապ կը պահէր Սփիւռքի մէջ տարադնուած ընկերներու հետ : Պարսկաստան, Յունաստան, Ֆրան – սա, մինչեւ Գանատա, Գալիֆորնիա, Պուէնոս – Այրէս մեկնածներու հետ նա – մակաղրութիւնը, մանաւանդ բժիչկ, բա – նաստեղծ նախկին դասընկերներուն հետ, իր նախընտրած մտաւոր զբաղումը եղաւ : Ամէս մը առաջ Փարիզէն Սոֆիա այցելող ընկերուհի Տիրուհի Սէրէնկիւլեանի յանձնեց հանդուցեալ ընկեր Շաւարչ Մի – սաքեանէն զանազան թուականներուն ըս – ուցած նամակները, 1922ին Սոֆիայի մէջ անոնց ծանօթութիւնը, մտերիմ հանգա – մանք էր առած եւ տրիթը չէր փախցներ «Ցառաջ»ի ծխամոլ խմբագրին նախընտ – րած պուլկարական սիկարէթ, զրկելու ճամբորդներու հետ :

Թաղեցինք զայն իբրեն հաւատարիմ, նախկին անբաժանելի ընկերոջ, կանու – խէն՝ 1934ին նոյնպէս Սոֆիա մահացած, երախտաւոր ծանօթ ընկեր Նշան Դարբինեանի կողքին, Աղբիանապոլիս՝ Էսիրնէ դինուորական ծառայութեան չրջանէն ըս – կըսեալ անոնց մտերմութիւնը, ճակատա – գրի զարմանալի զուգադիպութեամբ ըն – թացաւ նոյն ճամբով : Հանդուցեալ ընկեր Դարբինեանը, Ամասիոյ իր ծննդավայրէն բերած դեղձակի հմտութեամբ, Սոֆիայի մէջ իր ողջութեանը ոչ միայն հայ չաճա – խորդներու, այլեւ պուլկար եւ օտարնե – րէ նախընտրուած վարպետը դարձաւ : Կուսակցական նոյն համոզումներով, եր – կուքն ալ աչխատասէր, համեստ, զոհա – բերող, իրարու հանդէպ միչտ հոգածու, առաջինէն կազմած ընտանեկան բոյնը չա – բունակուեցաւ երկրորդին կողմէ, բաժնե – լով Սփիւռքի Հայութեան ներկայի զառն ճակատագիրը, հանդչելու համար ի վեր – ջոյ, թէեւ հիւրընկալ՝ բայց եւ այնպէս օտար հողի վրայ :

Հողը թեթեւ երկուքիդ ալ վրայ, հա – ւատարիմ ընկերնե՛ր :

Գ. Փ.

ՄԻՄԱՂ

Երկու բարեկամներ կը զրուցեն :

— Անցեալ օր, հացկերոյթի մը մաս – նակցեցայ, կ'ըսէ առաջինը : Ալ կողմը նստած էր բանաստեղծ մը եւ ձախիս ալ մեծահարուստ վաճառական մը :

— Եւ ի՞նչ նիւթի չուրջ խօսակցեցաք, կը հարցնէ երկրորդը :

— Բանաստեղծին հետ՝ զրամի մասին եւ վաճառականին հետ՝ բանաստեղծու – թեան մասին :

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ՖԱՆԹԻՆ

—*—

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՐՔ

ԱՐԴԱՐ ՄԸ

—o—

— Շատ աղէկ. հոս կ'ընթրեն եւ կը պառկին :

Մարդը նեղս մտաւ. դինի խմող մար – դերուն ամէնն ալ զարձան նայիլու հա – մար :

Մէկ կողմէ ճրագը եւ միւս կողմէ կրա – կը կը լուսաւորէին օտարականը. ուստի մինչդեռ տոպրակը կը քակէր, ամէնքն ալ քննեցին զայն :

Պանդոկապետը ըսաւ մարդուն.

— Ահա կրակ : Կերակուրը սանին մէջ կենի : Եկո՛ւր տաքցի՛ր, բարեկամ :

Օտարականը կրակին քով զնաց եւ նըս – տաւ : Կրակին երկնցուց ոտքերը զոր յոգ – նութիւնը վիրաւորած էր : Սանէն պատ – ուական հոտ մը կ'ելլէր : Իր դէմքը, զոր մատամբ խիթ ծածկած էր պղնձագոյը, բարօրութեան անորոչ երեւոյթ մը առաւ, երեւոյթ մը որուն հետ խառնուած էր վշտի սովորութենէ յառաջ եկող կսկծալի տեսքը :

Բայց հաստատ, ազդու եւ տխուր դէմք մըն էր ան, որուն դիծերը տարօրինակ կերպով մը բաղադրուած էին :

Այս դէմքը ի սկզբան հեզահամբոյր, բայց եառքէն խիստ կ'երեւար : Աչքը մա – գաղ մը տակէն փայլող հուրի մը պէս յօնքերուն ներքեւ կը փայլէր : Սակայն սեղան նստող մարդերուն մին ձկնակա – ճառ մըն էր. Շաֆոյի փողոցին դինետու – նը մտնելէն առաջ Լապտաի պանդոկը դա – դեր էր ձին տխուրը դնելու համար :

Առաւօտուն պատահաբար Պրա ո'Ալի եւ կարճեմ Խուփլոնի ճամբուն վրայ հանդիպած էր այս չարաչարք օտարակա – նին որ հետխոտն կը ճամբորդէր : Արդ, հանդիպած տեղն մարդը որ արդէն խիստ յոգնած կ'երեւար, առաջարկած էր անոր դինքը իր ձիուն եառնել, բայց ձրի – նորոք չլսել ձեւացնելով աւելի չուտ եր – թալ սկսեր էր :

Կէս ժամ առաջ այս ձկնորսն ալ ժաքէն Լապարին բոլորտիքը խմբուող մարդոց – մէն մին էր եւ նոյնիսկ իր առաւօտ – եան անհաճոյ հանդիպումը Լա Ֆրուա որ Քոլպայի մարդոց պատմած էր : Նստած տեղէն աննչմարելի նչան մը բրաւ պան – դոկապետին եւ երբ ան քովը եկաւ, ցած ձայնով քանի մը խօսք լսին իրարու :

Մարդը նորէն իր մտածումներուն մէջ ընկղմած էր նոյն պահուն :

Պանդոկապետը կրկին չմինչին մօտե – ցաւ, ձեռքը տմարղօրէն օտարականին ու – սին վրայ դրաւ եւ ըսաւ.

— Ելի՛ր դնա ասկէ :

Օտարականը եառաւ դարձաւ եւ մեղմ – օրէն պատասխանեց.

— Ա՛հ, դո՞ւն ալ դիտես . . . :

— Այո՛ :

— Միւս պանդոկէն ճամբայ արուեցաւ ինձ :

— Ասկէ ալ կ'աքսորուիս :

— Հապա ո՞ւր երթամ :

— Ո՛ւր որ կ'ուզես :

Մարդը դաւաղանը եւ տոպրակը առաւ եւ դնաց :

Պզտիկ փողոց մը մտաւ, ուր չատ պարէդներ կային : Առնցմէ մէկ քանին ցանկապատի տեղ ցած ցանկեր ունին մի – այն, որով փողոցը զուարճալի կերպա – րանք մը կ'առնէ :

Այս պարէդներուն եւ ցանկերուն մէջ միայարկ պզտիկ տուն մը տեսաւ, որուն պատուհանէն լոյս կ'երեւար : Պատուհա – նէն ներս նայեցաւ, ինչպէս նայեցաւ պանդոկէն : Մեծ սենեակ մըն էր ան եւ պատերը կիրով ճերմկած : Զիթով ծած – կուած անկողին մը, մէկ անկիւնը օրօ – րան մը, քանի մը փայտեայ աթոռ կար նաեւ երկաթիզ հրացան մը որ պատին վրայ կախուած էր : Սենեակին մէջ կերակուրի սեղան մը կար պատրաստուած : Պղնձեայ ճրագի մը լոյսէն փռոցը կ'երեւար, ո – րուն կտաւը հաստ եւ ճերմակ էր. սե – ղանին վրայ արծաթի պէս փայլող անոթ – եայ կուժ մը կար գինիով լեցուն եւ թուխ դոյն թանաման մը որ չորի կուտար :

Այս սեղանին քով քառասուն տարեկան հասակի մօտ մարդ մը նստած էր, որուն դէմքը ուրախ դուրթ էր, եւ ծունկին վրայ մանուկ մը կար որ կը խայտար : Քովն ալ կին մը կար, որ նորատի էր եւ ուրիչի մը ծիծ կուտար : Հայրը կը խըն – դար, մանուկը կը խնդար, մայրը կը ժպտէր :

Օտարականը այս անուչ եւ խաղաղաւէտ տեսարանին առջեւ պահ մը մտախոհեց : Ինչ կը զգար այս վայրկեանին, միայն ինք գիտէր :

Չատանօքն մտածեց թէ այս դուարթա – լի տունը պիտի հիւրընկալէր գինքը եւ հոն ուր այնքան երանութիւն կը տեսնէր, դուցէ սակաւ ինչ գթութիւն պիտի գտնէ :

Մեղմիւ դուռը զարկաւ :

Էրիկը ոտքի ելաւ, ճրագը առաւ եւ դնաց դուռը բացաւ : Բարձրահասակ, հին պիւղացի եւ հին արհեստաւոր մարդ մըն էր ան :

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Տիկին Մարի Մարտիրոսեան, Օր. Ժիւլիէթ Մարտիրոսեան, Տէր եւ Տիկին Մանուկ Մանուկեան եւ զաւակները (Սէնթ Էթիէն), Տէր եւ Տիկին Ղազար Մարտիրոսեան, Տէր եւ Տիկին Քաթերինօ եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Ֆրասքա եւ զաւակները, Այրի Տիկին Թագուհի Թիւթիւնճեան, Տէր եւ Տիկին Նշան Քիւրաճեան զաւակներն ու թոռները, Այրի Տիկին Վարդուհի Թիւթիւնճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Թիւթիւնճեան եւ զաւակները ցաւով կը ծանոցանեն, իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր եւ փեսային

ԱԲՐԱՀԱՄ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆի

մահը: Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Սեպտեմբեր 20ին:

×

Այրի Տիկին Մարտիրոսեան եւ ընտանեկան պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք անձամբ, ծաղկեպսակով, հեռագրով եւ նամակով մասնակից եղան իրենց ցաւին:

Այրի Տիկին Աղաւնի Զէօմլէքճեան (Վիլֆրանշ), Տէր եւ Տիկին Աւետիս Զէօմլէքճեան եւ զաւակը (Վիլֆրանշ), Տէր եւ Տիկին Գէորգ Զէօմլէքճեան եւ զաւակները (Վիլֆրանշ), Այրի Տիկին Եւնիդէ Մկրտիչեան եւ զաւակները (Փարիզ), Տէր եւ Տիկին Արամազդ Մկրտիչեան եւ զաւակները (Փարիզ), Տիկին Աստղիկ Մկրտիչեան եւ զաւակները (Փարիզ), Այրի Տիկին Աղաւնի Մանուէլեան (Փարիզ), Պ. Գէորգ Սարգիսեան (Փարիզ), Տէր եւ Տիկին Մարիամ Էմիրէեան (Պուլկարիա), Այրի Տիկին Սրբուհի Լոլոեան եւ զաւակը (Պոլիս), Տէր եւ Տիկ. Յովսէփ Յակոբեան եւ զաւակները (Մարսէյլ), Այրի Տիկին Սոֆիկ Յակոբեան եւ զաւակները (Ամերիկա), ինչպէս նաեւ Մինասեան, Կարապետեան ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն

ԿԱՐԱՊԵՏ Մ. ԶԷՕՄԼԷՔՃԵԱՆի

մահը:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր Շաբաթ Սեպտեմբեր 30, Վիլֆրանշի (Ռոն) Մայր եկեղեցւոյ մէջ:

Ա. Զ. Դ.

Կոմիտաս վարդապետի յուշատօնի յանձնախումբին Սեպտ. 21ի ժողովին, ներկաներու փոխադարձ համաձայնութեամբ որոշուեցաւ, Կոմիտաս վարդապետի յուշատօնի երեկոյթը, առայժմ յետաձգել:

Կոմիտաս վարդապետի յուշատօնի յանձնախումբի՝ ԴԻԻԱՆ

ՀԻԻԱՆԴԱՊԱՀՈՒՀԻՆԵՐ ԿՈՒԶՈՒԻՆ

Փարիզի Աղքատախնամի վարչութիւնը վկայեալ հիւանդապահուհիներ կը փընտրէ իր ծերանոցներուն համար:

Անձամբ կամ գրաւոր դիմել Աղքատախնամի գրասենեակը՝

ASSOCIATION ARMENIENNE
D'AIDE SOCIALE
32, Rue de Trévise — Paris (9e)

travaux de peinture et de décoration de tous styles

ԲԱԲԳԷՆ ՊՈՏՈՍԵԱՆ

22, rue Stendhal, PARIS 20e
MEN. 64-88

Մաքուր աշխատանք, ընտիր Ապրանքներով:

ՁՄԵՌՆԱՅԻՆ ԴԻՒՐԱՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

Էքս – Ան – Փրովանսի հայ ծնողքներու ուշադրութեան կը յանձնուի որ Հ. Բ. Ը. Մ.ի Էքսի մասնաճիւղի վարչութիւնը ձեռնարկած է հայերէնի դասընթացքներու, որոնք կը սկսին Հինգշաբթի, ժամը 16ին, Սեպտ. 28ին, նախկին դպրոցը, 8 Բիւ Քոնսթանթէն, Էքս:

Կը խնդրուի ծնողքներէն իրենց զաւակները ղրկել:

×

Պուլվար Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ միօրեայ հայերէնի դասընթացքը կը սկսի, Հինգշաբթի, 5 Հոկտեմբեր, թաղիս եկեղեցւոյ մէջ եւ կը շարունակուի ամէն Հինգշաբթի ժամը 14 – 17:

Ծնոխքներէն կը սպասուի որ գիտակցութիւնն ունենան իրենց զաւակները ղրկելու դասընթացքներուն, որպէսզի տղաքը սորվին իրենց մայրենի լեզուն:

×

Մարսէյլի Մայր Եկեղեցիի վարչութիւնը, կը ծանուցանէ թէ՝ դպրոցի հայերէն դասընթացքները կը սկսին, այս Չորեքշաբթի:

Արձանագրութիւնները սկսած են արդէն, փափաքողները կրնան դիմել ու արձանագրուիլ ամէն օր, Հ. Բ. Ը. Մ.եան սրահը ուսուցիչոհիի մօտ ե ւկամ եկեղեցւոյ քարտուղարին մօտ ամէն օր, 339 Ավընիւ Փրատօ: Հեռաձայն 77–84–70:

Դասաւանդութիւնները շաբաթը երկու օր եւ բացարձակապէս ձրի է:

×

Կապոյտ Խաչի Տէսինի դպրոցի հայերէնի դասաւանդութիւնները կը վերսկսին Հոկտեմբեր 5ին Հինգշաբթի ժամը 14էն 17ը եւ Շաբաթ 17էն 19ը: Հ. Յ. Դ. Տան դասասրահը:

×

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Վիէնի Կապ. Խաչի հայերէնի դասընթացքը սկսաւ Սեպտեմբեր 28ին, Հինգշաբթի, կէսօրէ ետք, Համօ Օհանջանեան սրահին մէջ, Բիւ Քիւվիէր:

Արձանագրութիւնները կը կատարուին տեղւոյն վրայ ուսուցչին կողմէ:

×

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Վալանսի Հայոց Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ դպրոցի խնամակալ մարմինը կը յայտարարէ 1967 – 68 ուսումնական տարեշրջանի բացումը, Սեպտ. 21ին Հինգշաբթի առաւօտ դպրոցի սովորական սրահը: Հին եւ նոր աշակերտները արձանագրուելու կը հրաւիրուին այդ օրը ուր սիրով պիտի ընդունուին Նարեկ քահանայ Վարդանեանի կողմէ:

×

Լիոնի Կրթ. Մարմինը կը ծանուցանէ հայ ծնողքներուն թէ, տեղւոյս Հայկազեան վարժարանի 1967 – 1968 տարեշրջանի դասընթացքները կը վերսկսին, Հինգշաբթի 5 Հոկտեմբերին, առաւօտեան ժամը 8·30էն մինչեւ ժամը 16·30:

Մասնակի դասեր կը տրուին նաեւ Շաբաթ, ժամը 14·30էն մինչեւ 16·30:

Իսկ Կիրակի օրերը ժամը 9·30էն մինչեւ ժամը 11·30:

Գիշերային դասերու համար, խմբական կամ անհատական, դիմել, գիշերային դասերու կազմակերպիչ եւ ուսուցիչ, Տէր Դաւիթ Ծ. Վրդ. Սահակեանի:

ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

— ԼԻՍԷ ՔՈՆՏՈՐՍԷ —

Նախաձեռնութեամբ

Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

Դասախօս՝ Կ. ՄԵՀԵԱՆ

Դասընթացքը կը սկսի Հոկտեմբերին: Դասերը տեղի կ'ունենան ամէն Ուրբաթ ժամը 19 – 20 սկսնակներուն, իսկ 20–21 յառաջացածներուն համար:

Պաշոյի հայերէն լեզուի քննութեան մասնակցողներուն համար պատրաստուած է համառօտ ծրագիր մը, հայերէն եւ ֆրանսերէն, Հայոց պատմութեան, հայ գրականութեան եւ Հայաստանի աշխարհագրութեան:

Ամբողջ տարեշրջանի համար վճարագինն է 15 Ֆրանք:

Արձանագրութեան համար դիմել Հայ Մշակոյթի Տուն (Բիւ Պլէօ թիւ 17):

Կամ դասերու իրիկունները, Լիսէ Քոնոտրսէ:

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Սէնթ Էթիէնի Ազգ. Միութեան վարչութիւնը դասախօսական երեկոյթ մը կազմակերպած է Շաբաթ (Հոկտ. 7) ժամը 20·60ին, Մատրան սրահին մէջ:

Դասախօս՝ ՏՈՔԹ. Յ. ՍԱՐԱՖԵԱՆ

Նիւթ՝ Տպաւորութիւններ Ժընեւէն՝ Վազգէն Կաթողիկոսի այցելութեան առթիւ:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

967 – 68Ի ՇՐՋԱՆ

Պասքէթ – Պոլ.— Երեք խումբեր կը մասնակցին պասքէթ – պոլի Փարիզեան Լիկայի ախոյենութեանց:

Մրցումները կը սկսին Հոկտեմբեր 8ին, Փորթ տը լա Միւէթի (Փարիզ – 16) մարզասրահը:

Փորձեր.— Ամէն Հինգշաբթի ժամը 21–էն 22·30:

HALL DE LA PORTE D'IVRY
81, Bd. Massena — Paris (13e)
(Vestiaires chauffés, douches)

Մարզիչ՝ Պ. ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ:

Վոլէ – պոլ, փորձեր՝ Կիրակի առաւօտները, Փորթ տը լա Միւէթի մարզասրահը:

Յաւելեալ մանրամասնութեանց համար հեռաձայնել Հ. Մ. Ը. Մ.ի փոխ – նախագահին՝ Հորթեան, 027 – 27 – 51:

Հ. Յ. Դ.

ԱՌՆՈՒՎԻԼ – ՍԱՐՍԷԼ.— Հ. Յ. Դ. Վարդան ենթակոմիտէի հերթական ժողովը, այս Շաբաթ իրիկուն, սովորական հաւաքատեղին:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Նահանգային Մուրատ Ուսումնասիրացի ընդհ. անդամական ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Զատիկեանի սրճարանի վերնայարկի սրահը (Իսի): Օրակարգ.— Վարչութիւնը իր տարեկան գործունէութեան նիւթական եւ բարոյական զեկուցումը պիտի ընէ: Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները, անդամ կամ ոչ, անխտիր ներկայ ըլլալու:

Կարեւոր հարցեր օրակարգի վրայ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Լիոնի Կոմիտաս երգչախումբի մեծ պարահանդէսը Դեկտեմբեր 2ին, Պրոնի օդակայանի սրահներուն մէջ:

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը 25 Փետրուարին:

×

Աղքատախնամի տարեկան պարահանդէսը, Կիրակի, Հոկտեմբեր 29ին, Ժորժ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ:

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԹՌՈՒՑԻԿ – ՏՈՄՍԱԿ – ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ – ԵՒԱՅԼՆ
FACTURES — TETE DE LETTRES — ENVELOPPES — etc...

Դիմեցէք

«ՅԱՌԱՋ»Ի

32, RUE DE TRÉVISE
— PARIS - IXe —
Téléph.: 770-86-60

ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է.... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ'Ք.... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ'Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղջ ունենալ:

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր: Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն: Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն: Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոմ եւ փլասթիք — ծածկոցներ. —

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը:

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)